የኢትዮጵያ ሕግ መጽሔት

JOURNAL OF ETHIOPIAN LAW

፮ኛ ፡ ቮልዩም ፡ ቍጥር ፡ ፩ ።
ሰኔ ፡ ፲፱፻፷፩ ፡ ዓ ፡ ም ።

Vol. VI No. 1
JUNE 1969

በዚህ ፡ እትም ፡

IN THIS ISSUE

የዲኑ ፡ ስድስተኛ ፡ ዓመታዊ ፡ መግለጫ ፤
ከኩንቲን ፡ ጆንስተን ።

የፍርድ ፡ ጉዳዮች ።

የምርምር ፡ ጽሑፎች ፤

የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፡ ስለሚገኙባቸው ፡ ቀበሌዎች ፡ ሕዝብና ፡
ስለፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ዝርዝር ፡ ማብራሪያ ፤
ከቢልልኝ ፡ ማንደፍሮ ።

በኢትዮጵያ ፡ ገንዘብን ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ማዋልን ፡ ለማበረታታት ፡ የንግድ ፡
ድርጅቶችን ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የሚያደርገው ፡ ሕግ ፤
ከቲሞቲ ፡ ፒ ፡ ቦድማን ።

Sixth Annual Report from the Dean
Quintin Johnstone

CASE REPORTS

ARTICLES

Agricultural Communities and the Civil Code
Bilillign Mandefro

Income Tax Exemption as an Incentive to Investment in Ethiopia
Timothy P. Bodman

የኢትዮጵያ ሕግ መጽሔት

JOURNAL OF ETHIOPIAN LAW

፮ኛ ፡ ቮልዩም ፡ ቍጥር ፡ ፩ ። Vol. VI No. 1

ሰኔ ፡ ፲፱፻፷፩ ፡ ዓ ፡ ም ። JUNE 1969

በዚህ ፡ እትም ፡ IN THIS ISSUE

የዲኑ ፡ ስድስተኛ ፡ ዓመታዊ ፡ መግለጫ ፤
ከኩንቲን ፡ ጆንስተን ።

የፍርድ ፡ ጉዳዮች ።

የምርምር ፡ ጽሑፎች ፤

የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፡ ስለሚገኙባቸው ፡ ቀበሌዎች ፡ ሕዝብና ፡
ስለፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ዝርዝር ፡ ማብራሪያ ፤
ከቢልልኝ ፡ ማንደፍሮ ።

በኢትዮጵያ ፡ ገንዘብን ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ማዋልን ፡ ለማበረታታት ፡ የንግድ ፡
ድርጅቶችን ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የሚያደርገው ፡ ሕግ ፤
ከቲሞቲ ፡ ፒ ፡ ቦድማን ።

Sixth Annual Report from the Dean
Quintin Johnstone

CASE REPORTS

ARTICLES

Agricultural Communities and the Civil Code
Bilillign Mandefro

Income Tax Exemption as an Incentive to Investment in Ethiopia
Timothy P. Bodman

001624

የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔት ፡ ጠባቂዎችና ፡ ደጋፊዎች ።

ስለ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ አቋም ፡ መሻሻል ፡ ጠቃሚ ፡ እርምጃ ፡ መሆኑን ፡ በመገመት ፡ ግርማዊ ፡ ቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ መልካም ፡ ፈቃዳቸው ፡ ሆኖ ፡ ግንቦት ፡ ፴ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፶፭ ዓ. ም. የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔትን ፡ መቋቋም ፡ መሠረቱ ። መጽሔቱ ሥራውን ፡ እንዲቀጥልና ፡ ተግባሩን ፡ እንዲያስፋፋ ፡ ፍላጐት ፡ ያደረባቸው ፡ ሰዎች ፡ ሁሉ ፡ የመጽሔቱ ፡ ጠባቂና ፡ ደጋፊ ፡ እንዲሆኑ ፡ የመጽሔቱ ፡ አዘጋጅ ፡ ቦርድ ፡ ጋበዘ ። በግብዣውም ፡ መሠረት ፡ ስማቸው ፡ ከዚህ ፡ በታች ፡ ተዘርዝሮ ፡ የሚገኙት ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔት ፡ ጠባቂዎችና ፡ ደጋፊዎች ፡ ሆነዋል ።

ክቡር ፡ አፈ ፡ ንጉሥ ፡ ተሾመ ፡ ኃ/ማርያም ፡
ክቡር ፡ አፈ ፡ ንጉሥ ፡ ቅጣው ፡ ይታጠቁ ፡
የተከበሩ ፡ ብላታ ፡ ማትያስ ፡ ሀለተ ፡ ወርቅ ፡
የተከበሩ ፡ አቶ ፡ ሐጐስ ፡ ተወልደ ፡
መድኅን ፡
የተከበሩ ፡ ብላታ ፡ ኃይሌ ፡ ወልደ ፡ ኪዳን ፡
የተከበሩ ፡ አቶ ፡ ጥበቡ ፡ በየነ ፡
የተከበሩ ፡ አቶ ፡ ከበደ ፡ ከልል ፡
የተከበሩ ፡ አቶ ፡ ንጉሤ ፡ ፍትሐ ፡ አወቀ ፡
የተከበሩ ፡ አቶ ፡ ካሣ ፡ በየነ ፡

አቶ ፡ ለማ ፡ ወልደ ፡ ሰማያት ፡
አቶ ፡ ለማ ፡ ረቢ ፡
ሻምበል ፡ ለገሠ ፡ ወ/ማርያም ፡
ዶክተር ፡ ጋይታኖ ፡ ላቲላ ፡
አቶ ፡ ልዑል ፡ መንበሩ ፡

ክቡር ፡ ጸሐፊ ፡ ትእዛዝ ፡ አክሊሉ ፡
ሀብተ ፡ ወልድ ፡
ክቡር ፡ አቶ ፡ አበበ ፡ ረታ ፡
ክቡር ፡ አቶ ፡ ማሞ ፡ ታደሰ ፡
ክቡር ፡ አቶ ፡ ሥዩም ፡ ሐረጐት ፡
ክቡር ፡ ዶክተር ፡ ኃይለ ፡ ጊዮርጊስ ፡
ወርቅነህ ፡
ክቡር ፡ ቢትወደድ ፡ አስፍሃ ፡ ወ/ሚካኤል ፡
ክቡር ፡ አቶ ፡ ከተማ ፡ አበበ ፡
ክቡር ፡ አቶ ፡ ጐይቶም ፡ ጴጥሮስ ፡
ክቡር ፡ ደጃዝማች ፡ ብርሃን ፡ መስቀል ፡
ወልደ ፡ ሥላሴ ፡
ክቡር ፡ ደጃዝማች ፡ ካሣ ፡ ወ/ማርያም ፡
ክቡር ፡ ደጃዝማች ፡ ፍቅረ ፡ ሥላሴ ፡
ሀብተ ፡ ማርያም ፡
ክቡር ፡ አቶ ፡ ቡልቻ ፡ ደመቅሳ ፡
ክቡር ፡ አቶ ፡ አበራ ፡ ጀምበሬ ፡
ክቡር ፡ አቶ ፡ በላቸው ፡ አሥራት ፡
ክቡር ፡ አቶ ፡ ተፈሪ ፡ ለማ ፡
ክቡር ፡ አቶ ፡ ዮሐንስ ፡ ጽጌ ፡
ክቡር ፡ አቶ ፡ ተሾመ ፡ ገብረ ፡ ማርያም ፡
ክቡር ፡ አቶ ፡ መሐመድ ፡ አብዱራህማን ፡
ክቡር ፡ ሜጀር ፡ ጄኔራል ፡ አበበ ፡
ወልደ ፡ መስቀል ፡
ክቡር ፡ ኮሎኔል ፡ ለገሠ ፡ ወልደ ፡ ሐና ፡
የተከበሩ ፡ አቶ ፡ አማኑኤል ፡ ዓምደ ፡ ሚካኤል
የተከበሩ ፡ ፊታውራሪ ፡ ባይዕሣ ፡ ጀሞ ፡
ብርጋዴር ፡ ጄኔራል ፡ መብራኅቱ ፡ ፍስሐ ፡

ዶክተር ፡ ማርቼሎ ፡ ሎምባርዲ ፡
ሚስተር ፡ እስቲቨን ፡ ሎውንስቲን ፡
ሚስተር ፡ ኤን ፡ ሐማዊ ፡
ሚስተር ፡ ጂ ፡ ሐማዊ ፡

ፊታውራሪ ፡ ሐጂ ፡ ሞሐመድ ፡ ሲራጅ ፡
አቶ ፡ መስፍን ፡ ፋንታ ፡
አቶ ፡ መዋእል ፡ መብራህቱ ፡
አቶ ፡ መኰንን ፡ ወ/ማርያም ፡
ቀኝ ፡ ጌታ ፡ መዝሙር ፡ ሐዋዝ ፡
አቶ ፡ ሙሉጌታ ፡ በሪሁን ፡
አቶ ፡ ሙሉጌታ ፡ ወልደ ፡ ጊዮርጊስ ፡
አቶ ፡ ሚካኤል ፡ ፋሲል ፡
ቀኛ- ምስግና ፡ ገብረ ፡ እግዚአብሔር ፡
ሚስተር ፡ ሮበርት ፡ ሲ ፡ ሚንስ ፡
አቶ ፡ ማህሙድ ፡ ኑርሑሴን ፡
ዶክተር ፡ ማሪያ ፡ ግራዚያ ፡ ፕሮታ ፡
ሚስተር ፡ ፖል ፡ ማካርቲ ፡
ሌ/ኮ ፡ ምሕረት ፡ ገብረ ፡ ሰላም ፡
ሚስተር ፡ ሮናልድ ፡ ቢ ፡ እስክላር ፡
ሚስተር ፡ ዲ ፡ ጂ-እስጎሎምቢስ ፡
አቶ ፡ ሣላህ ፡ አ ፡ ከቢረ ፡
ሚስተር ፡ ኤዚዮ ፡ ሩዝማኒ ፡
ሚስተር ፡ ሃሪ ፡ ዲ ፡ ሪቻርድስ ፡
ሚስተር ፡ ኬኔት ፡ አር ፡ ሬደን ፡
አቶ ፡ ሰሎሞን ፡ ኃብተ ፡ ጊዮርጊስ ፡
አቶ ፡ ሰሎሞን ፡ አበበ ፡
አቶ ፡ ሰሎሞን ፡ ካሕሳይ ፡
አቶ ፡ ሰይፉ ፡ ገ/ዮሐንስ ።
አቶ ፡ ሰይፉ ፡ ወ/ኪዳን ፡
ዶክተር ፡ ዘካርያስ፡ሱንድስትሮም ፡
አቶ ፡ ሰይፉ ፡ የተሻወርቅ ፡
ሚስተር ፡ ኖርማን ፡ ጄ ፡ ሲንገር ፡
ሚስተር ፡ ሳባ ፡ ሀባሺ ፡
ሚስተር ፡ ፒተር ፡ ኤች ፡ ሳንድ ፡
ሚስተር ፡ አራኬል ፡ ሳካድጂያን ፡
ሚስተር ፡ ሮበርት ፡ ኤ ፡ ሴድለር ፡
ሚስተር ፡ ፒተር ፡ ኤል ፡ እስትራውስ፡
ሚስተር ፡ አሊን ፡ ቢ ፡ ስኮት ፡
ሚስተር ፡ ሮበርት ፡ ቢ ፡ ስኮት ፡
ሻምበል ፡ ቀነዓ ፡ ጉማ ፡
አቶ ፡ ቂርቆስ ፡ ንጋቱ ፡
አቶ ፡ ሺፈራው ፡ ወርቁ ፡
አቶ ፡ በለጠ ፡ ወልደ ፡ ሥላሴ ፡
አቶ ፡ በላይ ፡ መንገሻ ፡
አቶ ፡ በላይ ፡ መከታ ፡
አቶ ፡ በላቸው ፡ ንገሩ ፡ ጀማነህ ፡
አቶ ፡ በየነ ፡ አብዲ ፡
ሚስተር ፡ ጆን ፡ ኤች ፡ ቤክስትሮም ፡
ወይዘሮ ፡ በልዩ ፡ ወርቅ ፡ ገብረ ፡ መስቀል ፡
ሚስተር ፡ ራስል ፡ በርማን ፡
አቶ ፡ በቀለ ፡ ሀብተ ፡ ሚካኤል ፡
ደጃዝማች ፡ በቀለ ፡ በየነ ፡
አቶ ፡ በቀለ ፡ ተስፋዬ ፡
አቶ ፡ በቀለ ፡ ነዲ ፡
አቶ ፡ በቀለ ፡ ደምሴ ፡
አቶ ፡ በቀለ ፡ ገብረ ፡ አምላክ ፡
ብሪጋዴር፡ጄኔራል፡በረከት፡ገ/መድኅን
አቶ ፡ በፈቃዱ ፡ ታደሰ ፡
ዶክተር ፡ ዊልያም ፡ ቡሐጂያር ፡
አቶ ፡ ቢነጋ ፡ ፀሐይ ፡ ኃይሉ ፡
ሌ/ኮሎኔል ፡ ብርሃነ ፡ ወልደየስ ፡
አቶ ፡ ብርሃኔ ፡ ክፍለ ፡ ማርያም ፡
አቶ ፡ በረሄ ፡ በየነ ፡
ዶክተር፡ግርክ፡ፒ፡ኤም፡ቫንደርሊንደን፡
ሚስተር ፡ ቪቶሪዮ ፡ ቤርቼሊኖ ፡
ሚስተር ፡ ኒኮላ ፡ ፒ ፡ ቮሲኪስ ፡
አቶ ፡ ተስፋ ፡ ዓለም ፡ ወርቁ ፡
አቶ ፡ ተረፈ ፡ ገሠሠ ፡
አቶ ፡ ተክሊት ፡ መኰንን ፡
አቶ ፡ ተክሌ ፡ ገ/መስቀል ፡
አቶ ፡ ተገኝ ፡ ቢተው ፡
አቶ ፡ ተፈሪ ፡ ብርሃነ ፡
አቶ ፡ ተፈራ ፡ ደገፌ ፡
አቶ ፡ ተፈራ ፡ ሰርጸ ፡ ድንግል ፡
አቶ ፡ ተሰማ ፡ ወልደ ፡ ዮሐንስ ፡
አቶ ፡ ተስፋ ፡ ማርያም ፡ ስብሐት ፡
አቶ ፡ ተስፋይ ፡ ከበደ ፡
አቶ ፡ ተሾመ ፡ ባሕሩ ፡
ባላምበራስ ፡ ተሾመ ፡ ጌታው ፡
አቶ ፡ ተመስገን ፡ ወርቁ ፡
አቶ ፡ ታደሰ ፡ ተክለ ፡ ጊዮርጊስ ፡
አቶ ፡ ታደሰ ፡ አበበ ፡
አቶ ፡ ታደሰ ፡ አስፋው ፡
አቶ ፡ ታደሰ ፡ ይርሳው ፡
አቶ ፡ ታደሰ ፡ ወልደ ፡ ጊዮርጊስ ፡
ሚስተር ፡ ማይክል ፡ ቶፒንግ ፡
አቶ ፡ ኃይለ ፡ ጊዮርጊስ ፡ ድፈር ፡
አቶ ፡ ኃ/ልዑል ፡ ሀብተ ፡ ጊዮርጊስ ፡
አቶ ፡ ኃይሉ ፡ ሸንቁጤ ፡
አቶ ፡ ኃይሉ ፡ ተስፋዬ ፡
ሻምበል ፡ ኃይሉ ፡ አርሰዶ ፡
አቶ ፡ ኃይሉ ፡ ዓለማየሁ ፡
አቶ ፡ ኃይሌ ፡ አማን ፡
አቶ ፡ ኃይሌ ፡ ወ/ማርያም ፡

አቶ ፡ ነቢየ ፡ ልዑል ፡ ክፍሌ ፡
አቶ ፡ ነጋ ፡ ተሰማ ፡
ሚስተር ፡ ሎረንስ ፡ ኖውልስ ፡
ሌ/ኮሎኔል ፡ አህመድ ፡ አሚኔ ፡
አቶ ፡ አለነ ፡ አሊጋዝ ፡
ቀኛዝማች ፡ አመዴ ፡ ለማ ፡
አቶ ፡ አማረ ፡ ደግፌ ፡
ሚስስ ፡ ማርካ ፡ አርባኒቶፓሎስ ፡
ፊታውራሪ ፡ አሰጋኸኝ ፡ አርአያ ፡
አቶ ፡ አሰፋ ፡ ሊበን ፡
አቶ ፡ አሰፋ ፡ መታፈሪያ ፡
አቶ ፡ አሰፋ ፡ ገረመው ፡
ቀኛዝማች ፡ አሰፋ ፡ ናደው ፡
አቶ ፡ አሰፋ ፡ በቀለ ፡
አቶ ፡ አሰፋ ፡ ጸጋዬ ፡
የአምሳ ፡ አለቃ ፡ አስማረ ፡ ወ/ሥላሴ፡
አቶ ፡ አስፍሃ ፡ ካሣዬ ፡
አቶ ፡ አረገ ፡ አርሳዬ ፡
ዶክተር ፡ አርዓዶም ፡ ተድላ ፡
አቶ ፡ አበበ ፡ ጅሬ ፡
አቶ ፡ አብዱል ፡ አዚዝ ፡ መሐመድ ፡
አቶ ፡ አብርሃም ፡ ተስፋጽዮን ፡
አቶ ፡ አባተ ፡ ወንድምአገኘሁ ፡
አቶ ፡ አክሊሉ ፡ ቤተ ፡ ማርያም ፡
አቶ ፡ አክሊሉ ፡ አጥላባቸው ፡
አቶ ፡ አያሌው ፡ ጎቤ ፡
አቶ ፡ አደራ ፡ ፍራንሳ ፡
ባላምበራስ ፡ አዳሜ ፡ ደሬሳ ፡
አቶ ፡ አድማሴ ፡ ገሠሠ ፡
አቶ ፡ አጽብሃ ፡ ፈንታ ፡
አቮካቶ ፡ ኤም ፡ ቤቪላኳ ፡
ሲኞር ፡ አስቲኒ ፡
ሚስ ፡ መሽቲልድ ፡ ኢመንኩተር ፡
ሚስተር ፡ ዊልያም ፡ ዩዊንግ ፡
ሻምበል ፡ ኢያሱ ፡ ገብረ ፡ ሐዋርያት ፡
ዶክተር ፡ ኢዮብ ፡ ገብረ ፡ ክርስቶስ ፡
ቄስ ፡ ኤርምያስ ፡ ከበደ ፡
ዶክተር ፡ ሞሪስ ፡ ጂ ፡ ኤሊዮን ፡
አቶ ፡ እሸቴ ፡ ብርሃኔ ፡
አቶ ፡ እንየው ፡ ለገሠ ፡
አቶ ፡ እንዳለ ፡ መንገሻ ፡
አቶ ፡ እንዳለ ፡ ወ/ሚካኤል ፡
ሚስተር ፡ ሪቻርድ ፡ ካሚንግስ ፡
አቶ ፡ ከበደ ፡ አጥናፍ ፡ ሰገድ ፡
አቶ ፡ ከበደ ፡ ስሪ ፡
አቶ ፡ ከበደ ፡ ቸኰል ፡
አቶ ፡ ከበደ ፡ ገብረ ፡ ማርያም ፡
አቶ ፡ ከበደ ፡ ዋጋ ፡
አቶ ፡ ከበደ ፡ ሀብተ ፡ ማርያም ፡
ሚስተር ፡ ማይክል ፡ ኪንድረድ ፡
አቶ ፡ ኪዳነ ፡ ካሣ ፡
አቶ ፡ ኪዳነ ፡ ዑቅባግዚ ፡
አቶ ፡ ኪዳኑ ፡ ካሣ ፡
አቶ ፡ ካሣ ፡ በየነ ፡
ሚስተር ፡ ክሪስቶፈር ፡ ክላፐም ፡
አቶ ፡ ከብዶናድ ፡ ዋሴ ፡
አቶ ፡ ወልዱ ፡ ልዑል ፡
አቶ ፡ ወልዱ ፡ በርሄ ፡
አቶ ፡ ውቤ ፡ ገብረ ፡ ዮሐንስ ፡
አቶ ፡ ወርቄ ፡ ተፈራ ፡
አቶ ፡ ውቤ ፡ ወልደየስ ፡
ሚስተር ፡ ፍራንክ ፡ ዊንስተን ፡
አቶ ፡ ዑመር ፡ ያሲን ፡
አቶ ፡ ዘውዱ ፡ አስፋው ፡
አቶ ፡ ዘውዴ ፡ መኳንንት ፡
አቶ ፡ ዘውዴ ፡ እንግዳ ፡
አቶ ፡ ዘውዴ ፡ ካሣ ።
አቶ ፡ ዘለቀ ፡ ደስታ ፡
አቶ ፡ የሸዋ ፡ ወርቅ ፡ ኃይሉ ፡
አቶ ፡ ይልማ ፡ ኃይሉ ፡
አቶ ፡ ይልማ ፡ ገብሬ ፡
ዶክተር ፡ ዮሐንስ ፡ ብርሃነ ፡
አቶ ፡ ደመረው ፡ ጣሰው ፡
ሌ/ኮሎኔል ፡ ደማ ፡ ዘንግ ፡ እግዜር ፡
አቶ ፡ ደምሰው ፡ አሳየ ፡
ብላታ ፡ ደምሴ ፡ ወርቅ ፡ አገኘሁ ፡
አቶ ፡ ደስታ ፡ ገብሩ ፡
አቶ ፡ ደስታ ፡ ገብሩ ፡
ሚስተር ፡ ሃሪሰን ፡ ሲ ፡ ዳኒንግ ፡
ባላምበራስ ፡ ገመዳ ፡ ኡርጌሳ ፡
ቀኝ ፡ ጌታ ፡ ገብረ ፡ ሐና ፡ ቅጣው ፡
አቶ ፡ ገ/ሕይወት ፡ ወ/ሐዋርያት ፡
አቶ ፡ ገብረ ፡ መድኅን ፡ ድራር ፡
አቶ ፡ ገብረ ፡ ኢየሱስ ፡ ኃይለ ፡ ማርያም ፡
አቶ ፡ ገብሩ ፡ ጊዮርጊስ ፡
አቶ ፡ ጋይም ፡ አስመላሽ ፡
አቶ ፡ ጌታሁን ፡ ሁነኛው ፡
አቶ ፡ ጌታቸው ፡ አድማሱ ፡
አቶ ፡ ጌታቸው ፡ አስፋው ፡
አቶ ፡ ጌታቸው ፡ ክብረት ፡

አቶ ፡ ጌታቸው ፡ ተሰማ ፡
ዶክተር ፡ ፊሊፐ ፡ ግራቨን ፡
አቶ ፡ ግርማ ፡ አበበ ፡
የመቶ ፡ አለቃ ፡ ግርማ፡ወልደ፡ጊዮርጊስ
ሚስተር ፡ ኤበርት ፡ ኤፍ፡ጐልድበርግ፡
አቶ ፡ ጐይቶም ፡ በይን ፡
አቶ ፡ ጥላሁን ፡ ፈጠረ ፡
አቶ ፡ ጥበቡ ፡ አብርሃም ፡
አቶ ፡ ጥበቡ ፡ ተገኝ ፡
ግራዝማች ፡ ጫሌ ፡ ያደቴ ፡
አቶ ፡ ጸጋዬ ፡ ወ/ማርያም ፡
አቶ ፡ ፀጋዬ ፡ ተፈሪ ፡

አቶ ፡ ፈለቀ ፡ አርጋው ፡
ሚስተር ፡ ስታንሊ ፡ ዜድ ፡ ፊሸር ፡
ዶክተር ፡ ፊያሚታ ፡ ፕሮታ፡ኬይፓጊያን፡
አቶ ፡ ፋንታዬ ፡ ታምሬ ፡
አቶ ፡ ፍስሐ ፡ ገብረዮስታትዮስ ፡
ሚስተር ፡ ሮበርት ፡ ዲ ፡ ስኮት ፡
ሚስተር ፡ ዶናልድ ፡ ኢ ፡ ፓራዲስ ፡
ሚስተር ፡ ጁሊያን ፡ ሲ ፡ ጀርገንስማየር ፡
ሚስተር ፡ ጂ ፡ ፕሮታ ፡
ሚስተር ፡ ጄምስ ፡ ሲ ፡ ኤን ፡ ፖል ፡
ሚስተር ፡ ኩንቲን ፡ ጆንስተን ፡

PATRONS OF THE JOURNAL OF ETHIOPIAN LAW

The Journal of Ethiopian Law was inaugurated by His Imperial Majesty Haile Sellassie I in the summer of 1964 as an important step in the development of Ethiopia's legal system. Subsequently, the Board of Editors of the Journal has invited those who are interested in the continuation and expansion of the Law Journal's activites to express their support by becoming Patrons of the Journal of Ethiopian Law.

H.E. Afenegus Teshome Haile Mariam
H.E. Afenegus Kitaw Yitateku
Hon. Blatta Matias Hiletework
Hon. Ato Hagos Tewolde Medhin
Hon. Blatta Haile Wolde Kidan
Hon. Ato Tibebu Beyene
Hon. Ato Kebede Kelel
Hon. Ato Negussie Fitawake
Hon. Kassa Beyene

H.E. Teshafi Taezaz Aklilu Habte Wolde
H.E. Ato Abebe Reta
H.E. Ato Mammo Tadesse
H.E. Ato Seyoum Haregot
H.E. Dr. Haile Giorgis Workineh
H.E. Bitwoded Asfeha Woldemichael
H.E. Ato Keteme Abebe
H.E. Ato Goytom Petros
H.E. Dejazmatch Berhane Meskel Wolde Selassie
H.E. Lij Kassa Wolde Mariam
H.E. Dejazmatch Fikre Selassie Habte Mariam
H.E. Ato Bulcha Demeksa
H.E. Ato Aberra Jembere
H.E. Ato Belatchew Asrat
H.E. Ato Teferri Lemma
H.E. Ato Yohannes Tsegie
H.E. Ato Teshome Gebre Mariam
H.E. Ato Muhamed Abdurahman
H.E. Maj. Gen. Abebe Wolde Meskel
H.E. Col. Leghese Wolde Hanna
Hon. Ato Ammanuel Amdemichael
Hon. Fitawrari Bayisa Jemmo

Ato Abate Abare Wondemagegnehu
Ato Abdul Aziz Mohammed
Ato Abebe Gire
Ato Abraham Tesfatsion
Balambaras Adane Deressa
Ato Adarra Francois
Ato Admasse Gessesse
Dr. Maurice J. Aelion
Lt. Col. Ahmed Aminu
Ato Aklilu Atlabatchew
Ato Aklilu Bete Mariam
Ato Alene Aligaz
Ato Amare Degefe
Ato Amede Lemma
Dr. Aradom Tedla
Ato Arege Arsido
Mrs. Marica Arvanitopoulo
Fitawrari Asegahegn Araya
Ato Asfeha Kahsai

Ato Assefa Liban
Kegnazmatch Assefa Nadew
Ato Assefa Metafaria
Ato Assefa Tsegaye
Ato Atsheba Fanta
Ato Ayalew Gobe
Mr. John H. Beckstrom
Ato Befekadu Tadesse
Dejazmatch Bekele Beyene
Ato Bkle Demissie
Ato Bekele Gebre Amlak
Ato Bekele Habte Michael
Ato Bekele Nadi
Ato Bekele Tesfaye
Col. Belatchew Jemaneh
Ato Belatchew Nigru
Ato Belay Meketa
Ato Belay Mengesha
Ato Belete Wolde Sellassie
Woiz. Beleyu Work Gebre Meskel

Ato Assefa Bekele
Brig. Gen. Bereket Gebre Medhin
Ato Berhane Kefle Mariam
Lt. Col. Berhane Woldeyes
Ato Berhe Beyene
Mr. Russell Berman
Ato Beyene Abdi
Ato Binega Tsehai Hailu
Dr. William Buhagiar
Grazmatch Chalie Yadeta
Dr. Christopher Clapham
Mr. Richard Cummings
Lt. Col. Dama Zeng Egzer
Ato Demerew Tashu
Ato Demissew Assaye
Blatta Demissie Workagegnahyu
Ato Desta Gebre
Mr. Harrison Dunning
Ato Endale Wolde Michael
Ato Endale Mengesha
Ato Enyew Gessesse
Kess Ermias Kebede
Ato Esheté Berhane
Mr. William Ewing
Capt. Eyassu Gebre Hawariat
Dr. Eyob Gebrecristos
Ato Falke Aragaw
Ato Fantaye Tamre
Dr. Fiammetta Prota Kaypaghian
Ato Fisseha Gebre Ewostatewos
Mr. Stanley Z. Fisher
Dr. Gaetano Latilla
Ato Gayim Asmelash
Ato Gebre Gebre Giorgis
Kegn. Geta Gebre Hanna Kitaw
Ato Gebre Hewot Wolde Hawariat
Kegnazmatch Gebre Hiwot Mebratu
Ato Gebre Medhin Drar
Ato Gebreyesus Haile Mariam
Balambaras Gemeda Urgessa
Grazmatch Gessesse Mesfin
Ato Getachew Admassu
Ato Getachew Asfaw
Ato Getachew Kibret
Ato Getachew Hunegnaw
Ato Getachew Tessema
Ato Gila Mikael Bahta
Ato Girma Abebe
Lt. Girma Wolde Giorgis
Ato Goitom Beyene
Mr. Everett Goldberg
Dr. Philippe Graven
Dr. Saba Habachy
Ato Haile Aman
Ato Haile Giorgis Difer
Ato Haile Wolde Mariam
Ato Hailu Alemayehu
Capt. Hailu Arsede
Capt. Hailu Shenqute
Ato Hailu Tesfaye
Mr. G. Hamawi
Mr. N. Hamawi
Ato Haile Leul Habte Giorgis
Miss Mechtild Immenkotter
Dr. Quintin Johnstone
Mr. Julian C. Juergensmeyer
Capt. Kanna Guma
Ato Kebede Atnafseged
Ato Kebede Gebre Mariam
Ato Kebede Habte Mariam
Ato Kebede Serir
Ato Kebede Waga
Ato Kidane Equba Egzi
Ato Kidanu Kassa
Mr. Michael Kindred
Ato Kirkos Nigatu
Mr. Lawrence Knowles
Maj. Legesse Wolde Mariam
Ato Lemma Robbi
Ato Lemma Wolde Semayat
Dr. Marcello Lombardi
Dr. Maria-Grazia Prota
Mr. Steven Lowenstein
Ato Leul Menberu
Ato Makonnen Wolde Mariam
Mr. Paul McCarthy
Mr. Robert C. Means
Brig. Gen. Mebrahitu Fisseha
Lt. Col. Mehret Gebre Selam
Ato Mesfin Fanta
Ato Mewael Mebratu
Kegn. Geta Mezemer Hawaz
Ato Michael Fasil
Kegnazmatch Misgana Gebre-Egzy Ferow
Fitawrari Haji Mohammed Seredge
Ato Muhamud Nur Husain
Ato Mulugeta Berihun
Ato Mulugeta Wolde Giorgis
Ato Nabiye Leoul Kifle
Ato Negga Tesemma
Ostini
Mr. Donald E. Paradis
Mr. James C.N. Paul
Mr. Robert Picot
Mr. G. Prota
Mr. Kenneth Redden
Mr. Harry D. Richards
Mr. Ezio Rusmini

Mr. Arakel Sakadjian
Ato Saleh A. Kebire
Mr. Peter H. Sand
Mr. Olin B. Scott
Mr. Robert D. Scott
Mr. Robert A. Sedler
Ato Seifu Wolde Kidan
Ato Seifu Gebre Yohannes
Ato Seifu Yeteshawork
Mr. D. G. Sgolombis
Ato Shiferaw Worku
Mr. Norman J. Singer
Mr. Ronald B. Sklar
Ato Solomon Abebe
Ato Solomon Habte Giorgis
Ato Solomon Kahsai
Mr. Roland J. Stanger
Mr. peter L. Strauss
Dr. G.O. Zacharias Sundstrom
Ato Tadesse Abebe
Ato Tadesse Asfaw
Ato Tadesse Tekle Giorgis
Ato Tadesse Wolde Giorgis
Ato Tadesse Yersaw
Ato Taffara Deguefe
Ato Tefere Sertse Dengel
Ato Teferi Berhane
Ato Tegegn Bitew
Ato Tekle Gebre Meskel
Ato Teklit Makonnen
Ato Temesgen Worku
Ato Terefe Gessesse
Ato Tesfa Mariam Sebhat
Ato Tesfaye Kebede
Ato Teshome Bahru
Balambaras Teshome Getaw
Ato Tessema Wolde Yohannes
Ato Tilahun Fettena
Ato Tibebu Abraham
Ato Tibebu Tegegn
Ato Tsegaye Teferi
Ato Tsegaye Wolde Mariam
Mr. Michael Topping
Dr. Jacques P.M. Vanderlinden
Mr. Vittorio Vercellino
Mr. Nicola P. Vosikis
Mr. Frank D. Winston
Ato Wolde Leoul Seyoym
Ato Wolde Berhe
Ato Worku Tafara
Ato Woube Gebre Yohannes
Ato Woube Woldeyes
Ato Yeshewa Work Hailu
Ato Yilma Gebre
Ato Yilma Hailu
Dr. Yohannes Berhane
Ato Zelleke Desta
Ato Zeude Engeda
Ato Zeude Mekwanent
Ato Zewde Kassa
Ato Zewdu Asfaw

የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔት ።

ከፍርድ ፡ ሚኒስቴር ፡ ጋር ፡ በመተባበር ፡ በዓመት ፡ ሶስት ፡ ጊዜ ፡ በቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ የሚዘጋጅ ።

የቦርድ ፡ አባሎች ፡

ክቡር ፡ አቶ ፡ በላቸው ፡ አሥራት ፤ ሰብሳቢ ።

ዲን ፡ ኩንትን ፡ ጆንስተን ፤
አቶ ፡ ነጋ ፡ ተሰማ ፤
አቶ ፡ ሠመረአብ ፡ ሚካኤል ፤
ሚስተር ፡ ማይክል ፡ ጄ ፡ ኪንድረድ ።

ክቡር ፡ አፈ ፡ ንጉሥ ፡ ተሾመ ፡ ኀ/ ማርያም ፤
የተከበሩ ፡ አቶ ፡ አማኑኤል፡አምደ፡ሚካኤል፤
የተከበሩ ፡ አቶ ፡ ንጉሤ ፡ ፍትሕ ፡ አወቀ ፤

ዋና ፡ አዘጋጅ ፤

ማይክል ፡ ጄ ፡ ኪንድረድ ።

የፍርድ ፡ አዘጋጂዎች ፡
ሠመረአብ ፡ ሚካኤል ፤
መላኩ ፡ ደሣለኝ ።

የምርምር ፡ ድርሰቶች ፡ አዘጋጂዎች ፡
ዚግሙንት ፡ ቢ ፡ ፕላተር ፤
ገመዳ ፡ ጐንፋ ።

ተባባሪ ፡ የመጽሔቱ ፡ አዘጋጂዎች ፤

አስፋው ፡ ሠይፈ ፤
ዳንኤል ፡ ኃይሌ ፤
ፋሚል ፡ አበበ ፤
ፍቅሬ ፡ ዘርጋው ፤
ግርማ ፡ ወልደ ፡ ሥላሴ ፤
ግርማ ፡ ደሳለኝ ።

ቀጸላ ፡ ሙላት ፤
መንግሥቱ ፡ አሰፋ ፤
ናርዶስ ፡ ለማ ፤
ሺፈራው ፡ ወልደ ፡ ሚካኤል ፤
ተመስገን ፡ ሳሙኤል ፤
ተስፋ ፡ ጽዮን ፡ መድኃኔ ።

የሽያጭ ፡ ሥራ ፡ ኃላፊ ፤

አቶ ፡ ዘውዴ ፡ ሥዩም ።

ጸሐፊዎች ፤

የሺ ፡ እመቤት ፡ ዥማነህ ፤

ፀዳለ ፡ በቀለ ።

ከኢትዮጵያ ፡ ውጭ ፡ መጽሔቱን ፡ አክስፎርድ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ ማተሚያ ፡ ቤት ፡ የፖስታ ፡ ሣጥን ፡ ቁጥር ፡ ሺ፸፮ ፡ አዲስ ፡ አበባ ፡ ኢትዮጵያ ፡ በሚል ፡ አድራሻ ፡ በመጠየቅ ፡ ለመግዛት ፡ ይቻላል ። ከኢትዮጵያ ፡ ውጭ ፡ ሲሸጥ ፡ ዋጋው ፡ ለእያንዳንዱ ፡ እትም ፡ የአሜሪካ ፡ ፫ ፡ ብር ፡ ከ፶ ፡ ማንቲም ፡ ነው ። ኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ መጽሔቱ ፡ በሚቀጥለው ፡ አድራሻ ፡ ይገኛል ።

ስለ ፡ ማንኛውም ፡ አስፈላጊ ፡ ጉዳይ ፡ ያላችሁን ፡ ሐሳብና ፡ ጥያቄ ፡ ለመጽሔቱ፡ ዋና ፡ አዘጋጅ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔት ፡ የፖስታ ፡ ሣጥን ፡ ቁጥር ፡ ሺ፻፸፮፡ አዲስ አበባ ፡ (ኢትዮጵያ) ፡ ብላችሁ ፡ ጻፉ ።

JOURNAL OF ETHIOPIAN LAW

Published three times annually at the Faculty of Law, Haile Sellassie I University, in co-operation with the Ministry of Justice.

EDITORIAL BOARD

H.E. Ato Belatchew Asrat, Chairman

Dean Quintin Johnstone
Ato Negga Tessema
Mr. Michael Kindred
Ato Semereab Michael
H. E. Afenegus Teshome H. Mariam
Hon. Ato Ammanuel Amdemichael
Hon. Ato Negussie Fitawake

EDITORIAL STAFF

Chairman

Michael J. Kindred

Case Editors
Semereab Michael
Melaku Dessalegn

Articles Editors
Zygmunt B. Plater
Gemeda Gonfa

ASSOCIATE EDITORS

Asfaw Seife
Daniel Haile
Fassil Abebe
Fikre Zergaw
Girma Wolde Selassie
Girma Dessalegn
Kessela Moulat
Mengistu Assefa
Nardos Lemma
Shiferaw Wolde Michael
Temesgen Samuel
Tesfatsion Medhanie

BUSINESS MANAGER

Ato Zewde Seyoum

SECRETARIES

Yeshi Embet Jemaneh

Tsedale Bekele

The Journal is distributed outside Ethiopia by the Law Faculty at U.S. $ 3.50 per number. Please address correspondence to the Editors, Journal of Ethiopian Law, P.O. Box 1176, Addis Ababa, Ethiopia.

የቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡
የሕግ ፡ ፋኩልቲ ።

በ፲፱፻፶፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የተቋቋመው ፡ የቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ የሕግ ፡ ፋኩልቲ ፡ የኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፡ ዲግሪን ፡ ይሰጣል ። እንዲሁም ፡ በሕግ ፡ ዲፕሎማና ፡ ሰርቲፊኬትን ፡ የሚያስገኝ ፡ ትምህርት ፡ ያስተምራል ። ስለ ፡ ማንኛውም ፡ ነገር ፡ የዚሁኑ ፡ ፋኩልቲ ፡ ረዳት ፡ ዲን ፡ የሕግ ፡ ፋኩልቲ ፡ ቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ ፖ. ሣ. ቁ. ፩ሺ.፩፻፸፮ ፡ አዲስ ፡ አበባ ፡ በሚል ፡ አድራሻ ፡ ጠይቁ ።

የሕግ ፡ መምህራን ።

ሡንትን ፡ ጆንስተን ፤ ኤ ፡ ቢ ፤ ጄ ፡ ዲ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ኤም ፤ ጄ ፡ ኤስ ፡ ዲ ፤ ዲን ።
ሃሪሰን ፡ ሲ ፡ ዳኒንግ ፤ ቢ ፡ ኤ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ።
ጆን ፡ ቢ ፡ ማርሻል ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ኤም ፡ ምክትል ፡ ዲን ።
ሪቻርድ ፡ ኤም ፡ ካሚንግስ ፤ ኤ ፡ ቢ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፤ ኤም ፡ ሊት ።
ኤሪክ ፡ ኢ.ዶል ፤ ዶክተር ፡ ድርዋ ።
ዊልያም ፡ ኤች ፡ ዩዊንግ ፤ ኤ ፡ ቢ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ።
ፋሲል ፡ ናሆም ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ።
ጁሊያን ፡ ሲ ፡ ጀርገንስማየር ፤ ኤ ፡ ቢ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ።
ማይክል ፡ ኪንድረድ ፤ ቢ ፡ ኤ ፤ ጄ ፡ ዲ ፤ ኤም ፡ ሲ ፡ ኤል ፤ ዲ ፡ ኢ ፡ ኤስ ።
ጆርጅ ፡ ክሽቹኖቪች ፤ ቢ ፡ ኤ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ኤም ፡ ሊስ ፡ ኤስ ፡ ኮም ፤ ሊስ ፡ ኤስ ፡ ፓሊት ።
ጄምስ ፡ ሲ ፡ ኤን ፡ ፖል ፤ ቢ ፡ ኤ ፤ ኤል ፡ ኤል ፤ ቢ ።
ዚግሙንት ፡ ጄ ፡ ቢ ፡ ፕላተር ፤ ኤ ፡ ቢ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ።
ፖል ፡ ፓኛርት ፤ ዶክተር ፡ ድርዋ ፡ ኤም ፡ ሲ ፡ ኤል ።
ሠመረአብ ፡ ሚካኤል ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ።
ሮናልድ ፡ ቢ ፡ እስክላር ፤ ቢ ፡ ኤስ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ኤም ።
ጂ ፡ አ ፡ ዛካርያስ ፡ ሱንድስትሮም ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ዲ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ኤም ፤ ኤም ፡ ሲ ፡ ኤል ።
ማይክል ፡ አር ፡ ቶፒንግ ፤ ቢ ፡ ኤ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ።
ዣክ ፡ ፔ ፡ ኤም ፡ ቫንደርሊንደን ፤ ዶክተር ፡ ድርዋ ፤ አግሬዤ ፡ አንስ ፡ ሱፕ ።
ወርቁ ፡ ተፈራ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ።

የገሚስ ፡ ጊዜ ፡ መምህራን ።

አበበ ፡ ጓንጉል ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ።
አብዩ ፡ ገለታ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ።
አሰፋ ፡ ሊበን ፤ ቢ ፡ ኤ ፤ ቢ ፡ ሲ ፡ ኤል ።
በላቸው ፡ ዥማነህ ፤ ቢ ፡ ኤ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ኤም ።
ብርሃኑ ፡ ባይህ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ።
ጌታቸው ፡ ክብረት ፤ ቢ ፡ ኤ ፤ ቢ ፡ ሲ ፡ ኤል ።
ካሣ ፡ በየነ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ።
ከሠተ ፡ ኃይሌ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ።
ለገሰ ፡ ወልደ ፡ ማርያም ፤ ኤም ፡ ሲ ፡ ኤል ።
መሐመድ ፡ አብዱራህማን ፤ ቢ ፡ ኤ ፤ ቢ ፡ ሲ ፡ ኤል ።
ነብየ ፡ ልዑል ፡ ክፍሌ ፡ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ።
ነጋ ፡ ተሰማ ፤ ቢ ፡ ኤ ፤ ቢ ፡ ሲ ፡ ኤል ።
ንጉሤ ፡ ፍትሐ ፡ አወቀ ፤ ቢ ፡ ኤ ፤ ቢ ፡ ሲ ፡ ኤል ።
ሰላሙ ፡ በቀለ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ።
ሽብሩ ፡ ሠይፌ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ።
ሽመልስ ፡ መታፈሪያ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ።
ተፈሪ ፡ ብርሃነ ፤ ቢ ፡ ኤ ፤ ቢ ፡ ሲ ፡ ኤል ።
ዮሐንስ ፡ ብርሃነ ፤ ዶክተር ፡ ዠፍር ፤ ኤም ፡ ሲ ፡ ኤል ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ኤም ።
ዮሐንስ ፡ ሕሩይ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ።
ዘርአብሩክ ፡ አበራ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ።

HALLE SELLASSIE I UNIVERSITT

FACULTY OF LAW

The Faculty of Law of Haile Sellassie I University, established in 1963, offers courses in law leading to the LL.B degree and to a Diploma or Certificate in Law. For further information contact the Assitant Dean, Faculty of Law, Haile Sellassie I University, P.O. Box 1176, Addis Ababa.

FACULTY

Quintin Johnstone, A.B., J.D., LL.M., J.S.D., Dean
Harrison C. Dunning, B.A., LL.B., Assistant Dean
John B. Marshall, LL.B., LL.M., Assistant Dean
Richard M. Cummings, A.B., LL.B., M. Litt.
Eric Edel, Dr. Droit
William H. Ewing, A.B., LL.B.
Fasil Nahum, LL.B.
Julian C. Juergensmeyer, A.B., LL.B.
Michael J. Kindred, B.A., J.D., M.C.L., D.E.S.
Geroge Krzeczunowicz, B.A., LL.M., Lic. Sc. Comm., Lic. Sc. Polit.
James C.N. Paul, B.A., LL.B.
Zygmunt J.B. Plater, A.B., LL.B.
Paul Ponjaert, Dr. Droit, M.C.L
Semereab Michael, LL.B.
Ronald B. Sklar, B.S., LL.B. LL.M.
G.O. Zacharias Sundstrom, LL.B., LL.M., M.C.L.
Michael R. Topping, B.A., LL.B.
Jacques P.M. Vanderlinden, Dr. Droit, Agrégé Ens. Sup.
Worku Tafara, LL.B.

PART-TIME FACULTY

Abebe Guangoul, LL.B.
Abiyu Geleta, LL.B.
Assefa Liben, B.A., B.C.L.
Belatchew Jemaneh, B.A., LL.B., LL.M.
Berhanu Bayih, LL.B.
Getahun Damte, LL.B.
Kassa Beyene, LL.B.
Kessete Haile, LL.B.
Legesse Wolde Mariam, M.C.L.
Mohammed Abdurahman, B.A., B.C.L.
Nabiye Leul Kifle, LL.B.
Negga Tessema, B.A., B.C.L.
Negussie Fitawake, B.A., B.C.L.
Selamu Bekele, LL.B.
Shibru Seifu, LL.B.
Shimelis Metaferia, LL.B.
Tafari Berhane, B.A., B.C.L.
Yohannes Heroui, LL.B.
Zerabruk Aberra, LL.B.

ማውጫ ።

ገጽ ፡

የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔት ፡ ጠባቂዎችና ፡ ደጋፊዎች ። ii

የፍርድ ፡ ጉዳዮች ፡ ማውጫ ። xix

የዲኑ ፡ ስድስተኛ ፡ ዓመታዊ ፡ መግለጫ ። 1

የፍርድ ፡ ጉዳዮች ። 25

የምርምር ፡ ጽሑፎች ።

የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፡ ስለሚገኙባቸው ፡ ቀበሌዎች ፡ ሕዝብና ፡ ስለፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ዝርዝር ፡ ማብራሪያ ፤
ከቢልልኝ ፡ ማንደፍሮ ። 75

በኢትዮጵያ ፡ ገንዘብን ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ማዋልን ፡ ለማበረታታት ፡ የንግድ ፡ ድርጅቶችን ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የሚያደርገው ፡ ሕግ ፤
ከቲሞቲ ፡ ፒ ፡ ቦድማን ። 201

TABE OF CONTENTS

Page

Patrons of the Journal of Ethiopian Law vi

Table of Cases Reported xix

Sixth Annual Report from the Dean 15

Case Reports 25

Articles:

Agricultural Communities and the Civil Code
by Bilillign Mandefro 143

Income Tax Exemption as an Incentive to Investment in Ethiopia
by Timothy P. Bodman 215

የፍርድ ፡ ጉዳዮች ፡ ማውጫ ፡፡

ጠቅላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡፡

ገጽ ፡

ትርፌ ፡ መአሾ ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፤ አብረኸት ፡ ገብረ ፡ መስቀል ፡ መልስ ፡ ሰጭ፡፡ (የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፵፱/፶፱ ፡ አሥመራ፡) 27

ከተማ ፡ ኃይሌ ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፤ ኢ.ኤ.መ.ኃ. ባለሥልጣን ፤ መልስ ፡ ሰጭ ፡፡ (የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፴/፶፱) 38

ታደሰ ፡ ካሣሁን ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፤ ያደቴ ፡ ሮቢ ፡ መልስ ፡ ሰጭ ፡ (የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፶፱/፷) 45

ዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፤ ዓለሙ ፡ ኡርጋ ፡ መልስ ፡ ሰጭ ፡፡ (የወንጀል ፡ ይግባኝ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፩፻፴፮/፷) 52

ራስ ፡ ኢንሹራንስ ፡ አ ፡ ማ ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፤ አብዱል ፡ ሰመድ ፡ መልስ ፡ ሰጭ ፡፡ (የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፬፻፹፮/፶፱) 57

ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡፡

ዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ ከሳሽ ፤ የሺጌታ ፡ አረጋ ፡ ተከሳሽ ፡፡ (የወንጀል ፡ ይግባኝ ፡ ቁጥር፡ ፫፻፶፱/፷) 63

ኦርቢስ ፡ ኩባንያ ፡ ከሳሽ ፤ ያገር ፡ ውስጥ ፡ ገቢ ፡ መሥሪያ ፡ ቤት ፡ ተከሳሽ ፡፡ (የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ መዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፰/፶፱) 70

TABLE OF CASES REPORTED

Supreme Imperial Court

Page

Tirfe Measho v. Abrehet Ghebremeskel *(Civil Appeal No.* 149-59, *Asmara)* 33

Ketema Haile v. E.E.L.P.A. *(Civil Appeal No.* 230-59*)* 42

Tadesse Kassahun v. Yadete Robi *(Civil Appeal No.* 159-60*)* 49

Public Prosecutor v. Alemu Urga *(Criminal Appeal No.* 1136-60*)* 55

Ras Insurance S.C. v. Abdul Semed *(Civil Appeal No.* 1486-59*)* 61

High Court

Public Prosecutor v. Yeshigeta Arega *(Criminal Case No.* 359-60*)* 67

Orbis Company v. Inland Revenue Department *(Civil Case No.* 708-59*)* 74

ከዲኑ ፡ የተሰጠ ፡ ዓመታዊ ፡ መግለጫ፤

፲፱፻፷፩ ፡ ዓ ፡ ም ፤

ኩንቲን ፡ ጆንስተን ፡ በቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡

የሕግ ፡ ፋኩልቲ ፡ ፕሮፌሰርና ፡ ዲን ፤

ይህን ፡ መግለጫ ፡ የጻፍኩት ፡ የ፲፱፻፷፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የትምህርት ፡ ዓመት ፡ ፍጻሜ ፡ በተቃረበበት ፡ ጊዜና ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ አባል ፡ በመሆን ፡ ያሳለፍኳቸው ፡ ሁለት ፡ አስደሳች ፡ ዓመታት በሚፈጸሙበት ፡ ጊዜ ፡ ነው ። ከዚህ ፡ በመሄዴ ፡ ቅር ፡ ብሰኝም ፤ እዚህ ፡ ለመቆየት ፡ ስለተሰጠኝ ፡ ዕድል ፡ ምስጋና፡ አቀርባለሁ።በኔ ፡ ምትክ፡ ዲን ፡ የሚሆኑት ፡ ለዐሥር ፡ ዓመታት ፡ ያህል ፡ በአፍሪካ ፡ ሕግ ፡ ልዩ ፡ ጥናት ፡ ያደረጉትና ፡ በካርቱምና ፡ በዛምቢያ ፡ ዩኒቨርሲቲዎች ፡ በሚገኙት ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤቶች ፡ ያስተማሩት ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ችሎታ ፡ ያላቸው ፡ መምህርና ፡ ሊቅ ፡ ክሊፍ ፡ ኤፍ ፡ ቶምሰን ፡ ናቸው ።

በዚህ ፡ ባለፈው ፡ ዓመት ፡ በዩኒቨርሲቲውና ፡ በሕግ ፡ ፋኩልቲ ፡ ከተፈጸሙት ፡ ድርጊቶች ፡ ጐልቶ ፡ የነበረው ፡ የተማሪዎች ፡ የተቃውሞ ፡ እንቅስቃሴ ፡ ሲሆን ፤ ይህም ፡ ሁናቴ ፡ በሁለተኛው ፡ ሰመስተር ፡ መጀመሪያ ፡ ላይ ፡ ለዩኒቨርሲቲው ፡ ለአጭር ፡ ጊዜ ፡ መዘጋት ፡ ምክንያት ፡ ከመሆኑም ፡ በላይ ፤ በኋላም ፡ ብዙዎቹን ፡ የቀን ፡ የዲግሪ ፡ ተማሪዎች ፡ ለቀሪው ፡ የትምህርት ፡ ጊዜ ፡ ዩኒቨርሲቲውን ፡ ለቀው ፡ እስከመውጣት ፡ አድርሷቸዋል ። በዚህም ፡ ምክንያት ፡ በሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ ከሚገኙት፡ የቀን ፡ ተማሪዎች ፡ ሁለት ፡ ሦስተኛው ፡ ያህል ፡ ትምህርታቸውን ፡ አቋርጠዋል ። ይህ፡ ተማሪዎች ፡ ያሳዩት ፡ ተቃውሞ ፡ በትምህርት ፡ አሰጣጥም ፡ ሆነ ፡ በሌላ ፡ ረገድ ፡ በዩኒቨርሲቲው ፡ ጠቅላላ ፡ ሕይወት ፡ ላይ ፡ ያመጣው ፡ ውጤት ፡ ከፍ ፡ ያለና ፡ የማይካድም ፡ ስለሆነ ፡ ሊታወስ ፡ የሚገባው ፡ ነው ።

የሕግ ፡ ፋኩልቲ ፡ መምህራን ፡ ምንም ፡ እንኳን ፡ የኃይልንና ፡ የዛቻን ፡ ተግባር ፡ ቢቃወሙም ፤ እያንዳንዱ ፡ ተማሪ ፡ ለመማርም ፡ ሆነ ፡ ላለመማር ፡ ያደረገውን ፡ ውሳኔ በማክበር ፤ የተማሪዎች ፡ እንቅስቃሴ ፡ ባስነሣቸው ፡ የፖለቲካ ፡ ጉዳዮች ፡ ላይ ፡ ገለልተኛ ፡ ለመሆን ፡ ሞክረዋል ። ብዙ ፡ የሕግ ፡ ተማሪዎች ፡ እንውጣ ፡ አንውጣ ፡ በማለት፡ እያወላወሉ ፡ ለብዙ ፡ ሳምንታት ፡ በሐሳብ ፡ ተሠቃይተዋል ። በነዚያ ፡ አስቸጋሪ ፡ ሳምንታትም ፡ ውስጥ ፡ ተማሪዎችን ፡ ስለገጠማቸው ፡ የመንፈስ ፡ ሥቃይ ፡ ከማዘኔም ፡ በላይ ፡ ስላሳዩት ፡ ቁም ፡ ነገረኛነት ፡ (ታማኝነት) ፡ አደንቃቸዋለሁ ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ የኢትዮጵያን ፡ የትምህርት ፡ ሁኔታ ፡ ለማሻሻል ፡ የታቀደ ፡ ይመስል ፡ በነበረው ፡ እንቅስቃሴ ፡ ውስጥ ፡ ተማሪዎቹ ፡ የዩኒቨርሲቲውንና ፡ የራሳቸውን ፡ የትምህርት ፡ እርምጃ ፡ ክፉኛ ፡ ለመጉዳት ፡ መፈለጋቸው ፡ እንግዳ ፡ ነገርና ፡ በመጎዳት ፡ እንደመደሰት ፡ ነው፡ ብዬ ፡ አስተያየት ፡ ብሰጥ ፡ ካዲሱ ፡ ትውልድ ፡ መካከል ፡ ያልሆንኩና ፡ ከሌላም ፡ አገር፡ የመጣሁ ፡ በመሆኔ ፡ ምናልባት ፡ ይቅርታ ፡ ይደረግልኝ ፡ ይሆናል ።

<u>ገንዘብ</u> ፡- ይህ ፡ የሕግ ፡ ፋኩልቲ ፡ ያደገው ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ ከውጭ ፡ አገር ፡ በሚገኝ ፡ የገንዘብ ፡ እርዳታ ፡ ነው ። የሆነ ፡ ሆኖ ፡ የፎርድ ፡ ፋውንዴሽን ፡ ካደረገልን ፡ ትልቅ ፡ እርዳታ ፡ ውስጥ ፡ የተረፈው ፡ በሚቀጥሉት ፡ ዐሥራ ፡ ሁለት ፡ እስከ ፡ ሃያ ፡

አራት ፡ ወራት ፡ ውስጥ ፡ በሙሉ ፡ ተሠርቶበት ፡ ሳያልቅ ፡ አይቀርም ። ስለዚህም ፡ ከዚያ፡ በኋላ ፡ ለሕግ ፡ ፋኩልቲ ፡ ከውጭ ፡ የሚደረግለት ፡ የገንዘብ ፡ እርዳታ ፡ በጣም ፡ መጠነኛ ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ፡ ይህም ፡ ፋኩልቲው ፡ እቅዶቹን ፡ ለመፈጸም ፡ ከኢትዮጵያ ፡ የሚያገኘው ፡ የገንዘብና ፡ የሰው ፡ ኃይል ፡ እርዳታ ፡ እየጨመረ ፡ መሄድ ፡ እንዳለበት ፡ ያስረዳል ።

መምህራን ፡- በዚህ ፡ ዓመት ፡ ሙሉ ፡ ጊዜ ፡ የሚያስተምሩ ፡ ዐሥራ ፡ ዘጠኝ ፤ ሁለቱን ፡ ወይም ፡ አንዱን ፡ ሰመስተር ፡ በትርፍ ፡ ጊዜያቸው ፡ የዲፕሎማና ፡ የሠርቲፊኬት ፡ ተማሪዎችን ፡ የሚያስተምሩ ፡ ሃያ ፡ የግሚስ ፡ ጊዜ ፡ መምህራን ፡ ነበሩን ። በዚህ ፡ ባለፈው ፡ ዓመት ፡ በሙሉ ፡ ጊዜ ፡ አስተማሪነት ፡ የተቀጠሩና ፡ በሚቀጥለውም ፡ ዓመት ፡ የሚያስተምሩ ፡ ሦስት ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ መምህራን ፡ አሉ ። እንዲሁም ፡ በሚቀጥለው ፡ ዓመት ፡ ሦስት ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ የሙሉ ፡ ጊዜ ፡ መምህራን ፡ ለመጨመር ፡ ተስፋ ፡ እናደርጋለን ። ከነዚሁም ፡ አንዱ ፡ በከፍተኛ ፡ ደረጃ ፡ የተመረቀው ፡ አቶ ፡ ዮሐንስ ፡ ኀሩይ ፡ ሲሆን ፤ እሱም ፡ ለአስተማሪነት ፡ አስቀድሞ ፡ ውል ፡ ገብቷል ። አቶ ፡ ዮሐንስ ፡ በዚህ ፡ ዓመት ፡ በለንደን ፡ ከፍተኛ ፡ ትምህርት ፡ ሲከታተል ፡ ቆይቷል።

በዚህ ፡ ዓመት ፡ መጨረሻ ፡ የሙሉ ፡ ጊዜ ፡ መምህራን ፡ ከነበሩት ፡ ውስጥ ፡ ዘጠኙ ፡ የሥራ ፡ ጊዜያቸውን ፡ ፈጽመው ፡ ይሄዳሉ ። ከነዚህም ፡ ውስጥ ፡ ሁሉም ፡ ለረጅም ፡ ጊዜ ፡ ያገለገሉና ፡ ዋና ፡ አስተዳዳሪዎችም ፡ ይገኙባቸዋል ። ከመምህራኑ ፡ ብዙዎቹ ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ እስኪሆኑ ፡ ድረስ ፡ የሚሄዱትን ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ መምህራን ፡ በሌሎች ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ መምህራን ፡ የመተካት ፡ ችግር ፡ እንደቀጠለ ፡ ይቆያል ። ይህም ፡ የውጭ ፡ መምህራንን ፡ መቅጠር ፡ ከሚያስከትላቸው ፡ ችግሮች ፡ አንዱ ፡ ነው።

ከሚሄዱት ፡ የሥራ ፡ ጓደኞቻችን ፡ ብዙዎቹ ፡ በሚመጣው ፡ ዓመት ፡ ሕግ ፡ የሚያስተምሩ ፡ ሲሆኑ ፤ የሚያስተምሩባቸውም ፡ ድርጅቶች ፡ ስመጥርነት ፡ የሕግ ፡ ፋኩልቲያችን ፡ ከውጭ ፡ ያገኛቸው ፡ መምህራን ፡ ያላቸውን ፡ ከፍተኛ ፡ ችሎታ ፡ ያመለክታል። ሪቻርድ ፡ ካሚንግስ፡ ወደ፡ ሉዊቪል ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት፡ ሲመለሱ ፤ ሃሪሰን፡ ዳኒንግ ፡ ዳቪስ ፡ ወደሚገኘው ፡ የካሊፎርኒያ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ ሕግ፡ ትምህርት፡ ቤት፡ጁሊያን ፡ ጀርገንስሜየር ፡ ወደፍሎሪዳ፡ ዩኒቨርሲቲ፡ የሕግ፡ ኮሌጅ ፡ ማይክል ፡ ኪንድረድ ፡ ወደ ፡ ኦሃዮ ፡ እስቴት ፡ ዩኒቨርስቲ ፡ የሕግ ፡ ኮሌጅ ፤ ጆን ፡ ማርሻል ፡ ወደ ፡ ቫንደርቢልት ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ ሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፤ ዘካርያስ ፡ ሳንድስትሮም ፡ ወደ ፡ አፕሳላ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ ይሄዳሉ ። እኔ ፡ ደግሞ ፡ ወደ ፡ ዬል ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ እመለሳለሁ ። አሁን ፡ የሄዱትን ፡ ለመተካት ፡ ስድስት ፡ አዲስ ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ መምህራን ፡ ተቀጥረዋል ።

እንደተለመደው ፡ የሙሉ ፡ ጊዜ ፡ መምህራን ፡ ትምህርትን ፡ በሚነኩና ፡ ከትምህርትም ፡ ውጭ ፡ አስተዳደርን ፡ በሚመለከቱ ፡ ብዙ ፡ ጉዳዮች ፡ ተካፋዮች ፡ ነበሩ ። ይህም ፡ እያንዳንዱ ፡ አስተማሪ ፡ የሚያበረክተውን ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፤ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ የሚያከናውናቸውን ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ተግባሮች ፡ ያሳያል ። በጣም ፡ ጉልተው ከሚታዩት ፡ ጥቂቶቹ ፡ የሚከተሉት ፡ ናቸው ።

ሪቻርድ ፡ ካሚንግስ ፡ በዓመቱ ፡ መጀመሪያ ፡ የምርምርና ፡ የእትም ፡ ኮሚቴ ፡ ሊቀ ፡ መንበር ፡ ነበሩ ። እሳቸውም ፡ ስለኢንተርናሽናል ፡ ሕግ ፡ አንድ ፡ የመጽሐፍ ፡ ረቂቅ ፡ አዘጋጅተው ፡ ጨርሰዋል ።

ሃሪሰን ፡ ዳኒንግ ፡ ረዳት ፡ ዲንና ፡ የዩኒቨርሲቲው ፡ ፋኩልቲ፡ ካውንስል ፡ አባል ፤ ደግሞም ፡ በመጀመሪያው ፡ ሰመስተር ፡ የሥርዓተ ፡ ትምህርት ፡ ኮሚቴ ፡ ሊቀ ፡ መንበር ፡ ነበሩ ። እኒህ ፡ መምህር ፡ ስለአፍሪካ ፡ ሕግና ፡ ስለኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ብዙ ፡ ጽሑ

ፎች ፡ አዘጋጅተዋል ። ከነዚህም ፡ አንዱ ፡ በኮለምቢያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔት ፡ ታትሞ ፡ ወጥቷል ።

ዊልያም ፡ ዩዊንግ ፡ የተማሪዎች ፡ ግንኙነት ፡ ኮሚቴ ፡ ሊቀ ፡ መንበር ፡ የሕግ ፡ ተማሪዎችን ፡ በኢትዮጵያ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ አገልግሎት ፡ የመመደብ ፡ ጉዳይ ፡ ተቆጣጣሪና ፡ የተጠቃለሉ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕጐች ፡ ዝግጅት ፡ ዲሬክተር ፡ ሲሆኑ ፤ ከሁለተኛው፡ ሰመስተር ፡ ጀምሮ ፡ ደግሞ ፡ የሥርዓተ ፡ ትምህርት ፡ ኮሚቴ ፡ ሊቀ ፡ መንበር ፡ ናቸው ።

ፋሲል ፡ ናሆም ፡ የዩኒቨርሲቲው ፡ የኢትዮጵያ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ አገልግሎት ፡ ኮሚቴ ፡ አባል ፡ ናቸው ። ስለኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ብዙ ፡ ጽሑፎች ፡ ከማዘጋጀታቸውም ፡ በላይ ፤ ለሕገ ፡ መንግሥት ፡ ማስተማሪያ ፡ ጽሑፎች ፡ በአማርኛ ፡ በማዘጋጀት ፡ ጥሩ ፡ ውጥን ፡ አላቸው ።

ጁሊያን ፡ ጀርገንስሜየር ፡ ስለምሥራቅ ፡ አፍሪካ ፡ የውሀ ፡ ሕግ ፡ ማስተማሪያ ፡ ጽሑፎችና ፡ በተለይ ፡ ስለኢትዮጵያ ፡ የውሀ ፡ ሕግ ፡ አንድ ፡ አጭር ፡ ጽሑፍ ፡ አዘጋጅተዋል ።

ማይክል ፡ ኪንድረድ ፡ በዚህ ፡ ዓመት ፡ አብዛኛውን ፡ ጊዜ ፡ የምርምርና ፡ የጽሑፍ ፡ ኮሚቴ ፡ ሊቀ ፡ መንበርና ፡ የአቀጣጠርና ፡ የሥራ ፡ እድገት ፡ ኮሚቴ ፡ ሊቀ ፡ መንበር ፡ ነበሩ ። እሳቸውም ፡ ከሬኔ ፡ ዳቪድ ፡ ስለኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ የተጻፉ ፡ ብዙ ፡ ጽሑፎችን ፡ እንዲታተሙ ፡ ከመተርጐማቸውም ፡ በላይ ፤ አንድ ፡ የልዩ ፡ ልዩ ፡ አገሮች ፡ ሕጎችን ፡ የሚያነፃፅር ፡ ታላቅ ፡ ጽሑፍ ፡ አዘጋጅተዋል ። በተጨማሪም ፡ የዋስትናን ፡ ሕግ ፡ የሚመለከት ፡ አንድ ፡ ጽሑፍ ፡ በማዘጋጀት ፡ ላይ ፡ ናቸው ።

ጆርጅ ፡ ቹቹናቪች ፡ ስለኢትዮጵያ ፡ የጋብቻ ፡ ሕግ ፡ አንድ ፡ ጽሑፍ ፡ ከማሳተማቸውም ፡ በላይ ፤ ከውል ፡ ውጭ ፡ ስለሚደርሱ ፡ ግዴታዎች ፡ አንድ ፡ ጽሑፍ ፡ አዘጋጅተዋል ። ደግሞም ፡ ሌሎች ፡ ሁለት ፡ ጽሑፎችና ፡ ስለካሣ ፡ አንድ ፡ ጽሑፍ ፡ በማዘጋጀት ፡ ላይ ፡ ናቸው ።

ጆን ፡ ማርሻል ፡ የማታውን፡ ትምህርት ፡ ዝግጅት ፡ ከረዳት ፡ ዲንነት ፡ ጋር ፡ አጣምረው ፡ ይዘው ፡ ነበር ። ደግሞም ፡ የተማሪዎች ፡ ዲንና ፡ የአዲስ ፡ ተማሪዎችን ፡ ወደ፡ ሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ መግባት ፡ የሚቆጣጠረው ፡ ኮሚቴ ፡ ሊቀ ፡ መንበር ፤ የማታ፡ ትምህርት ፡ ዝግጅት ፡ ኮሚቴ ፡ ሊቀ ፡ መንበርና ፡ የዩኒቨርሲቲው ፡ ፋኩልቲ ፡ ካውንስል ፡ አባል ፤ በተጨማሪም ፡ ወደ ፡ ዩኒቨርሲቲው ፡ የሚገቡትን ፡ አዲስ ፡ ተማሪዎች ፡ የመቀበልን ፡ ሁኔታ ፡ የሚቆጣጠረው ፡ ኮሚቴ ፡ አባል ፡ ነበሩ ። እሳቸውም ፡ ስለአስተዳደርና ፡ ታክስ ፡ ሕግ ፡ ማስተማሪያ ፡ ጽሑፎች ፡ አዘጋጅተው ፡ ሊጨርሱ ፡ ምንም ፡ አልቀራቸውም ።

ጀምስ ፡ ፖል ፡ የዩኒቨርሲቲው ፡ አካዳሚክ ፡ ምክትል ፡ ፕሬዚደንት ፤ የኢትዮጵያ ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ እድገት ፡ የተሰኘውን ፡ ጽሑፋቸውን ፡ ሁለተኛውን ፡ መጽሐፍ ፡ ጽፈው ፡ ጨርሰዋል ።

ዛይግመንት ፡ ፕላተር ፡ ስለጽሑፍ ፡ ዝግጅትና ፡ የሕግ ፡ ተማሪዎች ፡ መኖሪያ ፡ ቤት ፡ አሠራርና ፡ የገንዘብ ፡ አሰባሰብ ፡ ጉዳይ ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ኃላፊነት ፡ ወስደዋል ። እሳቸውም ፡ ስለኢትዮጵያ ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንድ ፡ ጽሑፍ ፡ በማዘጋጀት ፡ ላይ ፡ ናቸው።

ፖል ፡ ፖዋርት ፡ የአፍሪካ ፡ ሕግ ፡ እድገት ፡ ድርጅት ፡ ምክትል ፡ ኃላፊ ፡ ከመሆናቸውም ፡ በላይ ፤ በሚስተር ፡ ማርሻል ፡ እግር ፡ ተተክተው ፡ የማታ ፡ ትምህርቱንና ፡ የተማሪዎችን ፡ ጉዳይ ፡ ሥራ ፡ እንዲሠሩ ፡ ረዳት ፡ ዲን ፡ ተብለው ፡ ተሠይመዋል ። እሳ

ቸውም ፡ ከዶክተር ፡ ቫንደርሊንደን ፡ ጋር ፡ አንድ ፡ ጽሑፍ ፡ አዘጋጅተዋል ። ሌላም ፡ በማዘጋጀት ፡ ላይ ፡ ናቸው ።

ሰመረ ፡ አብ ፡ ሚካኤል ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔት ፡ የፍርድ ፡ ጉዳዮች ፡ አዘጋጅ ፡ ሲሆኑ ፡ ስለኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ አንድ ፡ ጽሑፍ ፡ ጽፈዋል ። ሌላም ፡ በማዘጋጀት ፡ ላይ ፡ ናቸው ።

ሮናልድ ፡ እስክላር ፡ የቤተ ፡ መጻሕፍት ፡ ኮሚቴ ፡ ሊቀ ፡ መንበርና ፡ (በዚህ ፡ ዓመት ፡ እንደ ፡ ዕድል ፡ ሆኖ ፡ ምንም ፡ ክስ ፡ ያልቀረበለት ፡) የክብር ፡ ቦርድ ፡ ሊቀ ፡ መንበር ፡ ሲሆኑ ፤ በሲቪል ፡ ሎ ፡ በኩል ፡ ኢርቱዕ ፡ ፈቃድን ፡ የሚመለከት ፡ አንድ ፡ ትልቅ ፡ ጽሑፍ ፡ በማዘጋጀት ፡ ላይ ፡ ናቸው ።

ዘካርያስ ፡ ሱንድስትሮም ፡ የሕግ ፡ ተማሪዎች ፡ መኖሪያ ፡ ቤት ፡ ኮሚቴ ፡ ሊቀ ፡ መንበር ፡ ነበሩ ። እርሳቸውም ፡ ስለኢንተርናሽናል ፡ ንግድና ፡ ደግሞ ፡ ስለሕጎች ፡ መፃረን ፡ ሁለት ፡ ጽሑፎች ፡ ከማሳተማቸውም ፡ በላይ ፤ ስለኢንተርናሽናል ፡ ማኅበሮች ፡ አንድ ፡ አጭር ፡ ጽሑፍ ፡ አዘጋጅተዋል ። በተጨማሪም ፡ ኢንተርናሽናል ፡ ማኅበሮችን ፡ የሚያነፃፅር ፡ አንድ ፡ ጽሑፍ ፡ በማዘጋጀት ፡ ላይ ፡ ናቸው ።

ማይክል ፡ ቶፒንግ ፡ በዚህ ፡ ዓመት ፡ ውስጥ ፡ በእንግሊዝኛ ፡ የታተመውን ፡ ፍትሐ ፡ ነገሥት ፡ የመጨረሻውን ፡ ዝግጅት ፡ አከናውነዋል ። ደግሞም ፡ ስለሕግ ፡ ሳይንስ ፡ (ጁሪስፕሩደንስ ፡) አንድ ፡ አጭር ፡ ጽሑፍ ፡ ጽፈው ፡ ከመጨረሳቸውም ፡ በላይ ፤ ስለሮማውያን ፡ ሕግ ፡ ያዘጋጁትን ፡ ጽሑፍ ፡ እንዲታተም ፡ አሻሽለውታል ።

ጃክስ ፡ ቫንደርሊንደን ፡ የአፍሪካ ፡ ሕግ ፡ እድገት ፡ ድርጅት ፡ ዲሬክተር ፡ ሲሆኑ ፤ አዲስ ፡ አበባ ፡ ውስጥ ፡ አድርገን ፡ ስለነበረው ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ስብሰባ ፡ ቃለ ፡ ጉባኤውን ፡ አዘጋጅተዋል ። እሳቸውም ፡ ብዙ ፡ ጽሑፎች ፡ ከማሳተማቸውም ፡ በላይ ፤ ሰዎችን ፡ ስለሚመለከት ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ አንድ ፡ መምሪያ ፡ መጽሐፍ ፡ አዘጋጅተዋል ። እኚሁ ፡ መምህር ፡ ከፖል ፡ ፓኛርት ፡ ጋር ፡ በመተባበር ፡ ስለኢትዮጵያ ፡ የጋብቻ ፡ ሕግ ፡ አንድ ፡ መምሪያ ፡ መጽሐፍ ፡ በመጻፍ ፡ ላይ ፡ ናቸው ። እንዲሁም ፡ የኢንተርናሽናል ፡ የአፍሪካ ፡ ሕግ ፡ ማኅበር ፡ ፕሬዚዳንት ፡ ሆነው ፡ ተመርጠዋል ።

ወርቁ ፡ ተፈራ ፡ የፋኩልቲ ፡ ካውንስል ፡ ሥራ ፡ አስኪያጅ ፡ ኮሚቴ ፡ ጸሐፊና ፡ የዩኒቨርሲቲው ፡ የቀድሞ ፡ ተማሪዎች ፡ ግንኙነት ፡ የሕግ ፡ እርዳታ ፡ እቅድ ፡ ክፍል ፡ ሊቀ ፡ መንበር ፡ ናቸው ።

ከዚህ ፡ በታች ፡ የምንጠቅሳቸው ፡ ሁለት ፡ መምህራን ፡ ለፋኩልቲው ፡ ስላበረከቷቸው ፡ ጉልህ ፡ አገልግሎቶች ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ የሰጠነው ፡ መግለጫ ፡ በቂ ፡ ስለማይሆን ፤ ስለነሱ ፡ በተጨማሪ ፡ መናገር ፡ ያስፈልጋል ። ከነዚህ ፡ መምህራን ፡ አንዱ ፡ ማይክል ፡ ኪንድረድ ፡ የጽሑፍ ፡ ዝግጅታችንን ፡ በማሻሻል ፡ ጽሑፎች ፡ በብዛት ፡ ታትመው ፡ እንዲወጡና ፡ በጥሩ ፡ ሁኔታ ፡ በገበያ ፡ እንዲውሉ ፡ አድርገዋል ። ሁለተኛው ፡ ረዳት ፡ ዲን ፡ የነበሩት ፡ ጆን ፡ ማርሻል ፡ ሲሆኑ ፤ እሳቸውም ፡ ለተማሪዎችና ፡ ለትምህርት ፡ ዓይነቶች ፡ መዝገብ ፡ በማቋቋምና ፡ ማታ ፡ ማታ ፡ በትምህርት ፡ ቤቱ ፡ እያመሹ ፡ የዲፕሎማና ፡ የሰርቲፊኬት ፡ ትምህርትን ፡ በማካሄድ ፡ በጣም ፡ ታላቅ ፡ ሥራ ፡ ሠርተዋል ። ለዚህም ፡ ማስረጃ ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ የተጠቀሱት ፡ ሥራዎች ፡ የአስተዳደር ፡ ሥራቸውን ፡ ከተረከቡበት ፡ ጊዜ ፡ ጀምሮ ፡ ያለምንም ፡ ችግር ፡ ሲካሄዱ ፡ መቆየታቸው ፡ ነው ።

ደግሞም ፡ ከልዩ ፡ ልዩ ፡ የሰላም ፡ ጓድ ፡ ድርጅቶች ፡ ተልከው ፡ የመጡት ፡ ወጣት የሥራ ፡ ጓደኞቻችን ፡ ያሳዩትን ፡ የሥራ ፡ ውጤት ፡ በተለይ ፡ ልናስታውሰው ፡ ይገባል።

የአሜሪካ ፡ የሰላም ፡ ጓድ ፡ አባል ፡ የሆኑት ፡ ዛይግመንት ፡ ፕላተርና ፡ የቤልጅግ ፡ የሰ
ላም ፡ ጓድ ፡ የሆኑት ፡ ፖል ፡ ፖኛርት ፡ ደግሞም ፡ ከፈረንሣይ ፡ ተልከው ፡ የመጡት ፡
ኤሪክ ፡ ኤደል ፤ በችሎታቸውና ፡ በትጋታቸው ፡ ፖለቲካን ፡ በማይመለከቱ ፡ የተማሪ
ዎችና ፡ የፋኩልቲ ፡ ጉዳዮች ፡ ውስጥ ፡ የሚፈለገውን ፡ መልካም ፡ ሥራ ፡ በመሥራታ
ቸው ፡ እንደኛ ፡ ባሉ ፡ የሙያ ፡ ትምህርት ፡ ቤቶች ፡ ውስጥ ፡ ለስመጥር ፡ የሰላም ፡ ጓድ ፡
አባሎች ፡ ቦታ ፡ እንዳላቸው ፡ አስመስክረዋል ።

የሰርቲፊኬትና ፡ የዲፕሎማ ፡ ትምህርት ፡ ከተጀመረ ፡ ጀምሮ ፡ ፋኩልቲያችን ፡
በትርፍ ፡ ጊዜያቸው ፡ የሚያስተምሩ ፡ የታወቁ ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ ዳኞችና ፡ ጠበቆች ፡
ለማግኘት ፡ ችሏል ። እንደ ፡ ሌላው ፡ ጊዜ ፡ ሁሉ ፡ ባለፈውም ፡ ዓመት ፡ በትርፍ ፡ ጊዜ
ያቸው ፡ ሲያስተምሩ ፡ የነበሩት ፡ የገሚስ ፡ ጊዜ ፡ መምህራን ፡ የሚከተሉት ፡ ናቸው ።

በአዲስ ፡ አበባ ፡- አበበ ፡ ጓንጉል ፡ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፡ በጡረታ ፡ ሚኒስቴር ፡ የሕግ ፡
አማካሪ ፤ አቢዮ ፡ ገለታ ፡ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡
የቴሌኮሙኒኬሽንስ ፡ ቦርድ ፡ የሕግ ፡ አማካሪ ፤ አሰፋ ፡ ሊበን ፡ ቢ ፡ ኤ ፡ ቢ ፡ ሲ ፡ ኤል ፡
በከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የንግድ ፡ ችሎት ፡ ዳኛ ፤ ኮሎኔል ፡ በላቸው ፡ ጀማነህ ፡ ኤል ፡
ኤል ፡ ቢ ፡ ኤል ፡ ኤል ፡ ኤም ፡ በአገር ፡ ግዛት ፡ ሚኒስቴር ፡ የጸጥታ ፡ ክፍል ፡ ረዳት ፡
ሹም ፤ ብርሃነ ፡ ገብራይ ፡ የሕግ ፡ ዶክተር ፡ (ዶክተር ፡ አን ፡ ድሩዋ) ፡ በጠቅላይ ፡ ሚኒ
ስትር ፡ ጽሕፈት ፡ ቤት የሕግ ፡ አማካሪ ፤ ሀብተ ፡ ማርያም ፡ አሰፋ ፡ የሕግ ፡ ሳይንስ ፡
ዶክተር ፡ በንግድ ፡ ኢንዱስትሪና ፡ ቱሪዝም ፡ ሚኒስቴር ፡ የሕግ ፡ አማካሪ ፤ ሻለቃ ፡
ለገሠ ፡ ወልደ ፡ ማርያም ፡ ኤም ፡ ሲ ፡ ኤል ፡ በአባ ፡ ዲና ፡ ፖሊስ ፡ ኮሌጅ ፡ ዋና ፡ የሕግ ፡
መምህር ፤ ሞሃመድ ፡ አብዱራህማን ፡ ቢ ፡ ኤ ፡ ቢ ፡ ሲ ፡ ኤል ፡ በጡረታ ፡ ሚኒስቴር ፡
ምክትል ፡ ሚኒስትር ፤ ነቢየ ፡ ልዑል ፡ ክፍሌ ፡ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፡ በግርማዊነታቸው ፡
ልዩ ፡ ካቢኔ ፡ ምክትል ፡ ሚኒስትር ፤ አቶ ፡ ነጋ ፡ ተሰማ ፡ ቢ ፡ ኤ ፡ ቢ ፡ ሲ ፡ ኤል ፡ በአዲስ ፡
አበባ ፡ ማዘጋጃ ፡ ቤት ፡ ምክትል ፡ ከንቲባ ፤ ሰላሙ ፡ በቀለ ፡ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፡ በኢትዮ
ጵያ ፡ ትንባሆ ፡ ሞኖፖል ፡ ዋና ፡ ነገረ ፡ ፈጅ ፤ ሺብሩ ፡ ሰይፉ ፡ ቢ ፡ ኤ ፡ ኤም ፡ ኤ ፡ ኤል
ኤል ፡ ቢ ፡ በኢትዮጵያ ፡ አየር ፡ መንገድ ፡ የሕግ ፡ አማካሪ ፤ ሻለቃ ፡ ታደሰ ፡ አብዲ ፡ ኤል ፡
ኤል ፡ ቢ ፡ በጠቅላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ዳኛ ፤ ተፈሪ ፡ ብርሃነ ፡ ቢ ፡ ኤ ፡
ቢ ፡ ሲ ፡ ኤል ፡ ጠበቃ ፤ በመጨረሻም ፡ አቶ ፡ ዘርዐ ፡ ብሩክ ፡ አበራ ፡ ኤል ፡ ኤል ፡
ቢ ፡ በኢትዮጵያ ፡ አየር ፡ መንገድ ፡ የሕግ ፡ አማካሪ ።

በአሥመራ ፡— ሻለቃ ፡ ብርሃነ ፡ ባይህ ፡ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፡ በሁለተኛው ፡ ክፍለ ፡
ጦር ፡ ሕግ ፡ ክፍል ፤ ካሣ ፡ በየነ ፡ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፡ በጠቅላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ
ቤት ፡ ምክትል ፡ አፈ ፡ ንጉሥ ፤ በመጨረሻም ፡ አቶ ፡ ከሠተ ፡ ኃይሌ ፡ ኤል ፡ ኤል ፡
ቢ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ንግድ ፡ ባንክ ፡ የሕግ ፡ አማካሪ ።

በሐረር ፡— ሻምበል ፡ ጌታሁን ፡ ዳምጤ ፡ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ንጉሠ ፡
ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ የጦር ፡ አካዳሚ ፡ የሕግ ፡ አማካሪና ፡ መምህር ።

በጂማ ፡— ዮሴፍ ፡ ገብረ ፡ እግዚአብሔር ፡ በፍርድ ፡ ሚኒስቴር ፡ የጠቅላይ ፡ ዐቃቤ ፡
ሕግ ፡ ቢሮ ። የጂማው ፡ መምህራችን ፡ አቶ ፡ ዮሴፍ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ አገል
ግሎት ፡ ላይ ፡ ሆኖ ፡ በማታው ፡ የትምህርት ፡ ክፍላችን ፡ ለማስተማር ፡ የመጀመሪ
ያው ፡ ነው ። በሚቀጥለው ፡ ዓመት ፡ በኢትዮጵያ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ አገልግሎት ፡ ላይ ፡
ያሉ ፡ ተማሪዎች ፡ በጂማና ፡ በሐረር ፡ እንደሚያስተምሩልንና ፡ እነሱንም ፡ ማግኘት ፡
በየጠቅላይ ፡ ግዛቱ ፡ የሰርቲፊኬት ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ በምንከፍትበት ፡ ጊዜ ፡ ችሎታ ፡
ያላቸውን ፡ መምህራን ፡ በማጣት ፡ የሚያጋጥመንን ፡ ትልቅ ፡ ችግር ፡ እንደሚያቃ
ልልልን ፡ ተስፋ ፡ እናደርጋለን ።

በዓመቱ ፡ ውስጥ ፡ ከዚህ ፡ መጥተው ፡ ጉብኝት ፡ ስላደረጉት ፡ ምሁራን ፡ በተለይ፡ መናገር ፡ ያስፈልጋል ። በጥቅምት ፡ ውስጥ ፡ ፕሮፌሰር ፡ ማክስ ፡ ሬይንስታይን ፡ የሚባሉት ፡ በቺካጎ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ የልዩ ፡ ልዩ ፡ አገሮች ፡ ሕጎች ፡ ሊቅ ፡ ለተማሪዎቻችን ፡ ለሁለት ፡ ሳምንታት ፡ ንግግር ፡ ሲያደርጉ ፡ ቆይተዋል ። በተጨማሪም ፡ በጥያቄያችን፡ መሠረት ፡ ስለሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ አቅዋም ፡ አስተያየት ፡ አዘጋጅተዋል ። በታኅሣሥ ፡ ወር ፡ ደግሞ ፡ ኢየሩሳሌም ፡ በሚገኘው ፡ በዕብራይስጥ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ በሥነ ፡ ወንጀል ፡ ትምህርት ፡ የታወቁት ፡ ሊቅ ፡ ፕሮፌሰር ፡ እስራኤል ፡ ድራፕኪን ፡ ለብዙ ፡ ሳምንታት ፡ በፋኩልቲያችን ፡ ሥነ ፡ ወንጀል ፡ (ክሪሚኖሎጂ) ፡ ሲያስተምሩ ፡ ሰንብተዋል ። በዚህም ፡ ጊዜ ፡ እንከን ፡ የማይወጣላቸው ፡ መምህር ፡ መሆናቸውን ፡ ከማስመስከራቸውም ፡ በላይ ፤ ወደፊት ፡ ከወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ጋር ፡ የሥነ ፡ ወንጀል ፡ ትምህርት ፡ እንዴት ፡ ተቀናብሮ ፡ እንደሚሰጥ ፡ መምሪያ ፡ በመስጠት ፡ ረድተውናል ። ቀጥሎም ፡ በሁለተኛው ፡ ሰመስተር ፡ በፋኩልቲው ፡ ከመምህራኑ ፡ አንዳንዱ ፡ በመሆን ፡ የቆዩት ፡ ከኖርዝዌስተርን ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ ሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ የመጡት ፡ ፕሮፌሰር ፡ ጆን ፡ ኤች ፡ ቤክስትሮም ፡ ናቸው ። እሳቸውም ፡ ከዚያው ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ ቶማስ ፡ ገራቲና ፡ ሊን ፡ ሞርሃውስ ፡ ከሚባሉ ፡ ሁለት ፡ ተማሪዎች ፡ ጋር ፡ በመምጣት ፡ ስለኢትዮጵያ ፡ ሕግና ፡ ስለ ፡ ሕግ ፡ ድርጅቶች ፡ ሦስት ፡ የምርምር ፡ ጽሑፎች ፡ አዘጋጅተዋል ። ጥናትም ፡ ያደረጉባቸው ፡ ክፍሎች ፡ በኢትዮጵያ ፡ የፍች ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ያሉት ፡ የቤተ ፡ ዘመድ ፡ ሽምግልና ፡ ዳኞች ፡ የኢትዮጵያ ፡ ዝቅተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶችና፡ የኢትዮጵያ ፡ ሙያተኞች ፡ የሥራ ፡ ደረጃ ፡ ናቸው ። ለጥናቱ ፡ ኢንተርቪው እንዲያደርጉ ፡ ብዙ ፡ ተማሪዎቻችን ፡ ተቀጥረው ፡ ነበር ። ምንም ፡ እንኳን ፡ ይህን ፡ መግለጫ ፡ ስጽፍ ፡ ከፕሮፌሰር ፡ ቤክስትሮምና ፡ ከረዳቶቻቸው ፡ የመጨረሻ ፡ መግለጫ ፡ ባላገኝም ፤ እነዚህ ፡ ጥናቶች ፡ በኢትዮጵያ ፡ ከተሞከሩት ፡ በጣም ፡ ጉልህ ፡ ከሆኑት ፡ የሕግ፡ ጥናቶች ፡ ጋር ፡ ሳይቆጠሩ ፡ አይቀሩም ። ጥናቶቹ ፡ ባጭር ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ ስለኢትዮጵያ ፡ የሕግ ፡ አቅዋም ፡ ብዙ ፡ መረጃ ፡ ለማግኘት ፡ እንደሚቻል ፤ ተማሪዎቻችንም ፡ በደንብ ፡ ከተቆጣጠሩዋቸውና ፡ ከመሩዋቸው ፡ በምርምር ፡ ሥራዎች ፡ ትልቅ ፡ እርዳታ እንደሚያበረክቱና ፡ አማርኛ ፡ የማይናገሩ ፡ የጥናት ፡ መሪዎች ፡ በተማሪዎቻችን ፡ እርዳታ ፡ ስለኢትዮጵያ ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ድርጅቶች ፡ አሠራር ፡ ለሚደረጉ ፡ ጥናቶች ፡ ጠለቅ፡ ብለው ፡ ጥናቱን ፡ በዝርዝር ፡ ለማካሄድ ፡ እንደሚችሉ ፡ ያሳያሉ ። ለጥናቱ ፡ መልካም፡ ውጤት ፡ አንዱ ፡ ምክንያት ፡ ፕሮፌሰር ፡ ቤክስትሮምና ፡ ረዳቶቻቸው ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ከመጡ ፡ በኋላ ፡ የጥናቱን ፡ ዘዴና ፡ ሥርዓት ፡ ስላሰናዱና ፡ በስድስት ፡ ወራት ፡ ሊፈጸሙ ፡ የሚችሉትን ፡ የጥናት ፡ አርእስቶች ፡ ስለመረጡ ፡ ነው ።

ተማሪዎች ፡-

በትምህርቱ ፡ ዓመት ፡ መጀመሪያ ፡ ሃያ ፡ ሦስት ፡ የማታ ፡ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፡ ተማሪዎችን ፡ ጨምረን ፤ ግን ፡ በኢትዮጵያ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ አገልግሎት ፡ ላይ ፡ ያሉትን ፡ ሳንጨምር ፡ ፩፻፶፱ ፡ የዲግሪ ተማሪዎች ፡ ነበሩን ። በዚሁ ፡ ጊዜ ፡ በጠቅላላው ፡ ፮፻፸ ፡ የሰርቲፊኬትና ፡ የዲፕሎማ ፡ ተማሪዎች ፡ ነበሩን ። ከነሱም ፡ ውስጥ ፡ ፪፻፲ ፡ ተማሪዎች ፡ በሐረር ፤ በጂማና ፡ በአሥመራ ፡ ነበሩን ። በ፲፱፻፷፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የትምህርት ፡ ዘመን ፡ በሕግ ፡ ፋኩልቲ ፡ ውስጥ ፡ በትምህርታቸው ፡ ብልጫ ፡ ያገኙት ፡ የሚከተሉት ፡ ተማሪዎች ፡ ሽልማት ፡ አግኝተዋል ፤ ቢልልኝ ፡ ማንደፍሮ ፡ የቻንስለሩን ፡ ሜዳል፡ ሲቀበል ፤ ገመዳ ፡ ጎንፋ ፡ የዓመቱ ፡ ከፍተኛ ፡ ተማሪ ፡ የሚል ፡ ስም ፡ አግኝቷል ።

በእንግሊዝኛው ፡ ዲፕሎማ ፡ ክፍል ፡ በማዕርግ ፡ የተመረቁ ፡ ሳህሉ ፡ ብሩና ፡ በየነ አብዲ ፤ በአማርኛው ፡ ዲፕሎማ ፡ ክፍል ፡ በማዕረግ ፡ የተመረቁ ፡ ደመላሽ ፡ ተገኝና ፤ ሺመልስ ፡ አበበ ፤ ጌታቸው ፡ መንግሥቴና ፡ ደሳለኝ ፡ ዓለሙ ፡ ሲሆኑ ፤ በአማርኛው ፡

የምስክር ፡ ወረቀት ፡ ክፍል ፡ ውድነህ ፡ ወልደመድኅንና ፡ ተኰላ ፡ ገብረ ፡ መድኅን ፡ በማዕርግ ፡ ተመርቀዋል ። እነዚህ ፡ ተማሪዎች ፡ በትጋታቸውና ፡ ባሳዩት ፡ ከፍተኛ ፡ ውጤት ፡ እንኳን ፡ ደስ ፡ ያላችሁ ፡ እንላቸዋለን ።

በሁለተኛው ፡ ሰመስተር ፡ መጀመሪያ ፡ ላይ ፡ አዲስ ፡ የሰርተፊኬት ፡ ክፍል ፡ ስለ ከፈትን ፤ ከ፷፪ ፡ አመልካቾች ፡ ውስጥ ፡ ፳፪ ፡ ተቀብለናል ። አመልካቾቹንም ፡ ከተቀ በልንባቸው ፡ የምርጫ ፡ ዘዴዎች ፡ ሁለቱ ፡ ኢንተርቪውና ፡ የጽሑፍ ፡ ፈተና ፡ ነበሩ ።

በዚህ ፡ ዓመት ፡ አሥራ ፡ ዘጠኝ ፡ ተማሪዎች ፡ የኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፡ ዲግሪያቸውን ፡ ለመቀበል ፡ ተዘጋጅተዋል ። ከነሱም ፡ ውስጥ ፡ ብዙዎቹ ፡ የአሥር ፡ ወራት ፡ የኢትዮጵያ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ አገልግሎት ፡ በቅርቡ ፡ የፈጸሙ ፡ ናቸው ።

እንዲሁም ፡ ፩፻፴ ፡ የሰርቲፊኬትና ፡ ፩፻፶ ፡ የዲፕሎማ ፡ ተማሪዎች ፡ ዘንድሮ ፡ ይመረቃሉ ። በሁለተኛው ፡ ሰመስተር ፡ አጋማሽ ፡ አንድ ፡ የአራተኛ ፡ ዓመትና ፡ አራት የሦስተኛ ፡ ዓመት ፡ የሕግ ፡ ተማሪዎች ፡ የአገልግሎት ፡ ጊዜያቸውን ፡ ጀምረዋል ። ከነ ሱም ፡ ሦስቱ ፡ ለፍርድ ፡ ሚኒስቴር ፡ በመሥራት ፡ ላይ ፡ ሲሆኑ ፤ አንዱ ፡ ለምርጫ ፡ ቦርድ ፡ ይሠራል ። ሌላው ፡ ደግሞ ፡ በሐረር ፡ የሰርቲፊኬት ፡ ትምህርት ፡ ክፍላችን ፡ እንዲያስተምር ፡ ተመድቧል ። በሁለተኛው ፡ ሰመስተር ፡ መጨረሻ ፡ ላይ ፡ ቢያንስ ፡ አሥር ፡ ተማሪዎች ፡ ፈተናቸውን ፡ እንደጨረሱ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ አገልግሎ ታቸውን ፡ ይጀምራሉ ።

በተማሪዎች ፡ የተቃውሞ ፡ እንቅስቃሴ ፡ ምክንያት ፡ በሕግ ፡ ተማሪዎች ፡ የሚካ ሄዱ ፡ ተግባሮች ፡ ሁሉ ፡ ከሌላው ፡ ጊዜ ፡ ሲወዳደሩ ፡ ዘንድሮ ፡ ምንም ፡ ያህል ፡ አል ተንቀሳቀሱም ። የሕግ ፡ መጽሔት ፡ ሥራ ፡ ግን ፡ እንደሌላው ፡ ሳይሆን ፡ ሲካሄድ ፡ ቆይቷል ። በአንደኛው ፡ ሰመስተርም ፡ ተማሪዎች ፡ ለሕግ ፡ ተማሪዎች ፡ መኖሪያ ፡ ቤት ፡ ማሠሪያ ፡ የሚሆን ፡ ገንዘብ ፡ ሰብስበዋል ።

<u>ቤት ፡ መጻሕፍትና ፡ አዲስ ፡ የመጡ ፡ መጻሕፍት</u> ፡- በዚህ ፡ ዓመት ፡ የቤተ ፡ መጻ ሕፍቱ ፡ ይዞታ ፡ በመጠነኛ ፡ ሁኔታ ፡ እያደገ ፡ ሄዷል ። ከፈረንሣይ ፡ መንግሥት ፡ የተ ሰጡ ፡ ብዙ ፡ መጻሕፍት ፡ ሲኖሩ ፤ የብሪታንያ ፡ መንግሥትም ፡ ፲፪ሺህ ፡ ብር ፡ የሚያ ወጡና ፡ ከ፲፰፻፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ጀምሮ ፡ የእንግሊዝ ፡ ፍርድ ፡ ጉዳዮችን ፡ የያዙና ፡ የሚ ያጠቃልሉ ፡ መጻሕፍት ፡ ሰጥቶናል ። በተጨማሪም ፡ ከዩኔስኮ ፡ ከታንዛኒያ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ ኮሌጅ ፡ ከናይጀሪያ ፡ መንግሥት ፡ ከተባበረው ፡ የዐረብ ፡ ሬፑብሊክ ፡ ከአይቮሪ ፡ ኮስት ፡ ከማላዊ ፡ ከኔዘርላንድስ ፡ ከጀርመን ፡ ከካናዳና ፡ ከዩናይትድ ፡ እስቴትስ ፡ እን ዲሁ ፡ የመጻሕፍት ፡ ስጦታ ፡ አግኝተናል ። በቤተ ፡ መጻሕፍቱ ፡ በስተምዕራብ ፡ የሚ ገኘው ፡ ታዛ ፡ ግድግዳ ፡ ስለተሠራለት ፤ በብዙ ፡ ሺ ፡ ለሚቆጠሩ ፡ መጻሕፍትና ፡ ለተ ጠረዙት ፡ መጽሔቶቻችን ፡ መደርደርያ ፡ ሆኗል ። እንደዚሁ ፡ በሚመጣው ፡ ዓመት ፡ በስተደቡብ ፡ ላለው ፡ ታዛ ፡ ግድግዳ ፡ በመሥራት ፡ ለሚያድገው ፡ ቤተ ፡ መጻሕፍታ ችን ፡ ሌላ ፡ ክፍል ፡ ለመጨመር ፡ ታስቧል ።

በ፲፱፻፷፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ለቤተ ፡ መጻሕፍቱ ፡ በቀዋሚነት ፡ የሚሠራ ፡ ኃላፊ ፡ አልነበ ረንም ። ነገር ፡ ግን ፡ በአንደኛው ፡ ሰመስተር ፡ መጀመሪያ ፡ ላይ ፡ ሚስ ፡ ፍሬዳ ፡ ብራ ውን ፡ ከትልቁ ፡ የዩኒቨርሲቲ ፡ ቤተ ፡ መጻሕፍት ፡ እየመጡ ፡ ለገሚስ ፡ ጊዜ ፡ ሲሠሩ ፡ ከቆዩ ፡ በኋላ ፤ ከፍተኛ ፡ ችሎታ ፡ ያላቸው ፡ ሚስ ፡ ካሮል ፡ ሮውሰል ፡ ሙሉ ፡ ጊዜ ፡ እን ዲሠሩ ፡ መጡ ። አሁን ፡ ግን ፡ ሚስ ፡ ሮውሰል ፡ ኢትዮጵያን ፡ ለቀው ፡ በቅርብ ፡ ጊዜ ፡ ይሄዳሉ ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ በሕግና ፡ በቤተ ፡ መጻሕፍት ፡ ሙያ ፡ ችሎታ ፡ ያላቸው ፡ ሰው ፡ በሳቸው ፡ ምትክ ፡ ተቀጥረዋል ።

በሕግ ፡ ፋኩልቲ ፡ ውስጥ ፡ የተቋቋመው ፡ የአፍሪካ ፡ ሕግ ፡ እድገት ፡ ድርጅት ፡ ስለአፍሪካ ፡ ሕግ ፡ የተጻፉ ፡ ጽሑፎችን ፡ ዝርዝር ፡ ማሰናዳት ፡ ቀጥሏል ። በዚህም ፡ ዓይነት ፡ ከሺ ፡ በላይ ፡ የሚሆኑ ፡ በአፍሪካ ፡ አህጉር ፡ የወጡትን ፡ ዝርዝር ፡ የሚያሳዩ ፡ ማይክሮፊቼ ፡ ካርዶችን ፡ ቀድሞ ፡ ባለን ፡ ይዞታ ፡ ላይ ፡ ጨምሮልናል ። በጥቂት ፡ ወራት ፡ ውስጥ ፡ በድርጅቱ ፡ የተዘጋጀ ፡ ከ፲፱፻፷፱ ፡ እስከ ፡ ፲፱፻፸፫ ፡ ስለ ፡ አፍሪካ ፡ ሕግ ፡ ጉዳይ ፡ የተጻፉ ፡ ጽሑፎችን ፡ የሚገልጽ ፡ የመጽሐፍ ፡ ዝርዝር ፡ ታትሞ ፡ ይወጣል ። ወደፊትም ፡ በያመቱ ፡ እንዲህ ፡ ያሉ ፡ መጻሕፍት ፡ እየታተሙ ፡ ይወጣሉ ። ይህ ፡ ድርጅት ፡ በተጨማሪ ፡ የአፍሪካ ፡ አህጉር ፡ እያሻሻለ ፡ ያወጣቸውን ፡ ሕጎች ፡ በማግኘት ፡ ይረዳናል ። የድርጅቱም ፡ አባል ፡ የሆኑ ፡ ሰዎች ፡ በ፲፱፻፷፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ተደርጎ ፡ ስለነበረው ፡ የአፍሪካ ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ጉባኤ ፡ ቃለ ፡ ጉባኤ ፡ በእንግሊዝኛ ፡ ከማዘጋጀታቸውም ፡ በላይ ፤ ይኸንኑ ፡ ወደፈረንሣይኛ ፡ ተርጉመዋል ። የቤልጂግ ፡ መንግሥት ፡ ለዚህ ፡ ድርጅት ፡ የሚያደርግለት ፡ እርዳታ ፡ በ፲፱፻፷፪ ፡ መጨረሻ ፡ ገደማ ፡ ስለሚያልቅ ፤ የድርጅቱ ፡ አባሎች ፡ የአፍሪካ ፡ ሕጎችን ፡ የሚያሳየው ፡ የማይክሮፍቼ ፡ ካርድ ፡ ጥርቅም ፡ ስለአፍሪካ ፡ ሕግ ፡ የተጻፉትን ፡ ጽሑፎች ፡ የሚያሳየው ፡ የመጻሕፍት ፡ ዝርዝር ፡ እንደታቀደው ፡ ተዘጋጅቶ ፡ እንዲያልቅ ፡ በሚመጣው ፡ ዓመት ፡ ጠንክረው ፡ መሥራት ፡ አለባቸው ።

ጽሑፎች ፡- በዚህ ፡ ዓመት ፡ ፋኩልቲው ፡ ከመቼውም ፡ የበለጠ ፡ ጽሑፎች ፡ ከማሳተሙም ፡ በላይ ፤ ወደፊት ፡ ብዙ ፡ ጽሑፎች ፡ እንዲታተሙ ፡ ተዋውሏል ። ሌሎችም ፡ አያሌ ፡ ጠቃሚ ፡ የእንግሊዝኛና ፡ የፈረንሣይኛ ፡ መጻሕፍት ፡ ወደ ፡ አማርኛ ፡ ተተርጉመው ፡ ለአትማት ፡ እንዲዘጋጁና ፡ ለገበያ ፡ እንዲውሉ ፡ ተዋውሏል ። የኢትዮጵያ ፡ የሕግ ፡ መጽሔት ፡ ብዙ ፡ እትሞች ፡ ታትመው ፡ ወጥተዋል ። በሚመጣውም ፡ የትምህርት ፡ ዓመት ፡ ቮልዩም ፡ ፯ ፡ ቁጥር ፡ ፩ ፡ ታትሞ ፡ ሲወጣ ፡ መጽሔቱ ፡ እንደታቀደው ፤ ጊዜውን ፡ ተከትሎ ፡ እንደሚወጣ ፡ ይጠበቃል ። ከመጽሔቱ ፡ ጥቂት ፡ እትሞች ፡ ተሸጠው ፡ ስላለቁና ፡ በተጨማሪ ፡ መታተም ፡ ስለነበረባቸው ፤ ወደፊት ፡ ለእያንዳንዱ ፡ አዲስ ፡ እትም ፡ አራት ፡ ሺ ፡ ቅጂዎች ፡ ታትመው ፡ ይወጣሉ ። እንደዚሁም ፡ ለወደፊት ፡ አዳዲስ ፡ መጻሕፍትና ፡ ጽሑፎች ፡ በዝተው ፡ እንዲታተሙ ፡ እናደርጋለን ። ስለኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ የተጻፉ ፡ የእንግሊዝኛና ፡ የአማርኛ ፡ መጻሕፍትን ፡ ተፈላጊነት ፡ በቀላሉ ፡ ገምተነው ፡ እንደነበር ፡ ስለተረዳን ፤ የአሻሻጥ ፡ ዘዴያችንን ፡ በማሻሻል ፡ ያሳተምናቸውን ፡ መጻሕፍት ፡ ሁሉ ፡ ለመሸጥ ፡ እንደምንችል ፡ ተረድተናል ።

በዓመቱ ፡ መጀመሪያ ፡ ላይ ፡ በሽያጭ ፡ ሥራና ፡ ጽሑፎችን ፡ በመዝገብ ፡ በመያዝ እንዲረዱን ፤ አቶ ፡ ዘውዴ ፡ ሥዩምን ፡ ቀጠርን ። እሳቸውም ፡ ለጽሑፍ ፡ ሥራና ፡ አሻሻጥ ፡ አዲስ ፡ መልክ ፡ በመስጠትና ፡ በማሻሻል ፡ ሚስተር ፡ ኪንድረድን ፡ በጣም ፡ ረድተዋል ። ቀዋሚ ፡ ሠራተኞችን ፡ እንደመሆናቸውም ፡ መጠን ፤ ተማሪዎችና ፡ መምህራን ፡ በየጊዜው ፡ በጽሑፍ ፡ ሥራ ፡ ውስጥ ፡ በሚቀያየሩበት ፡ ጊዜ ፡ የሚያጋጥመንን ፡ ችግር ፡ እንደሚያቃልሉልን ፡ ተስፋ ፡ እናደርጋለን ።

ከጥቂት ፡ መዘግየት ፡ በኋላ ፡ በቅርቡ ፡ ወደ ፡ ማተሚያ ፡ ቤት ፡ የተላኩት ፡ የአዲስ ፡ አበባ ፡ ሕጎች ፡ በቅርቡ ፡ ታትመው ፡ ይወጣሉ ። እነሱም ፡ በሚመጣው ፡ የትምህርት ፡ ዓመት ፡ ውስጥ ፡ በእንግሊዝኛና ፡ በአማርኛ ፡ ታትመው ፡ በገበያ ፡ ላይ ፡ የሚውሉት ፡ የተጠቃለሉት ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕጎች ፡ የመጀመሪያው ፡ ክፍል ፡ ናቸው ። እስካሁን ፡ በመጽሐፍ ፡ መልክ ፡ ታትመው ፡ ከወጡት ፡ ሕጎች ፡ በስተቀር ፡ ሌላውን ፡ ሕግ ፡ ሁሉ ፡ የሚያጠቃልለው ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕጎች ፡ መጽሐፍ ፡ ለኢትዮጵያውያን ፡ ዳኞችና ፡ ጠበቆች ፤ እንዲሁም ፡ ለተማሪዎቻችን ፡ ትልቅ ፡ ጥቅም ፡ የሚሰጥ ፡ ይሆናል። ይህም ፡ መጽሐፍ ፡ የሚዘጋጀው ፡ ከፎርድ ፡ ፋውንዴሽን ፡ በተገኘ ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ የእር

ዳታ ፡ ገንዘብ ፡ ሲሆን ፤ በአገር ፡ ውስጥም ፡ ሆነ ፡ በውጭ ፡ አገር ፡ በገበያ ፡ ላይ ፡ እንደ ሚውል ፡ ተስፋ ፡ እናደርጋለን ።

የሕግ ፡ ተማሪዎች ፡ መኖሪያ ፡ ቤት ፡- ይህ ፡ የተማሪዎች ፡ መኝታ ፡ ክፍሎችንና ፡ አንድ ፡ የመዝናኛ ፡ አዳራሽ ፡ የያዘው ፡ ሕንፃ ፤ በተማሪዎችና ፡ በመምህራን ፡ አማካይ ነት ፡ ከሕዝብ ፡ በተሰበሰበ ፡ ገንዘብ ፡ የተሠራ ፡ ሲሆን ፡ አሁን ፡ ሥራው ፡ ስላለቀ ፤ በሚቀጥለው ፡ የትምህርት ፡ ዓመት ፡ መጀመሪያ ፡ ላይ ፡ ተማሪዎች ፡ ይገቡበታል ። የሆነ ፡ ሆኖ ፡ ለሕንፃው ፡ ማሠሪያና ፡ እንደወንበርና ፡ ጠረጴዛ ፡ ለመሳሰሉ ፡ የቤት ፡ ዕቃዎች ፡ ከሚያስፈልገው ፡ ገንዘብ ፡ ውስጥ ፡ ከመቶ ፡ አሥሩ ፡ ያህል ፡ ገና ፡ መሰብ ሰብ ፡ ይኖርበታል ። ይህ ፡ ሕንፃ ፡ ለብዙዎች ፡ ተማሪዎቻችን ፡ መኖሪያና ፡ ለሕግ ፡ ባለሙያዎች ፡ መገናኛ ፡ ቦታ ፡ በመሆኑ ፡ ታላላቅ ፡ ፍላጎቶችን ፡ የሚያሟላ ፡ ይሆናል።

የሕግ ፡ እርዳታ ፡ እቅድ ፡- በወንጀል ፡ ጉዳዮች ፡ ለተከሳሾች ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ ትእ ዛዝ ፡ የሚቆሙ ፡ ጠበቆችን ፡ በተማሪዎች ፡ አማካይነት ፡ ለመርዳት ፡ የተቋቋመ ፡ አንድ ፡ መጠነኛ ፡ የሕግ ፡ እርዳታ ፡ እቅድ ፡ በዓመቱ ፡ አጋማሽ ፡ ላይ ፡ ተጀምሯል ። ይህ ፡ እቅድ ፡ በተማሪዎች ፡ ተቃውሞ ፡ እንቅስቃሴ ፡ ምክንያት ፡ የሚሠሩ ፡ ተማሪ ዎች ፡ መኖራቸው ፡ ስላጠራጠረ ፤ ገና ፡ ከመጀመሩ ፡ ተቋርጦ ፡ ነበር ። በሚቀጥለው ፡ ሰመስተር ፡ ግን ፡ የእቅዱ ፡ ሥራ ፡ እንደሚቀጥልና ፡ ከውጭ ፡ የጠየቅነውም ፡ እርዳታ ፡ ከተገኘ ፡ በጣም ፡ ሰፊ ፡ የሆነ ፡ የሕግ ፡ እርዳታ ፡ እቅድ ፡ ፕሮግራም ፡ ለመጀመር ፡ ታስ ቧል ።

በአፍሪካ ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ጉባኤ ፡- የሕግ ፡ ፋኩልቲው ፡ ከጥቅምት ፡ ፱ ፡ እስከ ፡ ፲፫ ፡ ፲፱፻፷፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በአዲስ ፡ አበባ ፡ ተደርጎ ፡ ለነበረው ፡ የአፍሪካ ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ጉባኤ ፡ አስተናጋጅ ፡ ሆኖ ፡ ነበር ። የፋኩልቲው ፡ መምህራን ፡ ፕላኑን ፡ አውጥተው ፡ ጉባኤውን ፡ ከማካሄዳቸውም ፡ በላይ ፤ ረዥም ፡ የሆነውን ፤ ቃለ ፡ ጉባኤ ፡ አዘጋጅተው ፡ አድለዋል ። ከአሥራ ፡ አምስት ፡ የአፍሪካ ፡ አገሮች ፡ የመጡ ፡ መልእክ ተኞች ፡ በጉባኤው ፡ ላይ ፡ ተገኝተዋል ። ሀገሮቹም ፡ ኢትዮጵያ ፤ ካሜሩን ፤ ኮንጎ ፡ ኪን ሻሳ ፤ ጋና ፤ ኬንያ ፤ ሌሶቶ ፤ ላይቤሪያ ፤ ማላዊ ፤ ናይጀሪያ ፤ ሶማሊያ ፤ ሱዳን ፤ ታንዛኒያ፤ ዩጋንዳ ፤ የተባበረው ፡ ዐረብ ፡ ሬፑብሊክና ፡ ዛምቢያ ፡ ናቸው ። በጉባኤው ፡ ላይ ፡ተካ ፋይ ፡ የነበሩት ፡ ሁሉ ፡ በአፍሪካ ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤቶች ፡ መምህራን ፡ ወይም ፡ የአፍሪካ ፡ ሕግ ፡ ትምህርት ፡ ጉዳይ ፡ በቀጥታ ፡ የሚመለከታቸው ፡ ሰዎች ፡ ነበሩ ። ጉባኤው ፡ የተነጋገረባቸው ፡ አርእስቶች ፡ የሚከተሉት ፡ ናቸው ። በታዳጊ ፡ አገሮች ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ዓላማ ፤ ሥርዓተ ፡ ትምህርት ፤ የማስተማር ፡ ዘዴዎችና ፡ መማሪያ ዎች ፤ ጽሑፎችና ፡ ቅድሚያ ፡ የሚሰጣቸው ፡ ምርምሮች ፤ ከዲግሪ ፡ ደረጃ ፡ በታች ፡ የሚሰጥ ፡ ትምህርትና ፡ የአፍሪካ ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤቶች ፡ በቅርብ ፡ የሚረዳዱ በት ፡ መንገድ ፡ ናቸው ። ጥቂት ፡ መምህራን ፡ ባዘጋጁላቸው ፡ ፕሮግራም ፡ መሠረት ፡ የጉባኤው ፡ ተካፋዮች ፡ ተማሪዎቻችን ፡ በትምህርት ፡ ላይ ፡ ሳሉ ፡ በመመልከት ፡ ግማሽ ፡ ቀን ፡ አሳልፈዋል ። የጉባኤውንና ፡ የቃለ ፡ ጉባኤውን ፡ ዝግጅት ፡ ጠቅላላ ፡ ወጭ ፡ የቻለው ፡ የኢንተርናሽናል ፡ ሕግ ፡ ሴንተር ፡ ነበር ።

የሚያስፈልጉ ፡ ነገሮችና ፡ የሚያስከትሉት ፡ ችግር ፡- ባለፈው ፡ ዓመት ፡ በሰጠ ሁት ፡ ዓመታዊ ፡ መግለጫዬ ፡ መጨረሻ ፡ ላይ ፡ በቀላሉ ፡ መፍትሔ ፡ የማይገኝላቸው፡ ችግሮች ፡ የሚያስነሡ ፡ አንዳንድ ፡ ለፋኩልቲው ፡ የሚያስፈልጉ ፡ ነገሮችን ፡ ዘርዝሬ ፡ ነበር ። ዛሬ ፡ ባመቱ ፡ መጨረሻ ፡ የፋኩልቲውን ፡ ሁኔታ ፡ ስመለከተው ፡ የእነዚህ ፡ አስፈላጊ ፡ ነገሮች ፡አለመገኘት ፤ ምንም ፡ እንኳን ፡ ችግሩ ፡ እንደዱሮው ፡ ባይሆን ፡ አሁንም ፡ ቢሆን ፡ የሚያሳስብ ፡ ይመስለኛል ። ከሚቸግሩን ፡ ነገሮች ፡ ጥቂቶቹን ፡ ለማ

ግኘት ፡ አሁን ፡ ካለን ፡ የበለጠ ፡ ገንዘብ ፡ ሲያስፈልግ ፤ ሌሎቹን ፡ ደግሞ ፡ ለማግኘት ፡ የሥራ ፡ አመራር ፡ ዘዴ ፡ ለውጥ ፡ ከማስፈለጉም ፡ በላይ ፤ በዩኒቨርሲቲው ፤ በመምህራኑና ፡ ወይም ፡ በቀድሞ ፡ ተማሪዎች ፡ በኩል ፡ የሚደረገው ፡ ጥረት ፡ ከድሮው ፡ በተለየ ፡ ሁኔታ ፡ እንዲቀርብ ፡ ያስፈልጋል ። ስለነዚህ ፡ ስለሚቸግሩን ፡ ነገሮች ፡ ባለፈው ፡ ላይ ፡ ሌላ ፡ አስተያየት ፡ ብጨምር ፤ ባስተያየቴም ፡ ውስጥ ፡ እስካሁን ፡ ስለተደረገው ፡ እርምጃና ፤ ወደፊትም ፡ ችግራችንን ፡ እንዴት ፡ ለማቃለል ፡ እንደምንችል ፡ ብናገር ፡ ለፋኩልቲው ፡ እድገት ፡ የሚጥሩትን ፡ ሁሉ ፡ ሊረዳ ፡ ይችላል ።

፩/ <u>የሙሉ ፡ ጊዜ ፡ መምህራን ፡ በብዛት ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ የሚሆኑበት ፡ እቅድ፡-</u> ብዙዎቹ ፡ መምህራን ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ እንዲሆኑ ፡ በታቀደው ፡ መሠረት ፤ ፋኩልቲው ፡ ካለፈው ፡ ዓመት ፡ ጀምሮ ፡ ኢትዮጵያን ፡ መምህራንን ፡ መቅጠር ፡ ጀምሯል ። በሚቀጥሉት ፡ አምስት ፡ ወይም ፡ ስድስት ፡ ዓመታት ፡ ውስጥ ፡ በያመቱ ፡ ሦስት ፡ አዲስ ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ መምህራንን ፡ በሙሉ ፡ አስተማሪነት ፡ ለመቅጠርና ፡ እነሱንም ፡ ሁለት ፡ ዓመት ፡ ካስተማሩ ፡ በኋላ ፡ ቢፈልጉ ፡ ለከፍተኛ ፡ ትምህርት ፡ ለአንድ ፡ ወይም ፡ ከአንድ ፡ ዓመት ፡ ለበለጠ ፡ ጊዜ ፡ ወደውጭ ፡ አገር ፡ ለመላክ ፡ ያለንን ፡ ዓላማ ፡ ዩኒቨርሲቲው ፡ በጠቅላላው ፡ የተቀበለው ፡ ይመስላል ። ይህ ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ መምህራንን ፡ የማብዛት ፡ እቅድ ፡ ቀስ ፡ በቀስ ፡ እያደገ ፡ ስለሚሄድ ፤ ቁጥራቸው እየቀነሰ ፡ የሚሄደውን ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ መምህራን ፡ ለመቅጠር ፡ ከውጭ ፡ አገር ፡ የምናገኘውን ፡ በቂ ፡ እርዳታ ፡ ባንድ ፡ ጊዜ ፡ ሳናጣ ፤ የማስተማር ፡ ልምምድ ፡ የሌላቸውን ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ መምህራን ፡ ከፋኩልቲው ፡ ቀስ ፡ በቀስ ፡ ማዋሃድ ፡ ይቻላል ። ነገር ፡ ግን ፡ በያመቱ ፡ ከሚመረቁት ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ የሕግ ፡ ተማሪዎች ፡ ውስጥ ፤ መምህርነትን ፡ እንደቀዋሚ ፡ ሙያቸው ፡ አድርገው ፡ ለመያዝ ፡ የሚፈልጉ ፡ በቂ ፡ ችሎታ ፡ ያላቸው ፡ ተማሪዎች ፡ በጣም ፡ ጥቂቶች ፡ ስለሆኑ ፤ በዩኒቨርሲቲው ፡ አስተዳደር ፡ በኩል ፡ እርዳታ ፡ ካልተገኘ ፤ ይህ ፡ በያመቱ ፡ ሦስት ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ መምህራንን ፡ የመጨመር ፡ ዓላማ ፡ ሊሳካ ፡ አይችልም ። ዩኒቨርሲቲው ፡ ለኢትዮጵያውያን ፡ የሕግ ፡ መምህራን ፤ ተመሳሳይ ፡ ዕድሜም ፡ ሆነ ፡ ትምህርት ያላቸው ፡ በመንግሥት ሥራ ፡ ላይ ፡ ያሉ ፡ የሕግ ፡ አዋቂዎች ፡ የሚያገኙትን ፡ ደሞዝ ፡ ያህል ፡ ሊከፍላቸው ፡ ይገባል ። በተጨማሪም ፡ እንደኔ ፡ አስተያየት ፡ ዩኒቨርሲቲው ፡ ከፍተኛ ፡ ችሎታ ፡ ካላቸው ፡ ተማሪዎቻችን ፡ ውስጥ ፡ ጥቂቶቹን ፡ እንኳ ፡ ወዲያው ፡ እንደተመረቁ ፡ ለአስተማሪነት ፡ ሊቀጥራቸው ፡ ይገባል ። ጥሩ ፡ የሕግ ፡ አስተማሪ ፡ ለመሆን ፡ ከኢትዮጵያ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ አገልግሎት ፡ ሌላ ፡ በሕግ ፡ ሙያ ፡ ልምምድ ፡ አያስፈልግም ። እንዲያውም ፡ በመንግሥት ፡ ወይም ፡ በአንድ ፡ የግል ፡ ድርጅት ፡ ብዙ ፡ ጊዜ ፡ መሥራት ፡ የአንድን ፡ የሕግ ፡ መምህር ፡ ችሎታ ፡ እንደሚያበላሸው ፡ አውቃለሁ ። በመጨረሻም ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ መምህራንን ፡ ለአስተማሪነት ፡ የምንመለምል ፡ ከሆነ ፤ የዩኒቨርሲቲው ፡ አስተዳደር ፡ እንዳለፈው ፡ ጊዜ ፡ ሳይሆን ፡ ፋኩልቲው ፡ መርጦ ፡ የሚያቀርባቸውን ፡ እጩዎች ፡ ያለመዘግየት ፡ ሊቀበላቸው ፡ ያስፈልጋል ።

፪/ <u>ብዙ ፡ የዲግሪ ፡ ተማሪዎች ፡ ማግኘት</u> ፡- የቀን ፡ የዲግሪ ፡ ተማሪዎችን ፡ ቁጥር፡ ከቀነሰው ፡ ከተማሪዎች ፡ ተቃውሞ ፡ እንቅስቃሴ ፡ ሌላ ፤ ወደፊት ፡ የቀን ፡ የኤል ፡ ኤል፡ ቢ ፡ ተማሪዎች ፡ ቁጥር ፡ በጣም ፡ እንዳያንስ ፡ የሚያስፈራ ፡ ምክንያት ፡ አለ ። ይኸውም ፤ ዩኒቨርሲቲው ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ሊያውለው ፡ ያቀደው ፡ በያንዳንዱ ፡ ፋኩልቲ ፡ የሚገባውን ፡ ተማሪ ፡ ቁጥር ፡ የመወሰን ፡ ጉዳይ ፡ ነው ። የሚፈቀድልን ፡ የተማሪዎች፡ ቁጥር ፡ በጣም ፡ ዝቅተኛ ፡ ከሆነ ፤ በሀገሪቱ ፡ የሕግ ፡ አቀዋም ፡ ላይ ፡ ትልቅ ፡ ጉዳት ፡ ያመጣል ። እንደ ፡ ሰፋቷና ፡ እንደፍላጐቷ ፡ መጠን ፡ ከሌሎች ፡ የአፍሪካ ፡ ሀገሮች ፡ ጋር ፡ ስትወዳደር ፡ ኢትዮጵያ ፡ ከማናቸውም ፡ የበለጠ ፡ የሕግ ፡ ዲግሪ ፡ የያዙ ፡ ሰዎች ፡ እጥረት ፡ አለባት ። ይህም ፡ እጥረት ፡ ለብዙው ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ በተለይም ፡ የመን

ግሥታዊ ፡ ሕግ ፡ (ፓብሊክ ፡ ሎ) ፡ አለማደግና ፤ በፍርድ ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ስለሚታዩት ፡ ብዙ ፡ ጉድለቶች ፡ ዋና ፡ ምክንያት ፡ ሊሆን ፡ ችሏል ። በሚቀጥሉት ፡ አምስት ፡ ዓመታት ፡ ውስጥ ፡ የቀን ፡ ዲግሪ ፡ ተማሪዎች ፡ ቁጥር ፡ እስከ ፡ ፫፻ ፡ እንዲያድግ ፡ በጥብቅ ፡ አሳስባለሁ ። የተማሪዎቹ ፡ ቁጥር ፡ ምንም ፡ እንኳን ፡ ይህን ፡ ያህል ፡ ቢያድግም ፤ ያለ ብዙ ፡ ተጨማሪ ፡ ወጪ ፡ ለማስተማር ፡ ከመቻላችንም ፡ በላይ ፤ የጠቅላላው ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ ተማሪ ፡ ቁጥር ፡ እያደገ ፡ ሲሄድና ፡ በዚያውም ፡ መጠን ፡ ለሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ የሚፈቀድለት ፡ የተማሪዎች ፡ መጠን ፡ ሲሻሻል ፤ ለሕግ ፡ ትምህርት ፡ ችሎታና ፡ ዝንባሌ ፡ ያላቸውን ፡ ተማሪዎች ፡ ይኸን ፡ ያህል ፡ በብዛት ፡ ለማግኘት ፡ አያስቸግርም ። የእርሻና ፡ የኢንዱስትሪ ፡ እድገት ፡ ለአንድ ፡ አገር ፡ መሻሻል ፡ እንደሚያስፈልግ ፡ ሁሉ ፤ ዘመናዊና ፡ በደንብ ፡ የተደራጀ ፡ የሕግ ፡ አቅዋምም ፡ እንዲሁ ፡ ያስፈልጋል ።

<u>፫/ ተቀዳሚነት ፡ ስላላቸው ፡ የኢትዮጵያ ፡ ችግሮች ፡ የሚደረግ ፡ ምርምርና ፡ ጽሑፍ፡-</u>

እስካሁን ፡ ድረስ ፡ በፋኩልቲው ፡ የተደረጉት ፡ የምርምርና ፡ የጽሑፍ ፡ ሥራዎች ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ ሁለት ፡ ዓይነት ፡ ነበሩ ። እነዚህም ፡ (፩) በቅርቡ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ፍርድ ቤቶች ፡ የተፈረዱ ፡ ጠቃሚ ፡ ፍርዶችንና ፡ አስተያየቶችን ፡ እየመረጡ ፡ መተርጐምና ፡ (፪) ጠቃሚ ፡ የሆኑትን ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ክፍሎች ፤ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ በመጽሐፍ ፡ ቅጽ ፡ ከወጡት ፡ ሕጎች ፡ አንዳንድ ፡ ክፍሎችን ፡ በማውጣት ፡ ማሳጠርና ፡ አብዛኛውንም ፡ ጊዜ ፡ የሚያሻማውንና ፡ ግልጽ ፡ ያልሆነውን ፡ ትንትኖ ፡ ማሳየት ፡ ናቸው ። በማሳጠሩም ፡ ተግባር ፡ ውስጥ ፡ ደንቦችና ፡ ጽንሰ ፡ ሐሳቦች ፡ በአሁኑ ፡ ጊዜ፡ እንዴት ፡ እንዳደጉና ፡ የኢትዮጵያንም ፡ ሕግ ፡ መሠረተ ፡ ሐሳቦች ፡ ከሌሎች ፡ አገሮች፤ በተለይ ፡ በመጽሐፍ ፡ ቅጽ ፡ የወጡት ፡ (ኮድስ) የኢትዮጵያ ፡ ሕጎች ፡ ምንጭ ፡ ከሆኑት ፡ አገሮች ፡ የሕግ ፡ መሠረተ ፡ ሐሳቦች ፡ ጋር ፡ በማወዳደር ፡ እንዴት ፡ እንደሚመሳሰሉ ፡ ይገለጻል ። ይህ ፡ ሁሉ ፡ ጠቃሚ ፡ ሲሆን ፤ ሥራው ፡ ቀላል ፡ ከመሆኑ ፡ የተነሣና ፤ እስካሁንም ፡ ስለኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ የተጻፈው ፡ ትንሽ ፡ በመሆኑ ፤ ለሥራው ፡ የተሰጠው ፡ ቀዳሚነት ፡ ምናልባት ፡ ተገቢ ፡ ሳይሆን ፡ አልቀረም ።

የሆነ ፡ ሆኖ ፤ የኢትዮጵያ ፡ ሕግና ፡ የሕግ ፡ ድርጅቶች ፡ በእርግጥ ፡ እንዴት ፡ እንደሚሠሩና ፡ ደግሞም ፡ ምን ፡ ዓይነት ፡ መሻሻልና ፡ ምንስ ፡ ተጨማሪ ፡ ነገር ፡ እንደሚያስፈልጋቸው ፡ የትችት ፡ አስተያየት ፡ መስጠትና ፡ መግለጽ ፡ በጣም ፡ አስፈላጊ ፡ በመሆኑ ፤ ፋኩልቲው ፡ ከእንግዲህ ፡ ወዲህ ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ የምርምር ፡ ጥረት ፡ ሊያደርግበት ፡ ይገባል ፡ ብዬ ፡ አምናለሁ ። ለዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ምርምር ፡ በመጻሕፍት ፡ ቤቶችና፡ መዝገብ ፡ ቤቶች ፡ መጠቀም ፡ የሚያስፈልገው ፡ በትንሹ ፡ ሲሆን ፤ በኢንተርቪው ፤ በጽሑፍ ፡ ጥያቄና ፡ ከቦታው ፡ ተገኝቶ ፡ በሥራው ፡ ተካፋይ ፡ በመሆን ፡ መረጃዎችን ፡ መሰብሰብ ፡ በብዙው ፡ ስለሚያስፈልግ ፤ ምርምሩ ፡ በጣም ፡ አስቸጋሪ ፡ ነው ። ምርምሩ በሌሎች ፡ ሥራ ፡ ውስጥ ፡ ገብቶ ፡ እንዴት ፡ እንደሚሠሩና ፡ ለምንስ ፡ እንደሚሠሩ ፡ ካሁን ፡ በፊት ፡ በግልጽ ፡ ያልታወቀ ፡ መረጃን ፡ ማግኘት ፡ ስለሚጠይቅ ፤ ጥርጥርንና ፡ ተቃውሞን ፡ ሳያስከትል ፡ አይቀርም ። የሆነ ፡ ሆኖ ፤ የኢትዮጵያን ፡ ሕግ ፡ የሚያጋጥሙት ፡ ችግሮች ፡ እንዲታወቁና ፡ መፍትሔያቸውም ፡ እንዲገኝ ፡ ከተፈለገ ፤ የዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ምርምር ፡ በጣም ፡ ሲያስፈልግ ፤ ለምርምሩ ፡ ተስማሚዎቹም ፡ ሰዎች ፡ በሕግ፡ ፋኩልቲ ፡ የሚገኙት ፡ መምህራንና ፡ ተማሪዎች ፡ ናቸው ። እንዲህ ፡ ያለው ፡ ምርምር ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሊደረግ ፡ እንደሚችልና ፡ የኛ ፡ መምህራንና ፡ ተማሪዎችም ፡ ሊሠሩት ፡ እንደሚችሉ ፤ አስቀድመን ፡ የጠቀስናቸው ፤ በፕሮፌሰር ፡ ቤክስትሮምና ፤ ስለዋስትና ፡ በማይክል ፡ ኪንድረድ ፡ አሁን ፡ በሕግ ፡ ፋኩልቲ ፡ በተማሪዎች ፡ እርዳታ ፡ በመካሄድ ፡ ላይ ፡ ያሉት ፡ የምርምር ፡ ሥራዎች ፡ ምስክሮች ፡ ናቸው ። የዩኒቨርሲቲውን ፡ ሶሻል ፡ ሳይንስ ፡ ክፍል ፡ ለማሳደግና ፡ ለማሻሻል ፡ የወጡት ፡ እቅዶች ፡ ከሥራ፡

ላይ ፡ ቢውሉ ፡ እንዲህ ፡ ያለውን ፡ ምርምር ፡ የማድረግ ፡ ሁኔታዎች ፡ ሁሉ ፡ በጣም ፡ የተቃኑ ፡ ይሆናሉ ። አሁን ፡ በመጠናት ፡ ያሉት ፡ እቅዶች ፡ አንዱ ፡ ዓላማ ፤ የኢትዮጵያን ፡ እድገት ፡ የሚያጋጥሙትን ፡ ችግሮች ፡ ምን ፡ እንደሆኑ ፡ ለማወቅና ፡ ለማቃለል ፤ የታቀደውን ፡ የዩኒቨርሲቲውን ፡ የምርምር ፡ ጥረት ፡ መጠን ፡ ለመጨመር ፡ ነው ። በመተባበር ፡ የሚደረግ ፡ ምርምር ፡ ብዙ ፡ ጥቅም ፡ ስለሚያስገኝና ፡ እኛም ፡ በዚህ ፡ በኩል ፡ ብዙ ፡ ጥቅም ፡ ስለምንሰጥ ፤ እነዚህ ፡ እቅዶች ፡ አንድ ፡ መልክ ፡ ከያዙ ፡ በኋላ ፤ የኛ ፡ መምህራን ፡ የሚካፈሉበትና ፡ የሚረዱበት ፡ የሕግና ፡ ሶሻል ፡ ሳይንስ ፡ ምርምር ፡ ዝግጅት ፡ እንዲኖር ፡ ይታሰብበታል ።

<u>፬/ የሥርዓተ ፡ ትምህርት ፡ መሻሻል</u> -፡ በምንሰጠው ፡ ትምህርት ፡ ላይ ፤ ለውጥ ፡ ለማድረግ ፡ ልንጥርበት ፡ እንደሚገባን ፡ በጣም ፡ እየተሰማኝ ፡ ሄዷል ። ሥርዓተ ፡ ትምህርታችን ፡ አሁንም ፡ የአውሮፓንና ፡ የአሜሪካን ፡ ሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤቶች ፡ ሥርዓተ ፡ ትምህርት ፡ ስለሚመስል ፤ የኢትዮጵያን ፡ ልዩ ፡ ችግሮች ፡ ለማቃለል ፡ አጥጋቢ ፡ አይደለም ። የመሬት ፡ ይዞታን ፡ መሻሻል ፤ የተፈጥሮ ፡ ሀብቶችን ፤ አገር ፡ አቀፍ ፡ ግንኙነቶችንና ፡ የአሠሪና ፡ ሠራተኛ ፡ ሁኔታዎች ፡ በመሳሰሉ ፡ አርእስቶች ፡ ላይ ፡ መሻሻል፡ ቢደረግም ፤ በጣም ፡ ቀዳሚነት ፡ ስላላቸው ፡ የኢትዮጵያ ፡ ችግሮች ፡ ገና ፡ ብዙ ፡ ጥረት፡ ማድረግና ፤ ከኢትዮጵያ ፡ በተገኙ ፡ መረጃዎችና ፡ መሣሪያዎች ፡ አማካይነት ፡ ብዙ ፡ መሥራት ፡ ያስፈልጋል ። ለምሳሌ ፤ ከፍተኛ ፡ ጥናት ፡ ሊደረግባቸው ፡ ከሚያስፈልጉት፡ ግልጽ ፡ የሆኑ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ችግሮች ፡ ውስጥ ፡ የፍርድ ፡ ሥራና ፡ የፖሊስ ፡ አስተዳደር ፤ ፈቃድ ፡ ያላቸውና ፡ ፈቃድ ፡ የሌላቸው ፡ ጠበቆች ፡ የሚሰጡት ፡ ሕጋዊ ፡ አገልግሎት ፡ ዓይነትና ፡ ሁኔታ ፤ በማዕከላዊው ፡ መንግሥትና ፡ በጠቅላይ ፡ ግዛቶች ፡ አስተዳደር ፡ መካከል ፡ ስላለው ፡ ግንኙነት ፤ የታክስ ፡ ሕጎችን ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ለማዋል ፡ የወጡት ፡ ዘዴዎች ፡ ጠቃሚነት ፤ በነጋዴዎች ፡ መካከል ፡ የሚነሡ ፡ ነገሮችን ፡ ስለማቃለል ፡ ረዳት ፡ የሌላቸውና ፡ ጥፋተኛ ፡ ልጆችን ፡ ለመያዝና ፡ ለመከባከብ ፡ የሚጠቅም ፡ ዝግጅትና ፡ በከተማዎች ፡ እድገት ፡ ላይ ፡ ስለሚደረግ ፡ ቁጥጥር ፡ ይገኙባቸዋል ። ደግሞም ፤ ለመኖር ፡ ያህል ፡ የሚደረገው ፡ ብዙ ፡ የእርሻ ፡ ሥራ ፤ የአፈር ፡ መመንመን ፤ የእንዱስትሪ ፡ ማነስ ፤ የመገናኛ ፡ ዘዴዎች ፡ አለመብቃት ፤ የትምህርት ፡ ቤቶች ፡ በጣም ፡ ማነስና ፡ ችሎታ ፡ ያላቸው ፡ መምህራን ፡ እጥረት ፤ በመንግሥት ፡ መሥሪያ ፡ ቤቶች ፡ ውስጥ ፡ የሚደረግ ፡ የሥራ ፡ ጉድለትና ፤ ሚኒስቴሮችና ፡ የመንግሥት ፡ ወኪል ፡ መሥሪያ ፡ ቤቶች ፡ ያሏቸውን ፡ የቢሮ ፡ ሠራተኞች ፡ ዕውቀት ፡ በሚገባ ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ አለማዋል ፡ የመሳሰሉትን ፡ ሁልጊዜ ፡ የሚታዩ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ችግሮች ፡ ለማቃለል ፡ በአዲስ ፡ ሕግና ፡ በአዲስ ፡ ሕጋዊ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ እንዴት ፡ ለመጠቀም፡ እንደሚቻል ፡ የበለጠ ፡ ሊታሰብበት ፡ ይገባል ። ብዙዎቹ ፡ ተመራቂዎቻችን ፡ እነዚህ ፡ ችግሮች ፡ ወደሚገኙባቸው ፡ መሥሪያ ፡ ቤቶች ፡ ለሥራ ፡ ስለሚሄዱ ፤ በሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ ያገኙት ፡ ትምህርት ፡ እነዚህን ፡ ችግሮች ፡ ለማወቅና ፡ ለማቃለል ፡ እንደሚረዳቸው ፡ ተስፋ ፡ እናደርጋለን ። እኔ ፡ በምደግፈው ፡ የሥርዓተ ፡ ትምህርት ፡ ለውጥ ፡ ዓይነትና ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ በቁጥር ፡ ፫ ፡ በተጠቀሰው ፡ የምርምር ፡ ዓይነት ፡ ግልጽ ፡ የሆነ ፡ ግንኙነት ፡ አለ ። በዩኒቨርሲቲው ፡ መምህራን ፡ በሚደረግ ፡ ምርምር ፡ አማካይነት ፡ ብዙ ፡ መረጃ ፡ እስከተገኘ ፡ ድረስ ፤ የታሰቡትን ፡ የትምህርት ፡ ዓይነቶች ፡ አሟልቶ ፡ ለመስጠት ፡ እምብዛም ፡ የሚደረግ ፡ የለም ። በትምህርት ፡ ላይ ፡ ባሉበት ፡ ጊዜና ፡ በኋላም ፡ በሥራቸው ፡ ላይ ፤ ኢትዮጵያውያን ፡ ተማሪዎች ፡ በሚደረገው ፡ ምርምር ፡ ተካፋይ ፡ ሊሆኑ ፡ ይችላሉ ። የተማሪዎችም ፡ የምርምር ፡ ሥራ ፡ በትክክል ፡ ከተመራ ፤ ለተማሪዎቹ ፡ ጠቃሚ ፡ ዕውቀት ፡ ከማስገኘቱም ፡ በላይ ፡ አስፈላጊ ፡ የሆኑ፡ መረጃዎችን ፡ መጠን ፡ ለመጨመር ፡ ይረዳል ።

የዲፕሎማና ፡ የሰርቲፊኬት ፡ ትምህርት ፡ ክፍሎቻችን ፤ በተለይ ፡ የሥርዓተ ፡ ትምህርት ፡ ችግሮችን ፡ አምጥተዋል ። በሁለቱ ፡ ክፍሎች ፡ የሚሰጠው ፡ ትምህርት ፡ በጣም ፡ ተመሳሳይ ፡ እንደሆነና ፡ በነዚህ ፡ ክፍሎች ፡ ለሚማሩት ፡ የበለጠ ፡ ጥቅም ፡ የሚሰጥ ፡ ትምህርት ፡ ዓይነት ፡ በአሁኑ ፡ ላይ ፡ ተተክቶ ፡ ሊሰጥ ፡ እንደሚችል ፡ አምናለሁ ። በሥርዓተ ፡ ትምህርቱ ፡ ካለመደሰቴም ፡ በላይ ፤ ለዲፕሎማው ፡ ክፍል ፡ የሚሰጠው ፡ ትምህርት ፡ ካሁኑ ፡ ጠንከር ፡ ያለ ፡ ሆኖ ፡ ደረጃው ፡ ከፍ ፡ ማለት ፡ እንዳለበትና ፤ ከዲግሪ ፡ ደረጃ ፡ በታች ፡ ያለውን ፡ ትምህርት ፡ የሚማሩ ፡ ተማሪዎችም ፡ ብዙ፡ መጻፍና ፤ በክፍልም ፡ ብዙ ፡ ውይይትና ፡ ክርክር ፡ ማድረግ ፡ እንዳለባቸው ፡ ይሰማኛል ። ከሰርቲፊኬትና ፡ ከዲፕሎማው ፡ ክፍሎችም ፡ ሌላ ፡ ለዝቅተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች፡ ዳኞች ፤ ሬጅስትራሮችና ፡ ዐቃብያነ ፡ ሕግ ፡ ለመሳሰሉ ፡ የተለየ ፡ የሕግ ፡ ሥራ ፡ ለሚሠሩ ፡ ሰዎች ፡ ለሁለት ፡ ሳምንት ፡ ያህል ፡ ጊዜ ፡ አጫጭር ፡ የጥናት ፡ ዝግጅቶች ፡ ማሰናዳት ፡ ያስፈልጋል ።

ከዲግሪ ፡ ደረጃ ፡ በታች ፡ ስላለው ፡ ትምህርት ፡ ያለኝ ፡ አስተያየት ፡ በደንበኛ ፡ መረጃ ፡ ሳይሆን ፡ በራሴ ፡ ግምት ፡ ላይ ፡ የተመሠረተ ፡ ነው ። ሆኖም ፡ በዚህ ፡ ደረጃ ፡ ስለሚሰጠው ፡ ትምህርት ፡ ብዙ ፡ ሰዎች ፡ ቅሬታ ፡ ስላላቸው ፤ ስላሁኑና ፡ ስለወደፊቱ ፡ በዚህ ፡ ደረጃ ፡ ስለሚሰጠው ፡ ትምህርት ፡ በጥንቃቄ ፡ ማጥናት ፡ ያስፈልግ ፡ ይመስለኛል ። ስለዚህ ፡ ከፎርድ ፡ ፋውንዴሽን ፡ ባገኘነው ፡ እርዳታ ፡ ከዲግሪ ፡ ደረጃ ፡ በታች ፡ ስለሚሰጡት ፡ ስለዲፕሎማና ፡ ስለሰርቲፊኬት ፡ ትምህርቶች ፡ እንዲሁም ፡ ስለሌሎች ፡ ዲግሪ ፡ ነክ ፡ ስላልሆኑ ፡ ፕሮግራሞች ፡ ዝግጅት ፡ በሚቀጥለው ፡ ዓመት ፡ ጥልቅ ፡ ጥናት ፡ እንዲደረግና ፤ አስፈላጊ ፡ የሆኑትን ፡ የትምህርት ፡ ዓይነቶች ፡ ለመወሰን ፡ ይረዳ ፡ ዘንድ ፤ ለሕግ ፡ ሥራ ፡ የሚያስፈልገው ፡ ያሁኑንና ፡ የወደፊቱ ፡ የሰው ፡ ኃይል ፡ መጠንም ፡ አብሮ ፡ እንዲጠና ፡ አሳስባለሁ ። ለእንደዚህ ፡ ያለውም ፡ ጥናት ፤ በሕግ ፡ ሙያ ፡ በኩል ፡ ስላለው ፡ መረጃና ፤ የሕግ ፡ ሥራ ፡ ሰዎችን ፡ ለማሰልጠን ፡ ስላለው ፡ እቅድና ፡ ምርጫ ፡ የፍርድ ፡ ሚኒስቴርን ፡ ማማከር ፡ ያስፈልጋል ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ የሕግ ፡ ሥራ ፡ ሰዎችን ፡ አሁን ፡ ወይም ፡ ወደፊት ፡ የሚቀጥሩትን ፡ የሚኒስቴር ፡ መሥሪያ ፡ ቤቶችንና ፡ ሌሎች ፡ ድርጅቶችንም ፡ ጭምር ፡ ማማከር ፡ ያስፈልጋል ። አስተያየቴንና ፡ ሐሳቤን ፡ በጽሑፍ ፡ አድርጌ ፡ ለአዲሱ ፡ ዲንና ፡ ለዩኒቨርሲቲው ፡ አስተዳደር ፡ አቅርቤያለሁ ።

<u>፫/ ትጉሕና ፡ ዓላማ ፡ ያለው ፡ የቀድሞ ፡ ተማሪዎች ፡ ማኅበር ፡-</u> ከአንድ ፡ ዓመት ፡ በፊት ፡ የተቋቋመው ፡ የቀድሞ ፡ ተማሪዎች ፡ ማኅበር ፡ ጠንካራ ፡ ዝግጅት ፡ ስለሌለው እምብዛም ፡ የሚያስደስት ፡ ሥራ ፡ አልሠራም ፡ ማለት ፡ ይበቃል ። ስለዚህም ፡ በሚመጣው ፡ ዓመት ፡ ከዚህ ፡ የተሻለ ፡ ሥራ ፡ እንዲሠራ ፡ ይጠበቃል ።

<u>፬/ በቂ ፡ የሆነ ፡ ሕንፃ ፡-</u> አሁን ፡ ያሉን ፡ ሕንፃዎች ፡ ምናልባት ፡ ወደፊት ፡ ለአምስት ፡ ዓመታት ፡ ሊያገለግሉን ፡ ይችሉ ፡ ይሆናል ። ምንም ፡ እንኳን ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ቤት ፡ ከተቋቋመ ፡ ጀምሮ ፡ የምናገኘውን ፡ ገንዘብ ፤ ዘመናዊ ፡ የሆነ ፡ የመማሪያ ፡ ሕንፃ ፡ በማሠራት ፡ ፈንታ ፤ ለመምህራን ፡ ለቤተ ፡ መጻሕፍትና ፡ ለጽሑፍ ፡ ዝግጅት፡ ማጥፋታችን ፡ ብልህ ፡ አመራር ፡ ቢሆንም ፤ ተጨማሪ ፡ ክፍሎች ፡ በግድ ፡ የሚያስፈልጉበት ፡ ጊዜ ፡ ሩቅ ፡ አይደለም ። ቤተ ፡ መጻሕፍቱ ፡ አሁን ፡ ያለበት ፡ የትልቁ ፡ ሕንፃ ፡ ምድር ፡ ቤት ፡ በሚጠብበት ፡ ጊዜ ፡ ሌላ ፡ ሕንፃ ፡ ስለሚያስፈልግ ፤ አሁን ፡ ባለንበት፡ የምንቆየው ፡ ቤተ ፡ መጻሕፍቱ ፡ አድጎ ፡ ሌላ ፡ ሕንፃ ፡ እስካስፈለገው ፡ ጊዜ ፡ ድረስ ፡ ነው ። አሁንም ፡ ቢሆን ፡ ቤተ ፡ መጻሕፍቱ ፡ ቦታውን ፡ ሳይለቅ ፡ ተጨማሪ ፡ የማንበቢያ ክፍል ፡ ባቅራቢያው ፡ ሊኖረው ፡ ቢችልም ፤ ፎቁ ፡ ለቤተ ፡ መጻሕፍትነት ፡ ስለማይስማማ ፡ ልንጠቀምበት ፡ አንችልም ።

የሕግ ፡ ቤተ ፡ መጻሕፍት ፡ ከሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ ሕንፃ ፡ ውስጥ ፡ መሆኑ ፡ የሚያስገኘው ፡ ጥቅም ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ስለሆነ ፤ ለቤተ ፡ መጻሕፍቱ ፡ የሚጨመሩ ፡ ክፍሎች ፡ በምንም ፡ ዓይነት ፡ ከጽሕፈት ፡ ቤቶቻችንና ፡ ከመማሪያ ፡ ክፍሎቻችን ፡ መራቅ፡ የለባቸውም ።

ዋናው ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ ሕንፃችን ፡ ስላረጀ ፤ ለሥራ ፡ እንዲስማማ ፤ በየጊዜው ፡ መታደስ ፡ አለበት ። የዩኒቨርሲቲው ፡ የሕንፃ ፡ እደሳና ፡ ጥገና ፡ ሠራተኞች፡ የሚያስፈልገውን ፡ እደሳ ፡ በማድረግ ፡ በጣም ፡ ረድተውናል ። ሆኖም ፤ ከሕንፃዎቻችን ፡ ሁለቱ ፡ በቶሎ ፡ መታደስ ፡ ስለሚያስፈልጋቸው ፤ በደንብ ፡ ካልተጠገኑና ፡ ካልታደሱ ፤ ለአምስት ፡ ዓመታት ፡ በፍጹም ፡ ሊያገለግሉ ፡ አይችሉም ።

፯/ ከውጭው ፡ ዓለም ፡ ጋር ፡ ፍሬያማ ፡ ግንኙነት ፡ ማድረግ ፡- ባለፈው ፡ ዓመት ፡ የሕግ ፡ ፋኩልቲያችን ፡ ከኢትዮጵያ ፡ ውጭ ፡ ከሚደረጉት ፡ የዕውቀትና ፡ የትምህርት፡ እድገቶች ፡ ጋር ፡ ያለው ፡ ግንኙነት ፡ እያነሰ ፡ በመሄዱ ፤ የዚህን ፡ ሁኔታ ፡ አደገኛነት ፡ ገልጬ ፡ ነበር ። ይህ ፡ ችግር ፡ አሁንም ፡ ቢሆን ፡ ለወደፊቱ ፡ በተለይ ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ የፋኩልቲውን ፡ የአስተዳደርና ፡ አብዛኛውን ፡ የመምህርነት ፡ ሥራ ፡ እየያዙ ፡ ሲሄዱ ፤ የሚያስፈራ ፡ መስሎ ፡ ይታየኛል ። እስካሁን ፡ ድረስ ፡ መምህራኑ ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ ሰዎች ፡ በመሆናቸውና ፤ ስለኢትዮጵያ ፡ ሕግና ፡ የሕግ ፡ ድርጅቶች ፡ በቂ ፡ መረጃ ፡ ስላልነበረ ፤ ፋኩልቲው ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ የአውሮፓንና ፡ የሰሜን ፡ አሜሪካን፡ ሕጎች ፡ ለማስተማሪያ ፡ በጣም ፡ ሲጠቀምባቸው ፡ የቆየ ፡ ይመስለኛል ። ይህ ፡ እያደር ፡ እየታረመ ፡ የሚሄድ ፡ ሲሆን ፤ ስለውጭ ፡ ሕጎች ፡ የሚደረገው ፡ ጥናት ፡ ደግሞ ፡ ጭራሹን ፡ እርግፍ ፡ ተደርጎ ፡ እንዳይተው ፡ ከሚወሰዱት ፡ እርምጃዎች ፡ ውስጥ ፡ ለምሳሌ ፤ አንዳንድ ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ የሕግ ፡ ሊቃውንት ፡ በጉብኝት ፡ መልክ ፡ በየጊዜው ፡ በፋኩልቲው ፡ ውስጥ ፡ የማስተማርና ፡ የምርምር ፡ እድል ፡ እንዲሰጣቸው ፡ ማድረግ ፤ በውጭ ፡ አገር ፡ የተማሩ ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ መምህራን ፡ ካጠኑባቸው ፡ ድርጅቶች ፡ ጋር ፡ በሙያቸው ፡ በኩል ፡ ያለውን ፡ ግንኙነት ፡ እንዲቀጥሉና ፤ ደግሞም ፡ የኋላ ፡ ኋላ ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ የሕግ ፡ ሊቃውንት ፤ በውጭ ፡ አገር ፡ ከፍተኛ ፡ ዩኒቨርሲቲዎች ፡ ውስጥ ፡ በየጊዜው ፡ እንዲያስተምሩና ፡ ንግግር ፡ እንዲያደርጉ ፡ ማበረታታት ፡ እንደሚሆኑ ፡ ተስፋ ፡ አደርጋለሁ ።

በሌሎቹ ፡ የአፍሪካ ፡ አገሮች ፡ የሕግ ፡ ፋኩልቲዎችና ፡ በኛ ፡ ፋኩልቲ ፡ መካከል፡ ግንኙነት ፡ ማድረግም ፡ አስፈላጊ ፡ ነው ። ተማሪዎችንና ፡ መምህራንን ፡ መለዋወጥ ፤ ተመሳሳይ ፡ የሆኑ ፡ የማስተማሪያ ፡ ጽሑፎች ፡ ማዘጋጀት ፤ የኅብረት ፡ ምርምር ፡ ዝግጅት ፡ ማድረግና ፡ በእያንዳንዱ ፡ የአፍሪካ ፡ ክፍልና ፡ በጠቅላላው ፡ አፍሪካ ፡ በተቋቋሙ ፡ የትምህርት ፡ ማኅበሮች ፡ ተካፋይ ፡ መሆን ፤ ይህን ፡ የመሳሰለውን ፡ ግንኙነት ፡ ለመፍጠርና ፡ ለማሳደግ ፡ ይጠቅማል ። የኢትዮጵያ ፡ ችግሮችና ፡ የብዙ ፡ አፍሪካ ፡ አገሮች ፡ ችግሮች ፡ ተመሳሳይ፡ በመሆናቸው ፤ አንድ ፡ አገር ፡ እነዚህን ፡ ችግሮች ፡ ለማቃለል ፡ በሕጉ ፡ እንዴት ፡ እንደተጠቀመበት ፡ ማወቅ ፡ ለሌላው ፡ አገር ፡ ጠቃሚ ፡ ስለሚሆን ፤ የአፍሪካ ፡ የሕግ ፡ መምህራን ፡ ለዚህ ፡ ተግባር ፡ ተቀዳሚነት ፡ እንዲሰጡት ፡ ያስፈልጋል ።

SIXTH ANNUAL REPORT OF THE DEAN

1968-69 (1961 E. C.)

Quintin Johnstone, Professor and Dean, Faculty of Law

Haile Sellassie I University

I have written this report near the end of the 1968-69 academic year and at the close of what to me have been two pleasant and exciting years on the Law Faculty staff. It is with regret that I leave but with appreciation for the opportunity of having been here. My successor as dean is an able teacher and scholar, Cliff F. Thompson, who for almost a decade has specialized in African law and has taught on the Law Faculties of both the University of Khartoum and the University of Zambia.

Events at the University and the Law Faculty this past year have been dominated in large part by the student protest movement that resulted in brief closure of the University early in the second semester, and later in withdrawal for the balance of the term of a substantial majority of day degree students. About two-thirds of the Law Faculty's day students withdrew. The impact of this student dissension on the corporate life of the University, both academic and non-academic, has been considerable. These are facts and they should be noted.

The Law Faculty staff has tried to take a neutral attitude toward the political issues behind the protest movement, honoring each student's decision to stay or leave but opposing violence and threats of intimidation. Many law students went through weeks of personal anguish in making up their minds of the question of withdrawal, and I admire the honesty they displayed and sympathize with the agony they faced during those troubled weeks. However, as someone from an older generation and a different national background, perhaps I will be excused the observation that it seems to me anomalous and somewhat masochistic that in what purportedly was a movement to improve Ethiopian education so many students were willing to cripple severely the University and their own educational advancement.

Finances This Law Faculty has been developed largely with grant moneys from foreign sources. However, balances in our big Ford Foundation grants will be almost all expended within the next twelve to twenty-four months, and thereafter foreign financial help to the Law Faculty can be expected only in more modest amounts. What this means is that the Faculty increasingly must rely on Ethiopian money and manpower resources to carry out its programs.

Staff Our teaching staff this year was composed of nineteen teachers on the full-time staff and twenty part-time teachers, the latter involved only in certificate and diploma instruction for one or both terms. Three Ethiopians joined the full-time teaching staff this past year and will continue next year, and we hope to add three more full-time Ethiopians this coming semester. One is already under contract: Yohannes Heroui, a high ranking graduate of our law school. This year Ato Yohannes has been doing advanced study in London.

At the end of this year we are losing nine members of our full-time staff, including the key administrators and nearly all of those who are senior in period

of service. Acute turnover problems will continue at least until our teachers are mostly Ethiopians, one of the costs of an expatriate staff.

Most of our departing colleagues will be teaching law next year and the stature of the institutions where they will be working indicates the caliber of foreign personnel that the Law Faculty here has been able to attract. Richard Cummings is returning to the University of Louisville School of Law, Harrison Dunning is going to the University of California School of Law at Davis, Julian Juergensmeyer to the University of Florida College of Law, Michael Kindred to Ohio State University College of Law, John Marshall to Vanderbilt University School of Law, Zacharias Sundstrom to the University of Uppsala Law Faculty and I will be returning to the Law School at Yale University. Six new expatriates have been hired to help replace those who are leaving.

The full-time teaching staff has as usual been engaged in many academic and administrative activities outside the classroom, indicating not only the contributions of individual teachers but the variety of functions that the law school is involved in. Some of the more important are these:

Richard Cummings. Chairman of the Research and Publication Committee early in the year and completed the manuscript of a book on international law.

Harrison Dunning. Assistant Dean, Chairman of the Curriculum Committee during the first semester, member of the University Faculty Council, completed several articles on Ethiopian and African law including one published by the Columbia Law Review.

William Ewing. Chairman of the Law School's Student Relations Committee, Chairman of the Curriculum Committee during the second semester, supervisor of our placements on Ethiopian University Service, and director of the Consolidation of Ethiopian Laws project; he also wrote an article on the right of Ethiopian public servants to organize, for the *Journal.*

Fasil Nahum. Member of the Ethiopian University Service Committee, completed several articles on Ethiopian law and has a good start on a set of Amharic teaching materials on constitutional law.

Julian Juergensmeyer. Completed teaching materials on East African water law and substantially completed a monograph on Ethiopian water law.

Michael Kindred. Chairman of the Research and Publication Committee during most of the year, Chairman of the New Appointments and Promotions Committee, translated for publication several Rene David articles relevant to Ethiopian law, completed a major comparative law article and has well under way an article on Ethiopian suretyship law.

George Krzeczunowicz. Published an article on the Ethiopian law of marriage, completed a manual on the Ethiopian law of extra-contractual obligations and made substantial progress on two other articles and a manual on damages.

John Marshall. Assistant Dean in charge of the extension program and *de facto* Dean of Students, Chairman of the Admissions Committee, Chairman of the Extension Program Committee, member of the University Faculty Council, member of the University Admissions Committee, substantially completed teaching materials on administrative law and on taxation.

James Paul. Academic Vice President of the University, completed Volume II of his treatise and materials on Ethiopian Constitutional Development.

Zygmunt Plater. Assumed major obligations in the publication program and in che financing and organizing of Law House, has an article in progress on Ethiopian constitutional law.

Paul Ponjaert. Deputy in charge of the Center for African Legal Development, completed one article with Dr. Vanderlinden and has another under way, is the Assistant Dean-Designate to take over Mr. Marshall's extension and student affairs duties.

Semereab Mikael. Case Editor for the Law Journal, published an article on Ethiopian law and has another in progress.

Ronald Sklar. Chairman of the Library Committee, Chairman of the Honor Board (that this year fortunately had no cases), has a major article under way on indirect intention in civil law.

Zacharias Sundstrom. Chairman of the Law House Committee, published two monographs on international trade and one on conflict of laws, completed an article on international corporations and made substantial progress on a comparative study of international corporations.

Michael Topping. Did the final editing of the English edition of the Fetha Negast that was published during the year, completed one jurisprudential article and revised his Roman law monograph for publication.

Jacques Vanderlinden. Director of the Center for African Legal Development, edited our Legal Education Conference proceedings, published several articles, completed a manual on the Ethiopian law of persons and with Paul Ponjaert has a manual in progress on the Ethiopian law of marriage, was elected president of the International African Law Association.

Worku Tafara. Secretary of the Executive Committee of the Faculty Council, Chairman of the Alumni Relations Committee, in charge of legal aid planning.

Two staff members merit special mention as the above notations fail to convey adequately their outstanding contributions to the Faculty. One of them is Michael Kindred who reorganized our publications program, substantially increased output and put the entire operation on a sound business basis. The other is Assistant Dean John Marshall. In his organization of student and course records and in his administration of the certificate and diploma program, the latter requiring his presence at the school most evenings during the week, Mr. Marshall did an extraordinary job. Proof of this is the smooth way in which these operations have run since he took over principal administrative responsibility for them.

Special attention should also be directed to the success of our young colleagues representing one or another of the various foreign peace corps programs: Zygmunt Plater of the U.S. Peace Corps and Paul Ponjaert and Eric Edel sponsored respectively by Belgian and French programs similar to the U.S. one. In their ability, dedication and non-political involvement in student and Faculty affairs they have performed in the best tradition of these services and have proved that there is a place in professional schools such as ours for the best peace corps types.

Since the inception of our certificate and diploma programs, our Faculty has been successful in having as part-time teachers an able and distinguished group of

Ethiopian lawyers and judges. This past year was no exception as our part-time staff included the following: in Addis Ababa -- Abebe Guanguol, LL.B., Legal Adviser, Ministry of Pensions; Abiyu Geleta, LL.B., Legal Adviser, Imperial Board of Telecommunications; Assefa Liban, B.A., B.C.L., Judge of the High Court, Commercial Division; Colonel Belatchew Jemaneh, LL.B., LL.M., Assistant Chief of Security, Ministry of Interior; Berhane Ghebray, Docteur en Droit, Legal Expert, Office of the Prime Minister; Habtemariam Assefa, Dr. Rechtswissenshaft, Legal Adviser, Ministry of Commerce, Industry and Tourism; Major Legesse Wolde Mariam, M.C.L., Chief Instructor in Law, Abadina Police College; Mohammed Abdurahman, B.A., B.C.L., Vice Minister, Ministry of Pensions: Nabiyeleul Kifle, LL.B., Vice Minister, Private Cabinet of His Imperial Majesty; Ato Negga Tessema, B.A., B.C.L., Vice Mayor, Municipality of Addis Ababa; Selamu Bekele, L.L.B., Senior Attorny, Ethiopian Tobacco Monopoly; Shibru Seifu, B.A. M.A., LL.B., Legal Adviser, Ethiopian Airlines; Major Tadesse Abdi, LL.B., Judge, Supreme Imperial Court; Tafari Berhane., B.A, B.C.L., private practitioner of law; and Ato Zerabruk Aberra, LL.B., Legal Adviser, Ethiopian Airlines; in Asmara -- Major Berhane Bayih, LL.B., Legal Office, Second Army Division Headquarters; Kassa Beyene, LL.B., Vice Afe Negus (Deputy Chief Justice), Supreme Imperial Court; and Ato Kessete Haile, LL.B., Legal Adviser, Commercial Bank of Ethiopia; in Harar - Captain Getahun Damte, LL.B., Legal Adviser and Instructor, Imperial Ethiopian Military Academy; in Jimma - - Yoseph Gebre Egziabher, Prosecutor's Office, Ministry of Justice. Ato Yoseph, our Jimma instructor, is the first person to teach in our extension program while on Ethiopian University Service. Next year we expect to have E.U.S. students teaching in both Jimma and Harar and the availability of service students may overcome our most serious problem in opening provincial certificate courses in other cities, namely finding qualified instructors in these communities.

Special reference should be made to several visiting scholars who were here during the year. In October, Professor Max Rheinstein, a comparative law specialist from the University of Chicago, spent two weeks with us lecturing to students and at our request prepared an evaluation report on the Law Faculty. For several weeks during December, Professor Israel Drapkin, a renowned criminologist from the Hebrew University, Jerusalem, visted the Faculty and took over our penal law classes. He proved to be a superb teacher and also helped in organizing for subsequent years the portion of our penal law course dealing with criminology. Throughout the second semester Professor John H. Beckstrom of Northwestern University School of Law was on our staff and with two student assistants he brought with him from Northwestern, Thomas Geraghty and Lynn Morehous, carried out three research studies on the functioning of Ethiopian law and legal institutions. The subject areas of the studies are Ethiopian lower courts, arbitrators in Ethipian divorce laws and Ethiopian labor standards. A number of our students were employed as interviewers during the course of the studies. Although at the time of this writing, the final reports by Professor Beckstrom and his associates were not yet available, these projects may prove to be among the most significant legal research efforts yet attempted in Ethiopia. They have shown that a great deal of data concerning the Ethiopian legal order can be systematically obtained in a comparatively short time; that our students when properly supervised are excellent field research assistants; and that through the use of our students, non-Amharic speaking resaerch supervisors can effectively conduct detailed studies on the operation of key Ethiopian institutions. One reason, I think, for the apparent success of the projects is that Professor Beckstrom and his associates waited until they arrived

in Ethiopia to work out their research designs and procedures, and they selected topics that were manageable in the six months or so available to them.

Students At the beginning of the academic year we had 159 degree students, exclusive of those on Ethiopian University service but including 23 evening LL.B. candidates. As of that time we also had 670 certificate and diploma students, 210 of these in Harar, Jimma and Asmara certificate courses. At the beginning of the second semester a new certificate class was opened in Addis Ababa for which 700 applied and 200 were accepted. As part of the selection process for this new course a written test was given and many applicants personally interviewed. Nineteen students are scheduled to receive LL.B. degrees at this year's graduation, most of them students who just recently completed their ten months of Ethiopian University Service. About 130 certificates and 150 diplomas in law will be awarded at this year's graduation.

For the academic year 1968-69 the following awards are given for excellens performances by students at the Law Faculty: Billilign Mandefro, the Chancellor's Medal; Gemeda Gonfa, Outstanding Law Student of the Year.

English Diploma graduates with distinction: Sahilu Biru and Beyene Abdi; Amharic Diploma graduates with distinction: Demelash Tegegn, Shimelis Abeba, Getachew Mengiste and Dessalegn Alemu; and Certificate graduates with distction: Wideneh Woldemedhin and Tecola Gebre Medhin. These students are to be congratulated for their hard work and outstanding achievement.

In the middle of the second semester, one Law IV student and four Law III students started their service period. In this group, three are working for the Ministry of Justice, one for the Election Board and the service assignment of one is teaching in our Harar certificate course. At least ten more of our students will go on service immediately after their examinations at the end of the second semester.

Due to the student protest movement, law student organizations were relatively inactive this year. The Law Journal has been an exception to this, and during the first semester students were also busy in raising money for Law House.

Library and Documentation Library holdings continued to grow this year at a fairly substantial rate. A large French Government gift of books was received and the British Government gave us a full set of English reports back to 1860, valued at about E $ 12,000. Other book gifts came from UNESCO, University College in Tanzania, and the Governments of Nigeria, United Arab Republic, Ivory Coast, Malawi, the Netherlands, Germany, Canada and the United States. During the year the west portico of the main law school building was enclosed, shelving for several thousand books installed, and our bound periodical collection moved to this new library area. Within the next year or so it is planned similarly to enclose the south portico of the main building to provide still more stack space for our expanding library.

We had no permanent head librarian during 1968-69, but early in the first semester Miss Frieda Brown of the Main University Library filled in part-time and later the very able Miss Carole Rowsell took over full-time. Unfortunately Miss Rowsell is leaving Ethiopia soon, but a replacement has been hired with professional qualifications in both law and library science.

The Center for African Legal Development, a unit within the Law Faculty, continued its bibliographical work on African law and added to our holdings over

a thousand microfiche card duplications of African legislation. Within a few months a Center-prepared African law bibliography covering the period 1947 to 1966 will be ready for printing, and annual supplements will be published in subsequent years. The Center is also assisting us to obtain the revised statutes of African countries, and personnel form the Center edited in English and translated into French the proceedings of the 1968 Conference on African Legal Education. Major Belgian Government support for the Center is scheduled to end in mid-1970, so this coming year must be a most active one for the Center staff if it is to complete as planned its African bibliography and microfiche collections of African laws.

Publications This year the Faculty published more and contracted for the publication of more than it ever has previously. It also contracted to have several important works in English and French translated into Amharic for printing and distribution at a later date. Several numbers of the Journal of Ethiopian Law were put out and it is expected that with publication of Volume 7, Number 1 next academic year, the Journal will finally be on schedule. Some numbers of the Journal have sold out and had to be rerun, so in the future four thousand copies will be printed of each new Journal issue. Similarly, from now on we will also expand the output of all new books and monographs. We are convinced that the market for works on Ethiopian law in both English and Amharic has been underestimated and that with a planned sales push we can dispose of everything we publish.

Early in the year we hired Ato Zewde Seyoum to keep our publication inventory records and to assist in sales and distribution. He has been of great help to Mr. Kindred in revamping and systematizing the entire operation and, as he will be a permanent addition to our organization, he should help ease the transitions required from periodic turnover of students and teachers who work on our publications.

After some delay the Addis Ababa laws recently went to the printers and will be out soon. This is the first completed portion of the Consolidated Ethiopian Laws and the rest of the Consolidation, in both English and Amharic, should be published and ready for distribution sometime during the next academic year. This edited version of all Ethiopian legislation other than the major codes should be of great help to Ethiopian judges and advocates as well as to our students. It has been heavily subsidized by Ford Foundation funds. Substantial domestic and foreign sales are expected.

Law House This combined law student dormitory and lounge building, financed by popular subscriptions raised by students and staff, is now completed and will be occupied by students at the beginning of the coming academic year. Approximately ten per cent of the cost of the building and its furnishing is yet to be raised. As living quarters for many of our students and as a social and professional center, this new structure will fill major needs.

Legal Aid A modest legal aid program consisting of student assistance to court appointed defence counsel in criminal cases was inaugurated in the middle of the year. Before it was well under way this program had to be cancelled as a result of uncertain student availability caused by the student protest movement. Next semester it is again planned to institute assistance to court appointed counsel and if a pending request for foreign foundation aid is granted, a much expanded legal aid program will be launched.

Conference on Legal Education in Africa From October 20 to 24, 1968 the Law Faculty was host to a conference on African legal education held in Addis Ababa. The conference was largely planned and administred by our staff, and our people also prepared and distributed the rather lengthy proceedings of the conference. In attendance were representatives of fifteen African countries: Ethiopia, Cameroun, Congo Kinshasa, Ghana, Kenya, Lesotho, Liberia, Malawi, Nigeria, Somalia, Sudan, Tanzania, Uganda, United Arab Republic and Zambia. All participants were either law teachers in African law schools or directly concerned with problems of legal education in Africa. The conference dealt with such subjects as the goals of legal education in developing countries, curriculum, teaching methods and materials, research priorities and publication, sub-degree education and prospects for closer cooperation among African law schools. One afternoon was devoted to demonstration classes at our Faculty put on by some of our teachers and studdents. Expenses of the conference and preparation of the proceedings were paid for by the International Legal Center.

Needs and problems At the close of my annual report last year I set forth a list of Law Faculty needs, each of which raised difficult and persistent problems not readily overcome. In reviewing the Faculty's situation at the end of this year I feel that these needs still exist and are still of major importance even though in some instances there has been progress making them less critical. More money would help in satisfying some of the needs but for others a change in policy or shift of effort by the University, our staff or our alumni is needed. It may prove helpful to those who can influence our Faculty's development if I expand somewhat my prior remarks on these needs and in the course of doing so indicate what progress has been made and what prospects now appear for alleviating these needs in the future.

1. Transition to a predominately Ethiopian full-time teaching staff

We have made a start on this with appointments of the past year and next. There appears to be general University approval of our goal of annually adding three new Ethiopians to the full-time staff for the next five or six years and if they wish sending these newcomers abroad for a year or so of foreign study after they have been with us for two years. This rate of transition to a predominately Ethiopian staff is gradual enough to permit assimilation of inexperienced Ethiopian teachers without unduly impairing prospects for enough financial help from abroad to employ the declining number of expatriate teachers needed. But without full cooperation of the University administration this three-a-year goal cannot be met, for at any one time the number of Ethiopian law graduates of sufficient intellectual caliber to make teaching a permanent full-time career is extremely limited. The University must provide salaries for Ethiopian law teachers commensurate with what the best lawyers of similar age and background are receiving in government legal positions. Also, in my opinion, the University must be willing to take on as teachers at least some of our top students immediately upon graduation. Professional experience beyond EUS is not essential for a good law teacher. In fact it has been my observation that too long a period of experience in government or private practice can ruin a good law teaching prospect. Lastly, if we are to recruit the Ethiopian teachers we need, the University administration must be less dilatory in passing on candidates submitted by the Law Faculty than has been true in the past.

2. More degree students Quite apart from the temporary attrition in the number of our degree students caused by the student protest movement, there is a threat

that we will be given a very low number of new day LL.B. students under the rigid faculty-by-faculty quota system that the University plans to put into effect. If our permissible quota is fixed too low, the effect on the legal order of this country will be catastrophic. In relation to its size and need no African country has a greater shortage of degree-level law trained personnel than Ethiopia and this shortage is largely responsible for the undeveloped state of much of Ethiopian law, especially public law, and the many shortcomings in the administration of justice. I strongly urge that within the next five years the enrollment of day degree students in the Law Faculty be increased to 300. We can handle this number at very little added cost, and with anticipated growth in the University student body and an adjustment in the quota for law, this number of qualified and interested students can readily be provided. A modern and efficient legal order is as necessary to a nation's development as increased agricultural and industrial output.

3. More research and writing on high priority Ethiopian problems

Law Faculty research and writing have principally been of two kinds: (1) screening and translating important recent Ethiopian court judgments and opinions, and (2) summarizing important segments of Ethiopian law, usually some portion of a code, frequently with an analysis of logical ambiguities in the text. In the summarizing process the modern evolution of rules and concepts is often described and a comparison of Ethiopian legal doctrine with that of other countries, notably countries from which Ethiopian codes were in large part borrowed, is common. All of this is important and because it is relatively easy to do and because previously so little has been published on Ethiopian law, the priority it has received has probably been merited.

But what I submit is desperately needed and deserves greater Law Faculty research effort from now on is the description and critical evaluation of how Ethiopian law and legal institutions actually operate, and from such observations what modifications in and additions to the law and its institutions are needed. This is a very difficult form of research for it requires slight reliance on libraries or archives and heavy reliance on data gathering through interviews, questionaires and participant observation. And because it often involves intimate and little publicized knowledge of how and why people act, it is more likely to meet with suspicion and resistance. However, if the problems with which Ethiopian law deals are to be fully understood and the most effective legal solutions worked out, more research of this sort is necessary and those on the Law Faculty are probably best qualified to do it. That such research is possible in Ethiopia and can be done by our staff and students has been proved by projects currently underway at the Law Faculty: those supervised by Professor Beckstrom and referred to earlier in this report, and one on suretyship being conducted by Michael Kindred with the aid of student assistants. Possibilities for such research may be enhanced if proposed plans for reorganizing and upgrading the social science side of the University are pushed through. One aim of the plans now under consideration is to increase the amount of University field research effort directed at identifying and solving the key problems of Ethiopian development. I hope that as these plans take shape attention will be given to cooperative law-social science research programs in which our staff will participate. We have much to offer and much to gain from joint research ventures.

4. Curricular improvement I increasingly have felt that in courses offered and their content we should be more daring and innovative. Our curriculum is

still too reflective of what is done at American and European law schools and is not sufficiently geared to the unique needs of Ethiopia. Progress has been made, especially with such subjects as land reform, natural resources, transnational transactions and employment relations; but more needs to be done in emphasizing high priority Ethiopian problems and in using Ethiopian data and materials. Illustratively, greater stress should be given to such Ethiopian real world matters as judicial and police administration, the nature and quality of legal services provided by licensed advocates and others who are unlicensed, actual relations between central and local government, the success of means used for enforcing tax laws, dispute settlement among traders, care facilities available for abandoned and delinquent children, and controls exercised to regulate the growth patterns of urban areas. Emphasis also should be given to how new laws and new legal procedures could be used to help solve such chronic Ethiopian problems as excessive subsistence farming, heavy soil erosion, underindustrialization, inadequate transportation facilities, too few schools and an acute shortage of competent teachers, corruption in government, and inefficient utilization of white collar personnel by many ministries and government agencies. Most of our graduates are going into jobs where they must deal with matters of these kinds, so their law school courses should help orient them to understanding and solving such problems.

There is an obvious relationship between the kinds of curricular changes I am advocating and the forms of research discussed in item 3 just above. Little can be done in developing courses of the sort suggested until more relevant data is available, and University staff research is the most likely source for such data. Ethiopian students too have a part to play at the research level both in course and employment situations; and if properly directed, student research activities can be valuable educational experiences in addition to expanding needed bodies of knowledge.

Our certificate and diploma programs present special curricular problems. I am inclined to think that coverage in the two programs is too much alike and also that subject matter might be substituted that would have more significance for those whom these programs are designed to serve. My doubts extend beyond the curriculum and I have a feeling that the diploma courses should be upgraded and made more difficult, that more writing should be required of all sub-degree students and that students should be encouraged to engage more in class discussion. In addition to our certificate and diploma offerings perhaps we should consider giving short workshops of two weeks or so for specialized legal personnel such as prosecutors, registrars and lower court judges.

The opinions I have about non-degree level instruction are based more on hunch than solid evidence, but reservations concerning this level of instruction are held by a number of others and careful inquiry into present and potential non-degree programs seems needed. I am recommending that with funds available in our Ford grant a thorough evaluation of the certificate, diploma and other possible non-degree programs be made during the next year, and that the study also take into consideration present and potential future manpower resources in the legal service field so as to give a better basis for determining what the major educational needs really are. In any such study the Ministry of Justice should be consulted both for data it possesses about the legal profession and for its plans and preferences for training of legal service personnel. Other ministries and agencies that now or later may employ legal service personnel should also be consulted.

My evaluation recommendations have been submitted to the Dean-Designate and the University administration.

5. **An active and meaningful alumni association** Suffice it to say that I have been disappointed at the lack of a more vigorous program by the Law Alumni Association following its organization a year ago. More should be expected of this group next year.

6. **A satisfactory physical plant** For probably five years we can get by with the buildings we now have. In establishing this law school a wise policy has been followed of spending available moneys on staff, library and publications rather than on a modern law school building; but the time is coming when the need for more adequate quarters cannot be postponed. How long we can continue where we are will be determined by the rate of expansion of our library, for when the library outgrows the ground floor of our main building we will have to move. Although there are still expansion possibilities for added library space adjacent to the present reading room, structural limitations prevent use of the second floor of the main building for heavy collections of books.

I cannot stress strongly enough the importance of having the law library physically situated in the law building, and under no circumstances should added space be made available by separating the library from our central office and classroom building.

Our main building is old and requires regular repair work to keep it presentable. The University building repair and maintenance people have been very cooperative in making necessary repairs. However, two of the three outbuildings we now occupy are in bad need of rehabilitation and will never last five years without considerable work on them.

7. **Fruitful ties with the outside world** Last year I called attention to the danger of our Law Faculty becoming increasingly isolated from intellectual and educational developments outside Ethiopia. I still see this as a long-term threat, especially when Ethiopians take over, as they should, the administration and most of the teaching at the Faculty. Up to now, due to its foreign staff and limited available data on Ethiopian law and institutions, I think the Faculty has been overly concerned with the laws of Europe and North America. This will gradually be corrected, but to prevent an undue swing in the other direction I hope several steps will be taken: that some visiting expatriate legal scholars will continue to be offered teaching and research opportunites here, that our Ethiopian teachers who study abroad will continue professional ties with the foreign institutions they attended, and that eventually Ethiopian legal scholars will be encouraged to take periodic teaching and lecturing appointments at leading foreign universities.

It also would be desirable if more contacts were developed between our Faculty and those of other African countries. Student and faculty exchanges, common teaching materials, joint research projects and active participation in regional and continent-wide academic associations are possible means for creating and enlarging these contacts. Ethiopia's problems are common to much of Africa, and mutual awareness of how law is being used to solve these problems will be of benefit to each country and should be of high priority to all African law teachers.

መግለጫ ።

የሚከተሉት ፡ ፍርዶች ፡ ወይም ፡ ጉዳዮች ፡ በኢትዮጵያ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንሥት ፡ ጠቅላይና ፡ ከፍተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ የተወሰኑ ፡ ናቸው ። የአማርኛው ፍርድ ፡ መደበኛ ፡ (ኦፊሻል) ፡ ስለሆነ ፡ ከእንግሊዝኛው ፡ ቀድሞ ፡ ይገኛል ።

የኢትዮጵያ ፡ የሕግ ፡ መጽሔት ፡ ለሕግ ፡ ባለሙያዎች ፡ ሁሉ ፡ የሚያስፈልግ ፡ ምሁራዊ ፡ እትም ፡ ነው ። ፍርዶች ፡ በመጽሔቱ ፡ ውስጥ ፡ የሚታተሙት ፡ በመጽሔቱ፡ ቦርድ ፡ አባሎችና ፡ በአዘጋጆዎቹ ፡ አስተያየት ፡ አሳሳቢ ፡ የሕግ ፡ ጭብጦችን ፡ ያነሳሉ ፡ ተብለው ፡ የሚገመቱትን ፡ ውሳኔዎች ፡ ለሕግ ፡ ባለሙያዎች ፡ ለማቅረብ ፡ ነው። አንድ ፡ የፍርድ ፡ ጉዳይ ፡ እንዲታተም ፡ በሚመረጥበት ፡ ጊዜ ፡ የመጽሔቱ ፡ ቦርድ ፡ አባሎች ፡ እና ፡ አዘጋጆዎች ፡ ፍርዱ ፡ የፍጹምነት ፡ መልክ ፡ አለው ፡ የሚል ፡ አሳብ ፡ የማስተጋባት ፡ ፍላጐት ፡ የላቸውም ። ቢሆንም ፡ የፍርድ ፡ አሳቡ ፡ መልካምነት ፡ ፍርዱን ፡ በመጽሔቱ ፡ ውስጥ ፡ ለመታተም ፡ ከሚያስችሉት ፡ ሁኔታዎች ፡ ውስጥ ፡ ከፍተኛውን ፡ ደረጃ ፡ የያዘ ፡ ነው ። በአንድ ፡ የቦርዱ ፡ አባል ፡ ወይም ፡ በአንድ ፡ የመጽሔቱ ፡ አዘጋጅ ፡ አስተያየት ፡ አንድ ፡ ፍርድ ፡ በአንድ ፡ በኩል ፡ አሳሳቢ ፡ የሆነ ፡ የሕግ ፡ ጭብጥ ፡ የሚያነሳ ፡ በሌላው ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ የሚያከራክር ፡ ሆኖ ፡ የተገኘ ፡ እንደሆነ ፡ ወይም ፡ በጭብጡ ፡ ላይ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ከሰጠው ፡ ውሳኔ ፡ ለየት ፡ ያለ ፡ የሚደገፍ ፡ አሳብ ፡ ሊኖር ፡ የሚችል ፡ ከሆነ ፡ ይህንኑ ፡ የሚያስረዳ ፡ ማስታወሻ ፡ ይሰጣል ። ይሁንና ፡ በየደረጃው ፡ የሚገኙ ፡ የሕግ ፡ ባለሙያዎች ፡ በመጽሔቱ ፡ ውስጥ ፡ ታትሞ ፡ በሚገኘው ፡ በእያንዳንዱ ፡ ፍርድ ፡ ላይ ፡ የተለያየ ፡ አስተያየት ፡ ሊኖራቸው ፡ የለሚችል ፡ የዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ማስታወሻ ፡ በማይሰጥበት ፡ ጊዜ ፡ የተሰጠው ፡ ውሳኔ ፡ ስፍጹምነት ፡ መልክ ፡ አለው ፡ ብሎ ፡ መቀበል ፡ ተገቢ ፡ አይደለም ።

የቦርዱ ፡ አባሎች፡እና ፡
የመጽሔቱ ፡ አዘጋጆዎች ።

REPORTS

The following reports are cases decided by the Supreme Imperial and the High Courts of Ethiopia. The Amharic judgment is official and always precedes the English.

The Journal of Ethiopian Law is a scholary publication, addressing itself to all members of the profession. Its purpose in publishing judgments is to make known to the profession interesting decisions which in the opinion of the Board and Editors raise important issues of law. In selecting a particular judgment for publication, the Board and Editors do not wish to convey the impression that the judgment is definitive on any propsition for which it may stand although the quality of the the decision is always an important consideration in determining whether it should be included in the Journal. When, in the opinion of a Board Member or an Editor, a judgment is of interest and raises an important issue of law but there is reason to believe that aspects of the decision are contestable or that the result reached by the court is not clearly the only supportable conclusion, a note on the case is often included. The absence of such a note is not however to be interpreted as indicating complete finality on the issues raised in the case, as it is expected that members of the profession on all levels may hold differing opinions on the merits of any judgment published herein.

The Members of the Board and
The Editors.

ጠቅላይ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት* ፤

አሥመራ ።

ዳኞች ፤

ዶክተር ፡ ዮሐንስ ፡ ብርሃነ ፤

ፊታውራሪ ፡ ጸጋይ ፡ ተፈሪ ፤

ግራዝማች ፡ ዮሐንስ ፡ አማን ።

ይግባኝ ፡ ባይ ፤ ትርፌ ፡ መዓሾ ፤

መልስ ፡ ሰጭ ፤ አብረኸት ፡ ገብረ ፡ መስቀል ።

የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፵፱/፶፱ ።

ስለ ፡ መፋታት ፡— ከባድ ፡ ባልሆኑ ፡ ምክንያቶች ፡ መፋታትን ፡ ስለመወሰን ፡ — የባልና ፡ የሚስት ፡ ዕዳ ፡— የሕፃናት ፡ አጠባበቅ ፡— የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥሮች ፡ ፮፻፶፱—፮፻፷ ፡ ፮፻፸፫(፪) ፡ ፮፻፸፯ ፡ ፮፻፸፱—፮፻፹፪ ፡ ፮፻፺፬ ።

የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የሰጠውን ፡ የመፋታት ፡ ውሳኔ ፡ እና ፡ ስለ ፡ ዕዳ ፡ ስለ ፡ ቀለብና ፡ ስለ ፡ ሕጻናት ፡ የሰጣቸውን ፡ ውሳኔዎች ፡ በመቃወም ፡ የቀረበ ፡ ይግባኝ ።

የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ፍርድ ፡ ከማረሚያ ፡ ጋር ፡ (ታርሞ) ፡ ጸንቷል ።

<u>ውሳኔ</u> ፡- ፩/ የሃይማኖት ፡ ባለሥልጣኖች ፡ የመፋታት ፡ ውሳኔ ፡ ባይሰጡም ፡ የቤተ ፡ ዘመድ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኞች ፡ ባልና ፡ ሚስቱን ፡ ማስታረቅ ፡ ካቃታቸው ፡ (ካልቻሉ) በሕጉ ፡ መሠረት ፡ ጋብቻው ፡ ፈራሽ ፡ ይሆናል ።

፪/ የቤተ ፡ ዘመድ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኞች ፡ በባልዬው ፡ በኩል ፡ የመጣው ፡ ዕዳ ፡ ሊጋራ ፡ ወይም ፡ ለግል ፡ ጥቅም ፡ ሲባል ፡ የደረሰ ፡ መሆኑን ፡ እና ፡ የጋራ ፡ ሀብቱ ፡ ክፍያ ፡ የሚፈጸምበትን ፡ መንገድ ፡ ይወስናሉ ።

፫/ ልጅቷ ፡ ፭ ፡ ዓመት ፡ እስኪሞላት ፡ ድረስ ፡ በእናቲቱ ፡ እጅ ፡ እንድትቆይ ፡ ተደርጓል ። አባትዬው ፡ ለእናቲቱና ፡ ለልጅቷ ፡ መተዳደሪያ ፡ ቀለብ ፡ ይሰጣል ።

ፍርድ ።

፩/ ተከራካሪዎቹ ፡ በሥርዓት ፡ የተጋቡ ፡ ባልና ፡ ሚስት ፡ ናቸው ። ተስማም ተው ፡ ለመኖር ፡ ሳይችሉ ፡ ቀርተው ፡ በመካከላቸው ፡ ጠብ ፡ ስለተፈጠረ ፡ በመጀመ ሪያ ፡ የቤተ ፡ ዘመድ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኞች ፡ ቀጥሎም ፡ የሃይማኖት ፡ መሪዎች ፡ ለማስ ታረቅ ፡ ሞክረው ፡ ነበር ። ይህ ፡ ሁሉ ፡ ሳይሳካ ፡ ስለቀረ ፡ ጉዳዩ ፡ ወደ ፡ አውራጃ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ተወሰደ ፤ ከዚያም ፡ በይግባኝ ፡ ለከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ቀርቦ ፡ ነበር ። እዚያም ፡ ስለጋብቻው ፡ መፍረስ ፡ ከተሰጠው ፡ ፍርድ ፡ ሌላ ፡ ለሚከተሉት ፡ ጭብጦች ፡ ውሳኔ ፡ ተሰጥቷል ።

ሀ/ ከጋብቻው ፡ የተገኘችው ፡ ሕፃን ፡ ልጅ ፡ አምስት ፡ ዓመት ፡ እስኪሞላት፡ ድረስ ፡ ከእናቷ ፡ ዘንድ ፡ እንድትሆንና ፡ ለርሷም ፡ መተዳደሪያ ፡ አባቷ ፡ በየወሩ ፡ ፲፰ ፡ ብር ፡ ተቆራጭ ፡ እንዲያደርጉላት ፤

ለ/ ወይዘሮ ፡ አብረኸት ፡ ለልጅቷ ፡ መተዳደሪያና ፡ ለሌላም ፡ ጉዳዮች ፡ ላወ ጡት ፡ ወጭ ፡ አቶ ፡ ትርፌ ፡ ፯፻፰ ፡ ብር ፡ እንዲከፍሏቸው ፤

ሐ/ ተከራካሪዎቹ ፡ ለክርክሩ ፡ ያወጡትን ፡ የየራሳቸውን ፡ ወጭ ፡ ይቻሉ ፤ ሲል ፡ ፈረደ ።

ይህን ፡ ፍርድ ፡ በመቃወም ፡ አቶ ፡ ትርፌ ፡ ይግባኝ ፡ ጠየቁ ። የይግባኙ ፡ ምክን ያቶች ፡ ባጭሩ ፡ የሚከተሉት ፡ ናቸው ።

ሀ/ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥሮች ፡ ፲፻፵፯ ፡ ፲፻፷፬ ፡ ፲፻፷፭ ፡ በሚያዙት፡ መሠረት ፡ ጋብቻው ፡ መፍረስ ፡ የለበትም ።

ለ/ ፲፻፷ ፡ ብር ፡ እንዲከፍል ፡ የሚለው ፡ ትዕዛዝ ፡ ሕጋዊ ፡ አይደለም ።

ሐ/ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥሮች ፡ ፲፻፷፱ ፡ ፲፻፸ ፡ ፲፻፸፯ ፡ ፲፻፸፱ ፡ ፲፻፹፯፡ ማስረጃ ፡ መቅረብ ፡ ያለበት ፡ መሆኑን ፡ ያስረዳሉ ።

መ/ ለጉዳዩ ፡ አግባብ ፡ ያላቸው ፡ ምስክሮችና ፡ የጽሑፍ ፡ ማስረጃ ፡ እንዲያቀ ርቡ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ያለ ፡ ሕግ ፡ የከለከለው ፡ መሆኑን ፡ ጨምሮ ፡ አመል ክቷል ።

መልስ ፡ ሰጭዋም ፡ በበኩላቸው ፡ የሚከተለውን ፡ መልስ ፡ ሰጥተዋል ።

ሀ/ የተጠቀሱት ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥሮች ፡ ለዚህ ፡ ጉዳይ ፡ አግባብ የላቸውም ፤

ለ/ ከሃይማኖት ፡ መሪዎች ፡ ጋር ፡ በተደረገው ፡ ስብሰባ ፡ ይግባኝ ፡ ባዩ ፡"ዕዳ ው ፡ ሚስቴን ፡ አይመለከትም ፡ የእናቴን ፡ ጉዳይ ፡ ሳከናውን ፡ የደረሰ ፡ ዕዳ ፡ ነው ።" ሲል ፡ አምኗል ፤

ሐ/ የቤት ፡ ዘመድ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኞች ፡ ተከታትለው ፡ የደረሱባቸውን ፡ ፍሬ ፡ ነገሮች ፡ ትክክለኛ ፡ (እውነተኛ) ፡ መሆናቸው ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ ተረጋግጧል ።

መ/ ጋብቻውን ፡ ሊያፈርስ ፡ የሚችል ፡ በቂ ፡ ምክንያት ፡ አለ ።

፪/ የአሁኗ፡ መልስ ፡ ሰጭ፡ በአውራጃው ፡ ፍርድ፡ ቤት ፡ ባቀረቡት ፡ ክስ ፡ ውስጥ፡ የቤት ፡ ዕቃ ፡ ዋጋ ፡ ፳፻፲፱ ፡ ብር ፡ ከ፳፩ ፡ ሣንቲም ፡ ይደርሰኛል ፡ ብለው ፡ ነበር ። የአውራጃው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ መልስ ፡ ሰጭዋ ፡ ከጠየቁት ፡ ገንዘብ ፡ ግማሹን ፡ ብቻ ፡ እንዲያገኙ ፡ ፈርዶ ፡ ነበር ። ይህንን ፡ በመቃወም ፡ ወይዘሮ ፡ አብረኸት ፡ ይግባኝ፡ ብለው ፡ ይግባኙን ፡ የሰማው ፡ የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ነገሩን ፡ ወደ ፡ ቤት ፡ ዘመድ፡ የሽምግልና ፡ ዳኞች ፡ አስተላለፈው ። እነሱም ፡ ለጉዳዩ ፡ ውሳኔ ፡ ሰጡ ። በይግባኝ ፡ ባዩ ፡ የተጠቀሱት ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥሮች ፡ በቤት ፡ ዘመድ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኞች ፡ የተሰጠውን ፡ ውሳኔ ፡ ሊያስቀሩት ፡ (ሊያፈርሱት) ፡ አይችሉም ።

ሽማግሌዎቹ ፡ በሚያዝያ ፡ ፲፫/፶፱ ፡ ባደረጉት ፡ ውሳኔ ፡ ስለልጅቷ ፡ ሁኔታ ፡ በተ ለይ ፡ አልተነጋገሩም ። ቢሆንም ፡ ቅሉ ፡ በየካቲት ፡ ፱/፶፱ ፡ እና ፡ በሚያዝያ ፡ ፲፫/ ፶፱ ፡ በተደረጉት ፡ ስብሰባዎች ፡ የልጅቷን ፡ ጉዳይ ፡ በተለይ ፡ ባይሆን ፡ በጠቅላላው ፡ እንደተነጋገሩበት ፡ የማይጠረጠር ፡ ነው ።

ስለዚህ ፡ ይህ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ለሚከተሉት ፡ አራት ፡ ጭብጦች ፤

ሀ/ ስለጋብቻው ፡ መፍረስ ፥

ለ/ ስለብድሩና ፡ በተከራካሪዎቹ ፡ መካከል ፡ ስለተደረገው ፡ ስምምነት ፥

ሐ/ ስለንብረቱና ፡ የንብረቱ ፡ ባለቤት ፡ ማን ፡ እንደሆነ ፡

መ/ ስለ ፡ ልጅቷ ፡ አያያዝና ፡ ስለቀለቧ ፡ ውሳኔ ፡ መስጠት ፡ ይኖርበታል ።

፫/ ሀ/ ስለጋብቻቸው ፡ መፍረስ ፡

በሃይማኖት ፡ መሪዎች ፡ ጉባኤ ፡ እንደተገለጸውና ፡ እንዲሁም ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔርን ፡ ሕግ ፡ ቁጥሮች ፡ ፮፻፷፬- ፮፻፷፭ ፡ ጠቅሶ ፡ እንዳመለከተው ፡ ጋብቻ ፡ በቂና ፡ ከባድ ፡ ያልሆኑ ፡ ምክንያቶች ፡ ከሌሉ ፡ በስተቀር ፡ መፍረስ ፡ የለበትም።

የጋብቻ ፡ ተቀዳሚ ፡ ዓላማ ፡ ባልና ፡ ሚስት ፡ በእርግጠኛ ፡ ፍቅር ፡ ተሳስረው ፡ እንዲኖሩ ፡ ማድረግ ፡ ነው ። ያላቸው ፡ ፍቅርና ፡ መግባባት ፡ በመጣላትና ፡ በመነታረክ ፡ ሲተኩ ፡ ለጋብቻው ፡ መፍረስ ፡ በቂ ፡ ምክንያት ፡ አለ ፡ ለማለት ፡ ይቻላል ። በቁጥር ፡ ፮፻፷፯ ፡ እና ፡ ፮፻፸ ፡ ከተጠቀሱት ፡ ከባድ ፡ ምክንያቶች ፡ ሌላ ፡ ምክንያት ፡ ሊኖርና ፡ ይህም ፡ ምክንያት ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፮፻፸፫(፪) ፤ ፮፻፸፯ ፤ ፮፻፺፬ ፡ እና ፡ ፮፻፺ ፡ መሠረት ፡ በቂ ፡ ሆኖ ፡ ሲገኝ ፡ የቤተ ፡ ዘመድ ፡ ሽምግልና ፡ ዳኞችና ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ጋብቻውን ፡ ለማፍረስ ፡ ይችላሉ ።

የቤተ ፡ ዘመድ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኞች ፡ በባልና ፡ ሚስት ፡ መካከል ፡ ያለውን ፡ ግንኙነትና ፡ ጠቅላላ ፡ ሁኔታ ፡ ከተመለከቱ ፡ በኋላ ፡ ዋናው ፡ መፍትሔ ፡ የጋብቻው ፡ መፍረስ ፡ መሆኑን ፡ ገለጹ ። ይህም ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ በተከራካሪዎቹ ፡ መካከል ፡ ያለውን፡ ሁኔታ ፡ ተረድቶታል ። ከዚህም ፡ ሁለቱ ፡ ሰዎች ፡ በፍቅር ፡ ተሳስረው ፡ ለመኖር ፡ አለመቻላቸውን ፡ ተገንዝበናል ። በመጀመሪያ ፡ በቤተ ፡ ዘመድ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኞች፡ እርዳታ ፡ ተከራካሪዎቹ ፡ ተስማምተው ፡ ለመኖር ፡ ስምምነት ፡ ካደረጉ ፡ በኋላ ፡ ቃላቸውን ፡ ሳይፈጽሙ ፡ ቀሩ ። ዳግመኛም ፡ እነኚሁ ፡ ሽማግሌዎች ፡ ለማስታረቅ ፡ ሞከሩ፤ ግን ፡ ሳይሳካ ፡ ቀረ ። በተከራካሪዎቹ ፡ መካከል ፡ የነበረው ፡ ጠብ ፡ በነሱ ፡ ብቻ ፡ ሳይወሰን ፡ በቤተ ፡ ዘመዶቻቸውም ፡ መካከል ፡ አለመግባባትን ፡ ፈጠረ ። ጉዳዩ ፡ እስከዚህ ፡ መድረሱንም ፡ ሁለቱም ፡ ተከራካሪዎች ፡ አምነዋል ። ስለዚህ ፡ ጋብቻውን ፡ ለማፍረስ ፡ በሕግም ፡ ሆነ ፡ በአእምሮ ፡ ግምት ፡ በቂ ፡ ምክንያት ፡ አለ ፡ ብለን ፡ እናምናለን ።

ለ/ ስለዕዳውና ፡ በከሳሽና ፡ በተከሳሽ ፡ መካከል ፡ ስለነበረው ፡ ስምምነት ፡

በባልና ፡ በሚስት ፡ መካከል ፡ ጠብ ፡ እንደተፈጠረ ፡ በቤተ ፡ ዘመድ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኞች ፡ ዕርዳታ ፡ እርቅ ፡ ተደርጎ ፡ ነበር ። በእርቁም ፡ መሠረት ፡ አቶ ፡ ትርፌ ፡ ዕዳቸውን ፡ እንዲከፍሉና ፡ ባልና ፡ ሚስት ፡ በስምምነት ፡ እንዲኖሩ ፡ ተደረገ ። ነገር ፡ ግን ፡ ከእርቁ ፡ በኋላ ፡ አቶ ፡ ትርፌ ፡ ስለጠፉ ፡ ወይዘሮ ፡ አብረኸት ፡ ተቀየሚቸው ። የባልና ፡ ሚስትነት ፡ መንፈስ ፡ በመካከላቸው ፡ ጠፍቶ ፡ ብጥብጥ ፡ ሰፈነ ። ወይዘሮ ፡ አብረኸት ፡ ዕዳው ፡ አቶ ፡ ትርፌን ፡ ብቻ ፡ የሚመለከት ፡ የግል ፡ ዕዳ ፡ መሆኑንና ፡ እርሳቸውም ፡ ዕዳውን ፡ ለመክፈል ፡ የጋራ ፡ ንብረታቸውን ፡ ሸጠዋል ፡ በማለት ፡ ተቃወሙ ። አቶ ፡ ትርፌ ፡ የተሸጠውን ፡ ንብረት ፡ የገዛሁት ፡ ከጋብቻው ፡ በፊት ፡ ነው ፡ ቢሉም ፡ እንኳን ፡ በሕጉ ፡ መሠረት ፡ መሸጥ ፡ የማይገባቸውን ፡ ከብቶች ፡ መሸጣቸውንና ፡ በዚሁም ፡ ምክንያት ፡ መከሰሳቸውን ፡ አልካዱም ።

አሁን ፡ ተሸጡ ፡ የተባሉት ፡ ንብረቶች ፡ አንድ ፡ ቁም ፡ ሳጥን ፡ አንድ ፡ ኮመዲኖ ፡ አራት ፡ ወንበሮችና ፡ አንድ ፡ "ትልቅ" ፡ ጠረጴዛ ፡ ከጋብቻው ፡ በፊት ፡ የተገዙ ፡ መሆናቸውን ፡ የሚገልጽ ፡ በቂ ፡ ማስረጃ ፡ የለም ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ ባልና ፡ ሚስት ፡ በጋብቻው ፡ ዕለት ፡ ባደረጉት ፡ ስምምነት ፡ መሠረት ፡ ከጋብቻው ፡ በፊት ፡ የነበራቸው ፡ ንብረት ፡ የጋራ ፡ ይሁን ፡ የሚል ፡ ማስረጃ ፡ አላገኘንም ።

ለግል ፡ ጥቅም ፡ ሳይሆን ፡ ለሁለቱ ፡ ተጋቢዎች ፡ የጋራ ፡ ጥቅም ፡ የደረሰ ፡ ዕዳ ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥሮች ፡ ፮፻፶፰ ፡ (ሐ) ፡ ፮፻፶፱ ፡ ፮፻፷ ፡ መሠረት ፡ ለትዳር ፡

ጥቅም ፡ እንደተደረገ ፡ ይቆጠራል ። የዚህ ፡ ብድር ፡ መጠኑ ፡ ምን ፡ ያህል ፡ እንደሆነ ፤ አበዳሪው ፡ ማን ፡ እንደሆኑ ፤ መቼ ፡ እንደተበደሩት ፤ ለዚህ ፡ ብድር ፡ ምን ፡ ምክንያት፡ እንደነበረ ፤ በመጨረሻም ፡ በዚህ ፡ ብድር ፡ የተገኘው ፡ ገንዘብ ፡ ምን ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ እንደዋለ ፡ የሚያሳይ ፡ ግልጽ ፡ የሆነ ፡ ማስረጃ ፡ አላገኘንም ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ በመጀ መሪያውና ፡ ሁለተኛው ፡ ውሎች ፡ ውስጥ ፡ የተጠቀሱትን ፡ ፍሬ ፡ ነገሮች ፡ ለማወቅ ፡ ፈልገን ፡ አጥጋቢ ፡ የሆነ ፡ ማስረጃ ፡ አላገኘንም ። እነዚህን ፡ ነጥቦች ፡ የሚመለከቱት ፡ ፍሬ ፡ ነገሮች ፡ በቤተ ፡ ዘመድ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኞች ፡ ተጣርተው ፡ ውሳኔ ፡ ካልተሰጠ ባቸው ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ለነዚህ ፡ ነጥቦች ፡ ምንም ፡ ዓይነት ፡ ውሳኔ ፡ ሊሰጡ ፡ አይችሉም ።

ሐ/ <u>ስለንብረቱና ፡ ስለ ፡ ባለመብትነቱ ፡</u>

የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፮፻፵፯ ፡ ከጋብቻ ፡ በፊት ፡ የነበረ ፡ ሀብት ፡ የግል ፡ እንጂ ፡ የጋራ ፡ ሆኖ ፡ እንደማይቆጠር ፡ ይናገራል ። ነገር ፡ ግን ፡ ከጋብቻ ፡ በኋላ ፡ የተገኘ ፡ ማናቸውም ፡ ሀብት ፡ የግል ፡ መሆኑ ፡ በግልጽ ፡ ካልታወቀ ፡ በስተቀር፡ የጋራ ፡ ሀብት ፡ ነው ፡ ተብሎ ፡ ይታመናል ።

እላይ ፡ እንደገለጽነው ፡ ሁሉ ፡ ጋብቻ ፡ በባልና ፡ በሚስት ፡ መተጋገዝና ፡ መረዳዳት ፡ መደገፍ ፡ ስለአለበት ፡ አንደኛው ፡ ወገን ፡ ለሁለቱም ፡ ወገኖች ፡ ሲል ፡ የገባበት፡ ዕዳ ፡ እንደጋራ ፡ ዕዳ ፡ ይቆጠራል ። ስለሆነም ፡ ብድሩን ፡ ለመክፈል ፡ ሁለቱም ፡ እኩል፡ የሆነ ፡ ግዴታ ፡ አለባቸው ። በተጨማሪም ፡ ሁለቱ ፡ ባለትዳሮች ፡ የግል ፡ ሀብታቸው፡ የጋራ ፡ እንዲሆን ፡ ለመስማማት ፡ መቻላቸውን ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፮፻፶፪ (፫) ፡ ይናገራል ። ይህንንም ፡ ያደረጉትን ፡ ውል ፡ ለመለወጥ ፡ እንደሚቻል ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፮፻፹፱ ፡ ፮፻፸፪ ፡ እና ፡ ፮፻፺፫ ፡ ያስረዳሉ ። ይህን ፡ ማድረግ ፡ የሚቻለው ፡ በባለትዳሮቹ ፡ መካከል ፡ ያለው ፡ ግንኙነት ፡ ፍቅር ፡ የተሞላበት ፡ ሲሆን ፡ ነው ። ሁለቱም ፡ ወገኖች ፡ እንደ ፡ ጠላት ፡ ሲተያዩ ፡ ጋብቻው ፡ እንዲፈርስ ፡ መፍቀዱ ፡ ተገቢ ፡ ነው ። ጋብቻውን ፡ ሊያፈርስ ፡ የቻለው ፡ ምክንያት ፡ ሊመጣ ፡ የቻለው ፡ በአንዱ ፡ ወገን ፡ ጥፋት ፡ ብቻ ፡ መሆኑ ፡ ሲረጋገጥ ፡ የቤተ ፡ ዘመድ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኞች ፡ ሁሉንም ፡ የጋራ ፡ ሀብት ፡ ወይም ፡ የአጥፊውን ፡ የግል ፡ ሀብት ፡ ለሌላው ፡ ሊሰጡ ፡ ይችላሉ ፡ (የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፮፻፺፪ ።) ከዚህም ፡ ሌላ ፡ የቤተ ፡ ዘመድ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኞች ፡ ከባልና ፡ ከሚስት ፡ አንዱ ፡ ወይም ፡ ሁለቱም ፡ በጋብቻው ፡ ምክንያት ፡ ያገኙትን ፡ ጥቅም ፡ ወይም ፡ የተደረገላቸውን ፡ ስጦታ ፡ ስጦታውን ፡ ላደረጉላቸው ፡ ሰዎች ፡ እንዲመልሱ ፡ ሊያዙ ፡ ይችላሉ ። (የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፮፻፺፩ ።)

የቤተ ፡ ዘመድ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኞች ፡ የተጣራ ፡ ማስረጃ ፡ ሳያገኙ ፡ ተጋቢዎቹ፡ ለጎጆ ፡ መውጫ ፡ ያገኙትን ፡ ስጦታና ፡ የጋራ ፡ ንብረታቸውን ፡ ተጋቢዎቹ ፡ ዕራሳቸው ፡ በሚገባ ፡ ይካፈሉ ፡ ብለው ፡ መወሰናቸው ፡ እውነት ፡ ነው ። ምንም ፡ እንኳን ፡ ወይዘሮ ፡ አብረኸት ፡ ክስ ፡ ያነሱበት ፡ የቤት ፡ ዕቃ ፡ የማን ፡ እንደሆነ ፡ በግልጽ ፡ ባይታወቅ ፡ የአውራጃው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ተከራካሪዎቹ ፡ ባልና ፡ ሚስት ፡ እንደመሆናቸው ፡ መጠን ፡ ፫፻፲፱ ፡ ብር ፡ ፳፰ ፡ ሣንቲም ፡ ዕዳ ፡ በሽማግሌዎች ፡ አማካይነት ፡ እኩል ፡ ተካፍለው ፡ እንዲከፍሉ ፡ ወሰነ ። የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ይህንን ፡ ፍርድ ፡ አጸደቀ ። በኛም ፡ አስተያየት ፡ ቢሆን ፡ ትክክለኛ ፡ ፍርድ ፡ ነው ።

ከጋብቻ ፡ በፊት ፡ በተጋቢዎቹ ፡ መካከል ፡ የነበረውን ፡ ግንኙነት ፡ አጣርተው ፡ ሳያውቁ ፤ ከጋብቻው ፡ በኋላ ፡ የተገኘ ፡ ሀብት ፡ እንዳለና ፡ ቢኖርም ፡ ግምቱ ፡ ምን ፡ ያህል ፡ እንደሆነ ፡ የቤተ ፡ ዘመድ ፡ የሽማግሌ ፡ ዳኞች ፡ ሳያጣሩ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ምንም ፡ ፍርድ ፡ መስጠት ፡ አይችልም ።

መ/ <u>ስለሕፃኗና ፡ ስለመተዳደሪያዋ</u> ፡

ሕፃኗ ፡ የተወለደችው ፡ በጥቅምት ፡ ወር ፡ ፸፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ሲሆን ፡ እስካሁን ፡ የሚያስተዳድሯትም ፡ ሆኑ ፡ ቀለቧን ፡ የቻሉት ፡ እናቷ ፡ ወይዘሮ ፡ አብረኸት ፡ ገብረ ፡ መስቀል ፡ ናቸው ። አቶ ፡ ትርፌ ፡ ለሕፃኗ ፡ እድገት ፡ መተዳደሪያ ፡ አንዳችም ፡ ዕርዳታ፡ እንዳላደረጉ ፡ ግልጽ ፡ ነው ። የቤተ ፡ ዘመድ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኞች ፡ ይህንን ፡ ከተመለ ከቱ ፡ በኋላ ፡ አቶ ፡ ትርፌ ፡ ለሕፃኗ ፡ በየወሩ ፡ ፴ ብር ፡ ተቆራጭ ፡ ማድረግ ፡ እንደነበረ ባቸው ፡ አስበው ፡ እነሱ ፡ ውሳኔ ፡ እስከሰጡበት ፡ ጊዜ ፡ ለነበረው ፡ ፯፻፳፡ብር ፡ እንዲከፍሉ፡ ጠየቋቸው ። ነገር ፡ ግን ፡ ለወደፊቱ ፡ ሕፃኗ ፡ እንዴት ፡ እንደምትያዝ ፡ ምንም ፡ ውሳኔ፡ ሳይሰጡ ፡ ቀርተዋል ። ነገሩ ፡ በይግባኝ ፡ ወደ ፡ ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ተወሰደ ። ይኸው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ሕፃኗ ፡ ፭ ፡ ዓመት ፡ እስኪሞላት ፡ ከእናቷ ፡ ዘንድ ፡ እንድትሆ ንና ፡ አባቷ ፡ ለመተዳደሪያዋ ፡ በየወሩ ፡ ፲፭ ብር ፡ እንዲከፍሉ ፡ በየነ ። ይህ ፡ ፍርድ፡ በአእምሮ ፡ ግምት ፡ ትክክለኛ ፡ ከመሆኑም ፡ ሌላ ፡ ሕግ ፡ የሚያዘው ፡ ስለሆነ ፡ እኛም፡ አጽድቀነዋል ። (የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፮፻፸፱-፹፫ን ፡ ተመልከት ።) በተጨ ማሪም ፡ ሕፃኗም ፡ ሆነች ፡ እናቷ ፡ በሽማግሌ ፡ ዳኞች ፡ ፍርድ ፡ መሠረት ፡ ከአቶ ፡ ትርፌ፡ እንዲሰጣቸው ፡ የታዘዘላቸውን ፡ እንዳላገኙ ፡ ተረድተናል ። ወይዘሮ ፡ አብረኸት ፡ ልጅቷን ፡ ለማሳደግ ፡ የደረሰባቸውን ፡ ወጭ ፡ ዝርዝር ፡ ባናውቅም ፡ እንኳ ፡ የቤተ ፡ ዘመድ ፡ ሽማግሌ ፡ ዳኞች ፡ በሰጡት ፡ ግምት ፡ መሠረት ፡ እንደሚከተለው ፡ እንፈርዳ ለን ፡-

ከግንቦት ፡ ፲፱፻፸፱ ፡ እስከ ፡ ጥቅምት ፡ ፲፱፻፹ ፡ ያለውን ፡ በከፍተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤት፡ የተወሰነው ፡ በየወሩ ፡ ፲፭ ፡ ብርና ፡ በቤተ ፡ ዘመድ ፡ የሽማግሌ ፡ ዳኞች ፡ የተወሰነው ፡ በየወሩ ፡ ፴ ብር ፡ በጠቅላላው ፡ አቶ ፡ ትርፌ ፡ እንዲከፍሉ ፡ በዚህም ፡ ሂሳብ ፡ አቶ ፡ ትርፌ ፡ የሚደርስባቸው ፡

፯፻፳ ብር ፡ በሽማግሌዎች ፡ የተወሰነ ፡

፩፻፹ ብር ፡ በሽማግሌዎቹ ፡ ፍርድና ፡ በአሁኑ ፡ ፍርድ ፡ መካከል ፡ ላለው ፡ ጊዜ ፡ በጠቅላላው ፡ አቶ ፡ ትርፌ ፡ የሚከፍሉት ፡ ፱፻ ፡ ብር ፡ መሆኑ ፡ ነው ። ከዚህ ፡ ሌላ ፡ ሕፃኗ ፡ አምስት ፡ ዓመት ፡ እስኪሞላት ፡ ድረስ ፡ አቶ ፡ ትርፌ ፡ በየወሩ ፡ ፲፭ ፡ ብር ፡ እንዲሰጡ፡ ታዘዋል ።

የሁለቱን ፡ ወገኖች ፡ ክርክር ፡ የጽሑፍ ፡ ማስረጃዎችንና ፡ ሕጉን ፡ ከመረመ ርን ፡ በኋላ ፡ እንደሚከተለው ፡ ፈርደናል ።

<u>ፍርድ</u> ፡

ሐምሌ ፡ ፳፭/፸፱ ፡ መዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፲/፸፱ ፡ በከፍተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የተሰጠ ውን ፡ ፍርድ ፡ የሚከተለውን ፡ ማሻሻያ ፡ ካደረግን ፡ በኋላ ፡ አጽድቀነዋል ።

ሀ/ ከሚያዝያ ፡ ፲፫/፸፱ ዓ ፡ ም ፡ ጀምሮ ፡ በተከራካሪዎቹ ፡ መካከል ፡ የነበረው ፡ ጋብቻ ፡ ፈርሷል ፡

ለ/ የተባለው ፡ ዕዳና ፡ በተጋቢዎቹ ፡ መካከል ፡ የነበረው ፡ ስምምነት ፡ ሁኔ ታ ፡ በሽማግሌዎች ፡ እንዲወሰን ፤

ሐ/ ተንቀሳቃሽም ፡ ሆነ ፡ የማይንቀሳቀስ ፡ ንብረታቸው ፡ መጠን ፡ በሽማግ ሌዎች ፡ እንዲወሰን ፤

መ/ ሕጻኗ፡አምስት፡ዓመት ፡ እስኪሞላት ፡ ድረስ ፡ በየወሩ ፡ ፲፭ ብር ፡ ለወይዘሮ፡ አብረኸት ፡ እንዲከፈላቸው ።

ሠ/ አቶ ፡ ትርፌ ፡ ፱፻ ፡ ብር ፡ ባንድ ፡ ጊዜ ፡ ለመክፈል ፡ አለመቻላቸውን ፡ ተገንዝበናል ። ስለዚህ ፡ ከኅዳር ፡ ፴/፷ ፡ ጀምሮ ፡ በየወሩ ፡ ፴፭ ፡ ብር ፡ እየ ከፈሉ ፡ እንዲጨርሱ ፡ ወስነናል ።

ረ/ እያንዳንዱ ፡ ተከራካሪ ፡ ያወጣውን ፡ ወጭ ፡ ይቻል ።

ከሳሽና ፡ ተከሳሽ ፡ ባሉበት ፡ ዛሬ ፡ ጥቅምት ፡ ፴/፷ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ተነበበ ።

SUPREME IMPERIAL COURT

Asmara

Justices:

Dr. Yohannes Berhane
Fitawrari Tsegay Tefferi
Grazmach Yohannes Aman

TIRFE MEASHO v. ABREHET GEBREMESKEL

Civil Appeal No. 149/59

Family law—Divorce—Divorce for non-serious cause—Common debts—Maintenauce allowance for children—Civil Code Arts. 659, 660, 673(2), 667, 679-82, 694.

An appeal from the decision of the High Court granting divorce between the parties, custody of the child and maintenance allowance for the child to the mother, and settling common debts and property.

Held: Decision affirmed with modifications.

1. Although religious authorities have not given any decision on divorce, the marriage may be dissolved in accordance with the law if the family arbitrators cannot reconcile the spouses.

2. The family arbitrators shall decide whether the debts incurred by the husband were personal or common debts incurred in the interest of both spouses, and the manner of partition of common property.

3. Custody of the child is entrusted to her mother until the age of 5, and the father shall pay a maintenance allowance.

JUDGMENT

The two parties are spouses; they were formally married. They could not continue living together in peace. A dispute arose which was first dealt with by family arbitrators and then by a committee of religious authorities. Finally the case was taken to the Awradja Court, and, on appeal, to the High Court. Besides the declaration of divorce, the following decisions were made on the case.

(a) The female child born to the spouses shall be entrusted to her mother until she becomes five years of age; she shall be given E $ 15 per month as a maintenance allowance.

(b) Ato Tirfe shall pay E $ 720 to Woz. Abrehet for the expenses she incurred in the past to support the child, and for other matters.

(c) Each party shall bear the expenses it incurred during the litigation.

Ato Tirfe lodged an appeal from this decision. The grounds of appeal are, briefly, the following:

(a) That the marriage should not be dissolved, according to Articles 647, 664 and 665 of the Civil Code.

(b) That the order requiring him to pay E $ 720 was contrary to law.

(c) That Articles 669 - 670, 677, 679, 736 require that evidence be produced.

(d) That he was unlawfully denied the right to produce competent witnesses and documentary evidence.

The respondent briefly replies as follows:

(a) The provisions cited are irrelevant to the case.

(b) During the meeting with religious authorities the appellant had stated that the debts do not concern his wife, and that they were incurred on behalf of his mother.

(c) The facts established by the family arbitrators were found to be true by the courts.

(d) There is enough cause for divorce.

In her complaint filed to the Awradja Court, the respondent claimed only E $ 519.25, which is the value of the furniture of the house; it was decided (by the Awradja Court) that she receive only half of her claim. On appeal the High Court decided the matter should first be referred to family arbitrators in accordance with the proper procedure. The family arbitrators passed a decision on the case. The provisions cited by the appellant do not invalidate the decision passed by the family arbitrators. Certainly, in their decision of April 21, 1967 the family arbitrators did not deal with the interests of the child as a separate issue. But there is no doubt that both in their decision of February 16, 1967 and that of April 21 the family arbitrators treated that issue in a general manner.

Hence, this court has to pass judgment regarding the following four points:

(a) The divorce.

(b) The debts, and the agreements entered into by the parties.

(c) Property and its ownership.

(d) The conditions of the child and its maintenance.

(a) On the divorce

As stated by the committee of religious authorities and as the appellant pointed out by citing Articles 664-665 of the Civil Code, marriage, a serious bond as it is, cannot be dissolved unless there is a serious cause. The main purpose of marriage is to keep a husband and wife together with honest love. Hence, when love and smooth relationship disappear and hatred and avoidance prevail among the spouses, divorce becomes essential and justifiable. Other than the serious causes mentioned in Articles 667-670, under Articles 673(2), 677, 694, 606 of Civil Code the family arbitrators and the courts have the power to declare divorce.

The family arbitrators found out what kind of relationship existed among the spouses. After examining the case, the family arbitrators indicated that in their opinion divorce was the only solution. This court also made further findings regarding the relationship of the parties. We do not think that the parties could live together as a good and loving couple. First, they agreed, with the help of arbitrators, to continue to live peacefully; but they failed. Again, the arbitrators tried, but in vain, to have the parties agree to live together in peace; the hatred was not limited to the parties — it extended to their respective families; this fact is admitted by both parties. In view of the above facts, we think that, despite the fact that divorce may not be granted by the religious authorities, there is a ground to dissolve such a marriage in law and reason.

(b) On the debts and the agreement between the parties

When a dispute arose between the spouses, a compromise was reached with the help of arbitrators. According to that compromise, Ato Tirfe was to pay his debts, and both the spouses were to continue living in peaceful wedlock. However, after the compromise, Ato Tirfe erred and Woz. Abrehet was offended. There was no peaceful marital relationship. Rather a bad atmosphere was created. Woz. Abrehet alleges that the debts concern only Ato Tirfe and that Ato Tirfe, in order to satisfy his debt, sold their common property. Although Ato Tirfe claims that he bought the property before marriage, he does not deny that he unlawfully sold cattle and was consequently brought to court.

There is no sufficient evidence to prove that the property in dispute i.e., one cupboard and another pedestal or bedside cupboard, four chairs, and one big table, was bought before the marriage. Furthermore, we do not have sufficient evidence to decide whether or not, according to the agreement entered into during the wedding ceremony, all the property that existed before the marriage was to be included in the common property.

Debts incurred in the interest of the spouses are deemed to be joint debts. (Articles 658 (c), 659 - 660 of the Civil Code). We could not get clear explanations with respect to the amount of the debt, to whom it was owed, when it was entered into and for what purpose, nor as to how the borrowed money was spent. In addition we could not get clear information with respect to the contents of the first and second contracts. Before the facts are clarified and decided upon by family arbitrators concerning the above two points, the courts cannot pass any judgment.

(c) On property and ownership

Now we would like to deal with the question of the ownership of the property under dispute.

Article 647 of the Civil Code explains that property acquired before marriage is personal property and not common property. But, any property acquired after marriage is presumed to be common property, until it is proved that one of the spouses is the sole owner.

As we stated earlier, since a marriage has to be supported by both the spouses, any debt incurred in the interest of the household is deemed to be a joint debt; each spouse has the obligation to satisfy the debt. Furthermore, the spouses can agree and include personal property in the common property; (Article 652(3) of the Civil Code.) They can also modify the terms of the contract regarding their relationship (Articles 629, 632, 658 of the Civil Code). All this can be done only when there is a good relationship between them. When the spouses become hostile to each other, divorce is granted. If it is ascertained that one of the spouses is at fault, the family arbitrators can award all the common property to the other; they can even award one spouse the personal property of the other spouse who was at fault (Article 692 of the Civil Code).

Furthermore, the family arbitrators can order that the spouses or one spouse restitute such presents and matrimonial benefits received to those persons who gave them (Article 691 Civil Code).

It is true that the family arbitrators, not having clear information, decided that he spouses make a fair decision or settlement regarding the property they received

as matrimonial gifts, the property they received for the purpose of setting up their economic autonomy, and their general common property. The Awradja Court, although it was not clear as to who was the owner of the furniture on which Woz. Abrehet sued, decided that since they are spouses, the two parties share, with the help of elders, the debt of E $ 519.25. This judgment was affirmed by the High Court. This decision we think was fair.

The courts cannot pass a judgment until the arbitrators get the necessary clarification on the previous relationship of the spouses, the property the spouses acquired after marriage, if any, and its value.

(d) On the situation of the child and its maintenance

It is clear that the female child born in October, 1966 was up to now living with and maintained by her mother, Woz. Abrehet Gebremeskel. Within this expanse of time, Ato Tirfe never offered any amount of money to aid or maintain his daughter. In view of this situation the family arbitrators decided that Ato Tirfe pay E $ 30 for every past month, E $ 720 all in all (from the time of birth up to the time of decision by arbitrators). But the family arbitrators did not make any decision regarding the future of the child. On appeal, the High Court decided that the child be entrusted to her mother until she becomes 5 years of age, up to which time Ato Tirfe shall pay E $ 15 every month as a maintenance allowance. We affirm this decision, not only because it is just, but also because it is supported by the law, (Articles 679, 682 of Civil Code). Furthermore, the mother and the child have not been receiving any maintenance allowance from Ato Tirfe from the time the family arbitrators gave their decision up to now. Although we did not receive any report regarding the expenses incurred by the mother and the child, we hereby decide, following the approximation made by the family arbitrators, that Ato Tirfe pay for May to October 1967 the amount determined by the High Court plus E $ 15 which is E $ 30 per month altogether. Totally for the said expanse of time Ato Tirfe shall pay E $ 180, but we affirm the High Court's decision that Ato Tirfe shall pay E $ 15 per month until the child becomes 5 years of age. So the payments which Ato Tirfe has to make are: E $ 720, that which was determined by the family arbitrators; E $ 180 for the time between the decision of the arbitrators up to now. Totally he shall pay E $ 900. In addition to all these, he has to pay a maintenance allowance of E $ 15 every month until the child becomes 5 years of age.

Hence, considering the arguments of the parties, the various documents and the laws, we decide as follows:

The High Court judgment given on July 1 is affirmed but amended as follows:

(a) The two parties are divorced as from April 21, 1967.

(b) The question of the debts and the agreements entered between the spouses shall be decided upon by arbitrators.

(c) The movables and immovables they owned shall be ascertained and decided upon by family arbitrators.

(d) Ato Tirfe shall pay E $ 720 plus E $ 180 (E $ 900) to Woz. Abrehet. In addition, he shall pay E $ 15 every month until the child is 5 years old.

(e) We understand that this amount of money ($900) is too much for Ato Tirfe to pay at once. We therefore decide that Ato Tirfe pay, starting from the end of the Month of November 1967, E $ 35 (from the $ 900) and the E $ 15 (monthly allowance) - all in all E $ 50 every month.

(f) Each party shall be responsible for the court fees and other expenses incurred in the litigation.

November 9, 1967

ጠቅላይ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፤
አዲስ ፡ አበባ ፤ ፫ኛ ፡ ችሎት ።

ዳኞች ፤
ም/አፈ ፡ ንጉሥ ፡ አበጀ ፡ ደባልቅ ፤
አቶ ፡ ውቤ ፡ ወልደየስ ፤
አቶ ፡ ዳምጠው ፡ ፈንታ ።

ይግባኝ ፡ ባይ ፡ ከተማ ፡ ኃይሌ ፡ ቀረበ ፡

መልስ ፡ ሰጭ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ኤሌክትሪክ ፡ መብራትና ፡ ኃይል ፡ ባለሥልጣን።

የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ መዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፴/፶፱

ስለ ፡ ውሎች ፦ ዋስትና ፡ የውል ፡ ፎርም ፡ የዋስትናው ፡ መጠን ፡ መወሰን ፦ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥሮች ፡ ፩ሺ፯፻፲፱ ፤ ፩ሺ፯፻፳ ፤ ፩ሺ፯፻፳፫ ፤ ፩ሺ፰፻፺፮ ፤ ፩ሺ፱፻፳ ፤ ፩ሺ፱፻፳፪ ፤ ፩ሺ፱፻፳፭ ፤

የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ማዋል ፤ የሕግ ፡ ትርጉም ፡ አስገዳጅ ፡ ደንቦች ፤ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ፫ሺ፫፻፵፯ (፩) ፤ ፩ሺ፯፻፲፫ ።

ተያዥ ፡ የሆነው ፡ ሰው ፡ ተያዥ ፡ የሆነበት ፡ የገንዘቡ ፡ ልክ ፡ በተያዥነቱ ፡ ውል ፡ ላይ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፳፪ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ በሚያዘው ፡ መሠረት ፡ ሳይጠቀስ ፡ የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ተያዡ ፡ በገባበት ፡ ውል ፡ መሠረት ፡ እንዲከፍል ፡ ስለፈረደ ፡ ፍርዱን ፡ በመቃወም ፡ የቀረበ ፡ ይግባኝ ።

ውሳኔ ፦ ፍርዱ ፡ ተገልብጧል ።

፩/ የኢትዮጵያ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ በኩል ፡ ያሉትን ፡ ጉዳዮች ፡ ሁሉ ፡ አጠቃሎ ፡ የያዘ ፡ በመሆኑ ፡ በልማድ ፡ ወይም ፡ ተጽፈው ፡ ይሠራባቸው ፡ የነበሩ ፡ ደንቦች ፡ ሁሉ ፡ በሕጉ ፡ ውስጥ ከሌሉ ፡ የተሠረዙ ፡ ናቸው ።

፪/ ተያዥነት ፡ የሚባለው ፡ የዋስትና ፡ አንድ ፡ ልዩ ፡ ክፍል ፡ የሆነ ፡ ልማዳዊ ፡ ደንብ ፡ በዋስትና ፡ ሥር፡ ተጠቃሏል ።

፫/ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ከመውጣቱ ፡ በኋላ ፡ የተደረጉ ፡ ውሎችም ፡ ለግዴታው ፡ ዋስ ፡ የሆኑበት የገንዘቡ ፡ ልክ ፡ ካልተጠቀሰ ፡ ውድቅ ፡ ናቸው ። ፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፳፪(፫) ።

፬/ በፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ ለግዴታው ፡ ዋስ ፡ የሆኑበት ፡ የገንዘቡ ፡ ልክ ፡ መጠቀስ ፡ አለበት፡ የሚለው ፡ ድንጋጌ ፡ የማይለወጥና ፡ አዛዥ ፡ ስለሆነ ፡ ሕጉ ፡ ከወጣ ፡ በኋላ ፡ በተደረጉ ፡ ውሎች ፡ በሚነሳ ፡ ክር ክር ፡ ሕጉ ፡ ከመውጣቱ ፡ በፊት ፡ ተመሳሳይ ፡ ውሎች ፡ ውስጥ ፡ የገንዘቡን ፡ ልክ ፡ መጥቀስ ፡ አያስፈልገውም፡ ነበር ፡ ብሎ ፡ መከራከር ፡ አይጠቅምም ።

፭/ በሕጉ ፡ ውስጥ ፡ የማይለወጡና ፡ አዛዥ ፡ የሆኑትን ፡ ድንጋጌዎች ፡ ሁለቱም ፡ ወገኖች ፡ መከተል ፡ አለባቸው ። ሕጉ ፡ የያዘው ፡ ፎርም ፡ ተሟልቶ ፡ ካልተገኘ ፡ የሁለቱ ፡ ወገኖች ፡ ለውሉ ፡ ፈቃድ ፡ መስጠት ፡ ብቻ ፡ በቂ ፡ አይሆንም ።

፮/ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥሮች ፡ ፩ሺ፱፻፳፪ (፫) እና ፡ ፩ሺ፱፻፳፭ ፡ መካከል ፡ ምንም ፡ ተቃራኒነት ፡ የለም ። ለወደፊት ፡ ስለሚሆኑ ፡ ግዴታዎች ፡ ዋስ ፡ ለመሆን ፡ ይቻላል ፤ እነዚህም ፡ የዋስትና ፡ ውሎች ፡ እንደ ሌሎቹ ፡ ሁሉ ፡ የዋስትናን ፡ ውል ፡ አጻጻፍ ፡ ደንብ ፡ መከተል ፡ አለባቸው ።

ፍርድ ።

በከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ክስ ፡ የቀረበው ፡ ፩ኛው ፡ ተከሳሽ ፡ አቶ ፡ ገብረየስ፡ ወልድ ፡ በመብራት ፡ ኃይል ፡ መሥሪያ ፡ ቤት ፡ ሲሠራ ፡ የገቢ ፡ ካርኔ ፡ ቀሪና ፡ በራሪ፡

* (የአዘጋጁ ፡ ማሳሰቢያ ፡ ቁጥሮች ፡ ፩ሺ፯፻፳፭ ፡ እና ፡ ፩ሺ፯፻፳፯(፪) ፡ ተጨማሪ ፡ የሆነ ፡ የዋስትና ፡ ውል አጻጻፍ ፡ ደንብ ፡ ይደነግጋሉ ። እንቀጾቹ ፡ እንደሚሉት ፡ የዋስትና ፡ ውል ፡ በጽሑፍ ፡ መስፈርና ፡ በሁለት ፡ ምስክሮች ፡ ፊት ፡ መረጋገጥ ፡ አለበት ። በአሁኑ ፡ ጉዳይ ፡ ከፍርድ ፡ ቤቱ ፡ አስተያየት ፡ እንደምንረዳው ፡ ይህ ዋስትና ፡ በሁለት ፡ ምስክሮች ፡ የተረጋገጠ ፡ ይመስላል ።)

በማበላለጥና ፡ በልዩ ፡ ልዩ ፡ አኳኋን ፡ ፺ሺ፯፻፵፫ ፡ ብር ፡ ስላጐደለ ፡ በተያዡ ፡ በ፪ኛው፡ ተከሳሽ ፡ አማካይነት ፡ እንዲከፍል ፡ በማለት ፡ ነው ፡፡

፩ኛው ፡ ተከሳሽ ፡ በዚህ ፡ በፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ክስ ፡ ላይ ፡ የሰጠው ፡ መልስ ፡ የለም ፡፡ ይኸውም ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ በወንጀል ፡ ተከሶ ፡ ጥፋቱንና ፡ በገንዘቡም ፡ መጠቀሙን ፡ አምኖ ፡ ሁለት ፡ ዓመት ፡ እስራት ፡ የተፈረደበት ፡ መሆኑን ፡ የወንጀሉ ፡ መዝገብ ፡ ግልባጭ ፡ በማስረጃነት ፡ ተያይዞ ፡ ቀርቧል ፡፡

በፍትሐ ፡ ብሔሩም ፡ እንዲከራከር ፡ ተጠርቶ ፡ ለመቅረብና ፡ ለመከራከር ፡ አለመፍቀዱ ፡ በመዝገቡ ፡ ተጠቅሷል ፡፡ ፪ኛው ፡ ተከሳሽም ፡ ተያዥነቱን ፡ ሳይክድ ፡ ተያዥ ፡ የሆንኩት ፡ ለጽሕፈት ፡ ሥራ ፡ ነው ፡፡ ገንዘብ ፡ ያዥ ፡ ሲያደርጉት ፡ ተያዥ ፡ አልሆንኩም ፡፡ ዋስትናውም ፡ በታወቀ ፡ ሂሳብ ፡ ላይ ፡ ካልሆነ ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፳፪ ፡ መሠረት ፡ ፈራሽ ፡ ነው ፤ ዋጋ ፡ የለውም ፡ በማለት ፡ ተከራክሯል፡፡

ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ግን ፡ ተከሳሹ ፡ የጠቀሰው ፡ ሕግ ፡ ለታወቀ ፡ ገንዘብ ፡ ዋስ ፡ ለመሆን ፡ የሚፈቅደውን ፡ ነው ፡ እንጂ ፡ ስለ ፡ ተያዥነት ፡ የሚናገር ፡ አይደለምና ፡ የ፩ኛው፡ ተከሳሽ ፡ ዕዳ ፡ በተያዡ ፡ በ፪ኛው ፡ ተከሳሽ ፡ አማካይነት ፡ ሊከፈል ፡ ይገባል ፡ ብሎ ፡ ፈርዷል ፡፡

ይህ ፡ ይግባኝ ፡ የቀረበልን ፡ ይኸንን ፡ ፍርድ ፡ በመቃወም ፡ ሲሆን ፤ ይግባኝ ፡ ያለውም ፡ ተያዡ ፡ ፪ኛው ፡ ተከሳሽ ፡ ብቻ ፡ ነው ፡፡ ዋናው ፡ ባለዕዳ ፡ ይግባኝ ፡ አላለም ፡፡ ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ ስለ ፡ ይግባኙ ፡ ያቀረበውም ፡ ክርክር ፡ በመሠረቱ ፡ ተያዥነቴ፡ ለገንዘብ ፡ ተቀባይነትና ፡ የግምጃ ፡ ቤት ፡ ሥራ ፡ ሳይሆን ፡ ለጸሐፊነት ፡ ነው ፡፡ ለጸሐፊነት ፡ ሥራ ፡ ተያዥ ፡ የሆንኩበት ፡ የተያዥነት ፡ ጽሑፍም ፡ ሕጋዊ ፡ ባልሆነ ፡ አኳኋን፡ ነው ፡፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ሺ፱፻፳፪ ፡ (፫) የገንዘቡ ፡ ልክ ፡ በዋስትናው ፡ ላይ ፡ ካልተገለጸ ፡ ፈራሽ ፡ ነው ፡ ስለሚል ፡ ሕጋዊ ፡ ባልሆነ ፡ አኳኋን ፡ የፈረምኩት ፡ ግዴታ ፡ ባለዕዳ ፡ ሊያደርገኝ ፡ ስለማይገባ ፡ ፍርዱ ፡ ይሻርልኝ ፡ በማለት ፡ ነው ፡፡

የመልስ ፡ ሰጭ ፡ ነገረ ፡ ፈጅ ፡ ስለ ፡ መልሱ ፡ የጻፈውም ፡ ማመልከቻ ፡— ይግባኝ፡ ባዩ ፡ ፩ኛው ፡ ተከሳሽ ፡ አቶ ፡ ገብረየስ ፡ ወልድ ፡ በመልስ ፡ ሰጭው ፡ መሥሪያ ፡ ቤት፡ ተቀጥሮ ፡ በሚሠራበት ፡ ዘመን ፡ ሁሉ ፡ በሚያጠፋውና ፡ በማናቸውም ፡ ምክንያት ፡ ጥፋት ቢገኝበት ፡ ለጥፋቱ ፡ ሁሉ ፡ አላፊ ፡ ተጠያቂ ፡ እሆናለሁ ፡ ብሎ ፡ ፈርሟል ፡፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፩ሺ፯፻፴፱ ፡ ፩ሺ፯፻፹ ፡ ፩ሺ፯፻፲፫ ፡ ፩ሺ፰፻፹፮ ፡ ፩ሺ፱፻፳ ፡ በተጻፈው ፡ መሠረት ፡ ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የፈረደው ፡ በሚገባ ፡ ስለሆነ ፡ ፍርዱ ፡ ይጽናልኝ ፡ የሚል ፡ ቃል ፡ ይነበብበታል ፡፡

ይህ ፡ ነገር ፡ ሰፋ ፡ ያለ ፡ የሕግ ፡ ክርክር ፡ አለበት ፡፡ ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ የጠቀሰው ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፳፪ ፡ ሲሆን ፡ ይኸውም ፡ ሕግ ፡ በሕሊና ፡ ግምት ፡ ብቻ ፡ ዋስትና፡ እንዳለ ፡ አይቆጠርም ፤ ዋስትና ፡ ግልጽ ፡ መሆን ፡ አለበት ፤ እንዲሁም ፡ ከተደረገው፡ ውል ፡ ወሰን ፡ ለማለፍ ፡ አይችልም ፤ ለግዴታው ፡ ዋስ ፡ የሆነበት ፡ የገንዘቡ ፡ ልክ ፡ በዋስትናው ፡ ውል ፡ ካልተገለጸ ፡ ፈራሽ ፡ ነው ፤ ማለትን ፡ ያስረዳል ፡፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፡ ተያዥ ፡ የሆነው ፡ በሰኔ ፡ ፫ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፶፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ማለት ፡ ይህ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ከወጣ ፡ ከ፩ ፡ ዓመት ፡ በኋላ ፡ መሆኑን ፡ የተያዥነቱ ፡ የጽሑፍ ፡ ማስረጃ ፡ ገልጿል ፡፡ የመልስ ፡ ሰጭውም ፡ ነገረ ፡ ፈጅ ፡ በበኩሉ ፡ የጠቀሳቸውንም ፡ የሕግ ፡ ቁጥሮች ፡ መርምረናል ፡፡ ፩ኛ ፡— በቁጥር ፡ ፩ሺ፯፻፴፱ ፡ እና ፡ ፩ሺ፯፻፹ ፡ የተጻፈው ፡ ሕግ ፡ ውልን ፡ ፈቅዶ ፡ ስለመዋዋልና ፡ ስለ ፡ ተዋዋዮች ፡ ስምምነት ፡ ይናገራል ፡፡ ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ በዚህ ፡ ነገር ፡ ፍሬ ፡ ነገር ፡ አድርጐ ፡ የሚናገረው ፡ ስለ ፡ ተያዥነት ፡ በስጠሁት ፡ መተማመኛ ፡ በሕጉ ፡ መሠረት ፡ የገንዘቡ ፡ መጠን ፡ በተያዥነቱ ፡ ጽሑፍ ፡

ላይ ፡ ካልተገለጸ ፡ ሕጉ ፡ ያፈርሰዋልና ፡ ዕዳ ፡ ከፋይ ፡ አልሆንም ፡ በማለት ፡ ነው ። በክርክሩ ፡ እንደተገለጸው ፡ ሁሉ ፡ በሕግ ፡ አግባብ ፡ ያልተመሠረቱ ፡ ወይም ፡ ያልተ ቋቋሙ ፡ ውሎችን ፡ ፈቅዶ ፡ መዋዋሉ ፡ ብቻ ፡ ውሉን ፡ የሚያጸናው ፡ ስላልሆነ ፡ እነዚህ፡ በመልስ ፡ ሰጪው ፡ በኩል ፡ የተጠቀሱት ፡ የሕግ ፡ ቁጥሮች ፡ ለዚህ ፡ ክርክር ፡ ጠቃሚ ነት ፡ አይኖራቸውም ። ይኸውም ፡ ማንም ፡ ሰው ፡ ሊዋዋል ፡ የሚገባው ፡ በውል ፡ የማ ይለወጡ ፡ አዛዥ ፡ የሆኑ ፡ የሕግ ፡ ቃሎችን ፡ ጠብቆ ፡ መሆን ፡ ስላለበት ፡ ነው ።

፪ኛው ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፫፻፺፯ ፡ «ተዋዋዮቹ ፡ በውላቸው ፡ ውስጥ ፡ ሁሉ ፡ ከአቅም ፡ በላይ ፡ በሆነ ፡ ኃይል ፡ ሳይፈጸም ፡ ቢቀርም ፡ የውሉ ፡ አለመፈጸም ፡ ለሚያመጣው ፡ ጉዳት ፡ አላፊ ፡ እንሆናለን ፡ ብለው ፡ አላፊነታቸውን ፡ አስፋፍተው ፡ ለመዋዋል ፡ ይች ላሉ” ፡ ይላል ።

ውሉ ፡ ሳይፈጸም ፡ የቀረው ፡ ከአቅም ፡ በላይ ፡ በሆነ ፡ ምክንያት ፡ ነው ፡ የሚል፡ ባለመኖሩ ፡ ይህም ፡ ቁጥር ፡ ለዚህ ፡ ክርክር ፡ ተገቢነት ፡ የለውም ።

፫ኛው ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፯፻፲፫ ፡ ውሎች ፡ አስገዳጅነታቸው ፡ በውሉ ፡ በተነገረው ፡ ጉዳይ ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ልማድ ፡ ፍትህ ፡ ቅን ፡ ልቦና ፡ የውለታው ፡ ዓይነት ፡ በሚያስ ከትሏቸው ፡ ነገሮች ፡ ጭምር ፡ መሆኑን ፡ ይገልጻል ።

፬ኛው፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፳፡“ለግዴታው ፡ አፈጻጸም ፡ ዋስ ፡ የሚሆን ፡ ሰው፡ባለዕዳው፡ ግዴታውን ፡ ያልፈጸመ ፡ እንደሆነ ፡ ለባለገንዘቡ ፡ ይህን ፡ ግዴታ ፡ ይፈጽማል” ፡ ይላል። የክርክሩም ፡ ፍሬ ፡ ነገር ፡ ያለው ፡ የመልስ ፡ ሰጭው ፡ ነገረ ፡ ፈጅ ፡ በጠቀሰው ፡ ቁጥር፡ ፩ሺ፱፻፳ ፡ እና ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፡ በጠቀሰው ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፳፪ ፡ ላይ ፡ ነው ። ስለዚህም፡ ሕጉን ፡ መመርመርና ፡ በነገሩ ፡ መድረስ ፡ ያለብን ፡ የተያዥነት ፡ ግዴታ ፡ ስለ ፡ ዋስ ትና ፡ በተጻፈው ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ክፍል ፡ ፬ ፡ ውስጥ ፡ መገኘት ፡ ያለመገኘ ቱን ፡ ነው ። ቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፳፩ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ወደፊት ፡ ስለሚሆን ፡ ጉዳይ ወይም ፡ በአንድ ፡ ዓይነት ፡ ሁኔታ ፡ ለሚመጣ ፡ ግዴታ ፡ ዋስ ፡ ለመሆን ፡ መቻሉን ፡ ይናገራል ፤ ይኸም ፡ ማለት ፡ ተያዥ ፡ የሚሆነው ፡ ሰው ፡ የተያዥነት ፡ ግዴታ ፡ የሚገባው ፡ ተያዥ ፡ ሰጭውና ፡ ተያዥ ፡ ተቀባዩ ፡ ወደፊት ፡ ለሚፈጽሙት ፡ ስምምነት፡ ተጨማሪ ፡ አላፊ ፡ ለመሆን ፡ ነው ። ይኸውም ፡ ተያዥ ፡ ሰጭውና ፡ ተቀባዩ ፡ ባደረ ጉት፡ስምምነት፡መሠረት ፡ ያልፈጸሙ ፡ እንደሆነ ፡ ለአፈጻጸሙ፡ተግባር፡አማካይ ፡ ለማድረ ግና ፡ ስምምነቱን ፡ ለማስፈጸም ፡ ነው ። ስምምነቱን ፡ ሁለቱም ፡ ወገኖች ፡ ከፈጸሙት፡ ግን ፡ በተያዡ ፡ ላይ ፡ ምንም ፡ ዓይነት ፡ ኃላፊነትና ፡ ተጠያቂነት ፡ አይመጣበትም ፡ ማለት ፡ ነው ። ይህም ፡ ሲሆን ፡ ተያዥ ፡ ማለት ፡ በገደብ ፡ ያለ ፡ ዋስትና ፡ ማለት ፡ ነው። አዲሱ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ፡ከመውጣቱ ፡ በፊት ፡ ግን ፡ በተያዥነቱ ፡ ግዴታ ፡ ላይ፡ የገንዘቡ ፡ መጠን ፡ ባይጠቀስም ፡ ተያዥ ፡ በመሆኑ ፡ ብቻ ፡ ማናቸውም ፡ ተያዥ ፡ ሁሉ፡ ዕዳ ፡ ከፋይ ፡ እንደሚሆን ፡ የጊዜው ፡ አሠራርና ፡ የሀገር ፡ ልማድ ፡ ያስገድደው ፡ እን ደነበረ ፡ ግልጽ ፡ ነው ። የተያዥነት ፡ ግዴታ ፡ ያለበትም ፡ ሰው ፡ በተከሰሰ ፡ ጊዜ ፡ የሚ ያቀርበው ፡ ክርክር ፡ ተያዥነቴ ፡ ለዚህ ፡ ክፍል ፡ ሥራ ፡ አይደለም ፡ ወይም ፡ ተያዥ ፡ አይደለሁም ፡ በማለት ፡ ነበር ።

አሁን ፡ የቀረበው ፡ ክርክር ፡ ግን ፡ በሕጉ ፡ መሠረት ፡ በተያዥነቱ ፡ ግዴታ ፡ ውስጥ ፡ የገንዘቡ ፡ መጠን ፡ ካልተጠቀሰ ፡ ዕዳ ፡ ከፋይ ፡ አልሆንም ፡ የሚለው ፡ ክር ክር ፡ የተፈጠረው ፡ ከአዲሱ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ መውጣት ፡ ወዲህ ፡ ለመሆኑ ፡ ተረጋግጧል ። ይግባኝ ፡ ባዩም ፡ ይህንኑ ፡ ክርክር ፡ ያቀረበው ፡ በዚሁ ፡ መንፈስ ፡ ተመርቶ ፡ ነው ።

ቁጥሩን ፡ እላይ ፡ በጠቀስነው ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ከጥንት ፡ ተያይዞ ፡ በመ ጣው ፡ ባሕልና ፡ ልማድ ፡ ዋስ ፡ ማለት ፡ ለታወቀ ፡ ነገር ፡ የተዋሰ ፡ ሲሆን ፡ ተጨ

ማሪ ፡ የመጠሪያ ፡ ስሙም ፡ የበሰላ ፡ ዋስ ፡ ይባል ፡ እንደነበረና ፡ ተያዥ ፡ ማለትም ፡ ልኩ ፡ ላልታወቀና ፡ ላልተገለጸ ፡ እንደ ፡ ዋስ ፡ የሚቆጠር ፡ እንደነበረ ፡ አረጋግጠናል።

ከዚህም ፡ በኋላ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፳፫ ፡ ከቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፳፪ ፡ ጋር ፡ ተቃራኒነት ፡ ወይም ፡ ተስማሚነት ፡ ያለው ፡ መሆኑን ፡ መመርመር ፡ ሊያስፈልገን ፡ ነው ። ከላይ ፡ እንደተገለጸው ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፳፪ ፡ ለግዴታው ፡ ዋስ ፡ የሆነበት ፡ የገንዘቡ ፡ መጠን፡ በዋስትናው ፡ ውል ፡ ካልተገለጸ ፡ ዋስትናው ፡ ፈራሽ ፡ መሆኑን ፡ ሲያረጋግጥ ፤ ቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፳፫ ፡ ደግሞ ፡ ወደፊት ፡ ለሚሆን ፡ ግዴታ ፡ ዋስ ፡ መሆን ፡ መቻሉን ፡ ቢናገርም ፡ መብቱ ፡ ከምን ፡ ድረስ ፡ እንደሆነ ፡ ቀደም ፡ ባለው ፡ ንግግራችን ፡ የገለጽነው ፡ ስለሆነ ፡ የሁለቱም ፡ መንፈስ ፡ በገንዘብ ፡ አገላለጽ ፡ ረገድ ፡ ተደጋጋፊና ፡ ተባባሪ ፡ ተከታታይም ፡ ቃላት ፡ መሆናቸውን ፡ ተረድተናል ። ከዚህም ፡ ስናልፍ ፡ አንድ ፡ የምንገልጸው ፡ ነገር ፡ አለ ። ይኸውም ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ከወጣ ፡ ወዲህ ፡ ስለ፡ ተያዥነት ፡ የዋስትና ፡ ግዴታ ፡ የሚገባ ፡ ሰውና ፡ ዋስትና ፡ ቀጣሪ ፡ የሆነው ፡ ክፍል ፡ ወይም ፡ መሥሪያ ፡ ቤት ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ የሚያዘውን ፡ በመከተል ፡ የገንዘቡን ፡ መጠን ፡ በመለየት ፡ ሊዋዋሉ ፡ ሲገባ ፡ ከሕግ ፡ ውጭ ፡ ተዋውለው ፡ ቢገኙ ፡ ግን፡ የሥራ ፡ ውጤታቸው ፡ ይህን ፡ ክርክር ፡ ሊያስከትል ፡ መቻሉን ፡ ነው ። በተያዥነት ፡ ስም ፡ አጠራር ፡ ብቻ ፡ ጥንተ ፡ ልማድን ፡ በመከተል ፡ የተያዥነት ፡ ግዴታ ፡ ገብተሃልና ፡ ዕዳ ፡ ከፋይ ፡ ትሆናለህ ፡ በማለት ፡ በደፈናው ፡ የሚቀርበው ፡ ክስ ፡ ምንም ፡ ዓይነት ፡ ውጤት ፡ ሊሰጥ ፡ አይችልም ። ጠቃሚ ፡ የሆነው ፡ ባሕልና ፡ ልማድ ፡ በሕጉ ፡ ውስጥ ፡ ተሳታፊ ፡ ሆኖ ፡ ሲገኝ ፡ ጐጂ ፡ የሚሆነውና ፡ የማይጠቅመው ፡ ደግሞ ፡ በሕጉ ፡ ውስጥ ፡ ስምና ፡ ስፍራ ፡ እንዳልተሰጠው ፡ የታወቀ ፡ ከመሆኑም ፡ ሌላ ፡ ሊሰጠውም ፡ እንደማይገባ ፡ ግልጽ ፡ ነው ። ምክንያቱም ፡ ማንም ፡ ሰው ፡ ቢሆን ፡ ባላወቀውና ፡ ባልተረዳው ፡ ነገር ፡ ባለዕዳ ፡ ለማድረግ ፡ ሕሊናው ፡ ስለማይቀበለውና ፡ ከክፉ፡ አድራጎትም ፡ የሚቆጥረው ፡ ስለሆነና ፡ ሕጉም ፡ ይህንኑ ፡ መሠረት ፡ በማድረግ ፡ የማይጠቅመውንና ፡ ጐጂውን ፡ ልማድ ፡ ስፍራ ፡ አሳጥቶት ፡ በመገኘቱ ፡ ሕግ ፡ ማለትም ፡ በትክክለኛነቱ ፡ የሰው ፡ ሕሊና ፡ አምኖ ፡ የሚከተለው ፡ በመሆኑ ፡ ነው ።

ስለዚህም ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፡ በዚህ ፡ ግዴታ ፡ ተጠያቂነት ፡ የለበትም ፡ እንላለን ፤ ምክንያቱም ፡ ስለሕጐቹ ፡ አተረጓጐም ፡ ቀደም ፡ አድርገን ፡ የዘረዘርነው ፡ ቢሆንም ፡ ለፍርዳችን ፡ ማጠቃለያ ፡ በማድረግ ፡ በተጨማሪ ፡ የምንጠቅሰው ፡ ቀድሞ ፡ በልማድ ፡ ይሠራበት ፡ የነበረው ፡ ሁሉ ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፫ሺ፫፻፶፯ ፡ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ ፩ ፡ የተሻረ ፡ ስለሆነ ፡ በተሻረ ፡ ልማድ ፡ መገልገል ፡ ስለማይቻል ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ በዘረዘርነውና ፡ የዋስትና ፡ ግዴታ ፡ የገንዘቡ ፡ ልክ ፡ ካልተገለጸ ፡ ፈራሽ፡ መሆኑ ፡ ቁጥር ፡ ሺ፱፻፳፪ ፡ እና ፡ ሺ፱፻፳፫ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ቁጥሮች ፡ በተባባሪነት፡ ስለሚያስረዱና ፡ ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤትም ፡ ከሕጉ ፡ መንፈስ ፡ ውጭ ፡ የሰጠው ፡ ፍርድ ፡ ሆኖ ፡ ስላገኘነው ፡ ፍርዱን ፡ ሽረን ፡ ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ ሊጠየቅ ፡ አይገባውም ፡ በማለት ፡ ይግባኙን ፡ አሰናብተናል ።

ይኸውም ፡ ሲሆን ፡ ሕጉ ፡ ከመውጣቱ ፡ በፊት ፡ የተደረጉትን ፡ የተያዥ ፡ ግዴታዎች ፡ ይህ ፡ ፍርድ ፡ አይነካቸውም ፡ ብለናል ። ፍርዱ ፡ መለወጡን ፡ እንዲያውቀው ፡ ግልባጩ ፡ ለከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ይተላለፍ ። ይህ ፡ ፍርድ ፡ በጠቅላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ፫ኛ ፡ ችሎት ፡ በድምጽ ፡ ብልጫ ፡ ተሰጠ ።

SUPREME IMPERIAL COURT

Addis Ababa, Div. No. 3

Justices:

Vice Afenegus Abeje Debalke
Ato Wobe Woldeyes
Ato Damte Fanta

KETEMA HAILE v. ETHIOPIAN ELECTRIC LIGHT & POWER AUTHORITY

Civil Appeal No. 230/59

Contracts—Suretyship—Form of contract—Specification of amount of guarantee—Civil Code Arts. 1679, 1690, 1713, 1887, 1920, 1922, 1925.*

Application of Civil Code—Interpretation—Mandatory provisions—Civil Code Arts. 3347(1), 1731(3).

An appeal from the decision of the High Court ordering the guarantor to pay the guarantee, where the amount of the guarantee was not specified in the contract.

Held: Decision reversed.

1. Since the Civil Code provides for all civil matters, all rules whether written or customary concerning matters provided in the Code are repealed.

2. A guarantee, customarily a special part of suretyship, now comes under the suretyship provisions of the Code.

3. Contracts entered into since the coming into force of the Civil Code must specify the amount guaranteed. Civ. Code Art. 1922(3).

4 Since Art. 1922(3) is a mandatory provision, an argument based on pre-Code contract law is of no avail where the disputed contract was made subsequent to the coming into force of the Code.

5. Consent of both parties is not enough to render a contract enforceable where mandatory provisions of the law have not been adhered to.

6. Arts. 1922(3) and 1925 do not conflict. A future debt can be guaranteed, when it is in the form required for other contracts of guarantee.

The appellant and one Ghebreyes Wolde were sued jointly in the High Court in an action to recover E $ 7, 643 which sum was the amount the latter embezzled from the EELPA. The appellant was joined in the suit as guarantor.

The first defendant submitted no statement of defense in this present civil case. Prior to this case he was prosecuted criminally and upon his admission that he had put the sum in question to his own use and his plea of guilty, he was sentenced to two years imprisonment. Furthermore, he stated that he was not willing to appear in or defend the present case.

The second defendant admitted that he was the first defendant's guarantor but only in so far as the latter was employed as a clerk. The latter's employment as a cashier, he argued, was beyond the scope of his guarantee. He further argued

**Eds. Note:* Arts. 1725 and 1727(2) provide for additional forms of contracts of guarantee. Under these articles a contract of guarantee must be in writing and attested by two witnesses. In this case it appears that the contract was attested by two witnesses.

that the guarantee was of no effect because it did not, as is required by Civil Code Article 1922 specify the amount for which it was given.

The High Court rejected this argument on the ground that the provision cited dealt with giving a guarantee for a specified amount and not with what was involved in the present case, namely "teyajinet." Hence, it ordered the teyaj, i.e., the second defendant, to pay off the debt incurred by the first defendant, wherefore this appeal.

The essence of the appeal is that the guarantee only covered the situation where the first defendant was employed as a clerk and not as a cashier or storekeeper. Moreover it would be of no effect because the amount it was given for was not specified in the instrument as is required by Civil Code Article 1922 (3). The appellant therefore requested that the High Court decision be reversed.

The respondent's representative pointed out that the appellant had undertaken to be held responsible for any delict committed by the first defendant while in the employment of the respondent. Civil Code Articles 1679, 1680, 1713, 1886 and 1920 he said, support the High Court decision, which decision ought to be affirmed.

This case raises several legal issues. Article 1922 cited by the appellant states that "a guarantee shall not be presumed, it shall be express and may not be extended beyond its contractual limits, and the contract of guarantee shall be of no effect unless it specifies the maximum amount for which the guarantee is given." The instrument profferred in evidence shows that the appellant undertook to act as a "teyaj" on June 10, 1962, i.e. two years after the coming into force of the Civil Code. We have also examined the provisions cited by respondent's representative.

Articles 1679 and 1680 talk about the consent and express agreement of the parties to a contract. As pointed out earlier the appellant's principal argument is that he ought not be ordered to discharge an obligation based on a legally ineffective contract. The provisions cited by respondent are irrelevant to this case because the contracting parties' consent to conclude a contract cannot validate a contract which does not observe the requirements laid down by the law. This is so because mandatory provisions of the law must be adhered to by contracting parties.

Secondly, Article 1886 states that the parties may extend their liability under the contract and provide that they will be liable for non-performance notwithstanding that performance is prevented by force majeure.

Since there is nothing here to show that the contract was not performed because of force majeure this Article too is irrelevant.

Thirdly, Article 1920 states that "whosoever guarantees an obligation shall undertake towards the creditor to discharge the obligation, should the debtor fail to discharge it." And this case revolves around Articles 1920 and 1922 cited by respondent and appellant respectively. We will examine these provisions to decide whether or not the concept of guarantee embraces that of "teyajinet".

Article 1925 provides that there could be a future and conditional guarantee. This means that the "teyaj" would have to be held responsible as regards any future agreement that may be concluded between the person who produced the "teyaj" and the one who demanded it.

In other words, the "teyaj" is there to ensure the execution of the agreement should one of the parties fail to discharge his obligation. Thus, "teyajinet" connotes

a limited form of guarantee. Before the coming into force of the Civil Code, it was obvious that a "teyaj" would be held liable regardless of whether or not the exact amount for which he stood "teyaj" was specified. And when such a "teyaj" was sued, he would argue that this "teyajinet" did not cover the situation in question or that he was not "teyaj" at all.

The present case of "teyajinet" though, falls within the purview of the Civil Code. Under pre-code law a guarantor or "wass" undertook to guarantee an unspecified debt.

We will now proceed to consider whether Article 1925 clashes with Article 1922 or is consistent with it. While Article 1922 requires that the maximum amount be stated in the instrument of guarantee, Article 1925 deals with the possibility of giving a guarantee merely for a future obligation. Bearing in mind what we said earlier with respect to the latter, we come to the conclusion that these two provisions are consistent when it comes to specifying the amount the guarantee is given for.

It was the failure of the guarantor and the concerned department to specify the maximum amount of the guarantee, as is required by the Civil Code, which gave rise to the present dispute. The court cannot accept the argument that one could be held liable as a "teyaj" in accordance with the old customary rules. Past practices which are found to be useful are included in the new law, while harmful ones are rejected. A person should not be bound by a contract of guarantee which does not specify the maximum amount the guarantee is given for. To impose such an obligation on a person is unjust. It is for this reason that the concept of "teyajinet" was rejected by the Civil Code. The law must be fair and acceptable to the sense of justice of the community.

As we said earlier, a contract of guarantee is of no effect unless the maximum amount of the guarantee is specified. According to Article 3347(1) of the Civil Code, customary rules previously in force have been repealed.

We find that the High Court's judgment is contrary to the law. We therefore reverse the judgment of the High Court and hold that the appellant is not bound by the contract of guarantee. However, this judgment does not affect contracts of guarantee entered into before the Civil Code was promulgated. A copy of this judgment shall be forwarded to the High Court.

This judgment is given by a majority.

June 28, 1968

ጠቅላይ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፤

አዲስ ፡ አበባ ፤ ፯ኛ ፡ ችሎት ፡፡

ዳኞች ፤

አቶ ፡ ገብረ ፡ ሚካኤል ፡ ወልደ ፡ ትንሣኤ ፤

አቶ ፡ ከበደ ፡ ሀብተ ፡ ማርያም ፡፡

ይግባኝ ፡ ባይ ፤ ታደሰ ፡ ካሣሁን ፡

መልስ ፡ ሰጭ ፤ ያደቴ ፡ ሮቢ ፡፡

የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፶፱/፷

የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፶፱/፷ ስለ ፡ ንብረት — በቀዳሚነት ፡ ግዥ ፡ ይገባኛል ፡ የማለት፡ መብት — የጋራ ፡ ባለሀብትነት — አለቃ ፡ እና ፡ ምንዝር ፡— ስለ ፡ ወለድ ፡ አገድ ፡— የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፫፻፹፰ ፡ ፩ሺ፫፻፺፯—፩ሺ፫፻፺፰ ፡፡

የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡— ፍርድ ፡— ክስ ፡ ማቅረብ ፡ አስፈላጊ ፡ ስለመሆኑ ፡— የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፲፩/፩ ፡ ፪፻፲፭ ፡ ፪፻፵፪ — ፪፻፵፰ ፡፡

የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ከሳሽ ፡ አንደኛው ፡ ተከሳሽ ፡ ለሁለተኛው ፡ ተከሳሽ ፡ በወለድ ፡ አገድ ፡ ውል መሠረት ፡ ያስረከበውን ፡ መሬት ፡ በቀዳሚነት ፡ እንድገዛ ፡ ይፈቀድልኝ ፡ ሲል ፡ ያቀረበውን ፡ ጥያቄ ፡ ውድቅ ፡ አድርጎ ፤ ሁለተኛው ፡ ተከሳሽ ፡ የወለድ ፡ አገዱ ፡ ውል ፡ እንዲደረግ ፡ ምክንያት ፡ የሆነውን ፡ ገንዘቡን ፡ ተቀብሎ ፡ የወሰደውን ፡ መሬት ፡ ለአንደኛው ፡ ተከሳሽ ፡ ይመልስ ፡ ሲል ፡ ስለፈረደ ፤ ይህንኑ ፡ ፍርድ ፡ በመቃወም ፡ ሁለተኛው ፡ ተከሳሽ ፡ ያቀረበው ፡ ይግባኝ ፡፡

ውሳኔ ፡— ፍርዱ ፡ ተሽሯል ፡፡

፩/ የመሬቱ ፡ ባለሀብትነት ፡ የተላለፈው ፡ ባለዕዳው ፡ እዳውን ፡ ሳይከፈል ፡ ቀርቶ ፡ በወለድ ፡ አገድ ፡ ውል ፡ መሠረት ፡ ከሆነ ፡ በቀዳሚነት ፡ ግዥ ፡ ይገባኛል ፡ የማለት ፡ መብት ፡ አይኖርም ፡፡

፪/ የአለቃና ፡ ምንዝር ፡ ሁኔቴ ፡ መኖር ፡ የጋራ ፡ ባለሀብትነት ፡ ሁኔቴ ፡ መኖሩን ፡ አያስረዳም ፡፡

፫/ በሁለት ፡ ሰዎች ፡ መካከል ፡ ክስ ፡ ከሌለ ፡ በስተቀር ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ፍርድ ፡ ሲሰጥ ፡ አይችልም ፡፡ ስለሆነም ፡ ሁለት ፡ ሰዎች ፡ ባንድ ፡ ክስ ፡ ውስጥ ፡ ተከስው ፡ ሲገኙ ፡ አንደኛው ፡ ተከሳሽ ፡ ክስ ፡ ሳያቀርብ ፡ ሁለቱም ፡ የተከሰሱበትን ፡ ክስ ፡ መከታ ፡ በማድረግ ፡ በሁለተኛው ፡ ተከሳሽ ፡ ላይ ፡ ሲያስፈርድ ፡ አይችልም፡፡

ፍርድ ፡፡

የክሱ ፡ መሠረት ፡ ግዥ ፡ ይገባኛል ፡ የሚል ፡ ነው ፡፡ ግዥ ፡ ይገባኛል ፡ ባይ ፡ የስር፡ ከሳሽ ፡ ያሁኑ ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፡ አቶ ፡ ታደሰ ፡ ካሣሁን ፡ ነው ፡፡ የስር ፡ ተከሳሾች ፡ አቶ ፡ ያደቴ ፡ ሮቢና ፡አቶ ፡ ወልደ ፡ ማርያም ፡ ወልደ ፡ ሚካኤል ፡ ነበሩ ፡፡ ግዥ ፡ ይገባኛል ፡ የተባለበትን ፡ መሬት ፡ ለመጀመሪያ ፡ ጊዜ ፡ የገዛው ፡ ወይንም ፡ በወለድ ፡ አገድ ፡ የያዘው ፡ አቶ ፡ ወልደ ፡ ማርያም ፡ ወልደ ፡ ሚካኤል ፡ ነው ፡፡ አቶ ፡ ያደቴ ፡ ግዥ ፡ ይገባኛል ፡ ተብሎ ፡ ክርክር ፡ ለቀረበበት ፡ መሬት ፡ ባለሃብት ፡ ነው ፡፡ አቶ ፡ ያደቴ ፡ ክርክር፡ ከተነሳበት ፡ መሬት ፡ ከፊል ፡ አድርጎ ፡ ለመጀመሪያ ፡ ጊዜ ፡ በወለድ ፡ አገድ ፡ አንድ ፡ መቶ ፡ ብር ፡ ተቀብሎ ፡ ለወልደ ፡ ማርያም ፡ ወልደ ፡ ሚካኤል ፡ ሰጥቶታል ፡፡ ያደቴን ፡ የወለድ ፡ አገዱ ፡ ዘመን ፡ ከመድረሱ ፡ በፊት ፡ ወልደማርያም ፡ ገንዘቤን ፡ መልስ ፡

ብሎ ፡ ስላስጨነቀው ፡ በተወሰነ ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ አንድ ፡ መቶ ፡ ብር ፤ ስልሳ ፡ ብር ፡ ጨምሮ ፡ ሊከፍል ፡ ፩፻፷ ፡ ብር ፡ ለመክፈል ፡ ባይችል ፡ ክርክር ፡ የተነሳበትን ፡ መሬት ፡ ለወልደ ፡ ማርያም ፡ ሊለቅ ፡ ስምምነት ፡ አድርጓል ። ያደቴ ፡ ፩፻፷ ፡ ብር ፡ ለመክፈል ፡ በተወሰነበት ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ ሳይከፍል ፡ ስለቀረ ፡ ክርክር ፡ የተነሳበት ፡ መሬት ፡ ምን ፡ ያህል ፡ የሚያወጣ ፡ መሆኑ ፡ ግምት ፡ ውስጥ ፡ ሳይገባ ፡ ለወልደ ፡ ማርያም ፡ ተላልፎለት ፡ ለመሬት ፡ አለቃው ፡ ግብር ፡ ከፍሎበታል ይባላል ። ወልደ ፡ ማርያም ፡ ክርክር ፡ የተነሳበትን ፡ መሬት ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ በተጻፈው ፡ ሁኔታ ፡ በይዞታው ፡ ስር፡ ካደረገ ፡ በኋላ ፤ ያሁን ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፡ የስር ፡ ከሳሽ ፡ ሆኖ ፡ በያደቴና ፡ በወልደ ፡ ማርያም ፡ ላይ ፡ የግዥ ፡ መብት ፡ ለኔ ፡ በቅድሚያ ፡ ይገባኛል ፡ ሲል ፡ ከሷል ። ሁለቱም ፡ የስር ፡ ተከሳሾች ፡ በከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ላይ ፡ የነገሩን ፡ ታሪክ ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ እንደተገለጠው ፡ ጠቅሰው ፡ ያደቴ ፡ ሮቢ ፡ ክርክር ፡ የተነሳበትን ፡ መሬት ፡ ለወልደ ፡ ማርያም ፡ አልሸጥኩም ፡ ሳላይ ፡ ሳልሰማ ፡ በአውራጃው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ትእዛዝ ፡ ተሰጠበት ፡ ሲል ፤ ወልደ ፡ ማርያም ፡ ደግሞ ፡ ግዥው ፡ ለኔ ፡ ይጸናል ፡ ሲል ፡ ተከራክሯል።

ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ግዥ ፡ ይገባኛል ፡ የሚል ፡ ሰው ፡ ክርክር ፡ የተነሳበትን ፡ መሬት ፡ ገዝቷል ፡ የተባለው ፡ ገዥ ፡ የገዛበትን ፡ ውል ፡ ወይንም ፡ ሰነድ ፡ ማቅረብ ፡ ይገባዋል ፤ በዚህ ፡ ፈንታ ፡ በስር ፡ ከሳሹ ፡ በያደቴና ፡ በወልደ ፡ ማርያም ፡ መካከል ፡ ግዥ ፡ ተፈጽሟል ፡ ሲል ፡ ያቀረበው ፡ ማስረጃ ፡ የእርቅ ፡ ድርድርን ፡ የሚያሳይ ፡ እንጂ ፡ የግዥ ፡ ውል ፡ መፈጸሙን ፡ ስለማያሳይ ፡ ክሱን ፡ ይለቃል ፡ ካለ ፡ በኋላ ፡ ክስ ፡ ባልቀረበበት ፡ ጭብጥ ፡ ውስጥ ፡ ገብቶ ፡ ወልደ ፡ ማርያም ፡ ከያደቴ ፡ የወሰደውን ፡ መሬት ፡ ለወለድ ፡ አግድ ፡ የሰጠውን ፡ ፩፻፷ ፡ ብር ፡ ተቀብሎ ፡ ይመልሳል ፡ ሲል ፡ ፈርዷል ። በዚህ ፡ ፍርድ ፡ ይግባኝ ፡ ያሉት ፡ አቶ ፡ ታደሰ ፡ ካሣሁንና ፡ አቶ ፡ ወልደ ፡ ማርያም ፡ ናቸው ። የአቶ ፡ ታደሰ ፡ ይግባኝ ፡ መዝገብ ፡ ይህ ፡ ቁጥሩ ፡ ፪፻፶፱/፷ ፡ ሲሆን፡ የአቶ ፡ ወልደ ፡ ማርያም ፡ ወልደ ፡ ሚካኤል ፡ ደግሞ ፡ ፫፻፶፱/፷ ፡ ነው ። የሁለቱ ፡ ይግባኝ ፡ ባዮች ፡ ዓላማ ፡ ምንም ፡ የተለያየ ፡ ቢሆን ፡ የጭብጡ ፡ መሠረት ፡ አንድ ፡ ስለሆነ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፲፩ ፡ (፩) ፡ መሠረት ፡ በዚህ ፡ ቁጥሩ ፡ ፪፻፶፱/፷ ፡ በሆነው ፡ መዝገብ ፡ የወልደ ፡ ማርያም ፡ ወልደ ፡ ሚካኤል ፡ ይግባኝ ፡ ተጣምሮ ፡ እንዲታይ ፡ አድርገናል ።

በይግባኝ ፡ መዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፱ /፷ ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፡ የሆነው ፡ አቶ ፡ ታደሰ ፡ ያቀረበው ፡ የይግባኝ ፡ ቅሬታ ፡ መልስ ፡ ሰጪው ፡ ያደቴ ፡ ሮቢ ፡ ክርክር ፡ የተነሳበትን ፡ መሬት ፡ በገደብም ፡ ሆነ ፡ በሌላ ፡ መንገድ ፡ ገንዘብ ፡ ተቀብሎ ፡ ለአቶ ፡ ወልደ ፡ ማርያም ፡ በውል ፡ ማሳለፉ ፡ ከተረጋገጠ ፡ ግዥ ፡ አይገባህም ፡ የተባልኩት ፡ በትክክለኛ ፡ ፍትሕ ፡ አይደለም ፡ የሚል ፡ ሲሆን ፤ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ መዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፫፻፶፱/፷ ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፡ የሆነው ፡ አቶ ፡ ወልደ ፡ ማርያም ፡ ደግሞ ፡ አቶ ፡ ታደሰ ፡ ካሣሁን ፡ ግዥ ፡ ይገባኛል ፡ ብሎ ፡ ባቀረበው ፡ ክስ ፡ ላይ ፡ ያደቴ ፡ ሮቢ ፡ በግል፡ ፈቃዱ ፡ በወለድ ፡ አግድ ፡ አስይዞኝ ፡ የነበረውን ፡ መሬት ፡ በገደብ ፡ ርስትነቱን ፡ አስተላልፎልኝ ፡ ባለሁበት ፡ ሆኜ ፡ ከገበርኩበት ፡ በኋላ ፡ ውል ፡ ይፍረስልኝ ፡ ብሎ ፡ ክስ ፡ ሳያቀርብብኝ ፡ መሬቱን ፡ እንድለቅለት ፡ የተፈረደው ፡ ትክክል ፡ አይደለም ፡ በማለት ፡ ነው ።

መዝገቡን ፡ መርምረን ፡ እንደተረዳነው ፡ በከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ግዥ ፡ ይገባኛል ፡ የሚለውን ፡ ክስ ፡ ያቀረበው ፡ አቶ ፡ ታደሰ ፡ ካሣሁን ፡ በያደቴ ፡ ሮቢና ፡ በአቶ፡ ወልደ ፡ ማርያም ፡ ላይ ፡ ነው ። ያደቴ ፡ ሮቢም ፡ ሆነ ፡ ወልደማርያም ፡ በከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ተከሳሽ ፡ ሆነው ፡ የታደሰን ፡ ክስ ፡ ከመከላከል ፡ በቀር ፡ የተከሳሽ ፡ ከሽሳ ፡ ሆነው ፡ ያቀረቡት ፡ ክስ ፡ እንደሌለ ፡ መዝገቡ ፡ ይገልጻል ። የግዥ ፡ ይገባኛል፡ ባዩን ፡ ይግባኝ ፡ እንመረምራለን ።

፩ኛ/ አቶ ፡ ታደሰ ፡ ካሣሁን ፡ ክስ ፡ ለቀረበበት ፡ ነገር ፡ ይጠቅሙኛል ፡ ሲል ፡ የጠቀሳቸው ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥሮች ፡ ፩ሺ፯፻፳፫ ፡ ፩ሺ፯፻፲፪ ፡ ፩ሺ፯፻፲፫፡ ፩ሺ፯፻፲፱ ፡ ናቸው ። ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ እነዚህ ፡ ቁጥሮች ፡ ይግባኝ ፡ ባዩን ፡ አቶ ፡ ታደሰን ፡ የሚደግፉት ፡ ወይም ፡ የማይደግፉት ፡ መሆናቸውን ፡ ለመግለጽ ፡ ያስፈለገው ፡ አቶ ፡ ታደሰ ፡ ካሣሁን ፡ በአቶ ፡ ወልደ ፡ ማርያምና ፡ በአቶ ፡ ያደቴ ፡ መካከል ፡ ሽያጭና ፡ ግዥን ፡ የሚያቋቁም ፡ ውል ፡ ባለ ፡ መቅረቡ ፡ ይመስላል ። በያደቴ ፡ ሮቢና ፡ በወልደ ፡ ማርያም ፡ መካከል ፡ ክርክር ፡ የተነሳበትን ፡ መሬት ፡ የሚመለከቱት ፡ የግዥ ወይም ፡ የሽያጭ ፡ ውል ፡ አልተቋቋመም ። አቶ ፡ ታደሰ ፡ በያደቴና ፡ በወልደ ፡ ማርያም፡ መካከል ፡ ግዥ ፡ ወይንም ፡ ሽያጭ ፡ ተቋቁሟል ፡ ብሎ ፡ ያቀረበው ፡ ማስረጃ ፡ የሚያሳየው ፡ ያደቴ ፡ ለወልደ ፡ ማርያም ፡ በወለድ ፡ አግድ ፡ ያስያዘውን ፡ መሬት ፡ የወለድ ፡ አግዱን ፡ ገንዘብ ፡ ለመመለስ ፡ ባለመቻሉ ፡ መሬቱን ፡ የለቀቀለት ፡ መሆኑን ፡ ነው ። ይህ ፡ የሀብትነት ፡ ማስተላለፍያ ፡ መተማመኛ ፡ ስጦታ ፡ ወይንም ፡ ግዥ ፡ አለዚያም ፡ አደራ ፡ መሆኑን ፡ የሚያስረዳ ፡ ስለሆነ ፡ አቶ ፡ ታደሰ ፡ ያቀረበው ፡ ጥያቄ፡ከጠቀሳቸው፡ ቁጥሮች ፡ ጋር ፡ ተባባሪነትን ፡ አያገኝም ። ለምሳሌ ፡ ያህል ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፯፻፳፫ን ፡ ብንመለከት ፡ ግዥ ፡ ይገባኛል ፡ ባዩ ፡ ለተሸጠው ፡ ነገር ፡ የጋራ፡ ባለሀብት ፡ እንዲሆን ፡ ያስገድዳል ። በያደቴና ፡ በወልደ ፡ ማርያም ፡ መካከል ፡ የግዥ፡ ውል ፡ አልተገኘም ፡ እንጂ ፡ ተገኝቶ ፡ ቢሆን ፡ ኖሮ ፡ አቶ ፡ ታደሰ ፡ በጠቀሰው ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ ግዥ ፡ ይገባኛል ፡ ለማለት ፡ ለተሸጠው ፡ ነገር ፡ የጋራ ፡ ባለሀብትነት ፡ መብት ፡ አለው ፡ ወይ ? አቶ ፡ ታደሰ ፡ ግዥው ፡ ይገባኛል ፡ ለማለት ፡ መግቢያ ፡ ያደረገው ፡ ወራሽ ፡ ያደረገችኝ ፡ እሙት ፡ እህተ ፡ ማርያምና ፡ ያደቴ ፡ ሮቢ ፡ አለቃና ፡ ምንዝር ፡ ስለሆኑ ፡ ነው ፡ ይላል ። አለቃና ፡ ምንዝር ፡ መሆን ፡ በቁጥር ፡ ፩ሺ፯፻፳፫ ፡ እንደተጻፈው ፡ የጋራ ፡ ባለሀብትነትን ፡ ያሳያል ፡ ወይ ? የጋራ ፡ ባለሀብት ፡ ማለት ፡ አንድ ፡ ያልተከፈለ ፡ ንብረት ፡ በብዙ ፡ ባለድርሻዎች ፡ ስም ፡ በህብረት ፡ የተያዘና ፡ ክፍያን ፡ የሚጠብቅ ፡ ነው ፡ እንጂ ፡ ድርሻውን ፡ ለይቶ ፡ መብቱን ፡ አረጋግጦ ፡ በስሙ ፡ የሚገብረውን ፡ ሰው ፡ መብት ፡ ለመጠየቅ ፡ አይደለም ። በእነዚህ ፡ ምክንያቶች ፡ ፩ኛ ፡ በያደቴ፡ ሮቢና ፡ በወልደ ፡ ማርያም ፡ መካከል ፡ ስለግገር ፡ የተቋቋመ ፡ ውል ፡ አለመኖሩን ፡ አይተን ፤

፪ኛ ፡ ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ አቶ ፡ ታደሰ ፡ ካሣሁን ፡ የጠቀሰው ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፯፻፳፫ ፡ በያደቴና ፡ በወልደ፡ማርያም ፡ መካከል ፡ የተቋቋመ ፡ የግዥ ፡ ውል ፡ ኖሮ ፡ እንኳን፡ ቢሆን ፡ የግዥ ፡ ቀደምትነት ፡ ለማግኘት ፡ የማይደግፈው ፡ መሆኑን ፡ አስተውለን ፡ ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ አቶ ፡ ታደሰ ፡ ካሣሁን ፡ የግዥ ፡ መብት ፡ የለውም ፡ ሲል፡ የሰጠውን ፡ ፍርድ ፡ አጽንተናል ። በተሸጠ ፡ ጊዜ ፡ የግዥው ፡ ቀደምትነት ፡ ለአሁኑ ፡ ከሳሽ ፡ እንዲሆን ፡ መብታቸውን ፡ ጠብቀናል ፡ ያለውን ፡ አልተቀበልነውም ።

ከዚህ፡ቀጥለን ፡ የአቶ ፡ ወልደ ፡ ማርያምን ፡ ይግባኝ ፡ እንመለከታለን ። የአቶ ፡ ወልደ ማርያም ፡ ጥያቄ ፡ ሳልከሰስ ፡ ሳልወቀስ ፡ በእርቅ ፡ የጨረስኩትን ፡ መሬት ፡ እንድለቅ፡ ተፈረደብኝ ፡ ባይ ፡ ነው ። ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ ቁጥሮች ፡ ፪፻፵፮ ፡ ፪፻፵፪ ፡ ፪፻፵፫ ፡ በተጻፈው ፡ መሠረት ፡ ሳይመራ ፡ አቶ ፡ ወልደ ማርያም ፡ ይግባኝ ፡ ያለበትን ፡ ፍርድ ፡ ስለሰጠ ፡ ይግባኙን ፡ ተቀብለነዋል ። አንድ ፡ ሰው ፡ የፍርድ ፡ ባለቤት ፡ ይሆን ፡ ዘንድ ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፲፰ ፡ መሠረት ፡ የተጻፈውን ፡ አከናውኖ ፡ ክስና ፡ ጭብጥ ፡ የመመሥረት ፡ ግዴታ ፡ አለበት ። ዳኝነት ፡ ያልከፈለ ፡ ጭብጥ ፡ ያልመሠረተ ፡ ሰው ፡ የፍርድ ፡ ባለ ቤት ፡ ለመሆን ፡ እንደማይችል ፡ በሕጉ ፡ የተገለጠ ፡ ነው ። ያደቴ ፡ ሮቢ ፡ በከፍተኛው፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ቁጥሩ ፡ ፩፻፴፩/፶፪ ፡ በሆነው ፡ መዝገብ ፡ ውስጥ ፡ ተከሳሽ ፡ ነበር ። ያደቴ፡ ሮቢ ፡ የአቶ ፡ ታደሰ ፡ ካሣሁንን ፡ ክስ ፡ ሲከላከል ፡ አቶ ፡ ወልደ ፡ ማርያም ፡ ሕገ ፡ ወጥ፡

በሆነ ፡ መንገድ ፡ መሬቱን ፡ የወሰደበት ፡ መሆኑን ፡ ገልጿል ። የያደቴ ፡ ሮቢ ፡ አገላለጥ ፡ የበታች ፡ ፍርድ ፡ ቤቶችን ፡ ስሜት ፡ ስለነካው ፡ ከጭብጡ ፡ ውጪ ፡ ከሳሽ ፡ ባልተነሳበት ፡ ነገር ፡ ላይ ፡ አንድ ፡ ውሳኔ ፡ ሰጡ ። ይህም ፡ ውሳኔ ፡ ወልደ ፡ ማርያም ፡ ከያደቴ፡ በ፩፻፳፡ ብር፡ የወሰደው ፡ መሬት ፡ ፫ሺ ፡ ብር ፡ የሚያወጣ ፡ መሆኑ ፡ ታውቋል ። ፫ሺ ፡ ብር፡ የሚያወጣውን ፡ መሬት ፡ በ፩፻፳ ፡ ብር ፡ እርቅ፡ወልደ፡ማርያም፡ የወሰደው፡የያደቴን፡ደካማነት ፡ ምክንያት ፡ በማድረግ፡ስለሆነ፡፩፻፳፡ብር ፡ ከያደቴ፡ተቀብሎ፡ ወልደ ፡ ማርያም ፡ ለያደቴ፡ መሬቱን ፡ ይመልሳል ፡ የሚል ፡ ነው ። ይህ ፡ ውሳኔ፡ ሥነ ፡ ሥርዓትን፡ የተከተለ፡ ባለመሆኑ ፡ አልተቀበልነውም ። በያደቴና ፡ በወልደ ፡ ማርያም፡ መካከል ፡ ላለው ፡ ነገር ፡ ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የሰጠው ፡ አስተያየት ፡ ጥሩ ፡ ተብሎ ፡ ተቀባይ ፡ ያገኝ ፡ የነበረው፡ ያደቴ ፡ ሮቢ ፡ ባቀረበው ፡ ክስ ፡ ተመርቶ ፡ ቢሆን ፡ ነበር ። ያደቴ ፡ ሮቢ ፡ በታደሰ ፡ ካሣሁን ፡ ክስ ፡ ተጠርቶ ፡ ቀርቦ ፡ ጉዳቱን ፡ ቢያመለክት ፡ እንዴት ፡ ፍርድ ፡ ይሰጠዋል ? በዚህ ፡ ሁሉ ፡ ምክንያት ፡ ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ በመዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፶፱/፳ ፡ ጥቅምት ፡ ፲፰ ፡ቀን፡፲፱፻፳ ፡ ዓ፡ም ፡ “ከያደቴ፡ ሮቢ ፡ በ፩፻፳ ፡ ብር፡ግምት፡ወልደ፡ማርያም ፡ የወሰደውን ፡ መሬት ፡ አንድ ፡ መቶ ፡ ስልሳ ፡ ብሩን ፡ ተቀብሎ ፡ ለያደቴ ፡ ሮቢ ፡ ይለቃል” ፡ ሲል ፡ የሰጠውን ፡ ፍርድ ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፫፻፵፰ ፡ መሠረት ፡ ሽረነዋል ። ያደቴ ፡ ሮቢ ፡ በወልደ ፡ ማርያም ፡ ላይ ፡ ክስ ፡ የማቅረብ ፡ መብቱ ፡ የተጠበቀ ፡ ነው ።

SUPREME IMPERIAL COURT

Addis Ababa, Div. No. 6

Justices:

Ato Gebre Michael Wolde Tensae

Ato Kebede Habte Mariam

TADESSE KASSAHUN v. YADETE ROBI

Civil Appeal No. 259/60.

Property—Joint ownership—Right of recovery—"Aleka" and "minzir"—Antichresis—Civil Code Arts. 1384, 1397, 1399.

Civil Procedure—Judgments—Filing a suit—Civ. Proc. Code. Arts. 11(1), 215, 246-48

An appeal by the second defendant from the the decision of the High Court rejecting plaintiff's claim to a right of recovery on the land transferred to the second defendant by the first defendant pursuant to a contract of antichresis, and ordering the second defendant to transfer the land back to the first defendant upon receipt of the money involved in the contract of antichresis.

Held: Decision reversed.

1. There is no right of recovery on land transferred to a creditor pursuant to a contract of antichresis upon the debtor's default of payment.

2. The existence of "aleka" and "minzir" relations does not prove joint ownership.

3. A court can only render judgment where a dispute has been argued before it. Where one defendant had no chance to argue his position, the plaintiff cannot obtain judgment as against that defendant.

JUDGMENT

Appellant's original cause of action was founded upon his claim that he was the person entitled to purchase the parcel of land involved in this dispute. Ato Yadete was the original owner of the land. Later on Ato Yadete delivered part of the land to Ato Wolde Mariam Wolde Michael after receiving one hundred dollars from the latter, thereby creating a contract of antichresis. Soon after, prior to the expiry of the contract, Ato Wolde Mariam urged Yadete to repay him the said sum of money. Consequently the latter agreed to raise the amount to E$ 160 and repay it within a fixed period of time. It was also included in this new agreement that Yadete would transfer the piece of land in question to Wolde Mariam if the money was not paid within the said time. The period fixed in the contract expired without Yadete paying back the money. Consequently, Wolde Mariam took over the ownership of the land and it is said that he thereafter paid land tax in his own name. This was done without taking into consideration the actual value of the land. Following this the present appellant brought suit against both Yadete and Wolde Mariam claiming that he was the person entitled to pre-empt the land in question. In the High Court, Yadete denied having sold the land to Wolde Mariam. Furthermore, he argued that the Awradja Court decided the issue without his slightest knowledge of the matter. On the other hand, Wolde Mariam argued that the sale was carried out properly.

The High Court reasoned that a person who alleges that a piece of land was sold to him, should produce documents to that effect. The document plaintiff introduced, the court said, proves the settlement of the differences between the two parties but does not prove the existence of the alleged sale. It therefore dismissed the suit which involved the present appellant and Wolde Mariam.

It then took up an issue that was not raised in the suit and decided that Wolde Mariam should receive E $160 and give the land back to Yadete. Both Ato Tadesse, original plaintiff, and Wolde Mariam appealed from this judgment in Civil Appeal No. 259/60 and 359/60 respectively. Although the purposes of the two appeals differ, the basic issues are the same in both. We have therefore consolidated them in accordance with Article 11(1) of the Civil Procedure Code.

The statement of appeal filed by Tadesse contained the argument that it was erroneous to dismiss his request once it was proved that the said land was transferred to Ato Wolde Mariam, be it because of time limit or any other way.

The other appellant, Ato Wolde Mariam, argued that he was ordered to give up his property without any suit being brought against him. He said he was denied his right to own land that was properly transferred to him.

An examination of the record of the lower court discloses that the original suit was brought by Ato Tadesse Kassahun against both Ato Wolde Mariam and Ato Yadete. Evidently the latter two were defendants throughout the suit and as such they never took opposite sides as plaintiff and defendant.

To start with, we shall deal with the issue raised by Ato Tadesse.

Firstly, Ato Tadesse cited Civil Code Articles 1388, 1397, 1398, 1399 as provisions of the law supporting his claim that he has the right to buy the piece of land. The High Court did not say whether or not the above provisions were relevant to the issue. This, it seems, was because the appellant himself did not prove the existence of a contract of sale. The document produced by Tadesse shows that the said land was transferred to Wolde Mariam because Yadete failed to pay the sum of money specified in their contract. This form of transferring ownership is neither a gift nor a sale nor a bailment. Consequently, the provisions of the code cited by Ato Tadesse are irrevelant to the case at hand. For instance, Article 1388 requires that the party who demands the recovery of a disposed piece of property be a joint-owner. Then the question arises whether Ato Tadesse was a joint-owner of the land he intends to buy. Ato Tadesse bases his claim on the ground that he was the heir to Woizero Ehte Mariam. Woz. Ehte Mariam and Ato Yadete were "Aleka and Minzir". Again the question should be asked whether being "Aleka" and "Minzir" establishes joint-ownership as required in Article 1388. Joint-ownership means owning a whole piece of property while awaiting its division among a number of people. It therefore excludes private exclusive ownership.

We have thus established that no contract of sale existed between Yadete and Wolde Mariam. Secondly , even if there was any such contract, Ato Tadesse does not satisfy the requirements of Article 1388. For all the above reasons we have reached the conclusion that Ato Tadesse does not have the exclusive right to buy the land in question. To that extent we affirm the decision of the High Court. Nevertheless we reject that part of the High Court's decision which recognized Tadesse's right of pre-empting the land if the owner decides to sell it.

We shall now consider the appeal filed by Ato Wolde Mariam. This Court has accepted the appeal because the High Court gave the judgment ordering this

appellant to give back the said land to Ato Yadete without paying any attention to Articles 246-248 of the Civil Procedure Code.

To have a cause of action against another, one must first satisfy Article 215 of the Civil Procedure Code. Moreover, he must bring a suit which establishes a cause of action. That one who fails to do so may not secure a judgment against another has been clearly stated by the law. In this case Yadete Robi was a defendant defending the charge brought against him by Tadesse Kassahun. During the course of the trial he mentioned that Wolde Mariam, who was also a defendant, took the land in an illegal manner. This complaint aroused the sympathy of the lower court as a result of which it ruled upon an issue that was not raised before it. Consequently, it was reasoned that Wolde Mariam took advantage of Yadete's weakness and took the land for only E $160 while its actual value was E $ 3000. Wolde Mariam was ordered to transfer the land back to Yadete after payment of E $160. This court rejects this decision since it was made without any regard to procedure. The judgment could have been approved if Yadete had brought suit against Wolde Mariam. For all the above reasons we quash the decision of the High Court which ordered the transfer of the land to Yadete Robi. Yadete's right to bring suit against Wolde Mariam is reserved.

May 16, 1968

ጠቅላይ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፤
አዲስ ፡ አበባ ፤ ፪ኛ ፡ ችሎት ።

ዳኞች ፤

አፈንጉሥ ፡ ተሾመ ፡ ኃይለ ፡ ማርያም ፤

አቶ ፡ ታደሰ ፡ ተክለ ፡ ጊዮርጊስ ፤

ቀኛዝማች ፡ ሙላት ፡ በየነ ።

ይግባኝ ፡ ባይ ፡ ዐቃቤ ፡ ሕግ ፤

መልስ ፡ ሰጭ ፡ ዓለሙ ፡ ኡርጋ ፡ ዓለሙ ፡ ቦሩ ፡ ፍሬ ፡ ቦሩ ።

የወንጀል ፡ ይግባኝ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፩፻፴፮/፷

የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡— በማረፊያ ፡ ቤት ፡ ስለማቆየት ፡— የወንጀለኛ ፡ መቅጫ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፴፰ ፡ ፶፱ ፡ ፩፻፱ ።

የፖሊስ ፡ ምርመራ ፡ ከተፈጸመ ፡ በኋላ ፡ ተከሳሽ ፡ ማረፊያ ፡ ቤት ፡ እንዲቆይ ፡ ማድረግን ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ቁጥር ፡ ፶፱ ፡ አይፈቅድም ፡ ሲል ፡ የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የሰጠውን ፡ ትእዛዝ ፡ በመቃወም ፡ የቀረበ ፡ ይግባኝ ።

<u>ውሳኔ</u> ፡—   ትእዛዙ ፡ ተሽሯል ።

፩/ በወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ቁጥር ፡ ፴፰ ፡ መሠረት ፡ አቃቤ ፡ ሕግ ፡ የፖሊስ ፡ ምርመራ ፡ መዝገብ ፡ ሲደርሰው ፡ ምርመራው ፡ በቂ ፡ መስሎ ፡ ከታየው ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፱ ፡ እንደሚያዘው ፡ የምርመራው ፡ መዝገብ ፡ በደረሰው ፡ በአሥራ ፡ አምስት ፡ ቀን ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ የክስ ፡ ማመልከቻ ፡ አዘጋጅቶ ፡ ክስ ፡ ማቅረብ ፡ አለበት ፡ ወይም ፡ አስፈላጊ ፡ መስሎ ፡ ከታየው ፡ ተጨማሪ ፡ ምርመራ ፡ እንዲደረግ ፡ ማዘዝ ፡ ይችላል ።

፪/ በወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ቁጥር ፡ ፴፰ ፡ እና ፡ ፩፻፱ ፡ የተዘረዘረ ፡ ሥራውን ፡ በሚገባ ፡ ለማከናወን ፡ እንዲችል ፡ በተከሳሽ ፡ ላይ ፡ ክስ ፡ ለማቅረብ ፡ እስከወሰን ፡ ድረስ ፡ በቁጥር ፡ ፶፱ ፡ መሠረት ፡ ለፖሊስ ፡ የተሰጠው ፡ ተከሳሽ ፡ ማረ ፊያ ፡ ቤት ፡ እንዲቆይ ፡ ፍርድ ፡ ቤትን ፡ የመጠየቅ ፡ መብት ፡ ለዐቃቤ ፡ ሕጉም ፡ መሰጠት ፡ አለበት ።

ዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ ይህን ፡ ይግባኝ ፡ ያቀረበው ፡ የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ በወንጀል፡ መዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፷፻፷፬/፷ ፡ የሰጠው ፡ ትዕዛዝ ፡ ይለወጥልኝ ፡ በማለት ፡ ነው ። ዐቃቤ፡ ሕግ ፡ ስለዚህ ፡ ጉዳይ ፡ ያቀረበውን ፡ የሕግ ፡ ክርክር ፡ መርምረን ፡ በከፍተኛውም ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የተወሰነውን ፡ ተመልክተን ፡ የነገሩን ፡ አመጣጥና ፡ በሕግም ፡ ረገድ ፡ ያለውን ፡ አስተያየት ፡ ካረጋገጥን ፡ በኋላ ፡ ቀጥሎ ፡ ያለውን ፡ ውሳኔ ፡ ሰጥተናል ።

<u>ውሳኔ ።</u>

እነ ፡ ዓለሙ ፡ ኡርጋ ፡ ሰው ፡ ገድለዋል ፡ በመባል ፡ በፖሊስ ፡ ጣቢያ ፡ ተይዘው ፡ ታስረው ፡ ጉዳዩ ፡ ከተመረመረ ፡ በኋላ ፡ መርማሪው ፡ ፖሊስ ፡ የምርመራውን ፡ ውጤት ፡ በወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ በቁጥር ፡ ፴፯ ፡ መሠረት ፡ ለዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ ሲያስተላልፍ ፡ ክሱ ፡ እስኪቀርብ ፡ ድረስ ፡ የተያዙት ፡ ሰዎች ፡ ስለሚቆዩበት ፡ ሁኔታ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ በቁጥር ፡ ፶፱ ፡

መሠረት ፡ ውሳኔ ፡ ይስጥበት ፡ በማለት ፡ ለከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ አመልክቷል ።
የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ መርማሪው ፡ ፖሊስ ፡ ያቀረበለትን ፡ ጥያቄ ፡ ከመረመረ ፡ በኋላ ፡ በወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ በቁጥር ፡ ፺፱ ፡ የተደነገገው ፡ የፖሊስ ፡ ምርመራ ፡ ያልተፈጸመ ፡ እንደሆነ ፡ መርማሪው ፡ ፖሊስ ፡ ምርመራውን ፡ ለመፈጸም ፡ በቂ ፡ ጊዜ ፡ እንዲሰጠው ፡ እስከዚያውም ፡ ተከሳሹ ፡ በማረፊያ ፡ ቤት ፡ እንዲቆይ ፡ ለማዘዝ ፡ የሚያስችል ፡ ሲሆን ፡ አሁን ፡ የቀረበልንን ፡ ጥያቄ ፡ አይመለከትም ፡ ብሎ ፡ በማተት ፡ መርማሪው ፡ ፖሊስ ፡ ያቀረበውን ፡ ጥያቄ ፡ ሳይቀበለው ፡ ቀርቷል ።

ዐቃቤ ፡ ሕጉም ፡ ይግባኝ ፡ ያለው ፡ የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ በወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ በቁጥር ፡ ፺፱ ፡ የተደነገገውን ፡ በማጥበብ ፡ ተርጉሞታል ፡ በማለት ፡ ነው ። እንግዲህ ፡ የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ በትርጉም ፡ ተሳስቷል፡ ወይም ፡ አልተሳሳተም ፡ ለማለት ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ስለዚህ ፡ ጉዳይ ፡ የደነገገውን ፡ መመርመር ፡ አስፈላጊ ፡ ሆኖ ፡ አግኝተነዋል ።

የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ እንደደነገገው ፡ የወንጀልን ፡ ተግባር ፡ የሚከታተልና ፡ የሚመረምር ፡ ፖሊስ ፡ ነው ። ፖሊሱ ፡ ሕጉ ፡ በሚያዘው ፡ መሠረት ፡ የወንጀል ፡ ተግባር ፡ በሚመረምርበት ፡ ጊዜ ፡ ወንጀሉን ፡ ሠርቷል ፡ የተባለውን፡ ሰው ፡ መያዝ ፡ አስፈላጊ ፡ ሆኖ ፡ ሲያገኘው ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ ትእዛዝ ፡ አለበለዚያም ፡ ሕጉ ፡ የሚፈቅድ ፡ ሲሆን ፡ ያለፍርድ ፡ ቤት ፡ ትእዛዝ ፡ ወንጀለኛውን ፡ ይዞ ፡ ወንጀሉን፡ ሊመረምር ፡ ይችላል ። ወንጀለኛው ፡ የተያዘው ፡ ያለፍርድ ፡ ቤት ፡ ትእዛዝ ፡ ሲሆን ፡ ምርመራው ፡ ቢያልቅ ፡ ባያልቅም ፡ የተያዘው ፡ ሰው ፡ በ፵፰ ፡ ሰዓት ፡ ውስጥ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ መቅረብ ፡ አለበት ። ወንጀለኛውም ፡ የቀረበለት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ በቁጥር ፡ ፺፱ ፡ ላይ ፡ በሚያዘው ፡ መሠረት ፡ የተያዘው ፡ ሰው ፡ በማረፊያ ፡ ቤት ፡ ይቆይ ፡ ወይም ፡ በዋስ ፡ ይለቀቅ ፡ ብሎ ፡ መወሰን፡ አለበት ። ከዚህም ፡ በላይ ፡ መርማሪው ፡ ፖሊስ ፡ ምርመራውን ፡ አጠናቅቆ ፡ ያልፈጸመ ፡ እንደሆነ ፡ ተጨማሪ ፡ ጊዜ ፡ እንዲሰጠውና ፡ በዚህ ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ ወንጀለኛው ፡ በማረፊያ ፡ ቤት ፡ እንዲቆይ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ እንዲያዝለት ፡ ሊጠይቅ ፡ ይችላል ። በዚህ፡ ረገድ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ የሚፈቅደው ፡ ተጨማሪ ፡ ጊዜ ፡ ከአሥራ ፡ አራት ፡ ቀን ፡ ሊበልጥ ፡ አይችልም ።

የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ በቁጥር ፡ ፺፱ ፡ ላይ ፡ የሚደነግገው ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ የተገለጠው ፡ ሲሆን ፡ የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ለዚህ ፡ ድንጋጌ ፡ የሰጠው ፡ ትርጉም ፡ መርማሪ ፡ ፖሊስ ፡ በወንጀል ፡ ጉዳይ ፡ የያዘውን ፡ ሰው ፡ በማረፊያ ፡ ቤት ፡ ይቆይልኝ ፡ የማለት ፡ ጥያቄ ፡ ሊያቀርብ ፡ አይችልም ፡ የሚል ፡ ነው ። ጠቅላይ ፡ የንጉሠ ፡ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ግን ፡ በዚህ ፡ ትርጉም ፡ አይስማማም ፤ የማይስማማበትንም ፡ ምክንያት ፡ ከዚህ ፡ ቀጥሎ ፡ እንገልጻለን ።

በመሠረቱ ፡ ማናቸውም ፡ የወንጀል ፡ ተግባር ፡ የሚመረመረው ፡ በፖሊስ ፡ አማካይነት ፡ ሲሆን ፡ ክሱ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ቀርቦ ፡ የሚሰማው ፡ በዐቃቤ ፡ ሕጉ ፡ በኩል ፡ ነው ። ፖሊስ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ የሚያዘውን ፡ ተከትሎ ፡ ተሠራ ፡ የተባለውን ፡ ወንጀል ፡ ከመረመረና ፡ ማስረጃውንም ፡ ካጠናቀቀ ፡ በኋላ ፡ የምርመራውን ፡ ውጤት ፡ ለዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ ማስተላለፍ ፡ እንዳለበት ፡ በሥነ ፡ ሥርዓት ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፴፯ ፡ ተደንግጓል ። ዐቃቤ ፡ ሕጉም ፡ የፖሊሱ ፡ የምርመራ ፡ ውጤት ፡ ሲደርሰው ፡ በቁጥር ፡ ፴፰ ፡ በተደነገገው ፡ መሠረት ፡ ክስ ፡ ሊያቀርብ ፡ ወይም ፡ ምርመራው ፡ እንደገና ፡ ይጣራ ፡ ወይም ፡ ክስ ፡ ሊቀርብ ፡ አይችልም ፡ ብሎ ፡ ሊወስን ፡ ይችላል ።

ዐቃቤ ፡ ሕጉ ፡ ምርመራው ፡ በቂ ፡ ነው ፡ በማለት ፡ ክስ ፡ የሚያቀርብ ፡ የሆነ ፡ እንደሆነ ፡ ደግሞ ፡ የምርመራው ፡ ውጤት ፡ በደረሰው ፡ በአሥራ ፡ አምስት ፡ ቀን ፡ ውስጥ፡ ክስ ፡ ማቅረብ ፡ እንዳለበት ፡ የሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፩፻፱ ፡ ላይ ፡ ይደነግጋል ። እንግዲህ ፡ የወንጀሉ ፡ ምርመራ ፡ በፖሊስ ፡ በኩል ፡ የተጣራ ፡ ነው ፡ ቢባልም ፡ ዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ ምርመራው ፡ እንደገና ፡ ይጣራ ፡ ብሎ ፡ ለማዘዝ ፡ ወይም ፡ ምርመራው፡ በቂ ፡ ነው ፡ ብሎ ፡ የምርመራው ፡ ውጤት ፡ በደረሰው ፡ በአሥራ ፡ አምስት ፡ ቀን ፡ ውስጥ ፡ ክስ ፡ አዘጋጅቶ ፡ ለማቅረብ ፡ ሥልጣን ፡ የተሰጠው ፡ ከሆነ ፤ የሥነ ፡ ሥርዓት፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፺፱ ፡ ላይ ፡ የደነገገው ፡ ዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ የተሰጠውን ፡ ተግባር ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ለማዋል ፡ በሚያስችለው ፡ መንገድ ፡ መተርጐም ፡ ይኖርበታል ። ከላይ ፡ እንደገለጽነው ፡ ፖሊስና ፡ ዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ በወንጀል ፡ ረገድ ፡ የተሰጣቸው ፡ ተግባርና ፡ ሥልጣን ፡ ተወራራሽ ፡ በመሆኑ ፡ ፖሊስ ፡ ምርመራውን ፡ በሚፈጽምበት ፡ ጊዜ ፡ ተከሳሹ፡ በማረፊያ ፡ የሚቆይበትን ፡ ሁኔታ ፡ በቁጥር ፡ ፺፱ ፡ መሠረት ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ ለማስወሰን ፡ የተሰጠው ፡ መብትና ፡ ግዴታ ፡ ዐቃቤ ፡ ሕግም ፡ የፖሊሱን ፡ ምርመራ ፡ በሚያጠናበት ፡ ጊዜ ፡ ተፈጻሚ ፡ መሆን ፡ አለበት ፤ ምክንያቱም ፡ ዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ የፖሊስን ፡ ምርመራ ፡ መዝገብ ፡ አጥንቶ ፡ ክስ ፡ እስኪያቀርብ ፡ ድረስ ፡ ጉዳዩ ፡ በምርመራ ፡ ላይ ፡ እንዳለ ፡ ስለሚቆጠርና ፡ በዚህም ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ ተከሳሹ ፡ ያለፍርድ ፡ ቤት ፡ ትእዛዝ፡ በማረፊያ ፡ ቤት ፡ ሊቆይ ፡ ስለማይችል ፡ ነው ። ከዚህም ፡ በላይ ፡ ዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፵፱ ፡ መሠረት ፡ የፖሊሱን ፡ ምርመራ ፡ አጥንቶ ፡ ምርመራው ፡ ይጣራ ፡ ወይም፡ በተመረመረው ፡ መሠረት ፡ ክስ ፡ ይቅረብ ፡ ለማለት ፡ ጊዜ ፡ የተሰጠው ፡ ስለሆነ ፡ ይህን ፡ ተግባሩን ፡ በሚፈጽምበት ፡ ጊዜ ፡ ተከሳሹ ፡ የሚቆይበት ፡ ሁኔታ ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ እንደገና ፡ መወሰን ፡ ስላለበት ፡ የቁጥር ፡ ፺፱ን ፡ ድንጋጌ ፡ በሰፊው ፡ መተርጎም፡ ያስፈልጋል ። አለበለዚያ ፡ ዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፵፰ ፡ እና ፡ ፩፻፱ ፡ መሠረት ፡ የተሰጠውን ፡ ተግባርና ፡ ሥልጣን ፡ ዋጋ ፡ ማሳጣት ፡ ይሆናል ። ስለዚህ ፡ ምንም ፡ እንኳን ፡ ፖሊስ ፡ ምርመራውን ፡ የፈጸመ ፡ ቢሆን ፡ የፖሊሱ ፡ ምርመራ ፡ በዐቃቤ ፡ ሕጉ ፡ መጠናት ፡ ስላለበት ፡ በዚህ ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ ተከሳሹ ፡ የሚቆይበት ፡ ሁኔታ ፡ በቁጥር ፡ ፺፱ ፡ መሠረት ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ መወሰን ፡ ስላለበት ፡ የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ በመዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፰፻፰፬/፰ ፡ የሰጠውን ፡ ትእዛዝ ፡ ሽረን ፡ የቁጥር ፡ ፺፱ ፡ ድንጋጌ ፡ ፖሊስ ፡ ምርመራውን ፡ ከፈጸመ ፡ በኋላ ፡ ተፈጻሚ ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ፡ ብለን ፡ ወስነናል ።

SUPREME IMPERIAL COURT

Addis Ababa, Div. No. 2

Justices:

Afenegus Teshome Haile Mariam
Ato Tadesse Tekle Giorghis
Kegnazmatch Mulat Beyene

PUBLIC PROSECUTOR v. ALEMU URGA, ALEMU BORU and FIRE BORU

Criminal Appeal No. 1136/60

Criminal Procedure—Remand—Crim. Proc. Code Arts. 38, 59, 109.

An appeal from the order of the High Court declaring that the Crim. Proc. Code Art. 59. does not authorize the detention of the accused after the police investigations are completed.

Held: Order reversed.

1. According to Crim. Proc. Code Art. 38, the public prosecutor should frame a charge under Art. 109 and institute proceedings within fifteen days of receipt of the police investigation, or, if necessary, order further investigations.

2. In order for the prosecutor to carry out these duties under Arts. 38 and 109 he must have the right to keep the accused in detention until he decides to prosecute.

The public prosecutor filed this appeal requesting the reversal of the order given by the High Court in File No. 864/60. We have rendered the decision given hereunder after examining the argument presented by the public prosecutor and the decision given by the High Court.

JUDGMENT

Alemu Urga and his friends were arrested on suspicion of homicide and kept in custody. The investigating police officer forwarded his report to the public prosecutor in accordance with Article 37 of the Criminal Procedure Code. Then, in accordance with Article 59 of the Criminal Procedure Code, he asked the High Court to determine the terms of detention of these individuals until a charge was filed against them. The High Court examined the application of the investigating police officer and ruled that Article 59 does not apply to such a case but rather to a case where the police investigation is not completed, as a result of which the investigating police officer may apply for a remand for a sufficient time to enable the investigation to be completed.

The public prosecutor appealed on the ground that the High Court interpreted Article 59 of the Criminal Procedure Code very narrowly. We deem it necessary to examine the provisions of the Criminal Procedure Code dealing with the present case to determine whether or not the High Court gave an erroneous interpretation.

The Criminal Procedure Code provides that the commission of an offence must be investigated by the police. The police may, for investigation purposes, detain the

person alleged to have committed the offence either by court order if deemed necessary, or without it if authorized by law. If the accused is detained without a court order, he has to be brought to court within 48 hours, whether the investigation is completed or not. The court to whom the offender has been brought has to decide on the basis of Article 59 whether he should be detained or be released on bail. Moreover, if the investigation is not completed, the investigating police officer could request the court for sufficient time and for an order that in the meantime the accused be detained. In this repect, the additional time awarded by the court shall not be more than 14 days.

The High Court interpreted this provision to mean that the investigating police officer could not ask for the detention of a person arrested for a criminal offence after completing his investigation. The Supreme Imperial Court does not agree with this interpretation for the following reasons:

In principle, any criminal offence is investigated by the police, but the charge is filed in court by the public prosecutor. The investigating police officer must submit his investigation report to the public prosecutor in accordance with Article 37. On receiving the report the public prosecutor may, in accordance with Article 38, prosecute the accused, order further investigation or refuse to institute proceedings.

If the public prosecutor deems the police investigation complete and decides to institute proceedings, he must file a charge within 15 days of the receipt of the police report as provided by Article 109. On the other hand, he could order that a further investigation be made where, unlike the police, he believes that this is in order. If this is so, the public prosecutor has to interpret Article 59 of the Criminal Procedure Code in such a way as to enable him to execute his duty. As stated above, the rights given to and the duty of the police and the public prosecutor are correlative, and the public prosecutor must be allowed to avail himself of the right given the police under Article 59. There are two reasons for this. One, the case is considered to be under investigation until a charge is filed. Two, in the meantime the accused could not be detained without a court order. If Article 59 is interpreted broadly in this manner, the purpose of Articles 38 and 109 would be deflated.

The investigation conducted by the police has to be studied by the public prosecutor, and the detention of the accused must be decided upon by the court as provided by Article 59. For the above reasons, we reverse the High Court's order given in File No. 864/60 and hold that Article 59 is applicable even after the completion of the police investigation.

June 17, 1968

ጠቅላይ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፤

አዲስ ፡ አበባ ፤ አራተኛ ፡ ችሎት ።

ዳኞች ፤

ብላታ ፡ ማትያስ ፡ ሕለተወርቅ ፡ ም/ አፈንጉሥ ፤

አቶ ፡ ከበደ ፡ ገሠሠ ፤

አቶ ፡ ክፍሌ ፡ ጀማነህ ።

ይግባኝ ፡ ባይ ፡ የራስ ፡ ኢንሹራንስ ፡ አክሲዮን ፡ ማኅበር ፤

መልስ ፡ ሰጭ ፡ አቶ ፡ አብደላ ፡ አብዱሰመድ ።

የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፹፯/፺፱

የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቁጥር ፡ ሺ፱፻፹፯/፺፱ ስለ ፡ ውሎች ፡— ዋስትና — የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፳፪ ፡ ፩ሺ፱፻፳፫ ።

የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ዋናው ፡ ባለዕዳ ፡ ለዋናው ፡ ዋስ ፡ መያዣ ፡ ስለሰጠ ፡ እና ፡ ይህም ፡ አድራጐት ፡ የጠለፋ ፡ ዋስን ፡ ግዴታ ፡ ስለሚያብስበት ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፩፱፻፳፪ ፡ መሠረት ፡ የጠለፋ ፡ ዋሱ ፡ ከግዴታው ፡ ነጻ ፡ ይሆናል ፡ ሲል ፡ በድምፅ ፡ ብልጫ ፡ ስለወሰነ ፡ ይህንን ፡ ውሳኔ ፡ በመቃወም ፡ የቀረበ ፡ ይግባኝ ።

ውሳኔ ፡— ፍርዱ ፡ ተሽሯል ።

፩/ የመያዣው ፡ ውል ፡ የተደረገው ፡ የጠለፋ ፡ ዋስትናው ፡ ውል ፡ በተደረገበት ፡ ዕለት ፡ (ቀን) ነበር ።

፪/ ያም ፡ ሆነ ፡ ይህ ፡ ለዋናው ፡ ዋስ ፡ ተጨማሪ ፡ መያዣ ፡ መስጠት ፡ የጠለፋ ፡ ዋሱን ፡ ግዴታ ፡ በምንም ፡ ዓይነት ፡ አያብስበትም ፡ ወይም ፡ የዕዳውን ፡ መክፈያ ፡ ጊዜ ፡ አያራዝምም ። እንዲያውም ፡ አድራጐቱ፡ ለጠለፋ ፡ ዋሱ ፡ ጠቃሚ ፡ ነው ። ስለሆነም ፡ የጠለፋ ፡ ዋሱ ፡ ከግዴታው ፡ ነጻ ፡ አይሆንም ።

መዝገቡን ፡ መርምረን ፡ የሁለቱንም ፡ ወገኖች ፡ ክርክር ፡ ሰምተን ፡ የሚከተለውን ፡ ፍርድ ፡ ሰጥተናል ።

ፍርድ ።

ያሁኑ ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፡ የራስ ፡ ኢንሹራንስ ፡ ማኅበር ፡ የስር ፡ ከሳሽ ፡ ሆኖ ፡ ፩ኛ ፡ ተከሳሽ ፡ አሌክዛንደር ፡ ፓፓዘአኮስ ፡ ፯ ፡ ሺ፡ ብር ፡ ከኢትዮጵያ ፡ ንግድ ፡ ባንክ፡ ሲበደር፡ ሁለተኛው ፡ ተከሳሽ ፡ አቶ ፡ አብደላ ፡ አብዱሰመድ ፡ ለዚሁ ፡ ብድር ፡ የጠለፋ ፡ ዋስ ፡ ሆኖ ፡ ዋናው ፡ ተበዳሪ ፡ ለከሳሽ ፡ ደምበኛ ፡ በመሆኑ ፡ ፯ሺ ፡ ብር ፡ ለባንክ ፡ኃላፊ ፡ ሆኖ፡ የራስ ፡ ኢንሹራንስ ፡ ማኅበር ፡ ይህንኑ ፡ ገንዘብ ፡ ከባንክ ፡ አውጥቶ ፡ ለ፩ኛ ፡ ተከሳሽ ፡ አስተላልፎ ፡ ስለነበር ፡ ፩ኛ ፡ ተከሳሽ ፡ በውሉ ፡ መሠረት ፡ ባለመፈጸሙ ፡ ለብድሩ ፡ ገንዘብ ፡ ዋና ፡ አላፊ ፡ የነበረው ፡ የራስ ፡ ኢንሹራንስ ፡ ማኅበር ፡ ባበዳሪው ፡ ባንክ ፡ ተጠይቆ ፡ ፯ሺ ፡ ብር ፡ የከፈለ ፡ ስለሆነ ፡ ይህንኑ ፡ ገንዘብ ፡ ከነወለዱ ፡ የጠበቃ፡ አበል ፡ ጨምረህ ፡ ትከፍለኛለህ ፡ ሲል ፡ በከፍተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ መዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፮፻፴፬/፺፰ ፡ ክስ ፡ አቅርቧል ።

፩ኛ ፡ ተከሳሽ ፡ በጠበቃቸው ፡ በአቶ ፡ በረሄ ፡ ነቢያት ፡ አማካይነት ፡ በጊዜያዊ፡ መልስ ፡ በሥነ ፡ ሥርዓት ፡ አጻጻፍ ፡ በመቃወም ፡ ሲከራከሩ ፡ ቆይተው ፡ በኋላ ፡ ሙሉ ፡ መከላከያ ፡ ለማቅረብ ፡ ደንበኛዬን ፡ ልፈልግ ፡ ብለው ፡ በተሰጣቸው ፡ ቀጠሮ ፡ ሳገ ኘው ፡ አልቻልኩም ፡ ከነገሩ ፡ ወጥቻለሁ ፡ ብለው ፡ ተሰናብተዋል ።

፪ኛ ፡ ተከሳሽ ፡ በነገረፈጃቸው ፡ አማካይነት ፡ በዋስትና ፡ መፈረማቸውን ፡ አም ነው ፡ ከሳሽና ፡ ፪ኛ ፡ ተከሳሽ ፡ ብቻቸውን ፡ በመስማማት ፡ ፩፻፹ሺ ፡ ብር ፡ ግምት፡ ያለው ፡ ንብረት ፡ ለመቀበልና ፡ ለመረከብ ፡ አዲስ ፡ ውል ፡ አድርገዋል ፡ በዚህም ፡ ጊዜ፡ እኔን ፡ አልጠሩኝም ፡ በማለት ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፳፯—፳፰ ፡ መሠረት ፡ ተሰርዟል ፡ ሲሉ ፡ ተከራክረዋል ።

ከዚህ ፡ በኋላ ፡ በድምፅ ፡ ብልጫ ፡ የነገሩን ፡ ሁኔታ ፡ በሰፊው ፡ ተችተው ፡ሁለቱ፡ ዳኞች ፡ የሁለተኛ ፡ ተከሳሽን ፡ ነገረ ፡ ፈጅ ፡ ክርክር ፡ በመቀበል ፡ ፪ኛውን ፡ ተከሳሽ ፡ ከገቡበት ፡ የዋስትና ፡ ግዴታ ፡ ነጻ ፡ አድርገው ፡ አንደኛ ፡ ተከሳሽ ፡ በሌሉበት ፡ ፈር ደውባቸዋል ። ፩ኛው ፡ ዳኛ ፡ ምክንያቱን ፡ ገልጸው ፡ ፪ኛው ፡ ተከሳሽ ፡ ለገቡት ፡ ግዴታ ፡ ኃላፊ ፡ ናቸው ፡ ብለው ፡ ፈርደውባቸዋል ።

የይግባኝ ፡ ባይ ፡ ነገረ ፡ ፈጅ ፡ የኢንሹራንስ ፡ ማኅበር ፡ ባቀረበው ፡ ክስ ፡ ከፍተ ኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የሰጠው ፡ ፍርድ ፡ ትክክለኛ ፡ አይደለም ፡ በማለት ፡ ቅሬታቸ ውን ፡ ገልጸው ፡ ሐምሌ ፡ ፳ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፶፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የተጻፈ ፡ ማመልከቻ ፡ አሰናድ ተው ፡ ይህን ፡ ይግባኝ ፡ አቅርበዋል ።

የይግባኙም ፡ ፍሬ ፡ ቃል ፦

ይህን ፡ ፩፻፹ሺ ፡ ብር ፡ ግምት ፡ ያለውን ፡ ንብረት ፡ የራስ ፡ ኢንሹራንስ ፡ ማኅበር፡ ይዞ ፡ አዲስ ፡ አበባ ፡ ባንክ ፡ አቶ ፡ አሌክዛንደር ፡ ፓፓዘአኰስ ፡ ለሚበደረው ፡ ፶ሺ ፡ ብር ፡ ራስ ፡ ኢንሹራንስ ፡ ማኅበር ፡ ዋስ ፡ እንዲሆነው ፡ ስለተጠየቀ ፡ በንብረቱ ፡ ላይ፡ ካርታ ፡ ወይም ፡ በቂ ፡ የጠለፋ ፡ ዋስ ፡ መስጠት ፡ አስፈላጊ ፡ መሆኑ ፡ ስለተነገረው ፡ አቶ ፡ አብዱልሶመድ ፡ በተጨማሪ ፡ አላፊ ፡ የጠለፋ ፡ ዋስ ፡ ለመሆናቸው ፡ በፈርማ ቸው ፡ ካረጋገጡ ፡ በኋላ ፡ ዋናው ፡ ተበዳሪ ፡ በራስ ፡ ኢንሹራንስ ፡ ዋስትና ፡ የተጠየቀ ውን ፡ ፶ሺ ብር ፡ ወስዶ ፡ በገባው ፡ ግዴታ ፡ መሠረት ፡ ባለመፈጸሙ ፡ ባንኩ ፡ ለማኅ በሩ ፡ ብርቱ ፡ ማስጠንቀቂያ ፡ ስለጻፈ ፡ ማኅበሩም ፡ ለጠለፋው ፡ ዋስ ፡ ለአቶ ፡ አብዱል ሶመድ ፡ የይግባኝ ፡ ባይ ፡ ማኅበር ፡ ቀሪው ፡ ሒሳብ ፡ በ፵፰ ፡ ሰዓት ፡ ውስጥ ፡ እንዲከ ፈል ፡ ጽፎ ፡ ለነበረው ፡ ገንዘብ ፡ ባለመከፈሉና ፡ መልስም ፡ ባለመጻፉ ፡ አበዳሪው ፡ ባንክ ፡ ከራስ ፡ ኢንሹራንስ ፡ ማኅበር ፡ ተቀማጭ ፡ ገንዘብ ፡ ላይ ፡ በመቀነስ ፡ ከነወለዱ ያበደረውን ፡ ገንዘብ ፡ ወስዷል ።

አቶ ፡ አብዱልሶመድ ፡ አዲስ ፡ ውል ፡ የራስ ፡ ኢንሹራንስ ፡ ማኅበር ፡ ከተበዳ ሪው ፡ ከአሌክዛንደር ፡ ፓፓዘአኰስ ፡ ጋር ፡ ስላደረገ ፡ ከዋስትናዬ ፡ ግዴታ ፡ ውጭ ፡ ነኝ፡ በማለት ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ጠቅሰው ፡ ለሚከራከሩት ፡ ፈጽሞ ፡ አዲስ ፡ ውል ፡ የለም ፤ ያንኑ ፡ አስቀድሞ ፡ ታኅሣሥ ፡ ፳፰ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፶፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ከአብዱል ሶመድ ፡ ዋስትና ፡ ጋር ፡ በተጨማሪ ፡ በመያዣ ፡ የተቆጠረ ፡ ንብረት ፡ ነው ። ለዚሁም፡ ይህ ፡ ፩፻፹ሺ ፡ ብር ፡ ከአቶ ፡ አብዱልሶመድ ፡ ዋስትና ፡ ጋር ፡ የተያዘ ፡ ለመሆኑ ፡ አቶ ፡ አብ ዱልሶመድ ፡ በፈረሙት ፡ ዋስትና ፡ ላይ ፡ ያሉት ፡ እማኞች ፡ ሊያረጋግጡ ፡ ይችላሉ ፡ በማለት ፡ ነው ። የመልስ ፡ ሰጪ ፡ ጠበቃና ፡ ፈጅ ፡ አቶ ፡ ተሰማ ፡ ጋረዴ ፡ ደንበኛዬ ፡ ታኅሣሥ ፡ ፳፰ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፶፰ ፡ በተጻፈ ፡ ሰነድ ፡ ላይ ፡ ለ፶ሺ ፡ ብር ፡ ዋስ ፡ ሆነው ፡ መፈረማቸው ፡ የታመነ ፡ ነው ፤ አልተካደም ። ዋናው ፡ ባለዕዳ ፡ በይግባኝ ፡ ባዩ ፡ ዋስ ትና ፡ ከባንክ ፡ ለተበደሩት ፡ ፶ሺ ፡ ብር ፡ የ፩፻፹ሺ ፡ ብር ፡ ግምት ፡ ያለውን ፡ ንብረታቸ

ውን ፡ ላሁኑ ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፡ ስለዋስትናቸው ፡ መያዣ ፡ በመስጠት ፡ የደንበኛዬን ፡ የጠለፋ ፡ ዋስትና ፡ ታኅሣሥ ፡ ፳ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፶፯ ፡ ዓ. ም. በቃል ፡ ንግግር ፡ ተግባብተውና ፡ ተስማምተው ፡ በጽሑፍ ፡ ተፈራርመው ፡ አስወርደውላቸዋልና ፡ በአቶ ፡ አብደላ ፡ አብዱልሰመድ ፡ ዋስትና ፡ ላይ ፡ የፈረሙት ፡ እማኞች ፡ ይመስክሩ ፡ ሲሉ ፡ የይግባኝ ፡ ባይ ፡ ጠበቃ ፡ የጠየቁት ፡ አላግባብ ፡ ስለሆነ ፡ ጠቅላይ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ አይቀበላቸውም ፡ በማለት ፡ ስላቀረቡት ፡ ማስረጃዎች ፡ ሁኔታ ፡ በዚሁ፡ መስከረም ፡ ፳፫ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፳ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በተጻፈ ፡ የይግባኝ ፡ መልሳቸው ፡ ዘርዝረው ፡ ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የፈረደው ፡ ትክክለኛ ፡ ስለሆነ ፡ ይጽናልኝ ፡ ሲሉ ፡ ተከራክረዋል።

ከዚህ ፡ በኋላ ፡ ሁለቱም ፡ ወገኖች ፡ ክርክራችንን ፡ አበቃን ፡ ፍርድ ፡ ይሰጠን ፡ ብለው ፡ ስለጠየቁ ፡ መዝገቡን ፡ ስንመረምር ፡ ያልቀረቡ ፡ ማስረጃዎች ፡ ስላገኘንና ፡ በቃልም ፡ የማጣሪያ ፡ ጥያቄ ፡ ስላስፈለገ ፡ ትእዛዝ ፡ ሰጥተን ፡ ማስረጃዎቹም ፡ ቀርበውልን ፡ የማጣሪያ ፡ ጥያቄም ፡ ታኅሣሥ ፡ ፪ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፳ ፡ ዓ. ም. በዋለው ፡ ችሎት ፡ አቅርበን ፡ ከባንክ ፡ ጋር፡ዋናውን ፡ የ፺ሺ ፡ ብር ፡ ብድር ፡ ውል፡የተፈራረመው፡ያሁኑ ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፡ የኢንሹራንስ ፡ አክሲዮን ፡ ማኅበር ፡ ሆኖ ፡ ተገኝቶአል ። የመልስ ፡ ሰጪ ፡ ጠበቃና ፡ ፈጅም ፡ ደንበኛዬ ፡ ታኅሣሥ ፡ ፳፫ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፶፯ ፡ ከፈረሙት ፡ የዋስትና፡ ግዴታ ፡ ሰነድ ፡ በተቀር ፡ ሌላ ፡ የላቸውም ፡ ብለዋል ።

እዚህ ፡ ላይ ፡ ስለ ፡ ፩፻፹ሺ ፡ ብር ፡ መያዣ ፡ በዋናው ፡ ተበዳሪ ፡ ሙሴ ፡ ፓፓዘአኰስ፡ ያሁኑ ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፡ የኢንሹራንስ ፡ ማኅበር ፡ የተፈራረሙት ፡ አብዱልሰመድ ፡ ለ፺ሺ ፡ ብር ፡ ለዋናው ፡ ተበዳሪ ፡ ዋስትና ፡ ግዴታ ፡ የገቡትን ፡ ሊያስቀርላቸው ፡ ይችላል፡ አይችልምን ፡ አስቀድሞ ፡ መረዳት ፡ ይኖርብናል ።

ለዚሁም ፡ ስለቀረቡት ፡ ማስረጃዎች ፡ ሁኔታ ፡ እንገልጻለን ። ይግባኝ ፡ ባይ ፡ ይህን ፡ የ፩፻፹ሺ ፡ ብር፡ግምት ፡ ንብረት ፡ አስቀድሞ ፡ ለዚሁ ፡ ለ፺ሺ ፡ ብር ፡ ብድር ፡ ገንዘብ ፡ መያዣ ፡ ሆኖ ፡ በተጨማሪ ፡ የጠለፋ ፡ ዋስ ፡ በማስፈለጉ ፡ አቶ ፡ አብደላ ፡ አብዱልሰመድ ፡ በጠለፋ ፡ ዋስትና ፡ ግዴታ ፡ ገብተው ፡ ለመፈራረማቸው ፡ በዚሁ ፡ ታኅሣሥ ፡ ፳፫/፶፯ ዓ ፡ ም ፡ በተፈረመው ፡ ሰነድ ፡ ላይ ፡ ያሉት ፡ እማኞች ፡ ዋስትናው ፡ ሰነድ ፡ ላይም ፡ እማኝ ፡ ሆነው ፡ የፈረሙ ፡ እነሱው ፡ ስለሆኑ ፡ ይመስክሩ ፡ በማለትና ፡ ይህን፡ የመያዣ ፡ ስምምነት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ እንዲመዘገብ ፡ ማድረጋቸው ፡ ውሉ ፡ እንዲጠብቅ ፡ ለማድረግ ፡ ስለሆነ ፡ የመልስ ፡ ሰጪ ፡ ጠበቃ ፡ ከፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፳፯ ፡ እና ፡ ፳፫ን ፡ በመጥቀስ ፡ ዋስትናው ፡ እንዲሰረዝላቸው ፡ ለጠየቁት ፡ ለደንበኛቸው ፡ ዋስትናውን ፡ የሚያብስ ፡ ውል ፡ አልተዋዋልንም ፡ በማለት ፡ ሲሆን ፤ የመልስ ፡ ሰጪ ፡ ጠበቃና ፡ ፈጅ ፡ ደግሞ ፡ የ፩፻፹ሺ ፡ ብር ፡ ግምት ፡ ንብረት ፡ የመያዣ ፡ ውል ፡ ከዋናው ፡ ተበዳሪ ፡ ጋር ፡ ይግባኝ ፡ ባይ ፡ ሲያደርጉ ፡ አቶ ፡ አብደላ ፡ አብዱልሰመድን ፡ ሳይይዝ ፡ ሁለቱ ፡ ብቻ ፡ የተፈራረሙበት ፡ ደንበኛዬን ፡ በጠቀስኩት ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ ነጻ ፡ ስላደረገው ፡ በሰነዱ ፡ ላይ ፡ ያሉት ፡ ምስክሮችም ፡ ቢሆኑ፡ ሊመሰክሩ ፡ አይገባቸውም ፡ በማለት ፡ በጽሑፍም ፡ በቃልም ፡ ተቃውመው ፡ ተሟግተዋል ።

ዋናው ፡ ተበዳሪ ፡ አሌክዛንደር ፡ ፓፓዘአኰስ ፡ ይህንና ፡ ፺ሺ ፡ ብር ፡ ብድር ፡ ከኢትዮጵያ ፡ ንግድ ፡ ባንክ ፡ ለማግኘት ፡ የዋስትና ፡ ቦንድ ፡ ግዴታ ፡ መግባት ፡ ውል ፡ ይስጡልኝ ፡ ብሎ ፡ ኅዳር ፡ ፳፩ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፶፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ለራስ ፡ ኢንሹራንስ ፡ ሲጽፍ ፡ በበኩሌ ፡ የምገልጽልዎ ፡ የዋስትና ፡ ግዴታ ፡ ይህ ፡ ነው ፡ ብሎ ፡ ዘርዝሮ ፡ የ፩፻፹ሺ ፡ ብር ፡ ግምት ፡ ያለው ፡ መሆኑን ፡ ገልጾዋል ።

ቀጥሎም ፡ ኅዳር ፡ ፳፰ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፶፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ዋናው ፡ ተበዳሪ ፡ ፓፓዘአኰስ፡ ከኢንሹራንስ ፡ አክሲዮን ፡ ማኅበር ፡ የተበደርኩትን ፡ ገንዘብ ፡ ከፍዬ ፡ እጨረስኩ ፡

ድረስ ፡ ሳልሸጥ ፡ ሳልለውጥ ፡ ለኢንሹራንስ ፡ ማኅበር ፡ ያስያዝኩ ፡ መሆኔን ፡ በተለ መደው ፡ ፊርማዬ ፡ አረጋግጣለሁ ፡ በማለት ፡ የተፈረመ ፡ ሰነድ ፡ ነው ።

፪ኛ ፡ ተከሳሽ ፡ የነበሩት ፡ ያሁን ፡ በይግባኝ ፡ መልስ ፡ ሰጪ ፡ የገቡት ፡ የዋስትና፡ ግዴታ ፡ የተጻፈው ፡ በዚሁ ፡ ኅዳር ፡ ፳፩ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፶፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ መሆኑ ፡ የተረጋ ገጠ ፡ ከመሆኑም ፡ በላይ ፡ በሁለቱም ፡ ሰነዶች ፡ ላይ ፡ እማኝ ፡ ሆነው ፡ የፈረሙት ፡ ሦስት ፡ ሰዎች ፡ አልተለወጡም ፡ እነኛው ፡ ሆነው ፡ ተገኝተዋል ።

የመያዣው ፡ ውል ፡ ከፍርድ ፡ ቤት ፡ ገባ ፡ የተባለውም ፡ ሌላ ፡ አዲስ ፡ ሰነድ ፡ ሳይሆን ፡ ያው ፡ አስቀድሞ ፡ የነበረው ፡ መሆኑ ፡ ታውቋል ።

የመልስ ፡ ሰጪ ፡ ጠበቃ ፡ ከፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፳፯ ፡ እና ፡ ፩ሺ ፱፻፳፰ን ፡ በመጥቀስ ፡ ዋናው ፡ ተበዳሪና ፡ የራስ ፡ ኢንሹራንስ ፡ ማኅበር ፡ ለብቻቸው ፡ ውል ፡ ካደረጉ ፡ ዋስ ፡ የነበሩት ፡ ደንበኛዬ ፡ ነጻ ፡ ናቸው ፡ ለሚሉት ፡ በጠቀሷቸው ፡ ሕጎች ፡ አንዳች ፡ የሚደግፉዋቸው ፡ ምክንያቶች ፡ አይገኙም ።

ይህንም ፡ ያልንበት ፡ በይግባኝ ፡ ባይና ፡ በዋናው ፡ ተበዳሪ ፡ መካከል ፡ የተፈረ ሙት ፡ ሰነዶች ፡ መልስ ፡ ሰጪው ፡ የዋስትና ፡ ግዴታ ፡ ከገቡ ፡ በኋላ ፡ የተፈረሙ ፡ ሰነዶች ፡ ሆነው ፡ ካለመገኘታቸውም ፡ በላይ ፡ ዋሱን ፡ የሚጐዳ ፡ ወይም ፡ በዋሱ ፡ ላይ፡ ግዴታ ፡ የሚያብስ ፡ ወይም ፡ የመክፈያ ፡ ጊዜን ፡ የሚያረዝም ፡ ሳይሆን ፡ እንዲያውም፡ ዋሱን ፡ የሚረዳ ፡ ሆኖ ፡ በመገኘቱ ፡ ነው ።

ስለዚህ ፡ ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ በዋናው ፡ ተበዳሪና ፡ በራስ ፡ አሹራንስ ፡ አክሲዮን ፡ ማኅበር ፡ መካከል ፡ አዲስ ፡ ስምምነት ፡ እንደተደረገ ፡ ቆጥሮ ፡ እነኝህም ፡ ውሎች ፡ ዋሱን ፡ ጐድተውታል ፡ በማለት ፡ በተጠቀሱት ፡ ሕጎች ፡ ዋሱ ፡ እንዳልተ ደገፈ ፡ አድርጎ ፡ በመተቸት ፡ ግንቦት ፡ ፲፰ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፶፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በድምፅ ፡ ብልጫ የሰጠውን ፡ ፍርድ ፡ ሽረን ፡ አነስተኛውን ፡ ድምፅ ፡ በመደገፍ ፡ መልስ ፡ ሰጭው ፡ አቶ ፡ አብደላ ፡ አብዱልሶመድ ፡ ታኅሣሥ ፡ ፳፫ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፶፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ለኢንሹ ራንስ ፡ አክሲዮን ፡ ማኅበር ፡ በገቡት ፡ ዋስትና ፡ ግዴታ ፡ መሠረት ፡ ኃላፊ ፡ ናቸው ፡ ብለን ፡ ፈርደናል ።

ይህ ፡ ፍርድ ፡ ዛሬ ፡ ታኅሣሥ ፡ ፳፪ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷ ፡ ዓ ፡ ም ፡ አዲስ ፡ አበባ ፡ ጠቅ ላይ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የሁለቱም ፡ ወገኖችና ፡ ፈጆች ፡ ባሉበት ፡ ተሰ ጥቶ ፡ ተነቦ ፡ ተሰምቷል ።

ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ በዚህ ፡ ፍርድ ፡ መሠረት ፡ እንዲያስፈጽም ፡ የፍርዱ ፡ ግልባጭ ፡ ይላክለት ፡ ብለናል ።

የይግባኝ ፡ ባይ ፡ ጠበቃ ፡ በዚህ ፡ ይግባኝ ፡ ምክንያት ፡ የደረሰባቸውን ፡ ኪሣራ ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ቁጥር ፡ ፬፻፳፫-፬፻፳፬ ፡ እንደተደነገገው ፡ ዘርዝ ረው ፡ ያቅርቡና ፡ ለመልስ ፡ ሰጪም ፡ ይድረስና ፡ መልሱን ፡ ይዘው ፡ ይቅረቡ ፡ ብለናል ።

SUPREME IMPERIAL COURT

Addis Ababa, Div. No. 4

Justices:

Blatta Matias Helete Work

Ato Tebebe Gessesse

Ato Kifle Gemaneh

RAS INSURANCE S. C. v. ABDUL SEMED

Civil Appeal No. 1486/59

Contracts—Suretyship—Civil Code Arts. 1927, 1928.

An appeal from the decision of the High Court releasing the counter-guarantor where the debtor had given security to the principal guarantor thereby allegedly increasing the liability of the counter guarantor.

Held: Decision reversed.

1. The contract pledging the security was made concurrently with the contract of guarantee.

2. Giving a security to the principal guarantor does not in any way increase the liability of the counter-guarantor, nor does it postpone the debt's due date.

Giving a security to the principal guarantor is actually advantageous to the conterguarantor, and does not release him from any obligations.

After examining the documents we have rendered the following judgment:

JUDGMENT

This is an appeal from the judgment of the High Court releasing the counter-guarantor of the principal debtor for a sum of E $50,000 lent to him by the Commercial Bank of Ethiopia under the guarantee of Ras Insurance Co., the appellant, on the ground that the principal debtor and the creditor (the appellant) have entered into a new contract which increased the liability of the counter-guarantor. The respondent, citing Articles 1927-28 of the Civil Code, contended that without his knowledge the creditor and the principal debtor had entered into a new contract of pledge whereby the debtor undertook to deliver property valued at E $180,000 as security for the performance of his obligation. The High Court released the counter-guarantor by a majority decision.

The relevant part of the memorandum of appeal is as follows:

The principal debtor, Mr. Papazakos, wanted to borrow E $50,000 from the Commercial Bank and, as the bank required him to obtain a guarantor, he asked Ras Insurance Co. to be his guarantor. The company agreed to be the guarantor to the extent of E $50,000, and the principal debtor also undertook to deliver property valued at E $ 180,000 as security for the performance of his obligation. In addition he was also required by the company to get a counter-guarantor. He therefore brought forward Ato Abdul Semed to counter-guarantee the performance

of his obligation toward the Ras Insurance Co. The bank then forwarded the loan of E $50,000 to Mr. Papazakos as agreed. When the date of payment arrived, the principal debtor failed to perform his obligation and the bank accordingly demanded that Ras Insurance Co. pay the E $ 50,000 with interest. The company, having paid off the loan from its account in the bank, demanded that the counter-guarantor, Ato Abdul Semed, pay it back the E $50,000 plus interest. To the contention of Ato Abdul Semed in the High Court that he was no longer bound because a new contract of pledge had been signed by the principal debtor and the insurance company, the said insurance company answered that it was not a new contract but the same contract of pledge signed on the same date as the contract of counter-guarantee and witnessed by the same witnesses. The company offered to introduce witnesses to this effect.

Counsel for the respondent argued that, since the contract of counter-guarantee released his client from his obligations, witnesses should not be introduced.

It has been proved that the contract of counter-guarantee was concluded on the same date as the contract of pledge, i.e., on January 6, 1966, and the same three witnesses attested both contracts.

It is also known that the contract of pledge submitted to the court was the same instrument signed on January 6, 1966. We do not find any reason why we should sustain the contention of counsel for the respondent since the contract of pledge does not in any way increase the liabilities of the counter-guarantor and does not allow time for payment to the debtor. In fact it works to the advantage of Ato Abdul Semed.

We have therefore reversed the majority opinion of the High Court and hold that the respondent, Ato Abdul Semed, is bound by the contract of counter-guarantee.

January 1, 1967

የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፤
አዲስ ፡ አበባ ፤ አንደኛ ፡ ችሎት ።

ዳኞች ፤

አቶ ፡ የሸዋወርቅ ፡ ኃይሉ ፤

አቶ ፡ ጕይቶም ፡ በይን ፤

ሻለቃ ፡ ታደሰ ፡ አብዲ ።

ከሳሽ ፡ ዐቃቤ ፡ ሕግ ፤ ተከሳሽ ፡ የሺጌታ ፡ አረጋ ።*

የወንጀል ፡ ነገር ፡ ቁጥር ፡ ፫፻፶፱/፷ ፡

የወንጀል ፡ መዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፫፻፶፱/፷ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፦ በሥራ ፡ አፈጻጸም ፡ ተግባር ፡ ላይ፡ ስለሚሠሩ ፡ ወንጀሎች ፦ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፬፻፳፪ ፡ (ለ) ።

ተከሳሽ ፡ የፖሊስ ፡ ሥራውን ፡ ሲያከናውን ፡ እጁ ፡ የገባውን ፡ የግል ፡ አቤት ፡ ባዩን ፡ ሽጉጥ ፡ ለራሱ ፡የማይገባውን ፡ የቅርስ ፡ ጥቅም ፡ ለማግኘት ፡ በማሰብ ፡ ሰውሯል ፡ በመባል ፡ በቁጥር ፡ ፬፻፳፪ ፡ (ለ) መሠረት ፡ ተከሰሰ።

<u>ውሳኔ</u> ፦ ተከሳሽ ፡ ተፈርዶበታል ።

፩/ ተከሳሽ ፡ በወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፬፻፳፪ ፡ (ለ) የተደነገገውን ፡ ተላልፏል ፡ የሚባለው ፦

ሀ/ የመንግሥት ፡ ሠራተኛ ፡ ሆኖ ፡ ሲገኝ ፤

ለ/ ለራሱም ፡ ሆነ ፡ ለሌላው ፡ የማይገባውን ፡ ጥቅም ፡ ለማግኘት ፡ ወይም ፡ ለማስገኘት ፡ አስቦ ፡ ተግባሩን ፡ የፈጸመ ፡ ሲሆን ፤

ሐ/ የተሠወረው ፡ ዕቃ ፡ እንዲጠብቅ ፡ በአደራ ፡ የተረከበው ፡ ወይም ፡ በሥራው ፡ አጋጣሚና ፡ ምክንያት ፡ በእጁ ፡ የገባ ፡ ሲሆን ፡ ነው ።

፪/ የፖሊስ ፡ ሠራዊት ፡ አባል ፡ የሆነ ፡ ሰው ፡ የመንግሥት ፡ ሠራተኛ ፡ አይደለም ፡ የሚል ፡ ክርክር ፡ ቢነሳም ፡ በወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፬፻፲ ፡ መሠረት ፡ በቁጥር ፡ ፬፻፳፪ ፡ የተጻፉት ፡ ድንጋጌዎች ፡ ተፈጻሚ ፡ ይሆኑበታል ።

፫/ ተከሳሽ ፡ የፖሊስ ፡ ሠራዊት ፡ አባል ፡ እንደመሆኑ ፡ መጠን ፡ እንኳን ፡ ከሰው ፡ የወሰደውን ፡ ዕቃ ፡ ይቅርና ፡ ወድቆ ፡ ያገኘውን ፡ ዕቃ ፡ ለባለሥልጣን ፡ ማስረከብ ፡ አለበት ።

፬/ ተከሳሽ ፡ ግዴታውን ፡ አፍርሶ ፡ የራሱ ፡ ያልሆነውን ፡ ሽጉጥ ፡ ወስዶ ፡ ለተበደረው ፡ ብድር ፡ በመያዥ ፡ መስጠቱ ፡ የማይገባውን ፡ ጥቅም ፡ ለማግኘት ፡ በማሰብ ፡ ወንጀል ፡ መፈጸሙን ፡ ያስረዳል ።

፭/ ስለፖሊስ ፡ በ፲፱፻፴፭ ፡ ዓ. ም. በቁጥር ፡ ፯ ፡ በወጣው ፡ አዋጅ ፡ በቁጥር ፡ ፲፫ ፡ (፪) መሠረት ፡ ማናቸውም ፡ የፖሊስ ፡ አባል ፡ ሁል ፡ ጊዜ ፡ በሥራው ፡ ላይ ፡ እንዳለ ፡ ይቆጠራል ።

፮/ ተከሳሽ ፡ ወንጀሉ ፡ በተፈጸመበት ፡ ጊዜ ፡ በሥራው ፡ ላይ ፡ ስለሆነ ፡ የግል ፡ አቤት ፡ ባዩም ፡ ለሽጉጡ ፡ ፈቃድ ፡ ስላልነበረው ፡ ተከሳሽም ፡ ሽጉጡን ፡ ከግል ፡ አቤት ፡ ባዩ ፡ ላይ ፡ በግድ ፡ (በኃይል) ሲወስድ ፡ የፖሊስነት ፡ ሥራውን ፡ በማከናወን ፡ ላይ ፡ ያለ ፡ መሆኑን ፡ ስላመነበት ፡ በኃይል ፡ መጠቀሙ ፡ ሕጋዊ ፡ ነው፡ ቢባልም ፡ ወይም ፡ ባይባልም ፤ ሽጉጡ ፡ እጁ ፡ ሊገባ ፡ የቻለው ፡ በሥራው ፡ አጋጣሚና ፡ ምክንያት ፡ ነው ።

መዝገቡን ፡ መርምረን ፡ የሚከተለውን ፡ ፍርድ ፡ ሰጥተናል ።

<u>ፍርድ ።</u>

ተከሳሽ ፡ ወታደር ፡ የሺጌታ ፡ አረጋ ፡ በወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፬፻፳፪ (ለ) ፡ የተጻፈውን ፡ ደንብ ፡ በመተላለፍ ፡ ነሐሴ ፡ ፳፬ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፶፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ከሌሊቱ ፡ በግምት ፡ ፯ ፡ ሰዓት ፡ ሲሆን ፡ ቦዳሶ ፡ ተመስገን ፡ የተባለውን ፡ ሽጉጥ ፡ ያለ

* ጠቅላይ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፤ ፪ኛ ፡ የወንጀል ፡ ችሎት ፡ በወንጀል ፡ ይግባኝ ፡ መዝገብ ፡ ቍጥር ፡ ሺ፴፪/፷ ፡ አጽንቶታል ።

ፈቃድ ፡ ይዘሃል ፡ ብሎ ፡ ሕገ ፡ ወጥ ፡ የሆነ ፡ ብልጽግና ፡ ለራሱ ፡ ለማግኘት ፡ አስቦ ፡
የሥራውን ፡ ሁኔታ ፡ ምክንያት ፡ በማድረግ ፡ የግል ፡ ተበዳዩን ፡ ሽጉጥ ፡ ወስዷል ፡
ተብሎ ፡ ተከሶ ፡ ቀርቦ ፡ የክሱ ፡ ማመልከቻ ፡ ከተነበበለት ፡ በኋላ ፡ ጥፋተኛ ፡ አይደ
ለሁም ፡ ብሏል ። ዐቃቤ ፡ ሕጉም ፡ ተከሳሹ ፡ በሕጉ ፡ ላይ ፡ በተገለጸው ፡ መሠረት ፡ ለመ
ፈጸሙ ፡ የሚያውቁ ፡ ናቸው ፡ ብሎ ፡ ምስክሮች ፡ ቆጥሮ ፡ አስመስክሯል ።

የቀረቡት ፡ ምስክሮችም ፡ ተከሳሹ ፡ ወንጀል ፡ ተፈጸመ ፡ በተባለበት ፡ ዕለት ፡
ከግል ፡ ተበዳዩና ፡ ከሌሎች ፡ ሰዎች ፡ ጋር ፡ ሆኖ ፡ ከአንድ ፡ መጠጥ ፡ ቤት ፡ ውስጥ ፡
አብረው ፡ መጠጥ ፡ ሲጠጡ ፡ አምሽተው ፡ ከመጠጥ ፡ ቤቱም ፡ ሲወጡ ፡ ተከሳሹና ፡
የግል ፡ ተበዳዩ ፡ አብረው ፡ መውጣታቸውን ፡ ሲመሰክሩ ፡ የዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ ፩ኛው ፡
ምስክር ፡ የሆነው ፡ የግል ፡ ተበዳዩ ፡ ከተከሳሹ ፡ ጋር ፡ ሆኖ ፡ ከመጠጥ ፡ ቤቱ ፡ ወጥቶ ፡
መንገድ ፡ እንደጀመሩ ፡ ተከሳሹ ፡ ለሽጉጡ ፡ ፈቃድ ፡ እንዳለው ፡ እንዲያሳየው ፡ የጠየ
ቀው ፡ መሆኑን ፡ በመግለጽ ፡ እሱም ፡ እንዲምረው ፡ (እንዳይከሰው) ለምኖት ፡ እምቢ፡
በማለቱ ፡ ቤቱ ፡ አቅራቢያ ፡ ደርሶ ፡ ስለነበረ ፡ ሸሽቶ ፡ ለመግባት ፡ ሲል ፡ ተከሳሹ ፡
ተከታትሎ ፡ ይዞት ፡ ሲታገሉ ፡ ሽጉጡ ፡ መሬት ፡ መውደቁንና ፡ በዚሁ ፡ ጊዜ ፡ በመን
ገድ ፡ የሚዘዋወሩ ፡ ፖሊሶች ፡ መጥተው ፡ እንደያዙትና ፤ ተከሳሹም ፡ ለየት ፡ ብሎ ፡
ሁለቱ ፡ ታግለውበት ፡ ከነበረበት ፡ ሥፍራ ፡ ሽጉጡን ፡ አንስቶ ፡ ለፖሊሶች ፡ እንደአ
ሳየ ፡ መስክሯል ። የደረሰበትንም ፡ ሁኔታ ፡ ፖሊስ ፡ ጣቢያ ፡ ቀርቦ ፡ ማመልከቱንና ፡
ዋል ፡ አደር ፡ ብሎም ፡ ተከሳሹ ፡ አማላጅ ፡ ልኮበት ፡ ፫፻ ፡ ብር ፡ (ሦስት ፡ መቶ) ፡ ከፍ
ሎት ፡ ክሱን ፡ ከመቀጠል ፡ ያቋረጠ ፡ መሆኑንና ፡ አንደኛ ፡ የዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ ማስረጃ ፡
የሆነው ፡ ሽጉጥም ፡ የራሱ ፡ መሆኑን ፡ አረጋግጦ ፡ አስረድቷል ።

ሶስተኛው ፡ የዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ ምስክር ፡ የግል ፡ ተበዳዩ ፡ (አንደኛው ፡ የዐቃቤ ፡
ሕግ ፡ ምስክር) ፡ መሣሪያዬን ፡ ሊቀሙኝ ፡ ነው ፡ እያለ ፡ ሲናገር ፡ ሰምቶት ፡ ደጅ ፡
ወጥቶ ፡ ቢመለከት ፡ የግል ፡ ተበዳዩን ፡ አንድ ፡ የፖሊስ ፡ ዩኒፎርም ፡ የለበሰ ፡ ሰው ፡
ሲታገለውና ፡ ሁለት ፡ ሌሎች ፡ ፖሊሶች ፡ መጥተው ፡ የግል ፡ ተበዳዩን ፡ ይዘው ፡ ሲሄ
ዱ ፡ ከግል ፡ ተበዳዩ ፡ ጋር ፡ ሲታገል ፡ የነበረው ፡ የፖሊስ ፡ ልብስ ፡ የለበሰው ፡ ሰው ፡
ከአንድ ፡ የሲቪል ፡ ልብስ ፡ ከለበሰ ፡ ጋር ፡ ትግል ፡ ተደርጎበት ፡ እነበረበት ፡ ስፍራ ፡
ተመልሰው ፡ በባትሪ ፡ ፈልገው ፡ ሽጉጥ ፡ አንስተው ፡ የወሰዱ ፡ ለመሆናቸው ፡ መስክ
ሯል ። አራተኛው ፡ የዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ ምስክር ፡ የግል ፡ ተበዳዩ ፡ የኔ ፡ ነው ፡ ሲል ፡ የገለ
ጸውን ፡ ሽጉጥ ፡ የዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ ማስረጃ ፡ ሆኖ ፡ የቀረበውን ፡ ተመልክቶ ፡ ተከሳሹ ፡
ይህንኑ ፡ ሽጉጥ ፡ የራሱ ፡ መሆኑን ፡ ነግሮት ፡ አስይዞ ፡ ፩፻ ፡ ብር ፡ (አንድ ፡ መቶ) ፡
እንዲበደርለት ፡ ጠይቆት ፡ እንደነበርና ፡ እሱም ፡ የተባለውን ፡ ሽጉጥ ፡ አስይዞ ፡
ገንዘብ ፡ የተበደረለት ፡ መሆኑን ፡ መስክሯል ።

ወንጀል ፡ ተፈጸመ ፡ በተባለበትም ፡ ዕለት ፡ ተከሳሹና ፡ የግል ፡ ተበዳዩ ፡ ወደ ፡
ፖሊስ ፡ ጣቢያ ፡ ሄደው ፡ ተከሳሹ ፡ የግል ፡ ተበዳዩ ፡ ሽጉጥ ፡ ተኰሰብኝ ፡ ብሎ ፡ ሲያ
መለክት ፡ የግል ፡ ተበዳዩ ፡ ደግሞ ፡ ተከሳሹ ፡ ከሌላው ፡ ጓደኛው ፡ ጋር ፡ ሆኖ ፡ ሽጉ
ጡን ፡ የቀማው ፡ መሆኑን ፡ ያመለከቱ ፡ መሆናቸውንና ፡ ተከሳሹም ፡ ከጣቢያው ፡
ጠፍቶ ፡ ለመሄዱ ፡ ፪ኛው ፡ የዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ ምስክር ፡ መስክሯል ። የዐቃቤ ፡ ሕግ ፡
ማስረጃ ፡ ከተፈጸመ ፡ በኋላ ፡ ተከሳሹ ፡ መከላከያ ፡ እንዳለው ፡ እንዲያቀርብ ፡ ቢጠ
የቅ ፡ የለኝም ፡ ብሏል ።

በተከሳሹ ፡ ላይ ፡ የተጠቀሰበት ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፬፻፷፪ ፡
"(ሀ) የታወቀ ፡ የመንግሥት ፡ ባለሥልጣን ፡ ሹም ፤ ወይም ፡ ሠራተኛ ፡ የሆነ ፡ ለራሱ ፡
ሆነ ፡ ለሌላው ፡ የማይገባውን ፡ የቅርስ ፡ ጥቅም ፡ ለማግኘት ፡ ወይም ፡ ለማስገ
ኘት ፡ በማሰብ ።

(ለ) --- ፡ እንዲጠብቃቸው ፡ በአደራ ፡ የተረከባቸውን ፡ ወይም ፡ በሥራው ፡ አጋጣሚና ፡ ምክንያት ፡ በእጁ ፡ ሊገቡ ፡ የቻሉትን ፡ ይህን ፡ የመሳሰሉትን ፡ ዕቃዎች ፡ ወይም ፡ ባለዋጋ ፡ የሆኑትን ፡ ነገሮች ፡ የሰወረ ፡ እንደሆነ ፤ እስከ ፡ አስር ፡ ዓመት ፡ ሊደርስ ፡ በሚችል ፡ ጽኑ ፡ እሥራትና ፡ እስከ ፡ አስር ፡ ሺህ ፡ ብር ፡ ሊደርስ ፡ በሚችል ፡ የገንዘብ ፡ መቀጮ ፡ ይቀጣል ፤" ይላል ።

የዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ ክስና ፡ ማስረጃ ፡ እንዲሁም ፡ የተጠቀሰው ፡ ሕግ ፡ ከዚህ ፡ በላይ፡ የተገለጹት ፡ ሲሆኑ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱም ፡ መርምሮ ፡ መወሰን ፡ የሚገባው ፡ ተከሳሹ ፡ እንዲጠብቅ ፡ በአደራ ፡ የተሰጠውን ፡ ወይም ፡ በሥራው ፡ ምክንያትና ፡ አጋጣሚ ፡ እጁ ፡ ሊገባ ፡ የቻለውን ፡ ዕቃ ፡ ሕገ ፡ ወጥ ፡ ብልጽግና ፡ ማግኘት ፡ አስቦ ፡ ወስዷልን ? የሚለውን ፡ ጥያቄ ፡ ነው ። ይህንንም ፡ ጥያቄ ፡ ለመመለስ ፡ የሕጉን ፡ መንፈስ ፡ መመርመር ፡ ያስፈልጋል ።

አንድ ፡ ሰው ፡ በተጠቀሰው ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ ጥፋተኛ ፡ ሆኖ ፡ ሊቀጣ ፡ የሚችለው ፡ የሚከተሉት ፡ ነጥቦች ፡ ተሟልተው ፡ ሲገኙ ፡ ነው ።

(፩) ተከሳሹ ፡ የመንግሥት ፡ ባለሥልጣን ፡ ወይም ፡ ሠራተኛ ፡ ሆኖ፡ሲገኝ ፤

(፪) ተከሳሹ ፡ ወንጀል ፡ የፈጸመው ፡ ለራሱ ፡ ወይም ፡ ለሌላ ፡ ሰው ፡ የማይገባ፡ የቅርስ ፡ ጥቅም ፡ ለማስገኘት ፡ አስቦ ፡ እንደሆነ ፤

(፫) የተወሰደው ፡ ዕቃ ፡ ለተከሳሹ ፡ በእምነት ፡ የተሰጠው ፡ ወይም ፡ በሥራው ፡ ምክንያት ፡ እጁ ፡ የገባ ፡ ሲሆን ፡ ነው ።

በመጀመሪያው ፡ ነጥብ ፡ የተመለከተውን ፡ አሳብ ፡ ለመመርመር ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፭፻፲(፩)ን ፡ መመልከት ፡ ያስፈልጋል ። የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፭፻፲(፩) ፡ "የፖሊስ ፡ ሠራዊት ፡ ኃይል ፡ አባሎች ፡ ሆነው ፡ በሚሠሩበት ፡ ጊዜ ፡ --- ፡ በዚህ ፡ ምዕራፍ ፡ ከተጻፈው ፡ አንዱን ፡ ወንጀል ፡ በሠሩ ፡ ጊዜ ፡ ከዚህ ፡ በታች ፡ የተጻፉት ፡ የቅጣት ፡ ድንጋጌዎች ፡ ይፈጸሙባቸዋል ፡" ስለሚል ፡ ተከሳሹ ፡ የፖሊስ ፡ ሠራዊት ፡ አባል ፡ ስለሆነ ፡ የመንግሥት ፡ ሠራተኛ ፡ አይደለም ፡ የሚል ፡ ክርክር ፡ ቢነሳም ፡ እንኳ ፡ ሕጉ ፡ ይመለከተዋል ።

ሁለተኛ ፡ በተከሳሹ ፡ ላይ ፡ የቀረበው ፡ ክስ ፡ ከግል ፡ ተበዳዩ ፡ ሽጉጥ ፡ ወስዷል ፡ ተብሎ ፡ ሲሆን ፡ በክሱም ፡ መሠረት ፡ ተከሳሹ ፡ ከግል ፡ ተበዳዩ ፡ ጋር ፡ ታግሎ ፡ ሽጉጡን ፡ አስጥሎ ፡ ለመውሰዱ ፡ በ፩ኛው ፡ የዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ ምስክር ፡ በአካባቢ ፡ ምስክሮች ፡ ከመረጋገጡም ፡ በላይ ፡ ተወሰደ ፡ የተባለውን ፡ ሽጉጥ ፡ ተከሳሹ ፡ ገንዘብ ፡ ሲበደር ፡ አስይዞት ፡ ስለነበር ፡ ተይዞ ፡ ቀርቧል ። ተከሳሹ ፡ የራሱ ፡ ያልሆነውን ፡ የሌላውን ፡ ሰው ፡ ሽጉጥ ፡ መውሰዱና ፡ ለጉዳዩም ፡ ማሚያ ፡ ይህንኑ ፡ ሽጉጥ ፡ አስይዞ ፡ ገንዘብ ፡ መበደሩ ፡ ወንጀሉን ፡ ሲፈጽም ፡ ለራሱ ፡ የማይገባውን ፡ ጥቅም ፡ ለማግኘት ፡ አስቦ ፡ ያደረገው ፡ መሆኑን ፡ ያስረዳል ። ተከሳሽ ፡ የፖሊስ ፡ ሠራዊት ፡ አባል ፡ ሆኖ ፡ እንኳንስ ፡ ከሰው ፡ የወሰደውን ፡ ዕቃ ፡ ይቅርና ፡ ወድቆ ፡ ያገኘውንም ፡ ቢሆን ፡ ለባለሥልጣን ፡ ማስረከብ ፡ የሥራ ፡ ግዴታው ፡ ስለሆነ ፡ ግዴታውን ፡ ባለመፈጸሙ ፡ የያዘውን ፡ ዕቃ ፡ ለራሱ ፡ ጥቅም ፡ ማዋሉ ፡ የቅርስ ፡ (ማቴሪያል) ፡ ጥቅም ፡ ለማግኘት ፡ አስቦ ፡ ወንጀል ፡ መፈጸሙን ፡ የሚያሳይ ፡ ግልጽ ፡ ማስረጃ ፡ ነው ።

ሦስተኛ ፡ ተከሳሹ ፡ የመንግሥት ፡ ሠራተኛ ፡ ሆኖ ፡ ለግል ፡ ጥቅሙ ፡ ያዋለው ፡ ዕቃ ፡ እንዲጠብቅ ፡ በአደራ ፡ ወይም ፡ በሥራው ፡ ምክንያት ፡ እጁ ፡ የገባ ፡ መሆን ፡ እንዳለበት ፡ መመርመር ፡ ያስፈልጋል ። በዚህ ፡ ነገር ፡ ተከሳሹ ፡ በአደራ ፡ የተሰጠውን ፡ ዕቃ ፡ ሰወረ ፡ ተብሎ ፡ አልተከሰሰም ። በዚሁ ፡ ሁኔታም ፡ አልተመሰከረም ። ስለ

ዚህ ፡ ሁለተኛውን ፡ ነጥብ ፡ እንመልከት ፡፡ ሽጉጡ ፡ በተከሳሹ ፡ እጅ ፡ ሊገባ ፡ የቻለው ፡ በሥራው ፡ አጋጣሚና ፡ ምክንያት ፡ ነውን ? ተከሳሹ ፡ ከግል ፡ ተበዳዩ ፡ ጋር ፡ አብረው፡ መጠጥ ፡ ቤት ፡ አምሽተው ፡ ሲወጡ ፡ ለያዘው ፡ ሽጉጥ ፡ ፈቃድ ፡ እንዳለው ፡ የግል ፡ ተበዳዩን ፡ መጠየቁ ፡ ያለፈቃድ ፡ ሽጉጥ ፡ መያዝ ፡ በሕግ ፡ የተከለከለ ፡ መሆኑን ፡ በማወቅና ፡ እሱም ፡ የፖሊስ ፡ ሠራዊት ፡ አባል ፡ በመሆኑ ፡ በሕግ ፡ የተከለከለውን ፡ ነገር፡ ሁሉ ፡ የማስከበር ፡ ሥልጣን ፡ እንዳለው ፡ በመገመት ፡ እንደሆነ ፡ ከአድራጎቱ ፡ መረዳት ፡ ይቻላል ፡፡ እዚህ ፡ ላይ ፡ ተከሳሹ ፡ በዚያን ፡ ሰዓት ፡ በሥራው ፡ ላይ ፡ ነበርን ? የሚል ፡ ጥያቄ ፡ ሊቀርብ ፡ ይችል ፡ ይሆናል ፡፡ ስለፖሊስ ፡ ሥራና ፡ ሥልጣን ፡ በ፲፱፻፴፰ ዓ ፡ ም ፡ የወጣው ፡ አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፯ ፡ አንቀጽ ፡ ፲፫ ፡ (፪) ፡ "ማናቸውም ፡ ዘበኛ ፡ ሁልጊዜም ፡ በሥራው ፡ ላይ ፡ እንዳለ ፡ ሆኖ ፡ ይቆጠራል --- ፡" ይላል ፡፡ በዚህ ፡ ምክንያት ፡ ተከሳሹ ፡ የፖሊስ ፡ ሠራዊት ፡ አባል ፡ በመሆኑ ፡ የሥራ ፡ ጊዜው ፡ እንደሌላ ፡ ሠራተኛ ፡ የተወሰነ ፡ ስላልሆነ ፡ ተከሳሹ ፡ የተከሰሰበትን ፡ ወንጀል ፡ በፈጸመበት ፡ ጊዜ ፡ በሥራው ፡ ላይ ፡ እንደነበረ ፡ ይቆጠራል ፡፡ ተከሳሹ ፡ በሥራው ፡ ላይ ፡ ከሆነና ፡ የግል ፡ ተበዳዩም ፡ ሽጉጥ ፡ ለመያዝ ፡ ፈቃድ ፡ የሌለው ፡ ከሆነ ፡ ተከሳሹ ፡ በኃይል ፡ በመጠቀም ፡ ከግል ፡ ተበዳዩ ፡ ሽጉጥ ፡ መውሰዱ ፡ ሕጋዊ ፡ ነው ፡ ወይም ፡ አይደለም ፡ ቢባልም ፡ ተከሳሹ ፡ ይህን ፡ ተግባር ፡ ሲፈጽም ፡ የፖሊስ ፡ ሥራውን ፡ እንደሚያከናውን ፡ እራሱን ፡ በመቁጠር ፡ የፈጸመው ፡ ስለሆነ ፡ ሽጉጡ ፡ እጁ ፡ የገባው ፡ በሥራው ፡ ምክንያት ፡ ነው ፡፡ ስለዚህ ፡ ተከሳሹ ፡ የሽጉጥ ፡ ፈቃድ ፡ በሚል ፡ ምክንያት ፡ ከግል ፡ ተበዳዩ ፡ እጅ ፡ የወሰደውን ፡ ሽጉጥ ፡ ለክፍሉ ፡ ባለሥልጣን ፡ አቅርቦ ፡ ሕጋዊ ፡ እርምጃ ፡ እንዲወሰድበት ፡ በማድረግ ፡ ፈንታ ፡ ሽጉጡን ፡ እቤቱ ፡ ወስዶ ፡ ለችግሩ ፡ መዋያም ፡ ይህንኑ ፡ ሽጉጥ ፡ አስይዞ ፡ ለገንዘብ ፡ መበደሪያ ፡ ማድረጉ ፡ ለራሱ ፡ የቅርስ ፡ (ማቴሪያል) ፡ ጥቅም ፡ ለማግኘት ፡ አስቦ ፡ የፈጸመው ፡ ወንጀል ፡ ስለሆነ ፡ በወንጀለኛ ፡ መቅጫ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፮፻፳፱ (ለ) ፡ መሠረት ፡ ጥፋተኛ ፡ ነው ፡ ብለን ፡ ፈርደናል ፡፡

ቅጣት ፡፡

ተከሳሹ ፡ የተከሰሰበትን ፡ ወንጀል ፡ የፈጸመው ፡ ሕገ ፡ ወጥ ፡ ብልጽግናን ፡ ለራሱ፡ ለማግኘትና ፡ የሥራውን ፡ ሁኔታ ፡ ምክንያት ፡ በማድረግ ፡ ለመሆኑ ፡ ተረጋግጦ ፡ ተመስክሮበታል ፡፡ ስለዚህ ፡ በወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ በአንቀጽ ፡ ፯፫ ፡ እና ፡ በአንቀጽ ፡ ፮፻፳፱ (ለ) ፡ የተመለከተውን ፡ መሠረት ፡ አድርገን ፡ እጁ ፡ ከተያዘበት ፡ ከኅዳር ፡ ፳፰ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ጀምሮ ፡ በአምስት ፡ ዓመት ፡ ጽኑ ፡ እስራትና ፡ በ፪ሺ ፡ ብር ፡ መቀጮ ፡ እንዲቀጣ ፤ ተከሳሽ ፡ ሁለቱን ፡ ሺህ ፡ ብር ፡ መቀጮ ፡ ባይከፍል፡ ስለገንዘቡ ፡ ለውጥ ፡ ሁለት ፡ ዓመት ፡ ተጨምሮ ፡ በጠቅላላው ፡ በሰባት ፡ ዓመት ፡ ጽኑ፡ እስራት ፡ እንዲቀጣ ፡ ወስነናል ፡፡

ይህ ፡ ፍርድ ፡ ዛሬ ፡ መጋቢት ፡ ፳፫ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ተሰጠ ፡፡

ተከሳሽ ፡ ይግባኝ ፡ ጠይቋል ፡፡

HIGH COURT

Addis Ababa, Div. No. 1

Judges:

Ato Yeshewa Work Hailu
Ato Goitom Beyen
Major Tadesse Abdi

PUBLIC PROSECUTOR v. YESHIGETA AREGA*

Criminal Case No. 359/60.

Criminal law—Offences committed by police officer in discharge of duties—Penal Code Art. 422(b).

Defendant was charged with retaining possession of the private complainant's pistol, seized in the course of his police duties, with intent to obtain unlawful enrichment thereby.

Held: Defendant convicted.

1. Defendant has violated Pen. Code Art. 422(b) if he as a public servant, commits the act with intent to obtain an unlawful enrichment for himself or another, and the object retained by him came into his possession in the discharge of his official duties.
2. Even if it could be argued that he is not a public servant, Art. 422 applies to him pursuant to Pen. Code Art. 410.
3. As a policeman the defendant had a duty to deliver to the authorities any object seized on duty.
4. Defendant's use of the pistol as a pledge to borrow money showed his intent to obtain unlawful enrichment.
5. Under Art. 13(2) of the Police Proclamation of 1942, policemen are deemed to be on duty at all times.
6. Regardless of the propriety of seizing the pistol by force, the defendant gained possession of the pistol in the discharge of his duties.

JUDGMENT

The defendant, Private Yeshigeta, was charged with the offence under Article 422 of the Penal Code. The charge stated that defendant in order to obtain for himself an undue material advantage misappropriated the pistol of Bedase Temesgen, the private complainant, which came into his hand, while he (the defendant) was executing his duty as a policeman, on August 30, 1967, around 1 a. m.

The defendant pleaded not guilty to the charge. Witnesses for the prosecution were heard.

The witnesses testified that they saw the defendant and the private complainant leaving a bar together on the night of the alleged crime. The private complainant testified to the effect that he left the bar with the defendant on the night in question and shortly afterwards the defendant asked him to show him his permit for the pistol which he (the private complainant) was carrying at the time. He then asked the defendant not to report the matter to the authorities, but the defendant insisted on reporting it. When they came near the private complainant's house, he tried to escape. But the defendant caught him and while they were struggling the pistol fell down. At this point two policemen arrived at the scene and caught the private complainant. The defendant picked the pistol up and showed it to the

* Affirmed, Criminal Appeal No. 1032/60, Supreme Imperial Court, Div. No. 2.

policemen. The private complainant reported the incident to the police. After a few days the defendant sent him E $300.00 through mediators, and he dropped the charge against the defendant.

This was the testimony of the private complainant. The third witness testified that he heard the private complainant shouting that some people were trying to take away his pistol. He said he saw the private complainant struggling with a man in a police uniform. According to Witness No. 3, two other policemen then arrived at the scene and went away with the private complainant. The person who was struggling with the complainant returned to the place of the fight with a light and, after searching for some time, picked up a pistol from the ground. Witness No. 4 identified the pistol which was produced as an exhibit by the prosecution, as the one which the defendant had shown him. He testified that the defendant had asked him to find him a loan of E $100.00 using the pistol as a pledge. He said that the defendant told him that the pistol belonged to him. He testified that he gave the pistol as a pledge and borrowed some money for the defendant. Witness No. 2 testified that on the date of the commission of the alleged crime the defendant and the private complainant had gone to the police station and, when the defendant complained that the private complainant fired a shot at him, the private complainant reported that the defendant together with his friend took his pistol from him. He further testified that the defendant disappeared from the police station. After the case for the prosecution was concluded, the accused was called upon to proffer his defence. But the accused stated that he had no evidence to put forth.

Article 422, the violation of which the defendant is charged with, states:

(a) Any public servant who, with intent to procure for himself or another an undue material advantage:

(b) misappropriates such objects or securities which have been entrusted to him or which come into his hands by virtue of or in the course of his duties, is punishable with rigorous imprisonment not exceeding ten years, and fine not exceeding ten thousand dollars.

We have seen the charge and the law cited as well as the case of the prosecution. The court should now answer the question of whether or not the defendant misappropriated an object which had been entrusted to him or which had come into his hands in the course of his duties, with intent to provide for himself an undue material advantage.

In order to answer this question, one has to examine the requirements of the law.

A man is guilty of the offence under Article 422 only if the following requirements are satisfied:

(1) the defendant must be a public servant;

(2) the defendant must have committed the alleged crime with intent to procure for himself or another an undue material advantage;

(3) the misappropriated object must have come into the hands of the defendant or must have been entrusted to him by virtue of or in the course of his duties.

In examining the first requirement one has to refer to Article 410 (1) of the Penal Code which says, "...members of the armed or police forces are subject to the punitive provisions which follow where, in the discharge of their office, duties or employment, they commit any of the offences under this chapter." Therefore,

since the defendant is a member of the police force, the law applies to him even if an argument could be raised to the effect that the defendant is not a public servant. Second, the charge against the defendant is that he misappropriated the pistol of the private complainant. The testimony of Witness No. 1 and the other prosecution witnesses show that the defendant took the pistol from the private complainant. The pistol was seized by force and was given as a pledge by the defendant for the loan he took. The facts that the defendant took a pistol which did not belong to him and that he gave the pistol as a pledge for the loan show that he committed the offence with intent to procure for himself an undue advantage.

The defendant, as a member of the police force, has the duty to hand over to the authorities every object which he finds, let alone an object which he has seized from another person. The fact that he ignored his duty and that he used the object for his own purposes shows that he has acted with intent to procure for himself an undue material advantage and thereby committed an offence. Thirdly, we must examine the issue of whether or not the object was entrusted to the defendant (a public servant), or came into his hands by virtue of or in the course of his duties.

The defendant is not accused of misappropriating an object which has been entrusted to him; no evidence was produced to this effect. So, let us look at the second requirement. Did the pistol come into the hands of the defendant by virtue of or in the course of his duty? The fact the defendant asked the private complainant to show him his licence to carry the pistol shows us that the defendant knew that carrying a pistol without authorization is illegal and that it was his duty as a member of the police force to enforce the law. At this point a question may be posed as to whether or not the defendant was on duty at that particular time. Article 13 (2) of the Police Proclamation, No. 6 of 1942 states that "every police officer shall be deemed to be on duty at all times...." Therefore, since the defendant is a member of the police force and since he is on duty at all times, he is deemed to be on duty when he committed the offence with which he is charged.

Therefore, since the defendant was on duty at the time of the commission of the crime, and the private complainant had no licence to carry the pistol and since the defendant believed that he was exercising his duty as a policeman when he took the pistol by force from the private complainant, we conclude that the pistol came into his hands in the course of his duty irrespective of the fact that use of force by the defendant to obtain the pistol may or may not be legal.

The defendant failed to hand over to the authorities the pistol he took from the private complainant. Instead he took the pistol home and afterwards gave it to a creditor as a pledge for the money he borrowed. This shows that the defendant committed an offence in that he misappropriated the pistol with intent to procure for himself an undue material advantage. We have, therefore, found him guilty of the offence under Article 422 (b) of the Penal Code.

SENTENCE

It has been proved that the defendant, with intent to procure for himself an undue material advantage, misappropriated an object which came into his hands in the course of his duty. After considering the provisions of Articles 83 and 422 (b), we hereby sentence the defendant to 5 years rigorous imprisonment starting from the day of his arrest, December 7, 1967 and to a pay fine in the sum of E $ 2000. If the defendant fails to pay the fine he shall serve two more years of rigorous imprisonment instead, which brings the total to seven years of rigorous imprisonment.

April 1, 1969.

የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፤

አዲስ ፡ አበባ ።

ዳኞች ፡

አቶ ፡ ንጉሤ ፡ ፍትሕ ፡ አወቅ ፤

አቶ ፡ አሰፋ ፡ ሊበን ፤

አቶ ፡ መሐመድ ፡ ብርሃን ፡ ኑርሁሴን ።

ይግባኝ ፡ ባይ ፡ አርቢስ ፡ የንግድና ፡ ቴክኒክ ፡ ክፍል ፡ ማኀበር ፡

መልስ ፡ ሰጭ ፡ የአገር ፡ ውስጥ ፡ ገቢ ፡ መሥሪያ ፡ ቤት ።

የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ መዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፰/፶፱ ፡

የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ መዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፰/፶፱ ፡ ስለ ፡ ታክስ ፡— በሽያጭ ፡ ገቢ ፡ ላይ ፡ የሚከፈል ፡ ታክስ ፡—የሻጩ ፡ ግዴታ ፡— ከታክስ ፡ ነፃ ፡ ስለመሆን ፡ (ታክስ ፡ የማይከፈልበት ፡ ጊዜ) ፡— በጠቅላላው ፡ ወይም ፡ በጅምላ ፡ የሚደረግ ፡ ሽያጭ ፡ (የጅምላ ፡ ሽያጭ) ፡— የግብር ፡ ይግባኝ ፡ ጉባኤ ፡ የሰጠውን ፡ ፍርድ ፡ በመቃወም ፡ ይግባኝ ፡ በከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ቀርቦ ፡ በቀጠሮ ፡ ላይ ፡ እንዳለ ፡ ታክስ ፡ የመክፈል ፡ ግዴታ ፡ ስለመኖሩ ፡— ለግብር ፡ ይግባኝ ፡ ጉባኤ ፡ የሰጠውን ፡ ፍርድ ፡ በመቃወም ፡ ለከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ይግባኝ ፡ የማለት ፡ መብት ፡ ታክስ ፡ ሳይከፈልም ፡ ስለመኖሩ ፡— የግብር ፡ ይግባኝ ፡ ጉባኤ ፡ የሰጠውን ፡ ፍርድ ፡ ግልባጭ ፡ ታክስ ፡ ከፋዩ ፡ ለማግኘት ፡ መብት ፡ ያለው ፡ ስለመሆኑ ፡— የ፲፱፻፶፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፷ ፡ እና ፡ (የታረመው) ፡ አንቀጽ ፡ ፫ ፡ ፲፯ ፡ ፲፰ ፡ የ፲፱፻፶፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፷፫ ፤ አንቀጽ ፡ ፳፩ ።

የግብር ፡ ይግባኝ ፡ ጉባኤ ፡ ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ ኩባንያ ፡ ለመንግሥት ፡ መሥሪያ ፡ ቤቶች ፡ በሸጣቸው ፡ የመኪናዎች ፡ ሽያጭ ፡ ገቢ ፡ ላይ ፡ ታክስ ፡ መክፈል ፡ አለበት ፡ ሲል ፡ የወሰነውን ፡ በመቃወም ፡ የቀረበ ፡ ይግባኝ ።

<u>ውሳኔ</u> ፡— ፍርዱ ፡ ጸንቷል ።

፩/ ታርሞ ፡ የወጣው ፡ የ፲፱፻፶፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፷ ፡ አንቀጽ ፡ ፲፯ ፡ ሻጭ ፡ በሽያጭ ፡ ገቢ ፡ ላይ ፡ ታክስ ፡ እንዲከፍል ፡ ይደነግጋል ። ገዢው ፡ ከታክስ ፡ ነፃ ፡ የሆነ ፡ የመንግሥት ፡ መሥሪያ ፡ ቤት ፡ ቢሆንም ፡ ሻጭ ፡ ታክሱን ፡ መክፈል ፡ አለበት ።

፪/ አንድ ፡ ሽያጭ ፡ እንደ ፡ ጅምላ ፡ ሽያጭ ፡ ተቆጥሮ ፡ ከታክስ ፡ ነፃ ፡ የሚሆነው ፡ ታርሞ ፡ በወጣው ፡ በ፲፱፻፶፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፷ ፡ በአንቀጽ ፡ ፲፰ ፡ (ሀ) የተደነገጉት ፡ ሁለት ፡ አስፈላጊ ፡ ነገሮች ፡ ተሟልተው ፡ ሲገኙ ፡ ነው ። እነኚህም ፡— አንደኛ ፡ ዕቃዎቹ ፡ የተሸጡት ፡ በጠቅላላው ፡ ወይም ፡ በጅምላ ፡ ሲሆንና ፡ ሁለተኛ ፡ ገዢው ፡ ነጋዴ ፡ ሲሆን ፡ ነው ።

፫/ በ፲፱፻፶፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በወጣው ፡ አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፷፫ ፡ አንቀጽ ፡ ፳፩ ፡ መሠረት ፡ (ማለት ፡— በ፲፱፻፶፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የወጣውን ፡ አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፷ ፡ አንቀጽ ፡ ፴፯ ፡ ሳንመለከት ፡ ስንተረጉመው) ለከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የቀረበ ፡ ይግባኝ ፡ ቢኖርም ፤ የግብር ፡ ይግባኝ ፡ ጉባኤ ፡ ውሳኔ ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ ካልታገደ ፡ በስተቀር ፡ የአገር ፡ ውስጥ ፡ ገቢ ፡ መሥሪያ ፡ ቤት ፡ ታክስ ፡ የመሰብሰብ ፡ ግዴታ ፡ አለበት ።

፬/ የግብር ፡ ይግባኝ ፡ ጉባኤ ፡ የወሰነው ፡ ታክስ ፡ ባይከፈልም ፡ ውሳኔውን ፡ በመቃወም ፡ ለከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ይግባኝ ፡ ማቅረብ ፡ ይቻላል ።

፭/ የአገር ፡ ውስጥ ፡ ገቢ ፡ መሥሪያ ፡ ቤት ፡ የግብር ፡ ይግባኝ ፡ ጉባኤ ፡ የሰጠውን ፡ ፍርድ ፡ ግልባጭ ፡ ለግብር ፡ ከፋዩ ፡ መስጠት ፡ አለበት ።

፮/ በ፲፱፻፶፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በወጣው ፡ አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፷ ፡ በአንቀጽ ፡ ፫ ፡ ውስጥ ፡ ያለው ፡ "ሰዎች" ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ ትርጓሜ ፡ የመንግሥት ፡ መሥሪያ ፡ ቤቶችን ፡ አይጨምርም ፡ ሆኖም ፡ የዚህ ፡ ቃል ፡ ትርጉም ለአሁኑ ፡ ጉዳይ ፡ ምንም ፡ አግባብ ፡ የለውም ።

<u>ፍርድ ።</u>

የክርክሩ ፡ ፍሬ ፡ ነገር ፡ እንደሚከተለው ፡ ነው ። የይግባኝ ፡ ባይ ፡ ኩባንያ ፡ ለግ ቢ ፡ ሚኒስቴር ፡ ለኤምባሲዎች ፡ ለፖሊስ ፡ ሠራዊት ፡ ለብሔራዊ ፡ ጦርና ፡ ለሌሎችም ፡

መሥሪያ ፡ ቤቶች ፡ ከቀረጥ ፡ ነጻ ፡ አድርጎ ፡ በሸጣቸው ፡ መኪናዎች ፡ ላይ ፡ በሽያጩ ፡ ጠቅላላ ፡ ገቢ ፡ ላይ ፡ ተርን ፡ ኦቨር ፡ ታክስ ፡ እንዲከፍል ፡ የግብር ፡ ይግባኝ ፡ ጉባዔ ፡ ውሳኔ ፡ ስለሰጠበት ፡ ከግብር ፡ ነጻ ፡ አድርጌ ፡ እንድሸጥ ፡ ከተፈቀደልኝ ፡ የተርን ፡ ኦቨር፡ ታክስ ፡ መክፈል ፡ የማይገባ ፡ መሆኑ ፡ ሲታወቅ ፡ ይህንኑ ፡ ቀረጥ ፡ እንድከፍል ፡ የተሰጠው ፡ ውሳኔ ፡ የሕግ ፡ ስህተት ፡ ያለው ፡ ነው ፡ በማለት ፡ የቀረበ ፡ ይግባኝ ፡ ነው ። የይግባኝ ፡ ባይ ፡ ጠበቃ ፡ ላቀረበው ፡ ይግባኝ ፡ የሚከተለውን ፡ ሕጋዊ ፡ ክርክር ፡ አቅርቧል ።

አንደኛ ፡ መኪና ፡ የሸጥሁላቸው ፡ ድርጅቶች ፡ ከቀረጥ ፡ ሁሉ ፡ እና ፡ ከሽያጭ ፡ ገቢ ፡ ቀረጥም ፡ ነጻ ፡ የሆኑበትን ፡ የጠቅላላውን ፡ ሕግ ፡ ድንጋጌዎች ፡ የቀረጥ ፡ ይግባኝ ፡ ጉባኤ ፡ የሰጠው ፡ ውሳኔ ፡ ከቁጥር ፡ አላስገባቸውም ፡ የሚል ፡ ሲሆን ፤

ሁለተኛ ፡ የግብር ፡ ይግባኝ ፡ ጉባኤ ፡ ውሳኔውን ፡ የመሠረተበትን ፡ አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፰/፲፱፻፶፰ ፡ አንቀጽ ፡ ፲፮ ፡ የሚጠቅሰው ፡ በዚሁ ፡ ሕግ ፡ በአንቀጽ ፡ ፲፰ ፡ የተፈቀደውን ፡ ከቀረጥ ፡ ነጻ ፡ መሆንን ፡ ቢሆንም ፡ የግብር ፡ ይግባኝ ፡ ጉባኤ ፡ በተባለው ፡ አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፰ ፡ እንደተጠቀሰው ፡ ከውጭ ፡ አገር ፡ በሚገቡት ፡ ዕቃዎች ፡ የጅምላ ፡ ሽያጭ ፡ ከቀረጥ ፡ ነጻ ፡ ስለመሆን ፡ ያሉትን ፡ ድንጋጌዎች ፡ ከቁጥር ፡ ሳያስገባ ፡ ቀርቷል ። መኪናዎች ፡ በደርዘን ፡ ወይም ፡ በችርቻሮ ፡ ስለማይሸጡ ፡ የመኪና ፡ ሽያጭ፡ እንደጅምላ ፡ ሽያጭ ፡ መቆጠር ፡ የሚገባው ፡ ነው ፡ በማለት ፡ ነው ።

የመልስ ፡ ሰጭው ፡ ጠበቃ ፡ በበኩሉ ፡ ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ ላቀረበው ፡ ክርክር ፡ የሚከተለውን ፡ መልስ ፡ ሰጥቷል ። አንደኛ ፡ በአዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፰/፲፱፻፶፰ ፡ አንቀጽ ፡ ፲፮ ፡ ማናቸውም ፡ ነጋዴ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ተንቀሳቃሽ ፡ ዕቃ ፡ በሚሸጥበት ፡ ጊዜ ፡ በሽያጭ ፡ ገቢ ፡ ላይ ፡ የሚከፈለውን ፡ ታክስ ፡ መክፈል ፡ አለበት ፡ ሲል ፡ ስለደነገገው ፡ እና ፡ የዚሁ ፡ አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፲፮ ፡ (ሀ) ፡ ታክሱም ፡ የሚመደበውና ፡ የሚወሰነው ፡ ነጋዴው ፡ ዕቃ ፡ በመሸጥ ፡ ካገኘው ፡ ወይም ፡ ሊያገኝ ፡ ከሚገባው ፡ ጠቅላላ ፡ ገቢ ፡ እየታሰበ ፡ ነው ፡ ስለሚል ፤ በተጨማሪም ፡ ገዥዎች ፡ መንግሥት ፡ ወይም፡ ኤምባሲዎች ፡ ሲሆኑ ፡ ነጋዴው ፡ ከእንደዚህ ፡ ያለው ፡ ግብር ፡ ነጻ ፡ ነው ፡ የሚል ፡ ሕግ ፡ ስለሌለ ፡ እና ፡ ግብር ፡ ከፋዩም ፡ ሻጩ ፡ ስለሆነ ፤—

ሁለተኛ ፡ ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ ኩባንያ ፡ በአዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፰/፲፱፻፶፰ ፡ አንቀጽ ፡ ፲፰ ፡ መሠረት ፡ መኪናዎቹን ፡ የሸጥሁት ፡ በጅምላ ፡ ነውና ፡ ከግብር ፡ ነጻ ፡ ነኝ ፡ ለሚለው ፡ አንድ ፡ መኪና ፡ መሸጥ ፡ ነጠላ ፡ ሽያጭ ፡ እንጂ ፡ ጅምላ ፡ ሽያጭ ፡ ስላይደለ ፡ እና ፡ ጅምላ ፡ ሽያጭ ፡ የሚባለው ፡ በጠቅላላ ፡ ወይም ፡ በነጠላ ፡ ሊሸጥና ፡ ሊያገለግል ፡ ለሚችል ፡ ዕቃ ፡ ስለሆነ ፤ የመኪና ፡ ሽያጭ ፡ የጅምላ ፡ ሽያጭ ፡ አይደለም ፤ የአንድ ፡ መኪና ፡ ሽያጭ ፡ የጅምላ ፡ ሽያጭ ፡ ነው ፡ ቢባልም ፡ እንኳን ፡ መኪናዎቹ ፡ የተሸጡት ፡ ለተጠቃሚ ፡ እንጂ ፡ መልሶ ፡ ለሚሸጥ ፡ ነጋዴ ፡ ስላልሆነ ፡ ይግባኝ ፡ ባዩ ኩባንያ ፡ የግብር ፡ ይግባኝ ፡ ጉባኤ ፡ እንዲከፍል ፡ የወሰነበት ፡ በትክክል ፡ ስለሆነ ፡ የጉባኤው ፡ ውሳኔ ፡ እንዲጸናልኝ ፤ እንዲሁም ፡ የጠበቃ ፡ አበልና ፡ ኪሣራ ፡ ጭምር ፡ እንዲከፈለኝ ፡ ሲል ፡ ጠይቋል ።

በተጨማሪ ፡ መልስ ፡ ሰጭው ፡ ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ ኩባንያ ፡ የግብር ፡ ይግባኝ ፡ ጉባኤ ፡ የወሰነበትን ፡ ገንዘብ ፡ ይግባኙ ፡ ከመወሰኑ ፡ በፊት ፡ ሊከፍል ፡ ይገባል ፡ በማለት ፡ በመልስ ፡ ሰጭ ፡ ከሣሽነት ፡ ሕጋዊ ፡ ክርክር ፡ አቅርቧል ።

የግራ ፡ ቀኙን ፡ ክርክር ፡ እንደመረመርነው ፡ በዚህ ፡ ነገር ፡ በይግባኝ ፡ ሊወሰኑ ፡ የሚገባቸው ፡ ጭብጦች ፡ ሁለት ፡ ናቸው ።

አንደኛው ፡ ቀረጥ ፡ ወይም ፡ ማንኛቸውንም ፡ ግብር ፡ የማይከፍሉ ፡ የመንግሥት፡ መሥሪያ ፡ ቤቶች ፡ መኪና ፡ ሲገዙ ፡ ሻጩ ፡ ለእነዚህ ፡ መሥሪያ ፡ ቤቶች ፡ በሸጣቸው ፡ መኪናዎች ፡ ላይ ፡ የተርን ፡ ኦቨር ፡ ታክስ ፡ መክፈል ፡ ያለበት ፡ መሆን ፡ አለመሆኑ ፡ ሲሆን ፤

ሁለተኛው ፡ ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ የግብር ፡ ይግባኝ ፡ ጉባኤ ፡ የወሰነበትን ፡ ገንዘብ ፡ ይግባኙ ፡ ከመሰማቱ ፡ በፊት ፡ መክፈል ፡ ያለበት ፡ ወይም ፡ የሌለበት ፡ መሆኑ ፡ ነው ።—

እንግዲህ ፡ አንደኛውን ፡ ጭብጥ ፡ እንመርምር ፤ በዚህ ፡ ጭብጥ ፡ የቀረበው ፡ የይግባኝ ፡ ባይ ፡ ኩባንያ ፡ አንደኛ ፡ ክርክር ፡ መኪናዎቹን ፡ የሸጥሁት ፡ ከቀረጥ ፡ ሁሉ ፡ ነጻ ፡ ለሆኑ ፡ ድርጅቶች ፡ ስለሆነ ፤ ለእነዚህ ፡ ድርጅቶች ፡ በሸጥኋቸው ፡ መኪናዎች ፡ ላይ ፡ የተርን ፡ ኦቨር ፡ ታክስ ፡ መክፈል ፡ የለብኝም ፡ የሚለው ፡ ነው ። የአዋጅ ፡ ቁጥር፡ ፻፷፭/፲፱፻፶፩ ፡ አንቀጽ ፡ ፲፯ ፡ "ማናቸውም ፡ በሽያጭ ፡ ግብር ፡ ላይ ፡ የሚከፈለውን ፡ ታክስ ፡ ማናቸውም ፡ ነጋዴ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ተንቀሳቃሽ ፡ ዕቃ ፡ በሚሸጥበት ፡ ጊዜ ፡ መክፈል ፡ አለበት ፡" ሲል ፡ ይደነግጋል ። በዚህ ፡ አንቀጽ ፡ መሠረት ፡ ይግባኝ፡ ባዩ ፡ ኩባንያ ፡ ይህን ፡ የተርን ፡ ኦቨር ፡ ታክስ ፡ ሊከፍል ፡ የማይገደድበትን ፡ ምክንያት ፡ ቢገልጽም ፡ በሐምሌ ፡ ፪ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፶፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በጻፈው ፡ የይግባኝ ፡ ማመልከቻ ፡ ኃይለ ፡ ቃል ፡ ፪ ፡ (ሀ) ላይ ፡ የግብር ፡ ይግባኝ ፡ ጉባኤ ፡ ድርጅቶች ፡ ከሽያጭ፡ ገቢ ፡ ግብር ፡ ነጻ ፡ የሆነበትን ፡ የጠቅላላውን ፡ ሕግ ፡ ድንጋጌዎች ፡ ከቁጥር ፡ አላገባውም ፡ ብሎ ፡ ከማመልከቱ ፡ በስተቀር ፡ አንድ ፡ ነጋዴ ፡ በዝርዝር ፡ ለተገለጹት ፡ ድርጅቶች ፡ መኪና ፡ ሲሸጥ ፡ የተርን ፡ ኦቨር ፡ ታክስ ፡ መክፈል ፡ የለበትም ፡ የሚል ፡ ሕግ ፡ መኖሩን ፡ አላስረዳም ። ሁለተኛም ፡ በዚሁ ፡ ማመልከቻ ፡ በተራ ፡ ቁጥር ፡ ፪ (ለ) ፡ እና ፡ ፬ ፡ ላይ ፡ ሲገልጽ ፡ በአዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፻፷፭ ፡ አንቀጽ ፡ ፲፰ ፡ እንደተመለከተው ፡ ያቀረበው ፡ ክርክር ፡ የመኪና ፡ ሽያጭ ፡ የጅምላ ፡ ሽያጭ ፡ ስለሆነ ፡ በዚህ ፡ አንቀጽ ፡ መሠረትም ፡ የተርን ፡ ኦቨር ፡ ታክስ ፡ መክፈል ፡ የለብኝም ፡ የሚል ፡ ክርክር ፡ ነው ። የይግባኝ ፡ ባዩን ፡ ኩባንያ ፡ ክርክርና ፡ በጅምላ ፡ ሽያጭ ፡ ገቢ ፡ የተርን ፡ ኦቨር ፡ ታክስ ፡ መክፈል ፡ የለበትም ፡ የሚለውን ፡ የአንቀጽ ፡ ፲፰ትን ፡ ፊደል ፡ (ሀ)ን ፡ አጣምረን ፡ ስንመረምረው ፡ ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ የአንቀጹን ፡ ትክክለኛ ፡ ሃሣብ ፡ የተረዱት ፡ አልመሰለንም ። በአንቀጽ ፡ ፲፰ ፡ (ሀ) ፡ መሠረት ፡ የተርን ፡ ኦቨር ፡ ታክስ ፡ መክፈል ፡ የለብኝም ፡ ብሎ ፡ ሊከራከር ፡ የሚችል ፡ ነጋዴ ፡-

ሀ/ ዕቃውን ፡ የሸጠው ፡ በጅምላ ፡ ሲሆን ፡ እና ፡-

ለ/ ዕቃውን ፡ የሸጠው ፡ በቀጥታ ፡ ለተጠቃሚ ፡ ክፍል ፡ ሳይሆን ፡ ለሌላ ፡ ነጋዴ የሆነ ፡ እንደሆነ ፡ ነው ። በአሁኑ ፡ ክርክር ፡ ግን ፡ ምንም ፡ እንኳን ፡ የጅምላ ፡ ሽያጭ ፡ ነው ፡ በማለት ፡ ቢከራከርም ፡ መኪናውን ፡ የሸጡት ፡ ለሌላ ፡ ነጋዴ ፡ ሳይሆን ፡ ለመንግሥታዊ ፡ ድርጅቶች ፡ ስለሆነ ፤ አንቀጹ ፡ ተጠቃሽነት ፡ እንዲኖረው ፡ ከሚያስፈልጉት ፡ ሁለት ፡ ነገሮች ፡ አንደኛው ፡ ተሟልቷል ፡ ቢባልም ፡ እንኳን ፡ ሁለተኛው ፡ ስለጐደለ ፡ ይህ ፡ የአዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፻፷፭/፲፱፻፶፩ ፡ አንቀጽ ፡ ፲፰ ፡ ተጠቃሽነት ፡ የለውም ።

የይግባኝ ፡ ባዩ ፡ ኩባንያ ፡ ነገረፈጅ ፡ በኅዳር ፡ ፲፱ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በጻፈው ፡ የመልስ ፡ መልሱ ፡ ላይም ፡ የተርን ፡ ኦቨር ፡ ታክሱን ፡ መክፈል ፡ የለብኝም ፡ በማለት ፡ ተደግፎ ፡ የተከራከረው ፡ የዚህኑ ፡ አዋጅ ፡ አንቀጽ ፡ ፫ ፡ ነው ፤ አንቀጽ ፡ ፫ ፡ "ሰው ፡" ማለት ፡ ማናቸውም ፡ ግዙፋዊ ፡ ሰውና ፡ ሽርክና ፡ ስለሆነ ፤ ሰው ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ መኪና ፡ የሸጥኩላቸውን ፡ ድርጅቶች ፡ አይመለከትም ። በዚህም ፡ ምክንያት ፡ እነሱ ፡ የማይከፍሉትን ፡ ታክስ ፡ መክፈል ፡ የለብኝም ፡ ሲል ፡ ተከራክሯል ።—

በአንቀጽ ፡ ፲፮ ፡ ውስጥ ፡ የተርን ፡ አቨር ፡ ታክስ ፡ መክፈል ፡ ያለበት ፡ ሻጩ ፡ ነጋዴ ፡ መሆኑ ፡ ስለተደነገገ ፤ የይግባኝ ፡ ባዩ ፡ ኩባንያ ፡ ነገረፈጅ ፡ እንደሚከራከረው፡ ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ ኩባንያ ፡ ታክስ ፡ ሰብሳቢ ፡ ሳይሆን ፡ ታክስ ፡ ከፋይ ፡ ስለሆነ ፡ ይህን ንም ፡ ክርክር ፡ አልተቀበልነውም ።

ስለሁለተኛው ፡ ጭብጥ ፡ በአዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፸፫/፲፱፻፶፫ ፡ አንቀጽ ፡ ፷፩ ፡ እንደተ ዘረዘረው ፡ ጉዳዩ ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ ቀርቦ ፡ ውሳኔ ፡ እስኪያገኝ ፡ ድረስ ፡ ቢቆይም ፡ የግ ብር ፡ አከፋፈል ፡ ይግባኝ ፡ ኮሚቴ ፡ በወሰነው ፡ መሠረት ፡ ግብሩ ፡ ይከፈላል ፡ ስለ ሚል ፡ ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ ኩባንያ ፡ የተወሰነበትን ፡ ግብር ፡ መክፈል ፡ ነበረበት ። ነገር ፡ ግን ፡ ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ ይግባኙን ፡ ለዚህ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ካቀረበ ፡ በኋላ ፡ የግብር ፡ ይግ ባኝ ፡ ጉባኤ ፡ የሰጠውን ፡ ውሳኔ ፡ ግልባጭ ፡ የአገር ፡ ውስጥ ፡ ገቢ ፡ መሥሪያ ፡ ቤት ፡ ለይግ ባኝ ፡ ባዩ ፡ እንዲሰጥ ፡ በዚህ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ቢታዘዝ ፡ ትእዛዙን ፡ ባለመፈጸም ፡ የይግባኝ ፡ ባዩ ፡ ጠበቃ ፡ ጉባኤው ፡ የሰጠው ፡ ውሣኔ ፡ ታግዶ ፡ ክርክሩ ፡ እንዲሰማ፡ ይታዘዝልኝ ፡ ብለው ፡ ያመለከቱትን ፡ ተቀብለን ፡ ግንቦት ፡ ፳፪ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፶፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በዋለው ፡ ችሎት ፡ ለቀረበው ፡ ክርክር ፡ የመጨረሻ ፡ ውሳኔ ፡ እስክንሰጥ ፡ ድረስ ፡ የገንዘብ ፡ ሚኒስቴር ፡ የግብር ፡ ይግባኝ ፡ ጉባኤ ፡ በዚህ ፡ ነገር ፡ የሰጠው ፡ ውሳኔ ፡ ታግዶ ፡ እንዲቆይ ፡ ስላዘዝን ፤ የተወሰነበትን ፡ ገንዘብ ፡ ሳይከፍል ፡ ይግባኙ ፡ አይታ ይም ፡ በማለት ፡ መወሰን ፡ አላስፈለገም ። ነገር ፡ ግን ፡ ለወደፊቱ ፡ በአንዳንድ ፡ ምክ ንያት ፡ የይግባኝ ፡ ሰሚ ፡ ጉባኤ ፡ የሰጠው ፡ ውሳኔ ፡ ካልታገደ ፡ በተጠቀሰው ፡ አዋጅ ፡ በአንቀጽ ፡ ፷፩ ፡ መሠረት ፡ የተወሰነበትን ፡ ገንዘብ ፡ መክፈል ፡ ያለበት ፡ መሆኑን ፡ ስለሚደነግግ ፡ ማስከፈል ፡ የአገር ፡ ውስጥ ፡ ገቢ ፡ መሥሪያ ፡ ቤት ፡ ፋንታ ፡ ቢሆንም ፡ ገንዘቡን ፡ ካልከፈለ ፡ የፍርድ ፡ ቤት ፡ ይግባኙ ፡ አይሰማም ፡ በማለት ፡ ሕጉ ፡ ስላልደነ ገገ ፡ በይግባኝ ፡ ኮሚሲዮን ፡ የተወሰነበትን ፡ ገንዘብ ፡ ካልከፈለ ፡ ይግባኙ ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ መሰማት ፡ የለበትም ፡ የማለቱን ፡ ክርክር ፡ አልተቀበልነውም ።

አሁን ፡ ግን ፡ ይህ ፡ ክርክር ፡ በፍርድ ፡ ስለተወሰነ ፡ ማገጃው ፡ ተነስቷል ። ለወደ ፊቱ ፡ የአገር ፡ ውስጥ ፡ ገቢ ፡ የይግባኝ ፡ ጉባኤ ፡ የወሰነውን ፡ ግልባጭ ፡ መከልከል ፡ የሌ ለበት ፡ መሆኑን ፡ እናስጠነቅቃለን ። ስለዋናው ፡ ክርክር ፡ ከላይ ፡ በተዘረዘሩት ፡ ምክ ንያቶች ፡ ሁሉ ፡ የግብር ፡ ይግባኝ ፡ ጉባኤ ፡ በኅዳር ፡ ፮ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፶፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የሰጠ ውን ፡ ውሳኔ ፡ አጽድቀን ፡ ይግባኝ ፡ ባዩ ፡ ኩባንያ ፡ በ፳፪ኛ ፡ ዓመት ፡ ቁጥር ፡ ፲፰ ፡ አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፰/፲፱፻፶፰ ፡ አንቀጽ ፡ ፲፮ ፡ መሠረት ፡ የተጠየቀውን ፡ የተርን ፡ አቨ ር ፡ ታክስ ፡ እንዲከፍል ፡ ፈርደናል ።

ኪሳራው ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፬፻፳፫ ፡ እና ፡ ፬፻፳፬፡ መሠረት ፡ ዝርዝሩ ፡ ሲቀርብልን ፡ የሚወሰን ፡ ነው ። ይህ ፡ ፍርድ ፡ ዛሬ ፡ ታኅሣሥ ፡ ፴ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ሁለቱም ፡ ወገኖች ፡ ባሉበት ፡ በንባብ ፡ ተሰጠ ።

HIGH COURT

Addis Ababa, Commercial Division

Judges:

Ato Nigussie Fitawake

Ato Assefa Liban

Ato Mohammed Berhan Nurhussen

ORBIS COMPANY, INDUSTRIAL & TECHNICAL SECTION v. THE INLAND REVENUE DEPARTMENT.

Civil Case No. 708/59

Taxation—Turnover tax—Tax exemption—Wholesale selling—Obligation to pay tax while appeal is pending in High Court—Right to appeal to High Court from Tax Appeal Comm. before paying tax—Right of taxpayer to be supplied with copy of Tax Appeal Comm. decision—Arts. 3, 16, 18 *of Proc. No.* 205 *of* 1963*; Art.* 61 *of Proc. No.* 173 *of* 1961.

An appeal from the decision of the Tax Appeal Commission holding that the appellant should pay turnover tax on cars sold to government departments.

Held: Decision affirmed.

1 Art. 16 of Proc. No. 205 of 1963 provides for payment of turnover tax by sellers regardless of the fact that the buyer is a government department.

2. According to Art. 18 of the same proclamation, payment of tax is exempted only when the goods are sold wholesale, and the buyer is a trader.

3. Under Art. 61 of Proc. No. 173 of 1961 (construed separately from Proc. No. 205 of 1963) the Inland Revenue Department has the duty to collect taxes despite appeals pending in the High Court, unless a stay is issued by the court.

4. An appeal against the Tax Appeal Comm. decision can be lodged in the High Court even if tax has not been paid.

5. A copy of the Tax Appeal Comm. decision must be given to the taxpayer upon request.

6. The word "persons" in Art. 3 of Proc. 205 of 1963 does not include government departments.

JUDGMENT

This is an appeal from the decision of the Tax Appeal Commission requiring the appellant company to pay turnover tax on the total income received from the sale of cars, sold free of tax, to the Ministry of the Imperial Court, various embassies, the Police Force, the Territorial Army and other departments. The appellant alleges that this decision contains an error of law. It claims that it should not be required to pay turnover tax because it was authorized to sell the cars in question free of tax in the first place. The advocate for the appellant company raised the following legal arguments on appeal:

1. The decision of the Tax Appeal Commission failed to consider provisions of the general law which exempt the department to which the cars were sold from the payment of all kinds of taxes, including turnover tax.

2. Although the Tax Appeal Commission based its decision on the rules which exempt certain sales from the payment of turnover tax (found at Article 16 of Proclamation No. 205 of 1963, according to the terms of Article 18 of thye same Proclamation), it failed to consider the rules which exempt wholesale sales of imported goods from turnover tax.

The advocate argued that cars are not sold in dozens or retailed and therefore the sale of cars should be considered as a wholesale operation.

The advocate for the respondent submitted the following reply to rebut the appellant's arguments.

1. Article 16 of Proclamation No. 205 of 1963 states that turnover tax shall be paid by all traders selling any movable goods in Ethiopia. Article 17 (a) of the same Proclamation provides that turnover tax shall be charged, levied, collected and paid on gross revenues from sales received or due to traders for sale of goods. There is no law which exempts the seller from the payment of turnover tax where the purchaser is a government agency or an embassy; it is the seller that pays the turnover tax.

2. The appellant company alleges that it sold the cars on a wholesale basis according to Article 18 of Proclamation No. 205 of 1963 and therefore is exempt from the payment of turnover tax; but the sale of one car is a retail sale, not a wholesale operation. A wholesale operation refers to things which can be used and sold either on a wholesale or retail basis. Even if it were said that the sale of one car is a wholesale sale, the Tax Appeal Commission was correct in deciding that the appellant company pay the turnover tax, as the cars in question were sold to consumers and not to a retail trader.

The advocate for the respondent prayed the court to affirm the decision of the Commission and to order the appellant company to pay damages and advocate fees.

In addition the respondent raised a cross-objection wherein he contended that the appellant company should pay the tax determined by the Commission before the appellate court decided on the appeal.

After examining the arguments of both parties, we have found that there are two issues to be determined.

The first issue is whether a seller is exempted from the payment of turnover taa when he makes sales to government agencies which are exempt from all taxes.

The second issue is whether or not the appellant company should pay the tax determined by the Commission before the appeal is heard.

Let us consider the first issue. As regards this issue, the appellant company argues that it should be exempted from the payment of turnover tax on the ground that the cars in question were sold to agencies which are exempted from all taxes. Article 16 of Proclamation No. 205 of 1963 states that "turnover tax shall be paid by all traders selling any movable goods in Ethiopia." The appellant company under No. 2 (a) of its memorandum of appeal of July 29, 1967, stated that the Tax Appeal Commission failed to consider the general provisions which exempt agencies from payment of turnover tax, but the appellant failed to cite any law which exempts a seller from paying turnover tax when he sells goods to the aforesaid agencies. The second argument found under No. 2 (a) and 4 of the same

memorandum is that the company should not pay turnover tax because the sale of cars is a wholesale operation as defined in Article 18 of Proclamation No. 205 of 1963.

After considering the appellant's argument and Article 18 (a) of Proclamation No. 205 of 1963 which exempts wholesale sales from the payment of turnover tax, we are of the opinion that the appellant has failed to grasp the thrust of this provision. A trader may claim exemption from the payment of turnover tax under Article 18 (a) when:

(a) he sells goods on a wholesale basis; and

(b) the sale is made to traders and not to consumers.

In the present case, even if we say the sale is a wholesale operation and that one of the requirements of Article 18 (a) is satisfied, the second requirement would not be satisfied, because the cars were sold to government agencies and not to traders. Therefore the appellant cannot avail himself of Article 18 of Proclamation No. 205 of 1963.

In his reply of September 28, the advocate for the appellant company cited Article 3 of the same Proclamation in support of his argument that the company should not pay turnover tax. He argued that the term "person" in Article 3 means a natural person and any associations of persons whether incorporated or not, but does not include the agencies the company sold the cars to. Therefore the company should not pay the tax which the purchasers are not required to pay.

Since, according to Article 16 of the Proclamation, it is the seller who pays turnover tax and since the appellant company is a tax payer and not a tax collector, the court does not accept this argument.

And now for the second issue, Article 61 of Proclamation No. 173 of 1961 states that notwithstanding any appeal taken thereunder the tax payer shall pay the tax in accordance with the decision of the Tax Appeal Commission, and the appellant company should have paid the assessed amount. However, after the appellant brought this appeal to this court, this court ordered the Inland Revenue Department to give the appellant a copy of the decision of the Tax Appeal Commission, but the order was not carried out. Consequently, this court, at the request of the advocate for the appellant, ordered that the decision of the Tax Appeal Commission be stayed until the court gave a final decision on the matter. Therefore, in this case it is not necessary to rule that the appeal cannot be heard unless the assessed amount is paid. However, in the future, unless the decision of the Tax Appeal Commission is barred by the court for any reason, it is the duty of the Inland Revenue Department to collect the tax according to Article 61 of Proclamation No. 173 of 1961. But, since the law does not provide that the appeal shall not be heard unless the tax is paid, we do not accept the argument that the court cannot hear the appeal unless the tax is paid in accordance with the decision of the Tax Appeal Commission. But now, as the case has been finally disposed of, the bar is lifted. We warn the Inland Revenue Department not to refuse to give to appellants copies of the decisions of the Tax Appeal Commission in the future. For the above reasons we have decided that the appellant company shall pay the turnover tax assessed by the Tax Appeal Commission on November 15, 1966 in accordance with Article 16 of Proclamation No. 205 of 1963, year 22, No. 18.

The costs shall be determined when we receive the details in accordance with Articles 463 and 464 of the Civil Procedure Code.

January 8, 1968

የምርምር ፡ ጽሑፎች ።

የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፡ ስለሚገኙባቸው ፡ ቀበሌዎች ፡ ሕዝብና ፡ ስለ ፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ዝርዝር ፡ ማብራሪያ ፡-

ከቢልልኝ ፡ ማንደፍሮ ፡*

"ባንዳንዱ ፡ የሰሜኑ ፡ ክፍል ፡ ጠቅላይ ፡ ግዛት ፡ ውስጥ ፡ 'መሬት ፡ አለህ ?' የሚ ለው ፡ ተራ ፡ የሚመስለው ፡ ጥያቄ ፤ በቀላሉ ፡ እንደስድብ ፡ ሊቆጠር ፡ ይችላል ። ጥያ ቄው ፡ የተሠነዘረለትም ፡ ኩሩ ፡ ሰው ፡ ትሁት ፡ ለመሆን ፡ ከመረጠ ፤ ፈገግ ፡ በማለት ፡ 'ድሃም ፡ ብሆን ፡ የሰው ፡ ልጅ ፡ ነኝ ፡ እኮ ፡' ሲል ፡ ይመልስ ፡ ይሆናል ። ማንም ፡ ሰው፡ ቢሆን ፡ የሰው ፡ ልጅ ፡ በመሆኑ ፡ ብቻ ፡ ---መሬት ፡ ይኖረዋል ፡ ማለቱ ፡ ነው ። ይህም የማንም ፡ የሰው ፡ ልጅ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ መሆኑ ፡ ነው ።

ኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ስለመሬት ፡ ባለቤትነት ፡ ያለው ፡ መሠረ ታዊ ፡ አስተሳሰብ ፡ ይህ ፡ ነው ። የመሬት ፡ ባለቤትነትም ፡ የሚፈለገው ፡ ለሚያስከ ትለው ፡ ዓለማዊ ፡ ጥቅም ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ለባለቤቱና ፡ ለቤተ ፡ ሰቡ ፡ ሊያስገኝለ ትም ፡ ስለሚችለው ፡ ስምና ፡ ክብር ፡ ጭምር ፡ ነው ። መሬት ፡ መያዝም ፡ የመከበር ፤ የሰው ፡ ልጅ ፡ የክብርና ፡ የኩራት ፡ ምልክት ፡ ነው ። ስለዚህም ፤ በመሬት ፡ ላይ ፡ መብት ፡ ባላቸውና ፡ ---በሌላቸው ፡ መካከል ፡ ያለው ፡ ልዩነት ፡ በዓለማዊ ፡ ጥቅም ፡ ብቻ ፡ አይወሰንም ። መሬት ፡ የሌለው ፡ መሆን ፡ የሰው ፡ የበታች ፡ መሆን ፡ ነው።"[1]

መግቢያ ፤

በዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ ዓላማችን ፡ የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶችን ፣ የሚመለከቱትን ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩን ፡ ሕግ ፡ ቁጥሮች ፤ ማለት ፡ ከቁጥር ፡ ፩ሺ፬፻፹፱-፩ሺ፬፻፺፫ ፡ ያሉትን ፤ በዝርዝር ፡ ለማብራራት ፡ ሲሆን ፤ ይህንንም ፡ የምናደርገው ፡ ቁጥ ሮቹ ፡ በወጡበት ፡ ጊዜ ፡ በነበረው ፡ በኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ ሁኔታና ፡ አቋም ፡ በመመራት፡ ነው ። እንዲያውም ፡ ሊያስተዳድሩ ፡ የታቀዱትን ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡን ፡ ክፍል ፡ ሁኔታና፡ ሊያስወግዱ ፡ የታሰቡትንም ፡ ችግር ፡ ላላወቀ ፡ የተባሉት ፡ ቁጥሮች ፡ ምንም ፡ ስሜት፡ የሚሰጡ ፡ አይመስልም ።

መግቢያ ፡ ቁጥሩን ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፬፻፹፱ን[2] ፡ አንድ ፡ ጊዜ ፡ ያነበበ ፡ ሊረዳው ፡ እንደሚችለው ፡ ሁሉ ፡ ይህ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ምዕራፍ ፡ ባህልንና ፤ ልማድን ፡ የሚ

---

* ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፡ ቀ. ኃ. ሥ. ዩ. ፲፱፻፷፩ ፡ ይህ ፡ ጽሑፍ ፡ በመጀመሪያ ፡ ከፍተኛ ፡ የጥናት ፡ ጽሑፍ ፡ ሆኖ ፡ ለፕሮፌሰር ፡ ሃሪስን ፡ ዳኒንግ ፡ የተዘጋጀ ፡ ነው ።

1. መስፍን ፡ ወልደ ፡ ማርያም ፤ ሳም ፡ አስፔክትስ ፡ ኦፍ ፡ ላንድ ፡ አውነርሺፕ ፡ ኢን ፡ ኢትዮፒያ ፡ (ለኢት ዮጵያ ፡ ጥናቶች ፡ ስብሰባ ፡ ተዘጋጅቶ ፡ በቅድሚያ ፡ የቀረበ ፡ ጽሑፍ ፤ ፲፱፻፶፰ ፡ ዓ- ም-) (ያልታተመ) በሕግ ፡ ፋኩልቲ ፡ ቤተ ፡ መጻሕፍት ፡ መዝገብ ፡ ቤት ፡ ያለ ፤ ቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፤ ገጽ ፡ ፩ ።
2. "ሀብትነታቸው ፡ የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ (የደሽ) ፡ እንደ ፡ ጕሣ ፡ ወይም ፡ የመንደር ፡ የሆኑ ፡ መሬቶች ፡ በኅ ብረት ፡ መሠራታቸው ፡ የኅብረቱን ፡ ባህልና ፡ ልማድ ፡ የተከተሉ ፡ መስሎ ፡ በታየ ፡ ጊዜ ፡ በኅብረት ፡ የሚሠሩ ፡ ይሆናሉ ።"

ጠብቅ ፡ ነው ። ስለዚህም ፡ ምዕራፉ ፡ በትክክለኛ ፡ አነጋገር ፡ አዲስ ፡ ሐሳብን ፡ ያዘለ ፡ ሳይሆን ፤ የነበረውን ፡ ባህል ፡ በግልጽ ፡ የሚወስንና ፡ ከዚህም ፡ የተነሣ ፡ ለተባለው ፡ ባህል ፡ ሕጋዊ ፡ ተፈጻሚነት ፡ የሚሰጠው ፡ ነው ።

የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶችን ፡ የሚመለከተው ፡ የጥንቱ ፡ ረቂቅ[3] ፡ ሊያስተዳድራቸው ፡ አቅዶ ፡ የነበረው ፡ ሁለት ፡ በእርሻ ፡ የሚተዳደሩ ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡን ፡ ክፍሎች ፡ ነበር ። እነዚህ ፡ ሁለቱ ፡ የተከፈሉት ፡ በሃይማኖትና ፡ በጠቅላላ ፡ አነጋገርም ፡ "የሕዝቡ ፡ የአኗኗር ፡ ዘዴ ፡"[4] በሚሉት ፡ መንታ ፡ መመሪያዎች ፡ ነበር ።

በረቂቁ ፡ እንዲተዳደር ፡ የታቀደው ፡ የመጀመሪያው ፡ ክፍል ፡ ሕዝብ ፡ በኤርትራ ፡ ጠቅላይ ፡ ግዛት ፡ በደጋው ፡ ክፍል ፤ ማለት ፡ በአክለ ፡ ጉዛይ ፤ በሰራዬና ፡ በሐማሴን ፡ ያለው ፡ ክርስቲያንና ፡ በትግሬ ፡ ጠቅላይ ፡ ግዛት ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ቀበሌዎች ፡ ውስጥ ፡ የሚገኘው ፡ ነበር ። ይህ ፡ ሕዝብ ፡ ዘላን ፡ ያልሆነ ፡ በእርሻ ፡ የሚተዳደር ፡ ሲሆን ፤ የሚበዛው ፡ መሬትን ፡ እንደ ፡ "ቤተ ፡ ሰብ ፡" ወይም ፡ "መንደር ፡" ንብረት ፡ የሚገምት ፡ ነው ።

በረቂቁ ፡ እንዲተዳደር ፡ የታቀደው ፡ ሁለተኛው ፡ ክፍል ፡ ሕዝብ ፡ በተለይ ፡ በአዳልና ፡ በሱማሌ ፤ እንዲሁም ፡ ቆላ ፡ በሆነው ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ግዛት፡ ውስጥ ፡ ተበታትኖ ፡ የሚገኘው ፡ ክርስቲያን ፡ ያልሆነው ፡ ዘላኑ ፡ ሕዝብ ፡ ነበር ።[5] ይህ ፡ ሕዝብ ፡ መሬትን ፡ እንደ ፡ "ጎሣ ፡" ንብረት ፡ የሚመለከት ፡ ነው ።

ከላይ ፡ ከተጠቀሱት ፡ ክፍሎች ፡ ባንዱ ፡ በሚመደበው ፡ ሕዝብ ፡ መካከል ፡ እንኳ፡ በየቀበሌው ፡ በባህልና ፡ ልማድ ፡ ልዩነት ፡ መኖሩን ፡ አርቃቂው ፡ ቢያውቁም ፤ ሁለቱን ፡ ዓይነት ፡ ሕዝብ ፡ የሚያስተሳስር ፡ በቂ ፡ ተመሳሳይ ፡ ልማድ ፡ መኖሩን ፡ በማመን ፡ ዘላኑንና ፡ በእርሻ ፡ የሚኖረውን ፡ ሕዝብ ፡ በአንድ ፡ የሕጉ ፡ ክፍል ፡ በሆነ፡ ምዕራፍ ፡ ስር ፡ ሊያስተዳድሯቸው ፡ ወስነው ፡ ነበር ።[6]

"አግሪካልቸራል ፡ ኮሚውኒቲስ ፡" (በፈረንሣይኛው ፡ "ሌ ፡ ኮሙናውቴ ፡ አግሬር ፡") የሚለው ፡ የእንግሊዝኛው ፡ ቃል ፡ በተለመደ ፡ ትርጉሙ ፡ በእርሻ ፡ የሚተዳደር ፤ ዘላን ፡ ያልሆነን ፡ ሕዝብ ፡ የሚያመለክት ፡ ቢሆንም ፤ የምንመረምረው ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ክፍል ፡ በእንግሊዝኛው ፡ "አግሪካልቸራል ፡ ኮሚውኒቲስ ፡" ሲል ፡ ከላይ ፡ የጠቀስናቸውን ፡ ሁለቱንም ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡን ፡ ክፍሎች ፡ በማጠቃለል ፡ ነው ። በዚህም ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ የተባለውን ፡ ቃል ፡ ተርጉመን ፡ የምንጠቀምበት ፡ በዚሁ ፡ ስሜት ፡ ነው ።

በዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ በመጀመሪያ ፡ ክፍል ፡ ውስጥ ፡ በቁጥር ፡ ፩ሺ፬፻፹፱ና ፡ በተከታዮቹ ፡ ቁጥሮች ፡ ሥር ፡ እንዲተዳደሩ ፡ ከታቀዱት ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ ክፍሎች ፡ ውስጥ

3. አር ፡ ዳቪድ ፤ ደ ፡ ሌክስፕሎይታሲዮን ፡ ኮሌክቲቭ ፡ ዲዚመብል ፤ ቻርትር ፡ ፕረምየር ፤ ዱ ፡ ኮሙናውቴ ፡ አግሬር ፤ ኮድ ፡ ሲቪል ፡ ፶፩ ፤ (፲፱፻፵፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ያልታተመ) ፡ (የማይገኝ) ።

4. አር ፡ ዳቪድ ፤ ኤክስፖዜ ፡ ዴ ፡ ሞቲፍ ፡ ኤ ፡ ከማንቴር ፡ ዱ ፡ ዶኩማ ፡ ኮድ ፡ ሲቪል ፡ ፶፱ ፡ ኤ ፡ ኮድ ፡ ሲቪል ፡ ፶፩ ፡ ሬለቲፍ ፡ ደሜን ፡ ፑብሉክ ፤ አ ፡ ሌ ፡ ክስፕሮፕሪያሲዮን ፡ ኤታ ፡ አሌክስፕሎይታሲዮን ፡ ኮሌክቲቭ ፡ ዴ ፡ ቢያን ፤ ዶኩማ ፡ ኮድ ፡ ሲቪል ፡ ፷፫ ፤ (፲፱፻፵፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ያልታተመ) ፡ (የማይገኝ ፤ ገጽ ፡ ፪) ፡

5. ለክቡር ፡ አፈ ፡ ንጉሥ ፡ ቅጣው ፡ ይታጠቁ ፡ የጠቅላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ፕሬዚዳንትና፡ የፍትሐ ፡ ነገሥቱ ፡ ኮሚሲዮን ፡ አባል ፡ በታኅሣሥ ፡ ወር ፡ ፲፱፻፵፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ከተደረገ ፡ የቃል ፡ ጥያቄ ፡ የተገኘ ።

6. ዳቪድ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፫ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፫ ።

የሕጉ ፡ አርቃቂ ፡ እንደ ፡ መመሪያ ፡ የተጠቀሙባቸውን ፡ ሕዝቦች ፡ ሁኔታ[7] ፡ በዝርዝር፡ እንመረምራለን ። በኤርትራ ፡ ጠቅላይ ፡ ግዛት ፡ በአንዳንድ ፡ ቀበሌዎች፥ ፡ የሚገኙ ፡ ሕዝቦችን ፡ ባህል ፡ በዝርዝር ፡ ለመመርመር ፡ የተገደድነውም ፤ ረቂቅ ፡ አውጪው ፡ ለሚያዘጋጁት ፡ ሕግ ፡ መመሪያ ፡ ያደረጉት ፡ የእነዚህን ፡ ባህል ፡ የሚመለከቱ ፡ ጽሑፎችን ፡ ስለነበር ፡ ነው[8] ። ስለነዚህ ፡ ቀበሌዎች ፡ ባህል ፡ የሚገልጹ ፡ ጽሑፎች ፡ እጅግ፡ ጥቂት ፡ ቢሆኑም ፡ የዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ደራሲ ፡ የልማዳዊ ፡ ሕጎቻቸውን ፡ ግልባጮች በማግኘቱ ፡ ጥናቱን ፡ የተሟላ ፡ ሊያደርግለት ፡ ችሏል ። የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፡ የሚገኙባቸውን ፡ ቀበሌዎች ፡ ሕዝብ ፡ ባህል ፡ ዓይነተኛ ፡ መልክ ፡ አስቀድመን ፡ ከመረመርን ፡ በኋላ ፣ ቀጥለን ፡ የጥንቱን ፡ ረቂቅ ፡ እንመለከታለን ። የጥንቱ ፡ ረቂቅ ፡ ሕጋዊ ፡ ተፈጻሚነት ፡ ባይኖረውም ፣ ደራሲው ፡ ረቂቁን ፡ ሲያዘጋጁ ፡ በመግለጫ፡ መልክ ፡ የጻፉትን ፡ ሐተታ ፡ ያህል ፡ ሕግ ፡ ሆኖ ፡ የወጣውን ፡ ቃል ፡ ለማስረዳት ፡ እጅግ ፡ የሚጠቅም ፡ ነው ። ይህ ፡ አስተያየት ፡ ለማንኛውም ፡ የሕግ ፡ ረቂቅና ፡ የሕግ ፡ ቃል ፡ አግባብ ፡ ያለው ፡ ቢሆንም ፣ የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ እርሻ ፡ መሬቶችን ፡ የሚመለከተው ፡ ሕግ ፡ የጥንቱ ፡ አንድ ፡ እስረኛ ፡ ብቻና ፡ የተቆራረጠ ፤ ለመረዳትም ፡ የሚያዳግት ፡ መሆኑን ፡ ስንመለከት ፡ የጥንቱን ፡ ረቂቅ ፡ ጠቃሚነት ፡ ይበልጥ ፡ እንገነዘበዋለን ።

የጥንቱን ፡ ረቂቅ ፡ ከመረመርን ፡ በኋላ ፡ ግልጽ ፡ የሆነ ፡ ትርጉም ፡ የሌላቸው ፣ አስቸጋሪ ፡ መስለው ፡ ከሚታዩት ፡ ከቁጥር ፡ ፩ሺ፬፻፹፱—፩ሺ፭፻፪ ፡ ካሉት ፡ ቃሎች ፡ አብዛኞቹን ፡ አንባቢው ፡ ሊረዳ ፡ ስለሚችል ፤ በዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ በመጨረሻው ፡ ምዕራፍ ፡ ውስጥ ፡ በዝርዝር ፡ ማብራሪያ ፡ የምንሰጥበት ፡ ሕጉን ፡ በመመርመር ፡ ልንጠይቃቸው ፡ ስለምንችል ፡ አንዳንድ ፡ ከባድ ፡ ጥያቄዎች ፡ ነው ፤ ይህንንም ፡ ስናደርግ ፡ አግባብ ፡ ባላቸው ፡ ቁጥሮች ፡ መካከል ፡ ያለ ፡ የሚመስለው ፡ አለመስማማት ፡ አለመኖሩን ፡ ለማሳየት ፡ እንሞክራለን ።

ደራሲው ፡ ይህን ፡ ጽሑፍ ፡ በማዘጋጀት ፡ ላይ ፡ ሳለ ፣ የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶችን ፡ የሚመለከተው ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ክፍል ፡ ጉድለት ፡ ሳይኖርበት ፡ አይቀርም ፡ የሚል ፡ ግምት ፡ አድሮበት ፡ ነበር ። ሕጉ ፡ በአንዳንድ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ክፍሎች ፡ ውስጥ ፡ "በኅብረት ፡ (ማለት ፡ በተራድዖ ፡) የሚታረስ ፡" መሬት ፡ አለ ፤ በሚል ፡ አስተያየት ፡ የተመራ ፡ ስለመሰለው ፣ ሕጉ ፡ እንዲያስተዳድራቸው ፡ ስለታቀዱት ፡ አንዳንድ ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ ክፍሎች ፡ የእርሻ ፡ ዘዴ ፡ ለመረዳት፡ ባደረገው ፡ ጥናት ፡ ስለነዚህ ፡ ክፍሎች ፡ በርከት ፡ ያለ ፡ መረጃ ፡ አጋጥሞታል ። ይህም መረጃ ፡ በቀላሉ ፡ የማይገኝ ፡ በእንዲህ ፡ ያለ ፡ ጽሑፍም ፡ ውስጥ ፡ ተገቢ ፡ ቦታውን ፡ ይዞ ፡ መገኘት ፡ ያለበት ፡ በመሆኑ ፡ ደራሲው ፡ ጨምሮት ፡ ይገኛል ። በተጨማሪም ፡ ይህ ፡ መረጃ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፬፻፹፱ና ፡ ተከታዮቹ ፡ ሊሻሻሉ ይገባል ፤ ሲል ፡ በጽሑፉ ፡ መደምደሚያ ፡ ላይ ፡ ደራሲው ፡ ለሚያቀርበው ፡ አስተያየት ፡ እጅግ ፡ የሚጠቅም ፡ ስለሆነ ፡ በጽሑፉ ፡ ውስጥ ፡ በዝርዝር ፡ ተመልክቶ ፡ ይገኛል ።

ከላይ ፡ እንደተናገርነውም ፡ ሁሉ ፣ በአንዳንድ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ግዛት ፡ ብቻ ፡ ተወስኖ ፡ የሚገኘውን ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡን ፡ ክፍል ፡ ሁኔታ ፡ ላላወቀ ፡

---

7. ከዚያው ።
8. እነዚህም ፡ ኤፍ ፡ አስቲኒ ፣ ዲሪቶ ፡ ኮንሲዌቱዲናሪዮ ፡ ዴል ፡ ኤሪትሪያ ፡ (፲፱፻፵፱ ፡ ዓ. ም.) ፡ እና ፡ ሲ ፡ ሮሲኒ ፣ ዲሪቶ ፡ ኮንሱዌቱዲናሪዮ ፡ ዴል ፡ ኤርትሪያ ፡ (፲፱፻፲፮ ፡ ዓ. ም.) ናቸው ።

ቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፶፱ ፡ እና ፡ ተከታዮቹ ፡ ትርጉም ፡ የማይሰጡ ፡ በመሆናቸው[9] ፤ ይህ ን ፡ ሁኔታ ፡ አስቀድሞ መመልከት ፡ ይገባል ።

ክፍል ፩

የኀብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፡ ስለሚገኙባቸው ፡ ቀበሌዎች ፡ ሕዝብ ፡ ዓይነተኛ ፡ ባህል ፤

በዚህ ፡ ክፍል ፡ ውስጥ ፡ የምንመረምረው ፤ በኤርትራ ፡ ጠቅላይ ፡ ግዛት ፡ የኀብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፡ ከሚገኙባቸው ፡ ቀበሌዎች ፡ የዋና ፡ ዋናዎቹን ፡ ሕዝቦች ፤ ማለትም ፡ በአንድ ፡ በኩል ፡ በሰራዬ ፤ በሐማሴንና ፡ በአክለ ፡ ጉዛይ ፡ የሚኖሩ ፤ በእርሻ ፡ የሚተዳደሩ ፡ ክርስቲያኖችንና ፡ በሌላው ፡ ወገን ፡ ደግሞ ፡ በስተምሥራቅና ፡ በስተምዕራብ ፡ የሚገኙ ፤ ክርስቲያን ፡ ያልሆኑ ፡ ዘላኖችን ፤ ባህል ፡ ዓይነተኛ ፡ መልክ ፡ ነው ። በየመንደሩ ፡ ሊኖር ፡ የሚችለውን ፡ የባህል ፡ መለያየት ፡ ወደጐን ፡ ጥለን ፤ ዋና ፡ ዋና ፡ ነገሮችን ፡ ብቻ ፡ እንገልጣለን ።

የኤርትራ ፡ መልክዓ ፡ ምድርና ፡ የአየር ፡ ጠባይ ፡ ሁኔታ ፡ ጥንት ፡ ከላይ ፡ በጠቀስናቸው ፡ በዘላኖቹና ፡ ሰፍረው ፡ በሚኖሩት ፡ የኀብረ ፡ ሰብኡ ፡ ክፍሎች ፡ መካከል ፡ የወሰን ፡ ክልል ፡ ሆነው ፡ ይኖሩ ፡ ነበር ። ከዚህም ፡ የተነሣ ፡ "— ተመሳሳይ ፡ መልክዓ ፡ ምድር ፡ ባላቸውና ፡ በእምነታቸው ፡ በለጥ ፡ ብለው ፡ በሚታዩት ፡ ቀበሌዎች ፡ ውስጥ ፡ የሰፈረው ፤ የጋራ ፡ ቋንቋ ፡ (ትግርኛ) የተስፋፋ ፡ ሃይማኖት ፡ (አርቶዶክስ ፡) እና ፡ ሲወርድ ፡ ሲዋረድ ፡ ተያይዞ ፡ የመጣ ፡ ሥልጣኔ ፡ ያለው ፡ በእርሻ ፡ የሚተዳደር ፡ ሕዝብ ፡ ነው ። በስተምሥራቅና ፡ በስተምዕራብ ፡ የሚገኙት ፡ በረሀ ፡ ቀመስ ፡ ቀበሌዎች ፡ ግን፡ በብዛትና ፡ በአቋቋም ፡ ቢለያዩም ፡ ዘላንነትና ፡ ከብት ፡ አርቢ ፡ በሆነው ፡ ኑሯቸውና ፡ በጋራ ፡ እምነታቸው ፡ በእስልምና ፡ የተሳሰሩ ፡ የብዙ ፡ ጎሳዎች ፡ መኖሪያዎች ፡ ናቸው ።"[10]

ስለዚህም ፡ "---በደጋው ፡ ክፍል ፡ የሚገኙት ፡ የሐማሴን ፤ የአክለ ፡ ጉዛይና ፡ የሰራዬ ፡ ቀበሌዎች ፡ በትክክለኛ ፡ አነጋገር ፡ የተለዩ ፡ 'ሀገሮች ፡' ሲሆኑ ፤ በታሪክ ፡ በጠባይ ፡ በባሕል ፡ እንኳን ፡ ከሌላው ፡ የማይገጥሙ ፡ ናቸው ፤ ሕዝቡም ፡ እንዲህ ፡ ያለው ፡ ልዩነት ፡ እንዳለ ፡ ያውቀዋል ።"[11]

---

9. "የኤርትራ ፡ ልማዳዊ ፡ የመሬት ፡ ስሪት ፡ ከሕዝቡ ፡ ታሪክ ፡ አኗኗርና ፡ ባሕል ፡ ጋር ፡ የተወሳሰበ ፡ ነው። የነዚህ ፡ የተያያዙ ፡ ጉዳዮች ፡ ዋና ፡ ዋና ፡ ነጥቦች ፡ ተዛምደው ፡ ካልተመረመሩ ፡ ሁኔታው ፡ ግልጽ ፡ ሆኖ ፡ አይታይም ።" አምባዬ ፡ ዘካርያስ ፤ ላንድ ፡ ቴኒዩር ፡ ኢን ፡ ኤሪትሪያ ፤ (፲፱፻፶፰ ፡ ዓ· ም·) ገጽ ፡ ፩ ።
10. ብሪቲሽ ፡ ሚሊታሪ ፡ አድሚኒስትሬሽን ፤ ሬስስ ፡ ኤንድ ፡ ትራይብስ ፡ አፍ ፡ ኤሪትሪያ ፡ (፲፱፻፴፰ ዓ· ም·) ገጽ ፡ ፩ ።
11. ከዚያው ፤ ገጽ ፡ ፴ ።

<u>ምዕራፍ ፡ ፩</u>

<u>በኤርትራ ፡ ውስጥ ፡ በደጋው ፡ ክፍል ፡ ስለሚገኙ ፡ ክርስቲያኖች ፡ የማኅበራዊ ፡ ኑሮ ፡ አቋምና ፡ የመሬት ፡ ስሪት ፤</u>

<u>ንዑስ ፡ ክፍል ፡ ፩</u> ፥

<u>ስለማኅበራዊ ፡ ኑሮ ፡ አቋማቸው ፡-</u>

የኤርትራን ፡ የክርስቲያን ፡ ሕዝቦች ፡ የማኅበራዊ ፡ ኑሮ ፡ አቋም ፡ ከመሬት ፡ ስሪታቸው ፡ ነጥሎ ፡ ማጥናት ፡ አግባብ ፡ ያለው ፡ አይመስልም ። እነዚህ ፡ ሁለቱ ፡ የማይነጣጠሉ ፡ ተደራራቢ ፡ ጉዳዮች ፡ ስለሆኑ ፡ ባንድ ፡ ላይ ፡ መታየት ፡ ይገባቸዋል ። በቅርቡ ፡ እንደምናመለክተው ፡ ሁሉ ፤ በእነዚህ ፡ ቀበሌዎች ፡ የሚገኘው ፡ ሕዝብ ፡ የማኅበራዊ ፡ ኑሮው ፡ "የተመሠረተው ፡" በመሬት ፡ ላይ ፡ ሲሆን ፤ የሕዝቡ ፡ መብትና ፡ ግዴታም ፡ የሚወሰነው ፡ "መሬት ፡ ባለውና ፡ በሌለው ፡" በሚል ፡ ክፍያ ፡ መሠረት ፡ ነው። ሆኖም ፡ ጉዳዩን ፡ ግልጥ ፡ አድርገን ፡ ለማስረዳት ፡ ቀጥለን ፡ ስለሕዝቡ ፡ ማኅበራዊ ፡ ኑሮ ፡ ብቻ ፡ አንዳንድ ፡ ዋና ፡ ዋና ፡ መሠረታውያን ፡ ሐሳቦችን ፡ እናመለክታለን ።

ከዚህ ፡ ቀደም ፡ በትክክል ፡ እንደተገለጠው ፤ "---በኤርትራ ፡ በሚገኙ ፡ ደጋ ፡ አውራጃዎች ፡ (ሐማሴን ፤ አክለ ፡ ጉዛይና ፡ ሰራዬ ፡) ውስጥ ፡ ነዋሪ ፡ የሆኑ ፡ በእርሻ ፡ የሚተዳደሩ ፡ የሀበሻ ፡ ሕዝቦች ፡ ምን ፡ ጊዜም ፡ ቢሆን ፡ ሁለት ፡ የመንግሥት ፡ ክፍሎች ፡ ነበራቸው ፡ ለማለት ፡ ይቻላል ። ባንድ ፡ በኩል ፤ በየመንደሩ ፡ የሚገኙ ፡ የመንግሥት ፡ መልክ ፡ ያላቸው ፡ አቋሞች ፥ በሌላ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ በኤርትራ ፡ 'መንግሥቲ ፡' የሚባለው ፡ የኢትዮጵያ ፡ ማዕከላዊ ፡ መንግሥት ፡ (ናቸው) ።[12]"

"ለገበሬው ፡ ሕዝብ ፡" ዋና ፡ ዋናዎቹ ፡ የፖለቲካ ፡ አቋሞች ፤ የመንደሩ ፡ (አነስተኛው) እና ፡ የቀበሌው ፡ (ከፍተኛው ፡) ናቸው[13] ። የመጀመሪያው ፡ የሚተዳደረው ፡ በጭቃ[14] ፡ ነው ። ብዙ ፡ መንደሮች ፡ የሚገኙባቸው ፡ ቀበሌዎች ፡ ደግሞ ፡ ኃላፊያቸው ፡ በሆነው ፡ በምስለኔ ፡ ስር ፡ ይተዳደራሉ ።

በብዙዎች ፡ መንደሮች ፡ ውስጥ ፡ ጭቃው ፡ ማዕከላዊውን ፡ መንግሥትና ፡ መንደሩን ፡ የሚያገናኝ ፡ ሹም ፡ ሆኖ ፡ ያገለግላል ፤ ግብር ፡ ይሰበስባል ፤ የመንግሥትንም ፡ ትእዛዝ ፡ ለሕዝብ ፡ ያስተላልፋል ።[15] የዕለት ፡ ተግባራቸው ፡ ክርክር ፡ ሰምቶ ፡ መወሰን ፡ የሆነ ፡ ዳኞች ፡ ቢኖሩም ፥ ጭቃው ፡ አንዳንድ ፡ ጊዜ ፡ በዳኝነት ፡ መልክ ፡ አንዳንድ ፡ አነስተኛ ፡ ወንጀሎችን ፡ ይመለከታል ።[16] በሰራዬ ፡ ውስጥ ፡ ጭቃው ፡ በልማድ ፡

---

12. ዲ ፡ ዱንካንሰን ፤ "ስራት ፡ አድከመ ፡ ምልጋ ፤ ኤ ፡ ኔቲቭ ፡ ኮድ ፡ ሎው ፡ አፍ ፡ ኤሪትሪያ" ፤ <u>አፍሪካ</u> ፤ ፫ኛ ፡ ቮልዩም ፤ ቁጥር ፤ ገጽ ፡ ፩፻፵፩ ።
13. ኤስ ፡ ናዴል ፤ <u>ላንድ ፡ ቴኒየር ፡ ኢን ፡ ኤሪትሪያን ፡ ፕላቶ</u> ፡ (፲፱፻፴፮ ፡ ዓ- ም- ፤ ፎቶ ፡ ኮፒ ፤ የሕግ ፡ ፋኩልቲ ፡ መዝገብ ፡ ቤት) ፤ ገጽ ፡ ፪ና ፡ ተከታዮቹ ። ይህ ፡ ጽሑፍ ፡ <u>አፍሪካ</u> ፤ በሚለው ፡ መጽሔት ፡ ውስጥ ፡ በ፯ኛው ፡ ቮልዩም ፤ ቁጥር ፡ ፩፻፳፪ ፤ በ፲፱፻፴፰ ፡ ዓ- ም- ታትሞ ፡ ነበር ።
14. ገብረ ፡ ወልድ ፡ እንግዳ ፡ ወርቅ ፤ "ኢትዮፒያስ ፡ ትራዲሽናል ፡ ሲስተም ፡ አፍ ፡ ላንድ ፡ ቴኒየር ፡ ኤንድ ፡ ታክሴሽን ፤" <u>ኢትዮፒያ ፡ ኦብዘርቨር</u> ፤ ፭ኛ ፡ ቮልዩም ፡ (፲፱፻፶፬ ዓ- ም-) ፡ ገጽ ፡ ፫፻፪ ፡ እና ፡ ከተከታዮቹ ፡ ጋር ፡ ይወዳድሯል ።
15. አምባዬ ፡ ዘካርያስ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፱ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፲፩ ።
16. ከዚያው ።

ባለው ፡ ሥልጣን ፡ መሠረት ፡ የሚያስተላልፉቸውን ፡ ትእዛዞች ፡ መንደረተኞች ፡ ሁሉ እንዲቀበሉ ፡ ይገደዳሉ ።[17]

"የዘር ፡ (ወይም ፡ የቤተ ፡ ሰብ ፡) ርስት" በሚገኙባቸው ፡ ቀበሌዎች ፡ ውስጥ ፡ የሕዝቡ ፡ ማኅበራዊ ፡ ኑሮ ፡ የተመሠረተው ፡ በዝምድና ፡ ላይ ፡ ነው ።[18] መሠረታዊው ፡ አቋም ፡ "እንዳ ፡" ይባላል ፤ በውስጡም ፡ የአንድ ፡ ሰው ፡ ተወላጆች ፡ ይገኙበታል ። "በታሪክ ፡ መሠረት ፡ እንግዲህ ፣ እንዳ ፡ ካንድ ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፣ ማለት ፡ ከባልና ፡ ከሚስት ፡ ተነስቶ ፡ ያደገ ፡ ሲሆን ፣ ከደረጃም ፡ በኋላ ፡ በቁጥር ፡ በጣም ፡ የሚለያዩ ፡ ቤተ ፡ ሰቦች ፡ ይኖሩበታል ። እነዚህ ፡ ቤተ ፡ ሰቦችም ፡ የኢኮኖሚና ፡ የዕለታዊ ፡ ኑሮ ፡ አቋም፡ ናቸው ፤ ማለትም ፡ በውስጣቸው ፡ የሚገኙት ፡ አብረው ፡ ባንድ ፡ ቤት ፡ ውስጥ ፡ የሚኖሩ ፣ አብረው ፡ የሚሠሩና ፡ የጉልበታቸውንም ፡ ፍሬ ፡ የሚካፈሉ ፡ በቁጥር ፡ አነስ ፡ ያሉ ፡ የአንድ ፡ ሰው ፡ ቤተሰብ ፡ አባሎች ፡ (ወላጆችና ፡ ልጆች ፡) ናቸው ።"[19] ምንም፡ እንኳ ፡ ሚስተር ፡ ናዴል ፡ የተባሉት ፡ ጸሐፊ ፡ እንዳ ፡ የመንደርን ፡ የሚመስል ፡ መሪ ፡ ወይም ፡ አለቃ ፡ የለውም ፡[20] ቢሉም ፣ የዘር ፡ ርስት ፡ በሚገኝበት ፡ በሰራዬ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙት ፡ እንዳዎች ፡ አለቆች ፡ አሏቸው ።

የሰራዬ ፡ ጭቃ ፣ ባለመሬት ፡ (ባላባት ፡) የሆነ ፣ ጥንትም ፡ አያት ፡ ቅድመ ፡ አያቶቹ፡ ጭቃ ፡ ከነበሩ ፡ ሰዎች ፡ ዘር ፡ የወረደ ፡ መሆን ፡ አለበት[21] ። አያት ፡ ቅድመ ፡ አያቶቹ ፡ ጭቃ ፡ የነበሩ ፡ ሰው ፡ ለጭቅነት ፡ የታጣ ፡ እንደሆነ ፣ ሹመቱ ፡ የሚሰጠው ፡ በውርስ፡ የተላለፈ ፡ መሬት ፡ ላለው ፡ ለማንኛውም ፡ ባለመሬት ፡ ነው ። ያም ፡ ሆነ ፡ ይህ ፣ ጭቃ፡ ለመሆን ፣ በውርስ ፡ የተላለፈ ፡ ርስት ፡ ባለቤት ፡ መሆን ፡ ያሻል ፤ ምክንያቱም ፡ "ጭቅነት ፡ በውርስ ፡ የተላለፈ ፡ መሬትን ፡ ይመስላልና ።"[22]

እዚህ ፡ ላይ ፡ የዘር ፡ ርስት ፡ በሚገኝባቸው ፡ ቀበሌ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኘውን ፡ "ባለ ርስት" ፣ "ርስት ፡ የሌለው ፡" የሚባሉትን ፡ በኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ አባሎች ፡ መካከል ፡ ያሉትን ፡ ክፍሎች ፡ አንባቢ ፡ መገንዘቡ ፡ አይቀርም ። ይህ ፡ በኅብረ ፡ ሰብእ ፡ አባሎች ፡ መካከል ፡ የሚታየው ፡ ልዩነት ፡ "የመንደር ፡ ርስት ፡" ይገኝባቸዋል ፡ በሚባሉት ፡ ቀበሌዎች ፡ ውስጥም ፡ ያለ ፡ ነው ።

የዘር ፡ ርስት ፡ በሚገኝባቸው ፡ ቀበሌዎች ፡ ውስጥ ፡ "(እያንዳንዱ ፡) እንዳ ፡ የተሰጠው ፡ የመሬት ፡ መብት ፤ ---በሕዝቡ ፡ መካከል ፡ ጥንት ፡ የነበረውን ፡ የማኅበራዊ ፡ አቋም ፡ ልዩነት ፡ የሚያስታውስ ፣ የአቋሙ ፡ መሠረትም ፡ የተጣለበት ፡ ነው ። በዚህም ፡ ልዩነት ፡ መሠረት ፣ ባንድ ፡ በኩል ፡ የሀገሪቱ ፡ ጥንታውያን ፡ ነዋሪዎች ፡ ተብለው፡ የሚገመቱ ፡ ሰዎች ፡ ሲኖሩ ፣ በሌላ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ አዲስ ፡ መጦች ፡ ይገኛሉ" ።[23]

---

17. ሥርዓት ፡ አድከመ ፡ ምዕልጋ ፡ (በዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ የሰራዬ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፡ እየተባለ ፡ የሚጠቀሰው ፤ ወደ ፡ እንግሊዝኛ ፡ የተረጐመው ፡ ተስፋ ፡ ጽዮን ፡ መድኀኔ ፤ ያልታተመ ፡ በቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ የሕግ ፡ ፋኩልቲ ፡ ቤተ ፡ መጻሕፍት ፡ መዝገብ ፡ ቤት ፡ ያለ) ፣ "የየመንደረተኛው ፡ ግዴታዎች ፡" በሚለው ፡ አርእስት ፡ ሥር ።
18. ናዴል ፣ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፲፫ ፡ የተጠቀሰው ፣ ገጽ ፡ ፫ ።
19. ከዚያው ።
20. ከዚያው ።
21. የሰራዬ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፣ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲፪ ፡ የተጠቀሰው ፣ "ልዩ ፡ ልዩ ፡ ጉዳዮች ፡" በሚል ፡ አርእስት ፡ ሥር ።
22. ከዚያው ።
23. ብሪቲሽ ፡ ሚሊታሪ ፡ አድሚኒስትሬሽን ፣ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲ ፡ የተጠቀሰው ፣ ገጽ ፡ ፴፰ ። ከጊዜ ፡ ማለፍና ፡ መሬት ፡ የመግዛት ፡ እድልም ፡ ከመኖሩ ፡ ይህ ፡ ልዩነት ፡ የሚያስከትለው ፡ ውጤት ፡ እየተቀነሰ ፡ ሄዷል ።

የመጀመሪያዎቹ ፡ ባለርስቶች ፡ ሲሆኑ ፣ የኋለኞቹ ፡ ግን ፡ ርስት ፡ የላቸውም ። ከዚህም፡ ልዩነት ፡ ብዙ ፡ ነገር ፡ ተከትሎ ፡ ይገኛል ።

የባለርስተኞች ፡ ተወላጅ ፡ መሆን ፡ (ሪም ፡ የሚባሉ[24]) ፡ መብቶችንና ፡ ጥቅሞችን ፣ የጎብረ ፡ ሰብአ ፡ መሪ ፡ መሆንንም ፡ ጭምር ፣ ያስጣል ። በአክለ ፡ ጉዛይ ፣ በሰራዬና ፡ በሐማሴን ፡ ውስጥ ፣ ለሽምግልና ፡ ሊመረጡ ፡ የሚችሉት ፡ ባለርስቶች ፡ ብቻ ፡ ናቸው ። "(ሽምግልነትም ፡) የየመንደሩን ፡ የአስተዳደር ፡ ጉዳይ ፡ ሁሉ ፡ ያጠቃልላል። ለምሳሌም ፡ ያህል ፡ ሕዝቡን ፡ በማኅበር ፡ ለማሠራት ፡ ማደራጀትና ፡ ሥራውንም ፡ መቆጣጠር ፤ ለመንደሩ ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ተገቢው ፡ ጥንቃቄ ፡ እንዲደረግ ፡ መቆጣጠር ፤ የመንደሩን ፡ ማሳዎችና ፡ ግጦሽ ፡ የሚጠብቁ ፡ ዘበኞችን ፡ መሾም ፤ የርስት ፡ ክርክር ፡ ሲነሣ ፡ በእርቅ ፡ አይቶ ፡ የመወሰን ፡ መብት ። እነዚህ ፡ መብቶችና ፡ ግዴታዎች፡ ከሹመት ፡ ጋር ፡ የተያያዙ ፡ የሆነ ፡ እንደሆነ ፣ ሹመቱ ፡ በየተራና ፡ ከተወሰነ ፡ ጊዜ ፡ በኋላ ፣ ይበልጡንም ፡ ጊዜ ፡ ባመት ፣ ለየቤተሰቡ ፡ ይተላለፋል ።"[25]

ሆኖም ፡ መታወስ ፡ ያለበት ፡ የባለመሬቶች ፡ ወገን ፡ መሆን ፡ "--- ከመሬት ፡ ይልቅ ፡ ዘላቂና ፡ በሌላም ፡ ሰው ፡ ሊወሰዱ ፡ የማይችሉ ፡ መብቶችን ፡ የሚያስጥ ፡ መሆኑን ፡ ነው ። የዘር ፡ ርስት ፡ የያዘ ፡ ሰው ፡ ይዞታውን ፡ ሊሸጥ ፡ ወይም ፡ ሊያከራይ፡ ይችላል ። ሆኖም ፡ ከዘመናት ፡ በፊት ፡ አንድ ፡ ጊዜ ፡ የዘር ፡ ርስት ፡ መያዙ ፡ ምንጊዜም ፡ ቢሆን ፡ አይረሳም ። በተጨማሪም ፡ ለዘለዓለም ፡ ጸንቶ ፡ የሚቆይ ፣ ሲወርድ ፡ ሲዋረድ ፡ የመጣ ፣ "አዲስ ፡ መጦችን ፡" በዝቅተኛ ፡ አስተያየት ፡ የሚመለከት ፡ የከበርቴዎች ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡ አባል ፡ ያደርገዋል ።"[26] ስለዚህም ፡ አንዳንዴ ፣ መሬት ፡ ከመያዝ ፡ ይልቅ ፡ ሲወርድ ፡ ሲዋረድ ፡ የመጣ ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡ አባል ፡ መሆን ፡ ይበልጥ ፡ ተፈላጊ ፡ ሆኖ ፡ ይታያል ።

"ዝቅተኛ ፡" ወይም ፡ "አዲስ ፡ መጥ ፡" ከሚባሉት ፡ መካከል ፡ በየክርስቲያኑ፡ ቀበሌ ፡ ውስጥ ፡ የሚኖሩ ፡ እስላሞች ፡[27] ይገኙበታል ። ሰራዬ ፡ ውስጥ ፡ ባሮች ፡ እየተባሉ ፡ የሚጠሩ ፡ ሰዎች ፣ ቀጥቃጮችና ፡ መለከት ፡ ነፊዎች ፡ እንደ ፡ "ውጭ ፡" ሕዝብ በመቆጠር ፡ መሬትና ፡ ከመሬት ፡ የሚገኙ ፡ መብቶች ፡ ሁሉ ፡ ይነፈጋቸዋል ። ይህንንም ፡ እገዳ ፡ የሰራዬ ፡ ሕግ ፡ እንዲህ ፡ ሲል ፡ በትህትና ፡ ይገልጸዋል ፤ ቀጥቃጮችና፡ መለከት ፡ ነፊዎች ፡ ከግብር ፡[28] "ነፃ" ፡ ናቸው ።

እዚህ ፡ ላይ ፡ ግብር ፡ መክፈል ፡ የመሬት ፡ ባለቤትነትን ፡ ማሳየቱን ፡ ይገነዘቧል። ይህ ፡ አባባል ፡ በሎጎ ፡ ጭዋ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ በግልጽ ፡ ተመልክቶ ፡ ይገኛል።[29] የሕጉ ፡ ቁጥር ፡ ፲፰ ፡ በከፊል ፡ እንደሚከተለው ፡ ይነበባል ። "በሎጎ ፡ ጭዋ ፡ ግዛት ፡

---

24. ናዴል ፣ ከላይ ፡ በማስታረሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲፫ ፡ የተጠቀሰው ፣ ገጽ ፡ ፫ ።
25. ከዚያው ።
26. ናዴል ፣ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲፫ ፡ የተጠቀሰው ፣ ገጽ ፡ ፬ ።
27. በቤገምድር ፤ ጠቅላይ ፡ ግዛት ፡ ውስጥ ፡ መካራ ፡ የሱስ ፡ በሚባል ፡ ቀበሌ ፡ ውስጥ ፡ በዘርና ፡ በሃይማኖት ፡ ምክንያት ፡ ፈላሻዎች ፡ (ቤተ ፡ እስራኤላውያን) ፡ እና ፡ እስላሞች ፡ የመሬት ፡ ባለቤትነት ፡ አይሰጣቸውም ። ደበበ ፡ ወርቁ ፣ ዘ ፡ ላንድ ፡ ቴኒየር ፡ ሲስተም ፡ ኢን ፡ መካራ ፡ የሱስ ፡ ኮሚውኒቲ ፡ ኤንድ ፡ ኢትስ ፡ ኢፌክትስ ፡ ኦንዘ ፡ አግሪካልቸራል ፡ ሌበር ፡ (፲፱፻፶፰ ፡ ዓ፦ ም፦ ያልታተመ ፤ በቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ የሕግ ፡ ፋኩልቲ ፡ ቤተ ፡ መጻሕፍት ፡ መዝገብ ፡ ቤት ፡ ያለ ፤) ገጽ ፡ ፫ - ፬ ።
28. የሰራዬ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፣ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲፯ ፡ የተጠቀሰው ፡ "ባለእጆች" ፣ በሚል ፡ አርእስት ፡ ሥር ።
29. የሎጐ ፡ ጭዋ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፡ (ወደ ፡ እንግሊዝኛ ፡ የተረጐመው ፡ ዮሐንስ ፡ ሃብተ ፡ ሥላሴ ፤ ያልታተመ፤ በቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ የሕግ ፡ ፋኩልቲ ፡ ቤተ ፡ መጻሕፍት ፡ መዝገብ ፡ ቤት ፡ ያለ ።)

ክልል ፡ ውስጥ ፡ መሬት ፡ እያረሰ ፡ ለንጉሥ ፡ ግብር ፡ የማይከፍል ፡ ሰው ፡ ባለመሬት፡ ነኝ ፡ ብሎ ፡ ራሱን ፡ ሊሰይም ፡ መብት ፡ የለውም ። ግብር ፡ ሳይከፍል ፡ አርባ ፡ ዓመታ ት ፡ ቢያልፉ ፡ ግን ፤ --- ግብር ፡ ለመክፈል ፡ ለሚችል ፡ ለሌላ ፡ ሰው ፡ መሬቱ ፡ ይሰጥ በታል ። ---ሰውየው ፡ ነፃ ፡ ነው ፤ መሬቱ ፡ ግን ፡ ከግብር ፡ ነፃ ፡ አይደለም ።”

ይህ ፡ የግብር ፡ ጉዳይ ፤ አንድ ፡ ሌላ ፡ ጥያቄ ፡ ያሳሰበን ፡ ይሆናል ። ይኸውም ፤ ማዕከላዊው ፡ መንግሥት ፡ በየመንደሩ ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ ያለው ፡ ተጽዕኖ ፡ ምንድነው ? የሚለው ፡ ነው ። ከዚህ ፡ በቀደም ፡ እንደቀረበው ፡ አስተያየትና ፡ ይህንንም ፡ አስተያ የት ፡ እንደሚደግፉት ፡ ልማዳዊ ፡ ሕጐች ፡ የሆነ ፡ እንደሆነ ፤ የማዕከላዊው ፡ መንግ ሥት ፡ ተጽዕኖ ፡ እጅግ ፡ ያነሰ ፡ ነው ። “ጥንቱንም ፡ በነዚህ ፡ ቀበሌዎች ፡ ውስጥ ፡ የሚኖሩ ፡ ሰዎች ፡ ከሞላ ፡ ጐደል ፡ ራሳቸውን ፡ ችለው ፡ በየመሪዎቻቸው ፡ ይተዳደሩ፡ ነበር ። ከሚገዙት ፡ ቀበሌ ፡ ያልተወለዱት ፡ የማዕከላዊው ፡ መንግሥት ፡ ሹማምንቶች ፡ እንደ ፡ ግብር ፡ ሰብሳቢ ፡ ብቻ ፡ ያገለግሉ ፡ ነበር ።”[30]

አስቀድመን ፡ እንደገለጥነው ፤ ማዕከላዊውን ፡ መንግሥት ፡ በየመንደሩ ፡ ይወ ክሉ ፡ የነበሩት ፡ ሰዎች ፡ የባለመሬት ፡ ወገን ፡ የሆኑ ፡ ጭቃዎች ፡ ነበሩ ። መሬት ፡ ለማግኘት ፡ ተወላጅነት ፡ ያን ፡ ያህል ፡ አስፈላጊ ፡ በማይሆንበት ፤ “የመንደር ፡ መሬ ት ፡” እየተባለ ፡ የሚጠራው ፡ ስሪት ፡ ባለበት ፡ ቀበሌ ፡ ውስጥም ፡ እንኳ ፤ ጭቃ ፡ ለመ ሆን ፤ ጥንት ፡ መሬት ፡ ከነበራቸው ፡ ሰዎች ፡ መወለድ ፡ አስፈላጊ ፡ ነበር ።[31]

የሕዝቡን ፤ ጉዳይ ፡ በኃላፊነት ፡ እየተከታተሉ ፡ የሚያስፈጽሙት ፡ ሰዎች ፤ ከተ ራው ፡ ሰው ፡ ከፍ ፡ ብለው ፡ መታየታቸው ፡ ባንዳንድ ፡ ለነሱ ፡ ብቻ ፡ በተጠበቀ ፡መብ ታቸው ፡ ይታያል ። በሎጎ ፡ ጭዋ ፡ ውስጥ ፡ በሬ ፡ ወይም ፡ ላም ፡ የሚያርድ ፡ ሰው ፡ ሁሉ ፡ ምላሱን ፡ (ልሳን ፡ ማንቃ ፡) ለጭቃው ፡ መስጠት ፡ አለበት ።[32] በሰራዬም ቢሆን ፡ “ተዝካር ፡ ወይም ፡ ሠርግ ፡ ያለበት ፡ ሰው ፡ ሁሉ ፤ ለቀበሌው ፡ አለቃ ፤ ለሕግ ፡ ጠባ ቂውና ፡ ለመንደሩ ፡ ትልቅ ፡ ሰው ፡ አንድ ፡ እንስራ ፡ ጠላ ፤ አንድ ፡ ድስት ፡ ወጥና ፡ አምስት ፡ እንጀራ ፡ መስጠት ፡ አለበት ።”[33] ፡ ይህን ፡ በማይፈጽም ፡ ላይ ፡ ተገ ቢው ፡ መቀጫ ፡ ይጣልበታል ።

ዳግመኛም ፡ በሰራዬ፡ ውስጥ ፤ ጭቃው ፡ የየመንደሩን ፡ ሠርገኛ ፡ ለመመረቅ ፡ የቀደ ምትነት ፡ መብት ፡ አለው ፤ ይህም ፡ መብት ፡ ጭቃው ፡ ሁልጊዜ ፤ በተለይም ፡ በሠርግ ጊዜ ፤ ከመንደሩ ፡ እንዳይጠፉ ፡ ያስገድደዋል ።[34]

ለጭቃዎች ፡ ከሚሰጡት ፡ መብቶች ፡ ከፍተኛውን ፡ ቦታ ፡ ይዞ ፡ የሚገኘው ፡ ግን ፡ የየመንደሩ ፡ አባል ፡ በመሆን ፡ ከሚያገኙት ፡ መሬት ፡ ሌላ ፤ በጭቅነታቸው ፡ መሬት ፡ ሊያስገኝላቸው ፡ የሚችለው ፡ መብታቸው ፡ ነው ።[35]

ከዚህ ፡ በላይ ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕጐችን ፡ ላንዳንድ ፡ ጉዳይ ፡ በመጥቀሳ ችን ፡ የምንመረምራቸው ፡ ልማድን ፡ አጥብቀው ፡ የሚከተሉ ፡ ሕዝቦች ፡ የየራሳቸው

30. ብሪቲሽ ፡ ሚሊታሪ ፡ አድሚኒስትሬሽን ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፹፯ ።
31. ከዚያው ፤ ገጽ ፡ ፹፮ ።
32. የሎጎ ፡ ጭዋ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፳፱ ፡ የተጠቀሰው ፤ አንቀጽ ፡ ፲፰ ። የአን ቀጽ ፡ ፲፰ ፡ አርእስት ፡ “የመሬት ፡ ግብር” ፡ ማለቱ ፡ የሚያስደንቅ ፡ ነው ።
33. የሎጎ ፡ ጭዋ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፳፱ ፡ የተጠቀሰው ፤ አንቀጽ ፡ ፶፩ ።
34. የሰራዬ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፲፯ ፡ የተጠቀሰው ፤ “ልዩ ፡ ልዩ ፡ ጉዳዮች” ፡ በሚል ፡ አርእስት ፡ ሥር ።
35. ከናዴል ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲፫ ፡ ከተጠቀሰው ፡ ከናዴል ፤ ጽሑፍ ፡ ከገጽ ፡ ፳—፳፩ ፡ ካለው ፡ ጋር ፡ ያወዳድሯል ።

የሆኑ፡ሕጎች ፡ እንዳሉዋቸው ፡ መገመታችን ፡ ግልጥ ፡ ነው። በአክለ ፡ ጉዛይ ፡ ውስጥ ፡ ከሚኖረው ፡ ሕዝብ ፡ ይበልጡኑ ፣ "ምዕን ፡ መሐዛ ፡" የተባለውን ፣ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፡ ሲከተል፣ በሰራዬ ፡ የሚኖረው ፡ ሕዝብ ፡ ደግሞ ፡ የሚከተለው ፡ "አድከመ ፡ ምዕልጋ ፡" የተባለውን ፡ (በዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ የሰራዬ ፡ ሕግ ፡ እየተባለ ፡ የሚጠቀሰውን ፡) ሕግ ፡ ነው ። በተጨማሪም ፡ የሐማሴንና ፡ የአክለ ፡ ጉዛይ ፡ አንዳንድ ፡ ቀበሌዎች ፡ የየራሳቸው ፡ የሆነ ፡ ሕግ ፡ አላቸው ።[36] ለምሳሌም ፡ ያሀል ፡ ገሚስ ፡ ጎኑ ፡ በሐማሴን ፡ የቀረው ፡ ደግሞ ፡ በሰራዬ ፡ አውራጃ ፡ የሚገኘው ፡ የሎጎ ፡ ጭዋ ፡ ቀበሌ ፡ የራሱ ፡ የሆነ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፡ አለው ።

እነዚህ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕጎች ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡን ፡ ኑሮ ፡ ሙሉ ፡ በሙሉ ፡ ለመቆጣጠር ፡ የታቀዱ ፣ በጣም ፡ ለተሳሰሩ ፡ የቤት ፡ ሰብም ፡ ሆነ ፡ የመንደር ፡ አቋሞች ፡ እጅግ የተስማሙ ፡ ናቸው ።[37] የወንጀለኛ ፡ መቅጫን ፣ የፍትሐ ፡ ብሔርንና ፡ የአስተዳደርን ፡ ጉዳይ ፡ የሚመለከቱ ፡ ደንቦችን ፡ ባንድ ፡ ላይ ፡ አጠቃለው ፡ የያዙ ፡ ሲሆን ፣ በዝርዝር ፡ የተደነገጉ ፡ የሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ደንቦችም ፡ አሏቸው ።

የሚያስደንቀው ፡ ነገር ፣ እነዚህ ፡ ሕጎች ፡ ቤት ፡ ክርስቲያንና ፡ ካህናቶቻቸው ፡ የሚያገኙትን ፡ ዓለማዊ ፡ ጥቅም ፡ መቆጣጠራቸው ፡ ነው ። እነዚህ ፡ ሕጎች ፡ መንፈሳዊና ፡ ዓለማዊ ፡ ጉዳዮችን ፡ እንደሚያስተዳድረው ፡ እንደፍትሐ ፡ ነገሥት ፡ ሳይሆኑ ፣ የቤት ፡ ክህነት ፡ አባሎችም ፡ ሆኑ ፡ ሌሎች ፡ ሰዎች ፡ ሊከተሉት ፡ የሚገባውን ፡ አንዳንድ ፡ ሃይማኖታዊ ፡ መመሪያ ፡ የሚመለከቱ ፡ ደንቦች ፡ የሏቸውም ።

ከላይ ፡ የጠቀስናቸው ፡ ልማዳዊ ፡ ሕጎች ፡ በጽሑፍ ፡ የሰፈሩት ፡ ከቅርብ ፡ ጊዜ ፡ ወዲህ ፡ ነው ።[38] ጥንት ፡ "---በኤርትራ ፡ ውስጥ ፡ የየመንደረተኛውን ፡ ጉዳይ ፡ ለመቆጣጠር ፡ አነስተኞቹ ፡ የመንግሥት ፡ ክፍሎች ፡ ይገለገሉበት ፡ የነበረው ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፡ አብዛኛውን ፡ ጊዜ ፡ ተገልጦ ፡ ይገኝ ፡ የነበረው ፡ በምሳሌያዊ ፡ አነጋገር ፡ ሲሆን ፡ ---ለብዙ ፡ ዘመን ፡ በጽሑፍ ፡ እንዳልዋለ ፡ ሕግ ፡ ይቆጠር ፡ ነበር ፣ ይህም ፡ ሊሆን ፡ የቻለበት ፡ የእያንዳንዱ ፡ ምሳሌያዊ ፡ አነጋገር ፡ ምንጭ ፡ በመታወቁ ፡ ነበር ። "[39]

እነዚህ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕጎች ፡ በጽሑፍ ፡ የሰፈሩበትን ፡ ምክንያት ፡ መገመት ፡ አያዳግትም ። ሚስተር ፡ ዱንካንሰን ፡ የተባሉ ፡ ደራሲ ፡ "ስርዓት ፡ አድከመ ፡ ምዕልጋ ፡" (በ፲፱፻፴፬ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በጽሑፍ ፡ የሰፈረ፡) ስለተባለው ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፡ ሲጽፉ ፡ ጥቂቶ

36. ብሪቲሽ ፡ ሚሊታሪ ፡ አድሚኒስትሬሽን ፣ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲ ፡ የተጠቀሰው ፣ ገጽ ፡ ፴፩ ። የእንግሊዝ ፡ የሚሊታሪ ፡ አስተዳደር ፡ እነዚህን ፡ ሕጎች ፡ ኮድስ ፡ (የተቀናጁ ፡ ሕጎች) ፡ በማለት ፡ ይጠራቸዋል ።

37. የነዚህን ፡ ቋሞች ፡ ቍጥር ፡ የሚገልጥ ፡ ሰነድ ፡ የዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ደራሲ ፡ ሊያገኝ ፡ አልቻለም ። ሆኖም ፡ በፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ሥር ፡ እንዲተዳደሩ ፡ ታቅደው ፡ የነበሩት ፡ በትግሬ ፡ ጠቅላይ ፡ ግዛት ፡ የሚገኙ ፡ ተመሳሳይ ፡ መንደሮች ፡ ከ፪፻ - ፭፻ ፡ ሰዎች ፡ እንደሚገኙባቸው ፡ ደራሲው ፡ አረጋግጧል ። በታኅሣሥ ፡ ወር ፡ ፲፱፻፶፱ ፡ ዓ. ም. ለአቶ ፡ ዮሴፍ ፡ ገብረ ፡ እግዚአብሔር ፡ የመጨረሻ ፡ ዓመት ፡ የሕግ ፡ ተማሪ ፡ ከተደረገ ፡ የቃል ፡ ጥያቄ ፡ የተገኘ ። በቄስ ፡ ወልደ ፡ ሥላሴ ፡ እና ፡ ሌሎች፡ ይግባኝ ፡ ባዮችና ፡ በግራዝማች ፡ ገብረ ፡ እግዚአብሔር ፣ መልስ ፡ ሰጭ ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ (የጠቅላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ፲፱፻፶፱ ፡ ዓ. ም. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቍጥር ፡ ፹፪/፶፱ ፡ (ያልታተመ) ፣ ፍርድ ፡ ቤቱ ፣ በትግሬ ፡ የሚገኝ ፣ የምንመረምራቸውን ፡ ክፍሎች ፡ የሚመስል ፡ አንድ ፡ መንደር ፡ ፩፻፹፰ ፡ ሰዎች ፡ እንደሚኖሩበትና ፣ "የሚተዳደረውም ፡" በሦስት ፡ ሽማግሌዎች ፡ መሆኑን ፡ ይገልጣል ።

38. ኤፍ ፡ ራስል ፣ "ኤሪትሪያን ፡ ከስተማሪ ፡ ሎው ፣ " ጆርናል ፡ አፍ ፡ አፍሪካን ፡ ሎው ፣ ፫ኛ ፡ ቮልዩም ፣ (፲፱፻፶፱ ፡ ዓ. ም.) ፣ ገጽ ፡ ፩፻፪ ። ከነዚህ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕጎች ፡ ውስጥ ፡ አብዛኞቹ ፡ በጽሑፍ ፡ የሰፈሩት ፡ ከሁለተኛው ፡ የዓለም ፡ ጦርነት ፡ ወዲህ ፡ ነው ።

39. ዱንካንሰን ፣ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲፪ ፡ የተጠቀሰው ፣ ገጽ ፡ ፩፻፵፩ ።

ቹን ፡ ምክንያቶች ፡ ገልጠዋቸዋል ። "የሕዝቡ ፡ ቁጥር ፡ ማደግ ፤ ከጠላት ፡ ወረራ ፡ (ከ፲፱፻፳፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እስከ ፡ ፲፱፻፴፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ካለው ፡ ዘመን) ፡ ወዲህ ፡ የከተማ ፡ ኑሮ መደርጀትና ፡ የኢጣሊያም ፡ ወታደር ፡ በ፲፱፻፴፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ መሸነፍ ፡ በኤርትራ ፡ ኢኮኖሚ ፡ ላይ ፡ ያስከተለው ፡ ውጤት ፡ ሁሉ ፡ ተደምሮ ፡ በደጋው ፡ የሚኖረውን ፡ ሕዝብ ፡ የመንደር ፡ ኑሮ ፡ አቃውሶት ፡ ነበር ። ተስማሚ ፡ ሆነው ፡ ያልተገኙትም ፡ ከሀበሻ ፡ ባህል ጋር ፡ እጅግ ፡ የተወሳሰቡት ፡ ውርስን ፤ የመንደር ፡ ሹመትንና ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ ማከፋፈልን ፡ የሚመለከቱት ፡ ልማዳዊ፡ ሕጎች ፡ ነበሩ ። ልማዳዊው ፡ ሕግ ፡ ሕዝብ ፡ በሚያውቀውና ፡ በሚቀበለው ፡ ባለሥልጣን ፡ የተሰጠ ፡ ባለመሆኑ ፡ ክርክርና ፡ ጭቅጭቅ ፡ እጅግ ፡ እየበዛና ፡ ለመወሰንም ፡ እያዳገተ ፡ ሄደ ። አነስተኛው ፡ ምክንያት ፡ ደግሞ ፡ የሀበሻው ፡ ሕዝብ ፡ ባህል ፡ የፈረንጆች ፡ አስተሳሰብና ፡ ባህል ፡ ተቀይጦበት ፡ እንዳይለወጥና ፡ ጨርሶም ፡ እንዳይጠፋ ፡ ራሱን ፡ ሊያስታውቅና ፡ ጸንቶ ፡ እንዲኖር ፡ ያደረገው ፡ ሙከራ ፡ ነበር ።"[40]

"አድገና ፡ ተገለባ ፡" (በዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ የአክለ ፡ ጉዛይ ፡ ሕግ ፡ እየተባለ ፡ የሚጠቀሰው ፡) በጽሑፍ ፡ እንዲሰፍር ፡ ያደረጉት ፡ ሰዎች ፡ ይህን ፡ እርምጃ ፡ የወሰዱበትን ፡ ምክንያት ፡ ጥሩ ፡ አድርገው ፡ በሕጉ ፡ መግቢያ ፡ ላይ ፡ ገልጠውታል ።[41] ያልተስተካከለ ፡ ትርጉም ፡ ላለመስጠት ፡ ስንል ፡ ይህንኑ ፡ ምክንያት ፡ ቃል ፡ በቃል ፡ ቀጥለን ፡ ጠቅሰነዋል ።

"የሁሉ ፡ ፈጣሪና ፡ ሕግ ፡ አውጭው ፡ እግዚአብሔር ፡ በስነ ፡ ሥርዓት ፡ የሚተዳደር ፡ ስለሆነ ፤ ሰማይና ፡ ምድርን ፡ በስነ ፡ ሥርዓት ፡ ፈጥሮ ፤ ፍጥረትን ፡ ሁሉ ፡ በመልክ ፡ በመልካቸው ፡ በየቦታው ፡ መድቦ ፡ ለያንዳንዳቸው ፡ በተወሰነው ፡ ደንብ ፡ እንዲኖሩ ፡ አደረገ ።

እነሆም ፡ የእግዚአብሔር ፡ ፍጡራን ፡ በዚያው ፡ መሠረት ፡ ይኖራሉ ።

ይህ ፡ የተፈጥሮ ፡ ሕግ ፡ አክባሪነት ፡ የማሰብ ፡ ችሎታ ፡ ላለው ፡ የሰው ፡ ልጅ ፡ ሁሉ ፡ ተሰጥቷል ፤ (የሕጉ ፡ መግቢያ ፡ ከዚህ ፡ ቀጥሎ ፡ የአዳምንና ፡ የሔዋንን ፡ አፈጣጠር ፡ ይተርካል ፡) ሰውም ፡ ሁሉ ፡ ከአዳም ፡ ውድቀት ፡ ጀምሮ ፡ እስከ ፡ ሙሴ ፡ ድረስ፡ የተጻፈ ፡ ሕግ ፡ ስላልነበረው ፡ ሕሊናው ፡ ባመለከተው ፡ ብቻ ፡ ሲተዳደር ፡ ይኖር ፡ ነበር ።

የሰው ፡ ልጅ ፡ በጽሑፍ ፡ ባልሰፈረ ፡ ሕግ ፡ ሊተዳደር ፡ አልቻለም ፤ ምክንያቱም ፤ በሕሊና ፡ ውስጥ ፡ ያለ ፡ ሕግ ፡ የሰውን ፡ ችግር ፡ ለመቋቋም ፡ በቂ ፡ አልነበረምና ፤ ስለ ዚህም ፡ በጽሑፍ ፡ የሰፈረ ፡ ሕግ ፡ በሙሴ ፡ ተጀመረ ። (የሙሴ ፡ ታሪክ ፡ ይቀጥላል)...

ከክርስቶስም ፡ ወዲህ ፤ ለየጊዜው ፡ ተስማሚ ፡ የሆነ ፡ ሕግ ፡ ማስፈለጉን ፡ ሰው ፡ ሁሉ ፡ ተረድቶት ፡ ነበር ። ... ቆስጠንጢኖስ ፡ እንኳ ፡ ፫፻፲፰ቱ ፡ ሊቃውንት ፡ ያዘጋጁት ፡ ፍትሐ ፡ ነገሥት ፡ የተባለ ፡ ሕግ ፡ ነበረው ።

ሕግ ፡ ማለት ፡ በእግዚአብሔር ፤ መኳንንትና ፡ በተራው ፡ ሰው ፡ መካከል ፡ ሰላምና ፡ ስምምነት ፡ ጸንቶ ፡ እንዲኖር ፡ የሚያደርግ ፡ መሣሪያ ፡ ነው ።

---

40. ከዚያው ፡ ገጽ ፡ ፩፻፵፪ ።
41. የአድና ፡ ተገለባ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፡ (በትግርኛ ፡ ቋንቋ ፡ የተጻፈ ፤ ያልታተመ ፤ በቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ የሕግ ፡ ፋኩልቲ ፡ ቤተ ፡ መጻሕፍት ፡ መዝገብ ፡ ቤት ፡ የሚገኝ ፤ የዚህን ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፡ መግቢያና ፡ አንዳንድ ፡ ክፍሎች ፡ በመተርጎም ፡ ለረዳው ፡ ለመጨረሻ ፡ ዓመት ፡ የሕግ ፡ ተማሪ ፡ ለአቶ ፡ ዓለምሰገድ ፡ ተስፋዬ ፡ ደራሲው ፡ ምስጋናውን ፡ ያቀርባል ።)

ይህ ፡ በጽሑፍ ፡ ያሰፈርነው ፡ ሕግ ፤ አባቶቻችን ፡ ያቋቋሙት ፡ በቃል ፡ የነበረው ፡ ደንብ ፡ ሲሆን ፤ አሁን ፡ ለገጠመን ፡ ችግር ፡ እንዲስማማ ፡ በማሰብ ፡ የተዘጋጀ ፡ ከእውነተኛ ፡ ፍላጐት ፡ የመነጨና ፡ የብዙዎችም ፡ ድጋፍ ፡ የተጨመረበት ፡ ነው ። የተመሠረተውም ፡ ለቅዱሳን ፡ መጻሕፍትና ፡ ለፍትሐ ፡ ነገሥት ፡ ባለን ፡ አክብሮት ፡ ላይ ፡ ነው ።

በስነ ፡ ሥርዓት ፡ ተቀናብሮ ፡ በጽሑፍ ፡ የሰፈረ ፡ ሕግ ፡ አለመኖሩ ፤ የሕግ ፡ አቋማችንን ፡ በሚያሳዝንና ፡ በሚነቀፍ ፡ ሁኔታ ፡ ላይ ፡ ጥሎት ፡ ይገኛል ። የጊዜያችንን ፡ ችግር ፡ ለመቋቋም ፡ እንድንችል ፤ ሕጋችንን ፡ በጽሑፍ ፡ ማስፈር ፡ እንዳለብን ፡ ተረድተነዋል ። ሌላውም ፡ ዓላማችን ፡ ሕጉ ፤ በተለይም ፡ የማስረጃን ፡ ጉዳይ ፡ የሚመለከተው ፡ ሕግ ፤ የተለያየ ፡ የግል ፡ ትርጉም ፡ እንዳይሰጠውና ፡ ሕጉም ፡ በሁሉም ፡ ላይ ፡ ተፈጻሚነት ፡ እንዲኖረው ፡ ለማድረግ ፡ ነው ። . . .” (አንክሮው ፡ የደራሲው ፡ ነው ።)

ከዚህ ፡ በላይ ፡ የተመለከተውን ፡ ቃል ፡ የ ጊያነብ ፡ ሁሉ ፡ ቤተክርስቲያንንና ፡ ካህናቶቿ ፡ በሕዝቡ ፡ ላይ ፡ ያላቸውን ፡ ተጽዕኖ ፡ በቀላሉ ፡ ይረዳዋል ። ስለ ፡ ቤት ፡ ክርስቲያንና ፡ ስለ ፡ ካህናቶችዋ ፡ ቀጥለን ፡ ባጭሩ ፡ እንመለከታለን ።

በጽሑፋችን ፡ ውስጥ ፡ በምንነጋገርባቸው ፡ ቀበሌዎች ፡ ውስጥ ፤ ማለት፡ በሰራዬ ፡ በአክለ ፡ ጉዛይና ፡ በሐማሴን ፤ እንደ ፡ መንደር ፡ ሹማምንት ፡ ሁሉ ፡ ቄሶችም ፡ በሹመታቸው ፡ በሕብረ ፡ ሰብኡ ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ቦታ ፡ ይዘው ፡ ይገኛሉ ፤ ዓለማዊ፡ ጥቅምም ፡ ያገኙበታል ።

የዘር ፡ ርስት ፡ በሚገኝበት ፡ በሠራዬ ፡ ውስጥ ፡ “---የየመንደሩ ፡ አድባራትና ፡ ካህናቶቻቸው ፡ ከግብር ፡ ነፃ ፡ የሆነ ፡ የተለየ ፡ መሬት ፡ አላቸው ።”[42] የመንደር ፡ መሬት ፡ በሚገኝበት ፡ በአንዳንድ ፡ የአክለ ፡ ጉዛይ ፡ ቀበሌም ፡ ውስጥ ፡ “---ለየመንደሩ ፡ ካህናት ፡ የሚሰጠው ፡ መሬት ፡ ለሕዝቡ ፡ ከሚከፋፈለው ፡ መሬት ፡ የተለየ ፡ ሲሆን ፤ አልፎ ፡ አልፎ ፡ ከሚደረገውም ፡ ክፍያ ፡ ነፃ ፡ ነው ። ”[43]

ካህናት ፡ እነዚህንና ፡ ሌሎችንም ፡ ዓለማዊ ፡ ጥቅሞች ፡ የሚያገኙት ፡ በእግዚአብሔርና ፡ በሰው ፡ ልጅ ፡ መካከል ፡ የአገናኝነት ፡ ሥልጣን ፡ አለን ፡ በማለት ፡ ለሚያበረክቱት ፡ አገልግሎት ፡ ነው ። ክርስትና ፡ ማንሳት ፤ የጋብቻና ፡ የቀብር ፡ ስነ ፡ ስርዓት ፡ ማከናወን ፤ ፍትሐት ፡ መፍታትና ፡ የተዝካር ፡ ጸሎት ፡ ማድረስ ፡ ከተለዩ ፡ ተግባሮቻቸው ፡ ጥቂቶቹ ፡ ናቸው ።[44]

ካህናት ፡ ያለ ፡ አቅማቸውን ፡ ሁሉ ፡ በመንፈሳዊ ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ ብቻ ፡ እንዲያውሉ ፡ ለማድረግ ፡ ያለው ፡ ፍላጐት ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ከመሆኑ ፡ የተነሳ ፡ የሎጐ ፡ ጭዋ ፡ ሕግ ፡ (ራሳቸውንና ፡ ልጆቻቸውን ፡ በሚመለከት ፡ ክርክር ፡ ካልሆነ ፡ በቀር) ፡ ካህናትን ፡ ጥብቅና ፡ እንዳይቆሙ ፤ ወኪል ፡ እንዳይሆኑና ፡ ጭቅነት ፡ እንዳይሾሙ ፡ ያግዳቸዋል ። “(የነሱን ፡ የሚመስል) ከፍተኛ ፡ ተግባር ፡ ስለሌለ ፡ (ካህናት) የክህነት ፡ ሥራቸውን ፡ ብቻ ፡ መሥራት ፡ አለባቸው ፤ ስለዚህም ፡ በዓለማዊ ፡ ጉዳይ ፡ ውስጥ ፡ ጣልቃ መግባት ፡ አይገባቸውም”[45]--- ፡ የዚህ ፡ እገዳ ፡ ሌላው ፡ ምክንያት ፡ ግልጥ ፡ ነው ፤

---

42. ናዴል ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲፫ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፳፩ ፡ ፳፪ ።
43. ከዚያው ።
44. የሰራዬ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲፯ ፡ የተጠቀሰው ፤ “ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ እና ፡ ካህናት” ፡ በሚለው ፡ አርእስት ፡ ሥር ።
45. የሎጐ ፡ ጭዋ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፳፱ ፡ የተጠቀሰው ፤ አንቀጽ ፡ ፵፱ ።

ካህናት ፡ የተማሩና ፡ ሀሳባቸውንም ፡ በቀላሉ ፡ የመግለጥ ፡ ችሎታ ፡ ያላቸው ፡ የኅብረ፡ ሰብኡ ፡ ክፍል ፡ አባል ፡ ስለሆኑ ፡ ነው ።

ካህናት ፡ የሚያገኙት ፡ ዓለማዊ ፡ ጥቅም ፡ የግል ፡ እንጂ ፡ ተወራራሽ ፣ ተላላፊ ፡ አይደለም ። "(ዝሙት ፡ በመፈጸም ፡ ወይም ፡ ሚስቱን ፡ በመፍታት ፡) ማዕረጉን ፡ ያጣ ፡ ቄስ ፡ ወይም ፡ ዲያቆን ፡ መንደረተኞች ፡ ይረዱኛል ፡ ብሎ ፡ እርዳታቸውን ፡ መጠበቅ ፡ አይገባውም ፤ ምክንያቱም ፡ (ቅዳሴ ፡ መቀደስ ፡) አይቻለውምና ። ---ቅዳሴ ፡ ለመቀደስ ለሚችል ፡ ቄስ ፡ ወይም ፡ ዲያቆን ፡ ግን ፡ መንደረተኛው ፡ አውጣጥቶ ፡ እርዳታ ፡ ሊያደርግለት ፡ ይገባል ። (የሆነው ፡ ሆኖ ፡ ማዕረጋቸውን ፡ ያጡ ፡ ቀሳውስት ፡ ቅዳሴ ፡ መቀደስ ፡ ባይቻላቸውም ፡) ከሌሎች ፡ ካህናት ፡ ጋር ፡ ሆነው ፡ ለመዘመር ፣ ለመጸለይ ፣ ለመቆምና ፡ ፍትሐት ፡ ሲደረግም ፡ ለመፍታት ፡ ስለሚችሉ ፣ ለዚሁ ፡ 'የከንፈር ፡ ዋጋ' ፡ ይከፈላቸዋል ።"[46]

ከዚህ ፡ በፊት ፡ በጨረፍታ ፡ ስለጠቀስናቸው ፡ ሽማግሌ ፡ "ዓዲ ፡" ስለሚባሉት ፡ ሽማግሌዎች ፡ እዚህ ፡ ላይ ፡ አንዳንድ ፡ ነገር ፡ እንናገራለን ። ቁጥራቸው ፡ ከመንደር ፡ መንደር ፡ የሚለያየው ፡ እነዚህ ፡ ሽማግሌዎች ፡ በደርግ ፡ በደርግ ፡ በመከፋፈል ፡ "...ለኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ የሚበጀውን ፡ ነገር ፡ ሁሉ ፡ ይወስናሉ ። ክርክሮችንና ፡ ጠቦችን፡ በእርቅና ፡ በግልግል ፡ መልክ ፡ ይቆርጣሉ ፤ (እተራው) ፍርድ ፡ ቤትም ፡ ቀርበው ፡ ቃላቸውን ፡ እንዲሰጡ ፡ ሊገደዱ ፡ አይችሉም ። በየመንደሩና ፡ በየተከራካሪው መካከል ፡ የሚገኘውን ፡ ወሰን ፡ ወስነው ፡ ምልክት ፡ ያስደርጉበታል ።"[47] ባንዳንድ ፡ ቀበሌ ፡ ውስጥ ፡ በእንዲህ ፡ ያለው ፡ የሽማግሌዎች ፡ ደርግ ፡ አባል ፡ ለመሆን ፡ የሚችሉ ፡ ሰዎች ፣ ከዘመናትም ፡ በፊት ፡ ቢሆን ፡ መሬት ፡ ከነበረው ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡ ተወላጅ ፡ መሆን፡ አለባቸው ።[48] የተባሉት ፡ ሽማግሌዎች ፡ ዝቅ ፡ ብለን ፡ በምንመረምራቸው ፡ የመንደር ፡ መሬት ፡ በሚገኙባቸው ፡ ቀበሌዎች ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ ከፍተኛ ፡ ቦታ ፡ እንዳላቸው፡ እናመለከታለን ።

ንዑስ ፡ ክፍል ፡ ፪ ፡

ስለመሬት ፡ ስሪታቸው ፤

በደጋው ፡ የኤርትራ ፡ ጠቅላይ ፡ ግዛት ፡ ክፍል ፡ ውስጥ ፡ ሦስት ፡ ዓይነት ፡ የመሬት ፡ ስሪት ፡ እንደሚገኝ ፡ ይነገራል ፤ የግል ፡ ርስት[49] ፡ በቤተ ፡ ሰብ ፡ መሪዎች ፡ እጅ ፡ የሚገኘውን ፡ ጨምሮ ፤ የዘር ፡ ርስት ፡ ("በትክክለኛው ፡ አነጋገር ፡ የእንዳ ፡ ርስት---") እና ፡ የመንደር ፡ ርስት[50] ። ሆኖም ፡ ይህ ፡ አመዳደብ ፡ በግልጥ ፡ የተለያየና ፡ ራሱ

---

46. የሰራዬ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፡ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፲፯ ፡ የተጠቀሰው ፡ "ቤተ ፡ ክርስቲያንና ፡ ካህናት" በሚለው ፡ አርእስት ፡ ሥር ።
47. አምባዬ ፡ ዘካርያስ ፣ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፱ ፡ የተጠቀሰው ፣ ገጽ ፡ ፲፮ ።
48. አስቲኒ ፣ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፰ ፡ የተጠቀሰው ፡ ገጽ ፡ ፹፰—፺፬ ። ደራሲው ፡ የተጠቀመባቸውን፡ በዚህ ፡ መጽሐፍ ፡ ከገጽ ፡ ፹፰—፺፬ ፡ ያሉትን ፡ ጥቅሶች ፡ የተረጐመው ፡ ተስፋ ፡ ጽዮን ፡ መድኀኔ ፤ የሁለተኛ ፡ ዓመት ፡ የሕግ ፡ ተማሪ ፡ ነበር ።
49. የግል ፡ መሬት ፡ ስሪት ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ይበልጥ ፡ ተስፋፍቶ ፡ እንደሚገኝ ፡ ይነገራል ። ደምሴ ፡ ገብረ ፡ ሚካኤል ፣ አግራሪያን ፡ ሪፎርም ፡ ኤ ፡ ፕሮፖዛል ፡ ቱ ፡ ኮንቲሪቢውት ፡ ቱ ፡ ኢኮኖሚክ ፡ ዴቨሎፕሜንት ፡ ኢን ፡ ኢትዮፒያ ፡ (፲፱፻፶፮) ፡ ዓ ፡ ም ፡ ያልታተመ ፤ በዩኒቨርሲቲው ፡ ቤተ ፡ መጻሕፍት፡ የሚገኝ) ፡ ገጽ ፡ ፭፺፯ ፡ ይመለከቷል ።
50. ናዴል ፣ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲፫ ፡ የተጠቀሰው ፣ ገጽ ፡ ፭፭ ።

ንም ፡ የቻለ ፡ አይደለም ። ለምሳሌ ፡ በውርስና ፡ መልሶ ፡ መላልሶ ፡ በመከፋፈል ፣ የዘር ፡ ርስት ፡ የነበረው ፡ ከጊዜ ፡ በኋላ ፡ የግል ፡ ርስት ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ።[51]

ይህ ፡ ጽሑፍ ፡ "የሕብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶችን" ፡ ብቻ ፡ የሚመለከት፡ ስለሆነ ፣ ስለ ፡ ግል ፡ ርስት ፡ የምናደርገው ፡ ምርምር ፡ አይኖርም ።

ከዚህም ፡ ቀደም ፡ እንደተገለጠው ፤ "---ከኢትዮጵያ ፡ በስተሰሜናዊ ፡ ምዕራብ፡ ክፍል ፣ ማለትም ፡ ሐማሴን ፣ ሰራዬንና ፡ አክለ ፡ ጉዛይን ፡ ከኤርትራ ፤ የትግሬን ፡ የቤጌ ምድርንና ፡ የጐጃምን ፡ ጠቅላይ ፡ ግዛቶች ፡ በሙሉ ፤ የላስታንና ፡ የዋግ ፡ አውራጃዎችን ፡ ከወሎ ፡ ጠቅላይ ፡ ግዛት ፡ በሚያጠቃልለው ፡ ሀገር ፡ ውስጥ፣ የሚገኘው ፡ የመሬት ፡ ስሪት ፡ ከሞላ ፡ ጐደል ፡ የጋርዮሽ ፡ ወይም ፡ የኅብረት ፡ ስሪት ፡ (ኮሙናል ፡ ቴንየር) ነው ።"[52] "የኅብረት ፡ ስሪት" (ኮሙናል ፡ ቴንየር) ሲባልም ፡ በመሬት ፡ ላይ ፡ ያለው ፡ ባለመብትነት ፡ የግል ፡ አለመሆኑን ፡ ለማሳየት ፡ ሲሆን ፣ በሁለቱ ፡ መካከል ፡ መሠረታዊ ፡ ልዩነት ፡ ቢኖርም ፡ የዘርንና ፡ የመንደር ፡ የርስት ፡ ስሪቶችን ፡ ያጠቃልላል ።

በዘርና ፡ በመንደር ፡ የርስት ፡ ስሪት ፡ ስር ፡ ያሉት ፡ መብቶች ፡ የተለያዩ ፡ ስለሆኑ፡ ለየብቻ ፡ እንመረምራቸዋለን ። እዚህ ፡ ላይ ፡ ግን ፡ ሁለት ፡ ዋና ፡ ዋና ፡ ነገሮችን ፡ መጥቀስ ፡ ተገቢ ፡ ነው ። አልፎ ፡ አልፎ ፡ የመንደር ፡ የርስት ፡ ስሪት ፡ ቢገኝበትም ፤ በሰራዬ ፡ ውስጥ ፡ በብዛት ፡ ተስፋፍቶ ፡ የሚታየው ፡ የዘር ፡ የርስት ፡ ስሪት ፡ ነው ። እንዲሁም ፡ የዘር ፡ ርስት ፡ አልፎ ፡ አልፎ ፡ ቢገኝም ፡ በአክለ ፡ ጉዛይና ፡ በሐማሴን ፡ ውስጥ፡ በብዛት ፡ ተስፋፍቶ ፡ የሚታየው ፡ የመንደር ፡ የርስት ፡ ስሪት ፡ ነው[53] ። ሁለተኛም ፤ የዘርንና ፡ የመንደር ፡ ርስትን ፡ የሚያዋህደው ፡ መሠረታዊ ፡ ሀሳብ ፡ መዘንጋት ፡ የለበትም ፤ ሁለቱም ፡ የመሬት ፡ ስሪት ፡ ዓይነቶች ፡ መታየት ፡ ያለባቸው ፡ በኤርትራ ፡ ጠቅላይ ፡ ግዛት ፡ የተፈጥሮ ፡ ሀብት ፣ በተለይም ፡ ተስፋፍቶ ፡ በሚታየው ፡ "የመሬት ፡ ችግር ፡" አንጻር ፡ ነው[54] ። ይህ ፡ የመሬት ፡ ችግር ፡ ነው ፡ በኤርትራ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙትን ፡ የመሬት ፡ ስሪቶች ፡ በሚገባ ፡ ለመረዳት ፡ የሚያስችለው።

(ሀ) <u>ስለዘር ፡ ርስት ፤</u>

(፩) <u>አመጣጡ ፤</u>

ጉዳዩን ፡ የመረመሩት ፡ ሊቃውንት ፡ ሁሉ ፣ በኤርትራ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኘው ፡ የዘር ፡ የርስት ፡ ስሪት ፡ ጥንት ፡ በይዞታ ፡ ብቻ ፡ ከተገኘ ፡ የግል ፡ የርስት ፡ ስሪት ፡ እንደመነጨ ፡ ይናገራሉ ።

ስለዚህም ፡ "--- (የዘር ፡) ርስት መሠረታዊ ፡ ሀሳብ ፡ ግልጥ ፡ ሆኖ ፡ የሚታየው ፡ ታሪክን ፡ በመመልከት ፡ ብቻ ፡ ሲሆን ፣ ይህም ፡ ስሪት ፡ ጥንት ፡ አንድ ፡ ሰው ፣ ወይም ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፣ ሰው ፡ ያልሰፈረበትን ፡ መሬት ፡ በመያዝ ፡ ከመሠረተውና ፡ ከጊዜ ፡ በኋላም ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ መልክ ፡ በመያዝ ፡ ከተለዋወጠው ፣ በግልጽ ፡ የተወሰነ ፡ ትርጉም ፡ ከነበረው ፡ የግል ፡ ባለቤትነት ፡ እንደመጣ ፡ ታሪክ ፡ ያስረዳናል ። ጥንት ፡ መሬቱን ፡

---

51. ከዚያው ።
52. ሎውረንስ ፡ ኤንድ ፡ ማን ፣ "ኮሙናል ፡ ላንድ ፡ ቲኒየር ፡ ኢን ፡ ኢትዮፕያ ፡" <u>ኢትዮፕያ ፡ ኦብዘርቨር</u> ፤ ፱ኛ ፡ ቮልዩም ፤ ቍጥር ፡ ፬ ፤ ገጽ ፡ ፫፻፲፬—፫፻፲፭ ።
53. ናዴል ፣ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲፫ ፡ የተጠቀሰው ፡ ገጽ ፡ ፳ ።
54. ከዚያው ፤ ገጽ ፡ ፩ ።

የያዘው ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡ አባሎች ፡ በተፈጥሮ ፡ ሲባዙ ፣ የመሬቱ ፡ ባለቤትነት ፡ ከግል ፡ ወደጋርዮሽነት ፡ ተለወጠ ።”[55]

ይህ ፡ ለውጥ ፡ የመጣበትን ፡ ሁኔታ ፡ ሲኖር ፡ አስቲኒ ፡ የተባሉ ፡ ደራሲ ፡ እንደሚ ከተለው ፡ ይገልጡታል ። “ያንድ ዘር ፡ ወይም ፡ ጎሣ ፡ መሥራች ፡ አባት ፡ በአንድ ፡ ምክንያት ፡ የተነሳ ፡ አንድ ፡ መሬት ፡ ይይዛል ። ልጆቹም ፡ በወራሽነት ፡ መብታቸው ፡ ወይም ፡ አስፈላጊ ፡ ሲመስላቸው ፡ ያን ፡ መሬት ፡ ቆራርጠው ፡ ይከፋፈሉታል ። በመ ጀመሪያ ፡ አንድ ፡ የነበረው ፡ መሬት ፡ ከመሥራች ፡ አባቱ ፡ ለተወለዱ ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ የዘር ፡ ሐረግ ፡ ቅርንጫፎች ፡ ይከፋፈላል ። ለመሥራች ፡ አባቱ ፡ የመጀመሪያም ፡ ተወ ላጆች ፡ ተከፋፍሎ ፡ የነበረው ፡ መሬት ፡ በመከታተል ፡ (እንደ ፡ አስፈላጊነቱ ፡ እየተቆ ራረጠ ፡) ለተወላጆች ፡ ይከፋፈላል[56] ።” እንደዚህም ፡ እያለ ፡ ጥንት ፡ ያንድ ፡ ሰው ፡ የነበ ረው ፡ መሬት ፡ በተወላጆቹ ፡ መካከል ፡ ተቆራርጦ ፡ ይከፋፈላል ፤ ሲሉ ፡ አስቲኒ ፡ አስተያየታቸውን ፡ ይደመድማሉ ።

በኤርትራ ፡ ውስጥ ፡ በደጋው ፡ ክፍል ፡ የሚገኙ ፡ ክርስቲያኖች ፡ የማኅበራዊ ፡ ኑሮ ፡ ታላቁ ፡ አቋም ፡ የሆነው ፡ እንዳ ፡ (“---በውስጡ ፡ የሚገኙት ፡ የአንድ ፡ ሰው ፡ ተወላጅ ፡ የሆኑ ፡ ትልልቅ ፡ የግል ፡ ቤተ ፡ ሰቦች ፡ ሲሆኑ ፣ እንዳውም ፡ በዚያው ፡ ሰው ፡ ስም ፡ የሚታወቅ ፡ ነው ፡ ---”) እንደ ፡ አንድ ፡ ቀበሌ ፡ የሚቆጠር ፡ ነው ፡ ተብ ሏል ። “(በኤርትራ ፡ ጠቅላይ ፡ ግዛት ፡ ውስጥ) ፡ ዋነኛ ፡ የሆነው ፡ የመሬት ፡ ስሪት ፡ ዓይነት ፣ ማለትም ፡ ፍጹም ፡ የሆነው ፡ (የቤተ ፡ ሰብ ፡ ወይም ፡ የዘር ፡ ርስት) --- ከእን ዳው ፡ ጋር ፡ የተማሠረ ፡ በመሆኑ ፣ እንዳው ፡ (የቤተ ፡ ሰብ ፡ ስም ፡ ቢሆንም) ባንድ ፡ ወገን ፡ የተወሰነ ፡ ቀበሌ ፡ ነው ፡ ለማለት ፡ ይቻላል ። የእንዳ ፡ አባል ፡ የሆነ ፡ ሰው ፡ ሁሉ በግል ፡ ባለሀብትነቱ ፡ ውስጥ ፡ የሚያስተዳድረው ፡ የዘር ፡ ርስት ፡ ሊይዝ ፡ ይችላል ። ሆኖም ፡ እንዲህ ፡ ያለው ፡ የግለኛ ፡ መብት ፡ ተገኘ ፡ ተብሎ ፡ የሚገመተው ፡ እንዳው ፡ ውስጥ ፡ ከሚኖረው ፡ ጥንት ፡ በይዞታ ፡ ከተገኘው ፡ የባለቤትነት ፡ መብት ፡ ነው ። ይህም ፡ አስተሳሰብ ፡ የመሬት፡ ክርክር ፡ በተነሣ ፡ ቁጥር ፡ በግልጥ ፡ ከመታየቱም ፡ በቀር ፡ እንዳውን ፡ ከሚያስተሳስሩት ፡ ምክንያቶች ፡ አንዱ ፡ ነው ።”[57]

እንዳ ፡ ሲባል ፡ “ተለዋዋጭ” የሆነ ፡ ነገር ፡ መሆኑን ፡ ይገነዘቧል ። “አንድ እንዳ ፡ ---በግልጽ ፡ ተለይቶ ፡ የታወቀ ፡ ቢሆንም ፡ ብዙ ፡ ክፍልፋዮች ፡ ስላሉት ፡ አንዳንድ ፡ ጊዜ ፡ ሲለዋወጥ ፡ በሱና ፡ በውስጡም ፡ ባሉት ፡ ቤተ ፡ ሰቦች ፡ መካከል ፡ ያለውን ፡ ልዩነት ፡ ማየት ፡ ያዳግታል ። ምክንያቱም ፡ በእንዳው ፡ ውስጥ ፡ ከሚገኙት፡ ቤተሰቦች ፡ ውስጥ ፡ ጥቂቶቹ ፡ እጅግ ፡ ትላልቅ ፡ ስለሆኑ ፡ ነው ። በሦስት ፡ ወይም ፡ በአራት ፡ ትውልድ ፡ የሚለያዩ ፡ ተወላጆች ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡ በመባባል ፡ ተዋህደው ፡ በመገኘት ፡ ከእንዳው ፡ ቀጥሎ ፡ ያለ ፣ ወደፊትም ፡ ራሱን ፡ የቻለ ፡ እንዳ ፡ ለማቋቋም ፡

:

55. ከዚያው ፣ ገጽ ፡ ፳ ።

56. አስቲኒ ፣ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፫ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፹፫ ፡ እና ፡ በሚከተሉት ፡ ገጾች ።

57. ብሪቲሽ ፡ ሚሊታሪ ፡ አድሚኒስትሬሽን ፣ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፲ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፴፰ ። ከአምባዬ ፡ ዘካርያስ ፣ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፱ ፡ ከተጠቀሰው ፣ ከገጽ ፡ ፫ ጋር ፡ ያወዳድሯል ። በስህተት ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡ እየተባለ ፡ በሚተረጐመው ፡ እንዳ ፡ በሚባለው ፡ አቋም ፡ ውስጥ ፡ በመቶ ፡ የሚ ቆጠሩ ፡ ሰዎች ፡ ሊገኙበት ፡ የሚችል ፡ መሆኑን ፡ አጥብቆ ፡ ማስታወስ ፡ ይገባል ። ከእንዳ ፡ በለወይ ፡ በለዛ ፡ (ሐማሴን) ፤ ይግባኝ ፡ ባይ ፤ እንዳ ፡ ጐመራ ፡ (ሰራዬ) ፤ መልስ ፡ ሰጭ ፡ (ጠቅላይ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፍርድ ፡ ቤት ፤ ፲፱፻፶፪ ፡ ዓ- ም- የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቁጥር ፡ ፶፮/፫ ፡ (ያልታተመ) ፤ ዘጠኝ ፡ ትውልድ ፡ ወይም ፡ ከ፩፻፶ ፡ ዓመታት ፡ በፊት ፡ ይኖር ፡ ከነበረ ፡ ሰው ፡ ተወላጅ ፡ ነኝ ፡ በሚል ፡ ክርክር ተወላጆች ፡ ከሚካፈሉት ፡ መሬት ፡ ድርሻዬ ፡ ይሰጠኝ ፡ የሚል ፡ ክስ ፡ ከቀረበበት ፡ ጉዳይ ፡ ጋር ፡ ያወዳድሯል ።

የሚችል ፡ ክፍል ፡ ሆነው ፡ ይኖራሉ ።"[58] አንድ ፡ እንዳ ፡ እጅግ ፡ ከበዙ ፡ ቤት ፡ ሰቦች፡ ላይ ፡ የተመሠረተ ፡ ሲሆን ፡ በብዙ ፡ ክፍሎች ፡ ይከፋፈልና ፡ እያንዳንዱ ፡ ክፍል ፡ በየ ራሱ ፡ ስም ፡ መጠራት ፡ ይጀምራል ።[59]

(፪) ስለ ቃላት ፡ አገባብ ፤

በምንመረምራቸው ፣ የዘር ፡ የርስት ፡ ስሪት ፡ በሚገኙባቸው ፡ ቀበሌዎች ፡ ውስጥ በእርሻ ፡ መሬት ፡ ላይ ፡ ያሉ ፡ መብቶችን ፡ ለማመልከት ፡ ሕዝቡ ፡ የሚጠቀምባቸውን ቃላት ፡ አገባብና ፡ ትርጉም ፡ እዚህ ፡ ላይ ፡ ከአንባቢው ፡ ማስተዋወቅ ፡ ጠቃሚ ፡ ነው።

በጣም ፡ የሚዘወተረው ፡ ቃል ፡ "ርስቲ" የሚለው ፡ ነው ። "ይህም ፡ ቃል ፡ ረስተ ፡ ከሚለው ፡ ከግዕዙ ፡ ቃል ፡ የመጣ ፡ ነው ። በብዙ ፡ ስሜትና ፡ ትርጉም ፡ ስለሚ ገባ ፡ መሬት ፡ ገብቶ ፡ መያዝን ፣ (የመሬትን ፡ ይዞታንና ፡ ባለቤትነትን ፡) ያመለክታል።"[60] በጠቅላላ ፡ አነጋገርም ፡ ሲገባ ፡ "---ከግል ፡ ባለቤትነት ፡ አንስቶ ፡ እስከ ፡ ቤት ፡ ሰብ ፡ ባለቤትነት ፡ ድረስ ፡ ያለውን ፡ የመሬት ፡ ባለቤትነት"[61] ሁሉ ፡ ያመለክታል ። ሚስተር ፡ ናዴል ፡ የተባሉ ፡ ደራሲ "ርስቲ" ፡ የሚለው ፡ ቃል "የዘር፡ወይም፡የቤተ፡ሰብ ፡ ርስትን ፡" የሚያመለክት ፡ ተደርጐ ፡ የሚገባ ፡ ሲያስመስሉት ፣ አቶ ፡ አምባዬ ፡ የተባሉ፡ ደራሲ ፡ ግን ፡ ይህ ፡ ትክክል ፡ አለመሆኑን ፡ ይገልጣሉ። "ቃሉ ፡ በመሬት ፡ ላይ ፡ ያለን፡ መብት ፡ ሁሉ ፡ የሚያመለክት ፡ አጠቃላይ ፡ ቃል ፡ ነው ። የመብቱ ፡ ዓይነት ፡ ሊለይ ፡ ሲፈልግ ፡ ይህ ፡ ቃል ፡ በቅጽል ፡ መልክ ፡ ይገባል ።"[62]

ስለዚህ ፡ <u>ርስቲ ፡ ዴሳ ፡</u> (የመንደር ፡ ርስት) ፡ <u>ከርስቲ ፡ ጽልሚ ፡</u> (የግላዊ ፡ ርስት) <u>እና ፡ ከርስቲ ፡ ጉልቲ ፡</u> (ከርስት ፡ ጉልት) ይለያል ። እንደ ፡ አቶ ፡ አምባዬም ፡ አስተ ሳሰብ ፡ ርስቲ ፡ የሚያመለክተው ፡ አንድ ፡ ሰው ፡ በማንኛውም ፡ ዓይነት ፡ መሬት ፡ ላይ ፡ ያለውን ፡ ማንኛውንም ፡ መብት ፡ ነው[63] ።

በሰራዬ ፡ አውራጃ ፡ ውስጥ ፣ ርስቲ ፡ ማለት ፡ ከቤተ ፡ ሰብ ፡ የተወረሰ ፡ ወይም ፡ ለደም ፡ ዋጋ ፡ የተከፈለ ፡ ወይም ፡ በግዢ ፡ የተገኘ--- ወይም ፡ ጫካን ፡ መንጥሮ ፡ በማ ልማት ፡ የተያዘ ፡ <u>መሬት</u>[64] ፡ መሆኑን ፡ መገንዘብ ፡ ጠቃሚ ፡ ነው ።

በንዑስ ፡ ክፍል ፡ ፭ ፡ ውስጥ ፡ የጠቀስናቸው ፡ በኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ ከፍተኛ ፡ ቦታ ፡ ይዘው ፡ የሚገኙት ፡ ሰዎች ፡ ርስተኛ ፡ (በነጠላ) ወይም ፡ ርስትኛታት (በብዙ) ተብለው ፡ ይጠራሉ ። የዘር ፡ ወይም ፡ የቤተ ፡ ሰብ ፡ ርስት ፡ በሚገኝበት ፡ ቀበ

---

58. ናዴል ፣ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲፫ ፡ የተጠቀሰው ፣ ገጽ ፡ ፫ ።
59. ከዚያው ።
60. አምባዬ ፡ ዘካርያስ ፣ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፱ ፡ የተጠቀሰው ፣ ገጽ ፡ ፳ ። ከሚቀጥለው ፡ ጋር ፡ ያወዳድሯል ፤ "ርስቲ ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ በየቀበሌው ፡ ከሚገኙ ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ባህሎች ፡ ጋር ፡ የተወሳ ሰበ ፡ በመሆኑ ፣ አንድ ፡ ትርጉም ፡ ሊሰጠው ፡ የሚችል ፡ ቃል ፡ አይደለም ። ምናልባትም ፡ በእንግሊዝኛ ፡ ቋንቋ ፡ የቅርብ ፡ ተመሳሳዩ ፡ ከጭሰኝነት ፡ የመሬት ፡ ይዞታ ፡ ጋር ፡ የሚቃረነው ፡ አሎድ ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ ነው ።"
61. ዱንካንሰን ፣ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፳፩ ፡ የተጠቀሰው ፡ ገጽ ፡ ፩፻፺፱ ፣ ማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፮ ። ናዴል ፣ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲፫ ፡ የተጠቀሰው ፣ ገጽ ፡ ፯ ።
62. አምባዬ ፡ ዘካርያስ ፣ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፱ ፡ የተጠቀሰው ፣ ገጽ ፡ ፳ ።
63. ከላይ ፡ በጠቀስነው ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ አቶ ፡ አምባዬ ፡ "ንብረት" ፡ የሚለውን ፡ ቃል ፡ "መብት፡" በሚል ፡ ስሜት ፡ እንዳገቡት ፡ ይገነዘቧል ።
64. የሰራዬ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፣ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፲፮ ፡ የተጠቀሰው ፡ "የ<u>ርስቲ ፡</u> ደንቦች" ፡ በሚል፡ አርእስት ፡ ሥር ።

ሌ ፡ ውስጥ ፡ ርስተኛ ፡ የሚባለው ፡ ሰው ፡ ከቤተ ፡ ሰቡ ፡ ርስት ፡ ላይ ፡ ድርሻውን ፡ የመቀበል ፡ መብት ፡ ያለውና ፡ መሬት ፡ መያዝም ፡ የሚያስከትላቸውን ፡ መብቶችና ፡ ጥቅሞች ፡ ሊያገኝ ፡ የሚችል ፡ ነው ። የመንደር ፡ ርስት ፡ በሚገኝበት ፡ ቀበሌ ፡ ውስጥ ፡ ግን ፡ ርስተኛ ፡ የሚባለው ፡ ሰው ፡ ተወላጅነቱ ፡ ከጥንት ፡ የባለርስቶች ፡ ወገን ፡ የሆነ፡ ነው ።

(፫) <u>በእርሻ ፡ መሬት ፡ ላይ ፡ ስላሉ ፡ ግላዊ ፡ መብቶች ።</u>

የቤተ ፡ ሰብ ፡ ርስት ፡ ከጥንት ፡ ጀምሮ ፡ ባሳየው ፡ ለውጥ ፡ ከሁለት ፡ መልኮች አንዱን ፡ እንደሚይዝ ፡ ታውቋል ። "የጋራ ፡ ባለቤትነት ፡ ተጠብቆ ፡ ይቆይና ፡ እያንዳንዱ ፡ ተወላጅ ፡ የባለአላባ ፡ መብቱን ፡ የሚያስከብርበት ፡ መንገድ ፡ ይፈጠራል ፤ ወይም ፡ ርስቱ ፡ በውርስና ፡ በተወላጆች ፡ መካከል ፡ በሚደረግ ፡ መከፋፈል ፡ ጥንት ፡ የነበረውን ፡ የግል ፡ ባለቤትነት ፡ መልክ ፡ መልሶ ፡ ይይዛል ።"[65] የመጀመሪያው ፡ እንዲሁ ፡ "ርስቲ" ተብሎ ፡ ሲጠራ ፡ ሁለተኛው ፡ ደግሞ ፡ "ጽልሚ" ተብሎ ፡ ይጠራል ።

በአንዳንድ ፡ የርስቲ ፡ ስሪት ፡ (ከጽልሚ ፡ ጋር ፡ በተነፃፃሪነት ፡ ሲገባ) በሚገኝባቸው ፡ ሥፍራዎች ፡ ውስጥ ፡ ባልና ፡ ሚስትና ፡ ያላገቡ ፡ ልጆቻቸው ፡ የሚገኙበት ፡ አንድ ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡ አንድ ፡ ማሳ ፡ ያርሳል[66] ። የማሳውም ፡ ስፋት ፡ የሚወሰነው ፡ እንደ ፡ ቤተ ፡ ሰቡ ፡ ፍላጐት ፡ ነው[67] ። ማሳውም ፡ "ግራት" ማለትም ፡ እርሻ ፡ ወይም ፡ የእርሻ ፡ ቦታ ፡ ተብሎ ፡ ይጠራል[68] ። የሟች ፡ ተወላጆች ፡ ድርሻ ፡ ለኀብረ ፡ ሰብኡ ፡ ተመላሽ ፡ ይሆንና ፡ አዲስ ፡ ለተጋቡ ፡ ቤተ ፡ ሰቦች ፡ ይከፋፈላል ። እዚህ ፡ ላይ፡ መታወስ ፡ ያለበት ፡ ነገር ፡ አንድ ፡ ማሳ ፡ በውርስ ፡ ሊተላለፍ ፡ ባይችልም ፡ እንኳ ፡ ከኀብረተ ፡ ሰብኡ ፡ ርስት ፡ ላይ ፡ ተገቢ ፡ ድርሻን ፡ የማግኘቱ ፡ መብት ፡ በውርስ ፡ ሊተላለፍ ፡ የሚችል ፡ መሆኑን ፡ ነው[69] ።

ማሳ ፡ ሊያገኙ ፡ የሚችሉ ፡ ሰዎች ፡ አግብተው ፡ ትዳር ፡ የያዙ ፡ ወንዶች ፡ ብቻ ፡ ናቸው ። በአጠቃላይ ፡ አነጋገር ፡ ሴቶችና ፡ ተወላጆቻቸው ፡ ከአባት ፡ ወገን ፡ በተላለፈ ፡ ርስት ፡ ላይ ፡ ድርሻ ፡ የመጠየቅ ፡ መብት ፡ የላቸውም[70] ።

ማንኛውም ፡ ድርሻውን ፡ ማሳ ፡ ያገኘ ፡ ሰው ፡ ሊያርሰው ፡ ሊሸጠው[71] ፡ ወይንም ፡ ለሌላ ፡ ሰው ፡ አሳልፎ ፡ ሊሰጠው ፡ ይችላል ። ሆኖም ፡ ለሌላ ፡ ለውጭ ፡ ሰው ፡ አሳልፎ ሊሰጠው ፡ የሚችለው ፡ የእንዳው ፡ አባሎች ፡ ወይም ፡ የመንደሩ ፡ ሰዎች ፡ ማሳውን ፡ ለመግዛት ፡ ወይንም ፡ ለመውሰድ ፡ ፈቃደኛ ፡ ሳይሆኑ ፡ ሲቀሩ ፡ ነው ።

ጽልሚ[72] ፡ በሚገኝባቸው ፡ ቀበሌዎች ፡ ውስጥ ፡ አንድ ፡ ቤተ፡ ሰብ ፡ የአንድ ፡ የተወሰነና ፡ የታወቀ ፡ ማሳ፡ ባለቤት ፡ ነው ። በጠቅላላ ፡ አነጋገር ፡ የሆነ ፡ እንደሆነ ፡

65. ናዴል ፡ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲፫ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፷ ።
66. የዘር ፡ ርስት ፡ ሲባል ፡ የሚታረስ ፡ መሬት ፡ ብቻ ፡ አይደለም ። "(የአንድ ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡) <u>ርስቲ</u> ፡ ስፋት፡ የሚታወቀው ፡ የሚታረሰውን ፡ መሬት ፤ የግጦሽ ፡ መሬት ፡ ጫካንና፡ የውሃ ፡ ኩሬንና ፡ የቤት ፡ መሥሪያ ፡ ቦታዎችን ፡ ስፋት ፡ በመደመር ፡ ነው ።" ፡ አስቲኒ ፤ ከላይ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፰ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፻፷ ።
67. ናዴል ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲፫ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፸ ።
68. ከዚያው ፤ ገጽ ፡ ፺ ።
69. ከዚያው ።
70. አምባዬ ፡ ዘካርያስ ፡ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፱ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፲፭ ።
71. ከዚያው ፤ ገጽ ፡ ፺ ። ስለዚህ ፡ ጉዳይ ፡ ወደፊት ፡ በሰፊው ፡ እናትትበታለን ።
72. አቶ ፡ አምባዬ፡ ርስቲ፡ ጽልሚን ፡ "ፍጹም ፡" የግል ፡ ንብረት ፡ በማለት ፡ ገልጸውታል ። አምባዬ ፡ ዘካርያስ ፡ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፱ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፺ ።

ከአባት ፡ ወገን ፡ በመጣ ፡ ርስት ፡ ላይ ፡ ድርሻ ፡ የመቀበል ፡ መብት ፡ ያላቸው ፡ ወንዶች ፡ ብቻ ፡ ናቸው ። ርስትም ፡ በአገቡ ፡ ወንዶች ፡ ልጆች ፡ መካከል ፡ የሚከፋፈለው ፡ በአባትየው ፡ ነው ። ባለመብቶች ፡ ብዙ ፡ በሚሆኑበትም ፡ ጊዜ ፡ ርስቱ ፡ የሚከፋፈለው ፡ አባትየው ፡ በመረጣቸው ፡[73] ሽማግሎች ፡ አማካይነት ፡ ነው ።

በሰራዌ ፡ ውስጥ ፡ አንድ ፡ ወንድ ፡ ልጅ ፡ ከቤተ ፡ ሰቡ ፡ ርስት ፡ ላይ ፡ ድርሻውን ፡ የሚያገኘው ፡ በጋብቻ ፡ ምክንያት ፡ "ከሞግዚት ፡ አስተዳደር ፡ ነፃ ፡ በመሆን ፡ የኢኮኖሚ ፡ ነፃነት" በሚያገኝበት ፡ ጊዜ ፡ ነው ።[74] እንዲያውም ፡ ሙሽራው ፡ ሊያገኝ ፡ የሚገባው ፡ አንድ ፡ ማሳ ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፤ አባቱ ፡ የሠራውን ፡ አንድ ፡ ቤት ፤ የእርሻ ፡ መሣሪያዎችን ፤ ከማግባቱ ፡ በፊት ፡ በእርሻው ፡ ተካፋይ ፡ በመሆን ፡ ካስገኘው ፡ ሰብል፡ በተወሰነ ፡ ልክ ፡ ተሰፍሮ ፤ ሕይወት ፡ ያላቸው ፡ እንስሳትንና ፡ ከአባቱ ፡ የቤት ፡ ዕቃዎች ፡ አንድ ፡ ሦስተኛውን ፡ ወይንም ፡ አንድ ፡ አራተኛውን ፡ ጭምር ፡ ነው ።[75]

ሴቶችና ፡ (ጓል) ተወላጆቻቸው ፡ (ደቀ ፡ ጓል) ፡ ከአባት ፡ ወገን ፡ በመጣ ፡ ርስትም፡ ሆነ ፡ ጽልሚ ፡ ላይ ፡ ለምን ፡ ድርሻ ፡ የመጠየቅ ፡ መብት ፡ ተነፈጉ ? የሚል ፡ ጥያቄ ፡ በአእምሮአችን ፡ ይጉላላ ፡ ይሆናል ። ሚስተር ፡ ዱንካንሰን ፡ የተባሉ ፡ ጸሐፊ ፡ መልስ ፡ ይሆናል ፡ ያሉትን ፡ አንድ ፡ አስተያየት ፡ አቅርበዋል ። "በቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ በሚፈጸመው ፡ የጋብቻ ፡ ውል ፡ (ቃል ፡ ኪዳን) መሠረት ፡ የሴቷ ፡ ልጅ ፡ አባት ፡ ለወንዱ ፡ ልጅ ፡ አባት ፡ የሚሰጠው ፡ ጥሎሽ ፡ ለልጅ ፡ ልጆቿ ፡ ከሚኖርባቸው ፡ ግዴታ ፡ ቤተሰቦቿን ፡ ነፃ ፡ ያደርጋቸዋል ። በሁለቱ ፡ አባቶች ፡ መስማማትም ፡ ሆነ ፡ ወይም ፡ አለመስማማት ፤ ወጣት ፡ ሠርገኞቹ ፡ ነፃ ፡ ሆነው ፡ አዲስ ፡ ቤት ፡ ቢሰጣቸውና ፡ የወንድየው ፡ አባት ፡ በሕይወት ፡ እስካለም ፡ ድረስ ፡ በጥሎሹ ፡ ላይ ፡ የይዞታ ፡ መብት ፡ ቢሰጣቸው ፤ ከግዴታ ፡ ነፃ ፡ መውጣታቸው ፡ እንደጸና ፡ የሚቆይ ፡ ነው ።"[76] በተጨማሪም ፡ በዚህ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ የጋብቻ ፡ እውነተኛ ፡ ትርጉሙ ፤ "ጥሎሽ ፡ ጥሎ ፡ ቤተ ፡ ዘመድን ፡ ነፃ ፡ ማውጣት" መሆኑን ፡ ሚስተር ፡ ዱንካንሰን ፡ ይናገራሉ ።

ይህም ፡ በአንዳንድ ፡ ቀበሌዎች ፡ ውስጥ ፡ የሚታየው ፡ ሴት ፡ ልጆችንና ፡ ተወላጆቻቸውን ፡ ከአባት ፡ ወገን ፡ የመጣ ፡ እርስትን ፡ አለማካፈል ፡ "ለወንዶች ፡ ልጆች ፡ ውርሳቸውን ፤ ለሴቶች ፡ ልጆች ፡ ግን ፡ ጥሎሻቸውን ፡"[77] በሚለው ፡ ምሳሌያዊ ፡ አነጋገር ፡ ይገለጻል ።

ይህ ፡ እገዳ ፡ በሌለበት ፡ ቀበሌ ፡ ደግሞ ፤ የሴቶች ፡ ልጆችና ፡ የተወላጆቻቸው ፡ መብቶች ፡ አንዳንድ ፡ ወሰን ፡ ይደረግባቸዋል ። ይኸውም ፡ የቤተ ፡ ሰብ ፡ ርስት ፡ የሆነውን ፡ መሬት ፡ ሊሸጡ ፡ ወይንም ፡ ወደ ፡ መንደር ፡ ርስትነት ፡ ሊለውጡት ፡ አይችሉም ። በወንዶች ፡ ልጆች ፡ ላይ ፡ ግን ፡ ተመሳሳይ ፡ የመብት ፡ ወሰን ፡ ተጥሎ ፡ አይገኝም ።[78] ሆኖም ፤ (እንደ ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ የዘመን ፡ አቆጣጠር) ከ፲፱፻፴፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ጀምሮ ፡ በሎጎ ፡ ጭዋ ፡ ውስጥ ፡ ማንም ፡ ሰው ፡ ቢሆን ፡ ርስቱን ፡ እንዳይሸጥ ፡ ታግዷል ።[79] "ርስትን ፡ መሸጥ ፡ አይቻልም ። ምክንያቱም ፡ ምንም ፡ እንኳን ፡ አንድ ፡

---

73. አስቲኒ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፷ ፡ የተጠቀሰው ፤ ከገጽ ፡ ፹፷—፺፬ ።
74. የሰራዌ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፳፯ ፡ የተጠቀሰው ፤ በ"ኢኮኖሚ ፡ ነፃነት" ፡ ስር።
75. ከዚያው ።
76. ዱንካንሰን ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲፪ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፺፬ ።
77. ናዴል ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲፫ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፯ ።
78. የሎጎ ፡ ጭዋ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፳፱ ፡ የተጠቀሰው ፤ አንቀጽ ፡ ፲፪ ።
79. ከዚያው ፤ አንቀጽ ፡ ፳ና ፡ ፳፪ ።

001624

ሰው ፡ ድኅነት ፡ ቢሜነው ፤ መሬቱን ፡ ሽጦ ፡ ተወላጆቹን ፡ ርስቲ ፡ እንዳያገኙ ፡ ማድረግ ፡ የእግዚአብሔር ፡ ፈቃዱ ፡ አይደለምና ። በሎጐ ፡ ጭዋ ፡ ውስጥ ፡ ያለ ፡ ማንኛውም ፡ የተራበ ፡ ወይም ፡ የተጠማ ፡ ሰው ፡ እህል ፡ እና ፡ ውሀ ፡ ሊሰጠው ፡ ይገባል ፤ ማንም ፡ ሰው ፡ ቢሆን ፡ ከሱ ፡ ላይ ፡ ርስት ፡ መግዛት ፡ የለበትም ። ምክንያቱም ፡ በእንደዚህ ፡ ያለ ፡ ችግር ፡ ላይ ፡ የሚገኝ ፡ ሰው ፡ ልጆቹንና ፡ ሚስቱን ፡ ሊረሳ ፡ ብዙ ፡ ስሕተትም ፡ ሊሠራ ፡ ይችላልና ፤”[80] ሲል ፡ ሕጉ ፡ ይደነግጋል ።

ይህ ፡ ርስቲንም ፡ ሆነ ፡ ጽልሚን ፡ የመሸጥ ፡ ጉዳይ ፡ ሌላ ፡ ከዚሁ ፡ ጋር ፡ የተያያዘ ጉዳይን ፡ ያስታውሳል ። ይኸውም ፡ የቤተ ፡ ሰብ ፡ የሆነን ፡ ርስት ፡ ይዞታ ፡ ለብዙ ፡ ጊዜ ፡ በእጅ ፡ በማድረግና ፡ ግብሩንም ፡ በመክፈል ፡ ባለቤትነቱን ፡ በይርጋ ፡ የማግኘት ጉዳይ ፡ ነው ።

በሰራዬ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ የቤተ ፡ ሰብ ፡ ርስት ፡ በሚገኝባቸው ፡ ቀበሌዎች ፡ ውስጥ ፡ አንድ ፡ “ባዕድ” የሆነ ፡ ሰው ፡ አንድን ፡ ማሳ ፡ ሊያርስ ፡ የሚችለው ፡ በባለርስቶቹ ፡ ፈቃድ ፡ ብቻ ፡ ነው ፤ ምክንያቱም ፡ “በመንደሩ ፡ ውስጥ ፡ ለሚደርሱ ፡ የነፍስ ፡ ግድያዎች ፣ ዘረፋዎች ፣ ወይም ፡ ቅሚያዎች ፡ የሚከፈል ፡ ገንዘብ ፡ ቢኖር ፡ ተጠያቂዎቹ ፡ ባለርስቶቹ ፡ እንጂ ፡ ባዕዳኑ ፡ ስላልሆኑ ፡ ”[81] ነው ። አስፈላጊው ፡ ፈቃድ ፡ ከተገኘ ፣ ባዕድ ፡ የሆነው ፡ ሰው ፡ ሦስት ፡ ዓመት ፡ “ለም ፡ መሬት”፣ ሁለት ፡ ዓመት ፡ ደግሞ ፡ “ጠፍ ፡ መሬት” የማረስ ፡ መብት ፡ ያገኛል ። (ሕጉ ፡ እዚህ ፡ ላይ፡ በግልጥ፡ ባይናገርም) በአምስተኛው ፡ ዓመት ፡ መጨረሻ ፡ ላይ ፡ መሬቱን ፡ ይዞ ፡ ለማቆየት ፡ ሲፈልግ ፡ እንደገና ፡ አዲስ ፡ ፈቃድ ፡ መጠየቅና ፡ ማግኘት ፡ ያሻዋል ።

ባዕዳኑ ፡ “ምንም ፡ እንኳን ፡ ለብዙ ፡ ዓመታት ፡ ያህል ፡ እዚያው ፡ ቢኖሩም” በሚያርሱት ፡ መሬት ፡ ላይ ፡ ምንም ፡ ዓይነት ፡ መብት ፡ ሊያገኙበት ፡ አይችሉም ።[82] እንዲያውም ፡ በባለርስቶቹ ፡ ፈቃድ ፡ ያገኙት ፡ ማሳ ፡ ከመንደሩ ፡ ወጭ ፡ (ከበረካ) የሚገኝ ፡ በባለ ፡ ርስቶቹም ፡ ታርሶ ፡ የማያውቅ ፡ ሲሆን ፣ ባዕዳኑ ፡ ዋስትና ፡ በሌለው ፡ ሁኔታ ፡ ላይ ፡ ይወድቃሉ ። ይህን ፡ የያዙትን ፡ ማሳ ፡ ባለርስቶቹ ፡ እራሳቸው ፡ ለማልማት ፡ በሚወስኑበት ፡ በማናቸውም ፡ ጊዜ ፡ ለቀው ፡ እንዲያስረክቡ ፡ ይገደዳሉ ።[83]

በርግጥ ፡ አንድ ፡ ባዕድ ፡ አንድን ፡ የቤተ ፡ ሰብ ፡ ርስት ፡ ለመግዛትና ፡ ባለርስትም፡ ለመሆን ፡ ይችላል ። (ርስቱም ፡ ምድሪ ፡ ወርቂ ፣ በገንዘብ ፡ የተገዛ ፣ ተብሎ ፡ ይጠራለታል ።) ሆኖም ፡ ሺያጩ ፡ የሚጸናው ፡ በሀገሩ ፡ ልማድ ፡ መሠረት ፡ መፈጸም ፡ የሚገባቸው ፡ ፎርማሊቴዎች ፡ ሁሉ ፡ ተሟልተው ፡ ሲገኙ ፡ ብቻ ፡ ነው ። እነዚህም ፡ ፎርማሊቴዎች ፡ የቤተ ፡ ሰብ ፡ ርስት ፡ እንዳይሸጥ ፡ ለማድረግና ፡ ተስፋ ፡ ለማስቆረጥ ፡ የታቀዱ ፡ ብዙ ፡ ጣጣ ፡ ያለባቸው ፡ ናቸው ። እነሱም ፡ በሰራዬ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ በዝርዝር ፡ ተመልክተው ፡ ይገኛሉ ። ሲኞር ፡ አስቲኒም ፡ በመጽሐፋቸው ፡ ውስጥ ፡ እንደሚከተለው ፡ ባጭሩ ፡ ይገልጿቸዋል ፡-

“አንድ (የቤተ ፡ ሰብ ፡ የሆነ) ርስት ፡ ሺያጭ ሊጸና ፡ የሚችለው ፡ ከዚህ ፡ በታች ፡ የተዘረዘሩት ፡ ሁኔታዎች ፡ ተሟልተው ፡ ሲገኙ ፡ ብቻ ፡ ነው ።

---

80. ከዚያው ፤ አንቀጽ ፡ ፰ና ፡ ፳፩ ።
81. የሰራዬ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፣ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲፯ ፡ የተጠቀሰው ፣ “የውጭ ፡ ሰዎች” ፡ “በሀገር ፡ ተቀማጭ ፡ ስለመሆንና ፡ ሀገርን ፡ ስለመልቀቅ” ፡ በሚል ፡ ስር ።
82. ከዚያው ።
83. ከዚያው ።

፭/ ሽያጩ ፡ በገዢና ፡ በሻጭ ፡ ስምምነት ፡ መሠረት ፡ በተመረጠ ፡ ዳኛ ፡ (የመንደር ፡ ዳኛ) ፊት ፡ ተከናውኖ ፡ እንደሆነ ፤

፮/ ሻጩ ፡ የሚከተሉትን ፡ ነገሮች ፡ በማረጋገጥ ፡ ዋስ ፡ የሚሆነው ፡ (አብዛኛ ውን ፡ ጊዜ ፡ ቤተ ፡ ዘመድ ፡ የሆነ) ሰው ፡ ለማቅረብ ፡ ይችል ፡ እንደሆነ ፤

ሀ/ ሻጩ ፡ ለሚሸጠው ፡ (ርስት ፡ እርግጠኛው) ባለቤት ፡ መሆኑን ፡

ለ/ በቅድሚያ ፡ ለመግዛት ፡ መብት ፡ ያለው ፡ ሰው ፡ ተጠይቆ ፡ ሊገዛ ፡ አለ መፍቀዱንና ፡

ሐ/ የሺያጩ ፡ ውል ፡ ወደፊት ፡ የፈረሰ ፡ እንደሆነ ፡ ዋጋው ፡ ተመላሽ ፡ መሆ ኑን ፤

፯/ ገዢው ፡ ለሻጩ ፡ በያመቱ ፡ የሚያበረክተው ፡ የምግብ ፡ ወይም ፡ የጥራጥሬ ልክ ፡ ተገልጾ ፡ እንደሆነ ፤

፰/ ዋሱ ፡ ዋስ ፡ በመሆኑ ፡ በየዓመቱ ፡ የሚከፈለው ፡ የጥራጥሬ ፡ መጠን ፡ ተገ ልጾ ፡ እንደሆነ ፤

፱/ ሁለቱ ወገኖች የሺያጩን ፡ ውል ፡ ሲዋዋሉ ፡ ከዳኛውና ፡ ከዋሱ ፡ ሌላ ፡ ከአ ምስት ፡ ያላነሱ ፡ ምስክሮች ፡ ተገኝተው ፡ እንደሆነ ፤"[84]

ሕፃናት ፡ ምስክር ፡ ለመሆን ፡ ቢችሉም ፤ ሊመሰክሩ ፡ የሚችሉበት ፡ "ትልቅ ፡ ሰው ፡ ሲሆኑ" ብቻ ፡ ነው ።[85] በአንዳንድ ፡ ሥፍራዎች ፡ ውስጥ ፡ ለመሬት ፡ ሺያጭ ፡ ውል ፡ ምስክር ፡ የሚሆኑት ፡ ቄስ ፤ እስላምና ፡ ባለእጅ ፡ ናቸው ። የመጨረሻዎቹ ፡ ሁለቱ ፡ በምስክርነት ፡ መገኘት ፡ "በርስት ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ ምንም ፡ ዓይነት ፡ ጥቅም ፡ የሌላቸውን ፤ ሊቃወሙት ፡ የማይቻል ፡ የእውነተኞች ፡ ሰዎችን ፡ የምስክርነት ፡ ቃል ፡ . . ."[86] ለማግኘት ፡ ሲባል ፡ ነው ።

ስለዚህ ፡ የቤት ፡ ሰብ ፡ ወይም ፡ የዘር ፡ የሆነን ፡ ርስት ፡ የመሸጥ ፡ ጉዳይ ፡ ተራ ፡ ነገር ፡ አይደለም ። ገዢው ፡ ለሻጩ ፡ በያመቱ ፡ ሊያከብረው ፡ የሚገባው ፡ ቃል ፡ የሚ ያስከትለውን ፡ ውጤት ፡ ይገነዘቧል ። ይህ ፡ ልማድ ፡ ከዘመናት ፡ በፊት ፡ ሻጩ ፡ የመ ሬቱ ፡ ባለቤት ፡ እንደነበረ ፡ ሲያስታውስ ፡ ይኖራል ።

ለሻጩ ፡ ዘመዶችም ፡ የተደረጉትን ፡ ልዩ ፡ የመከላከያ ፡ ዘዴዎች ፡ እዚህ ፡ ላይ፡ መግለጽ ፡ ይገባል ። አንድ ፡ የሻጭ ፡ ወንድም ፡ ከሌላ ፡ ሀገር ፡ በመኖሩ ፡ ሽያጩን ፡ ሳያውቅ ፡ የቀረ ፡ እንደሆነ ፡ "በማንኛውም ፡ ጊዜ ፡ የራሱን ፡ ርስት" ፡ ከገዢው ፡ ላይ ፡ ሊያስመልስ ፡ ይችላል ።[87] ነገር ፡ ግን ፡ አንድ ፡ "ወንድም ፡ ወይም ፡ የቅርብ ፡ ዘመድ ፡ የሆነ ፡ ርስቱ ፡ ሲሸጥ ፤ (በገዢው) ሲታረስና ፡ ሲለማ ፡ እያየ ፡ ሳይቃወም ፡ የቀረ ፡ እንደሆነ ፤ ሦስት ፡ ዓመት ፡ ካለፈ ፡ በኋላ ፡ የማስመለስ ፡ መብት ፡ አይኖረውም ።"[88]

---

84. አስቲኒ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፷ ፡ የተጠቀሰው ፤ ከገጽ ፡ ፹፰ ፡ ጀምሮ ።
85. ከዚያው ።
86. ናዶል ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲፫ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፱ ።
87. የሥራዬ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲፯ ፡ የተጠቀሰው ፤ "የርስቱ ፡ ደንቦች"፡ በሚለው ፡ ስር ። ይህም ፤ "ርስት ፡ በሺህ ፡ ዓመቱ ፡ ለባለቤቱ፡" ከሚለው ፡ የአማራ ፡ ምሳሌያዊ፡ አነጋገር ፡ በግልጽ ፡ ይታያል ። "አንድ ፡ ሺህ ፡ ዓመት ፡" ሲባልም ፡ "እስከ ፡ ዘመን ፡ ፍጻሜ ፡ ድረስ" ለማለት ፡ ነው ።
88. ከዚያው ።

አንድ ፡ የውጭ ፡ ሰው ፡ የመሬቱን ፡ ይዞታ ፡ ጥንት ፡ በግዢ ፡ መልክ ፡ በእጁ ፡ ካገባ ፡ በኋላ ፡ በስሙ ፡ በመገበር ፡ በይርጋ ፡ የቤተ ፡ ሰብ ፡ ርስት ፡ የሆነውን[89] ፡ መሬት ፡ ባለቤትነት ፡ ሊያገኝ ፡ ይችላል ፡ ቢባልም ፤ አንድ ፡ የቤተ ፡ ሰብ ፡ አባል ፡ በስሙ ፡ ግብር ፡ በመክፈል ፡ የዘመዶቹ ፡ ድርሻ ፡ የሆነውን ፡ መሬት ፡ በይርጋ ፡ ሊይዝና ፡ ባለ ቤት ፡ ሊሆን ፡ አይችልም ። ይህም ፡ እንግዳ ፡ ነገር ፡ አይደለም ። ከዚህ ፡ በፊት ፡ እንደ ተገለጸው ፡ የአንድ ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡ አባል ፡ የቤተ ፡ ሰብ ፡ ርስት ፡ የሚይዘው ፡ "ቤተ ፡ ሰቡ" ፡ ባለው ፡ መብትና ፡ የዚህም ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡ አባል ፡ በመሆኑ ፡ ነው ። ስለዚህ የቤተ ፡ ሰብ ፡ ርስት ፡ የያዘ ፡ ሰው ፡ ይዞታ ፡ ከሌለው ፡ ከቤተ ፡ ሰቡ፡አባል ፡ የሚበልጥ ፡ መብት ፡ በርስቱ ፡ ላይ ፡ የለውም ፤ ሊኖረውም ፡ አይችልም ።

ሆኖም ፡ በየሥፍራው ፡ የሚገኘውን ፡ የልማድ ፡ ልዩነት ፡ መግለጽ ፡ ይገባል ። በሎጎ ፡ ጭዋ ፤ ከመንደር ፡ ውስጥ ፡ አለመኖር ፡ በርስት ፡ ላይ ፡ ያለ ፡ መብትን ፡ እስከ ማሳጣት ፡ ያደርሳል ።[90] ይህንንም ፡ በሚቀጥለው ፡ ንዑስ ፡ ክፍል ፡ ውስጥ ፡ በሰፊው ፡ እንመለከተዋለን ።

ጽልሚና ፡[91] ርስቲ ፡[92] በሚገኙባቸው ፡ አንዳንድ ፡ ቀበሌዎች ፡ ውስጥ ፡ አንድ ፡ አስሃባ ፡ የተባለ ፡ ስርዓት ፡ ሲሠራበት ፡ ይታያል ። አንዱ ፡ ዓይነተኛ ፡ ዓላማው ጥቅምን ፡ ማደላደል ፡ ሲሆን ፤ በዚህም ፡ መሠረት ፡ ማሣዎች ፡ አንድ ፡ የተወሰነ ፡ ጊዜ ፡ ካለፈ ፡ በኋላ ፡ እንደገና ፡ ይከፋፈላሉ ። ይህም ፡ የሚሆነው ፡ አንዳንድ ፡ ሰዎች ፡ ከሌሎች ፡ የሚበልጥ ፡ ማሳ ፡ ይዘው ፡ ሲገኙ ፡ (ለምሳሌ ፡ በሎጎ ፡ ጭዋ) ወይንም ፡ "ለአዲስ" ጠያቂ ፤ ድርሻ ፡ ለመስጠት ፡ ከሚገኙት ፡ ማሳዎች ፡ ውስጥ ፡ ማዋጣት ፡ ሲያስፈልግ ፡ (ለምሳሌ ፡ በሰራዬ) ነው ።

(ለ) ስለመንደር ፡ ርስት ፤

፩/ አመጣጡ ፤

"የመንደር ፡ የርስት ፡ ባለቤትነት" እየተባለ ፡ የሚጠራው ፡ በኤርትራ ፡ ውስጥ፡ የሚገኘው ፡ የመሬት ፡ ስሪት ፤ ርስቲ ፡ ከሚባለው ፡ ከዘር ፡ ርስት ፡ ስሪት ፡ የመጣ ፡ ለመሆኑ ፡ ደራሲዎች ፡ ተመሳሳይ ፡ አስተያየት ፡ ይሰጣሉ ።[93] ይህም ፡ አስተያየት ፡ የቤተ ፡ ሰብ ፡ ርስትን ፡ ወደ ፡ መንደር ፡ ርስት ፡ መለወጥ ፡ የሚቻል ፡ መሆኑን ፡ በሚቀበሉት ፡ በሎጎ ፡ ጭዋና ፡[94] በሰራዬ ፡[95] የልማድ ፡ ሕጐች ፡ የተደገፈ ፡ ነው ።

89. ይህ ፡ ጉዳይ ፡ የሌላ ፡ ጽሑፍ ፡ ርዕስ ፡ ነው ። ግርማ ፡ ሥላሴ ፡ አርአያ ፤ ዩሱካፕሽን ፡ ኦፍ ፡ ፋሚሊ ፡ ላንድ ፡ አንደር ፡ ኢትዮፕያን ፡ ሎው ፤ (፲፱፻፷፰ ፡ ዓ. ም. ያልታተመ ፤ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፤ መጻሕፍት ፡ ቤት ፡ መዝገብ ፡ ቤት ፤ የቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኒቨርሲቲ ።)
90. የሎጐ ፡ ጭዋ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፭፱ ፡ የተጠቀሰው ፤ አንቀጽ ፡ ፲፪ ።
91. ከዚያው ።
92. የሰራዬ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲፯ ፡ የተጠቀሰው ፤ "የርስቲ ፡ ደንቦች ፡" በሚለው ፡ ስር ።
93. ኦስቲኒ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፰ ፡ የተጠቀሰው ፤ ከገጽ ፡ ፹፰ ፡ ጀምሮ ። አምባዬ ፡ ዘካርያስ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ የተጠቀሰውን ፤ ገጽ ፡ ፲፫ ፡ ይመለከቷል ። የዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ የስሪት ፡ ለውጥ ፡ በትግሬ ፡ ውስጥም ፡ ታይቷል ። ዘገየ ፡ አስፋውና ፡ ጠዓመ፡ በየነ ፤ ሪፖርት ፡ ኦን ፡ ትግሬ ፡ ፕሮቪንስ ፡ (፲፱፻፷፯ ፡ ያልታተመ) ፡ (የማይገኝ) ፡ ገጽ ፡ ፫ - ፬ ።
94. የሎጐ ፡ ጭዋ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፡ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፭፱ ፡ የተጠቀሰው ፤ አንቀጽ ፡ ፲፪ ።
95. የሰራዬ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲፯ ፡ የተጠቀሰው ፤ "የርስቲ ፡ ደንቦች ፡" በሚለው ፡ ሥር ። ይህ ፡ የመንደር ፡ የመሬት ፡ ስሪት ፡ በሐማሴንና ፡ ሰራዬ ፡ "ዴሳ" ፡ ተብሎ ፡ ሲጠራ፤ በአካለ ፡ ጉዛይ ፡ ደግሞ ፡ "ሸኽና" ፡ ተብሎ ፡ ይጠራል ። ጥንት ፡ ባለርስት ፡ ከነበረ ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡ በመወለዳቸው ፡ ድርሻ ፡ ማሳ ፡ የሚሰጣቸው ፡ ሰዎች ፡ ርስተኛታት ፡ ተብለው ፡ ሲጠሩ ፡ አዲስ ፡ መጭዎቹ ፡ ግን ፡ ማዕከላይ ፡ አልየት ፡ (ሲተረጐም ፡ ባዕዳን ፡ ወይም ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ ሰዎች ፡) ተብለው ፡ ይጠራሉ።

ይህ ፡ የስራት ፡ ለውጥ ፡ የተደረገበትን ፡ ዓይነተኛ ፡ ዓላማ ፡ በትክክል ፡ ለማወቅ፡ ስለማይቻል ፣ ግምት ፡ በመስጠት ፡ ብቻ ፡ መወሰን ፡ ግድ ፡ ይሆናል ። ሲኞር ፡ አስቲኒ፡ የተባሉ ፡ ደራሲ ፡ የመንደር ፡ የርስት ፡ ስራት ፡ የተጀመረው ፡ "የቤተ ፡ ዘመድ ፡ ስሜትን" ፡ ለማጠንከርና ፡ ጸንቶ ፡ እንዲኖርም ፡ ለማድረግ ፡ በማቀድ ፡ ነው ፤ ሲሉ ፡ አስተያየት ፡ ሰጥተዋል ።[96] ይህም ፡ በመንደር ፡ የርስት ፡ ስራት ፡ ውስጥ ፡ ለርስተኞታት ፡ የተለየ ፡ መብት ፡ የተሰጠበትን ፡ ምክንያት ፡ የሚያስረዳ ፡ ይመስላል ። እንዳጋጣሚ ፡ ሆኖ ፣ ርስተኞታት ፡ የሚለውም ፡ ስያሜ ፡ የመንደር ፡ የርስት ፡ ስራት ፡ ከቤተ ፡ ሰብ ፡ ወይም ፡ ከዘር ፡ የርስት ፡ ስራት ፡ ለመመንጨቱ ፡ አንድ ፡ ድጋፍ ፡ ይሆናል ።

ይህን ፡ የሲኞር ፡ አስቲኒን ፡ አስተያየት ፡ እንደ ፡ አጠቃላይ ፡ መግለጫ ፡ አድርጎ ለመቀበል ፡ የሚያስቸግር ፡ አንድ ፡ እንቅፋት ፡ አለ ፤ ይኸውም ፡ አንድ ፡ ባዕድ ፣ ማለትም ፡ የመንደር ፡ ተወላጅ ፡ ያልሆነ ፡ ሰው ፡ ከመንደሩ ፡ ርስት ፡ ተገቢ ፡ ድርሻውን ፡ ሊያገኝ ፡ መቻሉን ፡ ስናስታውስ ፡ የመንደር ፡ የርስት ፡ ስራት ፡ አቋም ፡ የሆነውን ፡ የቤተ ፡ ሰብን ፡ ስሜት ፡ የማጠንከሩ ፡ ጉዳይ ፡ ቦታ ፡ እንደሌለው ፡ እንገነዘባለን ። እርግጥ ፡ በሲኞር ፡ አስቲኒ ፡ አእምሮ ፡ ውስጥ ፡ የነበረው ፣ በቅርቡ ፡ አንዳንድ ፡ መንደሮች ፡ ውስጥ ፡ ይኖሩ ፡ የነበሩ ፡ ዘመዳሞች ፡ በስምምነት ፣ ይተዳደሩበት ፡ የነበረውን ፡ የቤተ ፡ ሰብ ፡ ርስት ፡ ስራት ፡ ወደመንደር ፡ የርስት ፡ ስራት ፡ የለወጡት ፡ ነው ። ከዚህ፡ ላይ ፡ ሳንጠቅሰው ፡ የማናልፈው ፣ ኢጣሊያኖች ፡ ኤርትራን ፡ ይገዙ ፡ በነበረበት ፡ ጊዜ ፡ በግዛቱ ፡ ውስጥ ፡ ይገኙ ፡ የነበሩትን ፡ የአንዳንድ ፡ ቀበሌ ፡ ስራቶች ፡ ወደ ፡ መንደር ፡ የርስት ፡ ስራት ፡ የለወጡትን ፡ ነው ።[97] እንግዲህ ፡ የመጀመሪያዎቹ ፡ ሰዎች ፣ የዘርን ፡ የርስት ፡ ስራት ፡ ወደ ፡ መንደር ፡ የርስት ፡ ስራት ፡ ሲለውጡት ፡ የነበራቸው ፡ ዓላማ ፡ ምን ፡ እንደነበረ ፡ ባይታወቅም ፣ የመንደር ፡ የመሬት ፡ ስራት ፡ አሁን ፡ የምንመረምራቸው ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ ክፍሎች ፡ ዋነኛ ፡ የስራት ፡ ዓይነት ፡ መሆኑ ፡ ግልጥ ፡ ነው ።

<u>፪/ ስለእርሻ ፡ መሬቶች ፡ የአከፋፈል ፡ ሥርዓትና ፡ ግለ ፡ ሰቡም ፡ በላያቸው ፡ ላይ ፡ ስላለው ፡ የመብት ፡ ዓይነቶች ፤</u>

የመካፈል ፡ መብት ፡ ባላቸው ፡ ሰዎች ፡ መካከል ፡ የሚፈጸመውን ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ የማደላደል ፡ ስርዓትን ፡ የሚያህል ፡ አስደናቂ ፡ ነገር ፡ ምናልባት ፡ አይኖር ፡ ይሆናል ። ምናልባት ፡ ከዚህ ፡ በየጊዜው ፡ ከሚደረገው ፡ የመሬት ፡ ማከፋፈል ፡ ስርዓት ፡ ይበልጥ ፡ የ"አንድነትን" ፡ ስሜት ፡ የሚገልጽ ፡ ነገር ፡ አይኖርም ። የሎጎ ፡ ጭዋን ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፡ መመሪያ ፡ በማድረግ ፡ ይህን ፡ ሥርዓት ፡ ቀጥለን ፡ እናስረዳለን ።

የመንደሩን ፡ መሬት ፡ ለመንደረተኞቹ ፡ የማከፋፈሉ ፡ ተግባር ፡ የሚከናወነው ፡ ከያንዳንዱ ፡ <u>ማርቤት</u> ፡ (ቤተሰብ) ፡ በተውጣጡ ፡ በስድስት ፡ አዋቂ ፡ ሽማግሌዎች ፡ ሲሆን ፣ የሚሰየሙት ፣ የሚመረጡትም ፡ በመንደሩ ፡ ዳኛ ፡ ነው ።[98] ሽማግሌዎቹ ፡ በሁለት ፡ ቡድን ፡ ተከፍለው ፡ ተግባራቸውን ፡ ያከናውናሉ ።

---

96. አስቲኒ ፣ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፰ ፡ የተጠቀሰው ፣ ከገጽ ፡ ፹፰ ፡ ጀምሮ ።

97. ወደፊት ፡ እንደምንመለከተው ፡ ሁሉ ፣ ይህ ፡ እርምጃ ፡ የተወሰደው ፡ ፖለቲካ ፡ ነክ ፡ ባላቸው ፡ ምክንያቶች ፡ ነበር ። ቀደም ፡ ሲል ፣ ኢጣሊያኖችን ፡ በኤርትራ ፡ ውስጥ ፡ የማስፈር ፡ እቅድ ፡ ተዘጋጅቶ ፡ ስለነበር ፡ የማስፈሩን ፡ ጉዳይ ፡ ለማከናወን ፡ መሬት ፡ ማግኘት ፡ አስፈላጊ ፡ ነበር ። የተባለውን ፡ መሬት ፡ ለማግኘት ፡ የተደረገው ፡ ሙከራ ፡ በኤርትራ ፡ እንዲሁም ፡ በመላ ፡ ኢትዮጵያ ፣ የነበረውን ፡ የመሬት ፡ ስሪት ፡ ሁኔታ ፡ በተሳሳተ ፡ መልክ ፡ በመመልከት ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ ጉዳይ ፡ እር ፡ ፓንክርስት ፡ "ኢታሊያን ፡ ሴትልሜንት ፡ ፖሊሲ ፡ ኢን ፡ ኤርትሪያ ፡ ኤንድ ፡ ኢትስ ፡ ሪፐርከርሽንስ ፡ ፲፰፻፹፱-፲፰፻፺፯" ፡ <u>በስቶን ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ ፔፐርስ ፣ ፩ኛ</u> ፡ እትም ፣ ከገጽ ፡ ፩፻፴፩ ፡ ጀምሮ ፡ ይመለከቷል ።

98. <u>የሎጎ ፡ ጭዋ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ</u> ፣ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፳፬ ፡ የተጠቀሰው ፣ አንቀጽ ፡ ፲፬ ።

ጊላፎ ፡ (አጣሪዎች) የሚባለው ፡ የመጀመሪያው ፡ ቡድን ፡ ተግባር ፡ በመንደሩ ፡ ውስጥ ፡ መሬት ፡ የመካፈል ፡ መብት ፡ ያላቸውን ፡ ሰዎች ፡ መለየትና ፡ ከዚህ ፡ በፊትም፡ ተገቢ ፡ መብት ፡ ሳይኖረው ፡ መሬት ፡ ይዞ ፡ የሚገኘውን ፡ ሰው ፡ ሁሉ ፡ ወደፊት ፡ ምንም ፡ እንዳይሰጠው ፡ ማድረግ ፡ ነው ።

ሁለተኛው ፡ ክፍል ፡ አቋሮ ፡ (ጠባቂ ፡) ወይም ፡ ሰፋ ፡ ባለ ፡ አነጋገር ፡ አቋሮ ፡ መሬት ፡ (የመሬት ፡ ጠባቂ ፡) ተብሎ ፡ ይጠራል ።[99] ክፍያ ፡ ከመደረጉ ፡ በፊት ፡ ይህ ፡ የአስተዳደር ፡ ክፍል ፡ ቡድን ፡ የመንደሩን ፡ ማሳዎች ፡ በሙሉ ፡ በቁጥጥሩ ፡ ሥር ፡ በማ ድረግ ፡ ሁለት ፡ ነገሮችን ፡ ይፈጽማል ። አንደኛ ፡ "መጠባበቂያ ፡ "የእርሻ ፡ መሬትንና፡ የቤት ፡ መሥሪያ ፡ ቦታዎችን ፡ ለይቶ ፡ ማስቀመጥ ፤ መጠባበቂያ ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ መቀመጡም ፡ የመሬቱ ፡ ክፍያ ፡ ከተከናወነ ፡ በኋላ ፡ ለሚመጡ ፡ የመንደሩ ፡ ነዋሪዎች ፡ ሲሆን ፤ ሌላ ፡ ክፍያ ፡ እስኪደረግ ፡ ድረስ ፡ የመሬት ፡ ችግር ፡ እንዳይገጥማቸው ፡ ለማድረግ ፡ነው ። ሁለተኛም ፡ የመንደሩን ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ በማሳ ፡ በማሳ ፡ እያደ ረጉ ፡ በሚከፈለው ፡ ሰው ፡ ቁጥር ፡ በማከፋፈል ፡[100] ዕጣ ፡ እያወጡ ፡[101] እያንዳንዱን ፡ ማሳ ፡ ዕጣ ፡ ለወጣለት ፡ ሰው ፡ ማደል ፡ ነው ።

የዚህም ፡ የማሳ ፡ ማከፋፈል ፡ ስም ፡ ዋርየዳ ፡ (ቀጥተኛ ፡ ትርጉሙ ፡ ግመታ) ፡ ሲሆን ፤ የሚፈጸመውም ፡ በየስምንቱ ፡ ዓመት ፡ አንድ ፡ ጊዜ ፡ ነው ። "ክፍያው ፡ በየስ ምንት ፡ ዓመት ፡ መፈጸም ፡ አለበት ፤ ምክንያቱም ፡ ገበሬዎች ፡ የእርሻ ፡ መሬታቸውን በሚገባ ፡ ለማልማት ፡ የስምንት ፡ ዓመት ፡ ጊዜ ፡ ይበቃቸዋልና ፡ ነው ።"[102] ነገር ፡ ግን ፡ ከዚህ ፡ ባነሰ ፡ ጊዜ ፡ ማከፋፈል ፡ ተገቢ ፡ አይደለም ፤ ምክንያቱም ፡ በብዙ ፡ ድካም ፡ የተዘጋጁ ፡ ማሳዎች ፡ ለሰነፎች ፡ ሊሰጡ ፡ ስለሚችሉ ፡ ነው ። ገበሬው ፡ "የዝ ናሙ ፡ ጊዜ ፡ ሳያልፍበት" የእርሻ ፡ መሬቱን ፡ ለማዘጋጀት ፡ እንዲችል ፡ ዋርየዳ ፡ የሚ ፈጸመው ፡ ከነሐሴ ፡ ፲፯ ፡ እስከ ፡ ነሐሴ ፡ ፳፩ ፡ ባለው ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ ነው ።"[103]

ለዚህ ፡ ክፍያ ፡ መሠረት ፡ የሆነው ፡ ሕግ ፤ ትዳራቸውን ፡ በሎጎ ፡ ጭዋ ፡ ያቋ ቋሙ ፡ ሰዎች ፡ ብቻ ፡ ማሳ ፡ ያገኛሉ ፤ የሚለው ፡ ነው ። ይህም ፡ ሕግ ፡ በተለይ ፡ ተፈ ጻሚነት ፡ ያለው ፡ በውጭ ፡ ሰዎች ፡ ላይ ፡ ብቻ ፡ ነው ።

እንግዲህ ፡ አንድ ፡ የውጭ ፡ ሰው ፡ በአንድ ፡ መንደር ፡ ውስጥ ፡ ለመቋቋም ፡ የፈ ለገ ፡ እንደሆን ፤ በመጀመሪያ ፡ መኖሪያ ፡ የሚሆነው ፡ ጎጆ ፡ ለራሱ ፡ መሥራት ፡ አለ

---

99. ከዚያው ።

100. "የሚከፋፈለው ፡ ማሳ ፡ ቍጥር ፡ የሚወሰነው ፤ የኢኰኖሚ ፡ ነፃነት ፡ ባገኙት ፡ ሰዎች ፤ ሕጋዊ ፡ ልጆች፡ ባሏቸውና ፡ ባሎቻቸው ፡ በሞቱባቸው ፡ ሴቶች ፤ የአባቶቻቸውን ፡ መኖሪያ ፡ መንደር ፡ ለቀው ፡ ከሄዱ ፡ በኋላ ፡ እንደገና ፡ በመመለስ ፡ ኗሪነታቸውን ፡ በዚያው ፡ ባደረጉ ፡ ሴቶችና ፡ ክርስቲ ፡ ተካፋይ ፡ እንዲ ያገኙ ፡ በተፈቀደላቸው ፡ ማዕከላይ ፡ አልየት ፡ (ባዕዳን) ፡ ቍጥር ፡ ነው ።" ኦስቲኒ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ቍጥሮች ፡ የተጠቀሰው ፡ ከገጽ ፡ ፹፰ ፡ ጀምሮ፤ አንድን ፡ ድርሻ ፡ በጭሰኝነት ፡ ወይንም ፡ በሌላ ፡ መልክ፡ ለማስተላለፍ ፡ ይቻላል ። የሚች ፡ ድርሻ ፡ ግን ፡ ለሕብረተ ፡ ሰቡ ፡ ተመላሽ ፡ ይሆናል ።

101. በትግሬ ፡ ጠቅላይ ፡ ግዛት ፡ ውስጥ ፡ ይህ ፡ የዕጣ ፡ ማውጣት ፡ ሥርዓት ፡ የሚታየው ፡ እንደ ፡ ቅዱስ ፡ ነገር ፡ ነው ። የመንደር ፡ ወይም ፡ የቤት ፡ ሰብ ፡ ርስት ፡ (እንደተገነዘብነውም ፡ በአንዳንድ ፡ ቀበሌዎች ፡ የሚታደለው ፡ በዕጣ ፡ ነው፡) በተከፋፋዮቹ ፡ ቁጥር ፡ ልክ ፡ በማሳ ፡ በማሳ ፡ ከተሸነሸነ ፡ በኋላ ፡ የመንደሩ ሽማግሌዎች ፡ ትናንሽ ፡ ስንጥሮችን ፡ ሰብስበው ፡ በመያዝ ፡ በየማሳው ፡ ይሰይሟቸዋል ። ከዚያም ፡ በኋላ ፡ ከሽማግሌዎቹ ፡ መካከል ፡ አንዱ ፡ በሁለት ፡ እጆቹ ፡ ለመያዝ ፡ የሚችለውን ፡ ያህል ፡ ከስንጥ ሮቹ ፡ አንስቶ ፡ ከፍ ፡ ያደርግና ፡ "የሐዋርያት ፡ ዕጣ ፤ ለእውነተኛው ፡ ባለቤት ፡ ውጣ፡" ብሎ ፡ በመናገር፡ ለያንዳንዱ ፡ ተካፋይ ፡ አንዳንድ ፡ ስንጥር ፡ ይሰጣል ። እያንዳንዱም ፡ ተካፋይ ፡ ባገኘው ፡ ስንጥር ፡ የተሰ የመውን ፡ ማሳ ፡ ይወስዳል ። በጥቅምት ፡ ወር ፡ ፲፱፻፳፰ ፡ ዓ- ም- የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ የመጨረሻ ፡ ዓመት ፡ ተማሪ ፡ ለነበረው ፡ ለአቶ ፡ ዮሴፍ ፡ ገብረ ፡ እግዚአብሔር ፡ ከቀረበ ፡ የቃል ፡ ጥያቄ ፡ የተገኘ ።

102. የሎጎ ፡ ጭዋ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፷፱ ፡ የተጠቀሰው ፤ አንቀጽ ፡ ፲፪ ።

103. ከዚያው ።

በት ። ጐጆ ፡ ለመሥራትም ፡ የሚችለው ፡ የቤት ፡ መሥሪያ ፡ በታዎችን ፡ ለማደላ ደል ፡ ሥልጣን ፡ የተሰጣቸው ፡ ሦስቱ ፡ ሽማግሌዎች ፡ የፈቀዱለት ፡ እንደሆነ ፡ ብቻ ፡ ነው ።

ስለዚህ ፡ አንድ ፡ የውጭ ፡ ሰው ፡ በአንድ ፡ መንደር ፡ ውስጥ ፡ ኗሪ ፡ ሆኖ ፡ "ተቋቋ ሚል ፡" ተብሎ ፡ የሚገመተው ፡ ከዚህ ፡ በፊት ፡ እንደተባለው ፡ "ለራሱ ፡ ቤት ፡ በመሥ ራት ፡ ብቻ ፡" አይደለም ።[104] የቤት ፡ መሥሪያ ፡ በታዎችን ፡ ለመስጠት ፡ ሥልጣን ፡ ካላቸው ፡ ሦስት ፡ ሽማግሌዎች ፡ ፈቃድ ፡ ማግኘቱ ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ (እነዚህም ፡ ሽማ ግሌዎች ፡ ዘመን ፡ እያለፈ ፡ ሲሄድ ፡ የሕዝቡ ፡ ቁጥር ፡ በማደጉ ፡ የውጭ ፡ ሰዎችን ፡ የመቀበል ፡ ፍላጐታቸው ፡ እየተቀነሰ ፡ ሄዷል ።)"[105] በተጨማሪም ፡ አንድ ፡ ሰው ፡ እውነተኛ ፡ መንደረተኛ ፡ ሆኖ ፡ መገኘት ፡ አለበት ። "በአንድ ፡ መንደር ፡ ውስጥ ፡ ኗሪ ፡ ሆኖ ፡ መቋቋም ፡ ማለት ፡ ጐጆ ፡ ሠርቶ ፡ ለጥቂት ፡ ጊዜ ፡ ብቻ ፡ ከውስጡ ፡ መቀመጥ ፡ አይደ ለም ። ከዚያ ፡ መኖርና ፡ መንደረተኛ ፡ የሚጠበቅበትንም ፡ ሁሉ ፡ መፈጸም ፡ ይገባል ። የአንድ ፡ መንደረተኛ ፡ ነኝ ፡ በማለት ፡ ርስት ፡ የተቀበለ ፡ ሰው ፡ ሚስት ፡ ከመንደሩ ፡ ዳኛ ፡ ወይንም ፡ ከዘመዶቿ ፡ ፈቃድ ፡ ሳታገኝ ፡ ከመንደሩ ፡ መውጣት ፡ የለባትም ።[106]

ይህንንም ፡ ግዴታ ፡ አለማክበር ፡ በዋርየዳ ፡ ሥርዓት ፡ ጊዜ ፡ በተካፈሉት ፡ ማሳ ፡ ላይ ፡ የተገኘን ፡ መብት ፡ እስከ ፡ ማሳጣት ፡ ያደርሳል ።[107]

ሲኞር ፡ አስቲኒ ፡ እንደገለጡት ፡ "<u>የማዕከላይ ፡ አልየት</u> ፡ (የውጭ ፡ ሰዎች ፡) አቋ ም ፡ በጣም ፡ አስደናቂ ፡ ነው - - - ። ለብዙ ፡ ትውልድ ፡ ያህል ፡ በአንድ ፡ መንደር ፡ ውስጥ ፡ የኖሩና ፡ ለብዙ ፡ ዘመናትም ፡ ያህል ፡ የርሻ ፡ መሬት ፡ የያዙ ፡ የውጭ ፡ ሰዎች ፡ ናቸው ። ራሳቸውን ፡ ከርስተኞች ፡ (ማለትም ፡ ቤተሰቦቻቸው ፡ ባለርስቶች ፡ ከነበሩ ፡ ሰዎች) ፡ ጋር ፡ አንድ ፡ አድርገው ፡ አይገምቱም ። ---ከብዙ ፡ መቶ ፡ ዓመታት ፡ በኋ ላም ፡ እንኳ ፡ ከመንደሩ ፡ የተለየ ፡ አኗኗር ፡ ይዘው ፡ ይገኛሉ ።"[108] አስቲኒ ፡ ይህን ፡ ሲናገሩ ፡ የተባሉት ፡ "የውጭ ፡ ሰዎች" በመንደሩ ፡ ጉዳዮች ፡ ላይ ፡ የመሪነት ፡ ሥል ጣን ፡ እንደሌላቸው ፡ ለማመልከት ፡ ነው ። መዘንጋት ፡ የሌለበት ፡ ለብዙ ፡ ትውልድ ፡ በመንደሩ ፡ ውስጥ ፡ የኖረ ፡ "የውጭ ፡ ሰው ፡" ልጅ ፡ እንኳን ፡ ለርሻ ፡ የሚሆን ፡ ማሳ ፡ ለማግኘት ፡ አስቀድሞ ፡ ራሱን ፡ የመንደሩ ፡ ኑዋሪ ፡ አድርጐ ፡ ማቋቋም ፡ እንደሚያስ ፈልገው ፡ ነው ።

ይህ ፡ የመቋቋም ፡ ግዴታ ፡ ግን ፡ ማሳ ፡ ለማግኘት ፡ እጩ ፡ በመሆን ፡ ሊቀርቡ ፡ በሚችሉ ፡ በሁለተኛው ፡ ክፍል ፡ ውስጥ ፡ በሚገኙ ፤ ማለትም ፡ በቅርቡ ፡ የተጋቡ ፡ የመንደሩ ፡ ርስተኞች ፡ ወንዶች ፡ ልጆች ፤ ላይ ፡ ተፈጻሚ ፡ አይሆንም ።[109] የአባቶ

---

104. ሠይፉ ፡ ተክለ ፡ ማርያም ፤ <u>ኮንሶሊዴሽን ፡ ኦፍ ፡ ፍራግሜንትድ ፡ ሆልዲንግስ ፡ ኢን ፡ ከሚውናል ፡ ቴን የር ፡ ኤርያስ</u> ፡ (፲፱፻፷፯ ፤ ያልታተመ ፤ ቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፤ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ቤተ ፡ መጻሕፍት ፡ መዝገብ ፡ ቤት) ።
105. ከናዴል ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲፫ ፡ ከተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፲ ፡ ጋር ፡ ያወዳድሯል ።
106. የሎጐ ፡ ጭዋ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፷፬ ፡ የተጠቀሰው ፡ አንቀጽ ፡ ፲፪ ።
107. ከዚያው ።
108. አስቲኒ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፰ ፡ የተጠቀሰው ፤ ከገጽ ፡ ፹፰-፺፬ ።
109. "አንድ ፡ ወንድ ፡ ልጅ ፡ ከቤተ ፡ ሰቡ ፡ የተለየ ፡ የራሱን ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡ በሚያቋቁምበት ፡ ጊዜ ፡ ማሳ ፡ ይሰጠዋል ። ጭቃውና ፡ ሦስት ፡ ሽማግሌዎች ፡ በሚገኙበት ፡ የልጁ ፡ ቤተ ፡ ሰቦች ፡ ለመቋቋሚያው ፡ የሚሆነውን ፡ ይሰጡታል ፤ (ያደርጉለታል) ፡" ከሚለው ፡ ጋር ፡ ያወዳድሯል ። የአክለ ፡ ጉዛይ ፡ ልማ ዳዊ ፡ ሕግ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፵፭ ፡ የተጠቀሰው ፤ አንቀጽ ፡ ፲፻፵፪ ።

ቻቸው ፡ "መቋቋም" ፡ ለእነርሱም ፡ በቂ ፡ ሆኖ ፡ የሚገኝ ፡ ይመስላል ።[110] ስለዚህም ፡ ሚስት ፡ ካገቡ ፣ ከመንደሩ ፡ ርስት ፡ ላይ ፡ ማሳዎችን ፡ ለማግኘት ፡ ይችላሉ ። "የውጭ ዎቹም ፡ ሰዎች ፡" ማሳ ፡ ለማግኘት ፡ እንዲሁ ፡ ሚስት ፡ ማግባት ፡ ይኖርባቸዋል ።

የሴት ፡ ልጅ ፡ ወንዶች ፡ ልጆችና ፡ ተወላጆቻቸው ፡ እንደ ፡ ወንድ ፡ ልጆችና ፡ ተወላጆቻቸው ፡ ሁሉ ፡ በመንደር ፡ ውስጥ ፡ ነዋሪ ፡ በመሆን ፡ "ሊቋቋሙ ፡" የሚችሉ መሆናቸውን ፡ እዚህ ፡ ላይ ፡ መጥቀስ ፡ ይገባል ።[111]

ዋርየዳ ፡ ሲደረግ ፡ መመሪያው ፡ "እኩልነት ፡" እንጂ ፡ ከኢኮኖሚ ፡ የሚገኘው ፡ ሀብትና ፡ ብልጽግና ፡ አይደለም ። "በሂሳብ ፡ ረገድ ፡ እኩል ፡ የሆነ ፡ (የርስት ፡) መከፋፈል ፡ እንዲኖር ፡ ለማድረግ ፡ የመንደሩ ፡ ማሳ ፡ ሁሉ ፡ እንደ ፡ ለምነቱ ፡ በዓይነት ፡ በዓይነቱ ፡ ተሸንሽኖ ፡ ይመደባል ። በብዛት ፡ በሚሠራበት ፡ ስነ ፡ ሥርዓት ፡ መሠረት ፡ ሦስት ፡ ዓይነት ፡ የመሬት ፡ አመዳደብ ፡ እናገኛለን ፤ (ለም ፤ ለም ፡ ጠፍና ፡ ጠፍ) ዕጣም ፡ የሚወጣው ፡ ለያንዳንዱ ፡ የመሬት ፡ ዓይነት ፡ ሲሆን ፣ ገበሬውም ፡ ከየዓይነቱ ፡ አንዳንድ ፡ ማሳ ፡ ይቀበላል ።"[112]

ይህ ፡ በየጊዜው ፡ የሚደረገው ፡ የርስት ፡ ማከፋፈል ፡ ሥርዓት ፡ የርስት ፡ ሽያጭን ፡ እንደሚያግድ ፡ በትክክል ፡ ከዚህ ፡ በቀደም ፡ ተገልጿል ።[113] ነገር ፡ ግን ፡ የመንደር ፡ ርስት ፡ ሊሸጥ ፡ አይችልም ፡ ብሎ ፡ ከመናገር ፡ ይልቅ ፣ ጥንት ፡ አስፈላጊ ፡ ሆኖ ፡ ስላልተገኘ ፡ የመሬት ፡ ሺያጭ ፡ አይታወቅም ፤ ብሎ ፡ መናገሩ ፡ ትክክል ፡ ይመስላል ።[114] ሆኖም ፡ መሬት ፡ በኪራይ ፡ ሊሰጥ ፡ መቻሉን ፡ መግለጽ ፡ ያስፈልጋል ። ለምሳሌም ፡ አንዲት ፡ ከመንደር ፡ ርስት ፡ ላይ ፡ ድርሻ ፡ የተቀበለች ፡ ሴት ፡[115] ራሷ ፡ ለማረስ ፡ ስለማትችል ፡ "ጉልበትና ፡ በሬ ፡"[116] ላለው ፡ ሰው ፡ በኪራይ ፡ አሳልፋ ፡ ልትሰጥ ፡ ትችላለች ።

ሐ/ <u>በሌሎች ፡ የቤተ ፡ ሰብና ፡ የመንደር ፡ መሬቶች ፡ ላይ ፡ ስላሉ ፡ ግላዊ ፡ መብቶች፤</u>

፩/ <u>በመንገዶች ፣ በቤት ፡ መሥሪያ ፡ ቦታዎችና ፣ ለመጠባበቂያ ፡ በተወሰኑ ፡ መሬቶች ፡ ላይ ፡ ስላለው ፡ መብት ።</u>

የሰራዬ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፡ እንደሚያደርገው ፡ ሁሉ ፡[117] የሎጎ ፡ ጭዋ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግም[118] ፡ የትላልቅ ፡ መንገዶችን ፡ (<u>መንገድ ፡ አርብዓ)</u> ፡ ስፋት ፡ ወስኖ ፡ ይደነ

110. ነገር ፡ ግን ፡ የሚከተለውን ፡ ይገነዘቧል ። "(ዱሳ ፡ ወይንም ፡ ሸኽና ፡ ከሚለው ፡ የርስት ፡ ስሪት ፡ ውስጥ ፡) ድርሻ ፡ ማሳ ፡ የመቀበል ፡ መብት ፡ በመንደር ፡ ውስጥ ፡ በመኖር ፡ ብቻ ፡ የሚገኝ ፡ ሲሆን ፡ እንደተወላጅነት ፡ ያሉት ፡ ነገሮች ፡ ከግምት ፡ አይገቡም" ። (አንክሮው ፡ የደራሲው ፡ ነው) ፡ አምኃ ፡ ጽዮን ፡ ዶሚኒኮ ፣ አሎኬሽን ፡ ኦፍ ፡ ኮንሶሊዴትድ ፡ ዩኒትስ ፣ ኢንዲቪጁያል ፡ አርኬሚውናል) ፣ ፲፱፻፷፯ ፣ ያልታተመ ፣ ቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፤ የሕግ ፡ ፋኩልቲ ፡ ቤተ ፡ መጻሕፍት ፡ መዝገብ ፡ ቤት ፡ ገጽ ፡ ፳፰። ጥንት ፡ ባለርስት ፡ ከሆነ ፡ ሰው ፡ ተወላጅ ፡ መሆን ፡ ምን ፡ ያህል ፡ እንደሚጠቅም ፡ ቀደም ፡ ስንል ፡ ተመልክተናል ።

111. ከአምባዬ ፡ ዘካርያስ ፣ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፱ ፡ ከተጠቀሰው ፡ ከገጽ ፡ ፲፰ ፡ ጋር ፡ ያወዳድሯል ።

112. ናዴል ፣ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፲፫ ፣ የተጠቀሰው ፡ ገጽ ፡ ፲፫ ።

113. ላውረንስና ፡ ማን ፣ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፶፪ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፫፻፲፭ ።

114. ከቢንቲ ፡ ኢንቺል ፡ "ዱ ፡ አፍሪካን ፡ ሲስተምስ፡ኦፍ፡ላንድ፡ቴንየር፡ሪኳየር፡ኤ፡ስፔሺያል ፡ ተርሚኖሎጂ?" ጆርናል ፡ ኦፍ ፡ አፍሪካን ፡ ሎው ፣ ቮልዩም ፡ ፱ ፡ (፲፱፻፷፩) ፣ ከገጽ ፡ ፩፻፴፯-፩፻፴፱ ፡ ጋር ፡ ያወዳድሯል ።

115. የሎጎ ፡ ጭዋ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፣ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፳፱ ፡ የተጠቀሰው ፤ አንቀጽ ፡ ፲፪ ።

116. ከዚያው ፤ አንቀጽ ፡ ፲፱ ። "ነዋሪ" ፡ የመሆኑ ፡ ግዴታ ፣ ሁለት ፡ ማሳዎችን ፡ በስውር ፡ በተለያዩ ፡ በሁለት ፡ መንደሮች ፡ ውስጥ ፡ ከመያዝ ፡ ማገዱን ፡ ማስተዋል ፡ ነው ። በተጨማሪም ፡ ይህ ፡ ግዴታ ፡ ከሁለት ማሳዎች ፡ አንዱን ፡ ለመሸጥ ፡ ሲኖር ፡ የሚችልን ፡ ምኞት ፡ ይቀንሰዋል ።

117. የሰራዬ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፣ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፲፯ ፡ የተጠቀሰ ፣ "መንገዶችን ፡ የሚመለከቱ ደንቦች ፡" በሚለው ፡ ሥር ።

118. የሎጎ ፡ ጭዋ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፣ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፳፱ ፡ የተጠቀሰው ፣ አንቀጽ ፡ ፳፮ ።

ግጋል ። መንገዶችን ፡ በሚገባ ፡ ለመያዝና ፡ ለመጠገን ፡ ኀላፊዎቹ ፡ መንደረተኞቹ ፡ ብቻ ፡ ቢሆኑም ፡ የውጭ ፡ ሰውም ፡ ሆነ ፡ መንደረተኛ ፡ ሊጠቀምባቸው ፡ ይችላል ።[119] በሎጎ ፡ ጭዋ ፡ ውስጥ ፡ መንገዶችን ፡ ማረስ ፣ ቋጥኝ ፡ ድንጋዮችን ፡ ወይንም ፡ ግንዲላ ዎችን ፡ በመንገዶች ፡ ላይ ፡ ማስቀመጥ ፡ ወንጀል ፡ ነው ።[120]

ከመንደር ፡ ርስት ፡ ላይ ፡ ማሳ ፡ ለማግኘት ፡ ቤት ፡ መሥራትና ፡ ባለቤትም ፡ መሆን ፡ አስፈላጊ ፡ በመሆኑ ፣ ቤቶችንና ፡ መሥሪያ ፡ ቦታዎችን ፡ የመቆጣጠሩ ፡ ጉዳይ ፡ የመንደር ፡ ርስት ፡ በሚገኙባቸው ፡ ቀበሌዎች ፡ ውስጥ ፡ ከፍተኛ ፡ ቦታ ፡ ያለው ፡ ነው።

ስለዚህም ፡ የሎጎ ፡ ጭዋ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፡ ስለ ፡ ቤት ፡ መሥሪያ ፡ ቦታዎች ፡ አቀማመጥ ፣ ለየሰዉ ፡ ስለሚሰጠው ፡ ቦታ ፡ ልክ ፣ ስለ ፡ አማካይ ፡ የወሰን ፡ አጥሮች ፡ ስለቤት ፡ ውርስና ፡ ስለ ፡ ጠቅላላው ፡ የቤቶች ፡ ፕላን ፡ ሰፋ ፡ ያሉ ፡ ደንቦችን ፡ ይዞ ፡ ይገኛል ። "ከስድስት ፡ መደዳ ፡ ቤቶች ፡ በኋላ ፡ መንገድ ፡ መኖር ፡ አለበት ።"[121]

አስፈላጊውን ፡ ፈቃድ ፡ ሳያገኝ ፡ በአንድ ፡ መንደር ፡ ውስጥ ፡ ቤት ፡ የሰራ ፡ የውጭ ፡ ሰው ፣ መቀጫ ፡ ከፍሎ ፡ እንዲለቅ ፡ ይገደዳል ። ነገር ፡ ግን ፡ ቤቱን ፡ የሠራው ፡ ፈቃድ ፡ ተቀብሎ ፡ ከሆነ ፡ በርስተኛታት ፡ እንዲለቅ ፡ ሲገደድ ፣ ቤቱ ፡ የተሠራበትን ፡ የጣራ ፡ የማገሩን ፡ እንጨት ፡ ይዞ ፡ ለመሄድ ፡ መብት ፡ አለው ። ፈቃድ ፡ ሳያገኝ ፡ ቤት ሠርቶ ፡ ወይንም ፡ በራሱ ፡ ፈቃድ ፡ ወደሌላ ፡ መንደር ፡ ለመዛወር ፡ ፈልጎ ፡ የሆነ ፡ እን ደሆነ ፡ የጣራ ፡ ማገሩ ፡ እንጨት ፡ ለርስተኛታት ፡ ተመላሽ ፡ ይሆናል ።[122] የአባ ቱን ፡ ቤት ፡ የሚወርሰው ፡ ልጅ ፡ ከመጀመሪያዋ ፡ ሚስት ፡ የተወለደው ፡ ነው ። "ምክንያቱም ፡ በቤቱ ፡ ሥራ ፡ ተካፋይ ፡ የሆነችው ፡ የመጀመሪያ ፡ ሚስት ፡ ስለሆነች ፡ ከሁለተኛዋ ፡ ሚስት ፡ የተወለደው ፡ ልጅ ፡ እናቱ ፡ ያልለፋችበትን ፡ እንዲያገኝ ፡ ማድረግ ፡ ተገቢ ፡ ስላልሆነ ፡ ነው ።"[123]

አዲስ ፡ የተጋቡ ፡ ሙሽሮች ፡ ለቤት ፡ መሥሪያ ፡ የሚሆን ፡ ቦታ ፡ የሚያገኙት ፡ ለመጠባበቂያ ፡ ከተቀመጠው ፡ መሬት ፡ ሲሆን ፣ በውስጡም ፡ የርሻ ፡ መሬት ፣ ለመን ደረተኞች ፡ ያልታደለ ፡ የቤት ፡ መሥሪያ ፡ ቦታና ፡ ለአደን ፡ የተከለለ ፡ መሬት ፡ ይገኙበታል ። በባለርስተኞቹ ፡ ፈቃድ ፡ በውጭ ፡ ሰዎች ፡ እጅ ፡ በኪራይ ፡ መልክ ፡ የሚገኘውን ፡ መሬት ፡ ኪራይ ፡ መንደረተኞቹ ፡ የመከፋፈል ፡ መብት ፡ አላቸው ። በተጨማሪም ፡ ዋርየዳ ፡ ከተከናወነ ፡ በኋላ ፡ የሚመጡ ፡ አባሎች ፣ ለመጠባበቂያ ፡ ከተቀመጠው ፡ መሬት ፡ ውስጥ ፡ የርሻ ፡ ማሳ ፡ የመቀበል ፡ መብት ፡ አላቸው ።[124]

፪/ በማርና ፡ በእንጨት ፡ ላይ ፡ ስላለው ፡ መብት ፤

በሰራዬ ፡ ውስጥ ፡ "ማር ፡ እምን ፡ ጥቅም ፡ ላይ ፡ እንደሚውልና ፡ ምን ፡ እንደሚ ደረግ ፡ የሚወሰነው ፡ በየመንደሩ ፡ (ወይንም ፡) ስለመንደሩ ፡ ሆነው ፡ በሚሠሩ ፡ ሰዎች ፡ ነው ።"[125] በአንዳንድ ፡ የመንደር ፡ ርስት ፡ በሚገኙባቸው ፡ ቀበሌዎች ፡ ውስጥ ፤ ከመ

---

119. ከዚያው ።
120. ከዚያው ፤ አንቀጽ ፡ ፲፯ ።
121. ከዚያው ፤ አንቀጽ ፡ ፲፯ ።
122. ከዚያው ።
123. ከዚያው ፤ አንቀጽ ፡ ፲፯ ።
124. አምባዬ ፡ ዘካርያስ ፣ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፬ ፡ የተጠቀሰው ፣ ገጽ ፡ ፭፯።
125. የሰራዬ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፣ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲፯ ፡ የተጠቀሰው ፤ "ግጦሽን ፡ የሚመለከቱ ፡ ደንቦች ፡" በሚለው ፡ ሥር ።

ንደሩ ፡ ውጭ ፡ የሚገኙ ፡ ሰፋፊ ፡ ቦታዎች ፡ ለከብቶች ፡ ግጦሽ ፡ በመከለል ፡ የሚገኙ ፡ ሲሆን ፤ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ "የተከለከሉ ፡" እና "የተፈቀዱ ፡" በመባል ፡ ተከፋፍለው ፡ ይጠበቃሉ ።[126]

በነዚህ ፡ የግጦሽ ፡ መስኮች ፡ ላይ ፡ እንዲሠማሩ ፡ የሚፈቀድላቸው ፡ የመንደሩ ፡ ከብቶች ፡ ብቻ ፡ መሆናቸው ፡ ግልጥ ፡ ነው ።

የዘርም ፡ ሆነ ፡ የመንደር ፡ ርስት ፡ በሚገኙባቸው ፡ ቀበሌ ፡ ሁሉ ፡ ዛፎች ፡ በሁለት ክፍል ፡ ተመድበው ፡ ለየብቻቸው ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ ተበጅቶላቸዋል ። ዛፎች ፡ ባለሀብትነታቸው ፡ የግል ፡ ወይም ፡ የጋርዮሽ ፡ ነው ፤ አንድ ፡ ሰው ፡ ለእርሻ ፡ ከተመደበለት ፡ ማሳው ፡ ላይ ፡ ወይም ፡ በሚኖርበት ፡ አካባቢ ፡ ዛፍ ፡ ሊተክል ፡ ይችላል ፤ በዛፉም ፡ ላይ ፡ ፍጹም ፡ መብት ፡ ይኖረዋል ። ስለዚህም ፡ ዛፉን ፡ ቆርጦ ፡ ለፈቀደው ፡ ማዋልና ፡ ሌሎችም ፡ ሰዎች ፡ እንዳይነኩት ፡ ለመከልከል ፡ ይችላል ።

በሌላ ፡ በኩል ፡ ግን ፡ ማንም ፡ ሰው ፡ ቢሆን ፡ "የጋርዮሽ ፡" በሆኑ ፡ ዛፎች ፡ ለመጠቀም ፡ መብት ፡ አለው ። እነዚህም ፡ ዛፎች ፡ "ከጫካ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙ ፡" የተፈጥሮ፡ ጸጋዎች ፡ ናቸው ። ሎጐ ፡ ጭዋ ፡ ውስጥ ፡ አንድ ፡ በጫካ ፡ የሚገኝን ፡ ዛፍ ፡ ለመቁረጥ፡ የጀመረ ፡ ሰው ፡ ዛፉን ፡ በሰላሣ ፡ ቀን ፡ ውስጥ ፡ ቆርጦ ፡ በጥቅም ፡ ላይ ፡ የማዋል ፡ መብት፡ አለው ፤ የተባለው ፡ ጊዜ ፡ ካለፈ ፡ በኋላ ፡ ግን ፡ ሌሎች ፡ ሰዎች ፡ ሊቆርጡትና ፡ በፈቀዱትም ፡ ሊያውሉት ፡ ይችላሉ ።[127] በአንዳንድ ፡ የዘር ፡ ርስት ፡ በሚገኝባቸው ፡ ቀበሌዎች ፡ ውስጥ ፡ የጋርዮሽ ፡ የሆኑ ፡ ዛፎችን ፡ ለመቁረጥ ፡ ፈቃድ ፡ መቀበል ፡ ያሻል ፤ (ይህ ፡ ለፎርማሊቲ ፡ ያህል ፡ ብቻ ፡ በመሆኑ ፤ የጠየቀ ፡ ሁሉ ፡ ይፈቀድለታል ።)[128] አንድን ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፡ ለማሳነጽ ፡ ሲፈለግ ፡ ግን ፤ የማንንም ፡ ፈቃድ ፡ ሳይቀበሉ ፡ ዛፍን ፡ ቆርጦ ፡ መውሰድ ፡ ይቻላል ።[129]

፫/ ስለአውድማ

አውድማንና ፡ የእርሻ ፡ ዕቃን ፡ የሚመለከቱ ፡ የሰራዬና ፡[130] የሎጎ ፡ ጭዋ ፡[131] ልማዳዊ ፡ ሕጎች ፡ ድንጋጌዎች ፡ እጅግ ፡ ይመሳሰላሉ ።

የእርሻ ፡ መሣሪያዎች ፤ እንስሳትም ፡ ጭምር ፤ በሕብረ ፡ ሰብኡ ፡ አባል ፡ ፍጹም፡ የግል ፡ መብት ፡ ስር ፡ ይገኛሉ ። ሎጐ ፡ ጭዋ ፡ ውስጥ ፡ የባለቤቱን ፡ ፈቃድ ፡ ሳይቀበል ፡ በእርሻ ፡ መሣሪያዎቹ ፡ የሚጠቀም ፡ ሰውና ፡ የተዋሰውንም ፡ ቀንበር ፡ በተወሰነው ፡ ጊዜ ፡ የማይመልስ ፡ ሁሉ ፡ መቀጫ ፡ ይጣልበታል ።[132]

የአድከመ ፡ ምዕልግና ፡ የሎጎ ፡ ጭዋ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕጎች ፡ በአንድ ፡ ሰው ፡ መሬት ላይ ፡ የተበጀ ፡ አውድማን ፡ የሚገምቱት ፡ እንደባለቤቱ ፡ "የግል ፡ ገንዘብ" ነው ።

---

126. አምባዬ ፡ ዘካርያስ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፱ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፷፪-፷፫ ።
127. የሎጐ ፡ ጭዋ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፤ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፷፱ ፡ የተጠቀሰው ፤ አንቀጽ ፡ ፴፭-፴፪ ።
128. ናዴል ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲፫ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፷፪ ።
129. ከዚያው ።
130. የሰራዬ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲፯ ፡ የተጠቀሰው ፤ "አውድማዎችን ፡ የሚመለከቱ ፡ ደንቦች" ፡ በሚለው ፡ ሥር ።
131. የሎጐ ፡ ጭዋ ፡ ልማዳዊ ፡ ሕግ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፷፱ ፡ የተጠቀሰው ፤ አንቀጽ ፡ ፴፬ ፡ እና፡ ፴ ።
132. ከዚያው ፤ አንቀጽ ፡ ፴፬ ።

በእንዲህ ፣ ያለው ፣ አውድማ ፣ ላይ ፣ እህሉን ፣ ሊወቃ ፣ የፈለገ ፣ ሁሉ ፣ የባለቤቱን ፣ ፈቃድ ፣ አስቀድሞ ፣ መቀበል ፣ ይገባዋል ።

በሰራዬ ፣ ልማዳዊ ፣ ሕግ ፣ ስር ፣ "የጋርዮሽ ፣ አውድማ ፣" የሚባልም ፣ አለ ፤ ሆኖም ይህ ፣ የሚታየው ፣ አልፎ ፣ አልፎ ፣ ነው ። በየምክንያቱ ፣ የተነሣ ፣ "የራሱ ፣" የሆነ ፣ አውድማ ፣ የሌለው ፣ ሁሉ ፣ መንደረተኞች ፣ በጋርዮሽ ፣ መሬት ፣ ላይ ፣ ባበጁት ፣ አውድማ ፣ ላይ ፣ እህሉን ፣ ለመውቃት ፣ ይችላል ። እንዲህ ፣ ያለው ፣ አውድማ ፣ አብዛኛውን ፣ ጊዜ ፣ የሚገኘው ፣ የአንድ ፣ ሰው ፣ ሀብት ፣ ባልሆነ ፣ ኮረብታማ ፣ ቦታ ፣ ላይ ፣ ነው ።

እንግዲህ ፣ ከላይ ፣ በመረመርናቸው ፣ ሰፍረው ፣ በእርሻ ፣ በሚተዳደሩ ፣ የኀብረ ፣ ሰብኡ ፣ ክፍሎች ፣ ውስጥ ፣ ማንም ፣ ሰው ፣ ድርሻው ፣ የሆነውን ፣ የዘር ፣ ወይም ፣ የመንደር ፣ ርስት ፣ የሚያርሰው ፣ በራሱ ፣ መሣሪያ ፣ ነው ። አንዳንዴ ፣ ግን ፣ በሌላው ፣ የመንግሥቱ ፣ ግዛት ፣ ክፍል ፣ እንደሚደረገው ፣ ሁሉ ፣ እርሻ ፣ አጨዳ ፣ ወይም ፣ ውቂያ ፣ ሲደርስበት ፣ የጐረቤቶቹንና ፣ የመንደረተኞቹን ፣ እርዳታ ፣ በደቦ ፣ መልክ ፣ መጠየቁ ፣ አይቀርም ።[133]

የኀብረ ፣ ሰብኡ ፣ አባሎች ፣ በሌሎች ፣ የጋራ ፣ መሬቶች ፣ ዓይነት ፣ ማለት ፣ በመንገዶች ፣ በቤት ፣ መሥሪያ ፣ ቦታዎች ፣ በጫካዎች ፣ እና ፣ በግጦሽ ፣ ላይ ፣ ያላቸውን ፣ መብት ፣ መርምረናል ፤ ካደረግነውም ፣ ምርመራ ፣ የየሰዉ ፣ አጠቃቀም ፣ "የግል ፣" መሆኑን ፣ ተገንዝበናል ።

ከዚህ ፣ በፊት ፣ እንደተገለጠው ፣ ከላይ ፣ በመረመርናቸው ፣ የክርስትናን ፣ ሃይማኖት ፣ በሚከተሉ ፣ የኀብረ ፣ ሰብኡ ፣ ክፍሎች ፣ ውስጥ ፣ "አባሎቹ ፣ በመሬት ፣ ሲጠቀሙ ፣ በጋርዮሽ ፣ ነው" ፣ የሚል ፣ የተሳሳተ ፣ አስተያየት ፣ ያላቸው ፣ ሰዎች ፣ የኀብረ ፣ ሰብኡን ፣ የመሬት ፣ ስሪት ፣ ለመግለጥ ፣ ከሚገለገሉባቸው ፣ ስያሜዎች ፣ "ኮሙናል ፣ ሬጅም ፣" የሚለው ፣ ይገኝበታል ። --- "መሬት ፣ በጋርዮሽ ፣ አይታረስም ። እያንዳንዱ ቤት ፣ ሰብ ፣ ወይም ፣ አባል ፣ የራሱ ፣ የሆኑ ፣ ማሳዎች ፣ አሉት ፤ ያርሳቸዋልም ።"[134] በነዚህ ፣ ክፍሎች ፣ ውስጥ ፣ "የጋራ ፣ (የተራድኦ ፣) እርሻ"ን ፣ የሚመስል ፣ ዝግጅት ፣ የሚታየው ፣ አባት ፣ እናትና ፣ (ብዙውን ፣ ጊዜ) ያላገቡ ፣ ልጆቻቸው ፣ በአባትየው ፣ መሪነት ፣ በሚያርሱት ፣ ማሳ ፣ ላይ ፣ ነው ።[135]

መ/ ስለዘርና ፣ ስለመንደር ፣ የመሬት ፣ ስሪት ፣ ጠቃሚነት ፣ እና ፣ ጐጂነት ፣[136]

"የጋርዮሽ ፣ መሬት" (ኮሙናል ፣ ላንድ ፣) በሚለው ፣ ጉዳይ ፣ ላይ ፣ እስከዛሬ ፣ ድረስ ፣ ከተደረሱት ፣ ጽሑፎች ፣ ብዙዎቹ ፣ ስለ ፣ ስሪቱ ፣ ጎጂነት ፣ አመዝነው ፣ ስለሚገኙ ፣ በነዚሁ ፣ እንጀምራለን ።

133. ይህ ፣ እውነት ፣ መሆኑን ፣ ለማረጋገጥ ፣ ደራሲው ፣ (በሰራዬ ፣ ለኖረው) ፣ ለአቶ ፣ ዓለም ፣ ሰገድ ፣ ተስፋዬ ፤ (በሎጐ ፣ ጭዋና ፣ በአክለ ፣ ጉዛይ ፣ ለኖረው) ፣ ለአቶ ፣ ዮሐንስ ፣ ኃብተ ፣ ሥላሴና ፣ (በሐማሴን ፣ ለኖረው) ፣ ለአቶ ፣ ዑቅባ ፣ ሚካኤል ፣ ወልደ ፣ ዮሐንስ ፣ ጠለቅ ፣ ያለ ፣ የቃል ፣ ጥያቄ ፣ አቅርቦ ፣ ነበር ። በተጨማሪም ፣ (በትግሬ ፣ ጠቅላይ ፣ ግዛት ፣ በእንደርታና ፣ በአድዋ ፣ ለኖረው) ፣ ለአቶ ፣ ዮሴፍ ፣ ገብረ ፣ እግዚአብሔር ፣ ጥያቄ ፣ ቀርቦ ፣ ነበር ። የሁሉም ፣ መልስ ፣ የማያወላውል ፣ ተመሳሳይ ፣ ነበር ። (ጥያቄዎቹ ፣ የቀረቡት ፣ በጥቅምት ፣ ወር ፣ ፲፱፻፷ ፣ ዓ- ም- ላይ ፣ ነበር ።)
134. አምባዬ ፣ ዘካርያስ ፤ ከላይ ፣ በማስታወሻ ፣ ቍጥር ፣ ፱ ፣ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፣ ፲፬ ።
135. ናዴል ፤ ከላይ ፣ በማስታወሻ ፣ ቍጥር ፣ ፲፫ ፣ በተጠቀሰው ፣ ከገጽ ፣ ፶፮ ፣ ካለው ፣ ጋር ፣ ያወዳድሯል ።
136. ስለዚህ ፣ ጉዳይ ፣ በጠቅላላ ፣ ላይ ፣ አምኃ ፣ ጽዮን ፣ ዶሚኒክ ፤ ከላይ ፣ በማስታወሻ ፣ ቍጥር ፣ ፩፻፲ ፣ የተጠቀሰውን ፣ ከገጽ ፣ ፴፯-፴፰ ፣ ላይ ፣ ይመለከቷል ።

ከታች ፡ የምንመረምራቸው ፡ "ጎጂ ፡" ነገሮች ፡ ሁሉ ፡ አስፈላጊው ፡ ጥናት ፡ በየ ቦታው ፡ ተደርጎ ፡ ያልተገኙ ፡[137] እና ፡ ይበልጡንም ፡ ጊዜ ፡ የየደራሲውን ፡ ግምት ፡ ያዘሉ ፡ መሆናቸውን ፡ ከሁሉ ፡ አስቀድሞ ፡ አንባቢ ፡ ሊገነዘበው ፡ ይገባል ። እርግጠኛ የሆነ ፡ መረጃ ፡ ስለሌለ ፡ ዝቅ ፡ ብለን ፡ የምንዘረዝራቸው ፡ ነገሮች ፡ ሁሉ ፡ አንዳንድ ፡ ሰዎች ፡ "ሳይሆን ፡ አይቀርም ፡" ሲሉ ፡ በምንመረምራቸው ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ ክፍሎች ፡ ውስጥ ፡ ሊገኙ ፡ ስለሚችሉት ፡ ነገሮች ፡ በግምት ፡ የሰነዘሩትን ፡ አስተያየት ፡ ነው ።

በጋርዮሽ ፡ የመሬት ፡ ስሪት ፡ ውስጥ ፡ ይኖራሉ ፡ ተብለው ፡ ከሚገመቱት ፡ ጐጂ፡ ነገሮች ፡ ውስጥ ፡ ቀደምትነት ፡ ይዞ ፡ የሚገኘው ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ አባል ፡ በይዞ ታው ፡ ላይ ፡ ዋስትና ፡ ማጣቱ ፡ ነው ።[138] ማሳ ፡ ይዞ ፡ ከሚተዳደር ፡ ሰው ፡ ላይ ፡ ሌላው ፡ የቤተ ፡ ሰቡ ፡ አባል ፡ አንድ ፡ ቀን ፡ ድርሻውን ፡ ጠይቆ ፡ ሊወስድ ፡ መቻሉ ፡ "የአሁኑ፡ ባለይዞታ--- ማሳውን ፡ ለማሻሻል ፡ ምንም ፡ ዓይነት ፡ እርምጃ ፡ እንዳይወሰድ ፡ ያደርገ ዋል ።"[139]

አንዱ ፡ ሌላው ፡ አለ ፡ ተብሎ ፡ የሚነገረው ፡ ጐጂ ፡ ነገር ፡ የተቆራረጠ ፡ መሬት ፡[140] የመያዙ ፡ ነገር ፡ ነው ። ይህም ፡ በኤኮኖሚ ፡ ረገድ ፡ ጥቅም ፡ በማያስገኝ ፡ ማሳ ፡ መጠ ቀምን ፡ ማስከተሉ ፡ ግልጥ ፡ ነው ። የመንደር ፡ ርስት ፡ በሚከፋፈልበት ፡ ጊዜ ፡ የኤኮ ኖሚ ፡ መሠረታውያን ፡ ሀሳቦች ፡ መመሪያ ፡ አለመሆናቸውንና ፡ ሰነፉና ፡ ብርቱ ውም ፡ እኩል ፡ መጠቀማቸውን ፡ እዚህ ፡ ላይ ፡ ለመጥቀስ ፡ ይቻላል ።[141] በተጨማ ሪም "--- የአራሹ ፡ ለረጅም ፡ ጊዜ ፡ ማሳውን ፡ አለማረሱ ---" እና ፡ ይህ ፡ በሚሆን በት ፡ የመንደር ፡ ርስት ፡ በሚገኝበት ፡ ቀበሌ ፡ ውስጥም ፡ ሁሉ ፡ ይዞታን ፡ ለማሻሻል፡ ጥረት ፡ እንዳይደረግ ፡ ምክንያት ፡ መሆኑን ፡ መዘንጋት ፡ አይገባም ።[142]

የዘር ፡ ርስት ፡ በሚገኝባቸው ፡ ቀበሌዎች ፡ ውስጥ ፡ የታየው ፡ ሌላ ፡ እጅግ ፡ አሳ ሳቢ ፡ የሆነው ፡ ችግር ፡ በመሬት ፡ ምክንያት ፡ ተነስተው ፡ ለፍርድ ፡ ቤቶች ፡ የሚቀር ቡት ፡ ክሶች ፡ ቁጥር ፡ ከልክ ፡ ማለፍ ፡ ነው ። እርግጥ ፡ ነው ፤ ይህ ፡ ችግር ፡ በየትም ፡ ያለ ፡ ነው ። ከዚህ ፡ ቀደም ፡ በተደረገው ፡ ግምት ፡ መሠረት ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ከሚነሱት ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ክሶች ፡ ውስጥ ፡ ከመቶ ፡ ሰባ ፡ አምስቱ ፡ ያህል ፡ መሬት ፡ ነክ ፡ እንደሆኑ ፡ ተገምቷል ።[143] የዘር ፡ ርስት ፡ በሚገኝባቸው ፡ ቀበሌዎች ፡ ውስጥ ፡ ተነስተው ፡ የሚገኙት ፡ መሬት ፡ ነክ ፡ ክርክሮች ፡ ግን ፡ ዓይነታቸው ፡ ለየት ፡ ያለ ፡ ነው ፤ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ በመሬት ፡ ክፍያ ፡ ላይ ፡ የተመሠረቱ ፡ ሲሆኑ ፡" ---የከረረ ፡

---

137. "እነዚህ ፡ (ጐጂ ፡ ነገሮች) ፡ የኅብረት ፡ የሆነ ፡ የርስት ፡ ስሪት ፡ ባላቸው ፡ በኢትዮጵያ ፡ ክፍሎች ፡ የቱን ያህል ፡ ተስፋፍተው ፡ እንደሚገኙ ፡ እርግጠኛው ፡ ስለማይታወቅ ፡ በግምት ፡ ብቻ ፡ የታለፈ ፡ መሆኑን ማመን ፡ ይገባል ።" (አንክሮው ፡ የደራሲው ፡ ነው ።) ፡ ላውረንስና ፡ ማን ፡ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፶፪ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፻፶፲፭ ።
138. ከዚያው ።
139. ከዚያው ።
140. ደምሴ ፡ ገብረ ፡ ሚካኤል ፡ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፵፱ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፷፭-፷፪ ።
141. አምባዬ ፡ ዘካርያስ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፱ ፡ የተጠቀሰው ፤ ከገጽ ፡ ፲፴-፲፭ ፡ ጋር ፡ ያወዳድ ሯል ።
142. ደምሴ ፡ ገብረ ፡ ሚካኤል ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፵፱ ፡ የተጠቀሰው ፤ ከገጽ ፡ ፷፭-፷፪ ።
143. ኤስ ፡ በፍ ፤ ኢ-ኪ-ቱ- ላንድ ሪፎርም ፡ ኢን ፡ ኢትዮፕያ ፤ አን ፡ ኢንትሮዳክሽን ፡ ቱ ፡ ካዳስትራል ፡ ሰር ቬይ ፡ ኤንድ ፡ ላንድ ፡ ሬጅስትሬሽን ፡ (፲፱ ፤ በቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ የሕግ ፡ ፋኩልቲ ፡ ቤተ ፡ መጻሕፍት ፡ መዝገብ ፡ ቤት) ፡ ገጽ ፡ ፲ ።

ጠብ ፡ ከሚያስነሱት ፡ ዋነኞቹ---" [144] ናቸው ። እነዚህ ፡ "---የከረሩና ፡ ቶሎ ፡ የማይ ቆረጡ ፡ በርስቲ ፡ ላይ ፡ የተመሠረቱ ፡ የጠላትነት ፡ መነሾች--" [145] በጊዜው ፡ ኤርትራን ፡ ያስተዳድር ፡ የነበረውን ፡ የኢጣሊያ ፡ መንግሥት ፡ በጣም ፡ ከማሳሰባቸው ፡ የተነሣ ፡ በ፲፱፻፳፰ ፡ አካባቢ ፡ መንግሥቱ ፡ ርስቲ ፡ የነበሩትን ፡ ቀበሌዎች ፡ ወደ ፡ ዴሳ ፡ ለመለወጥ ፡ ተገዶ ፡ ነበር ፤ በወረቀት ፡ ላይ ፡ ብቻ ፡ ሆነ ፡ እንጂ ፡ ይህ ፡ ቀላል ፡ መፍትሔ ነበር ።

በዚህ ፡ በዘልማድ ፡ "የጋርዮሽ ፡ ስሪት ፡" (ኮሙናል ፡ ቴንዮር ፡) በሚባለው ፡ ስሪት፡ ውስጥ ፡ የሚገኘው ፡ ሕዝብ ፡ ከሚያሳየው ፡ ተቃውሞ ፡ የተነሣ ፡ ማንኛውም ፡ የርስት፡ ምዝገባ ፡ ዓይነት ፡ እንዳይጀመር ፡ እንቅፋት ፡ እንደሆነ ፡ ተገምቷል ።[146] እንዲሁም ፡ "---የእርሻን ፡ ተግባር ፡ ከዘመኑ ፡ ወደኋላ ፡ በቀረ ፡ ደረጃ---" [147] እና ፡ "---ባነሰ ፡ የገንዘብ ፡ ኢኮኖሚ ፡ ---" [148] ላይ ፡ እንዲቀር ፡ በማድረጉ ፡ ተቃውሞ ፡ ቀርቦበታል ።

በመጨረሻም ፡ ይህ ፡ እስካሁን ፡ የመረመርነው ፡ የመሬት ፡ ስሪት ፡ ዓይነት ፡ ሕዝቡን ፡ በአቋምና ፡ በኑሮ ፡ ደረጃ ፡ የሚያከፋፍል ፡ በመሆኑ ፡ ቅሬታን ፡ ሲያስከትል ፤ በእኩልነት ፡ ረገድ ፡ ተሽሎ ፡ የሚታየው ፡የግል ፡ ባለቤትነት ፡ ተመርጦ ፡ ይገኛል ።[149] "የጋርዮሽ ፡ ስሪት ፡ ወደ ፡ ግል ፡ ስሪት ፡ ሊለወጥ ፡ ይገባል ፡" የሚለውን ፡ ሀሳብ ፡ የሚደግፉ ፡ ሁሉ ፤ ዘር ፡ ዞሮ ፡ ይህ ፡ የማይቀር ፡ መሆኑን ፡ በማስታወስ ፡ ሲጽናኑ ፡ ይታያሉ ።[150]

የዘርና ፡ የመንደር ፡ ስሪት ፡ ደጋፊዎች ፡ ጥቂት ፡ ይመስላሉ ፤ ከነዚህም ፡ አንዱ ፡ ሚስተር ፡ ናዴል ፡ የተባሉ ፡ ደራሲ ፡ ስለዚህ ፡ ስሪት ፡ ጠቃሚነት ፡ ሲያትቱ ፤ ርስቲና፡ ዴሳ ፡ "---በሀገራችን ፡ (በእንግሊዝ ፡ ሀገር) የሚገኙትን ፡ የግልና ፡ የጋርዮሽን ፡ ስሪት ፡ ባለጠግነትንና ፡ እኩልነትን ፡ (ሶሻሊዝም ፡ ወይም ፡ ኮሙኒዝምን ፡)---"[151] ይመስላሉ ፤ ሲሉ ፡ ጽፈዋል ። ሚስተር ፡ ናዴል ፡ አጠንክረው ፡ የሚያመለክቱት ፡ ዴሳ ፡ የሚባለው ፡ የመሬት ፡ ስሪት ፤ የመሬት ፡ ዓይነት ፡ "---እጅግ ፡ በሚለያይበት--" ቀበሌ ፡ ተገቢ ፡ መሆኑንና ፡ የሚታየውም ፡ "የኅብረ ፡ ሰብእ ፡ ስሜት ፡ " "--ጊዜያዊ ይዞታ ፡ ያለው ፡ ሁሉ ፡ በጣም ፡ የሚቀራረብ ፡ የኅብረ ፡ ሰብእ ፡ ክፍል ፡ አባል ፡ ነውና ፡ ተከታዮቹን ፡ በማሰብ ፡ እንዲሠራ ፡ ያደርገዋል ፡" የሚለውን ፡ ክርክር ፡ ነው ።[152] ስለዚህ ፡ ከላይ ፡ እንደጠቀስነው ፡ ሚስተር ፡ ማንና ፡ ሚስተር ፡ ላውረንስ ፡ እንዳሉት ፡ ሳይሆን ፤ በሚስተር ፡ ናዴል ፡ አስተያየት ፡ "የኅብረ ፡ ሰብእ ፡ ስሜት" እጅግ ፡ ጠን

---

144. ዱንካንሰን ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲፪ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፩፻፵፫ ። በኤርትራ ፡ ውስጥ ፡ ከሚቀርቡት ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ክሶች ፡ የሚበልጡትና ፡ አስቸጋሪዎቹም ፡ የቤተ ፡ ሰብ ፡ መሬትን ፡ የሚመለከቱ ፡ እንደነበሩ ፡ ሚስተር ፡ ዱንካንሰን ፡ በግምት ፡ ላይ ፡ የተመሠረተ ፡ አስተያየት ፡ ሰንዝረዋል ።
145. ናዴል ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲፫ ፡ የተጠቀሰው ፤ ከገጽ ፡ ፲፬ ።
146. ለክቡር ፡ አፈንጉሥ ፡ ቅጣው ፡ ይታጠቁ ፡ በጥቅምት ፡ ወር ፡ ፲፱፻፷ ፡ ዓ- ም- ከቀረበ ፡ የቃል ፡ ጥያቄ ፡ የተገኘ ። መንገሻ ፡ ወርቅነህ ፤ አግራሪያን ፡ እስትራክቸር ፡ ኤንድ ፡ አግራሪያን ፡ ሪፎርም ፡ ኢን ፡ ኢትዮፕያ ፡ (፲፱፻፷፩ ፡ ዓ- ም- ፤ ያልታተመ ፤ በቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ የሕግ ፡ ቤተ ፡ መጻሕፍት ፡ መዝገብ ፡ ቤት ፡ የሚገኝ ፡) ፡ ከገጽ ፡ ፲፰ ፡ ጋር ፡ ያወዳድሯል ።
147. ከዚያው ፡ ገጽ ፡ ፴፮ ።
148. ከዚያው ።
149. ናዴል ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲፫ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፲፬ ፡ እና ፡ ተከታዮቹ ።
150. ላውረንስና ፡ ማን ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፶፪ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፫፻፲፩-፫፻፲፯ ፤ ሚስተር ፡ በፍ ፤ ጉዳዩ ፡ የሚመለከተውን ፡ ሕዝብ ፡ በማስተማር ፤ ይህን ፡ ለውጥ ፡ ማፋጠን ፡ ይቻላል ፡ ሲሉ ፡ ተናግረዋል ። በፍ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፩፻፴፫ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፫ ፡
151. ናዴል ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፷፩ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፲፭ ።
152. ከዚያው ።

ካራ ፡ ከመሆኑ ፡ የተነሳ ፡ የዋስትናውን ፡ ችግር ፡ በማቃለል ፡ እያንዳንዱ ፡ ባለይዞታ ፡ የሌሎችን ፡ ጥቅም ፡ በማሰብ ፡ እንዲሠራ ፡ ያደርገዋል ።

ያም ፡ ሆነ ፡ ይህ ፡ የኢትዮጵያው ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ "የዘር ፡ ወይም ፡ የመንደር ፡ የርስት ፡ ስሪት ፡ ወደግል ፡ ስሪት ፡ ሊለወጥ ፡ ይገባዋል ፡" የሚለውን ፡ አስተያየት ፡ የተቀበለው ፡ አይመስልም ። በዚህ ፡ ረገድ ፡ የተወሰደውን ፡ እርምጃ ፡ ዘግየት ፡ ብለን ፡ እንመለከተዋለን ። ስለምንመረምረው ፡ የርስት ፡ ስሪት ፡ ጠቃሚነትና ፡ ጐጂነት ፡ ከላይ ፡ የተነጋገርንበት ፡ ምክንያት ፡ አንዳንድ ፡ ሰዎች ፡ በተባለው ፡ ስሪት ፡ ጸንቶ ፡ መቆየት ፡ ቅሬታ ፡ የገባቸው ፡ መሆኑን ፡ ለማሳየት ፡ ነው ።

ምዕራፍ ፡ ፪

ስለቤኒ ፡ አምር ፡ እና ፡ ስለደንከል ፡ ሕዝቦች ፡ የማኅበራዊ ፡ ኑሮ ፡ አቋምና ፡ የመሬት ፡ ስሪት ።

ንዑስ ፡ ክፍል ፡ ፩ ፡ ስለማኅበራዊ ፡ ኑሮ ፡ አቋማቸው ፡-

በኤርትራ ፡ ጠቅላይ ፡ ግዛት ፡ እና ፡ እንዲሁም ፡ በጠቅላላው ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ስለሚገኙት ፡ ክርስቲያን ፡ ስላልሆኑት ፡ ክፍሎች ፡ ያለው ፡ መረጃ ፡ እጅግ ፡ የተወሰነ፡ በመሆኑ ፤ በዚህ ፡ ንዑስ ፡ ክፍል ፡ ውስጥ ፡ የምናደርገው ፡ ምርመራ ፡ የቤኒ ፡ አምርንና ፡ የደንከል ፡ ሕዝቦችን ፡ ብቻ ፡ የሚመለከት ፡ ይሆናል ፤ በደራሲውም ፡ አስተያየት ፡ እነዚህ፡ ሁለት ፡ ክፍሎች ፡ ሕግ ፡ አውጭው ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፹፱ ፡ እና ፡ በተከታዮቹ ፡ ሥር ፡ እንዲተዳደሩ ፡ ያቀዳቸውን ፡ ክፍሎች ፡ ሁኔታ ፡ ጥሩ ፡ አድርገው ፡ የሚያሳዩ ፡ ናቸው ።

ኤርትራ ፡ በእንግሊዝ ፡ አስተዳደር ፡ ስር ፡ በነበረችበት ፡ ጊዜ ፡ (በ፲፱፻፴፯ ፡ ዓ. ም. አካባቢ) ፤ ቤኒ ፡ አምር ፡ "---በስተምዕራብና ፡ በደቡባዊ ፡ ምዕራብ ፡ እንዲያውም ፡ (በጠቅላላው) ፡ ኤርትራ ፡ ከሚገኙት ፡ ጐሳዎች ፡ በቁጥር ፡ የላቀ ፡ ነበር ። ---ጎሳውም ፡ ይገኝ ፡ የነበረው ፡ ከአቆርዳት ፡ በስተሰሜን ፤ በምዕራብና ፡ ደባቡዊ ፡ ምዕራብ ፡ ሆኖ ፤ በምዕራብ ፡ በኩል ፡ በመስፋፋት ፡ ከሱዳን ፡ ሀገር ፡ ውስጥ ፡ ጠልቆ ፡ (ይገባና) ፡ --- በምሥራቅ ፡ ወደ ፡ (ከረንና ፡ ሰራዬ ፡ ተስፋፍቶ ፡ ይገኝ፡ነበር ፡) ---"[153] የደንከሌ ፡ ጐሳዎች ፡ ግን ፡ "ደንበኛ ፡ የቆላ ፡ ሰዎች ፡" በመሆን ፡ የኤርትራን ፡ ምሥራቃዊ ፡ ቆላዎች ፡ ይዘው ፡ ይገኙ ፡ ነበር ።[154]

የቤኒ ፡ አምር ፡ ጐሳ ፡ አሥራ ፡ ስድስት ፡ "ክፍልፋዮች ፡" ወይም ፡ "ቅርንጫፎች" እንደነበሩት ፡ ተነግሯል ።[155] እያንዳንዱ ፡ ክፍልፋይ ፡ የጐሳ ፡ አባልነቱን ፡ ቢያውቅም ፡ የሚጠራው ፡ በየራሱ ፡ ስም ፡ ነበር ። "የቤኒ ፡ አምርን ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ቅርንጫፎች ፡ የሚያስተሳስሩአቸው ፡ ምክንያቶች ፡ ብዙዎች ፡ ናቸው ። እነዚህም ፡ ሃይማኖት፡ ቋንቋ ፡ ተመሳሳይ ፡ ባህል ፡ ልማድና ፡ ካንድ ፡ ጐሳ ፡ መወለድ ፡ ናቸው ። ይህም ፡ ስለተባለ ፡ እነዚህ ፡ ምክንያቶች ፡ ሁሉ ፡ ሕዝቡን ፡ ባንድ ፡ ጊዜ ፡ አስተሳስረውት ፡ ይገኛሉ ፤ በግልጽም ፡ የተያያዙ ፡ ናቸው ፤ ማለት ፡ አይደለም ። እነዚህ ፡ ሁሉ ፡ ለቅርንጫ

---

153. ብሪቲሽ ፡ ሚሊታሪ ፡ አድሚኒስትሬሽን ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፲ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፮ ።

154. ከዚያው ፤ ገጽ ፡ ፳፫ ።

155. ኤስ ፡ ናዴል ፤ "ኖትስ ፡ ኦን ፡ ዘ ፡ ቤኒ ፡ አምር ፡ ሶሳይቲ ፤" ሱዳን ፡ ኖትስ ፡ ኤንድ ፡ ሪኮርድስ ፤ ቮልዩም ፳፯ ፤ ፓርት ፡ ዋን ፤ (፲፱፻፵፩) ፡ ገጽ ፡ ፫ ፤ ነገር ፡ ግን ፡ ብሪትሽ ፡ ሚሊታሪ ፡ አድሚኒስትሬሽን ፤ ከላይ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲ ፡ የተጠቀሰውን ፤ ገጽ ፡ ፮ ፤ ፳፫ ፡ እና ፡ ተከታዮቹን ፡ ይመለከቷል ፡ በተጠቀሰው ጽሑፍ ፡ መሠረት ፤ የቤኒ ፡ አምር ፡ ጐሳ ፡ ሀያ ፡ አንድ ፡ ቅርንጫፎች ፡ አሉት ።

ፎች ፡ በሙሉ ፡ እውነት ፡ ሆነው ፡ አይገኙም ፤ አንዱ ፡ ባንዱ ፡ ላይ ፡ በመደራረብ ፡ ግማ ሾቹ ፡ አንዳንዶቹን ፡ የጐሳውን ፡ ቅርንጫፎች ፡ አስተሳስረው ፡ ሲገኙ ፡ ግማሾቹ ፡ ደግሞ ፡ የቀሩትን ፡ አስተሳስረው ፡ ይገኛሉ ።"[156]

የቤኒ ፡ አምር ፡ ጐሳ ፡ የእስልምናን ፡ ሃይማኖት ፡[157] የሚከተል ፡ ሲሆን ፤ ቋንቋ ውም ፡ ትግሬ ፡ ወይም ፡ ቤጃ ፡[158] ነው ። ጥንት ፡ "ከመካከለኛው ፡ አባይ ፡" ፈልሶ ፡ መጥቶ ፡ በቤኒ ፡ አምር ፡ "ሀገር ፡" ይገኙ ፡ ከነበሩት ፡ ጥንታውያን ፡ ነዋሪዎች ፡ በማግ ባት ፤ ዘር ፡ ተክቶ ፡ ተወላጆቹም ፡ ያጋጠማቸውን ፡ ሁሉ ፡ በማሳመን ፡ ካስገበሩት ፡ ወገን ፡ ተወላጅ ፡ ነን ፡ የሚሉት ፡ ሰዎች ፡ መሪዎቹ ፡ ወይም ፡ አለቆቹ ፡ ብቻ ፡ ናቸው ።[159] ስሙን ፡ ለጐሳው ፡ ትቶ ፡ የሄደው ፡ ይህ ፡ "የመካከለኛው ፡ አባይ ፡" ሰው ፡ አምር ፡ ይባ ላል ።[160]

እያንዳንዱ ፡ የቤኒ ፡ አምር ፡ ቅርንጫፍ ፡ አለቃና ፡ ጐበዝ ፡ ሲኖሩት ፡ እንደፖለ ቲካ ፡ አቋም ፡ የሚገመት ፡ ነው ። ጐሳው ፡ የሚተዳደረው ፡ ዲግላል ፡ በሚባል ፡ አጠቃ ላይ ፡ አለቃ ፡ ሲሆን ፡ ሹመቱም ፡ በውርስ ፡ የሚተላለፍ ፡ ነው ።

የቢኒ ፡ አምርና ፡ የደንከሌ ፡ ጐሳዎች ፡ የፖለቲካ ፡ አቋም ፡ የተመሠረተው ፡ በኅ ብረ ፡ ሰብኡ ፡ ውስጥ ፡ በሚገኘው ፡ "የገዢዎች ፡ ወገንና ፡" "የተገዢዎች ፡ ወገን ፡" በሚለው ፡ አቋም ፡ ላይ ፡ ነው ። በቤኒ ፡ አምር ፡ ጐሳ ፡ ውስጥ ፡ መሪዎቹ ፡ ናብታብ ፡ ተብለው ፡ ሲጠሩ ፡ ተገዥዎቹ ፡ ደግሞ ፡ የገዥዎቹ ፡ "አረብ ፡" ይባላሉ ፤ ---"ወይም ፡ ደግሞ ፡ እንደዚሁ ፡ ንዴስና ፡ የዚህ ፡ ወይም ፡ የዚያ ፡ የቤኒ ፡ አምር ፡ ክፍል ፡ (ንብረቶ ች) ተብለው ፡ ይጠራሉ ።"[161] በደንከል ፡ ጐሳ ፡ ውስጥ ፡ ደግሞ ፡ ገዢዎቹ ፡ አሲማራ ፡ (ቀይ ፡ ሰዎች) ፤ ተገዢዎቹ ፡ አዶይማራ ፡ (ነጮች ፡) ይባላሉ ።

በቀላሉ ፡ ሊገመት ፡ እንደሚቻለው ፤ በሁለቱም ፡ ጐሳዎች ፡ ውስጥ ፡ ሕብረ ፡ ሰብ ኡን ፡ የመምራቱ ፡ መብት ፡ የሚገኘው ፡ በገዢዎቹ ፡ እጅ ፡ ሲሆን ፤ በቤኒ ፡ አምር ፡ ጐሳ ፡ ውስጥ ፤ የአምር ፡ ተወላጆች ፡ እኛ ፡ ብቻ ፡ ነን ፤ ብለው ፡ ራሳቸውን ፡ የሚገም ቱት ፡ እነዚሁ ፡ መሪዎች ፡ ብቻ ፡ ናቸው ። በቤኒ ፡ አምር ፡ ጐሳ ፡ ውስጥ ፡ በገዢና ፡ በተ ገዢ ፡ መካከል ፡ ያለው ፡ ግንኙነት ፡ ጠለቅ ፡ ያለ ፡ ምርምር ፡ የሚያሻው ፡ ይመስላል።

ከላይ ፡ እንደተመለከትነው ፡ በቤኒ ፡ አምር ፡ ጐሳ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙት ፡ ተገዢዎች ፡ የሚገመቱት ፡ እንደ ፡ አምር ፡ ተወላጆች ፡ ሳይሆን ፡ እንደየባለጠጋው ፡ የግል ፡ ንብረት ፡ ነው ። ከዚህም ፡ የተነሳ ፡ አንድ ፡ ሚች ፡ "---ትቶት ፡ (እንደሚሄደው ፡)--- ንብረት---" በመቆጠር ፡ ሊወረሱ ፡[162] ወይም ፡ ሴት ፡ ልጅ ፡ የመጀመሪያ ፡ ወንድ ፡ ልጅዋን ፡ ስት ወልድ ፡ ከአያትየው ፡ እንደስጦታ ፡ ሊሰጡ ፡[163] ይችላሉ ። የተገዢዎች ፡ ወንዶች ፡ ልጆች ፡ በተገዢነት ፡ ሲቀሩ ፤ ሴቶቹ ፡ በጋብቻ ፡ ለየባሎቻቸው ፡ ገዢዎች ፡ ተገዢ ፡ በመሆን ፡ ይተላለፋሉ ። ነገር ፡ ግን ፡ ተገዢዎች ፡ ባሮች ፡ እንዳልሆኑ ፡ ይገነዘቧል ፤

---

156. ከዚያው ።
157. ከዚያው ፤ ገጽ ፡ ፬ ።
158. ብሪትሽ ፡ ሚሊታሪ ፡ አድሚኒስትሬሽን ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፯ ።
159. ናዴል ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፩፻፶፩ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፭ ።
160. ብሪትሽ ፡ ሚሊታሪ ፡ አድሚኒስትሬሽን ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፱ ።
161. ከዚያው ፡ ገጽ ፡ ፯ ።
162. ናዴል ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፩፻፶፩ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፲፰ ።
163. ከዚያው ።

ስለዚህም ፡ እንደባሪያ ፡ ሊሸጡ ፡ አይችሉም ።[164] ባሮች ፡ የሚባሉት ፡ ይበልጡኑ ፡ የጦር ፡ ምርኮኞች ፡ ናቸው ።

ተገዢው ፡ አንድ ፡ የተወሰነ ፡ ዓመታዊ ፡ ግብር ፡[165] ለጌታው ፡ እንዲሰጥና ፡ ጌታውም ፡ ልጅ ፡ ሲወልድ ፡ መታያ ፡ እንዲሰጥ ፡ ይገደዳል ። ጌታውም ፡ በበኩሉ ፡ ተገዢውን ፡ 'እንደ ፡ አባት ፡'[166] በመሆን ፡ ተገቢውን ፡ መከባከብ ፡ እንዲያደርግለት ፡ ይገደዳል ። ስለዚህ ፡ "--- በጌታና ፡ በተገዢ ፡ መካከል ፡ የሚገኙት ፡ የባህልና ፡ የማኅበራዊ ፡ ኑሮ ፡ አቋም ፡ ልዩነቶች ፡ በሁለቱ ፡ መኻል ፡ ኑሮአቸውን ፡ የሚያለያዩ ፡ እንቅፋቶች ፡ ሆነው ፡ አይገኙም ። እንዲያውም ፡ ተገዢው ፡ የጌታውን ፡ መከባከብና ፡ ከውጭ፡ ጠላት ፡ መከላከል ፡ መፈለጉና ፤ የገዢው ፡ አገልግሎትም ፡ ለጌታው ፡ ማስፈለጉ ፡ ሁለቱ ፡ ተባብረው ፡ በአንድነት ፡ እንዲኖሩ ፡ ያደርጋቸዋል ።"[167]

ንዑስ ፡ ክፍል ፡ ፪ ፤

የኅብረ ፡ ሰብእ ፡ አባል ፡ የሆነ ፡ ሁሉ ፡ በመሬት ፡ ላይ ፡ ስላለው ፡ ግላዊ ፡ መብት ፡-

እንደሌላው ፡ ዘላን ፡ ሕዝብ ፡ ሁሉ ፤ የሚበዙት ፡ የቤኒ ፡ አምርና ፡ የደንከል ፡ ሰዎች፡ ሲተላለፍ ፡ በመጣላቸው ፡ የጐሳ ፡ መሬት ፡ ድንበራቸው ፡ ውስጥ ፡ ግጦሽ ፡ በመፈለግ ፡ ከቦታ ፡ ቦታ ፡ በመዘዋወር ፡ ይኖራሉ ። የሚያረቡዋቸውም ፡ ግመሎች ፡ ፍየሎች ፡ በጐችና ፡ ሌሎች ፡ የቀንድ ፡ ከብቶች ፡ ናቸው ።[168]

በቤኒ ፡ አምር ፡ ጐሳ ፡ ውስጥ ፡ ጌታና ፡ ተገዢ ፡ በግጦሽ ፡ መሬት ፡ ላይ ፡ ያላቸው መብት ፡ አንድ ፡ ነው ። "የተገዢው ፡ የግጦሽ ፡ መብት ፡ ሙሉና ፡ ፍጹምም ፡ ነው ፤ መብቱ ፡ የተገኘው ፡ ጐሳው ፡ ወይም ፡ ነገዱ ፡ በአንድ ፡ መሬት ፡ ላይ ፡ ካለው ፡ የባለቤትነት ፡ መብት ፡ እንጂ ፡ አንድ ፡ ሀብታም ፡ ካለው ፡ መሠረታዊ ፡ የንብረት ፡ መብት ፡ አይደለም ።"[169]

በደንከል ፡ ጐሳ ፡ ውስጥ ፡ የሆነ ፡ እንደሆን ፡ ግን ፡ በግጦሽ ፡ ላይ ፡ መብት ፡ ያላቸው ፡ ገዢዎች ፡ ወይም ፡ "አርነት ፡" የወጡ ፡ ተገዢዎች ብቻ ናቸው ። "ተገዥ ፡ የሆነ ፡ ሰው ፡ ከብቶች ፡ ሊኖሩት ፡ ይችላል ፤ የሚያሰማራበት ፡ የግጦሽ ፡ መሬት ፡ ባለቤት ፡ ግን ፡ ሊሆን ፡ አይችልም ። መሬትና ፡ ነፃነት ፡ የለሽ ፡ በመሆን ፡ ተገዢዎቹ ፡ ከጌቶቻቸው ፡ ጋር ፡ ከቦታ ፡ ወደቦታ ፡ በመዘዋወርና ፡ ለገዢው ፡ 'ክፍል ፡' ሁሉ ፡ በመገበር ፡ የግጦሽ ፡ መብት ፡ ያገኛሉ ።"[170] ስለዚህ ፡ አንድ ፡ ተገዢ ፡ ወደ ፡ አዲስ ፡ ቀበሌ፡ በሚገባበት ፡ ጊዜ ፡ ሁሉ ፡ ገዢዎቹን ፡ ማስፈቀድና ፡ "---ለሚቆይበትም ፡ ጊዜ ፡ ለፖለቲካ ፡ ሥልጣናቸው ፡ መገበር ፡ ይኖርበታል ።"[171]

ሰፍሮ ፡ የሚኖርን ፡ ሕዝብ ፡ የሚመለከቱ ፡ ጥያቄዎች ፤ በተለይም ፡ የእርሻ ፡ መሬትን ፡ የሚመለከቱ ፡ እንደ ፡ ውርስ ፤ የመሬት ፡ ሽያጭና ፡ ዝውውር ፡ ያሉ ፡ ሁሉ ፡ ከላይ ፡ ከመረመርናቸው ፡ በሁለቱ ፡ ዘላን ፡ ጐሳዎች ፡ ውስጥ ፡ ቦታ ፡ እንደሌላቸው ፡ ግልጥ ፡ ነው ።

---

164. ከዚያው ።
165. ከዚያው ፤ ገጽ ፡ ፺፬ ።
166. ከዚያው ፤ ገጽ ፡ ፺፰ ።
167. ከዚያው ፤ ገጽ ፡ ፻፮ ።
168. ከቤኒ ፡ አምር ፡ ክፍሎች ፡ አንዳንዶቹ ፡ ሰፍረው ፡ የሚኖሩ ፡ ናቸው ። ከዚያው ፡ ገጽ ፡ ፬ ።
169. ከዚያው ፤ ገጽ ፡ ፻፪ ።
170. ብሪትሽ ፡ ሚሊታሪ ፡ አድሚኒስትሬሽን ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፲ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፺፫ ።
171. ከዚያው ።

በቤኒ ፡ አምር ፡ ጐሳ ፡ ውስጥ ፡ "ከብትን ፡ አብሮ ፡ ማጋጥ ፡" ያልተለመደ ፡ መሆኑን ፡ እዚህ ፡ ላይ ፡ መግለጥ ፡ ያስፈልጋል ። "በየቦታው ፡ እጅግ ፡ በመበታተንና ፡ እያንዳንዱም ፡ የየራሱን ፡ ፍላጐት ፡ ለማርካት ፡ አስፈላጊ ፡ የሆነውን ፡ የግጦሽ ፡ መሬት ፡ ለመያዝ ፡ በመሽቀዳደም ፡ ስለሚኖሩ ፤ እነዚህ ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ክፍሎች ፡ በአንድ ፡ ሥልጣን ፡ ስር ፡ ሊተዳደሩ ፡ አይችሉም ። እንዲያውም ፡ የቤኒ ፡ አምር ፡ ጐሳ ፡ እንኳ፣ ከብቶችን ፡ በአንድነት ፡ ለግጦሽ ፡ አያሰማራም ። የጐሳው ፡ ክፍሎችና ፡ ዘመድ ፡ አዝማዶች በጣም ፡ የተራራቀ ፡ ግጦሽ ፡ ሊመርጡ ፡ ይችላሉ ። አንዳንድ ፡ ጊዜ ፡ ደግሞ ፡ አንዳንድ ፡ ቤተ ፡ ሰቦችና ፡ እረኞች ብቻቸውን ከቦታ ፡ ወደቦታ ፡ ይዘዋወራሉ ። "(አንክሮው የደራሲው ፡ ነው ፡)[172] በጦርነት ፡ ወይም ፡ በጋብቻ ፡ ጊዜ ፡ ካልተገናኙ ፡ በተቀር ፡ አንዱ ፡ የቤኒ ፡ አምር ፡ ክፍልፋይ ፡ ሌሎቹ ፡ የጐሳው ፡ ክፍልፋዮች ፡ የት ፡ እንዳሉ ፡ እንደማያውቅ ፡ ሚስተር ፡ ናደል ፡ በጽሑፋቸው ፡ ውስጥ ፡ ይገልጣሉ ።[173]

ክፍል ፪ ፤

የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ የሕብረት ፡ ስለሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፡ የወሰናቸው ፡ ድንጋጌዎች ፤

"ማናቸውም ፡ ሕግ ፡ የሰዎችን ፡ መብትና ፡ ግዴታ ፡ ለመግለጽ ፡ እንዲሁም ፡ በመካከላቸው ፡ ያሉት ፡ ግንኙነቶች ፡ የሚተዳደሩበትን ፡ መሠረታውያን ፡ ሐሳቦች ፡ ለመግለጽ ፡ የወጣ ፡ ሲሆን ፤ ሕጉ ፡ ከወጣላቸው ፡ ሰዎች ፡ ልብ ፡ የሚደርስ ፡ ፍላጐታቸውን ፡ ልምዳቸውን ፡ ወይም ፡ የተፈጥሮ ፡ ፍትሕን ፡ የሚጠብቅ ፡ ካልሆነ ፡ በቀር ፡ ዋጋ ፡ ሊኖረው ፡ አይችልም ።

እኛ ፡ ያቋቋምነው ፡ የፍትሐ ፡ ነገሥት ፡ ኮሚሲዮን ፡ ይህን ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ሲያዘጋጅ ፡ በተለይም ፡ ለንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥታችንና ፡ ለተወደደው ፡ ሕዝባችን ፡ የሚያስፈልጉትን ፡ በማሰብ ፡ ነው ።"

ግርማዊ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፤ መግቢያ ፤ የኢትዮጵያ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፤

በዚህ ፡ ክፍል ፡ ውስጥ ፡ የኅብረት ፡ የሆነ ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ ያላቸውን ፡ የኅብረ ሰብኡን ፡ ክፍሎች ፡ እንዲያስተዳድር ፡ ታቅዶ ፡ የነበረውን ፡ የጥንቱን ፡ የሕግ ፡ ረቂቅ አስቀድመን ፡ በመመርመር ፤ በመጨረሻ ፡ ሕግ ፡ ሆኖ ፡ የወጣው ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ምዕራፍ ፡ ስለሚያስነሳቸው ፡ አንዳንድ ፡ ከባድ ፡ ጥያቄዎች ፡ ለመነጋገር ፡ አንባቢውን ፡ እናዘጋጃለን ።

ምዕራፍ ፡ ፫ ፡

ስለጥንቱ ፡ የሕግ ፡ ረቂቅ ፤

የኅብረት ፡ የሆነ ፡ እርሻ ፡ መሬት ፡ ያላቸውን ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡን ፡ ክፍሎች ፡ የሚመለከተው ፡ የጥንቱ ፡ የሕግ ፡ ረቂቅ ፡ በአምስት ፡ ንዑስ ፡ ክፍሎች ፡ የተከፋፈሉ ፡ ዘጠና ፡ ሦስት ፡ ቁጥሮች ፡ ነበሩት ። ይህን ፡ ረቂቅ ፡[174] በሚከተሉት ፡ ሦስት ፡ ንዑስ ፡ አርእስቶች ፡ መመርመር ፡ ጠቃሚ ፡ ነው ።

172. ከዚያው ።

173. ናደል ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፩፻፶፩ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፲ ። ደራሲው ፡ ደንከሎችን ፡ የሚመለከት ፡ ተመሳሳይ ፡ ግልጥ ፡ ያለ ፡ አነጋገር ፡ አላጋጠመውም ። የመሬት ፡ ስሪታቸውን ፡ ተመልክቶ ፤ የግጦሽ ፡ "አጠቃቀማቸው" ፡ የግል ፡ ነው ፤ ማለቱ ፡ ትክክል ፡ ይመስላል ።

174. ዳቪድ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፫ ፡ የተጠቀሰው ።

ንዑስ ፡ ክፍል ፡ ፩ ፤ ረቂቁ ፡ ስላስፈለገበት ፤

በአርቃቂው ፡ አስተያየት ፡ ሊወጣ ፡ በታቀደው ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ የኅብረት ፡ የሆነ ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ ያላቸውን ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡን ፡ ክፍል ፡ የሚመለከቱ ፡ ደንቦች ፡ መጨመር ፡ "አስፈላጊ ፡" ነበር ። "በመሬት ፡ ላይ ፡ ያለ ፡ የግል፡ ስሪት ፡ ሀብታም ፡ በሆነው ፡ የኢትዮጵያ ፡ ክፍል ፡ ተስፋፍቶ ፡ ቢገኝም ፤ ሰፋ ፡ ያለ ፡ የሀገሪቱ ፡ ክፍል ፡ ደግሞ ፡ የጋርዮሽ ፡ ስሪት ፡ በሚመስል ፡ መልክ ፡ ስር ፡ በጥቅም ፡ ላይ ፡ መዋሉ ፡ የታወቀ ፡ ነው ። ሁኔታውንም ፡ ስንመለከት ፡ ይህን ፡ መሬት ፡ በሌላ ፡ ዓይነት ፡ ስሪት ፡ መሠረት ፡ በጥቅም ፡ ላይ ፡ እንዲውል ፡ ማድረግ ፡ አለመቻሉ ፡ አያጠራጥርም ።"[175] (አንክሮው ፡ የደራሲው ፡ ነው ።)

በዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ መግቢያ ፡ ላይ ፡ እንደገለጥነው ፡ ሁሉ ፤ የሕጉ ፡ ረቂቅ ፡ የሚመለከታቸው ፡ የኅብረት ፡ የሆነ ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ ያላቸውን ፡ ሁለት ፡ ዓይነት ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡን ፡ ክፍሎች ፡ ነበር ። "የመጀመሪያዎቹ ፡ የክርስትናን ፡ ሃይማኖት ፡ በማይከተሉ ፤ በከብት ፡ እርባታ ፡ በሚተዳደሩ ፡ የዘላን ፡ ጐሳዎች ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙትን ፡ ክፍሎች ፡ ነበሩ ። ሁለተኛዎቹ ፡ ደግሞ ፡ በየመንደሩ ፡ ሰፍረው ፡ የሚገኙ ፡ በእርሻ ፡ የሚተዳደሩ ፡ ክርስቲያኖች ፡ ነበሩ ። በመካከላቸው ፡ ልዩነት ፡ ቢኖርም ፡ በዚህ ፡ (የሕጉ ፡) ምዕራፍ ፡ ውስጥ ፡ እንዲጨመሩ ፡ ያቀድናቸውን ፡ ደንቦች ፡ ስንመለከት ፡ ሁቱም ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ ክፍሎች ፡ በአንድ ፡ (የሕጉ ፡) ምዕራፍ ፡ ውስጥ ፡ ሊተዳደሩ ፡ የማይችሉ ፡ መስለው ፡ አልታዩንም ።"[176]

የሕጉ ፡ ረቂቅ ፡ ዓላማዎች ፡ የሚከተሉት ፡ ነበሩ ---"(አንደኛ) በጊዜው ፡ የነበሩትን ፡ የኅብረት ፡ የሆነ ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ ያላቸውን ፡ ክፍሎች ፡ ነፃነት ፡ ለማክበር ፤ በዚህም ፡ ላይ ፡ ሌላ ፡ ዓላማ ፡ እናክላለን ፤ የየክፍሉን ፡ አባሎች ፡ መብትና ፡ ግዴታ ፡ ግልጥ በሆነ ፡ መንገድ ፡ የመወሰን ፡ ፍላጐት ፤ በዚህም ፡ ላይ ፡ ሌላ ፡ ሦስተኛ ፡ ዓላማ ፡ እናክልበት ፤ የኅብረት ፡ የሆነ ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ ባላቸው ፡ ክፍሎችና ፡ በአሠራራቸው ፡ ላይ ፡ የመንግሥቱ ፡ የአስተዳደር ፡ ክፍል ፡ ቁጥጥር ፡ እንዲኖረው ፡ በማድረግ አንዳንድ ፡ የሚታዩባቸውን ፡ በመብት ፡ በሚገባ ፡ አለመጠቀምን ፡ የማስወገድ ፡ ዓላማ። በሰነድ ፡ ቁጥር ፡ ፶፩ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ከቁጥር ፡ ፩ ፡ እስከ ፡ ፺፫ ፡ በተመለከቱት ፡ ስር ፡ ያቀረብነውን ፡ የቁጥጥር ፡ ዘዴ ፡ ከነዚህ ፡ ከሦስት ፡ ሀሳቦች ፡ በሚገባ ፡ ለመረዳት ፡ ይቻላል ።"[177]

የሕጉ ፡ ረቂቅ ፡ ዓይነተኛ ፡ ዓላማ ፤ ከኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ ጥቅምና ፡ ደህንነት ፡ በተለይም ፡ በሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ውስጥ ፡ ከተመለከቱት ፡ መሠረታውያን ፡ ዓላማዎች ፡ ጋር ፡ ጐን ፡ ለጐን ፡ እንዲሄድ ፡ በማድረግ ፡ ባህልን ፡ እንዳለ ፡ ለማቆየት ፡ እንደነበረ ፡[178] እዚህ ፡ ላይ ፡ አጠንክሮ ፡ ማስታወስ ፡ ይገባል ።

---

175. ዳቪድ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፫ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፫ ፡ (ትርጉም) ።
176. ከዚያው ፡ (ትርጉም) ።
177. ከዚያው ፡ (ትርጉም) ።
178. ከሚከተለው ፡ መግለጫ ፡ እንደምንረዳው ፡ ሁሉ ፡ ይህ ፡ አነጋገር ፡ የሕጉ ፡ አርቃቂ ፡ ከነበራቸው ፡ ጠቅላላ፡ አስተሳሰብ ፡ ጋር ፡ የሚመሳሰል ፡ አይደለም ። "ተቆራኝታ ፡ የምታኖራቸውን ፡ አንዳንድ ፡ መሠረታውያን ፡ የሆኑ ፡ የልማድ ፡ ደንቦችን ፡ በመጠበቅ ፤ ኢትዮጵያ ፡ የሕዝቧን ፡ የአኗኗር ፡ ዘዴ ፡ እንኳ ፡ ሳይቀር ፡ አጵ ሟን ፡ በፍጹም ፡ መለወጥ ፡ ትፈልጋለች ። ከዚህም ፡ የተነሳ ፤ አዲሱ ፡ ሕግ ፡ በተጣራ ፡ አኳኋን ፡ የተዘጋጀ ፡ የልማድ ፡ ሕግ ፡ ቅንጅት ፡ እንዲሆን ፡ ኢትዮጵያ ፡ አትመኝም ። ይልቁንም ፡ የሕብረ ፡ ሰቡን ፡ ጠቅላላ ፡ ለውጥ ፡ ሊያስከትል ፡ የሚችል ፡ እቅድ ፡ የያዘ ፡ እንዲሆን ፡ ስለምትመኝ ፤ ከሕጉ ፡ የሚበልጠው ፡ ክፍል ፡ እንዲመሠረት ፡ ለምትመኘው ፡ የኅብረተ ፡ ሰብ ፡ አቋም ፡ ተስማሚ ፡ የሆኑ ፡ ደንቦችን ፡ ያዘለ እንዲሆን ፡ ትፈልጋለች ።" ፡ አር ፡ ዳቪድ ፡ "ኤሲቢል ፡ ኮድ ፡ ፎር ፡ ኢትዮጵያ ፤ ኮንሲዴሬሽንስ ፡ ኦን ፡ ዘ ኮዲፊኬሽን ፡ ኦፍ ፡ ዘ ፡ ሲቪል ፡ ሎ ፡ ኢን ፡ አፍሪካን ፡ ካንትሪስ ፡" ቱሌን ፡ ሎው ፡ ሪቪው ፤ ቮል ፡ ፴፯ ፡ (፲፱፻፷፫) ፡ ገጽ ፡ ፩፻፺፫ ።

ንዑስ ፡ ክፍል ፤ ፪ ፡ የሕጉ ፡ ረቂቅ ፡ ስላጠቃለላቸው ፡ ጉዳዮች ፤

“የኅብረት ፡ የሆነ ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ ያላቸው ፡ ክፍሎች ፡ ቻርተር ፡ (የመተዳደሪያ ፡ ደንብ፡)” የተሰኘው ፡ የረቂቁ ፡ የመጀመሪያው ፡ ንዑስ ፡ ክፍል ፡ (ከቁጥር ፡ ፩—፲፯) “--- በኅብረት ፡ ማልማት ፡”[179] የተባለውን ፡ የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶችን ፡ መሠረተ ፡ አሳብ ፡ ይደነግጋል ።

የሕጉ ፡ ረቂቅ ፡ ሁለት ፡ ዓይነት ፡ ቻርተሮች ፡ (መተዳደሪያ ፡ ደንቦች) ሊወጡ ፡ የሚችሉበትን ፡ ሁኔታ ፡ በማሰብ ፡ የተዘጋጀ ፡ ነበር ፤ የመጀመሪያው ፡ ደንብ ፡ ማንኛውም ፡ አካለ ፡ መጠን ፡ ያደረሰ ፡ አባል ፡ ጥያቄ ፡ ባቀረበ ፡ ጊዜ ፡ በኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ አባሎች ፡ ጠቅላላ ፡ ስብሰባ ፡ የሚዘጋጅ ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ ነበር ።[180] ይህም ፡ ጥያቄ ፡ በቀረበ ፡ በስድስት ፡ ወር ፡ ውስጥ ፡ ውሳኔ ፡ መስጠት ፡ ይኖርበት ፡ ነበር ። ሁለተኛው ፡ ዓይነት ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ ደግሞ ፡ የተባሉት ፡ ክፍሎች ፡ የሚገኙበት ፡ ጠ/ግዛት ፡ እንደራሴ ፡ በሚሰጠው ፡ ትእዛዝ ፡ መሠረት ፡ የኅብረት ፡ የሆነ ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ ያላቸው ፡ ክፍሎች ፡ ጽሕፈት ፡ ቤት ፡ አዘጋጅቶ ፡ ለነዚሁ ፡ ክፍሎች ፡ የሚያድለው ፡ ነበር ።[181] ይህም ፡ እንዲደረግ ፡ ታቅዶ ፡ የነበረው ፡ አንድ ፡ የኅብረ ፡ ሰብዕ ፡ አባል ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ እንዲዘጋጅ ፡ ጠይቆ ፡ ሌሎቹ ፡ አባሎች ፡ በስድስት ፡ ወር ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ በጥያቄው ፡ መሠረት ፡ ማስፈጸም ፡ ሲያቅታቸው ፡ ነው ። በጽሕፈት ፡ ቤቱ ፡ የታደለው ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ በኅብረት ፡ ሰብኡ ፡ አባሎች ፡ ሊሻሻል ፡ ሲችል ፤ በኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ እጅ ፡ ከገባ ፡ ከአንድ ፡ ዓመት ፡ በኋላ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ መዋል ፡ ነበረበት ።

የያንዳንዱ ፡ ኅብረ ፡ ሰብእ ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፤ በመጨረሻው ፡ ረቂቅ ፡ በቁጥር ፡ ሺ፬፻፺፩ ፡ ሥር ፡ የተጠቀሱትን ፡ ዝርዝር ፡ ነገሮች ፡ ማስፈር ፡ ነበረበት ።[182] እዚህ ፡ ላይ ፡ ልንጠቅስ ፡ የምንወደው ፡ “የመሬት ፡ ማልማት ፡ ሥራ ፡ አፈጻጸምና ፡ የኅብረት ፡ አጠቃቀም ፡ ዘዴ ፡” የሚል ፡ ርእስ ፡ ተሰጥቶት ፡ የነበረውን ፡ የረቂቁን ፡ ቁጥር ፡ ፲፪ ፡ ነው ። በዚህ ፡ ቁጥር ፡ መሠረት ፡ መሬት ፡ “እንደተፈጥሮ ፡ ሀብቱና ፡ እንደ፡ የዓይነቱ ፡” በጥቅም ፡ ላይ ፡ የሚውልበትን ፤ ሌላውም ፡ የሕብረ፡ሰብኡ ፡ ንብረት ፡ ለጋራ፡ ጥቅም ፡ የሚመደብበትንና ፡ አባሎችም ፡ ሥራ ፡ የሚከፋፈሉበትን ፡ ዘዴ ፡ እያንዳንዱ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ በግልጽ ፡ ማመልከት ፡ ነበረበት ።[183]

ሌላው ፡ ሊጠቀስ ፡ የሚገባው ፡ የረቂቁ ፡ ቁጥር ፡ ደግሞ ፡ “በንብረት ፡ በኅብረት፡ ስለመጠቀም ፡” የሚል ፡ ርእስ ፡ ተሰጥቶት ፡ የነበረው ፡ ቁጥር ፡ ነው ። በዚህም ፡ ቁጥር ፡

---

179. ዳቪድ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፫ ፡ የተጠቀሰው ፤ ቍጥር ፡ ፩ ። ይህን ፡ ሐረግ ፡ በሚከተለው ፡ ምዕራፍ ፡ ውስጥ ፡ በዝርዝር ፡ እንመረምረዋለን ።

180. ዳቪድ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፫ ፡ የተጠቀሰው ፤ ቍጥር ፡ ፫ ።

181. ከዚያው ፡ ቍጥር ፡ ፬ ።

182. “ቁጥር ፡ ሺ፬፻፺፩ ፡ በመተዳደሪያ ፡ ጽሑፍ ፡ ላይ ፡ ስለሚጻፈው ፡ ቃል ።
የኅብረት ፡ መተዳደሪያው ፡ ደንብ ፡ ከዚህ ፡ ቀጥሎ ፡ የተዘረዘሩትን ፡ ጉዳዮች ፡ በተለይ ፡ መግለጽ ፡ አለበት ።
ሀ/ በኅብረቱ ፡ ውስጥ ፡ ያሉትን ፡ ሰዎች ፡ ወይም ፡ ቤት ፡ ዘመዶች ፤
ለ/ ፡ የኅብረቱ ፡ መብት ፡ የሚዘረጋባቸውን ፡ መሬቶች ፤
ሐ/ ኅብረቱ ፡ የሚተዳደርበትን ፡ አኳኋንና ፡ ለኅብረቱም ፡ ወኪል ፡ ለመሆን ፡ ሥልጣን ፡ ያላቸውን ፡ ክፍሎች ፤
መ/ የኅብረቱ ፡ መሬቶች ፡ ወይም ፡ ሌሎች ፡ ሀብቶች ፡ በምን ፡ አኳኋን ፡ እንደሚሠሩና ፡ እንደሚከፋፈሉ፤
ሠ/ የኅብረቱ ፡ መተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ በመሻሻል ፡ የሚለዋወጥበትን ፡ አኳኋን ፤”

183. የረቂቁን ፡ የፈረንሣይኛ ፡ አነጋገር ፡ ከዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ የእንግሊዘኛው ፡ ትርጉም ፡ ከገጽ ፡ ፪፳፰ ፡ ላይ ፡ ይመለከቷል ።

መሠረት ፡ ለጋራ ፡ ጥቅም ፡ የተመደበው ፡ ንብረት በጥቅም ፡ ላይ ፡ የሚውልበትን ፡ ዘዴ ፡ ከንብረቱም ፡ የሚገኘው ፡ ፍሬና ፡ ገቢ ፡ ለአባሎቹ ፡ እንዴትና ፡ ምን ፡ ጊዜ ፡ እንደሚከፋፈል ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ መተዳደርያ ፡ ደንብ ፡ መግለጽ ፡ ነበረበት ።[184]

ቁጥር ፡ ሺ፱፻፶፭ ፡ በመጨረሻ ፡ ሕግ ፡ ሆኖ ፡ ሲወጣ ፡ ከዚህ ፡ ንዑስ ፡ ክፍል ፡ የተገደፉት ፡ ሁለት ፡ ቁጥሮች ፡ አዲስ ፡ አባሎችን ፡ መቀበልን ፡ ነባሮችን ፡ ማስወጣትንና ፡[185] መጠባበቂያ ፡ መሬቶችን ፡ ለይቶ ፡ ማኖርን ፡[186] የሚመለከቱ ፡ ነበሩ ።

ከሁለቱ ፡ ዓይነት ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንቦች ፡ አንዱም ፡ ሳይኖር ፡ ሲቀር ፡ ወይም ፡ ደንቡ ፡ ስለ ፡ አንድ ፡ ጉዳይ ፡ ድንጋጌ ፡ ሳይኖረው ፡ ወይም ፡ ግልጽ ፡ ሳይሆን ፡ ሲቀር ፡ ወይንም ፡ ሕግን ፡ የሚቃረኑ ፡ ድንጋጌዎች ፡ ይዞ ፡ ሲገኝ ፡ የረቂቁ ፡ ቁጥር ፡ ፲፫ ፡ እና፡ ተከታዮቹ ፡ ቁጥሮች ፡ ተፈጻሚነት ፡ እንዲኖራቸው ፡ ተደርጎ ፡ ነበር ።

እዚህ ፡ ላይ ፡ ልንገነዘበው ፡ የሚገባን ፡ ነገር ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ እንዲኖር ፡ የተመረጠበት ፡ ምክንያት ፡ የኅብረት ፡ የሆነ ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ ያለውን ፡ ክፍል ፡ አባሎች ፡ መብትና ፡ ግዴታ ፡ በግልጽ ፡ ለመወሰን ፡ መሆኑንና ፡ ይህም ፡ የረቂቁ ፡ አንዱ ፡ ዓላማ ፡ እንደነበረ ፡ ነው ።[187]

"የኅብረተ ፡ ሰብኡ ፡ ክፍሎች ፡" የተሰኘው ፡ የረቂቁ ፡ ንዑስ ፡ ክፍል ፡ ፪ ፡ (ከቁጥር ፡ ፲፰-፴፮) ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ አባሎች ፡ የቤተ ፡ ሰቦች ፡ ሃላፊዎች ፡ ወይም ፡ ወኪሎቻቸው ፡ (አካለ ፡ መጠን ፡ ያደረሱና ፡ ከተባለው ፡ የቤተ ፡ ሰብ ፡ ኃላፊ ፡ ጋር ፡ የሚኖሩ ፡ መሆን ፡ ነበረባቸው ፡) የሚገኙበትን ፡ ጉባኤ ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ "ከፍተኛው ፡ ክፍል ፡" ያደርገዋል ።[188] ጉባኤው ፡ አንድ ፡ ጉዳይ ፡ በሚወስንበት ፡ ጊዜ ፡ እያንዳንዱ ፡ የቤተ ፡ ሰብ ፡ ኃላፊ ፡ በቤተ ፡ ሰቡ ፡ ውስጥ ፡ ያለው ፡ ሰው ፡ ብዛት ፡ ከግምት ፡ ሳይገባ ፡ አንድ ፡ ድምፅ ፡ ብቻ ፡ እንዲሰጠው ፡ ታቅዶ ፡ ነበር ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ይህ ፡ የግድ ፡ ሊከተሉት ፡ የሚገባ ፡ ደንብ ፡ አልነበረም ። ስለዚህም ፡ ከተፈለገ ፡ እድሜአቸው ፡ ከአስራ፡ አምስት ፡ ዓመት ፡ በላይ ፡ የሆኑና ፡ "በኅብረቱ ፡ ሥራ ፡ ተካፋይ" የሆኑ ፡ አባሎች ፡ በሙሉ ፡ የጉባኤው ፡ አባሎች ፡ እንዲሆኑ ፡ በመተዳደሪያው ፡ ደንብ ፡ ውስጥ ፡ ለመደንገግ ፡ ይቻል ፡ ነበር ። እንዲሁም ፡ በደንቡ ፡ ወይም ፡ በልማድ ፡ መሠረት ፡ የጉባኤው አባል ፡ ለሆነ ፡ የቤተሰብ ፡ ኃላፊ ፡ በስሩ ፡ የሚተዳደረውን ፡ የሰው ፡ ብዛት ፡ በመገመት ፡ በዛ ፡ ያለ ፡ የድምጽ ፡ መስጠት ፡ መብት ፡ ሊሰጥ ፡ ይቻል ፡ ነበር ።

እዚህ ፡ ላይ ፡ "---በኢትዮጵያ ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙ ፡ አንዳንድ ፡ ለሕዝብ ፡ ጥቅምና ፡ ደህንነት ፡ ሲባል ፡ የተደነገጉ ፡ መሠረታውያን ፡ ሀሳቦች---"[189] እንዲከበሩ ፡ ተደርጎ ፡ ነበር ። በነዚህም ፡ መሠረት ፡ በዘር ፡ በሃይማኖት ፡ ወይም ፡ በኑሮ ፡ ደረጃ ፡ ምክንያት ፡ በአባሎች ፡ መካከል ፡ ልዩነት ፡ እንዲደረግ ፡ አይፈቀድም

---

184. ዳቪድ ፡ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቊጥር ፡ ፫ ፡ የተጠቀሰው ፡ ቊጥር ፡ ፲፬ ። ረቂቁን ፡ ስንመለከተው ፡ በቁጥር ፡ ሺ፱፻፶፭ ፡ (መ) ፡ ሥር ፡ የተጠቀሰው ፡ "ሌሎች ፡ ሀብቶች" ፡ የሚለው ፡ ሐረግ ፡ በእርሻ ፡ ላይ ፡ ያልዋሉ ፡ ወይም ፡ ሊውሉ ፡ የማይችሉ ፡ (ለምሳሌ ፡ ደኖችና ፡ ግጦሽ) ፡ መሬቶችን ፡ ከማመልከቱ ፡ በስተቀር ፡ ሌላ ፡ የሚጨምረው ፡ ሀብት ፡ ያለ ፡ አይመስልም ።
185. ዳቪድ ፡ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቊጥር ፡ ፫ ፡ የተጠቀሰው ፡ ቊጥር ፡ ፲፭ ።
186. ከዚያው ፡ ቊጥር ፡ ፲፮ ።
187. ዳቪድ ፡ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቊጥር ፡ ፬ ፡ የተጠቀሰው ፡ ገጽ ፡ ፫ ።
188. ዳቪድ ፡ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቊጥር ፫ ፡ የተጠቀሰው ፡ ቊጥር ፡ ፲፰—፲፱ ።
189. ዳቪድ ፡ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቊጥር ፡ ፬ ፡ የተጠቀሰው ፡ ገጽ ፡ ፫ ። እነዚህ ፡ መሠረተ ፡ አሳቦች ፡ ተሻሽሎ ፡ በወጣው ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፴፯ ፡ ፵ ፡ ፵፩ ፡ እና ፡ ፵፰ ፡ ውስጥ ፡ ተመልክተው ፡ ይገኛሉ ።

ነበር ።[190] ማንኛውም ፡ ቤተሰብ ፡ በጉባኤው ፡ ላይ ፡ እንዳይወከል ፡ ማድረግ ፤ ወይም ደግሞ ፡ ወኪሉን ፡ እንደየፍላጐቱ ፡ የመምረጥ ፡ መብቱን ፡ መንፈግ ፡ አይቻልም ፡ ነበር ።[191]

በጠቅላላው ፡ ደንብ ፡ መሠረት ፤[192] የኀብረ ፡ ሰብኡ ፡ ከፍተኛው ፡ ክፍል ፡ ስለሚከተሉት ፡ ጉዳዮች ፡ ለመወያየት ፡ በያመቱ ፡ አንድ ፡ ጊዜ ፡ በተወሰነ ፡ ቀን ፡ ወይም ፡ በተወሰኑ ፡ ቀኖች ፡[193] መሰብሰብ ፡ ነበረበት ። እነዚህም ፡ ጉዳዮች ፡ የመተዳደሪያውን ፡ ደንብ ፡ ማሻሻል ፤[194] አዲስ ፡ አባሎችን ፡ መቀበል ፤[195] ነባር ፡ አባሎችን ፡ ማስወጣት ፤[196] የኀብረቱን ፡ አስተዳዳሪዎች ፡ መሾም ፤ መሻር ፡ መቆጣጠርና ፡[197] ኀብረ ፡ ሰብኡን ፡ ከሌላ ፡ ኀብረ ፡ ሰብእ ፡ ጋር ፡ ማዋሐድ ፤ ኀብረ ፡ ሰብኡን ፡ ማከፋፈልና ፡ ማፍረስን ፡ የሚመለከቱ ፡ ናቸው ።[198] ውሳኔም ፡ የሚሰጠው ፡ በድምጽ ፡ ብልጫ ፤[199] ሲሆን ፡ ይህም ፡ ውሳኔ ፡ ሕግን ፡ ወይም ፡ የኀብረ ፡ ሰብኡን ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ የሚቃረን ፡ ሲሆን ፡ ማንኛውም ፡ ሰው ፡ ጉዳዩን ፡ ለፍ/ቤት ፡ በማመልከት ፡ መቃወሚያ ፡ ሊያቀርብበት ፡ ይችል ፡ ነበር ።[200] ተቀዋሚው ፡ ባቀረበው ፡ ማመልከቻ ፡ ውስጥ ፡ ውሳኔው ፡ እንዲሻር ፡ ጠይቆ ፡ እንደሆነ ፤ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ሊሽረው ፡ አለበለዚያም ፡ የፍ/ቤቱ ፡ ፕሬዚዳንት ፡ ለጊዜው ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ እንዳይውል ፡ ሊያግደው ፡ ይችል ፡ ነበር ።[201]

የረቂቁ ፡ ንዑስ ፡ ክፍል ፡ ሦስት ፡ (ከቁጥር ፡ ፴፮ - ፵፫) ስለ ፡ ኀብረ ፡ ሰብኡ ፡ መብቶችና ፡ ግዴታዎች ፡ ይደነግጋል ።

እዚህ ፡ ላይ ፡ ለተነሳንበት ፡ ዓላማ ፡ አግባብ ፡ ያለውና ፡ የኀብረት ፡ የሆነ ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ ላለው ፡ ክፍል ፡ ሕጋዊ ፡ አቋም ፡ ጥሩ ፡ መረጃ ፡ የሚሆነን ፡ ቁጥር ፡ ፴፮ ነው ። እንዲህ ፡ ያለው ፡ አንድ ፡ የኀብረ ፡ ሰብኡ ፡ ክፍል ፡ በቁጥጥሩ ፡ ሥር ፡ ባለ ፡ መሬት ፡ ወይም ፡ በሌሎች ፡ ንብረቶቹ ፡ ላይ ፡ ያሉት ፡ መብቶችና ፡ ግዴታዎች ፡ የማንኛውንም ፡ የግል ፡ ባለንብረት ፡ መብቶችና ፡ ግዴታዎች ፡ የሚመስሉ ፡ ናቸው ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ የተባለው ፡ ክፍል ፡ የኀብረት ፡ የሆነውን ፡ መሬት ፡ ለመሸጥ ፤ ለማስተላለፍ ፤ በመያዣ ፡ ወይንም ፡ በወለድ ፡ አግድ ፡ ለመስጠት ፡ አይችልም ፡ ነበር ። እነዚህን ፡ ለማድረግ ፡ የሚችለው ፡ ከእርሻ ፡ ሚኒስትር ፡ ፈቃድ ፡ ያገኘ ፡ እንደሆነ ፡ ብቻ ፡ ነበር ።[202] እንዲሁም ፡ ኀብረ ፡ ሰብኡ ፡ መሬቶቹን ፡ ለእርሻ ፡ ሳይሆን ፡ ለሌላ ፡ በተግባር ፡ ከማዋሉ ፡ በፊት ፡ ተመሳሳይ ፡ ፈቃድ ፡ ከሚኒስትሩ ፡ ማግኘት ፡ ነበረበት ።[203]

---

190. ዳቪድ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቊጥር ፡ ፫ ፡ የተጠቀሰው ፤ ቊጥር ፡ ፳፩ ፡ (፪) ።
191. ከዚያው ፤ ቊጥር ፡ ፳፪ ፡ (፪) ።
192. ከዚያው ፤ ቊጥር ፡ ፳፪ ፡ (፪) ። እነዚህ ፡ በአስቸኳይ ፡ ጊዜ ፡ የሚጸኑ ፤ ከጠቅላላው ፡ ሕግ ፡ የተለዩ ፡ ናቸው ።
193. ከዚያው ፤ ቊጥር ፡ ፳፪ ፡ (፩) ።
194. ከዚያው ፤ ቊጥር ፡ ፳፫ ።
195. ከዚያው ፤ ቊጥር ፡ ፳፬ ።
196. ከዚያው ፤ ቊጥር ፡ ፳፮ ።
197. ከዚያው ፤ ቊጥር ፡ ፳፯ ።
198. ከዚያው ፤ ቊጥር ፡ ፴፩—፴፫ ።
199. ከዚያው ፤ ቊጥር ፡ ፴፬ ።
200. ከዚያው ፤ ቊጥር ፡ ፴፭ ።
201. ከዚያው ፤ ቊጥር ፡ ፴፮ ።
202. ከዚያው ፤ ቊጥር ፡ ፴፰ ።
203. ከዚያው ፡ ቊጥር ፡ ፴፱ ።

የኅብረት ፡ የሆነ ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ ላለው ፡ ኅብረ ፡ ሰብእ ፡ ከተደረገው ፡ የመብት ፡ ጥበቃ ፡ ጐላ ፡ብሎ ፡ የሚታየው ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ አባልም ፡ ሆነ ፡ ማንኛውም ፡ የውጪ ፡ ሰው ፤ ረዘም ፡ ላለ ፡ ጊዜ ፡ በይዞታው ፡ ስር ፡ በማድረግ ፡ የኅብረት ፡ የሆነ ፡ መሬትን ፡ ባለሀብትነትን ፡ በይርጋ ፡ ለማግኘት ፡ አለመቻሉ ነው ።[204]

በሕግ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ የተሰጠው ፡ የሕብረት ፡ የሆነ ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ ያለው ፡ ይህ ፡ ኅብረ ፡ ሰብእ ፤ በወኪል ፡ አማካይነት ፡ ውል ፡ እንዲዋዋል ፤ እንዲከስ ፡ ወይም ፡ እንዲከሰስ ፡ መብት ፡ ነበረው ።[205] ሠራተኞቹ ፡ ወይም ፡ አስተዳዳሪዎቹ ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡን ፡ ሥራ ፡ በሚያከናውኑበት ፡ ወቅት ፡ ለሚያደርሱት ፡ ጥፋት ፡ ኅብረቱ ፡ ኃላፊ ፡ እንዲሆንም ፡ ግዴታ ፡ ነበረበት ።[206] ይህ ፡ ኃላፊነት ፡ ሊመነጭ ፡ የሚችለው ፡ ሠራተኞቹም ፡ ሆነ ፡ አስተዳዳሪዎቹ ፡ አንድ ፡ ነገር ፡ በማድረጋቸው ፡ ወይም ፡ ሊደረግ ፡ የሚገባውን ፡ ባለማድረጋቸው ፡ ነበር ። እንዲሁም ፡ ደግሞ ፡ ሠራተኞቹ ፡ ወይም ፡ አስተዳዳሪዎቹ ፡ ለሚያስከትሉት ፡ የማይገባ ፡ ብልጽግና ፡ ሁሉ ፡ ኃላፊ ፡ ሆኖ ፡ የሚጠየቅ ፡ ኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ ነበር ።[207]

ከዚህ ፡ ልንረዳ ፡ እንደምንችለው ፤ የሕጉ ፡ ረቂቅ ፡ ንዑስ ፡ ክፍል ፡ ሦስት ፡ መሠረታዊ ፡ ዓላማ ፡ "የኅብረት ፡ የሆነ ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ ያላቸውን ፡ ክፍሎች ፡ ጥቅም ፡ ጊዜ ፡ ጠብቀው ፡ ለማትረፍ ፡ ከማይመለሱ ፡ ሰዎች ፡ ለመከላከል ፡ ነበር ።"[208] ይህ ፡ ክፍል ፡ የሌሎችን ፡ አገሮች ፡ የአሠራር ፡ ልምድ ፡ በመከተል ፡ ከተውጣጡት ፡ የረቂቁ፡ ክፍሎች ፡ አንዱ ፡ ነበር ። "በ፲፱፻፳፪ ፡ ዓመተ ፡ ምህረቱ ፡ የሶቭየት ፡ ሩሲያ ፡ የእርሻ ፡ ሕግ ፡ ለመመራት ፡ ይቻላል ፡ ተብሎ ፡ ከተገመተ ፡ በኋላ ፡ ይህንኑ ፡ ሕግ ፡ በመከተል፡ የተጻፈው ፡ ንዑስ ፡ ክፍል ፡ ፫ ፡ ብቻ ፡ ነው ። ኮልኮዝ ፡ የተባሉት ፡ አቋሞች ፡ እየተስፋፉ ፡ ስለሄዱ ፤ ባሁኑ ፡ ጊዜ ፡ ይህ ፡ የሶቭየት ፡ ሕግ ፡ ከሥራ ፡ ላይ ፡ ባለመዋሉ ፡ ከጥቅም ፡ ውጭ ፡ ሆኗል ።"[209]

የረቂቁ ፡ ክፍል ፡ ፩ ፡ (ከቁጥር ፡ ፵፱—፹፪) የሚመለከተው ፡ የኅብረት ፡ የሆነ ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ ያሉትን ፡ ኅብረ ፡ ሰብእ ፡ አባሎች ፡ መብትና ፡ ግዴታ ፡ ነበር ።

ማንኛውም ፡ አባል ፡ የሆነ ፡ ሰው ፡ ሚስት ፡ ባገባ ፡ ወይም ፡ ሕጋዊ ፡ አካለ ፡ መጠን ፡ ባደረሰ ፡ ጊዜ ፤ የቤት ፡ መሥሪያ ፡ ቦታ ፡ የማግኘት ፡ መብት ፡ ነበረው ።[210] አንድ ፡ ሰው ፡ ይህን ፡ መብት ፡ ይዞ ፡ የሚቆየው ፡ የኅብረቱን ፡ አባልነት ፡ ይዞ ፡ እስከ ኖረ ፡ ድረስ ፡ ብቻ ፡ ነበር ።[211] ከአንድ ፡ አባል ፡ ላይ ፡ የቤት ፡ መሥሪያ ፡ ቦታው ፡ ሊወሰድበት ፡ የሚችለው ፡ ንብረቱ ፡ ለሕዝብ ፡ አገልግሎት ፡ እንዲለቀቅ ፡ በሚደረግበት ፡ ጊዜና ፡ ይህንንም ፡ የሚመለከተው ፡ ሕግ ፡ የወሰነው ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሁሉ ፡ ተሟልቶ ፡ ሲገኝ ፡ ብቻ ፡ ነበር ።[212]

---

204. ከዚያው ፤ ቍጥር ፡ ፵ ።
205. ከዚያው ፤ ቍጥር ፡ ፵፩ ። ከፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ፲፬፻፶፩ ፡ (፭) ፡ ጋር ፡ ያነጻጽሯል ።
206. ከዚያው ፤ ቍጥር ፡ ፵፪ ፡ (፩) ።
207. ከዚያው ፤ ቍጥር ፡ ፵፪ ፡ (፪) ፡ እና ፡ ፫ ። ከፍትሐብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ፲፬፻፶፩ ፡ (፫) ጋር ፡ ያነጻጽሯል ።
208. ዳቪድ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፬ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፬ ፡ ትርጉም ።
209. ከዚያው ፤ ትርጉም ።
210. ዳቪድ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፫ ፡ የተጠቀሰው ፤ ቍጥር ፡ ፶፭ ።
211. ከዚያው ፤ ቍጥር ፡ ፶፫ ፡ (፩) ።
212. ከዚያው ፤ ቍጥር ፡ ፶፫ ፡ (፪) ። በረቂቁ ፡ ቁጥሮች ፡ ፶፭—፶፫ ፡ ሥር ፡ እንዲተዳደር ፡ ታቅዶ ፡ የነበረውን ፡ የቤት ፡ መሥሪያ ፡ ቦታ ፡ መብት ፤ በዝርዝር ፡ ማብራሪያው ፡ ውስጥ ፡ "የመኖሪያ ፡ ቦታ ፡ መብት" ፡ (ድሯ ፡ ዳቢታሲዮን) ፡ የሚል ፡ ስያሜ ፡ ተሰጥቶት ፡ ነበር ። ዳቪድ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፬ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፱ ። ከፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ፲፫፻፶፫ ፡ እና ፡ ከተከታዮቹ ፡ ቍጥሮች ፡ ጋር ፡ ያነጻጽሯል ። እነዚህ ፡ ቍጥሮች ፡ "በቤት ፡ ውስጥ ፡ የመኖር ፡ መብትን" ፡ የሚመለከቱ ፡ ናቸው ።

ለእርሻው ፡ የሚውለው ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ መሬት ፡ በማሳ ፡ በማሳ ፡ በመከፋ ፈል ፡ ለያንዳንዱ ፡ አባል ፡ የግል ፡ ጥቅም ፡ ሊሰጥ ፡ ወይንም ፡ እንዲሁ ፡ እንዳለ ፡ በተራድዖ ፡ ሊታረስ ፡ ይችል ፡ ነበር ። ካልሆነም ፡ ደግሞ ፡ ለአንዱ ፡ ዓይነት፡ መሬት ፡ "አንድ ፡ ዓይነት ፡ የአሠራር ፡ ዘዴ ፤" ለሌላው ፡ ደግሞ ፡ የተለየ ፡ ዘዴ ፡ ሊበጅለት ፡ ይችል ፡ ነበር ። አንድ ፡ አባል ፡ የግሉ ፡ የሆነ ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ ሊሰጠው ፡ የሚችለው ፡ ከዘጠኝ ፡ ዓመት ፡ ላላነሰ ፡ ወይም ፡ በኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ ጠቅላላ ፡ ስብሰባ ፡ በሚወሰን ፡ ከዚህ ፡ ለሚረዝም ፡ ጊዜ ፡ ነበር ።[213]

የረቂቁ ፡ ቁጥር ፡ ፶፰ ፡ የአባሎችን ፡ "የእኩልነት ፡ መብት ፡" ሲያረጋግጥ ፡ ይህ፡ መብት ፡ ለእርሻ ፡ የሚሆን ፡ መሬት ፡ በሚከፋፈልበት ፡ ጊዜ ፡ ሁሉ ፡ እንዲከበር ፡ ይደ ነግግ ፡ ነበር ።[214] የያንዳንዱም ፡ ሰው ፡ ድርሻ ፡ እኩልነት ፡ የሚወሰነው ፤ የመሬቱን ፡ ዓይነት ፤ አቀማመጥ ፤ ጠቃሚነት ፤ ባለይዞታው ፡ መሬቱን ፡ በሚያርስበት ፡ ወይም ፡ ለሌላ ፡ ጥቅም ፡ በሚያውልበት ፡ ጊዜ ፡ ሊደርስበት ፡ የሚችለውን ፡ ጉዳት ፡ ሁሉ ፡ በማመዛዘን ፡ ነበር ።[215] ሁኔታው ፡ እየታየ ፡ ለአንድ ፡ አባል ፡ አንድ ፡ ወይም ፡ ከአ ንድ ፡ በላይ ፡ የሆኑ ፡ ማሳዎች ፡ ሊመድቡለት ፡ ይችሉ ፡ ነበር ።[216]

በኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ ንብረት ፡ "እንዲገለገልበትና ፡ እንዲጠቀምበት ፡ የግል ፡ መብ ት ፡ የተሰጠው ፡ አባል ፡ ሁሉ ፤ አንድ ፡ ባለሀብት ፡ በንብረቱ ፡ ላይ ፡ ሊያደርግ ፡ የተፈ ቀደለትን ፡ ማንኛውንም ፡ የአጠቃቀምና ፡ የግልጋሎት ፡ ሥራ ፡ ሊያከናውንበት ፡ ይችል ፡ (ነበር) ። "[217] በዚህም ፡ መሠረት ፡ የግል ፡ ባለሀብቶች ፡ ተጠያቂ ፡ ለሚሆኑበት ፡ ነገር ፡ ሁሉ ፡ አንድ ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ አባልም ፡ ተጠያቂ ፡ ይሆን ፡ ነበር ።

አንድ ፡ አባል ፡ በራሱ ፡ ጥረት ፡ ዘርቶ ፡ ያመረተው ፡ ሰብል ፡ ፍጹም ፡ ባለንብ ረት ፡ እንዲሆን ፡ ታቅዶም ፡ ነበር ። ይህም ፡ የሚሆነው ፤ አባል ፡ የሆነው ፡ ሰው ፡ ከም ርቱ ፡ ከፍሎ ፡ ከሚሶ ፡ የማይበልጠውን ፡ በዋጋ ፡ ወይም፡ በችሮታ ፡ መልክ ፡ ለኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ ሊሰጥ ፡ አልተስማማ ፡ እንደሆነ ፡ ነበር ።[218]

የኅብረተ ፡ ሰብኡ ፡ ጠቅላላ ፡ ስብሰባ ፡ መሬትን ፡ በተራድዖ ፡ ለማረስ ፡ ወስኖ ፡ እንደሆነ ፤ የያንዳንዱን ፡ አባል ፡ መብቶችና ፡ ግዴታዎች ፡ በግልጽ ፡ እንዲወስን ፡ ይገ ደድ ፡ ነበር ።[219] የተባለው ፡ ስብሰባ ፡ "---መሬትን ፡ በተራድዖ ፡ በማረስ ፡ ሊገኝ ፡ የሚችለው፡ጥቅም፡በተቻለ፡መጠን፡ የየአባሉን ፡ መብት፡የሚያከብር፡እንዲሆን ፡ መደረግ ፡ ነበረበት ።"[220] መገንዘብ ፡ የሚኖርብን ፡ የመሬት ፡ አስተራረሱ ፡ ዘዴ ፡ እንዲወሰን ፡ ታቅዶ ፡ የነበረው ፡ በኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ ጠቅላላ ፡ ስብሰባ ፡ እንደነበረ ፡ ነው ።

በተራድዖ ፡ ከታረሰ ፡ መሬት ፡ የሚገኘው ፡ ምርት ፤ በአባሎቹ ፡ መካከል ፡ የሚ ከፋፈለው ፡ እንደሚከተለው ፡ ነበር ። በመጀመሪያ ፤ ከግማሽ ፡ ሊበልጥ ፡ የማይችል ፡ አንድ ፡ የተወሰነ ፡ የምርቱ ፡ ክፍያ ፡ ለእርሻው ፡ ሥራ ፡ (ለምሳሌ ፡ ለእርሻ ፡ መሣሪያ ች ፡ መግዣ ፡) እና ፡ ለኅብረ ፡ ሰብኡም ፡ ተግባርን ፡ ማከናወኛ ፡ (ለምሳሌ ፡ የሥራ ፡

---

213. ከዚያው ፤ ቍጥር ፡ ፶፫ ።
214. ከዚያው ፤ ቍጥር ፡ ፶፬ ፡ (፪) ።
215. ከዚያው ፤ ቍጥር ፡ ፶፰ ።
216. ከዚያው ፤ ቍጥር ፡ ፶፱ ።
217. ከዚያው ፤ ቍጥር ፡ ፷ ።
218. ከዚያው ፤ ቍጥር ፡ ፷፪ ፡ እና ፡ ፷፫ ።
219. ከዚያው ፤ ቍጥር ፡ ፷፬ ፡ (፩) ።
220. ከዚያው ፤ ቍጥር ፡ ፷፬ ፡ (፫) ።

አስኪያጆች ፡ ደመወዝ ፡ ለመክፈል ፡) የወጣውን ፡ ወጪ ፡ ለመሸፈን ፡ ለኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ ይመደባል ።[221] ከዚህ ፡ የተረፈው ፡ ምርት ፡ በእርሻው ፡ ተከፋይ ፡ ለሆኑት ፡ አባሎች ፡ ይከፋፈላል ። የየአባሉም ፡ ድርሻ ፡ የሚወሰነው ፡ እያንዳንዱ ፡ ሰው ፡ የሠራውን ፡ ሥራ ፡ በሚመዝን ፡ ዘዴ ፡ ወይም ፡ ካልተቻለ ፡ ደግሞ ፡ አንድ ፡ አባል ፡ በእርሻው ፡ ተካፋይ ፡ የሆነበትን ፡ ጊዜ ፡ መሠረት ፡ በማድረግ ፡ ነበር ።[222] ሕብረ ፡ ሰብኡ ፡ ምርቱን ፡ በከፊል ፡ ወይም ፡ በሙሉ ፡ ሲሸጥ ፡ በሚወስንበት ፡ ጊዜም ፤ እያንዳንዱ ፡ አባል ፡ ከሽያጩ ፡ ዋጋ ፡ ተገቢ ፡ ድርሻውን ፡ የማግኘት ፡ መብት ፡ ተሰጥቶት ፡ ነበር ።

የሕጉ ፡ አርቃቂ ፡ "መሬትን ፡ በተራድዖ ፡ ስለማረስ ፡" የተሰኘውን ፡ ደንብ ፡ ባረቀቁበት ፡ ጊዜ ፡ የ "ኮሎክዝ ፡ ሕግ ፡" የተባለውን ፡ የሩሲያን ፡ ሕግ ፡ መመሪያ ፡ አድርገው ፡ ተጠቅመውበት ፡ እንደነበረ ፡ ይናገራሉ ።[223]

የንዑስ ፡ ክፍል ፡ ፩ ፡ የመጨረሻዎቹ ፡ ቁጥሮች ፡ ሁለት ፡ ጉዳዮችን ፡ ይመለከታሉ ። አንደኛው ፤ የኅብረቱ ፡ አባሎች ፡ ባንድ ፡ ለማንም ፡ ባልተሰጠ ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ መሬት ፡ ላይ ፡ ስላላቸው ፡ መብትና ፡ ግዴታ ፡ ነው ። መሠረታዊው ፡ ሕግ ፤ ማንኛውም ፡ አባል ፡ ቢሆን ፡ በእንዲህ ፡ ያለው ፡ መሬት ፡ ላይ ፡ የመጠቀምና ፡ የመገልገል ፡ መብት ፡ አለው ፡ የሚለው ፡ ነው ።[224] በዚህም ፡ መሠረት ፤ ልማድ ፤ የመንግሥት ፡ ሕግና ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ ደንቦች ፡ በሚፈቅዱት ፡ መሠረት ፡ ማንኛውም ፡ አባል ፡ ለግጦሽ ፡ በተመደበው ፡ የኅብረቱ ፡ መሬት ፡ ላይ ፡ ከብቶቹን ፡ ሊያሰማራ ፡ ከሚካውም ፡ ሥፍራ ፡ ለማገዶ ፡ የሚሆን ፡ እንጨት ፡ ሊለቅም ፡ መብት ፡ ነበረው ።[225] በሌላ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፤ ኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ በመሬቱ ፡ ላይ ፡ ከሚሠማሩት ፡ የቀንድ ፡ ከብቶች ፡ ከሚገኘው ፡ ቆዳ ፡ ከሩብ ፡ የማይበልጠውን ፡ ያህል ፡ የመካፈል ፡ መብት ፡ ሊኖረው ፡ ይችል ፡ ነበር ።

ሁለተኛው ፡ ይህ ፡ ንዑስ ፡ ክፍል ፡ የሚመለከተው ፡ ጉዳይ ፡ ደግሞ ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ አባሎች ፡ በኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ ጠቅላላ ፡ ንብረት ፡ ላይ ፡ ያሏቸውን ፡ መብቶች ፡ ነበር ። እነዚህ ፡ መብቶች ፡ የግል ፡ ነበሩ ፤ ማለትም ፤ የተሰጡት ፡ ለያንዳንዱ ፡ አባልና ፡ አብረውትም ፡ ለሚኖሩት ፡ ሰዎች ፡ ጥቅም ፡ ሲባል ፡ ብቻ ፡ ነበር ።[226] ሊሸጡ ፡ ወይም ፡ በመያዣነት ፡ ሊሰጡ ፡ አይችሉም ፤[227] ባለመብቶቹ ፡ የሞቱ ፡ እንደሆነ ፡ መብታቸው ፡ ከመሞታቸው ፡ በፊት ፡ አብረዋቸው ፡ ይኖሩ ፡ ለነበሩት ፡ ሰዎች ፡ ይተላለፉሉ ፤[228] እንዲህ ፡ ያሉ ፡ ሰዎች ፡ በሌሉ ፡ ጊዜ ፡ ግን ፡ መብቶቹ ፡ ለማህበሩ ፡ ተመላሽ ፡ እንዲሆኑ ፡ ታቅዶ ፡ ነበር ።[229]

የመጨረሻ ፡ የሆነው ፡ ንዑስ ፡ ክፍል ፡ ፫ ፡ (ከቁጥር ፡ ፲፫—፲፰) የሚመለከተው ፤ የኅብረት ፡ የሆነ ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ ባላቸው ፡ ክፍሎች ፡ ላይ ፡ የሚደረገውን ፡ ቁጥጥር ፡ ነበር ። በያንዳንዱ ፡ ጠ/ግዛት ፡ ዋና ፡ ከተማ ፡ ውስጥ ፡ የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ የእ

---

221. ከዚያው ፤ ቍጥር ፡ ፳፫ ።
222. ከዚያው ፡ ቍጥር ፡ ፳፯ ።
223. ዳቪድ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፵፩ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፫—፬ ።
224. ዳቪድ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፫ ፡ የተጠቀሰው ፤ ቍጥር ፡ ፳፱ ።
225. ከዚያው ፡ ቍጥር ፡ ፭ ፡ እና ፡ ፳፮ ።
226. ከዚያው ፤ ቍጥር ፡ ፳፫ ።
227. ከዚያው ፤ ቍጥር ፡ ፳፬ ።
228. ከዚያው ፡ ቍጥር ፡ ፳፭ ፡ እና ፡ ፳፯ ።
229. ከዚያው ፤ ቍጥር ፡ ፳፯ ።

ርሻ ፡ መሬቶች ፡ ጽሕፈት ፡ ቤት ፡ እንዲከፈት ፡ እና ፡ ይህም ፡ ጽ/ቤት ፡ ከጠ/ ግዛቱ ፡ አስተዳደር ፡ ጋር ፡ የተያያዘ ፡ እንዲሆን ፡ ታስቦ ፡ ነበር ። በየቦታው ፡ የሚገኙ ትን ፡ ጽሕፈት ፡ ቤቶችን ፡ ለመምራትና ፡ ለማስተባበር ፡ አንድ ፡ የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፡ ክፍል ፡ በእርሻ ፡ ሚኒስቴር ፡ ውስጥ ፡ ሊቋቋም ፡ ታቅዶም ፡ ነበር ።[230]

የያንዳንዱ ፡ ጽ/ቤትም ፡ ተግባር ፡ በጠ/ግዛቱ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙትን ፡ የኅብረት የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶችን ፡ መኖር ፡ ማረጋገጥና ፡ ኅብረ ፡ ሰብኡም ፡ የልማት ፡ ሥራ ውን ፡ የሚያሻሽልበትን ፡ ዘዴ ፡ በመፈለግ ፡ መርዳት ፡ ነበር ።[231] በተጨማሪም ፡ ኅብረ ሰብኡ ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ ማግኘቱን ፡ ማረጋገጥ ፡ የነዚሁ ፡ ጽ/ቤቶች ፡ ተቀዳሚ ፡ ተግባር ፡ ነበር ።[232] አንድ ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ አባል ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ እንዲዘጋጅ ፡ ከጠየቀ ፡ በኋላ ፡ ጠቅላላ ፡ ስብሰባው ፡ በረቂቁ ፡ ውስጥ ፡ በተመለከተው ጊዜ ፡ አዘጋጅቶ ፡ መስጠት ፡ የተሳነው ፡ እንደሆነ ፤ ወይንም ፡ ኅብረቱ ፡ ደንብ ፡ እንዲ ሰጠው ፡ በጠየቀ ፡ ጊዜ ፤ ጽ/ቤቱ ፡ ጥያቄውን ፡ በመቀበል ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ እንዲሰጥ ፡ ተደንግጎ ፡ ነበር ። ይህም ፡ የሚሰጠው ፡ መተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ በእርሻ ፡ ሚኒስቴር ፡ የተዘጋጀ ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ።[233]

የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፡ ያሏቸው ፡ ክፍሎችን ፡ ጽሕፈት ፡ ቤቶቹ ፡ የሚቆጣጠሩት ፡ በጠቅላላ ፡ ስብሰባቸው ፡ በኩል ፡ ነበር። ተመልካች ፡ ለመላክ ፡ ይችል ፡ ዘንድ ፡ እያንዳንዱ ፡ ጽ/ቤት ፡ ጉባዔ ፡ ከመደረጉ ፡ አስቀድሞ ፡ ጉዳዩን ፡ እንዲ ያውቅ ፡ መደረግ ፡ ነበረበት ።[234] በተጨማሪም ፡ ጉባዔው ፡ ተሰብስቦ ፡ ውሳኔ ፡ ከሰጠ በት ፡ ጊዜ ፡ አንስቶ ፡ እስከሦስት ፡ ወር ፡ ድረስ ፡ ኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ ውሳኔውን ፡ ለጽ/ ቤቱ ፡ ማስታወቅ ፡ ነበረበት ። ይህም ፡ የሚደረገው ፡ ውሳኔው ፡ ለጽ/ቤቱ ፡ ይተላለ ፋል ፡ የሚል ፡ ሕግ ፡ ሲኖር ፡ ነው ።[235] ውሳኔው ፡ ሕግን ፡ ወይም ፡ ደንብን ፡ የሚፃ ረር ፡ ሆኖ ፡ ሲያገኘው ፤ ጽ/ቤቱ ፡ ጉዳዩን ፡ ፍ/ቤት ፡ በመውሰድ ፡ መቃወሚያ ፡ የማቅ ረብ ፡ መብት ፡ ነበረው ።[236]

በመጨረሻም ፤ የእርሻ ፡ ሚኒስቴር ፡ ሕግን ፡ ሳይተላለፍ ፡ የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ የእ ርሻ ፡ መሬቶች ፡ ያሏቸውን ፡ ክፍሎች ፡ በሚገባ ፡ ለመቆጣጠር ፡ የሚያስችሉ ፡ ብሎ ፡ የሚገምታቸውን ፡ ደንቦችና ፡ እርምጃዎች ፡ በማዘጋጀት ፡ ለጽ/ቤቶቹ ፡ ለማስተላለፍ፡ አስፈላጊው ፡ ሥልጣን ፡ ተሰጥቶት ፡ ነበር ።[237]

<u>ክፍል ፡ ፫ ፤ ረቂቁ ፡ ስለምን ፡ ተቀባይ ፡ እንዳጣ ፤</u>[238]

በመሠረቱ ፡ የፍትሐ ፡ ነገሥቱ ፡ ኮሚሲዮን ፡ የሕጉን ፡ ረቂቅ ፡ ሳይቀበል ፡ የቀረ በት ፡ ምክንያት ፡ ሕዝቡ ፡ ሳያስበው ፡ የቀድሞ ፡ ልማዱን ፡ በፍጹም ፡ እርግፍ ፡ አድ

---

230. ከዚያው ፤ ቍጥር ፡ ፹፫ ።
231. ከዚያው ፤ ቍጥር ፡ ፹፬ ፡ (፪) ።
232. ከዚያው ፤ ቍጥር ፡ ፹፮ ።
233. ከዚያው ፤ ቍጥር ፡ ፹፯ ፡ እና ፡ ፹፰ ።
234. ከዚያው ፤ ቍጥር ፡ ፹፱ ።
235. ከዚያው ፤ ቍጥር ፡ ፺ ።
236. ከዚያው ፤ ቍጥር ፡ ፺፩ ።
237. ከዚያው ፤ ቍጥር ፡ ፺፪ ። ቍጥር ፡ ፺፫ ፡ ቅጣትን ፡ የሚወስን ፡ ነው ። ለጽ/ቤቱ ፡ ሊተላለፍ ፡ የሚገባውን ፡ በረቂቁ ፡ የተመለከተውን ፡ ጉዳይ ፡ ሳያስታውቁ ፡ የሚቀሩ ፡ ዲሬክተሮች ፡ በወንጀለኛነት ፡ ይቀጣሉ ፤ ሲል ፡ ቍጥር ፡ ፺፫ ፡ ይደነግጋል ።
238. የፍትሐ ፡ ነገሥቱ ፡ ኮሚሲዮን ፡ የሕጉን ፡ ረቂቅ ፡ ያልተቀበለበትን ፡ ምክንያት ፡ የሚያስረዳ ፡ ሰነድ ፡ የዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ደራሲ ፡ ሊያገኝ ፡ አልቻለም ። የመጨረሻው ፡ ረቂቅ ፡ ከዚህ ፡ የሚከተለውን ፡ መክ ፈቻ ፡ ዐረፍተ ፡ ነገር ፡ ብቻ ፡ ይዞ ፡ ይገኛል ፤ "የሚከተለው ፡ ድንጋጌ ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥ ር ፡ ፶፩ ፡ ፈንታ ፡ የሚተካ ፡ ነው ።" ስለዚህ ፡ በዚህ ፡ ንዑስ ፡ ክፍል ፡ የመጀመሪያው ፡ አንቀጽ ፡ ውስጥ፡ የምናመለክተው ፡ ሁሉ ፡ ከቃል ፡ ጥያቄ ፡ በተሰበሰበ ፡ መረጃ ፡ ላይ ፡ የተመሠረተ ፡ ነው ።

ርጐ ፡ እንዲተው ፡ የሚያደርግ ፡ መስሎ ፡ ስለታየው ፡ ነበር ። ረቂቁ ፡ ይህን ፡ ስሜት ፡ ሊፈጥር ፡ የቻለበት ፡ አንዱ ፡ ምክንያት ፡ ዝርዝር ፡ ጉዳይ ፡ ያዘለና ፡ በጣም ፡ ረጅም ፡ በመሆኑ ፡ ነው ። በጉባዔው ፡ ዘንድ ፡ የነበረው ፡ ስጋት ፡ የሕጉ ፡ ረቂቅ ፡ የሚመለከታቸው ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ ክፍሎች ፡ የረቂቁን ፡ ዓላማ ፡ ለመረዳትና ፡ አዳዲሶቹን ፡ ሀሳቦችም ፡ ለመቀበል ፡ አይችሉ ፡ ይሆናል ፡ የሚለው ፡ ነበር ። ሕጉ ፡ ከመዘጋጀቱ ፡ በፊት ፡ የተባሉት ፡ ክፍሎች ፡ ውሳኔ ፡ በሚያስተላልፉበት ፡ ጊዜ ፡ ይጠቀሙበት ፡ የነበረውን ፡ ልማዳዊ ፡ ሥርዓት ፡ በፍጹም ፡ እንዲለውጡ ፡ የሚያደርጓቸውን ፡ ስለ ፡ "ጉባዔ ፡" እና ፡ ስለ ፡ "እኩልነት" የተረቀቁትን ፡ ቁጥሮች ፡ እዚህ ፡ ላይ ፡ እንደመረጃ ፡ መጥቀስ ፡ ይቻላል ። በልማድ ፡ መሠረት ፡ ጥቂት ፡ ሽማግሌዎች ፡ ተሰብስበው ፡ በመግባባት ፡ ውሳኔ ፡ እንደሚያስተላልፉ ፡ የታወቀ ፡ ነው ። ስለዚህም ፡ የኅብረት ፡ የሆነ ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ ያላቸው ፡ ክፍሎች ፡ ውሳኔ ፡ በሚያስተላልፉበት ፡ ጊዜ ፡ ሁሉ ፣ "አንድ ፡ ሰው ፡ አንድ ፡ ድምጽ ፡ ይኖረዋል ፡" ወይም ፡ "በድምጽ ፡ ብልጫ ፡ ይወሰናል ፡" በሚሉት ፡ መመሪያት ፡ አለባቸው ፡ ብሎ ፡ ማወጅ ፣ ለተባሉት ፡ ክፍሎች ፡ ልማድም ፡ ሆነ ፡ ባህል ፡ ፍጹም ፡ እንግዳና ፡ ባዕድ ፡ ይሆናል ፤ የሚል ፡ አስተሳሰብ ፡ ሳይኖር ፡ አልቀረም ። ባጭሩ ፣ እንዲገለገልበት ፡ የታቀደው ፡ ሕዝብ ፡ ከረቂቁ ፡ እጅግ ፡ ወደኋላ ፡ የቀረ መስሎ ፡ ስለታየ ፣ ረቂቁ ፡ ተቀባይ ፡ ሳያገኝ ፡ ቀርቷል ።[239] ረቂቁ ፡ ተቀባይ ፡ እንዳያገኝ ፡ ሊያደርጉ ፡ የሚችሉ ፡ ሌሎች ፡ ምክንያቶችም ፡ አይጠፉም ።

በረቂቁ ፡ ውስጥ ፡ የተመለከቱትን ፣ በያንዳንዱ ፡ ጠ/ግዛት ፡ ሊቋቋሙ ፡ ታስበው፡ የነበሩትን ፡ ጽ/ቤቶች ፡ ማቋቋም ፡ ከባድ ፡ ወጪ ፡ ያስከትላል ፣ የሚል ፡ ፍርሐትም ፡ ኖሮ ፡ ይሆናል ። በዚህም ፡ ረገድ ፡ መንግሥት ፡ አስፈላጊውን ፡ ገንዘብና ፡ የሰው ፡ ኃይል ፡ ለማቅረብ ፡ አልተዘጋጀ ፡ ይሆናል ።

ጉዳዩ ፡ ከሚመለከታቸው ፡ ክፍሎች ፡ ብዙዎቹ ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንቦቻቸውን ፡ ለመደንገግ ፡ ረዥም ፡ ያለ ፡ ጊዜ ፡ ሊወስድባቸው ፡ ስለሚችል ፣ ረቂቁ ፡ በተለይም ፡ ከክፍል ፡ ፪-፫ ፡ ያሉት ፣ ሳይታሰቡ ፡ በድንገት ፡ ከሥራ ፡ ላይ ፡ መዋላቸው ፡ አይቀርም፣ የሚል ፡ ሌላ ፡ ፍርሃትም ፡ ሊኖር ፡ ይችላል ። ይህም ፡ ፍርሃት ፣ የሕጉ ፡ ረቂቅ ፡ በቂ ፡ ጊዜና ፡ ማስጠንቀቂያ ፡ ሳይሰጥ ፡ ጉልህ ፡ የሆኑ ፡ ከልማድ ፡ የራቁ ፡ ድንጋጌዎችን ፡ ከማዘሉ ፡ የሚመነጭ ፡ ነው ።

የሕጉ ፡ ረቂቅ ፡ እግብ ፡ ሊያደርስ ፡ ያቀዳቸው ፡ ሁለት ፡ ዓላማዎችን ፡ መሆኑን ፡ እዚህ ፡ ላይ ፡ ማስታወስ ፡ ይገባል ፤ አንደኛ ፡ የልማድን ፡ ጉድለቶችን ፡ ሊያሟላ ፡ ሲሆን ፣ ቀደም ፡ ሲል ፡ እንደተገለጠው ፣ በዚህ ፡ ረገድ ፡ በሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ በመመሪያት ፡ ነበር ። እነዚህ ፡ ማሟያ ፡ እንዲሆኑ ፡ የታቀዱት ፡ ደንቦች ፡ ሊለወጡ ፡ ወይም ፡ ተፈጻሚነት ፡ እንዳይኖራቸው ፡ ሊደረጉ ፡ የማይችሉ ፣ ማንኛውም ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ ሊያከብራቸው ፡ የሚገባ ፡ ነበሩ ። ሁለተኛም ፣ የራሳቸውን ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ ለመደንገግ ፡ ለማይችሉ ፡ ማህበሮች ፡ ረቂቁ ፡ እንደመሸጋገሪያ ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ሆኖ ፡ ሊያገለግል ፡ እንዲችል ፡ ሆኖ ፡ የተዘጋጀ ፡ ነበር ።

ከዚህ ፡ በላይ ፡ የተዘረዘሩት ፡ ምክንያቶች ፡ ሁሉ ፡ ረቂቁን ፡ ላለመቀበል ፡ በቂ ፡ ምክንያቶች ፡ ይሆናሉ ፣ ብሎ ፡ የዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ደራሲ ፡ አያምንም ። እንዲያውም ፡ ረቂቁን ፡ ባለመቀበሉ ፡ የፍትሐ ፡ ነገሥቱ ፡ ኮሚሲዮን ፡ ብልህ ፡ ከመሆን ፡ የራቀ ፡ መስሎ፡

---

239. ለክቡር ፡ አፈንጉሥ ፡ ቅጣው ፡ ይታጠቁ ፡ ከቀረበ ፡ የቃል ፡ ጥያቄ ፡ የተገኘ ። ክቡርነታቸው ፡ የፍትሐ፡ ነገሥቱ ፡ ኮሚሲዮን ፡ አባል ፡ ከመሆናቸውም ፡ በላይ ፤ የምክር ፡ ቤቶቹ ፡ በፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ላይ፡ ይነጋገሩ ፡ በነበሩበት ፡ ወቅት ፡ የሥራው ፡ ኃላፊ ፡ በመሆን ፡ ተገኝተው ፡ ነበር ።

ታይቶታል ። የሕጉ ፡ ረቂቅ ፡ እንዲያስወግዳቸው ፡ የታቀዱትን ፡ ችግሮች ፡ ስንገምት ፣ ረቂቁ ፡ መጠነኛ ፡ ማሻሻያ ፡ ተደርጐበት ፡ ሊቀበሉት ፡ የሚቻል ፡ ይመስለናል ። ይህንንም ፡ የምንለው ፡ ሁለት ፡ ዋና ፡ ዋና ፡ ምክንያቶችን ፡ ተመርኩዘን ፡ ነው ።

የመጀመሪያው ፡ የተመሠረተው ፡ በረቂቁ ፡ በራሱ ፡ ላይ ፡ ነው ። ይህ ፡ ረቂቅ ፡ ዋና ፡ ዋናዎቹን ፡ ልማዳዊ ፡ ሕጐች ፡ አቀነባብሮ ፡ እንዲይዝ ፡ የታቀደ ፡ ሲሆን ፣ በእርግጥም ፡ እነዚህን ፡ የያዘ ፡ ነበር ። ለረቂቁ ፡ መነሻ ፣ መመሪያና ፡ የሀሳብ ፡ ምንጭ ፡ የሆኑት ፡ በዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ክፍል ፡ አንድ ፡ ውስጥ ፡ የተመለከቱት ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ ክፍል ፡ ልማዳዊ ፡ ሕጐች ፡ ነበሩ ። በመሠረቱ ፡ አርቃቂው ፡ ያበረከቱት ፡ አገልግሎት ፡ እነዚህን ፡ ልማዳዊ ፡ ሕጐች ፡ ማቀነባበርንና ፡ የዘመናዊ ፡ ሕግ ፡ መልክ ፡ ማስያዝን ፡ የሚመለከት ፡ ነበር ። ቀደም ፡ ብለን ፡ እንዳመለከትነውም ፣ እነዚህን ፡ ልማዳዊ ፡ ሕጐች ፡ ከሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ጋር ፡ ለማስማማት ፡ ሲባል ፡ የሕጉ ፡ ረቂቅ ፡ አንዳንድ ፡ ለውጦችን ፡ አድርጓል ። በዚህ ፡ ረገድም ፡ ቢሆን ፡ ረቂቁ ፡ አዲስ ፡ የሆኑ ፡ ሀሳቦችን ፡ አመጣ ፣ የሚያሰኝ ፡ ነገር ፡ የለም ፡ ምክንያቱም ፡ ረቂቁ ፡ ከሥራ ፡ ላይ ፡ ያዋላቸው ፣ ሁለት ፡ ዓመት ፡ ያህል ፡ ቀደም ፡ ሲል ፡ በታወጀው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ውስጥ ፡ ይገኙ ፡ የነበሩትን ፡ መሠረተ ፡ አሳቦች ፡ ብቻ ፡ ነበር ።

ስለዚህም ፡ ከሕጉ ፡ ረቂቅ ፡ የሚበልጠው ፡ ክፍል ፡ ልማድን ፡ የተከተለ ፡ ስለነበረ ፣ በእርሻ ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ በተሰማራው ፣ ባብዛኛው ፡ ሕዝብ ፡ ዘንድ ፡ በቀላሉ ፡ ተቀባይነትን ፡ ያገኝ ፡ ነበረ ፡ ማለት ፡ ይቻላል ። ዘላን ፡ በሆነው ፡ ሕዝብ ፡ ዘንድም ፡ እንዲሁ ፡ ተቀባይነት ፡ ባላጣ ፡ ነበር ፤ ምክንያቱም ፡ ከሕጉ ፡ ረቂቅ ፡ ደንቦች ፡ ውስጥ ፡ ይህን ፡ ሕዝብ ፡ የሚመለከቱት ፡ ቁጥሮች ፡ እጅግ ፡ የተወሰኑ ፡ ስለሆኑ ፡ ነው ። የረቂቁ ፡ የሚበልጠው ፡ ክፍል ፣ በእርሻ ፡ ሥራ ፡ የሚተዳደሩ ፡ ሰዎችን ፡ የሚመለከት ፡ ስለሆነ ፡ በከብት ፡ እርባታ ፡ ሥራ ፡ በሚተዳደሩ ፡ ሰዎች ፡ መካከል ፡ የሚፈጠረውን ፡ አለመግባባት ፡ ለማስወገድ ፡ እምብዛም ፡ የሚረዳ ፡ አልነበረም ። እነዚህን ፡ የኋለኞችን ፡ሰዎች ፡ የሚመለከቱት ፡ የረቂቁ ፡ ደንቦች ፡ (ለምሳሌ ፤ ስለሣር ፡ የተደነገጉት፡) ማንኛውም ፡ ከብት ፡ አርቢ ፡ ሕዝብ ፡ ሊቀበላቸው ፡ የማይችሉ ፡ አልነበሩም ።

ዳግመኛም ፣ በሕጉ ፡ ሥር ፡ እንዲተዳደሩ ፡ ታቅደው ፡ የነበሩት ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ ክፍሎች ፡ "አዲሱን ፡" የኑሮ ፡ ዘዴ ፡ እንዲቀበሉትና ፡ እንዲላመዱት ፡ ለማድረግ ፡ በተለይ ፡ የታቀዱ ፡ ዘዴዎች ፡ በረቂቁ ፡ ውስጥ ፡ ይገኙ ፡ ነበር ።

ከነዚህም ፡ ዘዴዎች ፡ አንዱ ፡ በቁጥር ፡ ፯ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኘው ፡ ነው ። አንድ ፡ አባል ፡ የመተዳደሪያ ፣ ደንብ ፡ በሚጠይቅበት ፡ ጊዜ ፡ ማህበሩ ፡ ይህንኑ፡ እንዲያዘጋጅ ፡ የስድስት ፡ ወር ፡ ጊዜ ፡ ተሰጥቶትታል ። እጅግ ፡ "ባሕል ፡ አክባሪ ፡" ከሆኑ ፡ ሰዎች ፡ ዘንድ ፡ የዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ጥያቄ ፡ ለብዙ ፡ ዓመታትም ፡ ላይቀርብ ፡ ይችላል ። አንድ ፡ ማህበር ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንቡን ፡ ለመደንገግ ፡ ከቻለ ፡ ደግሞ ፣ ደንቡ ፡ በሥራ ፡ ላይ፡ የሚውለው ፡ ማህበሩ ፡ "በቂ ፡ ነው ፡ ብሎ ፡ በገመተው"[240] ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ ነበር ።

ሌላው ፡ ዘዴ ፡ ደግሞ ፣ የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፡ ጽሕፈት ፡ ቤት ፡ የሚሰጠውን ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ ለማጥናት ፡ አግባብ ፡ ላላቸው ፡ ክፍሎች ፡ በቁጥር ፡ ፬ ፡ መሠረት ፡ የተሰጠው ፡ የአንድ ፡ ዓመት ፡ ጊዜ ፡ ነው ።

እነዚህ ፡ "የማለማመጃ ፡" ጊዜዎች ፡ በቂ ፡ ሆነው ፡ ባይገኙ ፡ ረዘም ፡ ያለ ፡ ጊዜ ፡ እንዲሰጥ ፡ በማድረግ ፡ ረቂቁን ፡ ማሻሻል ፡ ይቻል ፡ ነበር ።

---

240. ዳቪድ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፬ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፬ ።

በተጨማሪም ፡ የገንዘቡና ፡ የሰው ፡ ኃይሉ ፡ ጉዳይ ፡ ከፍተኛ ፡ ግምት ፡ ሊሰ
ጠው ፡ ባልተገባም ፡ ነበር ። እንዲያውም ፡ ከላይ ፡ የተጠቀሱትን ፡ ጽ/ቤቶች ፡ ማቋቋም ፡
የግድ ፡ አስፈላጊ ፡ አልነበረም ። የኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ ክፍል ፡ የራሱን ፡ ደንብ ፡ ባለ
ማውጣቱ ፡ ወይም ፡ የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፡ ጽሕፈት ፡ ቤት ፡ የተባለ
ውን ፡ ደንብ ፡ ባለመስጠቱ ፡ አንድ ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ ክፍል ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡
ሳይኖረው ፡ የቀረ ፡ እንደሆነ ፡ በሕጉ ፡ ረቂቅ ፡ እንዲተዳደር ፡ ተወስኖ ፡ ነበር ። በዚህም ፡
መሠረት ፡ ጽ/ቤቱን ፡ የሚመለከቱት ፡ ቁጥሮች ፡ ተሠርዘው ፡ የደንቦች ፡ ምንጭ ፡ ተደ
ፈነ ፡ የሚል ፡ ፍርሃት ፡ ለጊዜው ፡ ሳይፈጠር ፡ ረቂቁን ፡ ለመቀበል ፡ ይቻል ፡ ነበር ።[241]

ረቂቁ ፡ በጉባኤው ፡ ዘንድ ፡ ሙሉ ፡ ተቀባይነት ፡ ሊያገኝ ፡ ያልቻለበት ፡ ምክን
ያት ፡ ምናልባት ፡ አርቃቂው ፡ በፈረንሣይና ፡ በእንግሊዝኛ ፡ ቃላት ፡ ሲጠቀሙ ፡
ግልጽ ፡ ባልሆነ ፡ አገባብ ፡ በመሆኑና ፡ በቃላቱም ፡ መካከል ፡ አለመስማማት ፡ የሚ
ታይ ፡ በመምሰሉ ፡ ሳይሆን ፡ አይቀርም ። ለምሳሌ ፡ ከረቂቁ ፡ ቁጥር ፡ ፩ (ማለት ፡ ከፍ
ትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ሺ፬፻፺፱ ፡ ጋር ፡ ከሚመሳሰለው ፡ ቁጥር) አንድ ፡ ሰው ፡
ሊረዳ ፡ የሚችለው ፡ መመሪያ ፡ የሚሰጥ ፡ አንድ ፡ ማዕከላዊ ፡ ባለሥልጣን ፡ ያለበት ፡
የመስኮቦችን ፡ ኮልኮዝ ፡ የመሰለ ፡ የተራድዖ ፡ የእርሻ ፡ ዘዴ ፡ እንዲጀመር ፡ መታቀ
ዱን ፡ ነው ።[242] አለፍ ፡ ይልና ፡ ደግሞ ፡ "በኅብረት፡ (በተራድዖ፡) ማልማትን ፡" ወይንም፡
ደግሞ ፡ "በግል ፡ ማልማት"ን ፡ የሚፈቅደው ፡ የረቂቁ ፡ ቁጥር ፡ ፺፩ ፡ ይገኛል ። እን
ግዲህ ፡ ቁጥር ፡ ፺፩ ፡ የቍጥር ፡ ፩ን ፡ መሠረታዊ ፡ አሳብ ፡ የሚቃረን ፡ መምሰሉ ፡ ግልጥ ፡
ነው ። ምናልባትም ፡ የፍትሐ ፡ ነገሥቱ ፡ ኮሚሲዮን ፡ የሕጉን ፡ ረቂቅ ፡ ሳይቀበለው ፡
የቀረው ፡ ይህ ፡ በረቂቁ ፡ ቁጥሮች ፡ መካከል ፡ የሚታየው ፡ አለመግባባት ፡ የረቂቁን፡
ዓላማ ፡ በግልጽ ፡ ለማየት ፡ እንዳይችል ፡ ስላደረገው ፡ ሳይሆን ፡ አይቀርም ።

ኮሚሲዮኑ ፡ ረቂቁን ፡ ሳይቀበል ፡ የቀረበት ፡ ሌላ ፡ ተጨማሪ፡ምክንያት ፡ ኖሮት፡ቢሆ
ንም ፡ የረቂቁ ፡ ተቀባይ ፡ ማጣት ፡ ያልታሰበ ፡ ውጤት ፡ ያስከተለ ፡ ይመስላል ። በመጀመ
ሪያው ፡ ረቂቅ ፡ ሳይረዱ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፬፻፺፱ ፡ እና ፡ ተከታዮቹ፡
ምን ፡ ዓይነት ፡ ሁኔታ ፡ ለማስተዳደር ፡ እንደታቀዱ ፡ ማወቁ ፡ በጣም ፡ አዳጋች ፡ ነው።

ጊዜ ፡ እያለፈ ፡ ሲሄድ ፡ ሕጉ ፡ የሚመለከታቸውም ፡ ክፍሎች ፡ የቁጥር ፡ ሺ፬፻፺፱
እና ፡ የሚከተሉትንም ፡ ቁጥሮች ፡ ዓላማ ፡ ሲረዱ ፡ ረቂቁን ፡ ተመልሶ ፡ ማየት ፡ አስፈ
ላጊ ፡ የሚሆንበት ፡ ጊዜ ፡ ይመጣ ፡ ይሆናል ። ይልቁንም ፡ ረቂቁ ፡ በቁጥር ፡ ሺ፬፻፺፱እና፡
በሚከተሉት ፡ መሠረት ፡ ሊወጣ ፡ የታቀደው ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ ጥሩ ፡ ሞዴል ፡
ሊሆን ፡ ስለሚችል ፡ ዓላማዎቹን ፡ ባጭሩ ፡ ቀጥሎ ፡ ማመልከት ፡ ጠቃሚ ፡ ነው ።

ከሕጉ ፡ "የረቀቀውን ፡" ክፍል ፡ ወደጐን ፡ ስንተወው ፡ ዓላማው ፡ እንደሚከተ
ለው ፡ ይሆናል ። ማንኛውም ፡ የኅብረት ፡ የሆነ ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ ያለው ፡ የኅብረ ፡
ሰብኡ ፡ ክፍል ፡ የአባሎቹን ፡ መብቶችና ፡ ግዴታዎች ፡ የሚመለከቱትን ፡ የራሱን ፡
ልማዳዊ ፡ ሕጎች ፡ በመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ መልክ ፡ እንዲያወጣ ፡ ማድረግ ፤ ይህንን
ንም ፡ በሚያደርግበት ፡ ወቅት ፡ አስነዋሪ ፤ በሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ውስጥ ፡ ከሚገኙት ፡
ለእድገት ፡ ይጠቅማሉ ፡ ከሚባሉ ፡ መሠረታውያን ፡ ሀሳቦች ፡ ጋር ፡ የማይስማሙና ፡

---

241. ሌላው ፡ ምርጫ ፡ ደግሞ ፡ ረቂቁን ፡ ተቀብሎ ፡ ለተወሰነ ፡ ጊዜ ፡ ከሥራ ፡ ላይ ፡ እንዳይውል ፡ ማድረጉ ፡
ነበር ። የማይንቀሳቀሱ ፡ ንብረቶች ፡ ማስመዝገብን ፡ የሚመለከተውን ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩን ፡ አንቀጽ ፡
ዐሥርን ፡ ያገደውን ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ፲ሺ፲፻፳፲ን ፡ ይመለከቷል ።
242. ወደፊት ፡ እንደምንመለከተው ፡ ሁሉ ፤ በመጨረሻውም ፡ ሆነ ፡ በመጀመሪያው ፡ ረቂቅ ፡ ውስጥ ፡ "የኅብ
ረት ፡ ሥራ ፡" ለሚለው ፡ ሐረግ ፡ ይህ ፡ ትክክለኛ ፡ ትርጉሙ ፡ <u>አይደለም</u> ።

ተገቢ ፡ ያልሆኑትን ፡ ልማዳዊ ፡ ሕጐች ፡ ለማስቀረት ፡ የታቀዱትን ፡ ግዳጅነት ፡ ያላቸውን ፡ ደንቦች ፡ ማክበር ፡ ይኖርበታል ።

የተባለው ፡ ክፍል ፡ የራሱን ፡ ደንብ ፡ ለማውጣት ፡ የቻለ ፡ እንደሆነ ፡ (ቀደም ፡ ስንል ፡ የመረመርናቸው ፡ በእርሻ ፡ የሚተዳደሩት ፡ ክፍሎች ፡ በቀላሉ ፡ ሊያደርጉት ፡ የሚችሉት ፡ ነው ።) ዘመናዊነት ፡ ጐላ ፡ ብሎ ፡ የሚታይባቸው ፡ በተለይም ፡ ጉባዔዎችንና ፡ የተራድዖ ፡ እርሻን ፡ ከሚመለከቱት ፡ የረቂቁ ፡ ቁጥሮች ፡ አብዛኛዎቹ ፡ ተፈጻሚነት ፡ አይኖራቸውም ። በረቂቁ ፡ ውስጥ ፡ ከንዑስ ፡ ክፍል ፡ ፪—፬ ፡ ያሉትም ፡ ተፈጻሚነት ፡ የሚኖራቸው ፡ የመተዳደሪያው ፡ ደንብ ፡ አከራካሪ ፡ ሲሆን ፡ ወይም ፡ ስለአንድ ፡ ጉዳይ ፡ ድንጋጌ ፡ ሳይኖረው ፡ ሲቀር ፡ ወይም ፡ የተደነገገው ፡ ቁጥር ፡ ሕግን ፡ የሚቃረን ፡ ሆኖ ፡ ሲገኝ <u>ብቻ</u> ፡ ነው ።

የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፡ ያሉት ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ ክፍል ፡ የራሱን ፡ ደንብ ፡ ሳያወጣ ፡ የቀረ ፡ እንደሆነ ፡ ረቂቁ ፡ እንደጊዜያዊ ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ በመሆን ፡ ተፈጻሚነት ፡ ይኖረዋል ።

አንድ ፡ እንደዚህ ፡ ያለ ፡ ክፍል ፡ መሬቱን ፡ በኅብረት ፡ ለማልማት ፡ ቢሻ ፡ ነፃነት ፡ አለው ።[243] ማንኛውም ፡ ክፍል ፡ ቢሆን ፡ መሬቶችን ፡ በኅብረት ፡ (በተራድዖ) ፡ እንዲያለማ ፡ አይገደድም ። እንዲያውም ፡ መሬቶችን ፡ ሸንሽኖ ፡ ለአባሎቹ ፡ በማከፋፈል ፡ በግል ፡ እንዲለሙ ፡ ለማድረግ ፡ ይችላል ። በመጨረሻም ፡ መሬቶችን ፡ በበለጠ፡ ለማልማት ፡ ይችል ፡ ዘንድ ፡ የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ እርሻ ፡ መሬቶች ፡ ያሉት ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ ክፍል ፡ "ለሕዝብ ፡ ጥቅም ፡" በሚሠራ ፡ ጽሕፈት ፡ ቤት ፡ ጥበቃ ፡ ሥር ፡ ይሆናል ። ይህ ፡ ጽ/ቤት ፡ የተባለው ፡ ክፍል ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ ማግኘቱን ፡ ለማረጋገጥ ፡ የተለየ ፡ ኃላፊነት ፡ ይጣልበታል ።

<u>ምዕራፍ ፡ ፪ ፡ ሕግ ፡ ሆኖ ፡ ስለታወጀው ፡ የመጨረሻው ፡ ረቂቅ ፡-</u>

<u>ንዑስ ፡ ክፍል ፡ ፩ ፤ ስለአቀማመጡ ፤</u>

የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ እርሻ ፡ መሬቶች ፡ ያሏቸውን ፡ ክፍሎች ፡ የሚመለከቱት ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ቁጥሮች ፡ ቁጥር ፡ ሺ፬፻፹፱—ሺ፭፻ ፡ የሚገኙት ፡ በ፫ኛው ፡ መጽሐፍ ፡ "በማይንቀሳቀሱ ፡ ንብረቶች ፡ በኅብረት ፡ ስለመጠቀም ፡ "በሚለው ፡ በአንቀጽ ፡ ፱ ፡ ሥር ፡ ነው ። ስለነዚህ ፡ ክፍሎች ፡ ከተደነገገው ፡ ምዕራፍ ፡ ቀደም ፡ ብሎ፡ ስለሕዝብ ፡ አገልግሎት ፡ ንብረትና ፡ ለሕዝብ ፡ አገልግሎት ፡ የሚጠቅሙትን ፡ ሀብቶች ፡ ስለማስለቀቅ ፡ የሚወስኑ ፡ ምዕራፎች ፡ ይገኛሉ ። ከተባለው ፡ ምዕራፍ ፡ በተከታታይነት ፡ ደግሞ ፡ ሌሎች ፡ ሁለት ፡ "በኅብረት ፡ የመጠቀም ፡" ዘዴዎችን ፡ የሚመለከቱ ፡ ሁለት ፡ ምዕራፎች ፡ ይገኛሉ ። እነዚህም ፡ በምዕራፍ ፡ ፫ ፡ ሥር ፡ የሚገኘው ፡ "በመንግሥት ፡ የታወቁ ፡ የመሬት ፡ ባለሀብቶች ፡ ማኅበር ፡" እና ፡ በምዕራፍ ፡ ፬ ፡ ሥር የሚገኘው ፡ "የከተማ ፡ ክልል ፡ የሆኑ ፡ ሥፍራዎች ፡" ናቸው ። በፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ በአንቀጽ ፡ ፱ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙት ፡ አራቱ ፡ ምዕራፎች ፡ እነዚህ ፡ መሆናቸው ፡ ነው ።

243. ይህ ፡ እርምጃ ፡ የተራድዖ ፡ የእርሻ ፡ ሥራ ፡ ወደፊት ፡ ሊጀመር ፡ እንዲችል ፡ ተስማሚ ፡ የሆነ ፡ መሠረት ፡ ለመጣል ፡ መታቀዱ ፡ ግልጥ ፡ ነው ።

ንዑስ ፡ ክፍል ፡ ፪ ፤ "የኅብረት ፡ ባለሀብትነት" በፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሥር ፡ ስላለው ፡ ሕጋዊ ፡ አቋም ፤

ስለ ፡ "ኅብረት ፡ ባለሀብትነት ፡" እስካሁን ፡ የተደረሰው ፡ ጽሑፍ ፡ አነስተኛ ፡ ከመሆኑም ፡ በላይ ፡ የተማታና ፡ ያልተጣራ ፡ ሆኖ ፡ ይገኛል ። የተለዩ ፡ ሕጋዊ ፡ ሁኔታ ዎችን ፡ ለመግለጽ ፡ በተወሰነ ፡ አገባብ ፡ ሕጉ ፡ የሚጠቀምባቸው ፡ ቃላት ፡ ምርጫ ፡ ሳይደረግ ፡ በዘፈቀደ ፤ የኅብረት ፡ (ኮሙናል ፡) ባለሀብትነትንም ፡ ለማስረዳት ፡ ከጥ ቅም ፡ ላይ ፡ ውለው ፡ ይገኛሉ ።

አስቀድመን ፡ በፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ሥር ፡[244] የግልና ፡ የኅብረት ፡ ባለሀ ብትነት ፡ ስላላቸው ፡ ሕጋዊ ፡ አቋም ፡ ባጭሩ ፡ ምርመራ ፡ ካደረግን ፡ በኋላ ፡ ወደ ፡ ኅብረት ፡ (ኮሙናል ፡) ባለሀብትነት ፡ ሕጋዊ ፡ አቋም ፡ ምርመራ ፡ እንመለሳለን ። "ትር ጓሜ ፡" የሚል ፡ አርእስት ፡ የተሰጠው ፡ ቁጥር ፡ ሺ፪፻፶፯ ፡ ሀብትነትን ፡ "ሲተረጉም ፡" በግዙፍ ፡ ንብረት ፡ ላይ ፡ ከሁሉ ፡ የሰፋ ፡ መብት ፡ ነው ፡ ይለዋል ። ምንም ፡ እንኳን ፡ ከቁጥር ፡ ሺ፪፻፶፯ ፡ የሀብትነትን ፡ መለኪያ ፡ ለማወቅ ፡ ባንችልም ፤ ቁጥር ፡ ሺ፪፻፶፰ ይህ ንኑ ፡ ቃል ፡ ለባለሀብቱ ፡ በተሰጡት ፡ መብቶች ፡ መሠረት ፡ ተርጉሞት ፡ ይገኛል ። እነዚህም ፤ ባለሀብቱ ፡ በንብረቱ ፡ በመሰለው ፡ መንገድ ፡ ሊገለገልበት ፤ ሊጠቀምበ ትና ፡ ዋጋ ፡ ተቀብሎም ፡ ሆነ ፡ ዋጋ ፡ ሳይቀበል ፡ በንብረቱ ፡ ሊያዝበት ፡ የመቻሉ ፡ መብት ፡ ናቸው ። በላያቸውም ፡ ገደብ ፡ ተደርጎባቸዋል ።[245] ስለዚህ ፤ በጠቅላላ ፡ አነ ጋገር ፡ ጥንትም ፡ የባለሀብቶች ፡ ናቸው ፡ ተብለው ፡ የሚገመቱትን ፡ ሦስት ፡ መብቶች ፡ ማለት ፤ የመገልገል ፤ የመጠቀምና ፡ የማዘዝን ፡ መብት ፤ ሕጉ ፡ አክብሮ ፡ ይገኛል ።

በተጨማሪም ፤ ሕጉ ፡ የጋራ ፡ ባለሀብትነትን ፤ ማለትም ፡ ለአንድ ፡ ነገር ፡ ከአ ንድ ፡ የሚበልጡ ፡ ሰዎች ፡ ባለሀብት ፡ የሚሆኑበትንም ፤ ሁኔታ ፡ ይደነግጋል ።[246] የጋራ ፡ ሀብትነትም ፤ ጊዜያዊ ፡ ወይም ፡ ምንጊዜም ፡ የማይከፋፈል ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ። የመጀመሪያው ፡ ዓይነት ፡ የጋራ ፡ ባለሀብትነት ፡ ከባለሀብቶቹ ፡ ፍላጐት ፡ በሚመ ነጭ ፡ ስምምነት ፡ ላይ ፡ የሚመሠረት ፡ ነው ።[247] በሁለተኛው ፡ ዓይነት ፡ የጋራ ፡ ባለ ሀብትነት ፡ ውስጥ ፡ ግን ፡ ይህ ፡ ስምምነት ፡ ላይኖር ፡ ይችላል ።[248]

ጊዜያዊ ፡ የሆነ ፡ ወይም ፡ ምንጊዜም ፡ የማይከፋፈል ፡ ንብረት ፡ የጋራ ፡ ባለሀብት ፡ ንብረቱ ፡ እንዲያገለግል ፡ በተመደበበት ፡ ዓላማ ፡ መሠረት ፡ በነፃ ፡ ሊገለገልበት ፡ ይች ላል ። በተጨማሪም ፡ እያንዳንዱ ፡ የጋራ ፡ ባለሀብት ፡ ከንብረቱ ፡ የሚገኘውን ፡ ፍሬ ፡ ለመካፈል ፡ መብት ፡ አለው ።[249] የጋራ ፡ የሆነውን ፡ ንብረት ፡ ለመሸጥ ፤ ለማስተላ ለፍ ፡ ወይም ፡ በዋስትና ፡ ለማስያዝ ፡ ወይም ፡ ንብረቱ ፡ የተመደበበትን ፡ አገልግሎት ፡ ለመለወጥ ፡ ሲፈለግ ፡ ግን ፡ ጊዜያዊ ፡ የሆኑ ፡ የጋራ ፡ ባለንብረቶች ፡ ሁሉ ፡ መስማ ማት ፡ አለባቸው ። ስለዚህም ፡ አንድ ፡ ጊዜያዊ ፡ የጋራ ፡ ባለሀብት ፡ ብቻ ፡ እንኳን ፡ ሀሳቡን ፡ ያልተቀበለው ፡ እንደሆን ፡ ንብረቱን ፡ ለመሸጥ ፡ ለማስተላለፍ ፡ ወይም ፡ የተመ

244. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ፫ኛ ፡ መጽሐፍ ፤ አንቀጽ ፡ ፯ ፡ እና ፡ ፰ ፡ እንደ ፡ ቅደም ፡ ተከተላቸው ።
245. በተለይ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ሺ፪፻፶፱ ፤ ሺ፪፻፷፩ ፤ እና ፡ ሺ፪፻፷፪ን ፡ ከነተከታዮቹ ፡ ያነጻጽ ሯል ።
246. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ሺ፪፻፸፪ ፡ (፩) ።
247. ይህን ፡ ከፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ሺ፪፻፸፫ ፡ መረዳት ፡ ይቻላል ።
248. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ሺ፪፻፹፯ ፤ ሺ ፪፻፹፯ ።
249. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ሺ፪፻፸፫ ።

ደበበትን ፡ ዓላማ ፡ ለመለወጥ ፡ አይቻልም ።[250] ይሁን ፡ እንጂ ፡ ምንጊዜም ፡ የማይከፋ ፈል ፡ ንብረት ፡ የጋራ ፡ ባለሀብት ፡ ተመሳሳይ ፡ መብት ፡ የለውም ። ይህም ፡ የተደረገ በት ፡ የባለሀብትነቱን ፡ መሠረታዊ ፡ አቋም ፡ በማመዛዘን ፡ ነው ።

ማንኛውም ፡ ዓይነት ፡ የጋራ ፡ ባለሀብትነት ፡ ቢሆን ፡ አንድ ፡ አጠቃላይ ፡ መለያ፡ አለው ፤ ይኸውም ፡ የጋራ ፡ ባለሀብቶቹ ፡ ባለሀብትነታቸው ፡ በንብረቱ ፡ ላይ ፡ በመላ ፡ መሆኑ ፡ ነው ። ስለዚህም ፡ የያንዳንዱ ፡ ባለሀብት ፡ ድርሻ ፡ ግዙፍ ፡ በመሆን ፡ አይታ ይም ፤ አይዳሰስም ። "የያንዳንዱ ፡ የጋራ ፡ ባለንብረት ፡ ድርሻ ፡ የንብረቱ ፡ ገሚስ ፣ ሲሶ ፣ ሩብ ፡ ወዘተ ፡ እየተባለ ፡ በሂሳብ ፡ ክፍልፋይ ፡ ይገለጣል ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ይህ ንን ፡ ክፍልፋይ ፡ በንብረቱ ፡ ላይ ፡ እንደሚታይ ፡ እንደሚዳሰስ ፡ አድርጎ ፣ 'ይኸውና፥ ከንብረቱ ፡ ከዚህ ፡ ወገን ፡ ላይ ፡ ይገኛል ፤' ብሎ ፡ ማመልከት ፡ አይቻልም ። እያንዳ ንዱ ፡ ክፍልፋይ ፡ በጠቅላላው ፡ በንብረቱና ፡ በእያንዳንዱ ፡ ቅንጣት ፡ ውስጥ ፡ የሚኖር፡ ነው ።" (አንክሮው ፡ የደራሲው ፡ ነው ።)[251] ስለዚህም ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡[252] ስለያ ንዳንዱ ፡ የጋራ ፡ ባለሀብት ፡ ድርሻ ፡ በሚደነግግበት ፡ ጊዜ ፡ ድርሻውን ፡ እንደማይ ታይ ፡ ረቂቅ ፡ መብትና ፡ በያንዳንዱም ፡ የሀብቱ ፡ ቅንጣት ፡ አካል ፡ ላይ ፡ እንደተመ ሠረተ ፡ በማድረግ ፡ ነው ።

እዚህ ፡ ላይ ፡ አጥብቆ ፡ ማሳሰብ ፡ የሚያስፈልገው ፡ ለግል ፡ ባለንብረቶች ፡ የተሰ ጡት ፡ ሦስቱ ፡ ሥልጣኖች ፡ በሕጉ ፡ ሥር ፡ የጋራ ፡ ባለሀብቶች ፡ እንዲካፈሏቸው ፡ መደ ረጉን ፡ ነው ። ሕጉ ፡ ከዚህም ፡ አልፎ ፡ የጋራ ፡ ባለሀብቶች ፡ የሀብታቸውን ፡ የአስተዳ ደር ፡ ሥራ ፡ "በአንድነት ፡" "እንዲመሩት" ፡ ይደነግጋል ።[253]

በክፍል ፡ አንድ ፡ የተመለከትናቸውን ፡ የጎሣ ፡ የዘር ፡ ወይም ፡ የመንደር ፡ መሬቶ ችን ፡ ሁኔታ ፡ ሕጉ ፡ በጋራ ፡ ባለሀብትነት ፡ ሥር ፡ አለመጨመሩ ፡ ግልጽ ፡ ነው ፤ ምክንያቱም ፡ በነዚህ ፡ መሬቶች ፡ ላይ ፡ ጸንቶ ፡ የኖረውን ፡ መብት ፡ ተቀብሎ ፡ አይ ታይምና ።

ከጎሣ ፣ ከዘር ፡ ወይም ፡ ከመንደር ፡ መሬቶች ፡ ላይ ፡ የግለ ፡ ሰብኡ ፡ አባሎች ፡ ሁሉ፡ የተወሰነ ፡ ድርሻ ፡ እንዳላቸውና ፡ በድርሻቸውም ፡ ላይ ፡ ፍጹም ፡ የሆነ ፡ በግል ፡ የመጠ ቀምና ፡ የመገልገል ፡ መብት ፡ እንዳላቸው ፡ ተመልክተናል ። እያንዳንዱ ፡ አባል ፡ የየ ራሱን ፡ ድርሻ ፡ እንደፈቀደ ፡ ሊያለማው ፤ ወይም ፡ ለግጦሽ ፡ የሚሆን ፡ ድርሻውን ፡ ባሻው ፡ መንገድ ፡ ሊጠቀምበት ፡ መቻሉንም ፡ ተገንዝበናል ። ማንኛውም ፡ የዚያ ፡ ሰው ፡ ዘር ፡ የሆነ ፡ ሌላ ፡ አባል ፡ ያቺን ፡ ቁራጭ ፡ መሬት ፡ ያለባለመብቱ ፡ ፈቃድ ፡ ሊገለገልባት ፡ አይችልም ።

ስለዚህ ፣ ሕጉ ፡ ስለጋራ ፡ ባለሀብትነት ፡ የሚወስናቸው ፡ መሠረተ ፡ ሐሳቦች ፣ የመ ንደር ፡ ወይም ፡ የዘር ፡ ርስት ፡ የሆነ ፡ ሁሉ ፡ ግዙፍ ፡ በሆነ ፡ መንገድ ፡ በመከፋፈሉና ፡ እያንዳንዱም ፡ አባል ፡ በድርሻው ፡ ላይ ፡ ፍጹም ፡ የሆነ ፡ የግል ፡ የመጠቀም ፡ መብት ፡ በመሰጠቱ ፡ ለተባለው ፡ ርስት ፡ አግባብ ፡ ሊኖራቸው ፡ አይችልም ።

"አንድ ፡ ቤተ ፡ ዘመድ ፡" መሬቱን ፡ ለመሸጥ ፡ ወይም ፡ ለማስተላለፍ ፡ ያለው ፡ መብት ፡ እንኳ ፡ ጊዜያዊ ፡ የሆኑ ፡ የጋራ ፡ ባለሀብቶች ፡ ካላቸው ፡ መብት ፡ እጅግ ፡ የተ

250. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ፲፪፻፷፯ ።
251. ጂ ፡ ካርቦኒዬ ፣ ድሯ ፡ ሲቪል ፡ ቶም ፡ ፪ ፡ ሌቢያንዜት ፡ ሌዝ ፡ ኦብሊጋሲዮን ፡ (፲፱፻፶፯) ፡ እ- ኤ- አ- ገጽ ፡ ፹፰ ፡ ፹፱ ። (ትርጉም) ።
252. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ፲፪፻፶፱ ፣ ፲፪፻፷ ።
253. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ፲፪፻፷፩ ።

ለየ ፡ ነው ። አንድ ፡ የዘር ፡ ርስት ፡ የሆነ ፡ መሬት ፡ ያለው ፡ ሰው ፡ የቤተ ፡ ዘመድ ፡ አባሎች ፡ ከተስማሙበት ፡ መሬቱን ፡ ሊሸጥ ፡ ወይም ፡ ሊያስተላልፍ ፡ መቻሉን ፡ ቀደም ፡ ብለን ፡ ተመልክተናል ። ይሁን ፡ እንጂ ፤ ይህ ፡ ደንብ ፡ ለቤተ ፡ ዘመድ ፡ አባ ሎች ፡ የሚሰጠው ፡ መብት ፡ በመጀመሪያ ፡ ደረጃ ፡ እምቢ ፡ የማለትን ፡ ነው ። ስለዚህም፡ ቤተ ፡ ዘመዶቹ ፡ አንድ ፡ ባዕድ ፡ ወደሆነ ፡ ሰው ፡ መሬታቸው ፡ እንዳይተላለፍ ፡ ለማ ድረግ ፡ (ለምሳሌ ፡ በመግዛት) ፡ ባይፈቅዱ ፡ ወይም ፡ (አብዛኛውን ፡ ጊዜ ፡ እንደሚሆነው ሁሉ) ፡ ባይችሉ ፡ ባለመሬቱን ፡ ከመሸጥ ፡ የሚያግደው ፡ ምንም ፡ ነገር ፡ የለም ። በዚህ ፡ መሠረት ፡ የቤተ ፡ ዘመድ ፡ አባሎች ፡ የዘር ፡ ርስት ፡ ከሆነው ፡ ከማንኛውም ፡ ክፍያ ፡ ውስጥ ፡ አንዱም ፡ እንዳይሸጥ ፡ ወይም ፡ እንዳይተላለፍ ፡ ለማድረግ ፡ ያላቸው ፡ መብት ፡ የተወሰነ ፡ ነው ።

ይህ ፡ ሁኔታ ፡ የጋራ ፡ ባለሀብትነትን ፡ ከሚመለከተው ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ፡ ፍጹም ፡ የተለየ ፡ ነው ፤ ምክንያቱም ፡ የጋራ ፡ የሆነውን ፡ ንብረት ፡ ለመሸጥ ፡ ወይም ፡ ለማስተላለፍ ፡ የጋራ ፡ ባለሀብቶች ፡ ሁሉ ፡ ስምምነት ፡ አስፈላጊ ፡ በመሆኑ ፡ ነው ።[254] በሌላ ፡ አነጋገር ፡ አንድ ፡ የጋራ ፡ ባለሀብት ፡ ከተቃወመ ፡ የጋራ ፡ የሆነው ፡ ንብረት ፡ ሊሸጥ ፡ ወይም ፡ ሊተላለፍ ፡ አይችልም ።

በጋራ ፡ ባለሀብቶችና ፡ የመንደርና ፡ የዘር ፡ ርስት ፡ የሆነ ፡ መሬት ፡ ባላቸው ፡ ሰዎች፡ መካከል ፡ ያለው ፡ የመብት ፡ ተመሳሳይነት ፡ እንደሚከተለው ፡ ሊጠቃለል ፡ ይች ላል ፤ ሁለቱም ፡ "ንብረታቸውን ፡" በመሸጥ ፡ ወይም ፡ በማስተላለፍ ፡ ረገድ ፡ ያላቸው፡ መብት ፡ የተወሰነ ፡ ነው ። ከዚህ ፡ በተረፈ ፡ ግን ፡ በሁለቱ ፡ መካከል ፡ ሌላ ፡ የመብት ፡ ተመሳሳይነት ፡ የለም ።

በዚህ ፡ አኳኋን ፡ በዘር ፡ ወይም ፡ በመንደር ፡ መሬቶች ፡ ላይ ፡ ስላለው ፡ የኅብ ረት ፡ መሰል ፡ መብት ፡ ሕጋዊ ፡ አቋም ፡ መመሪያ ፡ የምናገኘው ፡ ሕጉ ፡ ስለጋራ ፡ ባለ ሀብትነት ፡ ከሚደነግጋቸው ፡ ደንቦች ፡ ሳይሆን ፡ የ"መንደር ፡" እና ፡ የ"የጉሣ ፡" መሬቶችን ፡ ከሚመለከቱት ፡ ከሺ፬፻፹፱—ሺ፭፻፪ ፡ ካሉት ፡ ቁጥሮች ፡ ነው ። በነዚ ህም ፡ ቁጥሮች ፡ መሠረት ፡ የዘር ፤ የጉሣ ፡ ወይም ፡ የመንደር ፡ መሬቶች ፡ ሁሉ ፡ "የኅ ብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፡ ያሉት ፡ ክፍል ፡" የሚባል ፡ "ማኅበር ፡" የግል ፡ ንብረት ፡ ሆነው ፡ ይቆጠራሉ ። ይህም ፡ "ማኅበር ፡" የዘር ፡ ርስት ፡ በሚገኝበት ፡ ቀበሌ፡ "ቤተዘመድ" ፤ የመንደር ፡ ርስት ፡ በሚገኝበት ፤ "መንደር ፡" እና ፡ የጉሣ ፡ መሬት፡ በሚገኝበትም ፡ "ጉሣ ፡" እየተባለ ፡ የሚጠራ ፡ ነው ። ስለዚህም ፡ የዘር ፤ የመንደር ፡ ወይም ፡ የጉሣ ፡ የሆኑ ፡ መሬቶችን ፡ "የኅብረት ፡"[255] ወይም ፡ የጋራ ፡[256] ሀብት ፡

---

254. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ሺ፪፻፷፯ ።

255. "የኅብረት ፡ የርስት ፡ ስሪት" ፡ የሚያመለክተው ፡ "---አንድ ፡ የተወሰነ ፡ መሬት ፡ በቤተ ፡ ዘመድ ፤ በጉሣ ፤ ወይም ፡ በመንደር ፡ ባለሀብትነት ፡ ሥር ፡---" መሆኑን ፡ ከዚህ ፡ ቀደም ፡ ተገልጧል ። ሠይፉ ፡ ተክለማርያም ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፩፻፬ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፴፫ ። ይህ ፡ አተረጓጐም ፡ ግልጽና ፡ የተብራራ ፡ አይደለም ።

256. ነቢየ ፡ ልዑል ፡ ክፍሌና ፡ ሌሎቹ ፤ ላንድ ፡ ቲኒየር ፡ ሲስተምስ ፡ ኢን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ኤንድ ፡ አናሊሲስ ፡ ኦፍ ፡ ዘ ፡ ሪፎርምስ ፡ አንደርቴክን ፤ (፲፱፻፷፯ ፡ እ- ኤ- አ- ያልታተመ) ፡ (የማይገኝ) ፤ ገጽ ፡ ፱ ። በዚህ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ ቤተ ፡ ዘመዶች ፡ "ምን ፡ ጊዜም ፡ የማይከፋፈሉ ፡ የመሬት ፡ የጋራ ፡ ባለሀብቶች" ፡ ናቸው ፡ ተብለዋል ። የዚህ ፡ አተረጓጐም ፡ አንድ ፡ ጉልህ ፡ የሆነ ፡ ጉድለት ፤ "ምን ፡ ጊዜም ፡ የማይከፋፈሉ ፡ የጋራ ፡ ባለሀብቶች" ፡ የሚለው ፡ ሐረግ ፡ በሕጉ ፡ ቃል ፡ ታስቦ ፡ ያልነበረ ፡ ትርጉም ፡ መስጠቱ ፡ ነው ። ከቍጥር ፡ ሺ፪፻፷፯ ፡ ጋር ፡ ያነጻጽሯል ። የሕጉ ፡ አርቃቂ ፡ ምን ፡ ጊዜም ፡ የማይከፋፈል ፡ የጋራ ፡ ባለሀ ብትነትን ፡ ሲገልጹ ፤ የሚሰጧቸው ፡ ምሳሌዎች ፡ የውሀ ፡ ጉድጓድን ፤ የመንገድንና ፡ የመቃብር ፡ ቦታ ዎችን ፡ ባለሀብትነት ፡ ናቸው ። እነዚህ ፡ በተፈጥሮአቸው ፡ ሊከፋፈሉ ፡ የማይችሉ ፡ ሀብቶች ፡ ናቸው ።

ብሎ ፡ መጥቀስ ፡ ትክክል ፡ አይደለም ። በዚህ ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ ሊኖረን ፡ የሚችለው ፡ ማንኛውም ፡ ጥርጣሬ ፡ በኅብረት ፡ እርሻ ፡ ባለሀብትነት ፡ (እና ፡ በመንግሥት ፡ የታወቀ ፡ የመሬት ፡ ባለሀብቶች ፡ ማህበር ፡) እና ፡ በጋራ ፡ ባለሀብትነት ፡ መካከል ፡ ያለውን ልዩነት ፡ ለመወሰንና ፡ ያልተብራራም ፡ ነገር ፡ እንዳለ ፡ ለማብራራት ፡ በታቀደው ፡ በቁጥር ፡ ፩ሺ፪፻፶፯ ፡ (፪)፡ ሊወገድ ፡ ይችላል ።

ይሁን ፡ እንጂ ፡ እዚህ ፡ ላይ ፡ በቁጥር ፡ ሺ፬፻፹፱ ፡ ሥር ፡ የተጠቀሱት ፡ የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ መሬቶች ፡ ዝርዝር ፡ የተሟላ ፡ አለመሆኑን ፡ መጥቀስ ፡ ይገባል ። የዝርዝሩ ፡ ዓላማ ፡ እንዲተዳደሩ ፡ ለታቀዱት ፡ መሬቶች ፡ ምሳሌ ፡ ለመስጠት ፡ ብቻ ፡ ነው ። በእንግሊዝኛው ፡ "ቪሌጅ ፡" የሚለው ፡ ቃል ፡ የሚገልጸው ፡ የመንደርን ፡ የርስት ፡ ስሪት ፡ ነው ። ይህም ፡ አስተያየት ፡ "ደሽ ፡" በሚለው ፡ በአማርኛው ፡ ትርጓሜ ፡ የተደገፈ ፡ ነው ፤ "ጎሣ ፡" የሚለውም ፡ ቃል ፡ የሚያመለክተው ፡ በአንደኛው ፡ ክፍል ፡ ውስጥ ፡ የተመለከትናቸውን ፡ የከብት ፡ አርቢ ፡ ክፍሎች ፡ የጎሣ ፡ መሬት ፡ ስሪትን ፡ ነው ። በዚህም ፡ መሠረት ፡ "ጎሣ ፡" የሚለው ፡ ቃል ፡ የዘር ፡ ርስት ፡ ስሪትን ፡ አያጠቃልልም ።

ከሺ፬፻፹፱ ፡ እስከ ፡ ሺ፭፻ ፡ ድረስ ፡ ያሉት ፡ ቁጥሮች ፡ በዘር ፡ ርስት ፡ ስሪት ፡ ስር ፡ የሚገኙ ፡ መሬቶችንም ፡ ይመለከታሉ ፡ የምንልበት ፡ ሁለት ፡ ምክንያቶች ፡ አሉን ። የዘር ፡ (አንዳንድ ፡ የዘር ፡ ሐረጎች ፡ በመቶ ፡ የሚቆጠሩ ፡ አባሎች ፡ ሊኖራቸው ፡ ይችላሉ ፤) የሆኑ ፡ መሬቶች ፡ ከመንደር ፡ ወይም ፡ ከጎሣ ፡ መሬቶች ፡ ጋር ፡ ይመሳሰላሉ ፤ ምክንያቱም ፡ የዘር ፡ ርስትም ፡ እንደ ፡ መንደርና ፡ ጎሣ ፡ ርስት ፡ "የኅብረት ፡" ሀብትነትን ፡ አዝሎ ፡ ስለሚገኝ ፡ ነው ። ሁለተኛም ፤ ሕጉን ፡ ያረቀቁት ፡ ሊቅ ፤ የኅብረት ፡ ስለሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፡ የተረቀቀው ፡ ሕግ ፡ በየ"መንደሩ ፡" ለሚገኙት፡ ለትግሬና ፡ ለኤርትራ ፡ ሕዝቦች ፡[257] የታቀደ ፡ ነው ፡ ሲሉ ፡ ያትታሉ ። በእነዚህ ፡ ሁለት ፡ ጠ/ግዛቶች ፡ ውስጥ ፡ የመንደርና ፡ የዘር ፡ ስሪት ፡ ጎን ፡ ለጎን ፡ ሆነው ፡ በየመንደሩ ፡ ሕዝብ ፡ ዘንድ ፡ መገኘታቸው ፡ የታወቀ ፡ ነው ።

በነዚህ ፡ ሁሉ ፡ ምክንያቶች ፡ የዘር ፡ ርስትም ፡ ከቁጥር ፡ ፩ሺ፬፻፹፱—፩ሺ፭፻ ባለው ፡ ደንብ ፡ ስር ፡ የሚተዳደር ፡ ነው ። ሊጠቀስ ፡ የሚገባው ፡ አንድ ፡ የመጨረሻ ፡ ነገር ፡ አለ ። ይኸውም ፡ የዘር ፡ ርስትን ፡ "በጋራ ፡ ባለሀብትነት ፡" ስር ፡ ለማስተዳደር፡ እንደሚቻል ፡ የሚፈቅድ ፡ የሚመስለው ፡ የእንግሊዝኛው፡ ቁጥር፡ ፩ሺ፩፻፳፩ ፡ (፩)፡ ከሺ፬፻፹፱ ፡—፩ሺ፭፻ ፡ ያሉትን ፡ ቁጥሮች ፡ የሚቃረን ፡ መምሰሉ ፡ ነው ። ይሁን ፡ እንጂ፡ ይህ ፡ ሊሆን ፡ የቻለው ፡ ቁጥሩ ፡ ከአማርኛ ፡ ወደ ፡ እንግሊዝኛ ፡ ሲተረጐም ፡ በተደረገ ፡ ስህተት ፡ ነው ።[258] በቁጥር ፡ ሺ፩፻፳፳ ፡ የአማርኛ ፡ ቅጂ ፡ ውስጥ ፡ "የጋራ ፡ ባለሀብ

አር ፡ ዳቪድ ፤ ኮማንቴር ፡ ዱ ፡ ቲትር ፤ ፡ ደ ፡ ላ ፡ ኮፕሪፕሪዬቴ ፤ ደልዩሉፍሩይ ፤ ኤ ፡ ዴዝ ፡ ኦትር ፡ ድሯ ሬል ፡ (ኮድ ፡ ሲቪል ፡ ፵፫) ፡ ኮድ ፡ ሲቪል ፡ ፵፰ ፡ (፲፱፻፶፮ ፡ ያልታተመ) ፡ (የማይገኝ) ፤ ገጽ ፡ ፩ ። ሌሎች ፡ ሰዎች ፡ ደግሞ ፤ ከላይ ፡ የጠቀስናቸው ፡ የቤተ ፡ ዘመድ ፡ አባሎች ፡ በመሬታቸው ፡ ላይ ፡ የመገልገል ፡ መብት ፡ እንዳላቸው ፡ ይናገራሉ ። ላውረንስ ፡ ኤንድ ፡ ማን ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፶፱፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፫፻፲፰ ። እዚህ ፡ ላይ ፡ ልንገነዘበው ፡ የሚገባን ፡ ነገር ፡ መንደረተኞች ፡ በመንደራቸው ፡ መሬት ፤ ቤተ ፡ ዘመዶችም ፡ በቤተ ፡ ዘመዳቸው ፡ መሬት ፡ ላይ ፡ ያላቸውን ፡ መብት ፡ ለመግለጽ ፡ "የአላባ ፡ ጥቅም ፡ ተቀባይ ፡" በሚል ፡ አነጋገር ፡ መገልገል ፡ ትክክለኛ ፡ አለመሆኑን ፡ ነው ። የአላባን ፡ ጥቅም ፡ ተቀባይን ፡ ቋሚ ፡ ጠባዮች ፡ ከቍጥር ፡ ሺ፫፻፱ ፡ (፩) ፡ እና ፡ ሺ፫፻፳፪ ፡ ይረዷል ።

257. ዳቪድ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፬ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፫ ።

258. የመጀመሪያው ፡ ረቂቅ ፡ ከቍጥር ፡ ሺ፩፻፳፩ ፡ (፩) ፡ ሁለተኛው ፡ አንቀጽ ፡ ጋር ፡ የሚመሳሰል ፡ ደንብ፡ አልነበረውም ። ግርማ ፡ ሥላሴ ፡ አርአያ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፹፱ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፳፬።

ትነት ፡” የሚለው ፡ ሐረግ ፡ አይገኝበትም ። ስለዚህ ፡ የእንግሊዝኛው ፡ ቁጥር ፡ ሺ፩፻፳፪ ፡ ሊነበብ ፡ የሚገባው ፡ ለጉዳዩ ፡ በቀጥታ ፡ አግባብ ፡ ካላቸው ፡ ከቁጥር ፡ ሺ፬፻፹፱ ፡ እና ፡ ከተከታዮቹ ፡ ጋር ፡ ነው ። ከሺ፬፻፹፱—ሺ፭፻፪ ፡ ያሉት ፡ ቁጥሮች ፡ የዘር ፡ ርስትንም ፡ የሚመለከቱ ፡ ሲሆን ፤ የዘር ፡ የሆነ ፡ መሬት ፡ “በጋራ ፡ ባለሀብት ነት ፡” ስር ፡ ሊተዳደር ፡ የሚችል ፡ መሆኑን ፡ አያመለክቱም ።

ንዑስ ፡ ክፍል ፡ ፫ ፤ የኅብረት ፡ የሆነ ፡ እርሻ ፡ መሬት ፡ ስላላቸው ፡ ክፍሎች ፡ ሕጋዊ ፡ አቋም ፤

በቁጥር ፡ ሺ፬፻፹፱—ሺ፭፻፪ ፡ ባሉት ፡ ሥር ፡ የተጠቀሱት ፡ የቤተ ፡ ዘመድ ፤ የጐሣና ፡ የመንደር ፡ የእርሻ ፡ “ማኅበሮች ፡” ሕጋዊ ፡ ሰውነት ፡ እንዴት ፡ ያለ ፡ ነው ? ሕጋዊ ፡ ሰውነታቸው ፡ እንደግል ፡ ማኅበሮች ፡ ያለ ፡ ነው ፡ ወይስ ፡ እንደ ፡ “መንግሥታዊ ፡” አቋሞች ? የሕጉ ፡ አርቃቂ ፡ ሙሴ ፡ ዳቪድ ፡ እንዳመለከቱት ፡ ሁሉ ፤ “በእንዲህ ፡ ያለው ፡ ጊዜ ፡ ‘ሰው’ ፡ ወይም ፡ ‘ሰውነት’ ፡ ብለን ፡ ስንናገር ፡ እንደሰብአዊ ፡ ፍጡራን ፡ [ናቸው] ፡ ለማለት ፡ ሳይሆን ፡ እንደሰብአዊ ፡ ፍጡራን ፡ ተገቢ ፡ የሆኑ ፡ መብቶችና ፡ ግዴታዎች ፡ አላቸው ፡ ተብለው ፡ የሚገመቱ ፡ ከሰብአዊ ፡ ፍጡራን ፡ ውጭ ፡ የሆኑ ፡ ነገሮች ፡ መኖራቸውን ፡ ለመግለጥ ፡ ነው ።”[259]

እነዚህ ፡ “ሰው ፡ ሠራሽ ፡ ሰዎች ፡” ሰብአዊ ፡ ፍጡራን ፡ ያሏቸውን ፡ መብቶችና፡ ግዴታዎች ፡ ሁሉ ፡ እንደሌሏቸው ፡ መገንዘብ ፡ ተገቢ ፡ ነው ። የሚሰጧቸው ፡ መብቶችና ፡ ግዴታዎች ፡ የተወሰኑና ፡ ለአቋማቸውና ፡ ለታቀዱበትም ፡ ዓላማ ፡ አስፈላጊ ፡ ናቸው ፡ ተብለው ፡ የሚገመቱትን ፡ ብቻ ፡ ነው ።[260]

አንድ ፡ ከላይ ፡ እንደተጠቀሱት ፡ ያለ ፡ የእርሻ ፡ “ማህበር ፡” ያለውን ፡ ሕጋዊ፡ የሰውነት ፡ አቋም ፡ ለመወሰን ፤ የ“ማኅበሩን ፡” መብቶችና ፡ ግዴታዎች ፡ መመልከትና፡ በፍትሐ ፡ ብሔሩም ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ “የግል ፡” እና ፡ “ሕዝባዊ ፡” (መንግሥታዊ) ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ ስላሏቸው ፡ ማኅበሮች ፡ መመራመር ፡ ያሻል ።[261]

የሕብረት ፡ የሆነ ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ ያላቸው ፡ ማህበሮች ፡ ከተሰጡዋቸው ፡ መብቶች ፡ ጐላ ፡ ብሎ ፡ የሚታየው ፡ የማኅበሩ ፡ መሬት ፡ በይርጋ ፡ እንዳይወሰድ ፡[262] የሚያግደው ፡ ደንብ ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ መብት ፡ ዝቅ ፡ ብለን ፡ በዝርዝር ፡ እንነጋገራለን ።

ከተባሉት ፡ ማህበሮች ፡ ላይ ፡ ገንዘብ ፡ የመጠየቅ ፡ መብት ፡ ያላቸው ፡ ሰዎች ፤ ያገር ፡ ግዛት ፡ ሚኒስቴር ፡ ካልፈቀደ ፡ በቀር ፡ የሕብረት ፡ የሆነውን ፡ የማይንቀሳቀስ ፡ ንብረት ፡ ለመያዝ ፡ አይችሉም ።[263] ለኅብረቱ ፡ መሬት ፡ የእርሻ ፡ ሥራ ፡ ወይም ፡ ለማህበሩ ፡ አባሎች ፡ መተዳደሪያ ፡ አስፈላጊ ፡ የሆኑት ፡ የኅብረቱ ፡ ተንቀሳቃሽ ፡ ንብረቶች

---

259. አር ፡ ዳቪድ ፤ ኤክስፖዚ ፡ ዴ ፡ ሞቲፍ ፡ ኤ ፡ ኮማንቴር ፡ ዱ ፡ ቲትር ፤ ዴ ፡ ፐርሶን ፡ ሞራል ፡ ኤ ፡ ዴ ፡ ፓትርሚን ፡ ዳፌክታሲዮን ፤ (ዶኩማ ፡ ኮድ ፡ ሲቪል ፡ ፴፪) ፤ ዶኩማ ፡ ኮድ ፡ ሲቪል ፡ ፴፪፡ (፲፱፻፶፪ ፡ ያልታተመ)፡ (የማይገኝ) ፡ ገጽ ፡ ፬ ። (ትርጉም) ።
260. ከዚያው ።
261. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፫፻፺፬ ፡ ፬፻፺፫ ፡ እና ፡ ፬፻፬ ፡ እና ፡ ተከታዮቹ ፤ እንደ ፡ ቅደም ፡ ተከተላቸው ።
262. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ሺ፬፻፺፩ ፡ (፩) ።
263. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ሺ፬፻፺፰ ፡ (፪)ን ፡ ከሺ፬፻፺፩ ፡ (፩) ፡ ጋር ፡ በማናበብ ።

ንም ፡ ለመያዝ ፡ የሚፈልግ ፡ ሁሉ ፡ ተመሳሳይ ፡ ፈቃድ ፡ አስቀድሞ ፡ ማግኘት ፡ ያሻዋል ።[264] ከማኅበሩ ፡ አባሎች ፡ ላይ ፡ ገንዘብ ፡ የመጠየቅ ፡ መብት ፡ ያላቸው ፡ ሰዎች ፡ ግን ፡ ተንቀሳቃሽም ፡ ሆነ ፡ የማይንቀሳቀሰውን ፡ የሕብረቱን ፡ ንብረት ፡ የመያዝ ፡ መብት ፡ የላቸውም ።[265]

የሕብረት ፡ የሆነ ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ ባለው ፡ ማህበር ፡ መብት ፡ ላይ ፡ ከተደረጉት ፡ ገደቦች ፡ በጣም ፡ ጉልህ ፡ ሆኖ ፡ የሚታየው ፡ በቁጥር ፡ ሺ፬፻፫ ፡ (፪) ሥር ፡ የተመለከተው ፡ ነው ። አንድ ፡ እንዲህ ፡ ያለ ፡ ማህበር ፡ የራሱን ፡ መሬት ፡ ሕጋዊ ፡ በሆነ ፡ መንገድ ፡ ለመሸጥ ፤ ለማስተላለፍ ፤ መያዣ ፡ ለማድረግ ፡ ወይም ፡ በወለድ ፡ አግድ ፡ ለመስጠት ፡ የሚችለው ፡ ያገር ፡ ግዛት ፡ ሚኒስቴርን ፡ ፈቃድ ፡ ያገኘ ፡ እንደሆነ ፡ ብቻ ፡ ነው ። ባለሀብቱ ፡ መሬቱን ፡ ለመሸጥ ፡ ወይም ፡ ለማስተላለፍ ፡ ያለውን ፡ መብት ፡ በጥብቅ ፡ የሚወስነውን ፡ የዚህን ፡ ድንጋጌ ፡ ትርጉም ፡ በሚገባ ፡ መረዳት ፡ ይጠቅማል ። በተጠቀሰው ፡ ቁጥር ፡ ውስጥ ፡ የተመለከተው ፡ ድንጋጌ ፡ አንድ ፡ ማህበር ፡ የሚኒስቴሩን ፡ ፈቃድ ፡ ካላገኘ ፡ በቀር ፡ መሬቱን ፡ ከፋፍሎ ፡ ለገዛ ፡ አባሎቹ ፡ እንኳ ፡ ቢሆን ፡ እንዳይሸጥ ፡ ወይም ፡ (በዋጋም ፡ ሆነ ፡ ያለዋጋ) ፡ እንዳያስተላልፍ ፡ ይከለክለዋል ። ሚኒስቴሩ ፡ ለመፍቀድ ፡ ወይም ፡ ላለመፍቀድ ፡ ያለው ፡ ሥልጣን ፡ በሕጉ ፡ ውስጥ ፡ ገደብ ፡ ያልተበጀለት ፡ በመሆኑ ፤ ባንዳንድ ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ የተባሉት ፡ ማኅበሮች ፡ ፍላጎት ፡ በሚኒስቴሩ ፡ ፍላጎት ፡ መወሰኑ ፡ የማይቀር ፡ ነው ። ከዚህም ፡ የተነሳ ፡ ቁጥር ፡ ሺ፬፻፶፫ ፡ (፪) ከሥራ ፡ ላይ ፡ ሲውል ፡ የሚያስከትለው ፡ አንዱ ፡ ውጤት ፡ ማህበሮቹ ፡ ባንዳንድ ፡ ምክንያቶች ፡ የማይፈልጉትን ፡ መሬት ፡ ይዘው ፡ እንዲኖሩ ፡ ማስገደዱ ፡ ነው ።

ባገር ፡ ግዛት ፡ ሚኒስቴር ፡ ላይ ፡ ከተጣሉት ፡ ኃላፊነቶች ፡ መካከል ፤ የማህበሮችን ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንቦች ፡ የሚመለከቱት ፡ ከበድ ፡ ያሉ ፡ ሆነው ፡ ይታያሉ ። እያንዳንዱ ፡ ማህበር ፡ እንደየልማዱና ፡ አስፈላጊም ፡ ሲሆን ፡ ልማዱን ፡ የሚያሟላ ፡ በጽሑፍ ፡ የሆነ ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ እንዲያገኝ ፡ ለማድረግ ፡ ያገር ፡ ግዛት ፡ ሚኒስቴር ፡ ያስብበታል ።[266] ይህን ፡ ደንብ ፡ ማኅበሩ ፡ ካገኘ ፡ በኋላ ፡ ከዓላማዎቹ ፡ አንዱ ፡ የሆነውን ፡ የኢኮኖሚ ፡ እድገት ፡ ለማግኘት ፡ እንዲችል ፡ ሚኒስቴሩ ፡ የተባለው ፡ ደንብ ፡ በየጊዜው ፡ እንዲሻሻል ፡ ለማድረግ ፡ በተጨማሪ ፡ እንዲያስብበት ፡ ግዴታ ፡ አለበት ።[267]

እነሆ ፤ ባጭሩ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፤ ሕጋዊ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ ያለው ፡ የሕብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፡ ያሉት ፡ አንድ ፡ ረቂቅ ፡ አካል ፡ ፈጥሯል ፤ መብቶችን ፡ ሰጥቶታል ፤ ግዴታዎችንም ፡ ጥሎበታል ። ከዚህም ፡ በላይ ፡ ከኢትዮጵያ ፡ መንግሥት ፡ ከሕግ ፡ አስፈጻሚው ፡ ክፍል ፡ የአንዱን ፡ "ጥበቃ"ም ፡ ሰጥቶታል ።

ከላይ ፡ እንደተረዳነው ፡ የሕብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፡ ያሏቸው ፡ ማህበሮች ፡ ሌሎች ፡ ማህበሮች ፡ ሁሉ ፡ ያሏቸው ፡ አንድ ፡ ዋና ፡ ነገር ፡ ይጐድላቸዋል ። ይኸውም ፡ በገዛ ፡ ፈቃዳቸው ፡ በተነሳሱ ፡ በሁለት ፡ ወይም ፡ በብዙ ፡ ሰዎች ፡ መካከል ፡ የተመሠረቱ ፡ ማህበሮች ፡ አለመሆናቸው ፡ ነው ።[268] እንደተመለከትነው ፡ ሁሉ ፡ የተ

264. ከፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ሺ፬፻፶፰ ፡ (፩) ፡ ተቃራኒውን ፡ ደንብ ፡ በማግኘት ፡ (አኮንትራሪዩ ።)
265. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ሺ፬፻፶፮ ፡ (፫) ።
266. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ሺ፬፻፶ ።
267. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ሺ፬፻፶፯ ፡ (፩) ።
268. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ፬፻፬ ።

ባሉት ፡ ማህበሮች ፡ ተመሥርተው ፡ በሕዝቡ ፡ ዘንድ ፡ ተቀባይነት ፡ እንዲኖራቸው ፡ የተደረገው ፡ በፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ነው ።

ስለዚህ ፡ በአባሎቹ ፡ ውሳኔ ፡ አንድ ፡ የሕብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፡ ያሉት ፡ ማህበር ፡[269] ሊፈርስ ፡ "የሕግ ፡ ሰውነቱንና ፡" ከዚህም ፡ ጋር ፡ የተያያዙ ፡ መብቶቹንም ፡ እንዲያጣ ፡ ሊደረግ ፡ አይችልም ። እንዲህ ፡ ያለው ፡ ውሳኔ ፡ በግልጽ ፡ ከሥልጣን ፡ ውጭ ፡ ነው ፤ ምክንያቱም ፡ አባሎች ፡ ለማኅበራቸው ፡ ያልሰጡትን ፡ መብት ፡ ሊገፉት ፡ አይችሉምና ።

እንዲህ ፡ ከሆነ ፡ ዘንድ ፣ የሕብረት ፡ የሆነ ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ ያላቸው ፡ ማህበሮች ፡ ሕዝባዊ ፡ (መንግሥታዊ ፡) የሕግ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ ያላቸው ፡ ማህበሮች ፡ ናቸው ፡ ሊባል ፡ ይቻላልን ?

እነዚህ ፡ ማህበሮች ፡ ሕዝባዊ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ ያላቸው ፡ ማህበሮች ፡ ናቸው፣ ለሚለው ፡ አስተሳሰብ ፡ ሊቀርብ ፡ የሚችለው ፡ አንድ ፡ ተቃውሞ ፣ ሕዝባዊ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ ያላቸው ፡ ማህበሮች ፡[270] በሚገኙበት ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ክፍል ፡ ላይ ፡ ሊመሠረት ፡ የሚችል ፡ ነው ። ይህ ፡ ክፍል ፡ የኅብረት ፡ የሆነ ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ ያላቸው ፡ ማህበሮችን ፡ አይጠቅስም ፤ ይሁን ፡ እንጂ ፡ የሕጉ ፡ አርቃቂ ፡ እንደገለጡት ፡[271] በተባለው ፡ ክፍል ፡ ውስጥ ፡ ያለው ፡ ዝርዝር ፣ ሕዝባዊ ፡ የሆነ ፡ ሕጋዊ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ ያላቸውን ፡ ማኅበሮች ፡ በሙሉ ፡ አጠቃሎ ፡ የያዘ ፡ አይደለም ። ይህንንም ፡ ከቁጥር ፡ ፫፻፺፬ ፡ እና ፡ ከተከታዮቹ ፣ በተለይም ፡ ከቁጥር ፡ ፫፻፺፮ ፣ በቀላሉ ፡ መረዳት ፡ ይቻላል ።

በዚህም ፡ መሠረት ፣ በቁጥር ፫፻፺፬—፫፻፺፮ ፡ መሠረት ፡ ሕዝባዊ ፡ የሆነ ፡ የሕግ፡ ሰውነት ፡ ያልተሰጣቸው ፡ ድርጅቶች ፡ ሁሉ ፡ የሕዝብ ፡ አስተዳደር ፡ ክፍሎች ፡ ወይም የሕዝብ ፡ መሥሪያ ፡ ቤቶች ፡ ወይም ፡ ድርጅቶች ፡ ከሆኑና ፡ በአስተዳደር ፡ ሕግም ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ በተለይ ፡ ከተሰጣቸው ፡ ሕዝባዊ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ እንዳላቸው ሊቆጠሩ ፡ ይችላሉ ።[272]

(በቁጥር ፡ ፫፻፺፰ ፡ ሥር ፡ ሕዝባዊ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ የተሰጣትን ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያንን ፡ ወደጐን ፡ ትተን) ፡ ከቁጥር ፡ ፫፻፺፬—፫፻፺፯ ፡ ድረስ ፡ ያሉትን ፡ ብንመረምር፣ በሕግ ፡ አውጪው ፡ ክፍል ፡ ሐሳብ ፡ ውስጥ ፡ የነበሩት ፡ ድርጅቶች ፡ ሁለት ፡ የተለየ ፡ ጠባይ ፡ ያሏቸው ፡ መሆኑን ፡ እንረዳለን ።

አንደኛ ፤ እነዚህ ፡ ድርጅቶች ፡ የመንግሥት ፡ ክፍሎች ፣ ወይም ፡ የኢትዮጵያ ፡ መንግሥት ፡ የሕግ ፡ አስፈጻሚው ፡ ክፍል ፡ ቅርንጫፎች ፣ ወይም ፡ ከመንግሥቱ ፡ ጋር፡ የተያያዘ ፡ ሕዝባዊ ፡ ተግባር ፡ የሚያከናውኑ ፡ ናቸው ።

ሁለተኛ ፤ በሕግ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ ለተሰጣቸው ፡ ማህበሮች ፡ ሁሉ ፡ ይህ ፡ መብት ፡ የሚሰጠው ፡ ግልጽ ፡ በሆነ ፡ የሕግ ፡ ቃል ፡ አማካይነት ፡ ነው ። ከቁጥር ፡ ፫፻፺፬ ፡ እና ፡ ከተከታዮቹ ፣ በተለይም ፡ ከቁጥር ፡ ፫፻፺፯ ፡ አነጋገር ፣ በግልጽ ፡ ሳይደነ

269. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ፬፻፬ ፡ እና ፡ ፬፻፰ ።
270. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ፫፻፺፬ ፡ እና ፡ ተከታዮቹ ።
271. ዳቪድ ፣ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፪፻፶፰ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፩ ።
272. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ፫፻፺፮ ።

ገግ ፤ ተዘዋዋሪ ፡ በሆነ ፡ የአተረጕጓም ፡ ዘዴ ፡ ለአንድ ፡ ድርጅት ፡ ሕዝባዊ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ ተሰጥቷል ፤ ብሎ ፡ መከራከር ፡ ትክክል ፡ አለመሆኑን ፡ እንገነዘባለን ።

ከላይ ፡ የተመለከትናቸው ፡ ሕዝባዊ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ የተሰጣቸው ፡ ድርጅቶች ፡ ሁሉ ፡ ካሏቸው ፡ ሁለት ፡ ጠባዮች ፡ ጋር ፡ ስናስተያያቸው ፤ የሕብረት ፡ የሆነ ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ ያሏቸው ፡ ማህበሮች ፡ ሕዝባዊ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ ያሏቸው ፡ ድርጅቶች ፡ አይደሉም ። ምክንያቱም ፡ በቁጥር ፡ ፲፱፻፷፭ ፡ ሥር ፡ በተለይ ፡ ከተጠቀሱት ፡ የመንግሥት ፡ የግዛት ፡ ክፍሎች ፤ በቁጥር ፡ ፲፱፻፷፯ ፡ ሥር ፡ ከተመለከቱት ፡ ሚኒስቴሮች ፤ ቁጥር ፡ ፲፱፻፷፯ ፡ ከሚመለከታቸው ፡ የሕዝብ ፡ አስተዳደር ፡ ክፍሎች ፡ ወይም ፡ መሥሪያ ፡ ቤቶች ፡ አንዱ ፡ አይደሉምና ።

እዚህ ፡ ላይ ፤ እነዚህ ፡ ክፍሎች ፡ የሕዝብ ፡ "ድርጅቶች ፡" ፡ (ኢስታብሊሽመንትስ) ፡ ናቸውን ? የሚል ፡ ጥያቄ ፡ ሊነሳ ፡ ይችላል ። ይህ ፡ ቃል ፡ በፈረንሳይ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ እንኳን ፡ ቀዋሚ ፡ የሆነ ፡[273] ትርጉም ፡ አልተገኘለትም ። (አርቃቂው ፡ ስለ ዚህ ፡ ቃል ፡ የተዉት ፡ ማስታወሻ ፡ የለም) ።[274] ይሁንና ፡ ምንም ፡ እንኳን ፡ እርግጠኛው ፡ የቃሉ ፡ ትርጉም ፡ ተጣርቶ ፡ ባይታወቅም ፡ "ድርጅት ፡" የሚባል ፡ አቋም ፡ ሁሉ ፡ ለጠቅላላው ፡ ኅብረ ፡ ሰብእ ፡ ጥቅም ፡ የሚሰጥ ፡ አገልግሎት ፡ የሚያበረክት ፡ መሆን ፡ እንዳለበት ፡ ስምምነት ፡ አለ ።[275]

የኅብረት ፡ የሆነ ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ ያላቸው ፡ ማኅበሮች ፡ የሚያበረክቱት ፡ አንዳችም ፡ የሕዝብ ፡ አገልግሎት ፡ የለም ። የተቋቋሙበት ፡ ዋናው ፡ ዓላማ ፡ ዘመናዊ ፡ በሆነ ፡ ዘዴ ፡ ፍጹም ፡ የግል ፡ የሆኑ ፡ ንብረቶችን ፡ በበለጠ ፡ ለማልማት ፡ እንዲቻል ፡ በማለት ፡ ነው ። እነዚህ ፡ ማኅበሮች ፡ የተቋቋሙበት ፡ በልማድ ፡ "የቤተሰብ፡" "የጕሳ፡" እና ፡ "የመንደር ፡" ሀብት ፡ የነበረው ፡ የግል ፡ መሬት ፡ ባለሀብትነት ፡ ዘመናዊ ፡ መልክ፡ እንዲይዝ ፡ ለማድረግ ፡ ነው ።

የኅብረት ፡ የሆነ ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ ያላቸው ፡ ማኅበሮች ፡ በቁጥር ፡ ፲፱፻፷፯ ፡ መሠረት ፡ "ድርጅቶች ፡" ናቸው ፤ የሚለውን ፡ አስተያየት ፡ ብንቀበለው ፡ እንኳ ፡ በሕግ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ በግልጽ ፡ ስላልተሰጣቸው ፡ የሕዝብ ፡ ድርጅቶች ፡ ሊባሉ ፡ አይችሉም ።

በነዚህ ፡ ሁሉ ፡ ምክንያቶች ፡ የኅብረት ፡ የሆነ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፡ ያሏቸው ፡ ክፍሎች ፡ የሕዝብም ፡ ሆነ ፡ የግል ፡ ድርጅት ፡ ናቸው ፡ ሊባሉ ፡ አይችሉም ። ስለዚህም ፡ ራሳቸውን ፡ የቻሉ ፤ ከሌሎች፡ድርጅቶች ፡ የማይገጥሙ ፤ አንድ ፡ የተለየ ፡ ክፍል ፡ ያላቸው ፡ ድርጅቶች ፡ በመሆን ፡ በአንድ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ክፍል ፡ ሥር ፡ የሚተዳደሩ ፤ የመሬት ፡ ባለቤቶች ፡ ለመሆንና ፡ በስምምነትም ፡ ሆነ ፡ በክስ ፡ ላይ ፡ በእንደራሴዎች ፡ የመወከል ፡ መብት ፡ ያላቸው ፡ መሆናቸው ፡ ግልጥ ፡ ነው ።

---

273. አ ፡ ማርቲን ፡ ፓኔቲዩ ፤ ኤሌማ ፡ ዳናሊዝ ፡ ኮምፓራቲቭ ፡ ዴዜ ፡ ኤታብሊሰማ ፡ ፑብሊክ ፡ አንድሯ ፡ ፍራንሴ ፡ ኤት ፡ አን ፡ ድሯዝ ፡ አንግሌ ፡ (፲፱፻፷፮ ፡ እ ፡ ኤ ፡ አ) ፤ ከገጽ ፡ ፪—፳፫ ፤ "ኤታብሊሰማ ፡ ፑብሊክ" የሚለውን ፡ ሐረግ ፡ የሚተነትኑትን ፡ እና ፡ አ ፡ ላውባዴር ፡ ትሬይቴ ፡ ኤሌማንቴር ፡ ደ ፡ ድሯት ፡ አድሚኒስትራቲፍ ፡ (፲፱፻፷፫ ፡ እ - ኤ - አ) ፤ ገጽ ፡ ፩፻፺፱—፩፻፷፯ን ፡ ያወዳድሯል ።

274. የሕጉ ፡ አርቃቂ ፡ "የሕዝብ ፡ ድርጅት" ፡ የሚለውን ፡ ሐረግ ፡ በዝርዝር ፡ ማብራሪያቸው ፡ ውስጥ ፡ በመተርጐም ፡ የሰጡት ፡ አስተያየት ፡ የለም ። ዳቪድ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፪፻፺፰ ፡ የተጠቀ ሰው ።

275. ማርቲን ፡ ፓኔቲየ ፡ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፪፻፸፫ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፳፫ ።

የተለየ ፡ ጠባይ ፡ ያላቸው ፡ በመሆን ፤ የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፡ ያሏቸው ፡ ማኅበሮች ፡ በቁጥር ፡ ፩ሺ፩፻፷፰ ፡ (፩) እንደተደነገገው ፡ ሁሉ ፡ በይርጋ ፡ መሬታቸውን ፡ ሊነጠቁ ፡ አይችሉም ።[276]

በዚህ ፡ ቁጥር ፡ በአማርኛው ፡ ቃል ፡ ውስጥ ፡ እንኳ ፡ ድጋፍ ፡ ማግኘት ፡ ባይቻልም ፤ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ በብዙ ፡ ጉዳዮች ፡ ላይ ፡[277] ቁጥር ፡ ፩ሺ፩፻፷፰ ፡ (፩) የሚከለክለው ፡ አንድ ፡ የቤተ ፡ ዘመድ ፡ አባል ፡ በይዞታው ፡ ሥር ፡ የሚገኘውን ፡ የቤተ ፡ ዘመድ ፡ የሆነውን ፡ መሬት ፤ ሐረጌን ፡ መዝገቤ ፡ ልካፈል ፤ የሚል ፡ ሲመጣ ፡ በይርጋ ፡ እንዳያግደው ፡ ነው ፡ እንጂ ፤ አንድ ፡ ተወላጅ ፡ ያልሆነ ፡ ሰው ፡ በይዞታው ፡ የሚገኘውን ፡ የሌሎች ፡ ቤተ ፡ ዘመድ ፡ መሬት ፡ በይርጋ ፡ አስቀራለሁ ፡ በሚልበት ፡ ጊዜ ፡ አይደለም ፤ ይህ ፡ ተወላጅ ፡ ያልሆነ ፡ ሰው ፡ የሌሎችን ፡ የቤተ ፡ ዘመድ ፡ መሬት ፡ በይርጋ ፡ ሊያስቀር ፡ ይችላል ፤ በማለት ፡ ወስነው ፡ ይገኛሉ ። ይህ ፡ አስተያየት ፡ የተሳሳተ ፡ ነው ፡ ብለን ፡ እናምናለን ። በቁጥር ፡ ፩ሺ፩፻፷፰ ፡ (፩) የተጠበቀው ፡ ሁኔታ ፡ ተወላጅ ፡ ያልሆነ ፡ ሰው ፡ የተወላጆችን ፡ መሬት ፡ ባለቤትነት ፡ በይርጋ ፡ ሊያገኝ ፡ እንደሚችል ፡ ተደርጎ ፡ ከተተረጎመ ፤ <u>ማንኛውም</u> ፡ ሰው ፡ የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፤ የቤተ ፡ ዘመድ ፡ መሬቶችን ፡ ጭምር ፤ በይርጋ ፡ እንዳይዝ ፡ የሚከለክለውን ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፩፻፺፫ ፡ (፩)ን ፡ በቀጥታ ፡ የሚቃረን ፡ ይሆናል ። እላይ ፡ የተሰነዘረው ፡ የቁጥር ፡ ፩ሺ፩፻፷፰ ፡ (፩) ትርጉም ፡ የኅብረት ፡ የሆነ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶችን ፡ የሚመለከተውን ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩን ፡ ሕግ ፡ ምዕራፍ ፡ ጠቅላላ ፡ መንፈስና ፡ ዓላማ ፡ የሚያፋልስ ፡ ነው ። ይህ ፡ ምዕራፍ ፡ የእንደዚህ ፡ ዓይነቶችን ፡ መሬቶች ፡ ባለቤትነት ፡ ግዙፍ ፡ ሰውነት ፡ ለሌለው ፡ ረቂቅ ፡ የሕግ ፡ ፍጡር ፡ በመስጠት ፡ መሬቶቹ ፡ በባዕድም ፡ ሆነ ፡ በተወላጅ ፡ በይርጋ ፡ እንዳይያዙበት ፡ የተለየ ፡ መከላከያ ፡ አድርጎላቸዋል ።[278]

በቁጥር ፡ ፩ሺ፩፻፷፰ ፡ (፩) ስር ፡ የተጠበቀው ፡ ሁኔታ ፡ ትክክለኛው ፡ ትርጉም ፤ በቁጥር ፡ ፩ሺ፩፻፺፫ ፡ (፩) የተመለከተውን ፡ ደንብ ፡ የሚያሟላና ፡ የሚደግፍ ፡ ነው ፤ የሚለው ፡ ይመስለናል ። ይህም ፡ የተባለበት ፡ የቤተ ፡ ሰብ ፡ አባልም ፡ ሆነ ፡ ባዕድ ፡ የሆነ ፡ የቤተ ፡ ዘመድን ፡ ርስት ፡ በይርጋ ፡ ሊያስቀር ፡ አይችልም ፤ በማለቱና ፡ ቃላቱም ፡ በባዕድና ፡ በተወላጅ ፡ መካከል ፡ ልዩነት ፡ ሳይፈጥሩ ፡ በደፈናው ፡ በሁለቱም ፡ ላይ ፡ ተፈጻሚነት ፡ ያለው ፡ ደንብ ፡ በመደንገጋቸው ፡ ነው ። ምናልባት ፡ ይህ ፡ በቁጥር ፡ ፩ሺ፩፻፷፰ ፡ (፩) ስር ፡ የተጠበቀው ፡ ሁኔታ ፡ የቤተዘመድን ፡ መሬት ፡ በሚነካ ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ ከቁጥር ፡ ፩ሺ፩፻፺፫ ፡ (፩) ጠቅላላ ፡ ደንብ ፡ የሚለይ ፤ ደንቡንም ፡ የማይከተል ፡ ነው ፤ ስለዚህም ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፩፻፷፰ ፡ (፩) አንድ ፡ ባዕድ ፡ ሰው ፡ የቤተ ፡ ዘመድን ፡ ርስት ፡ ባለቤትነት ፡ በይርጋ ፡ ሊያስቀር ፡ እንደሚፈቅድ ፡ ተደርጎ ፡ ቢተረጎም ፡ ከቁጥር ፡ ፩ሺ፩፻፺፫ ፡ (፩) ጋር ፡ አይፋለስም ፤ የሚል ፡ ክርክር ፡ ማቅረብ ፡ ይቻል ፡ ይሆናል ።

---

276. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቊጥር ፡ ፩ሺ፩፻፺፫ ፡ (፩) ።

277. ለምሳሌ ፡ የከሳሽን ፡ ተፈሪ ፡ ስብሐት ፡ ሕዝቅያስ ፡ ስብሐትንና ፡ የተከሳሽን ፡ ባሕታ ፡ ተስፋይንና ፡ ሌሎች ፡ (ጠቅላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት) ፡ (፲፱፻፶፯ ፡ ዓ-ም-) ፡ ጉዳይ ፤ <u>ከኢት ፡ ሕግ ፡ መጽሔት</u> ፤ ቮልዩም ፡ ፩ ፡ ገጽ ፡ ፩፻፩ ፡ ላይ ፡ ይመለከቷል ።

278. እዚህ ፡ ላይ ፡ አንባቢ ፡ እንዲያስተውለው ፡ የሚገባው ፡ የሕጉ ፡ ረቂቅ ፡ የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ የርሻ ፡ መሬቶችን ፡ ቤተ ፡ ዘመድም ፡ ሆነ ፡ ባዕድ ፡ በይርጋ ፡ ሊይዛቸው ፡ ያለመቻሉን ፡ በግል ፡ ይደነግግ ፡ እንደ ፡ ነበረ ፡ ነው ። ዳቪድ ፡ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቊጥር ፡ ፫ ፡ የተጠቀሰው ፤ ቊጥር ፡ ፴ ። የመጀመሪያው ፡ የቁጥር ፡ ፩ሺ፩፻፷፰ ፡ ረቂቅ ፡ የተጠበቀውን ፡ ሁኔታ ፡ የሚመስል ፡ እንዳልነበረው ፡ ስናስታውስ ፤ ለመጨረሻው ፡ ረቂቅ ፡ ተመሳሳይ ፡ ቊጥር ፡ አለመጨመሩ ፤ ሌላ ፡ ትርጉም ፡ ሊያሰጠው ፡ አይችልም ።

ይሁን ፡ እንጂ ፡ ይህ ፡ ክርክር ፡ ትክክል ፡ አይደለም ። "ስለጠቅላላ ፡ ጉዳይ ፡ የሚወስነውን ፡ ሕግ ፡ ስለተለየ ፡ ጉዳይ ፡ የሚወስነውን ፡ ሕግ ፡ ይገዛዋል ፡" የሚለውን ፡ የሕግ ፡ መተርጐሚያ ፡ መሠረተ ፡ ሀሳብ ፡ ተከትለን ፣ ከቁጥር ፡ ፩ሺ፬፻፺፫ ፡ (፩) ይልቅ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፩፻፳፫ ፡ (፩) የበላይነት ፡ አለው ፡ ለማለት ፡ ሁለቱም ፡ ቁጥሮች ፡ በተመሳሳይ ፡ ሁኔታ ፡ ላይ ፡ ተፈጻሚ ፡ ቢሆኑም ፣ የአንዱ ፡ ቁጥር ፡ አፈጻጸም ፡ ወደ ፡ አንድ ፡ ውጤት ፡ ሲያደርስ ፡ የሌላው ፡ ቁጥር ፡ አፈጻጸም ፡ ደግሞ ፡ ወደተለየ ፡ ውጤት ፡ እንደሚያደርስ ፡ ማስረዳት ፡ ይኖርብናል ።

ይህን ፡ ማድረግ ፡ የሚቻል ፡ አይመስለንም ። ምክንያቱም ፡ እላይ ፡ እንዳሳየነው፡ ሁሉ ፣ በቁጥር ፡ ፩ሺ፩፻፳፫ ፡ (፩) የተጠበቀው ፡ ሁኔታ ፡ አጻጻፍና ፡ የቋንቋ ፡ አገባብ ፣ ቁጥር ፡ ፩ሺ፩፻፳፫ ፡ (፩) የሚከለክለው ፡ ተወላጅ ፡ ብቻ ፡ የተወላጆችን ፡ መሬት ፡ በይርጋ ፡ እንዳይዝ ፡ ነው ፣ ለሚለው ፡ አስተያየት ፡ ድጋፍ ፡ ሊሆን ፡ ስለማይችል ፡ ነው። "ቃል ፡ በቃል ፡" ሲነበብ ፣ በቁጥር ፡ ፩ሺ፩፻፳፫ ፡ (፩) ሥር ፡ የተጠበቀው ፡ ሁኔታ ፡ ተወላጅም ፡ ባዕድም ፡ የተወላጆችን ፡ መሬት ፡ በይርጋ ፡ እንዳይዙ ፡ ይከለክላል ። ስለዚህ ፡ በቁጥር ፡ ፩ሺ፬፻፺፫ ፡ (፩) እና ፡ በቁጥር ፡ ፩ሺ፩፻፳፫ ፡ (፩) ሥር ፡ በተጠበቀው ፡ ሁኔታ ፡ መሀል ፡ አንዳችም ፡ የቃል ፡ አለመስማማት ፡ የለም ።[279]

በቁጥር ፡ ፩ሺ፩፻፳፫ ፡ (፩) ስር ፡ በተጠበቀው ፡ ሁኔታ ፡ ውስጥ ፡ "በተወላጅ ፡ ብቻ ፡" የሚለውን ፡ ሐረግ ፡ ማስገባትና ፡ ባዕድ ፡ የሆነ ፡ ሰው ፡ የተወላጆችን ፡ መሬት ፡ በይርጋ ፡ እንዲይዝ ፡ ማድረግ ፣ የተለመደውን ፣ "ሕጉ ፡ ራሱ ፡ ልዩነት ፡ በማይፈጥርበት ፡ ጊዜ ፡ (በትርጉም ፡) ምንም ፡ ልዩነት ፡ መፍጠር ፡ አይገባም ፡" የሚለውን ፡ የሕግ ቃላት ፡ መተርጐሚያ ፡ መሠረተ ፡ ሐሳብ ፡ መጣስ ፡ ይሆናል ።[280] ሕጉ ፣ ማለትም ፡ በቁጥር ፡ ፩ሺ፩፻፳፫ ፡ (፩) ሥር ፡ የተጠበቀው ፡ ሁኔታ ፣ የተወላጆችን ፡ መሬት ፡ በይርጋ ፡ ስለመያዝ ፡ በባዕድና ፡ በተወላጆች ፡ መሀል ፡ አንዳችም ፡ ልዩነት ፡ አይፈጥርም ። ስለዚህም ፡ ባዕድም ፡ ተወላጅም ፡ በቁጥር ፡ ፩ሺ፩፻፳፫ ፡ (፩) መሠረት ፡ የተወላጆችን ፡ መሬት ፡ በይርጋ ፡ ለመያዝ ፡ አይችሉም ፡ ወደሚል ፡ መደምደሚያ ፡ ላይ ፡ መድረስ ፡ ግድ ፡ ይሆንብናል ።

ንዑስ ፡ ክፍል ፡ ፬ ፣ መሬትን ፡ "በተራድዖ ፡" እና ፡ በ"ግል" ፡ ለማልማት ፡ ስለተደነገጉት ፡ መሠረተ ፡ ሐሳቦች ።

ከዚህ ፡ ቀጥለን ፡ የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ የርሻ ፡ መሬቶች ፡ ስለሚለሙበት ፡ የእርሻ ፡ ዘዴ ፡ በቁጥር ፡ ፩ሺ፬፻፹፱ ፣ ፩ሺ፬፻፺፩ ፡ (መ) ፣ ፩ሺ፬፻፺፯ ፡ እና ፡ ፩ሺ፬፻፺፰ ፡ መሀከል ፡ ያለ ፡ መስሎ ፡ ስለሚታየው ፡ የቃል ፡ አለመስማማት ፡ እንመራመራለን ። አስቀድመን ፡ መሬትን ፡ "በኅብረት ፡ ማልማት ፡ (መሥራት)" ፡ ማለት ፡ ምን ፡ እንደሆን ፡ እንመለከታለን ። የመጀመሪያውን ፡ የሕጉን ፡ ረቂቅና ፡ ከላይ ፡ በክፍል ፡ ፩ ፡ የተመለከትናቸውን ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡን ፡ ክፍሎች ፡ ልማድ ፡ በመመልከት ፣ የሕጉ ፡ ትርጉም ፡ ሊሆን ፡ በማይችል ፡ አገላለጽ ፡ መጀመር ፡ ጠቃሚ ፡ መስሎ ፡ ይታየናል ።

"በኅብረት ፡ ማልማት ፡" (ኤክስፕሏይታሲዮን ፡ ኮሌክቲቭ ፡) የሚለው ፡ የፈረንሣ

---

279. እርግጥ ፡ አለመስማማት ፡ ያለው ፡ ሊደነገግ ፡ በተፈለገውና ፡ በቍጥር ፡ ፩ሺ፩፻፳፫ ፡ (፩) ፡ ግልጽ ፡ ቃላት ፡ መሠረት ፡ በተደነገገው ፡ መካከል ፡ መሆኑን ፡ ይገነዘቧል ።
280. ኤም ፡ ፕላኒዮልና ፡ ጂ ፡ ሪፔር ፣ ትራቲስ ፡ አን ፡ ዘ ፡ሲቪል ፡ ሎው ፡ (፲፩ኛ ፡ እትም ፣ ፲፱፻፴፰ ፡ እ-ኤ-አ ትርጉም ፣ ሉዊዚያና ፡ እስቴት ፡ ሎው ፡ ኢንስቲቲውት ፣ ፲፱፻፶፱ ፡ እ- ኤ- አ-) ፣ ቮል- ፩ ፣ ክፍል ፡ አንድ ፣ ቍጥር ፡ ፪፻፷፱ ፡ ኤ ።

ይኛው ፡ ሐረግ ፡ በአንድ ፡ የተባበሩት ፡ መንግሥታት ፡ ራፖር ፡ ውስጥ ፡ እንደሚከተ ለው ፡ ተተርጉሞ ፡ ይገኛል ።[281]

"መሬትን ፡ በኅብረት ፡ ስለማልማት ፡" (ኤክስፕሏይታሲዮን ፡ ኮሌክቲቭ ፡) አን ድን ፡ በይዞታ ፡ ሥር ፡ ያለ ፡ ማሳ ፡ ከብዙ ፡ ቤተ ፡ ሰቦች ፡ በተውጣጡ ፡ ሰዎች ፡ ማሳ ረስ ፤ ማንኛውም ፡ ቤተ ፡ ሰብ ፡ ቢሆን ፡ በኅብረት ፡ (በተራድዖ ፡) ከሚታረሰው ፡ መሬት ፡ ጠቅላላ ፡ ስፋት ፡ ውስጥ ፡ በማንኛውም ፡ ማሳ ፡ ላይ ፡ ዘላቂ ፡ መብትም ፡ ሆነ ፡ ኃላፊነት ፡ የሌለው ፡ ሲሆንና ፡ በማኅበሩ ፡ ሥራ ፡ አስኪያጅችና ፡ በእጅ ፡ የሚሠራ ውን ፡ ሁሉ ፡ በሚያከናውኑት ፡ መካከል ፡ ያለው ፡ ግንኙነት ፡ የቀጣሪና ፡ የተቀጣሪ ፡ ሳይሆን ፤ እያንዳንዱ ፡ ሰው ፡ የሚታሰብለት ፡ ዋጋ ፡ የሚለካው ፡ በሚያበረክተው ፡ የጉል በት ፡ መዋጮ ፡ ዓይነት ፡ ወይም ፡ መጠን ፡ ብቻ ፡ ሲሆን ፡ ነው ።" (አንክሮው ፡ የደራ ሲው ፡ ነው ።)

"ኤክስፕላይታሲዮን ፡ ኮሌክቲቭ ፡" የሚለው ፡ ቃል ፡ በፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ተመሳሳይ ፡ ትርጉም ፡ እንደሌለው ፡ በቀላሉ ፡ የምንረዳው ፤ ሕጉ ፡ "የሕዝብ ፡ አገልግሎት ፡ ንብረትን" ፡ "ንብረት ፡ ማስለቀቅን" ፡ "የመሬት ፡ ባለሀብቶች ፡ ማኅበርን ፡" እና ፡ "የከተማ ፡ ቀበሌዎችን ፡" ሁሉ ፡ "ኤክስፕሏይታሲዮን ፡ ኮሌክቲቭ ፡" (የኅብረት ፡ ልማት ፡) በማለት ፡ በኅብረት ፡ የመጠቀሚያ ፡ ዘዴዎች ፡ አድርጎ ፡ በመቀ ጠሩ ፡ ነው ።[282] እነዚህ ፡ ከላይ ፡ የዘረዘርናቸው ፡ ዘዴዎች ፡ ሁሉ ፡ በምንም ፡ ዓይነት ፡ አስተሳሰብ ፡ ከላይ ፡ ከተጠቀሰው ፡ "የንብረት ፡ ማልማት ፡" ዘዴ ፡ ውስጥ ፡ ሊመደቡ ፡ የሚችሉ ፡ አይደሉም ።

በቁጥር ፡ ፩ሺ፬፻፹፱ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኘው ፡ "በኅብረት ፡ መሥራት ፡" የሚለው ፡ የአማርኛው ፡ ሐረግ ፤ በተራድዖ ፡ ማረስ ፡ ወይም ፡ በአፍሪቃ ፡ ውስጥ ፡ በልዩ ፡ ልዩ ፡ ሀገሮች እንደሚገኘው ፡ በአንድ ፡ ሰፈ ፡ በሆነ ፡ የቤተ ፡ ዘመድ ፡ አቋም ፡ "---ዋና ፡ መሪ ፡ ፡ሥር ፡ ---"[283] እንደሚካሄደው ፡ የመሬት ፡ አስተራረስ ፡ ዘዴ ፡ ያለ ፡ አለመሆ ኑን ፤ በቁጥር ፡ ፩ሺ፬፻፺፩ ፡ (መ) ፤ በቁጥር ፡ ፩ሺ፬፻፺፯ ፡ እና ፡ ፩ሺ፬፻፺፯ ፡ መካከል ፡ ከሚታየው ፡ አለመስማማት ፡ ልንረዳ ፡ እንችላለን ።

በመጀመሪያው ፡ የሕጉ ፡ ረቂቅ ፡ ውስጥ ፡ አግባብ ፡ ያላቸው ፡ ዋና ፡ ዋናዎቹ ፡ ሐረጎች ፡ "ኤክስፕሏይቴ ፡ ሴሎን ፡ አን ፡ ሞድ ፡ ኮሌክቲቭ ፡" (የሕብረት ፡ በሆነ ፡ ዘዴ ፡ መጠቀም) ፡[284] "ዩዛዥኤ ፡ ገፑዱሳን ፡ ኧን ፡ ኮሙን ፡" (በጋራ ፡ መጠቀምና ፡ መገልገል)[285] ፤ "አሎቲሰማ ፡ ፕራቫቲፍ ፡ አ ፡ ቤኔፊስ ፡ ዴ ማምበር" ፡ (አባል ፡ ለሆ ነ ፡ ሰው ፡ ጥቅም ፡ የተሰጠ ፡ የግል ፡ ድርሻ)[286] ፤ "ኩልቱርዝ ፡ ኧን ኮሙን ፡" (የተራ ድዖ ፡ እርሻ)[287] ፡ የሚሉት ፡ ናቸው ።

---

281. ኤፍ ፤ ኤ ፤ ኦ ፤ አይ ፡ ኤል ፤ ኦ ፡ እና ፡ ዩ ፡ ኤ ፡ ኤን ፤ ፕሮግሬስ ፡ ኢን ፡ ላንድ ፡ ሪፎርም ፤ ፎርዝ ፡ ሪፖርት ፤ (፲፱፻፷፮) ፡ ገጽ ፡ ፩፻፷፮ ።
282. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ፩ሺ፬፻፹፯ ፡ እና ፡ የሚከተሉት ። በተለይም ፡ ቍጥር ፡ ፩ሺ፬፻፹፱ ፡ እና ፡ የሚከተሉት ፡ የሚገኙበት ፡ የአንቀጽ ፡ ዘጠኝ ፡ አርዕስት ፡ "በማይንቀሳቀስ ፡ ንብረቶች ፡ በኅብ ረት ፡ ስለመጠቀም ፡" ማለቱን ፡ በሚገባ ፡ ይገነዝቧል ።
283. ኤፍ ፡ ኤ ፡ ኦ ፡ እና ፡ ዩ ፡ ኤን ፡ አፍሪካን ፡ አግሪካልቸራል ፡ ዴቬሎፕሜንት ፤ ሪፍሌክሽንስ ፡ ኦን ፡ ዘ ፡ ሚጀር ፡ ላይንስ ፡ ኦፍ ፡ አድቫንስ ፡ ኤንድ ፡ ዘ ፡ ባርየርስ ፡ ቱ ፡ ፕሮግሬስ ፤ ፩ሺ፱፻፷፮ ፡ እ.ኤ. አ. ገጽ ፡ ፺፱ ።
284. ዳቪድ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፫ ፡ የተጠቀሰው ፤ ቍጥር ፡ ፩ ።
285. ከዚያው ፡ ቍጥር ፡ ፳፱ ፤ (ለምሳሌ) ።
286. ከዚያው ፡ ቍጥር ፡ ፶፬ ፤ (ለምሳሌ) ።
287. ከዚያው ፡ ቍጥር ፡ ፳፬ ፤ (ይህንኑ ፡ አርእስት ፡ አዝሎ ፡ ይገኛል ።)

የመጀመሪያው ፡ ሐረግ ፡ አንድ ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ አባል ፡ የኅብረት ፡ በሆነው ፡ መሬት ፡ ላይ ፡ በሙሉ ፡ ማለትም ፡ በሚታረስ ፡ መሬት ፣ በግጦሽና ፡ በቤት ፡ መሥሪያ ፡ ቦታ ፡ ላይ ፣ ያለውን ፡ መብትና ፡ ግዴታ ፡ የሚያመለክት ፡ ነው ። የማኅበሩ ፡ አባል ፡ የሆነ ፡ ማንኛውም ፡ ሰው ፣ የኅብረት ፡ በሆኑ ፡ መሬቶች ፡ ላይ ፡ ሁሉ ፡ ያለው ፡ መብት ፡ "የኅብረት ፡ በሆነ ፡ ዘዴ ፣ መጠቀም" ፡ በሚለው ፡ ላላ ፡ ባለው ፡ ሐረግ ፡ ተገልጧል ፡ ማለት ፡ ነው ።

"በጋራ ፡ መጠቀምና ፡ መገልገል ፡" የሚለው ፡ ሁለተኛው ፡ ሐረግ ፡ የሚያመለክተው ፡ አንድ ፡ ሰው ፡ ለእርሻ ፡ በማይውል ፡ መሬት ፡ ላይ ፡ ያለውን ፡ መብት ፡ ነው።

"የግል ፡ እርሻ" ፡ እና ፡ "የተራድኦ ፡ እርሻ" ፡ የሚሉት ፡ ቃላት ፡ የሚያመለክቱት ፡ የእርሻውን ፡ ዘዴ ፡ ነው ። ስለዚህም ፡ "የተራድዖ ፡ እርሻ" ፡ የሚያመለክተው፡ በማኅበሩ ፡ ጠቅላላ ፡ ስብሰባ ፡ አመራር ፡ ስር ፡ የሚካሄደውን ፡ የእርሻ ፡ ዘዴ ፡ ሲሆን ፣ ተቃራኒውም ፡ በግል ፡ የሚካሄድ ፡ የእርሻ ፡ ዘዴ ፡ መሆኑ ፡ ነው ።

ስለዚህ ፡ በፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፩ሺ፬፻፹፱ ፡ ሥር ፡ "በኅብረት ፡ መሠራት ፡" የሚለው ፡ አጭር ፡ ሐረግ ፡ የሚገልጸው ፡ የእርሻ ፡ ዘዴን ፡ ሳይሆን ፡ አንድ፡ ሰው ፡ በማንኛውም ፡ የኅብረት ፡ በሆነው ፡ መሬት ፡ ላይ ፡ ያለውን ፡ መብት ፡ መሆኑን፡ ይገነዘቧል ።

በሌላ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፣ በቁጥር ፡ ፩ሺ፬፻፺፩ ፡ (መ) ስር ፡ የታቀዱት ፡ "የአሠራር፡ ሁኔታ" ፡ ምርጫዎች ፡ በቁጥር ፡ ፩ሺ፬፻፺፪ ፡ እና ፡ ፩ሺ፬፻፺፫ ፡ ሥር ፡ ተተንትነዋል ። በእርሻ ፡ ላይ ፡ ለሚውል ፡ መሬት ፡ የሚያገለግሉት ፡ "የአሠራር ፡ ሁኔታ ፡" ምርጫዎች ፡ የ"ተራድዖ" ፡ እና ፡ የ"ግል" ፡ የእርሻ ፡ ዘዴዎች ፡ መሆናቸውን ፡ ከቁጥር ፡ ፩ሺ፬፻፺፫ ፡ (፪) ለመረዳት ፡ ይቻላል ።

"የአሠራሩ ፡ ሁኔታ ፡" የተራድዖ ፡ እርሻ ፡ በሆነበት ፡ ጊዜ ፣ ይኸው ፡ ዘዴ ፡ በማኅበሩ ፡ መተዳደሩያ ፡ ደንብ ፡ ውስጥ ፡ ወይም ፡ በልማድ ፡ መሠረት ፣ በግልጽ ፡ መወሰን ፡ አለበት ።[288] በተጨማሪም ፡ የማኅበሩ ፡ አባሎች ፡ በኅብረቱ ፡ መሬቶች ፣ በግጦሽ ፡ መስኮችና ፡ ደኖችም ፡ ጭምር ፡ ላይ ፡ ሁሉ ፡ ያሏቸው ፡ መብቶች ፡ በመተዳደሪያ ፡ ደንቡ ፡ ወይም ፡ በልማድ ፡ መሠረት ፡ በግልጽ ፡ መወሰን ፡ ይኖርባቸዋል ።[289]

ነገር ፡ ግን ፡ "የአሠራሩ ፡ ሁኔታ" ፡ የግል ፡ እርሻ ፡ ሲሆን ፡ የማኅበሩ ፡ ልማድ ፡ ወይም ፡ መተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ ይህንኑ ፡ ጉዳይ ፡ በግልጽ ፡ ማመልከትና ፡[290] በማንኛውም ፡ የኅብረት ፡ በሆነ ፡ መሬት ፡ ላይ ፡ አባሎች ፡ ያላቸውን ፡ መብትና ፡ እንዲሁም ፡ ቀድሞ ፡ የተደረጉ ፡ የመሬት ፡ ክፍያ ፡ ድልድሎች ፡ የሚሻሻሉበትን ፡ ጊዜና ፡ ሁኔታ ፡ መወሰን ፡ ያስፈልገዋል ።[291] የተራድኦ ፡ እርሻ ፡ በሚካሄድበት ፡ ቦታ ፣ ይህን ፡ የመሬት ፡ ማከፋፈል ፡ ጉዳይ ፡ በመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ ውስጥ ፡ መጥቀስ ፡ አስፈላጊ ፡ አይደለም ።

እዚህ ፡ ላይ ፡ አንባቢ ፡ እንዲገነዘበው ፡ የሚያስፈልገው ፡ ነገር ፣ የሕጉን ፡ ረቂቅ፡ ለተመለከተና ፡ በመረመርናቸውም ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡ ፡ ክፍሎች ፡ ውስጥ ፡ የግጦሽ ፡ መስክም ፡ ሆነ ፡ ለእንጨት ፡ የሚሆን ፡ ጫካ ፡ ለያንዳንዱ ፡ ሰው ፡ ተቆርሶ ፡ የማይሰጥ፡

288. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቊጥር ፡ ፩ሺ፬፻፺፪ ፡ (፩) ።
289. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቊጥር ፡ ፩ሺ፬፻፺፪ ፡ (፪) ።
290. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቊጥር ፡ ፩ሺ፬፻፺፫ ፡ (፩) ።
291. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቊጥር ፡ ፩ሺ፬፻፺፫ ፡ (፫) ።

መሆኑን ፡ ላስታውስ ፣ በቁጥር ፡ ፩ሺ፬፻፺፩ ፡ (መ) ፡ እና ፡ በከፊል ፡ በቁጥር ፡ ፩ሺ፬፻፺፮፡ እና ፡ ፩ሺ፬፻፺፯ ፡ የተዘረዘሩት ፡ "የአሠራሩ ፡ ሁኔታዎች ፡" የእርሻ ፡ መሬትን ፡ እንጂ ፡ ለምሳሌ ፡ የግጦሽ ፡ መሬት ፡ አጠቃቀምን ፡ አለመመልከታቸውን ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፬፻፺፩ ፡ (መ) ፡ በእርሻ ፡ ላይ ፡ የሚውልንና ፡ የማይውልን ፡ መሬት ፡ የሚያ ጠቃልል ፡ ሲሆን ፣ ስለኋለኛው ፡ የመሬት ፡ ዓይነት ፡ ያቀደውም ፣ ለምሳሌ ፡ በአባሎች ፡ በግጦሽ ፡ የመጠቀም ፡ መብት ፡ ላይ ፡ ሊጣሉ ፡ የሚችሉትን ፡ ገደቦች ፡ ነው ።[292] እን ግዲህ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፬፻፺፮ ፡ እና ፡ ፩ሺ፬፻፺፯ ፡ ደግሞ ፡ የእርሻ ፡ መሬትን ፡ የሚመለከተ ውን ፡ የቁጥር ፡ ፩ሺ፬፻፺፩ ፡ (መ) ን ፡ የእርሻ ፡ ዘዴ ፡ ደንብ ፡ ለማሟላት ፡ የታቀዱ ፡ ናቸው ፡ ማለት ፡ ነው ።

<u>ንዑስ ፡ ክፍል ፡ ፫ ፤ የኅብረት ፡ የሆነ ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ ያላቸው ፡ ክፍሎች ፡ አቋምና ፡ ቁጥጥር ፤</u>

በዚህ ፡ ንዑስ ፡ ክፍል ፡ ውስጥ ፣ የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፡ ስላ ላቸው ፡ ክፍሎች ፡ አቋም ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ምን ፡ እንደደነገገና ፣ ከተደራጁም፡ በኋላ ፡ ስለሚደረግባቸው ፡ ቁጥጥር ፡ የወሰነውን ፡ እንመለከታለን ።

የተባሉት ፡ ክፍሎች ፡ አቋም ፡ ለጊዜው ፡ በልማድ ፡ ወይም ፡ በባሕል ፡ ስር ፡ የሚ ተዳደር ፡ ነው ፤ በመተዳደሪያ ፡ ደንባቸው ፡ ውስጥ ፡ (ለምሳሌ ፡ ያሀል)፡ "ለአስተዳደ ራቸው" ፡ ኣላፊ ፡ የሆኑትን ፡ ሰዎች ፡ ዘርዝረው ፡ እንዲያመለክቱ ፡ አልተገደዱም ።[293] እላይ ፡ እንዳየነውም ፡ የአገር ፡ ግዛት ፡ ሚኒስቴር ፡ እነዚህ ፡ ክፍሎች ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንባቸውን ፡ እንዲያወጡ ፡ ለማድረግ ፡ "እንዲያስብበት" ፡[294] እና ፡ ከዚያም ፡ የኅ ብረቱን ፡ የኤኮኖሚ ፡ እድገት ፡ ለማሻሻል ፣ የኢትዮጵያ ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ የተመሠረ ተበትን ፡ የፍትኅንና ፡ የሞራልን ፡ መሠረታዊ ፡ ሀሳቦች ፡ በመከተል ፡ ከንገሩ ፡ አካባቢ ሁኔታ ፡ ጋር ፡ ተስማሚ ፡ በሚሆንበት ፡ መጠን ፡ የኅብረቱ ፡ ልማዶች ፡ እንዲሻሻሉ ፡ ለማድረግ ፡[295] እንዲሁ ፡ እንዲያስብበት ፡ ተደርጓል ።

ቀደም ፡ ስንልም ፡ ያመለከትናቸው ፡ የማኅበሮቹ ፡ "ወኪሎች ፡"[296] በአሁኑ ፡ ጊዜ ፡ ያላቸው ፡ ሥራና ፡ ጥቅም ፡ እጅግ ፡ የተወሰነ ፡ መሆኑን ፡ ማመን ፡ ይገባል ። ብዙዎች ፡ ማኅበሮች ፡ የራሳቸውን ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንቦች ፡ ያወጣሉ ፡ ቢባልም ፡እንኳ፡ አሁን ፡ የሰነዘርነው ፡ አስተያየት ፡ እውነተኛነት ፡ አይለወጥም ። ይህ ፡ የተባለበ ትም ፡ ምክንያት ፡ ወኪሎችን ፡ የሚመለከቱት ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ቁጥሮች ፡ የታቀዱት ፡ የተራድዖ ፡ እርሻን ፡ ለሚከተሉ ፡ ግዴታ ፡ ሊገባላቸው ፡ መብትም ፡ ሊገ ኝላቸው ፡ ለሚችሉ ፡ ማኅበሮች ፡ ስለሆነ ፣ ነው ።

---

292. በሕጉ ፡ ረቂቅ ፡ ውስጥ ፡ የታቀደው ፡ የአሠራር ፡ "ዘዴ" ፡ ይህ ፡ ነበር ። ዳቪድ ፡ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፫ ፡ የተጠቀሰው ፡ ቍጥር ፡ ፸ ፡ እና ፡ ፸፩ ።

293. በቍጥር ፡ ፩ሺ፬፻፺፩ ፡ (ሐ) ፡ ሥር ፡ የታቀዱት ፡ "አስተዳዳሪዎች" ፡ እነማን ፡ እንደሆኑ ፡ በዚህ ፡ ጽሑፍ ፤ በክፍል ፡ አንድ ፡ ውስጥ ፡ ተመልክተናቸዋል ።

294. አገር ፡ ግዛት ፡ ሚኒስቴር ፡ በዚህ ፡ ረገድ ፡ እስካሁን ፡ ምን ፡ እንደሰራ ፡ ለማወቅ ፡ አቶ ፡ ኃይለ ፡ ሚካኤል፡ ከበደ ፡ ባለሥልጣኖችን ፡ ባለፈው ፡ ዓመት ፡ አነጋግረው ፡ ነበር ። ኃ/ ሚካኤል ፡ ከበደ ፡ <u>፱ ፡ ኢምፖ ክት ፡ ኦፍ ፡ ላንድ ፡ ቴኒየር ፡ ኦን ፡ ላንድ ፡ ዶዜጅ ፡ ኢን ፡ ኢትዮፒያ</u> ፡ (የቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኒቨ ርሲቲ ፡ የሕግ ፡ ፋኩልቲ ፡ ቤት ፡ መጻሕፍት ፣ ያልታተመ) ፡ ገጽ ፡ ፲ ፣ በማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፩፻፷ ፡ ሥር ።

295. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ፩ሺ፬፻፺፰ ፡ (፩) ። ከበድ ፡ ያሉት ፡ ቃላት ፡ መመሪያን ፡ ለመግለጥ ፡ የገቡ ፡ እንጂ ፡ የተወሰነ ፡ ትርጉም ፡ የላቸውም ።

296. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ፩ሺ፬፻፺፩ ፡ (ሐ) ፡ እና ፡ ፩ሺ፬፻፺፱ ።

ስለዚህ ፡ ማኅበሮች ፡ በተራድዖ ፡ ካላረሱ ፡ በስተቀር ፤ ወኪሎችን ፡ የሚመለከቱት ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕጎች ፡ መብትና ፡ ግዴታ ፡ ሊኖረው ፡ የሚችል ፡ ድርጅት ፡ በሌለበት ፡ ሁኔታ ፡ ላይ ፡ አንዳችም ፡ ጥቅም ፡ አይሰጡም ።

አንድ ፡ ማኅበር ፡ መሬቶችን ፡ በተራድዖ ፡ ለማሳረስ ፡ ሲወስንና ፡ ይህንንም ፡ ለማድረግ ፡ የሚያስፈልጉትን ፡ ወኪሎች ፡ ሲመርጥ ፤ ወኪሎቹ ፡ ለፈጸሙት ፡ አድራጎት ፡ ሁለት ፡ ሁኔታዎች ፡ ተሟልተው ፡ ሲገኙ ፡ በሕጉ ፡ ውስጥ ፡ ኣላፊነት ፡ ይኖርበታል ፤ እነዚህም ፡ (፩) ወኪሎቹ ፡ የሠሯቸው ፡ ወይም ፡ ሳይፈጽሚቸው ፡ የቀሩት ፡ ተግባሮች ፡ ግዴታዎች ፡ ሲሆኑና ፤ (፪) ኣላፊነትንም ፡ አስከትለው ፡ እንደሆነ ፡ ነው ።[297] እንደዚሁም ፡ ወኪሎቹ ፡ ከፈጸሙት ፡ ተግባር ፡ የተነሳ ፡ ማኅበሩ ፡ ያለአግባብ ፡ በልጽጎ ፡ የተገኘ ፡ እንደሆነ ፡ በሕግ ፡ ይጠየቃል ፤ ብልጽግናው ፡ የተገኘው ፡ ከሥልጣን፡ ውጪ ፡ በተፈጸመ ፡ ሥራ ፡ ቢሆንም ፡ ባይሆንም ፡ ለውጥ ፡ አያመጣም ፤ ማኅበሩ ፡ ተጠያቂ ፡ ይሆናል ።

ምንም ፡ እንኳን ፡ የኅብረት ፡ የሆነ ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ ያላቸው ፡ ክፍሎች ፡ አቋም ፡ በልማድ ፡ የሚተዳደር ፡ ቢሆንም ፤ ቁጥጥራቸው ፡ ግን ፡ በሚገባ ፡ በፍትሐብሔር ፡ ሕጉ ፡ ውስጥ ፡ በግልጽ ፡ ተደንግጎ ፡ ይገኛል ።

አንደኛ ፤ የአገር ፡ ግዛት ፡ ሚኒስቴር ፡ የተባሉት ፡ ክፍሎች ፡ የግል ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንቦች ፡ እንዲኖራቸው ፡ ጥረት ፡ ሲያደርግ ፤ ልማዳቸውን ፡ በጽሑፍ ፡ መልክ ፡ እንዲሆን ፡ ከማድረጉ ፡ በፊት ፡ የሚሻሻልበትን ፡ መንገድ ፡ አጥንቶ ፡ ሊያቀርብ ፡ ይችላል ። የሕጉ ፡ አርቃቂ ፡ እንደገለጡት ፤ "(የነዚህ ፡ ማኅበሮች ፡) የመተዳደሪያ ፡ ደንቦች ፡ የታቀዱት ፡ የአገር ፡ ግዛት ፡ ሚኒስቴር ፡ ተስማሚ ፡ መስሎ ፡ በታየው ፡ መንገድ ፡ አጥንቶ ፡ ሊያሻሽላቸው ፡ እንደሚችል ፡ ሆነው ፡ ነው ።"[298] እንግዲህ ፡ የአገር ፡ ግዛት ፡ ሚኒስቴር ፡ ተጽዕኖ ፡ ይበልጥ ፡ የሚታየው ፤ ልማድ ፡ በጽሑፍ ፡ ሆኖ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ በሚውልበት ፡ ጊዜ ፡ የሚያስፈልጉትን ፡ ተጨማሪ ፡ የሚሆኑ ፡ ደንቦች ፡ ሲያወጣ ፡ ነው ። እነዚህ ፡ "ተጨማሪ ፡ ደንቦች ፡" በጣም ፡ አስፈላጊ ፡ መሆናቸው ፡ የማይቀር ፡ ነው ፤ ይህም ፡ የሚሆንበት ፡ የሕዝቡ ፡ ብዛት ፡ እያደገ ፤ ትምህርትና ፡ እውቀትም፡ እየተስፋፋ ፡ ሲሄድ ፡ የተሻለ ፡ ዘዴ ፡ ስለሚገኝና ፤ በልማድም ፡ ብዙ ፡ ጉድለት ፡ ሊታይበት ፡ ስለሚችል ፡ ነው ። እነዚህ ፡ ተጨማሪ ፡ ደንቦች ፡ ሊመለከቱ ፡ የሚችሉት ፡ በመሬት ፡ ላይ ፡ የሚገኝ ፡ መብትን ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፤ የማኅበሮችን ፡ መሠረታዊ ፡ አቋምና ፡ ከጊዜው ፡ ፍልስፍናና ፡ እምነትም ፡ ጋር ፡ እንዲሄድ ፡ ለማድረግ ፡ የኅብረ ፡ ሰብኡንም ፡ የአስተዳደር ፡ ጉዳይ ፡ ጭምር ፡ ነው ።

ስለዚህም ፤ የአገር ፡ ግዛት ፡ ሚኒስቴር ፡ የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ ያላቸው ፡ ክፍሎች ፡ "የሕግ ፡ አማካሪ ፡" በመሆን ፡ መተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ እንዲኖራቸውና፡ ሲያስፈልግም ፡ እንዲሻሻል ፡ የሚያደርግላቸው ፡ ስለሆነ ፡ ተጽዕኖው ፡ ታላቅ ፡ ነው።

በፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ የተደነነገገው ፡ ሌላው ፡ የመቆጣጠሪያ ፡ ዘዴ፡ በተባሉት ፡ ማኅበሮች ፡ ሥልጣን ፡ ላይ ፡ የተደረገው ፡ ገደብ ፡ ነው ። ማናቸውም ፡ ተቃራኒ ፡ ልማድ ፡ ቢኖርም ፡ የአገር ፡ ግዛት ፡ ሚኒስቴርን ፡ ካላስፈቀደ ፡ በቀር ፡ አንድ ፡ ማኅበር ፡ መሬቶቹን ፡ ለመሸጥ ፤ ለሌላ ፡ ለማስተላለፍ ፤ በዕዳ ፡ ለማስያዝ ፡ ወይም ፡ ለወለድ ፡ አግድ ፡ ለመስጠት ፡ አይችልም ።[299] እንዲሁም ፡ ከማኅበሩ ፡ ላይ ፡ ገንዘብ ፡

---

297. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቊጥር ፡ ፬፻፶፮ ፤ በቊጥር ፡ ፩ሺ፬፻፶፬ ፡ (፫) ።
298. ዳቪድ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቊጥር ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፫ ።
299. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቊጥር ፡ ፩ሺ፬፻፶፫ ፡ (፩) ።

የመጠየቅ ፡ መብት ፡ ያላቸው ፡ ሰዎች ፡ ሁሉ ፡ የኅብረት ፡ የሆነውን ፡ የማይንቀሳቀስ ፡ ንብረት ፡ ለማስከበር ፡ ሲፈልጉ ፡ አስቀድመው ፡ ማስፈቀድ ፡ አለባቸው ።[300]

ሦስተኛው ፡ ዘዴ ፡ ደግሞ ፡ ለዳኞች ፡ አቤቱታ ፡ ስለማቅረብ ፡ በቁጥር ፡ ፩ሺ፩፻፺፱፡ እና ፡ ፩ሺ፷፯ ፡ በተዘረዘረው ፡ መሠረት ፡ የኅብረት ፡ የሆነ ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ ባላቸው ፡ ማኅበሮች ፡ ላይ ፡ የተጣለው ፡ የቁጥጥር ፡ ዘዴ ፡ ነው ። የኋለኛው ፡ ቁጥር ፡ አርእስት፡ "ፀጥታን ፡ የሚመለከቱ ፡ ነገሮች ፡" ቢሆንም ፡ የመጀመሪያው ፡ ቁጥር ፡ ቅጥያ ፡ መሆኑ ግልጽ ፡ ነው ። በቁጥር ፡ ፩ሺ፩፻፺፱ ፡ መሠረት ፡ ዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ "የኅብረቱ ፡ ፍላጐት" ፡ ተቆርቋሪ ፡ እንደሆነ ፡ ተደርጐ ፡ እንዲገመት ፡ ተደንግጓል ። በተባሉት ፡ ማኅበሮች ፡ አጠገብ ፡ በመገኘት ፡ የዕለት ፡ ተግባራቸውን ፡ ሲያከናውኑ ፡ ሊመለከት ፡ የሚችለው፡ ዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ በአሁኑ ፡ ጊዜ ፡ ከአገር ፡ ግዛት ፡ ሚኒስቴር ፡ ይልቅ ፡ የተሻሻለ ፡ ቁጥጥር ፡ ለማድረግ ፡ መቻሉ ፡ ግልጥ ፡ ነው ።

የማኅበሩ ፡ አባል ፡ የሆነ ፡ ማናቸውም ፡ ሰው ፡ በማኅበሩ ፡ ጉዳይ ፡ ሁሉ ፡ የሚያገባው ፡ በመሆኑ ፡ በሕጉ ፡ መሠረት ፡ በተሰጠው ፡ የአቤቱታ ፡ መብት ፡ በመጠቀም ፡ ቁጥጥር ፡ ለማድረግም ፡ ይችላል ።[301] በቁጥር ፡ ፩ሺ፷፯ ፡ ውስጥ ፡ በግልጽ ፡ ባይነገርም ፡ ማኅበሩ ፡[302] ወይም ፡ ወኪሎቹ ፡[303] ባሳለፏቸው ፡ ውሳኔዎች ፡ ላይ ፡ ለመቅረብ ፡ የሚችለው ፡ አቤቱታ ፡ በልማድ ፡ ወይም ፡ በኅብረቱ ፡ መተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ ገደብ ፡ ሊደረግበት ፡ ይችላል ። የማኅበሩ ፡ ወኪሎች ፡ የሰጡት ፡ ውሳኔ ፡ "ከሥልጣን ፡ በላይ ፡ የሆነ" ፡ ወይም ፡ "የሥነ ፡ ሥርዓትንና ፡ የፍትኅን ፡ ነገር ፡ በመተላለፍ ፡ የተሰጠ ፡" ማለት ፡ ምን ፡ እንደሆን ፡ በአእምሮ ፡ ለመገመት ፡ አስቸጋሪ ፡ እንደመሆኑ ፡ ሁሉ ፡[304] ገደብ ፡ ሊደረግለት ፡ የሚቻል ፡ ወይም ፡ የማይቻል ፡ አቤቱታ ፡ እንዴት ፡ ዓይነት ፡ እንደሆነ ፡ ለመገመት ፡ አዳጋች ፡ ነው ። እነዚህ ፡ ጥያቄዎች ፡ በአጥጋቢ ፡ ሁኔታ ፡ ሊመለሱ ፡ የሚችሉት ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ አንዳንድ ፡ ጉዳዮችን ፡ በፍርድ ፡ መልክ ፡ በሚወስኑበት ፡ ጊዜ ፡ ብቻ ፡ ሲሆን ፤ ክርክር ፡ በቀረበበትም ፡ ውሳኔ ፡ ላይ ፡ ፍርድ ፡ ከመስጠታቸው ፡ አስቀድሞ ፡ ውሳኔውን ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ የነገሩንም ፡ አዝማሚያና ፡ ሁኔታ ፡ በሚገባ ፡ መመልከት ፡ አለባቸው ። በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕጉ ፡ ውስጥ ፡ ከተዘረዘሩት ፡ የመቆጣጠሪያ ፡ ዘዴዎች ፡ ከሁሉ ፡ ይበልጥ ፡ በአሁኑ ፡ ጊዜ ፡ ትርጉም ፡ ያለውና ፡ ጠበቅ ፡ ያለ ፡ መስሎ ፡ የሚታየውም ፡ በቁጥር ፡ ፩ሺ፩፻፺፱፡ ስር፡ የተጠቀሰው ፤ በተለይም ፡ ማናቸውም ፡ ጉዳይ ፡ የሚመለከተው ፡ ሰው ፡ ሊያቀርበው ፡ የሚችለው ፡ አቤቱታ ፡ ነው ። እያንዳንዱ ፡ አባል ፡ ማኅበሩ ፡ ያስተላለፈውን ፡ ውሳኔ ፡ ተቃውሞ ፡ አቤቱታ ፡ ለማቅረብ ፡ ሲችል ፡ አቤቱታውን ፡ ያላቀረበ ፡ እንደሆነ ፤ ዐቃቤ ፡ ሕጉ ፡ አቤቱታውን ፡ ያቀርብለታል ፡ ብሎ ፡ ማመን ፡ ያዳግታል ። ይልቁንም ፡ የዐቃቤ ፡ ሕጉን ፡ ጊዜ ፡ የሚፈጁ ፤ ሌሎች ፡ እሱን ፡ የሚመለከቱ ፡ ብዙ ፡ ጉዳዮች ፡ መኖራቸውን ፡ ስለምናውቅ ፡ እንደነዚህ ፡ ያሉትን ፡ አቤቱታዎች ፡ ለማቅረብ ፡ እምብዛም ፡ የሚያስብበት ፡ መስሎ ፡ አይታየንም ። ዐቃቤ ፡ ሕጉ ፡ የተባለውን ፡ አቤቱታ ፡ እንዲያቀርብ ፡ ሕጉ ፤ ማለትም ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፩፻፺፱ ፤ የማያስገድደው ፡ መሆኑንና ፡ የአቤቱታ ፡ ማቅረቡም ፡ ጉዳይ ፡ የዐቃቤ ፡ ሕጉ ፡ የግል ፡ ምርጫ ፡ እንደሆነ ፡ መገንዘብ ፡ ይገባናል ።

---

300. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ፩ሺ፩፻፺፮ ፡ (፪) ።
301. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ፩ሺ፩፻፺፱ ።
302. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ፩ሺ፩፻፺፱ ፡ (፩) ።
303. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቍጥር ፡ ፩ሺ፩፻፺፱ ፡ (፪) ።
304. ከዚያው ።

የአንድ ፡ ማኅበር ፡ አባል ፡ በቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፺፱ ፡ መሠረት ፡ ማኅበሩ ፡ በሰጠው ፡ ውሳኔ ፡ ላይ ፡ አቤቱታ ፡ ሲያቀርብ ፣ ውሳኔው ፡ ከኢትዮጵያ ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ወይም ምንጊዜም ፡ ሊከበሩ ፡ ከሚገባቸው ፡ ሊታለፉ ፡ ከማይችሉ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቃላት ፡ ወይም ፡ ከሌሎች ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕጐች ፡ ጋር ፡ የማይስማሙ ፡ መሆ ናቸውን ፡ መግለጥና ፡ ማስረጃ ፡ ለማቅረብም ፡ ዝግጁ ፡ መሆን ፡ ይኖርበታል ። ሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ለመጣሱ ፡ ማስረጃ ፡ ማቅረብ ፡ ቀለል ፡ ያለ ፡ ይመስላል ። ሆኖም ፡ ሊከ በሩ ፡ የሚገባቸው ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ቃላት ፡ ለመጣሳቸው ፡ ማስረጃ ፡ ማቅ ረብ ፡ አስቸጋሪ ፡ ነው ፤ ምክንያቱም ፡ አቤት ፡ ባዩ ፡ ተጣሱ ፡ የሚላቸው ፡ የሕግ ፡ ቃላት ፡ ምንጊዜም ፡ መከበር ፡ ያለባቸው ፡ መሆናቸውን ፡ አስቀድሞ ፡ ማሳየት ፡ አለበት ።

ከሺ፱፻፹፱—ሺ፳፪ ፡ ባሉት ፡ ቁጥሮች ፡ ሥር ፡ የኅብረት ፡ የሆነ ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ ላለው ፡ ክፍል ፡ አባሎች ፡ የተሰጡትን ፡ መብቶች ፡ የጠቅላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ በይግባኝ ፡ ባይ ፡ በወ/ወለተ ፡ ሥላሴ ፡ ገብረ ፡ መድኅንና ፡ በመልስ ፡ ሰጭ ፡ በባላም/ገብረ ፡ ኪዳን ፡ አብርሃ ፡[305] መሀከል ፡ በቀረበው ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ በሰጠው ፡ ፍርድ ፡ ውስጥ ፡ ባጭሩ ፡ ገልጿቸዋል ። አንድ ፡ አባል ፡ በማኅበሩ ፡ ላይ ፡ ክስ ፡ ለማቅ ረብ ፡ ቢፈልግ ፡ ክሱን ፡ በይግባኙ ፡ ድንጋጌ ፣ ማለትም ፣ በቁጥር ፡ ሺ፱፻፺፱ ፡ ላይ ፡ መመ ሥረት ፡ ይኖርበታል ፤ ሲል ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ውሳኔ ፡ ሰጥቷል ። በዚህ ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ የቀረበው ፡ ይግባኝ ፡ በቁጥር ፡ ሺ፱፻፺፱ ፡ ላይ ፡ ያልተመሠረተ ፡ በመሆኑ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ሳይቀበለው ፡ ቀርቷል ።[306] ከጠቅላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ፍርድ ፡ ለመ ረዳት ፡ የሚቻለው ፣ ቁጥር ፡ ሺ፱፻፹፪ ፡ የግድ ፡ መከበር ፡ ካለባቸው ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ቁጥሮች ፡ መካከል ፡ አንዱ ፡ መሆኑን ፡ ነው ፤ ይህ ፡ ቁጥር ፡ ሲጣስ ፡ በቁጥር ፡ ሺ፱፻፹፱ ፡ (፩) ፡ ሥር ፡ የተመለከተውን ፡ የይግባኝ ፡ መብት ፡ ያሳጣል ። በዚህም ፡ መሠ ረት ፣ አንድ ፡ ማኅበር ፡ ከአባሎቹ ፡ ውስጥ ፡ ጥቂቶቹ ፡ የተለየ ፡ ሃይማኖት ፡ ይከተላሉ ፣ በማለት ፡ የመሬት ፡ ክፍያ ፡ ቢከለክላቸው ፣ ውሳኔው ፡ ልማድ ፡ ወይም ፡ የመተዳደ ሪያ ፡ ደንቦች ፡ በሃይማኖት ፡ ምክንያት ፡ በአባሎች ፡ መሀከል ፡ ልዩነት ፡ እንዳያደርጉ፡ ሲል ፡ የሚደነግገውን ፡ ቁጥር ሺ፱፻፹፪ትን ፡ የሚቃረን ፡ ይሆናል ። እንደ ፡ ጠቅላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ፍርድም ፣ ይህን ፡ ውሳኔ ፡ በመቃወም ፡ በቁጥር ፡ ሺ፱፻፹፱ ፡ (፩) መሠረት ፡ ይግባኝ ፡ ለማቅረብ ፡ ይቻላል ።

ቁጥር ፡ ሺ፱፻፹፪ን ፡ በዚህ ፡ አኳኋን ፡ መተርጐም ፡ ትክክል ፡ አይመስልም ። ምክንያቱም ፡ ቁጥር ፡ ሺ፱፻፺፱ ፡ (፩)ን ፡ ለሚመለከቱ ፡ ጉዳዮች ፡ ቁጥር ፡ ሺ፱፻፹፪ ፡

305. የይግባኝ ፡ ባይ ፡ ወ/ወለተ ፡ ሥላሴ ፡ ገብረ ፡ መድኅን ፡ መልስ ፡ ሰጭና ፡ የባላም ፡ ገብረ ፡ ኪዳን ፡ አብርሃ ፤ (ጠቅላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፤ ፲፱፻፺፱ ፤ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቍጥር ፡ ፩ሺ፴፩/፺፱ ፡ ያልታተመ) ፡ ጉዳይ ።

306. በይግባኝ ፡ ባይ ፡ በአረጋዊ ፡ ናይዝጊና ፡ በመልስ ፡ ሰጭ ፡ በአረጋ ፡ መንክር ፡ (ጠ· ን· ነ· ፍ· ፡ ቤት ፤ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቍጥር ፡ ፩፻፲፩/፺፱) ፡ (ያልታተመ) ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ ተመሳሳይ ፡ ውሳኔ ፡ ተሰ ጥቷል ። በዚህና ፡ ቀደም ፡ ሲል ፡ በተጠቀሰው ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ የፍርድ ፡ ቤቱ ፡ አመራርና ፡ ውሳኔ ፡ እጅግ ፡ የተመሳሰለ ፡ ነው ።
በጠቅላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ፕሬዚዳንት ፣ በክቡር ፡ አፈ ፡ ንጉሥ ፡ ቅጣው ፡ ይታጠቁ ፡ መልካም ፡ ፈቃድ ፡ የዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ደራሲ ፡ የጠቅላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥትን ፡ መዛግብት ፡ እንዲመረምር ተፈቅዶለት ፡ ነበር ። ከሺ፱፻፺፰—ሺ፱፻፺፱ ፡ ዓ· ም· የተከፈቱትን ፡ ፋይሎች ፡ ከመረመረ ፡ በኋላ ፣ ከቁ ጥር ፡ ሺ፱፻፹፱ - ሺ፳፪ ፡ ያሉት ፡ ደንቦች ፡ የተጠቀሱባቸው ፡ ሦስት ፡ ጉዳዮች ፡ አጋጥመውታል ። በሦስቱም ፡ ጉዳዮች ፡ ላይ ፡ ፍ/ቤቱ ፡ የተመራበት ፡ ሐሳብና ፡ የሰጠው ፡ ውሳኔ ፡ ከላይ ፡ ባጭሩ ፡ ተገልጾአል ። ሦስተኛው ፡ የፍርድ ፡ ጉዳይ ፡ ሳይጠቀስ ፡ የታለፈበት ፡ ምክንያት ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ በቀሩት ፡ በሁለቱ ፡ ጉዳዮች ፡ ውስጥ ፡ የታከለውን ፡ ሐሳብና ፡ የሰጠውን ፡ ውሳኔ ፡ እዚህኛውም ፡ ላይ ፡ መልሶ ፡ ስለሚጠቅሰውና ፡ አዲስ ፡ ነገርም ፡ ስላልጨመረ ፡ ነው ።

አግባብ ፡ የሚኖረው ፡ ተቃውሞ ፡ የቀረበበት ፡ ውሳኔ ፡ በቁጥር ሺ፬፻፺ ፡ እና ፡ በተከታዮቹ ፡ ቁጥሮች ፡ ፡ መሠረት ፡ በተደነገገ ፡ ወይም ፡ በሚደነገግ ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ ውስጥ ፡ ተጨምሮ ፡ የሚገኝ ፡ ሲሆን ፡ ብቻ ፡ ስለሆነ ፡ ነው ።

የቁጥር ፡ ሺ፬፻፹፪ን ፡ ድንጋጌ ፡ ጠቃሚነት ፡ ከመጠን ፡ በላይ ፡ ማጋነን ፡ የሚቻል ፡ አይመስለኝም ። የዚህ ፡ ቁጥር ፡ ዓላማ ፡ በክፍል ፡ አንድ ፡ ውስጥ ፡ የመረመርናቸውን ፡ የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፡ ያሏቸውን ፡ የኅብረ ፡ ሰብእን ፡ ሁለት ፡ ክፍሎች ፡ የማኅበራዊ ፡ ኑሮ ፡ አቋም ፡ ለመደምሰስ ፡ ነው ። ይህ ፡ አቋም ፡ በተሻሻለው ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ውስጥ ፡ የተመለከቱትን ፡ ዘመናዊ ፤ መሠረታውያን ፡ ሀሳቦች ፡ የሚፃረር ፡ መሆኑ ፡ ግልጽ ፡ ነው ።

እንግዲህ ፡ በቁጥር ፡ ሺ፬፻፹፪ ፡ መሠረት ፡ ልማድ ፡ ወይም ፡ ልማድን ፡ አቀና ብሮ ፡ የያዘ ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ ጥንትም ፡ መብት ፡ ያልነበራቸውን ፡ ሰዎች ፡ የማኅበሩ ፡ አባል ፡ ከሆኑት ፡ "ሰዎች" ፡ ወይም ፡ "ቤተ ፡ ዘመዶች" ፡ ነጥሎ ፡ ሊለያቸው፡ አይችልም ።[307] በተጨማሪም ፡ እነዚህ ፡ አባሎች ፡ ማኅበሩን ፡ ከማስተዳደርና ፡ ለማኅበሩም ፡ ወኪል ፡ ከመሆን ፡ የሚያግዳቸው ፡ አይኖርም ፤ (ሁለቱም ፡ ተግባሮች ፡ በቁጥር ፡ ፩ሺ፬፻፺፩ ፡ (ሐ) ሥር ፡ ዘላቂ ፡ መልክ ፡ ተሰጥቷቸው ፡ ይገኛል ።) ከሁሉም ፡ የሚበልጠው ፡ መከላከያቸው ፡ ግን ፡ የማኅበሩ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፡ ተከፋፍለው ፡ የሚደለደሉት ፡ በዘር ፤ በሃይማኖት ፡ ወይም ፡ በማኅበራዊ ፡ ኑሮ ፡ ደረጃ ፡ በመመራት ፡ አለመሆኑ ፡ ነው ።[308] እዚህ ፡ ላይ ፡ ሊጠቀስ ፡ የሚገባው ፡ መሬትን ፡ የማከፋፈል ፡ "እኳኋን" ፡ የሚለው ፡ አነጋገር ፡ በአንዳንድ ፡ ቤተ ፡ ዘመዶችና ፡ በመንደሮች ፡ ዘንድ ፡ መሬት ፡ ከመታደሉ ፡ በፊት ፡ የሚደረገውን ፡ የዕጣ ፡ ማውጣት ፡ ሁኔታንም ፡ ጭምር ፡ ማመልከቱን ፡ ነው ።

ከላይ ፡ ባመለከትናቸው ፡ ምክንያቶች ፡ ሁሉ ፡ ቁጥር ፡ ሺ፬፻፹፪ ፡ ዘመናዊና ፡ በክፍል ፡ አንድ ፡ ውስጥ ፡ በተመለከትናቸው ፡ ልማዳዊ ፡ የኅብረ ፡ ሰብእ ፡ ክፍሎችም ፡ ውስጥ ፤ ከዚህ ፡ ቀደም ፡ በዘልማድ ፡ ተቀዳሚ ፡ በሆነው ፡ እንዲያውም ፡ ምትክ፡ በማይገኝለት ፡ መተዳደሪያቸው ፡ ላይ ፡ መሠረታዊ ፡ የሆኑ ፡ መብቶችን ፡ ተነፍገው ፡ ለነበሩት ፡ ወገኖች ፡ የእኩልነት ፡ መብት ፡ የሚያረጋግጥ ፡ ቁጥር ፡ ነው ። "በንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥታችን ፡ ማናቸውም ፡ ሰው ፡ ለኑሮው ፡ አስፈላጊ ፡ የሆኑትን ፡ መብቶቹንና ፡ ግዴታዎቹን ፡ ሁሉ ፡ ያለችግር ፡ እንዲገባው ፡ ለማድረግ ፡ አቅደን ፡ በዚህ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙት ፡ ቃላቶች ፡ ግልጽ ፡ ሆነው ፡ እንዲዘጋጁ ፡ አድርገናል ። " ፡ ቀ-ኃ-ሥ ፤ መግቢያ ፤ የኢትዮጵያ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፤

ክፍል ፡ ፫ ፡ መደምደሚያና ፡ አስተያየት ፤

ንዑስ ፡ ክፍል ፡ ፩ ፡ መደምደሚያ ፤

ለመደምደሚያ ፡ ያህል ፡ "የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ የርሻ ፡ መሬቶች ፡" በሚለው ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ምዕራፍ ፡ ውስጥ ፡ ያሉትን ፡ መሠረተ ፡ ሀሳቦች ፡ በአጭሩ ፡ እንደሚከተለው ፡ እናጠቃልላለን ።

307. ቍጥር ፡ ሺ፬፻፺፩ ፡ (ሀ)ንና ፡ ቍጥር ፡ ሺ፬፻፺፪ን ፡ ባንድነት ፡ በማንበብ ።
308. ቍጥር ፡ ሺ፬፻፺፩ ፡ (መ)ንና ፡ ሺ፬፻፺፪ትን ፡ በማጣመር ፡

በቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፹፱ ፡ እና ፡ በተከታዮቹ ፡ ቁጥሮች ፡ መሠረት ፤ የጎብረት ፡ (የደሽ) ፡ የሆኑ ፡ እንደጐሣ ፣ ቤተሰብ ፡ ወይም ፡ የመንደር ፡ የሆኑ ፡ መሬቶች ፡ ባለሀብትነት፡ ለአንድ ፡ "የጎብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፡ ያሉት ፡ ክፍል" ፡ ለተባለ ፡ ማኅበራዊ ፡ አካል ፡ ተሰጥቷል ። ይህም ፡ "ማኅበር" ፡ ቤተሰብ ፤ መንደር ፤ ወይም ፡ ጐሣ ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ። የሕግ ፡ ሰውነት ፡ ስላለውም ፤ ለአባሎቹ ፡ ከተሰጡት ፡ የተለዩ ፤ የራሱ ፡ የሆኑ ፡ የግል ፡ መብትና ፡ ግዴታዎች ፡ አሉት ።

ስለዚህ ፡ ጥንት ፡ የዘር ፡ ወይም ፡ የመንደርንና ፡ የጐሣን ፡ የርስት ፡ ስሪት ፡ ለመግለጥ ፡ እንጠቀምበት ፡ የነበረው ፡ "የጎብረት ፡ ባለቤትነት" ፡ የሚለው ፡ ስያሜ ፡ በሕጉ ፡ ሥር ፡ ጊዜው ፡ ያለፈበት ፡ ይመስላል ። የጎብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፡ ያሉት ፡ የጎብረ ፡ ሰብአ ፡ ክፍል ፡ የግል ፡ ማኅበር ፡ አይደለም ። ምክንያቱም ፡ የግል ፡ የሆኑ ፡ ማኅበሮች ፡ ሁሉ ፡ የሚያሳዩትን ፡ ጠባይ ፣ ማለት ፡ በአባሎች ፡ መፈጠርና ፡ መብትም ፡ መሰጠትን ፣ ባለማሳየቱ ፡ ነው ። በሌላ ፡ ወገን ፡ ደግሞ ፣ ምንም ፡ እንኳን ፡ እንዲህ ፡ ያሉት ፡ ማኅበሮች ፡ በሕግ ፡ ተፈጥረው ፡ በአባሎቻቸው ፡ ላይ ፡ የተጫኑ ፡ ቢሆኑም ፡ የሕዝብ ፡ ድርጅቶች ፡ አይደሉም ፤ ምክንያቱም ፡ አንዳችም ፡ ለሕዝብ ፡ የሚሆኑ ፡ አገልግሎት ፡ ስለማያበረክቱና ፡ ይኸንንም ፡ የመሰለ ፡ "የሕግ ፡ ሰውነት" ፡ በሕጉ ፡ በግልጽ ፡ ቃል ፡ ስላልተሰጣቸው ፡ ነው ።

ስለዚህ ፣ የጎብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፡ ያሏቸው ፡ ክፍሎች ፡ ከሌሎች ፡ ማኅበሮች ፡ የማይገጥም ፣ ራሱን ፡ የቻለ ፡ የተለየ ፡ ክፍል ፡ እንዳላቸው ፡ ግልጥ ፡ ነው ። የሕግ ፡ ፍጡራን ፡ እንደመሆናቸው ፡ መጠንም ፣ በአባሎቻቸው ፡ ፈቃድ ፡ ሊፈርሱና ፡ በሕግ ፡ የሰውነት ፡ መብታቸውን ፡ ሊነፈጉ ፡ አይችሉም ።

አንዳንድ ፡ ጥንታውያን ፡ የሆኑ ፣ የቤተ ፡ ሰብ ፣ የመንደርና ፡ የጐሣ ፡ አባሎችን ፡ መብትና ፡ ግዴታዎች ፡ የሚያስተዳድሩ ፡ በባሕልና በልማድ ፡ ያልተረጋገጡ ፡ ደንቦችን ፡ ለማጣራት ፡ ያህል ፡ አባሎቹ ፡ የራሳቸውን ፡ መብትና ፡ ግዴታ ፡ በዝርዝር ፡ የሚገልጡበት፡የመተዳደሪያ ፡ ደንብ፡እንዲያወጡ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ይፈቅድላቸዋል ። ይህም ፡ ሲደረግ ፡ በተለይ ፡ በቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፺፩ ፡ ሥር ፡ የተዘረዘሩትን ፡ አንዳንድ ፡ ጉዳዮች ፡ በመተዳደሪያ ፡ ደንቡ ፡ ውስጥ ፡ በግልጥ ፡ ማመልከትና ፡ ደንቡም ፡ ሲጻፍ ፡ የቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፺፪ን ፡ ድንጋጌዎች ፡ በመከተል ፡ መሆን ፡ አለበት ።

ይሁንና ፡ ከላይ ፡ ከተጠቀሱት ፡ "ማኅበሮች" ፡ ውስጥ ፡ አብዛኞቹ ፡ የራሳቸውን ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ በቅርብ ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ ያወጣሉ ፡ ብሎ ፡ ማመን ፡ የሚያዳግት ፡ በመሆኑና ፡ በአሁኑም ፡ ጊዜ ፡ በተለይ ፡ ስለዚሁ ፡ ጉዳይ ፡ ማኅበሮችን ፡ የሚወተውት ፡ ድርጅት ፡ ባለ ፡ መኖሩ ፣ የፍ/ብሔሩ ፡ ሕግ ፣ በቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፺፪ ፡ አማካይነት ፣ በልማድ ፡ ውስጥ ፡ ሊገኙ ፡ የሚችሉትን ፡ የማይገቡ ፡ ደንቦች ፣ በተለይም ፡ የማኅበሩን ፡ የዕለት ፡ ኑሮ ፡ አስተዳደር ፡ የሚመለከቱትን ፤ እንዲወገዱ ፡ አድርጓል ። ምንም ፡ እንኳን ፡ አንድ ፡ ማኅበር ፡ መተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ ከማውጣቱ ፡ በፊት ፡ ምን ፡ ዓይነት ፡ አቋምና ፡ ድርጅት ፡ እንደሚኖረው ፡ ለማወቅ ፡ ቢያዳግትም ፣ የቀረው ፡ ቢቀር ፡ በማኅበሩ ፡ አባሎች ፡ መካከል ፡ በዘር ፡ በሃይማኖት ፡ ወይም ፡ በማኅበራዊ ፡ ኑሮ፡ ደረጃ ፡ አቋም ፡ መሠረት ፣ ከማኅበሩ ፡ የአስተዳደር ፡ ሥራ ፡ ማንም ፡ እንዳይወገድ ፡ ሕጉ፡ ዋስትና ፡ ይሰጣል ። በዚህም ፡ ረገድ ፡ ሕጉ ፡ ከልማድ ፡ ከተለየ ፡ አንድ ፡ አዲስ ፡ ነገር ፡ ጋር ፡ አስተዋውቆናል ፡ ማለት ፡ ነው ።

በሕጉ ፡ ሥር ፡ ሁለት ፡ ዓይነት ፡ የእርሻ ፡ ዘዴዎች ፣ ማለት ፡ የተራድዖና ፡ የግል ፡ እርሻ ፡ ዘዴዎች ፡ ታቅደዋል ። አንድ ፡ የጎብረት ፡የሆኑ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች፡ያሉት ፡ ክፍል፡ የፈለገውን ፡ የእርሻ ፡ ዘዴ ፡ ሊመርጥ ፡ ይችላል ፤ ይሁንና ፡ በመተዳደሪያ ፡ ደንቡ ፡

ውስጥ ፡ የመረጠውን ፡ የእርሻ ፡ ዘዴ ፡ በግልጽ ፡ ማስፈር ፡ አለበት ። በቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፺፩ ፡ እና ፡ ፩ሺ፱፻፺፩ ፡ ሀ/ ሥር ፡ ለነዚህ ፡ ክፍሎች ፡ የተሰጡት ፡ መብቶች ፡ ለተራድዖ ፡ እርሻ ፡ ሥራ ፡ እንዳያመቹ ፡ ተደርገው ፡ የተመረጡ ፡ ይመስላሉ ።

በመሠረቱ ፤ ከላይ ፡ በተጠቀሱት ፡ ማኅበሮች ፡ ላይ ፡ ሁለት ፡ ዓይነት ፡ የቁጥጥር፡ ዘዴ ፡ ተደርጎባቸዋል ። አንደኛው ፡ በሥልጣናቸው ፡ ላይ ፡ የተጣለው ፡ ገደብ ፡ ነው ። ቁጥሮች ፡ ፩ሺ፱፻፺፫ ፡ (፪) ፤ ፩ሺ፱፻፺፭ ፡ ሀ/ ፤ ፩ሺ፱፻፺፯ ፤ እና ፡ ፩ሺ፰፻ን ፡ ይመለከቷል ። ሁለተኛው ፡ ደግሞ ፡ በቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፺፱ ፡ መሠረት ፡ በአቤቱታ ፡ መልክ ፡ የተጣለው ፡ ገደብ ፡ ነው ። በአሁኑ ፡ ጊዜ ፡ ከሁለቱ ፡ የመቆጣጠሪያ ፡ ዘዴዎች ፡ ይበልጥ ፡ ጠቃሚውና ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ሊውልም ፡ የሚችለው ፡ ሁለተኛው ፡ የአቤቱታው ፡ ዘዴ ፡ ነው ።

የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፡ ያሏቸው ፡ ማኅበሮች ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንባቸውን ፡ እስኪያወጡና ፡ በሚገባም ፡ እሥራ ፡ ላይ ፡ ለማዋል ፡ እስኪችሉ ፡ ድረስ ፡ በሕጉ ፡ የተደረገው ፡ ምርጫ ፡ በኢኮኖሚ ፡ በኩል ፡ ሲታይ ፤ ሊደረግ ፡ የሚገባው ፡ ነው ፡ ብሎ ፡ መፍረድ ፡ አይቻልም ። በዚህ ፡ ረገድ ፡ የሚሰጠው ፡ ፍርድ ፡ የሕግ ፡ አውጪውን ፡ ሁለት ፡ ተቃራኒ ፡ ዓላማዎች ፤ ማለትም ፡ በአንድ ፡ በኩል ፡ ማኅበሮቹ ፡ ባሕልና ፡ ልማዳቸውን ፡ ጠብቀው ፡ እንዲኖሩ ፡ የሚለውን ፤ በሌላ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ የኢኮኖሚ ፡ እድገት ፡ እንዲያገኙ ፡ የሚለውን ፤ ማስተዋል ፡ ይገባዋል ።

የቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፹፱ ፡ እና ፡ ተከታዮቹ ፡ በአሁኑ ፡ ጊዜ ፡ መኖር ፡ ዋናው ፡ ውጤት፡ በንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ግዛቱ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኘውን ፡ በጣም ፡ ሰፋ ፡ ያለ ፡ መሬት ፡ ከተራዎቹ ፡ የሕጉ ፡ ክፍል ፡ ደንቦች ፡ ክልል ፡ ውጪ ፡ ማድረጉ ፡ ነው ።

በዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ የመረመርናቸው ፤ ሕግ ፡ አውጭው ፡ አቅዷቸው ፡ የነበሩትን ፡ ክፍሎች ፡ ሊያስረዱ ፡ የሚችሉትን ፡ በኤርትራ ፡ ጠ/ግዛት ፡ ውስጥ ፡ ብቻ ፡ የሚገኙትን ፡ የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፡ ያሏቸውን ፡ ክፍሎች ፡ ብቻ ፡ ቢሆንም ፤ በቤገምድር ፤ ጐጃም ፤ ሸዋና ፡ ወሎ ፡ የሚገኙ ፡ የዘር ፡ ርስት ፡ የሚባል ፡ ስሪት ፡ ያላቸው ፡ ሁሉ ፡ በቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፹፱ ፡ እና ፡ በተከታዮቹ ፡ ሥር ፡ የሚተዳደሩ ፡ መሆናቸውን ፡ ልንገልጥ ፡ እንወዳለን ። በነዚህም ፡ ጠቅላይ ፡ ግዛቶች ፡ ውስጥ ፡ የመሬት ፡ ባለቤትነት ፡ ረቂቅ ፡ ለሆነ ፡ የሕግ ፡ ፍጡር ፡ ተሰጥቷል ።

ንዑስ ፡ ክፍል ፡ ፪ ፤ አስተያየት ፤

የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶችን ፡ የሚመለከቱት ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ቁጥሮች ፡ ለብዙዎች ፤ በተለይም ፡ ዕለት ፡ በዕለት ፡ እንዲያስፈጽሟቸው ፡ ለታቀዱት ፤ ሰዎች ፤ አንዳችም ፡ ትርጉም ፡ አይሰጡም ። እንዲያውም ፡ አንድ ፡ ግምት ፡ ለመውሰድ ፡ ይቻላል ። የአገር ፡ ግዛት ፡ ሚኒስቴር ፡ ወደፊት ፡ የገሩትንና ፡ የተብራራ ፤ በጽሑፍ ፡ የሰፈረ ፡ የባሕል ፡ ሕግ ፡ ያላቸውን ፡ ክፍሎች ፡ እንኳን ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ እንዲያወጡ ፡ ያላደረገበት ፡ ምክንያት ፡ ምናልባት ፡ የቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፹፱ን ፡ እና ፡ የተታዮቹን ፡ ቁጥሮች ፡ ትርጉምና፡ ዓላማ ፡ በሚገባ ፡ ባለመረዳት ፡ ሳይሆን ፡ አይቀርም ።[309]

የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ከግቡ ፡ ለማድረስ ፡ ያቀደውን ፡ ዓላማና ፡ የደነገገውንም ፡ ለማስረዳት ፡ በመሞከር ፡ የዚህ፡ ጽሑፍ ፡ አንባቢው ፡ ሕግን ፡ የማይመለከቱ ፡ ጽሑፎችን ፡ እንዲመለከት ፡ ደራሲው ፡ አስገድዶታል ። አንድ ፡ ሰው ፡ ይህን ፡ ጽሑፍ ፡

309. ወይም ፡ አስፈላጊው ፡ ገንዘብና ፡ የሰው ፡ ኃይል ፡ ስላልተሟላለት ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ።

እንብቦ ፤ ተረድቶ ፣ ይጠቀምበታል ፡ ብለን ፡ ብንገምትም ፡ እንኳን ፤ ጽሑፉን ፡ በቀላሉ ፡ ማግኘት ፡ አስቸጋሪ ፡ ሳይሆን ፡ አይቀርም ። ይህን ፡ ጽሑፍ ፡ ደራሲው ፡ ሲያዘጋጅ ፡ በአማርኛው ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ቃል ፡ እምብዛም ፡ አለመመራቱን ፡ እዚህ ፡ ላይ ፡ መግለጥ ፡ ይገባዋል ፤ ይህም ፡ የሆነበት ፡ የአማርኛው ፡ ቃል ፡ እንደእንግሊዝኛው ፡ ቅጂ ፡ ግልጽ ፡ ባለመሆኑና ፡ በተራድዮ ፡ የሚታረሱ ፡ እርሻዎች ፡ የተቋቋሙ፣ አስመስሎ ፡ ስለሚደነግግ ፡ ነው ።

በተመረመረው ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ምዕራፍ ፡ ውስጥ ፡ ያሉትን ፡ ችግሮች ፣ በመመልከት ፤ የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶችን ፡ የሚመለከቱት ፡ ቁጥሮች ፡ እንዲሻሻሉ ፡ አስተያየት ፡ እናቀርባለን ። ይህንንም ፡ ለማድረግ ፡ የሚከተሉት ፡ እርምጃዎች ፡ መወሰድ ፡ ይኖርባቸዋል ።

፩/ የአገር ፡ ግዛት ፡ ሚኒስቴር ፡ ሕጉ ፡ እንዲሻሻል ፡ ተቀዳሚ ፡ እርምጃ ፡ መውሰድና ፡ በዚሁ ፡ ጉዳይ ፡ ያለውን ፡ ኃላፊነት ፡ ሥራው ፡ ሊመለከተው ፡ ለሚገባ ፡ በአሁኑ ፡ የመንግሥት ፡ አቋም ፡ ሥር ፡ ተገቢ ፡ ለሆነው ፡ ሌላ ፡ ሚኒስቴር፣ ወይም ፡ ባለሥልጣን ፡ ማስተላለፍ ፡ ይገባዋል ።

፪/ የኢትዮጵያ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፤ የመሬት ፡ ይዞታ ፡ መሻሻልን ፡ የሚመለከት ፡ እቅድ ፡ እንዲያካሄድ ፡ የመሬት ፡ ይዞታና ፡ አስተዳደር ፡ ሚኒስቴርን ፡ የመረጠው ፡ ስለሆነ ፡[310] የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ ያሏቸው ፡ ክፍሎች ፡ በዚሁ ፡ ሚኒስቴር ፡ ሥር ፡ ቢተዳደሩ ፡ መልካም ፡ ነው ። ስለዚህም ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ በሚሻሻልበት ፡ ጊዜ ፡ በአሁኑ ፡ በቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፫ ፡ እና ፡ ፩ሺ፱፻፳፯ ፡ ውስጥ ፡ የተመለከቱት ፡ ያገር ፡ ግዛት ፡ ሚኒስቴር ፡ ተግባሮች ፡ በመሬት ፡ ይዞታና ፡ አስተዳደር ፡ ሚኒስቴር ፡ እንዲያከናውኑ ፡ መደረግ ፡ አለበት ።

፫/ የመሬት ፡ ይዞታና ፡ አስተዳደር ፡ ሚኒስቴር ፡ አሁን ፡ በአገር ፡ ግዛት ፡ ሚኒስቴር፣ ላይ ፡ የተጣለውን ፡ ግዴታ ፡ ለማከናወን ፡ ተስማሚ ፡ ነው ፤ ምክንያቱም ፡ የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ እርሻ ፡ መሬቶችን ፡ የሚመለከተው ፡ የሕጉ ፡ ክፍል ፡ ሲታወጅ ፡ እንደ ፡ መሬት ፡ ይዞታ ፡ መሻሻል ፡ እቅድ ፡ በመሆኑና ፡ አንድ ፡ ዓይነት፣ የተለየ ፡ የግል ፡ የመሬት ፡ ይዞታን ፡ ለማስተዋወቅ ፡ የተወሰደ ፡ ጊዜያዊ ፡ እርምጃ ፡ በመሆኑ ፡ ነው ።

፬/ ምንም ፡ እንኳን ፤ በክፍል ፡ ፩ ፡ ውስጥ ፡ እንደተመለከትነው ፤ በልማድ ፡ በተያዘው «በኅብረት ፡ ስሪት ፡» ቅንጅት ፡ ሥር ፡ ብዙ ፡ ጐጂ ፡ ነገሮች ፡ መኖራቸው፣ ባይካድም ፤ የሕጉ ፡ ምርጫ ፡ በመሬት ፡ ይዞታና ፡ አስተዳደር ፡ ሚኒስቴር ፡ በሚገባ ፡ ሊታወቅ ፡ ይገባል ። በዚህ ፡ ረገድ ፡ ተቃራኒና ፡ ተደራራቢ ፡ የሆኑ ፡ ፖሊሲዎችን ፡ ከመከተል ፡ ለመዳን ፡ የሕጉን ፡ አርቃቂ ፡ ማስታወሻዎች ፡ በሚገባ ፡ መመልከት ፡ ይጠቅማል ።

፭/ የመሬት ፡ ይዞታና ፡ አስተዳደር ፡ ሚኒስቴር ፡ የማይንቀሳቀስ ፡ ንብረትን ፡ መዝገብ ፡ በማዘጋጀት ፡ ረገድ ፡ የተጣለበትን ፡ ኃላፊነት ፡[311] ለማሟላት ፡ የኅብ

---

310. የሚኒስትሮች ፡ (ሥልጣንና ፡ ሥራ ፡ አወሳሰን) ፡ ማሻሻያ ፡ ቍጥር ፡ ፪ ፡ ትእዛዝ ፤ ፲፱፻፶፰ ፡ ዓ- ም- ፤ ቍጥር ፡ ፲፰ ፤ ትእዛዝ ፡ ፵፯ ፤ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፤ ፳፭ኛ ፡ ዓመት ፤ ቍጥር ፡ ፳፫ ።

311. ከዚያው ፡ ቍጥር ፡ ፲፰ ፡ (ሪ) ።

ረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶችን ፡ በሚመለከተው ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ምዕራፍ ፡ በሚገባ ፡ ለመጠቀም ፡ ይችላል ። እላይ ፡ እንዳሳየነው ፡ የቤተሰብ ፤ የጕሳና ፡ የመንደር ፡ የሆኑ ፡ መሬቶች ፡ ባለቤትነት ፡ ግዙፍነት ፡ ለሌላው ፡ የሕግ ፡ ፍጡር ፡ ስለተሰጠ ፡ ይህን ፡ በቀላሉ ፡ እንደባለቤት ፡ ለመመዝገብ ፡ ይቻ ላል ። ስለዚህም ፡ ሚኒስቴሩ ፡ የቤተሰቡን ፤ የጕሣውን ፡ ወይም ፡ የመንደሩን ፡ መሬት፡ስም ፡ ብቻ ፡ ከመዘገበ ፡ በኋላ ፡ የየክፍሉን ፡ አባሎች ፡ ማንነት ፡ ለየማ ኅበሩ ፡ ሊተወው ፡ ይችላል ። የነዚህ ፡ ክፍሎች ፡ አባሎች ፡ የስም ፡ ዝርዝር ፡ መሬቶችን ፡ ለመመዝገብ ፡ አስፈላጊ ፡ አይደለም ።

፮/ በሁለተኛው ፡ የአምስት ፡ ዓመት ፡ ፕላን ፡ ውስጥ ፡ የመሬት ፡ ይዞታን ፡ በመላ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ግዛቱ ፡ ውስጥ ፡ አንድ ፡ ለማድረግ ፡ የኢትዮጵያ ፡ መንግ ሥት ፡ ዓይነተኛ ፡ ዓላማ ፡ ተደርጎ ፡ ታቅዷል ።[312] የመሬትም ፡ ይዞታ ፡ የሚያ መራው ፡ እላይ ፡ እንዳየነው ፡ ተስፋፍቶ ፡ ወደሚገኘው ፡ ወደግል ፡ ይዞታ ፡ ነው ። የኅብረት ፡ ስሪት ፡ ወደግል ፡ ስሪት ፡ መለወጡ ፡ አይቀርም ፤ ሕጉም ፡ በተባለው ፡ ስሪት ፡ ሥር ፡ ያሉትን ፡ መሬቶች ፡ ባለሀብትነት ፡ በመጀመሪያ ፡ ግዙፍነት ፡ ለሌላው ፡ አንድ ፡ ግለኛ ፡ ለሆነ ፡ የሕግ ፡ አካል ፡ በመስጠት ፡ መስ መሩን ፡ ወደግል ፡ ይዞታ ፡ እንዲያመራ ፡ አድርጓል ፤ የሚለውን ፡ አስተሳሰብ ፡ ከተቀበልን ፤ ለዚሁ ፡ የመሬት ፡ ይዞታ ፡ መሻሻል ፡ አላፊ ፡ ይሁን ፡ ስንል ፡ ያሳሰ ብነው ፡ ሚኒስቴር ፤ የሚከተሉትን ፡ እርምጃዎች ፡ መውሰድ ፡ አለበት ።

፯/ ሚኒስቴሩ ፤ የኅብረት ፡ የሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፡ ያሏቸው ፡ ክፍሎች ፡ የመተዳደ ሪያ ፡ ደንባቸውን ፡ እንዲያወጡ ፡ መገፋፋት ፡ ይኖርበታል ። እንደዚህ ፡ ካልተደ ረገ ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕጉ ፡ ውስጥ ፡ የተወሰዱት ፡ እርምጃዎች ፡ ለብዙ ፡ ጊዜ ፡ ትርጉም ፡ አይሮራቸውም ።

፰/ ሚኒስቴሩ ፤ ሙሴ ፡ ዳቪድ ፡ ያረቀቁትን ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ እንደ ፡ ሞዴል፡ ለማሳየት ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፬፻፹፱ ፡ እና ፡ ተከታዮቹ ፡ ቁጥሮች ፡ በሚመለከቱዋ ቸው ፡ ቀበሌዎች ፡ ውስጥ ፡ በቀላሉ ፡ አባዝቶ ፡ ለተባሉት ፡ ክፍሎች ፡ ማደል ፡ ይችላል ።

፱/ የዚህ ፡ "የመተዳደሪያ ፡ ደንብ ፡ ረቂቅ" ፡ መታደል ፡ ዋናው ፡ ዓላማ ፡ ጉዳዩ፡ ለሚመለከታቸው ፡ ማኅበሮች ፡ ስለ ፡ "አዲሱ" ፡ የኑሮ ፡ ስልታቸው ፡ ለማስረ ዳትና ፡ በተለይም ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንባቸውን ፡ በሚያወጡበት ፡ ጊዜ ፡ እንደ፡ ምሳሌ ፡ ሊጠቀሙበት ፡ የሚችሉትን ፡ መመሪያ ፡ ለመስጠት ፡ ነው ።

፲/ አንድ ፡ ጊዜ ፡ እነዚህ ፡ ረቂቆች ፡ ከታደሉና ፡ ማኅበሮችም ፡ በሚገባ ፡ ጉዳዩ ፡ እንዲገባቸው ፡ ከተደረገ ፡ በኋላ ፤ ተመሳሳይ ፡ የሆነ ፡ የየራሳቸውን ፡ የመተዳ ደሪያ ፡ ደንብ ፡ እንዲያወጡ ፡ ወይም ፡ ይህ ፡ ሲዘጋጅ ፡ ሊወክሏቸው ፡ የሚችሉ ሰዎችን ፡ መርጠው ፡ ከመሬት ፡ ይዞታና ፡ አስተዳደር ፡ ሚኒስቴር ፡ ጋር ፡ በመተባበር ፡ እንዲወጣ ፡ እንዲያደርጉ ፡ ሊጠየቁ ፡ ይችላሉ ።

፲፩/ ሕጉ ፡ በሌላ ፡ ረገድ ፡ በሚሻሻልበት ፡ ጊዜ ፡ ሁለት ፡ ሌሎች ፡ ነገሮችን ፡ አለ መዘንጋት ፡ ይገባል ። እነሱም ፡ ሕጉ ፡ የተጠቀመባቸውን ፡ ፅንሰ ፡ ሐሳቦች ፡

312. የኢትዮጵያ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፤ ሁለተኛው ፡ የአምስት ፡ ዓመት ፡ የልማት ፡ ፕላን ፡ (፲፱፻፶፭ - ፲፱፻፶፱) ፤ ገጽ ፡ ፫፻፷፯—፫፻፷፱ ። ከላውረንስና ፡ ማን ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፺፪ ፡ የተጠቀሰው ፤ ገጽ ፡ ፫፻፲፩ ፡ ጋር ፡ ያወዳድሯል ።

ግልጽ ፡ የማድረግና ፡ ከመጀመሪያው ፡ የሕጉ ፡ ረቂቅም ፡ አንዳንድ ፡ ድንጋ
ጌዎችን ፡ መልሶ ፡ የመውሰድ ፡ ናቸው ።

፲፪/ ማድረግ ፡ ከሚቻለው ፡ ውስጥ ፤ በቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፹፱ ፡ ሥር ፡ የሚገኙትን ፤ እስከዛሬ ፡ ያለመስማማት ፡ ምክንያት ፡ ሊሆኑ ፡ ይችሉ ፡ የነበሩትንና ፡ ወደፊትም ፡ የሚችሉትን ፡ "መሥራታቸው" ፡ "የሚሠሩ" ፡ የሚሉትን ፡ ቃላት ፡ ጨርሶ ፡ ማውጣትና ፡ "መያዛቸው" ፤ "የሚያዙ" ፡ በሚሉት ፡ ቃላት፡ ተክቶ ፡ የቁጥሩን ፡ ስሜት ፡ እንዳለ ፡ ማቆየት ፡ ነው ። ስለዚህም ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ ፱፻፹፱ ፡ "ሀብትነታቸው ፡ የኀብረት ፡ የሆኑ ፡ (የደሽ) ፡ እንደ ፡ የጐሣ ፡ ወይም ፡ የመንደር ፡ የሆኑ ፡ መሬቶች ፡ በኅብረት ፡ መያዛቸው ፡ የኅብረቱን ፡ ባሕልና ፡ ልማድ ፡ የተከተለ ፡ መስሎ ፡ በታየ ፡ ጊዜ ፡ በኅብረት ፡ የሚያዙ ፡ ይሆናሉ ።" ብሎ ፡ ሊነበብ ፡ ይችላል ። የሕግ ፡ አውጭውም ፡ ፍላጐት ፡ ይኸው ፡ ነበር ።

፲፫/ በመሬት ፡ ይዞታና ፡ አስተዳደር ፡ ሚኒስቴር ፡ ትጉሀ ፡ መሪነት ፡ ሥር ፡ እንኳን፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፺ ፡ በቅርቡ ፡ ከሥራ ፡ ላይ ፡ ላይውል ፡ ስለሚችል ፡ የመጀመ ሪያው ፡ የሕጉ ፡ ረቂቅ ፡ እንደገና ፡ ተጠንቶ ፡ በፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ አንዳንድ ፡ ቁጥሮች ፡ እንዲገቡና ፡ አሁን ፡ ያሉት ፡ ቁጥሮችም ፡ የተሟላ ፡ ትርጉም ፡ እንዲኖራቸው ፡ ማድረግ ፡ ይገባል ።

፲፬/ በዚህ ፡ ረገድ ፡ በረቂቁ ፡ ውስጥ ፡ ስብሰባ ፡ ለመጀመር ፡ ስለሚያስፈልገው ፡ የአ ባሎቹ ፡ ቁጥር ፡ እና ፡ ስለውሳኔ ፡ አወሳሰድ ፡ ዘዴ ፡ የተደነገጉትን ፡ በመተው ፤ የቤተ ፡ ሰብ ፡ አባሎች ፡ ጠቅላላ ፡ ስብሰባን ፡ የሚመለከቱትን ፡ ቁጥሮች ፡ በፍ ትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ማስገባት ፡ ይቻላል ። እነዚህ ፡ የሚቀሩበትም ፡ ምክንያት ፡ የተባሉት ፡ ክፍሎች ፡ በዘልማድ ፡ ውሳኔ ፡ ሲሰጡ ፡ በጥቂቶች ፡ ሽማ ግሌዎች ፡ አማካይነት ፡ በመሆኑና ፡ ፎርማሊቲም ፡ ስለማያበዙ ፡ ነው ። የተራ ድዖ ፡ እርሻን ፡ የሚመለከቱትን ፡ የረቂቁን ፡ ደንቦችም ፡ በፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ጨምሮ፡ ማስገባት ፡ ይቻላል ፤ ይህም ፡ ሌላ ፡ የእርሻ ፡ ዘዴ ፡ መኖሩን ፡ ለማሳወቅ ፡ ከመርዳቱም ፡ በላይ ፡ ወደፊት ፡ ሊጀመር ፡ ለሚችል ፤ የቀረው ፡ ቢቀር ፡ በስተሰሜን ፡ ለሚገኙ ፡ በተፈጥሮ ፡ ጸጋ ፡ ላልታደሉ ፡ ጠቅላይ ፡ ግዛቶች ፡ ሰፊ ፡ ጥቅም ፡ ለሚያስገኝ ፤ የተራድዖ ፡ የእርሻ ፡ እቅድ ፡ ጽኑ ፡ መሠ ረት ፡ ይሆናል ።

፲፭/ ሕጉን ፡ አሻሽሎ ፡ የኀብረት ፡ የሆነ ፡ የእርሻ ፡ መሬት ፡ ያላቸው ፡ ክፍሎች ፡ ሁሉ ፡ መተዳደሪያ ፡ ደንባቸውን ፡ እንዲያወጡ ፡ ለማስገደድም ፡ ይቻላል ። ሆኖም ፡ ይህ ፡ እርምጃ ፡ በደራሲው ፡ አስተያየት ፡ ሊወሰድ ፡ የሚገባው ፡ ሌላ፡ ሊወሰድ ፡ የሚችል ፡ እርምጃ ፡ የሌለ ፡ እንደሆነ ፡ ብቻ ፡ መሆን ፡ አለበት ። አለበ ለዚያ ፡ ግን ፡ ሊከተሉት ፡ የማይቻል ፡ ከብዙዎች ፡ ክፍሎች ፡ አቅም ፡ በላይ ፡ በመሆኑ ፤ ሕግ ፡ መጣስንና ፡ አለማክበርን ፡ ማስከተሉ ፡ የማያጠራጥር ፡ ነው ። ከላይ ፡ የተዘረዘሩት ፡ እርምጃዎች ፡ አሁኑን ፡ ሊወሰዱ ፡ የሚገባቸውና ፡ ሊወ ሰዱ ፡ የሚችሉም ፡ መሆናቸውን ፡ እናምንበታለን ።

AGRICULTURAL COMMUNITIES AND THE CIVIL CODE

A COMMENTARY

*by Bilillign Mandefro**

Introduction

The purpose of this article is to comment on the provisions of the Civil Code of Ethiopia on Agricultural Communities, Articles 1489-1500, in the light of the social milieu in which they were drafted. Indeed those provisions make little sense in the absence of some knowledge of the communities concerned and the problems these provisions were intended to resolve.

As is evident from a first reading of the introductory article, Article 1489,[1] that chapter of the Code purports to preserve custom and tradition. The chapter is, therefore, not innovation in the strict sense, but rather is declaratory of existing custom which consequently became legally binding.

The original draft on Agricultural Communities[2] had envisaged two types of communities. This division was based on the twin factors of religion and what may loosely be described as the "mode of life" of a community.[3]

The first type of communities envisaged were those of the *Christian highlanders of Eritrea,* notably those in Akkele Guzai, Serae and Hamasien, and those of Tigré. In these communities, people lead a sedentary mode of life based on agriculture, and most conceive of land as belonging to "a family" (in a very loose sense), or "a village".

The second type of communities envisaged were those of the *non-Christian pastoralists,* notably those of Adal and Somali,[4] who live scattered throughout the lowlands of Eritrea and other parts of the Empire. These conceive of land as belonging to "a tribe".

Despite variations of custom and tradition even within each type of community, it was the belief of the drafter that sufficient similarities existed between the sed-

---

* LL.B. Haile Sellassie I University, 1969. This article was written originally as a senior paper for Prof. Harrison Dunning.

1. "Land owned by an agricultural community such as a village or tribe shall be exploited collectively whenever such mode of exploitation conforms to the tradition and custom of the community concerned."
2. R. David, *De l'exploitation collective des Immeubles: Chapitre I. Des Communautés Agraires,* C.Civ. 51, (1957, unpublished) (not available).
3. *R. David, Exposé des motifs et commentaire des documents C.Civ. 59 et C.Civ 51. relatifs au domaine public, à l'expropriation, et à l'exploitation collective des biens, Document C.Civ.* 63, (1957, unpublished) (not available), p. 3.
4. Interview with H.E. Afe Negus Kitaw Yitateku, President of the Supreme Imperial Court, member of the Codification Commission, Nov. 13, 1967.

entary and pasturalist communities to make it feasible to govern them by the same chapter of the Code.[5]

Thus the term "Agricultural Communities" (les Communautés Agraires), despite its sedentary and farming connotation in common parlance, is used by the Code in a very loose fashion to cover the two types of Communities described above. It is in this sense that the term will be used in this article.

Part I of this article is devoted to a detailed examination of the kind of communities to be governed by Article 1489, ff. and particularly those which inspired the drafter.[6] The choice to examine in detail the agricultural communities of Eritrea was thus primarily dictated by the fact that the drafter borrowed the necessary background material from works devoted to those communities.[7] Although it is lamentable that there is such a dearth of information on those communities, the present author has been fortunate in discovering copies of their leading customary laws.

An examination of the major features of traditional agricultural communities is then followed by a section devoted to the original draft. Although it does not have the force of law, the draft, like the *exposé des motifs*, is crucial to an understanding of the final version. That may be said of any draft and any final version of any piece of legislation. However, when one considers that the final draft on agricultural communities represents roughly one-tenth of the original draft and that it is a mutilated précis, one realizes the value of the original draft.

Having examined the original draft, the reader will have understood most of the skeleton provisions of Article 1489-1500. The last chapter of this article — the commentary — is, therefore, simply limited to the analysis of some major questions that may be raised about the Code articles in an attempt, among other things, to harmonize their seemingly contradictory provisions.

As progress was made on a preliminary examination of the code provisions on agricultural communities. the authors felt that something was perhaps wrong. It was feared that the Code assumed the existence of "collective exploitation" of land in some parts of the Empire. In an attempt to collect information about the mode of exploitation of some of the important communities intended to be governed by the Code, the author discovered a good deal of material about them: material which is generally rare, and which ought to be given an important place in a "commentary" on the communities concerned. This material is extremely useful in view of an amendment that, the present author submits, Article 1489 ff. requires.

Moreover, as has been stated, Article 1489 governs matters which cannot be fully appreciated without an examination of their social background — the whole fabric of life, unique and limited only to certain parts of the Empire.[8]

---

5. David, cited above at note 3, p. 3.
6. *Ibid.*
7. These are F. Ostini, *Diritto consuetudinario dell'Eritrea* (1957) and C. Rossini, *Diritto consuetudinario dell'Eritrea* (1916).
8. "The traditional land tenure [of Eritrea] is interwoven with historical, social [factors] and customs of the inhabitants. Unless salient points of these interlocked subjects are related, the picture will not be clear. ..." Ambaye Zekarias, *Land Tenure in Eritrea* (1966), p. 1.

Part I: Major Features of Traditional Agricultural Communities

"In some parts of the northern provinces, the seemingly innocent question of 'Do you possess any land?' may be easily taken as an insult. If the proud person to whom the question is addressed chooses to be polite, he may grin and reply, 'I may be poor, but I am a human being *(Yesew lij)*'. What he means is that any human being ... possesses land simply by virtue of his being *yesew lij*. It is a birth-right for any *yesew lij*.

This is the social basis of land ownership in Ethiopia. Land ownership is sought not merely for the economic gains that may follow, but for the social status of the individual and the family. The possession of land is the symbol of respectability, human dignity and pride. The division, therefore, between those who have the right (to land) ... and those who do not have it, has more than just economic significance. To be landless, is to be sub-human."[9]

In this Part, we shall examine the major features of the most important agricultural communities of Eritrea, the Christian sedentary communities in Serae, Hamasien and Akkele Guzai, on the one hand, and the non Christian, pasturalist communities in the eastern and western plains. Variations of local custom aside, certain outstanding features will be described.

It may be remarked that the physical and climatic structure of Eritrea has, in the past, played a major role in providing a boundary line between two groups of communities — the sedentary and the pasturalist. Thus, "(t)he physically uniform and relatively fertile central plateau is inhabited by the solid block of a sedentary agricultural population possessed of common language (Tigrigna), a largely common religion (coptic-Christianity) and a common civilzation. The arid plains in the east and west are the habitat of numerous scattered tribes of varying size and origins and yet united by the common livelihood of nomadic herdsmen and the common religion of Islam".[10]

One consequently finds that "...the three plateau divisions of Hamasien, Akkle Guzai and Serae are different 'countries' in the true sense of the word, with different history, different character, even different customs and the people of those divisions are conscious of these differences."[11]

Chapter I. Social Organization and Land Tenure Principles Among the Christian Highlanders of Eritrea

A. Social organization

It is difficult and quite risky to discuss the social organization of the Christian communities divorced from a consideration of their tenure principles. These are overlapping subjects which ought to be treated together. As we will see, in these communities society is organized around land: the rights and duties of individuals are defined in terms of the "relationship" they bear to land. However, for the sake of clarity, general principles will be mentioned in this section.

As has been correctly pointed out, "(t)he Abyssinian farming communities of the three highland provinces of Eritrea (Hamasien, Akkele Guzai and Serae) may be said always to have had two agencies of government: on the one hand, the institu-

9. Mesfin Wolde Mariam, *Some Aspects of Land Ownership in Ethiopia* (A paper prepared in advance for the seminar on Ethiopian studies, 1965) (unpublished, Archives, Library, Faculty of Law, Haile Selassie I University), p. 1.
10. British Military Administration, *Races and Tribes of Eritrea* (1943), pp. 1-2.
11. Id., p. 30.

tion of village society, and on the other hand, the central government of Ethiopia known in Eritrea as Mengesti".[12]

For the "peasant society", the main political units are the village (the smaller unit), and the district (the larger unit).[13] The former is headed by a *Chikka* who runs village affairs. The districts, composed of various villages, are under a *Mislene* (a district chief) responsible for their affairs.

In most villages (for the details of custom vary from village to village), the *Chikka*[14] acts as a link between the central government and the village.

He collects taxes and communicates government orders.[15] Sometimes, he acts as a judge for certain minor offences,[16] although there are regular judges whose business it is to adjudicate disputes. In Serae, villagers are required to accept the orders of a *Chikka*, acting within his traditional customary rights.[17]

In the so-called "family land" areas, the communities are organized on the basis of kinship.[18] The basic unit is the *enda* (kindred) and it is composed of the descendants of an individual. "Historically then, the *enda* has grown out of the individual family: fully crystallized it embraces a greatly varying number of individual families. The latter are mainly economic and living units, i.e. consist of the few family members (parents and children) who live together in the same house, work together and share the fruits of their labour."[19] Although Nadel states that an *enda*, unlike a village, does not have a head or a chief,[20] there are *Chikkas* in Serae, a "family-land" area.

Now the *Chikka* in Serae must belong to a "Land-owning" (*Balabat*) group whose forefathers were once *Chikkas*.[21] If no person whose forefathers were once *Chikkas* can be found, then next in line of eligibility for the office is any owner of inherited land. But it is essential to own *inherited* land to become a *Chikka* because "Chieftainship is like inherited land."[22]

The reader will now sense the landowning/non-landowning division of society in the family land areas. This division of society is found even in the so-called "village land areas."

12. D. Duncanson, "Seràt 'Adkeme Milga' - A Native Code Law of Eritrea," *Africa*.
13. S. Nadel, *Land Tenure on the Eritrean Plateau* (1944, Photocopy, Law School Archives), pp. 2 ff. This article appeared in *Africa*, Vol. XVI, No. 122, 1946.
14. Compare Gebre Wolde Ingida Work, "Ethiopia's Traditional System of Land Tenure and Taxation," *Ethiopia Observer*, Vol. V (1962), pp. 302 ff.
15. Ambaye Zekarias, cited above at note 8, p. 15.
16. *Ibid.*
17. Customary Law of Serae (English translation by Tesfa Tsion Medhane, unpublished, Archives, Library, Faculty of Law, Haile Sellassie I University) under "Duties of the residents of the village."
18. Nadel, cited aboev at note 13, p. 3.
19. *Ibid.*
20. *Ibid.*
21. *Customary Law of Serae*, cited above at note 17, under "Miscellaneous."
22. *Ibid.*

In family land areas, "(t)he land rights ... round which ... (an) *enda* revolves are ... the foundation of a social division vaguely reminiscent of class or caste distinctions. This division groups on one side the people who are regarded as the old original inhabitants of the country, and on the other, the new-comers to the area."[23] The former own land: the latter do not. That, however, is not the end of the story; rather it is the beginning.

To belong to the landowning class entitles one to a bundle of rights and privileges (called *rim*),[24] including leadership in community affairs. In all three areas of Akkele Guzai, Serae and Hamasien, only landowners may take part in *shimgelenet* (ሽምግልናት) "(this) embrace(s) all the administrative concerns of the village community. Thus, the supervision and organization of communal labour; the care of the village church; the appointment of ... guardians of the village fields and pastures; and the right to act as arbiters in land disputes ... When the rights and duties represent a regular office, it changes hands periodically, often annually, being taken in turn by each of the families."[25]

The important point to be observed is that to belong to the landowning group entitles one to important privileges which are "... permanent and inalienable, more so than are the possessions (i.e. the plots of land) themselves. The owner of (family land) can sell it or let it; but the fact that he once owned (family land) ...will rarely be obscured. It invests him almost forever with the status of a member of the hereditary family, almost of landed aristocracy which looks down upon 'new-comers' who have come later ...".[26] Thus, in some cases, the fact of belonging to a hereditary family is more important than the possession of land itself.

To the class considered 'inferior,' or more accurately new-comer, belong the Muslims[27] who may live in the Christian communities. In Serae, "slaves", blacksmiths and *Meleket* players (players of a musical instrument) are also considered 'aliens', not entitled to a share of land and the privileges consequential thereto. This fact is expressed by the law most politely: blacksmiths and *Meleket* players are "exempted" from payment of taxes.[28]

Now, payment of taxes symbolizes ownership of land. This sentiment is very well reflected in the customary law of Logo Chewa.[29] Article 15 provides in relevant part: "In the territorial regime of Logo Chewa, he who while cultivating land, does not pay tribute to the *negus*, does not have the right to call himself ... *balemeret* (landowner). If forty years pass and he does not pay tribute, (his) ... land shall be given to another who can pay the tribute ... The man is free, but the land subject to tribute."

---

23. British Military Administration, cited above at note 10, p. 35. The effects of this division are being minimized by the passage of time and the possibility of purchasing land.
24. Nadel, cited above at note 13, p. 3.
25. *Ibid.*
26. Nadel, cited above at note 13, p. 7.
27. In the Mekkara Yesus community of Begemedir, Felashas (or Bete-Israelites) and Muslims do not, on the basis of race and religion, own land. Debebe Worku, the *Land Tenure System in Mekkara Yesus Community and its Effects on the Agricultural Labour* (1965, unpublished, Archives, Library, Faculty of Law, Haile Sellassie I University), pp. 3–4.
28. *Customary Law of Serae*, cited above at note 17, under "Blacksmiths."
29. *Customary Law of Logo Chewa* (English translation by Yohannes H. Sellassie, unpublished, Archives, Library, Faculty of Law, Haile Sellassie I University).

This matter of tax raises an interesting question. What is the role of the central government in village affairs? It has been suggested that it is minimal, as is supported by a reading of the various customary laws. "Traditionally, these communities enjoyed a rather autonomous status, administered by the village heads. The representatives of the central government, who were mostly alien to the country under their administration, acted rather as the tax-collectors".[30]

As has been mentioned, the central government was represented in the villages (the smaller units of social organization) by *Chikkas* beloging to the landowning class. It must be emphasised that even in the village land areas where descent plays a limited role in rights over land, it was essential to belong to a one-time landowning family, a "hereditary family,"[31] to become a *Chikka.*

The superiority of the privileged members in charge of community affairs is reflected in the special advantages they enjoy. In Logo Chewa (presently in the administrative unit of Serae) every person who slaughters a cow or an ox is obliged to present the Chikka with the tongue *(Lessanmanka)*.[32] In Serae, "anyone who has a *teskar* (a feast to commemorate the dead) or marriage shall give the district chief, the lawkeeper or the notable of the village, a *sarma* (pot) of *swa*, a *tzechali* of *tzebhi (wat)* and five *injeras*."[33] Failure to fulfil these obligations subects one to penalty.

In Serae, again, the *Chikka* has the privilege of blessing first every bridal band in the village, which privilege imposes on the *Chikka* the duty to be always present in the village, especially during marriages.[34]

The most important privilege of *Chikkas*, however, is that of a special share of land over and above that to which they are entitled as members of the community.[35]

From our references to various customary laws, it will have been clear that the traditional communities under examination had, and still have, laws of their own. The majority of the people in Akele Guzai follow the "Law of Meen Mehaza" and those in Serae, the "Adkeme-Melga" (referred to in this article as the Customary Law of Serae). In addition various districts of Hamasien and Akkele Guzai have laws of their own.[36] Logo Chewa is a district in Serae and Hamasien with its own laws.

These customary laws purport to regulate every aspect of community life and appear supremely adapted to a small closely-knit family or village grouping.[37] They

---

30. British Military Administration, cited above at note 10, p. 37.
31. Id., p. 36.
32. Customary Law of Logo Chewa. cited above at note 29, Art. 15. Interestingly enough, Art. 15 is entitled "Land Tax."
33. Customary Law of Logo Chewa, cited above at note 29 Art. 51.
34. Customary Law of Serae, cited above at note 17, under "Miscellaneous"
35. Compare Nadel, cited above at note 13, pp. 20-21.
36. British Military Administration, cited above at note 10, p. 31. The BMA refers to these laws as codes.
37. The present author has not been able to find any documentary information on the size of these groupings. However, comparable villages in Tigré, also envisaged by the Code, appear to be made up of 200-500 persons. Interview with Ato Yoseph Gebre Egziabher, Law School, Nov. 5, 1967. In *Kes Wolde Sellassie v. Grazmatch Gebre Egziabher Desta* (Sup. Imp. Ct. 1959, Civ. App. No. 82/59) (unpublished), the court states that an Agricultural Community of the type under examination (and which is in Tigré) was made up of 188 persons and "administered" by "three elders."

treat in the same place criminal, civil as well as administrative matters, and contain detailed rules on procedure.

An interesting aspect of these laws is that they also regulate the church and clergy as to the advantages they enjoy in society. Unlike the *Fetha Negest*, which governs both spiritual and secular matters, these customary laws contain no provisions on spiritual matters to which priests or laymen are required to conform.

It must be noted that these laws were reduced to writing only recently.[38] In the past "(t)he customary laws ... by which the humbler agencies of the government regulated ... village life in Eritrea (were) for the most part expressed in maxims, which however, have for long been regarded almost as unwritten codes because tradition ascribes many of them to specific authorship."[39]

It is not difficult to speculate on some of the reasons for the codification of the various customary laws. Duncanson has stated these succinctly in his consideration of the Serat Adkeme Milga (compiled in 1942): "Rising population, the development of urban life since the Ethiopian war of 1935-1936, and the inevitable association of Eritrean economy with the Italian military defeat in 1941 had to some extent dislocated village society everywhere in highland Eritrea. Traditional rules for the inheritance or allocation of village office and of agricultural land, intimately connected with Abyssinian custom, were particularly in question; disputes were growing more and more numerous and more insoluble because the customary law was not prescribed by generally accessible or acceptable authority. A secondary consideration no doubt lay in the self-consciousness of Abyssinian culture, vaguely anxious to assert against the encroachment of European ideas before its traditions were modified or lost."[40]

The codifiers of *Adgina Tegeleba* (Akkele Guzai) state their reasons in a beautiful introduction to the code,[41] which for fear of misrepresentation is reproduced below.

"God, the creator, the Law Maker is inherently systematic and created the earth and skies systematically, assigning creatures to their respective places and ordering that they live in accordance with the rule set up for each of them.

"So the creatures of God are living.

"The inherent law-abidingness has been given to Man, the possessor of intellect ... (The story of Adam and Eve follows) ....

"From Adam's doom up to the time of Moses people lived in accordance with the law of the conscience because they had no written law.

"Man could not live without a written law because the law of the conscience was not sufficient to administer him, and, therefore, written law was started by Moses. (The story of Moses follows)...

38. F. Russel, "Eritrean Customary Law," *J. Afr. L.*, Vol. 3 (1959), p. 102. Most of these laws were reduced to writing after the Second World War.

39. Duncanson, cited above at note 12, p. 141.

40. Id., p. 142.

41. *Customary Law of Adgina Tegeleba* (Tigrigna unpublished, Archives, Library, Haile Sellassie I University). The author is indebted to Ato Alemseged Tesfaye, for the translation of the introduction and selected provisions of the this code of customary law.

"Moses' laws operated until Christ.

"Ever since Christ, the necessity of having laws to suit the time was realised ...Constantine ... had a *Fetha Negest* codified by the 318 scholars.
Law is a means of attaining accord and harmony between God, Authorities (*mekuanint*) and man.

"This codified law is the result of a concerted, sincere move on our part to consolidate the laws (all unwritten) set up by our ancestors ... and apply them to our *present needs.* It is based on our respect for the Holy Books and the *Fetha Negest.* ...

"The lack of a codified law has put our legal system into a sad and deplorable state .... We have found it essential to codify our law to suit our present needs. Its main purpose is to eliminate personal interpretations of the law especially in the field of evidence, *and to make the code binding.* ..." (Emphasis added.)

A reading of the introductory remarks above would immediately reveal the tremendous influence of the church and the clergy, to which we shall now briefly turn.

In all the three areas under examination, priests, like village or district officials, enjoy an elevated position in life and derive material benefits by virtue of the office they occupy.

In the family-land areas of Serae, " ... the village church and its communities of priests own special land, tribute-free."[42] In certain village-land areas of Akkele Guzai, " ... the land alloted to the village priests is divided off from the communal land and is not subject to the periodic redistribution."[43]

Priests enjoy these advantages because of their role in sooiety as the link between God and Man. Baptism, marriage, funeral cermonies and commemoration of the dead are their areas of expertise.[44]

The concern to force priests to concentrate their energy on other-worldly affairs is such that under the law of Logo Chewa, they are prohibited from acting as advocates (except in matters concerning them or their children), become *Chikkas* or representatives. "(T)hey ... can only do ... their services as priests ... and shall not involve themselves ... in any worldly affairs because there is no profession as high as theirs".[45] The practical consideration behind the prohibition is obvious: the priests represent the literate, learned and most articulate members of society.

The advantages enjoyed by priests are of a personal nature. "A priest or a deacon who loses his status (either by committing adultery or by divorcing his wife) should not expect to be supported by the village because he cannot celebrate mass .... But the village shall give support to one who can celebrate mass. The priests who lose their status shall, however, receive their 'compensation for the

42. Nadel, cited above at note 13, pp. 21-22.
43. Ibid.
44. *Customary Law of Serae*, cited above at note 17, under "Churches and Priests."
45. *Customary Law of Logo Chewa*, cited above at note 29, Art. 49.

lip' because, (although they cannot celebrate mass), they can still sing, pray and take part in the commemoration of the dead with the other priests".[46]

Lastly, mention must be made of the *Shimmaglé Addy* (counsel of elders) to whom we had alluded earlier. These elders, whose numbers vary from village to village, constitute an assembly "... deciding the welfare of the community. They settle litigation through arbitration and conciliation, and cannot be summoned in the regular courts to give evidence. ... They decide and mark boundaries inter-villages (*sic*) and between litigants."[47] These elders must be descended from a one-time landowning family in some communities.[48] They play a dominant role in the village-land areas which we will examine below.

B. Tenure Principles

Three types of "ownership" are said to exist on the Eritrean plateau: individual,[49] including ownership by the heads of individual families, family ("... more precisely ownership by the kindred (enda) ...") and village ownership.[50] However, these categories are not water-tight. For instance, through inheritance and progressive sub-division, "family" ownership may evolve into individual ownership.[51]

Since the scope of this paper is limited to "land owned by an agricultural community," we shall exclude a consideration of individual ownership.

It has been stated that "... communal land tenure is practically the only form of land tenure found in the north-western region of Ethiopia, comprising the divisions of Hamasien, Seraye and Akkele Guzai in Eritrea, the provinces of Tigré, Begemedir and Gojjam, and the sub-province (Awradja) of Lasta and Wag in Wollo".[52] The term "communal tenure" is intended to signify the non-individual nature of the existing rights and, therefore, includes both family and village "ownership", despite racial differences between the two.

Because the nature of the rights involved is different, we shall examine "family" and "village" land separately. Two factors must, however, be pointed out. Serae is a predominantly "family" land area, although one also finds there the village land system. In Akkale Guzai and Hamasien, village land predominates, although there also one finds "family" land.[53] Secondly, this factor of the unity of both family and village land must be underlined: both must be viewed in the light of the natural endowments of Eritrea, and especially the prevalent "land-hunger".[54] The latter holds the key to an appreciation of the tenure systems in Eritrea.

46. *Customary Law of Serae*, cited above at note 17, under "Churches and Priests."
47. Ambaye Zekarias, cited above at note 8, p. 16.
48. Ostini, cited above at note 7, pp. 88-94. The English translation of pages 88-94 which the present author quotes is by Tesfa Tsion Medhane.
49. Individual ownership is reputed to be the most prevalent form of ownership in Ethiopia. See Demissie Gebre Michael, *Agrarian Reform: A proposal to contribute to Economic Development in Ethiopia* (1964, unpublished, University Library), p. 47.
50. Nadel, cited above at note 13, p. 45.
51. *Ibid.*
52. Lawrance and Mann, "Communal Land Tenure in Ethiopia," *Ethiopia Observer*, Vol. IX (No. 4), pp. 314-315.
53. Nadel, cited above at note 13, p. 8.
54. *Id.*, p. 1.

1. **Family land**
(a) **Origins**

Scholars who have had occasion to consider the question all suggest that family land in Eritrea has evolved from some kind of individual ownership originally acquired by occupation.

Thus, "... the conception of family land can be understood *only* historically, as an evolution admitting of several variants from an originally sharply defined and single concept of ownership - that found on the first occupation of land by an individual or individual family. With the natural growth of the family of original occupants the title to the land changed from an individual to collective title."[55]

Ostini describes this evolution as follows: "The progenitor of a certain tribe occupies a piece of ... land for one reason or another; his sons then share the land by their rights of succession or because division in it is necessitated. The land that was originally one becomes divided between the various branches that descended from the progenitor. ... Successively, the land that is divided among the first descendants of the head of stock (ancestor) is further sub-divided according to the needs of the descendants ...."[56] In such a way, Ostini concludes, a piece of land originally owned by an individual comes to be sub-divided between his descendants.

In describing the social structure of the Christian highlanders, the *enda*, the large kinship group ("... composed of large individual families claiming to descend from a common ancestor whose name the *enda* bears ..."), has been defined as a territorial unit: "the *enda* is in a sense a territorial unit, for the most important form of land tenure in Eritrea ..., the hereditary absolute land right of family land ..., is bound up with the *enda* group. Land of the family land ... type can also be owned by the individual within the *enda;* but these individual land rights are conceived of as being derived from the land right vested in the *enda* itself, in virtue of an ancient first occupation of the land. This corporate concept of land ownership is revived in every dispute over land, and indeed constitutes the strongest bond of cohesion in the *enda*".[57]

The "fluid, non-static nature of the enda" must be emphasized. "Though the *enda* unit is ... clearly defined, it is also a composite structure, and transitional forms occasionally blur the distinction between the *enda* and its component families. For some of these are very large; three or four generations of descendants may still be united by the narrower solidity of the family and still constitute an effective social unit, subordinated to the *enda*, yet itself an incipient *enda*."[58] Once an *enda* becomes very large, it breaks up into several sections, each known by a separate name.[59]

55. *Id.*, p. 5.
56. Ostini, cited above at note 7, pp. 88ff.
57. British Military Administration, cited above at note 10, p. 35. Compare Ambaye Zekarias, cited above at note 8, p. 3. It must be emphasized that an *enda* (inappropriately translated as "family") may be made up of hundreds of individuals Cf. Enda Belaway Beleza (Hamasien) v. Enda Gumer (Serae) (Sup. Imp. Ct., 1960, Civ. App. No. 56-60) (unpublished) in which a claim for a share of family land is based on descent from a man who lived nine generations or 450 years ago.
58. Nadel, cited above at note 13, p. 3.
59. *Ibid.*

(b.) Terminology

At this juncture, it is instructive to acquaint the reader with the terms used to describe land rights over cultivable family land in the family land areas under examination.

The most common term is *resti*. "This word is derived from Geéz *resete* ( ). It is a loose term denoting occupancy, possession, ownership ... in connection with (land)...."[60] The term is very general and covers "land titles" varying from "... land owned by an individual to land owned by the large kinship group."[61] Although Nadel seems to associate *resti* with family land, Ato Ambaye states that it should not be so. "(The) term is a generic name for all property in land. In distinguishing different property, this word is placed as a prefix".[62]

Thus is *resti desa* (village land) distinguished from *resti tselmy* (individual land) and *resti gulti* (chartered land). According to Ato Ambaye, therefore, *resti* denotes whatever rights one has over any type of land.[63]

It is of interest to note that in Serae, "(r)*esti* is a *land* inherited from parents or a *land* given as blood money or *land bought* ..., or *land* acquired by clearing a forest."[64] (Emphasis added).

Finally, the privileged group we examined in Section A is called *restegna* (ርስተኛ), or *restegnatat* (ርስተኛታት), plural. In family land areas, a *restegna* is one who is entitled to a share of family land and the attendant privileges. In the village land areas, a *restegna* is a descendant of a one-time land owning family.

(c.) Individual rights over cultivable land

Family land is known to have taken one of two forms in the course of its evolution. "(E)ither the collective title was maintained and certain mechainisms were evolved to ensure that the individual members of the group could exercise their rights of usufruct; or the individual nature of the *resti* would be re-established through inheritance and the division of the family estate between the various descendants".[65] The former is described simply as *resti* and the latter, as *tselmi* (ጽልሚ).

In some *resti* (used in contradiction to *tselmi*) areas, an individual family (i. e. husband, wife and their unmarried children) farms a plot of land[66] the size of which depends on the needs of the family.[67] The plot is simply referred to as *grat*, i.e. farm on field.[68] Shares of deceased members "fall back" to the community "store" out of which allocations are made to the newly married members. It

60. Ambaye Zekarias, cited above at note 8, p. 5. Cf. "The term *resti* defies simple translation because of the many and divergent customs associated with it in different communities. Perhaps the nearest English equivalent is *allod*, especially in the implied contrast with land occupied by tenure." Duncanson, cited above at note 12, p. 144, note 1.

61. Nadel, cited above at note 13, p. 5.

62. Ambaye Zekarias, cited above at note 8, p. 5.

63. Note that Ato Ambaye appears to use the word "property" in the quoted statement as the equivalent of the word "rights".

64. Customary Law of Serae, cited above at note 17, under "Regulation of *resti*".

65. Nadel, cited above at note 13, p. 5.

66. Note that the term family land covers more than simply cultivable land. "The territory comprising the *resti* of a certain family is determined on the basis of cultivable fields, grass, wood, water and building areas (under it) ...." Ostini, cited above at note 7, p. 88.

67. Nadel, cited above at note 13, p. 5.

68. *Id.*, p. 6.

must be observed that although a plot of land does *not* pass by inheritance, the *right* to claim a share of the community land does.[69]

Only the married males receive plots of land. Generally, the females and their descendants are excluded from claiming a share of the paternal *resti*.[70] A person who has received his share of cultivable land may farm it as he thinks fit, sell it,[71] or give it to another, provided members of his *enda* or village refuse to buy it or take it.

In the *tselmi*[72] areas, a family *owns a specific plot* of land. Again as a general rule, only male issue are entitled to claim a share of the paternal *resti*. Land is divided between married males by the father,[73] or where they are many, by elders (selected by the father) by the casting of lots.

In Serae, a male receives a share of family land when, "emanicipated" by marriage, he acquires "economic autonomy."[74] Indeed, the bridegroom is entitled not only to a plot of land, but to a house built by his father, farm implements, including a hatchet, a certain amount of cereal in the cultivation of which he had taken part before his marriage, living beasts, and one-third or one-fourth of the household "utensils" of his father.[75]

Why, it may be asked, are women and their decendants (described as *gual*, a daughter, and *deki-gual*, children of the daughter, respectively) excluded from claiming a share of the paternal land, whether *resti* or *tselmi*? Duncanson has offered an interesting explanation. "In the formal marriage pact (*kal kidan*) celebrated in church, the payment of dowry by the bride's father to the bridegroom's father discharges the former's family from any further obligations towards the girl's children, whether or not by the agreement of the two fathers ( )- the young couple are emancipated and given a new house and possession of the dowry during the lifetime of the bridegroom's father."[76] Duncanson states further that under the Sirat, "emanicipation of the kindred by the payment of dowry" is the real meaning of marriage.

This exclusion in some areas of daughters and their descendants from claiming a right to land from the paternal line is expressed in the maxim "to the sons their inheritance; to the daughters their dowry."[77]

In the areas where this exclusion does not operate, the rights of daughters and their descendents are subject to restrictions: they can neither sell family land nor convert it into village land, restrictions not imposed on the male issue of a family.[78]

69. *Ibid.*
70. Cf. Ambaye Zekarias, cited above at note 8, p. 15.
71. Ambaye Zekarias, cited above at note 8, p. 6. On this, more will be said later.
72. Ato Ambaye describes *resti tselmi* as "absolute" private property. Ambaye Zekarias, cited above at note 8, p. 7.
73. Ostini, cited above at note 7, pp. 88ff.
74. *Customary Law of Serae*, cited above at note 17, under "Economic Autonomy".
75. *Ibid.*
76. Duncanson, cited above at note 12, p. 144.
77. Nadel, cited above at note 13, p. 7.
78. *Customary Law of Logo Chewa*, cited above at note 29, Art. 12.

However, as of the year 1943 no one in Logo Chewa has been permitted to sell land.[79] "Land cannot be sold because even if a man is in poverty, it is not the will of God for him to sell the land and deny his descendents a *resti* .... Anyone in...Logo Chewa thirsty or hungry should be fed and no one shall buy land from him because in such a state a person can forget his children and his wife, and do a lot of wrong".[80]

This question of the sale of family land (*resti* or *tselmi*) raises a related question: the acquisition of individual ownership through long possession and payment of taxes (i.e. usucaption of family land).

Now, the "foreigner" in a family land area can farm a plot of land *only* with the permission of the landowners. The reason, according to the law of Serae "... is because if there is anything to be paid for a homicide, pillage or rapine that takes place in the village, it is the (land owners)..., and not the aliens who pay."[81] Should the necessary permission be obtained, then the alien is allowed to work three years on "fertile soil" and then two years on "mediocre soil". At the end of the fifth year presumably (for the law is silent) fresh permission must be obtained.

The aliens do not acquire any right to the plot they farm "... even if they live there for many years."[82] The position of the aliens is even insecure where, with the permission of the landowners, they receive plots at the outskirts of a village (*bereca*), plots never farmed by the landowners. They are expected to transfer these *anytime* the owners decide to cultivate them.[83]

Of course, an alien could buy a piece of family land (which is *then* called *medri worki*, literally land bought with gold) and acquire ownership, provided the seller has fulfiled the customary formalities: formalities cumbersome in nature and clearly aimed at discouraging the sale of family land. These formalities are very well reflected in the Law of Serae the requirements of which are summarised in Ostini:

"In order that a ... sale of an immovable (belonging to a family) be valid, it is required ... that the following conditions be satisfied:

1. that the sale take place before a *dagna* (a village judge) nominated by the common agreement of the parties;

2. that the seller present a guarantor (usually a relative) who stands surety that:

   (a) the seller is really the owner of what he sells;

   (b) an offer was made in vain to the person who has the right of precedence to buy (i. e. the right of preemption); and

   (c) the purchase price will be restituted in case of nullity of the contract of sale;

79. *Id.*, Art. 20 and 22.
80. *Id.*, Art. 20 and 21.
81. *Customary Law of Serae*, cited above at note 17, under "Aliens", "Residence and Immigration".
82. *Ibid.*
83. *Ibid.*

3. that there be stipulated the amount of food-stuffs or agricultural products that the buyer is required to give to the seller every year;

4. that there be stipulated the amount of grain to be paid to the guarantor from time to time as compensation for the guarantee he gives..., and;

5. that at the conclusion of the contract of sale there be not less than five witnesses, besides the *dagna* and the guarantor".[84] Children may act as witnesses although they can testify only"... when they become grown-ups...."[85] In some areas, the role of a witness in land transactions is undertaken by a priest, a Moslem and a blacksmith. The inclusion of the last two "... ensures the unassailable testimony of persons of necessity disinterested in land deals."[86]

The sale of a piece of a family land is, therefore, no ordinary matter. The effect of the annual obligation which the buyer owes the seller must be noted. It perpetuates the fact that the seller once owned land.

One must mention the special protection accorded to the family members of a seller. A brother who was away and consequently was unaware of the sale may recover "his" land from the buyer "any time".[87] On the other hand, "a brother or a nearest relative who sees but does not protest when the land is being ploughed and cultivated (by the buyer) does not have the right to take it back after three years."[88]

If usucaption of family land[89] by a "stranger" is thus conceivable, as where original possession is acquired through purchase, usucaption of family land against an absent family member is inconceivable. This is in the nature of things. As has been mentioned, a family member who possesses family land does so by virtue of a right vesting in "the family" and as a member of that family. A possessor is, therefore, in no better position, in terms of his rights to the land he possesses, than a non-possessor who is also a member of the family - the "corporate owner" of the land.

Local variations must, however, be mentioned. In Logo Chewa, absence from a village results in forfeiture of land rights.[90] We shall examine this in detail in the next section.

Finally, in some *tselmi*[91] and *resti*[92] areas, there is an interesting process called *assahaba* one of whose objectives is social justice. It is the process by which

84. Ostini, cited above at note 7, pp. 88ff.
85. *Ibid.*
86. Nadel, cited above at note 13, p. 9.
87. *Customary Law of Serae,* cited above at note 17, under "Regulation of Resti." This is very well reflected in the Amhara proverb: "Land goes back to its true owner even after a thousand years". The thousand years is intended to represent infinity.
88. *Ibid.*
89. This is the topic of another paper. Girma Sellassie Araya, *Usucaption of Family Land under Ethiopian Law* (1968, unpublished, Archives, Library, Faculty of Law, Haile Sellassie I University).
90. *Customary Law of Logo* Chewa, cited above at note 29, Art. 12.
91. *Ibid.*
92. *Customary Law of Serae,* cited above at note 17, under "Regulation of *Resti*".

plots are re-partitioned after the lapse of a certain period of time either because some persons are found to possess more plots than others (in Logo Chewa, for instance) or because a share has to be made out of existing shares for a "new" claimant (in Serae, for instance).

2. Village land

(a) Origins

Scholars are again unanimous in their view that the so-called "village ownership" in Eritrea evolved from *resti* ownership.[93] This view finds some support in the customary laws of Logo Chewa[94] and Serae[95] which recognise the conversion of family land into village land.

The motives behind this conversion can only be speculated upon. Ostini suggests that the preservation of the "family spirit" underlies the village land system.[96] This seems to explain the privileges accorded to the *restegnatat* in the village land areas, whose name, incidentally, supports the view that village land must have evolved from family land.

The difficulty in accepting Ostini's view as a general explanation lies in this: that the supposed *raison d'être* of village land seems to disappear when one considers the fact that a stranger, i.e. one not related by blood to villages, may receive a share in the village land. Admittedly, Ostini had in mind the recent conversions of family into village land, the village consisting of the members of a family. One must, in this connection, mention the recent conversions of the Italian Government during its rule of Eritrea.[97]

Whatever the motives of the original settlers in converting family into village land, the village land system is an important feature of the tenure pattern of the communities under examination.

(b) Division of cultivable land and individual rights over it

Perhaps nothing is as interesting as the process of division of cultivable land among villagers entitled to shares. Perhaps nothing is more reflective and symbolic of the "community" feeling than this periodic re-distribution of land. We shall base our description of the process on the Customary Law of Logo Chewa.

93. Ostini, cited above at note 7, pp. 88ff. Cf. Ambaye Zekarias, cited above at note 8, p. 13. This evolution, or more accurately "conversion" into some kind of community ownership has also been noted in Tigre. See Zegeye Asfaw and Teame Beyene, *Report on Tigre province* (1967, unpublished) (not available), pp. 3-4.

94. *Customary Law of Logo Chewa,* Cited above at note 29, Art. 12.

95. *Customary Law of Serae,* cited above at note 17, under "Regulation of *Resti*". This village "ownership" is known as *desa* (in Hamasien and Serae) and *shehena* in Akele Guzai. Those who are entitled to shares by virtue of descent from a one-time landowning family are called *restegnatat* and are contrasted to the new-comers, the *machelai aliet* (translated as aliens, foreigners or strangers).

96. Ostini, cited above at note 7, pp. 88ff.

97. As we will see, this was done for political reasons. The Italians had earlier undertaken a settlement project in Eritrea for the implementation of which it was necessary to acquire land. An attempt to acquire land was based on false assumptions as to the nature of land rights in Eritrea, and indeed in Ethiopia. See some of these in R. Pankhurst, "Italian Settlement Policy in Eritrea and its Repurcussions, 1889-1896", *Boston University Papers,* Vol. I (1964), pp. 131ff.

001624

The task of re- distributing land among villagers is under-taken by six *Shimaggeles* (elders), the wise from every *marbet* (household) nominated and elected by the *dagna* (the village judge).[98] These elders are divided into two groups.

The first group, called *Gilafo* (screeners), decides the persons in the village entitled to receive shares of the village land and also "expels" from further allocation of plots persons possessing such lands under what it considers an unrecognized right.

The second group is called *Akkaro* (keeper) or more fully *Akkaro Meriet* (keeper of land).[99] Before re-distribution, this administrative group puts the village plots under its control and does two things. First, it sets aside "reserve" cultivable land and building sites, the former for village members who may come after re-distribution (and who would, therefore, have been forced to stay landless until another re-distribution). Second, it divides the village cultivable land into plots in view of the number of persons entitled to such plots.[100] and assigns them to members after the casting of lots.[101]

This re-distribution of plots is called *warieda* (literally assessment) and takes place every eighth year. "*Warieda* shall take place every eight years because that (period) allows the farmers to take good care of their farms."[102] On the other hand, a shorter period is undesirable because plots prepared by the hardworking might be alloted to the lazy. *Warieda* takes place between the 16th and 21st of Nehassie in order to allow a farmer to prepare his land for cultivation "...before the rainy season passes."[103]

The cardinal rule on re-distribution is that only the persons who have "established" themselves in Logo Chewa can receive plots of land. This applies, *sensu stricto*, only to aliens.

Now, when an alien wishes to settle in a village, he must first build himself a house, which he could do *only* with the permission of the three *shimageles* of the village in charge of the allocation of building sites.

---

98. Customary Law of Logo Chewa, cited above at note 29, Art. 14.

99. *Ibid.*

100. "The allotment of land to be distributed corresponds to the number of those who acquire economic autonomy, widows who have legitimate children, women who had left the village of their fathers but who re-establish themselves there, the *machelai aliet* (aliens) who are admitted to take part in the lots of land distribution." Ostini, cited above at note 7, pp. 88ff. Note that a share received may be subject to lease or other similar arrangement. The shares of deceased members "fall back" to the community.

101. This process of casting lots appears to be a sacred process, in Tigre at least. After the the village or family land (which, as we have seen, is in some places assigned by the casting of lots) has been divided into plots corresponding to the number of the recipients, the village elders assemble small sticks which are named after the plots. Then one of the elders raises as many sticks as he could hold between the palms of his hands high above the head saying, "oh the lot of the Disciples! Come for the true owner" he shouts and then from the bundle he gives one stick to each member. Each member takes the plot represented by his stick. Interview with Yoseph Gebre Egziabher, Oct. 5, 1967.

102. *Customary Law of Logo Chewa*, cited above at note 29, Art. 12.

103. *Ibid.*

An alien is thus deemed "established" in a village, not as has been frequently supposed by "... simply building a hut for (himself) ...".[104] In addition to obtaining the assent of the village elders in charge of allocating building sites, who with the passage of time and rising population have become less warm in welcoming strangers,[105] one must be a villager in the true sense of the word. "Establishing oneself is not by simply building a small house and living there for a few days. One has to stay there and do everything expected of him as a villager. The wife of a person who claims he has established himself and receives land, shall not move from the villages unless she obtains the permission of the *dagna* or her relatives".[106] Failure to fulfil these conditions will cause one to loose the rights on the plot acquired through *warieda.*[107]

As Ostini remarks, "[t]he position of the *machelai Halet* (sic) is very interesting .... They are foreigners who have resided in a village for many generations, and for many generations have possessed and cultivated land. They have, however, not identified themselves with the *restegnatat* (i. e. those whose families once owned land) ....; and after centuries they still have conserved a situation apart from the life of the village."[108] Ostini is thinking of the exclusion of the aliens from leadership in village affairs. It must be noted that even a son of an alien who had been in the village for genarations must first "establish" himself in the village in order to receive plots of cultivable land.

This requirement does not, however, apply to the second group of candidates, the newly married sons of the village *restegnatat.*[109] The "establishment" of their fathers appears sufficient.[110] They can thus receive plots of village land, provided they are married, a proviso, which is applicable to aliens as well.

It must be mentioned that the male descendents of a daughter are equally eligible for "establishment" in a village as are those of the son.[111]

The motto of the *warieda* is equity, rather than economic productivity. "To ensure an almost mathematically exact division (of land), the available village land is graded according to its fertility. In the most common system of grading we meet with three categories: (the fertile, mediocre and the poor soil) .... The drawing of lots is repeated for each category of land, every (farmer) ... receiving his shares of each."[112]

104. Seifu Tekle Mariam, *Consolidation of Fragmented Holdings in Communal Tenure Areas* (1967, unpublished, Archives, Library, Faculty of Law, Haile Sellassie I University).

105. Compare Nadel, cited above at note 13, p. 10.

106. *Customary Law of Logo Chewa*, cited above at note 29, Art. 12.

107. *Ibid.*

108. Ostini cited above at note 7, pp. 88 ff.

109. Compare. "A son shall be given land upon the establishment of his own family, outside that of his parents. His parents shall help him establish it in the presence of the *Chikka* and three elders." *Customary Law of Akkele Guzai*, cited above at note 41, Art. 242.

110. But see. "In the *desa* or *shehena* system a right to a share of land is *solely* based on residence, and other factors like *descent* play no part." (Emphasis added.) *Amha Tsion Domenico, Allocation of Consolidated Units: Individual or Communal* (1967, unpublished, Archives, Library, Faculty of Law, Haile Sellassie I University), p. 5. We have seen how important it is to be descended from a one-time landowning family.

111. Compare Ambaye Zekarias, cited above at note 8, p. 15.

112. Nadel, cited above at note 13, p. 13.

It has been accurately said that this periodic re-distribution of land excludes sale.[113] But it is perhaps more accurate to say that the sale of village land is unknown, (the need not having arisen in the past) than to state categorically that it *cannot* be sold.[114] It must, however, be mentioned that lease is allowed. For instance, a female entitled to village land[115] may lease her share to one who has "the strength and the oxen",[116] as she cannot farm it herself.

C. Individual rights over other family and village land

1. Roads, building sites and reserves

The Customary Law of Serae goes to the extent of laying down the width of the major roads (Menged Arba)[117] as does the Customary Law of Logo Chewa.[118] Roads are, of course, at the disposal of everyone, alien or villager, although only the villagers are responsible for their maintainance.[119] In Logo Chewa, it is an offence to plough a road, or to leave rocks or timber on it.[120]

Since building a house and owning it is one of the requirements for obtaining a plot of the village land, the regulation of buildings and building sites is of immense importance in the village land areas. Thus, the Customary Law of Logo Chewa contains detailed rules on the allocation of building sites, the length and breadth of a site for an individual, party walls, inheritance of a building and even the general plan of buildings: "Houses to a row shall number six and a road shall then follow."[121]

A stranger who constructs a building in a village without the necessary permission is required to vacate it, in addition to paying a fine. If having received permission a stranger constructs a house and is subsequently asked to vacate it by the *restegnatat*, he is entitled to the building materials, which in the case where no permission has been obtained or the stranger of his own will decides to move to another village, revert to the "landowners."[122]

The son by the first wife is the one entitled to inherit his father's house because "... the first wife has contributed to the building of the house and it would be unjust for the son of the second wife to inherit what his mother (did not work for) ...."[123]

The newly married ones receive building sites from the reserve land which is composed of cultivable land, building sites not allocated to villagers and hunting

113. Lawrance and Mann, cited above at note 52, p. 315.
114. Compare K. Benti-Enchill, "Does African Land Tenure Require a Special Terminology?" *J. Afr. L.*, vol. 9 (1965), pp. 137-139.
115. *Customary Law of Logo Chewa*, cited above at note 29, Art. 12.
116. Id., Art. 19. Note that implicit in the "establishment" requirement is the prohibition to "own" two plots in two villages, thus, minimizing the temptations to sell one of them.
117. *Customary Law of Serae*, cited above at note 17, under "Regulation of Roads."
118. *Customary Law of Logo Chewa*, cited above at note 29, Art. 26.
119. *Ibid.*
120. *Id.*, Art. 16.
121. *Id.*, Art. 16.
122. *Ibid.*
123. *Id.*, Art. 17.

grounds. The villagers are entitled to the rent that may be due from reserve land where aliens, not entitled to it rent it with the permission of the landowners. In addition, villagers who may come after *warieda* are entitled to a share of cultivable land from the reserve.[124]

(b) Grass and wood

In Serae, the "... use and destination of grass is decided by the villages (or people working on their behalf)."[125] In certain village land areas, vast territories outside the village are set aside as pasture grounds and are usually divided into "restricted" and "accessible" ones.[126]

Obviously, only village cattle are allowed to graze on these pastures.

Both in family and village land areas, two kinds of trees are distinguished and separately regulated. Trees are either private or public. A person may plant trees on his plot of cultivable land or around his house and over these he has absolute rights. He may, therefore, cut them and put them to any use he deems proper, and exclude others from interference with them.

On the other hand, everyone is entitled to the use of the public trees. These are trees growing "in the open country", the gifts of nature. In Logo Chewa, a person who had begun cutting a tree "in the open country" has rights over it for thirty days, after which others could freely cut it and take it.[127] In certain family land areas, permission must be sought to cut public trees (which is really a mere formality).[128] For the building of a Church, trees may be cut from anywhere without obtaining permission from anyone.[129]

(c) Threshing fields

The Customary Laws of Serae[130] and Logo Chewa[131] are almost identical in their regulation of threshing fields and farm implements.

Farm "implements", including living beasts, are the absolute property of the individual. In Logo Chewa, a person who, without the permission of the owner, uses "agricultural tools" is subject to fine as is one who is late in returning a yoke he has borrowed.

Both the Customary Laws of Serae and Logo Chewa treat a threshing field as the "individual" property of the person who had prepared it. Anyone who wishes to avail himself of a threshing field must first obtain the permission of the owner. To use the field without the permission of its owner is an offence.

Under the Customary Law of Serae, there is what is called a "common threshing field" which is an exception rather than the rule. A person who, for one rea-

124. Ambaye Zekarias, cited above at note 8, p. 26.
125. *Customary Law of Serae,* cited above at note 17, under "Regulation of Grass."
126. Ambaye Zekarias, cited above at note 8, pp. 22-23.
127. *Customary Law of Logo Chewa,* cited above at note 29, Art. 31 and 32.
128. Nadel, cited above at note 13, p. 22.
129. *Ibid.*
130. *Customary Law of Serae,* cited above at note 17, under "Regulation of Threshing Field."
131. *Customary Law of Logo Chewa,* cited above at note 29, Art. 24 and 30.

son or another, does not "own" a threshing field may use the community field prepared by the villagers.[132]

In the sedentary communities we just examined, thus, a person cultivates his plot of family or village land with *his* own farm implements, except for occassional farming, harvest or threshing when, as in all other parts of the Empire, the person may seek the aid of his fellow-farmers on a strictly reciprocal basis.[133]

We have examined the rights individuals have over other community land, roads, building sites, wood and pasture, and it is fair to conclude that these "other" resources are also "exploited" individually.

As has been stated, people who are under the misapprehension that land is "exploited collectively" use terms like "communal regime" to designate the tenure patterns of the Christian communities which we examined. "... [L]and is *not worked* communally. Every member or house-hold has its own fields, and works on (them)....".[134] The nearest that one comes to some kind of "collective farming" in these communities is in the cultivation of land by a nuclear family, consisting of a father, mother and their unmarried children (generally), under the direction of the father.[135]

D. Advantages and disadvantages of family and village land tenure[136]

Since a good deal of the literature on the so-called "communal land" appears to have concentrated on its disadvantages, we shall examine these first.

The reader, must, at the outset, be warned that the following "evils" are derived from limited empirical data,[137] and to a great extent, therefore, reflect individual bias. Given limited reliable information, the following description is simply a reflection of what individuals think they see in the communities we examined.

Foremost in the catalogue of dangers "... likely to be encountered..." in a communal tenure system is the insecurity of the holder.[138] The likelihood that a possessor of family land may one day be forced to share his land with another member is such that "... the present occupant ... has no incentive to improve his holding." [139]

Excessive fragmentation[140] resulting in uneconomic use of land is another alleged disadvantage. One may add the uneconomic nature of the division of village land

132. *Id.*, Art. 24.

133. In order to be positive on this, the author carried out detailed interviews with Ato Alemseged Tesfaye (who has lived in Serae), Ato Yohannes Habte Sellassie (who has lived in Logo Chewa and Akkele Guzai), and Ato Okba Michael Wolde Yohannes (who has lived in Hamasien). In addition, Ato Yoseph Gebre Egziabher (who has lived in Adwa and Enderta, Tigre) was interviewed. Nov. 7-10, 1967. They were unequivocal in their views.

134. Ambaye Zekarias, cited above at note 8, p. 14.

135. Compare Nadel, cited above at note 13, pp. 5-6.

136. See, generally, Amha Tsion Domenico, cited above at note 110, pp. 36-45.

137. "The extent to which these [evils] exist in the communal tenure regions of Ethiopia can admittedly *only be guessed*" Empasis added. Lawrance and Mann, cited above at note 52, p. 315.

138. *Ibid.*

139. *Ibid.*

140. Demissie Gebre Michael, cited above at note 49, pp. 61-62.

which is based on equity, rather than economic productivity, and the fact that it benefits the lazy on the same basis as the diligent.[141] In this connection, the "... lack of continuity of farming ..." [142] of village lands and the allegedly resulting non-improvement of holdings must not be overlooked.

Another disastrous problem observed in the family land areas is the flood of land cases coming before the courts. This problem, of course, is equally serious everywhere. It has been estimated that 75% of all civil disputes in Ethiopia involve land.[143] The land disputes in family land areas are, however, of a different order. These are generally claims to family land, and the "... most acrimonious ..." of all disputes.[144] These "... bitter, incessant feuds over *resti* ..." [145] so alarmed the Italian Government during its control of Eritrea, that it decided (around 1935) to introduce the *desa* system into *resti* areas. This provided a simple answer, on paper at least!

Communal tenure has also been seen as an obstacle to the introduction of any system of land registration because of the resistence shown to land measurement by the people concerned.[146] It has also been attacked as keeping "... agriculture in its primitive stages ..." [147] and "in a ... less advanced ... level of money economy." [148]

Finally, the communal tenure system's class division has been frowned upon and the more egalitarian, individualistic system of individual ownership preferred.[149] Those in favour of individualising communal holdings find comfort in the inevitable evolution of the system into individual ownership.[150]

There appear to be only a few supporters of the communal tenure system, one of whom, (Nadel), states in his consideration of the advantages of this system, that *resti* and *desa* correspond "... to that between individual enterprise and communal tenure, and between privilege and socialism (or communism) in our own English society".[151] Nadel emphasizes the equitable nature of the *desa* in an environment where land is "... of very unequal value ...", and the "communal spirit" which "... makes the temporary land-owner work in the interest of his successors as well, since they all belong to a closely-knit social unit." [152] Thus,

141. Compare Ambaye Zekarias, cited above at note 8, pp. 14-15.
142. Demissie Gebre Michael, cited above at note 49, pp. 61-62.
143. S. Buff, *A Key to Land Reform in Ethiopia: An Introduction to Cadastral Survey and Land Registration* (1960, Archives, Library, Faculty of Law, Haile Sellassie I University), p. 10.
144. Duncanson, cited above at note 20, p. 143. Duncanson estimates that the greater number of civil cases in Eritrea, and the graver ones, involved family land. Two more recent local stiudies by the Ministry of Land Reform estimated the total at 30%.
145. Nadel, cited above at note 13, p. 14.
146. Interview with H.E. Afenegus Kitaw Yitateku, Nov. 13, 1967. Compare Mengesha Workneh, *Agrarian Structure and Agrarian Reform in Ethiopia* (1961, unpublished, Archives, Library, Faculty of Law, Haile Sellassie I University), p. 18.
147. *Id.*, p. 37.
148. *Ibid.*
149. Nadel, cited above at note 13, pp. 14ff.
150. Lawrance and Mann, cited above at note 52, pp. 315-316 Buff states that this evolution may be facilitated by educating the people concerned. Buff, cited above at note 151, p. 3.
151. Nadel, cited above at note 13, p. 15.
152. *Ibid.*

contrary to the views of Lawrance and Mann, Nadel is of the opinion that the "community spirit" is so strong that it overshadows the "insecurity" problem and makes the individual work in the interest of others.

Whatever the disadvantages of the tenure systems under examination and the advantages claimed for individualizing them, the Civil Code of Ethiopia has made a choice at the expense of individualization. We shall examine later what exactly the code has accomplished in this respect. Here, it must be emphasized that we examined the advantages and disadvantages of the communal tenure system simply to note current disatisfaction with them.

Chapter II. Social Organization and Land Tenure Principles in the Beni Amer and Dankalia Communities

A. Social organisation

Because of the extremely limited information about the non-christian communities of Eritrea, and indeed of Ethiopia, the inquiry of this section and the following will be limited to a consideration of two important communities which, in the author's opinion, adequately represent the type of communities contemplated by Articles 1489-1500 of the Civil Code.

During the British Military Administration of Eritrea (1943), the Beni Amer was "... the largest tribe in the west and south west, and indeed the whole of Eritrea. (They) ... occupy the north, west and south west of Agordat, spreading in the west, deep into the Sudan and overflowing in the east into (Keren and Serae) ..." [153] The Dankalia, on the other hand, are a "typioal plainsmen" occupying the Eastern Plains of Eritrea.[154]

On the basis of rather "fluid criteria", the Beni Amer tribe is said to be made up of seventeen "sections" or "branches," [155] each with its own name, but acknowledging membership in the tribe. "The affinities linking the Beni Amer sections are several: religion, language, common customs, habits and the link of common descent. But neither is the range of these affinities coextensive, nor are they solidly integrated. They do not coincide for the whole of the tribe, but rather overlap irregularly, different affinities extending over different sections."[156]

The Beni Amer are all Moslems,[157] and either speak Tigre or Beja.[158] Only the "rulers" claim descent from a man of the "Middle Nile" who married from among the aboriginal inhabitants of the Beni Amer "country" and whose descendants subjugated all the groups with which they subsequently came into contact.[159] The man is known as Amer, the person to whom the tribe also owes its name.[160]

---

153. British Military Administration, cited above at note 10, p. 6.
154. *Id.*, p. 23.
155. S. Nadel, "Notes on the Beni Amer Society,» *Sudan Notes and Records*, vol. XXVI, Part I (1945), p.3. But see British Military Administration, cited above at note 10, pp. 7, 23ff., according to which the Beni Amer tribe is composed of twenty-one divisions.
156. *Ibid.*
157. *Id.*, p. 4.
158. British Military Administration, cited above at note 10, p. 6.
159. Nadel, cited above at note 155, p. 5.
160. British Military Administration, cited above at note 10, p. 9.

Each of the Beni Amer sections is a "political unit," with chiefs and sub-chiefs. The whole tribe is under a paramount chief called *diglal*, whose office is hereditary.

The political system of both the Beni Amer and the Dankalia is based on the twin division of the social order into a "ruling aristocracy" and a serf class. In the Beni Amer, the rulers are called the *Nabtab*, and the serfs the *arabs* of the rulers; "...or they are referred to as the *ndessna* (those "who belong") of this or that Beni Amer section." [161] Among the Dankalia, the rulers are called *Assimara* ("red men") and the serfs, *Adoimara* ("white men").

Obviously, community leadership in both societies is in the hands of the ruling class, which, as we have seen, claims exclusive descent from Amer, in the case of the Beni Amer. The precise relationship of ruler and ruled in the Beni Amer deserves detailed treatment.

The serfs in the Beni Amer are not, as has been mentioned, considered children of Amer, but the private property of the master. They may thus be inherited as part of "... the hereditary estate ..." of a deceased,[162] or presented as birth gifts to a daughter on her birth of a grandson.[163] The male children of the serfs remain serfs, while the daughters pass on marriage to the masters of their husbands. However, serfs are *not* slaves, and, unlike slaves, cannot be sold.[164]

The serf owes the master a certain fixed, annual tribute,[165] and is expected to give presents when a child is born to the master. The master, in turn, is expected to protect the serf "like a father."[166] Thus, "the various cultural differences or distinctions of status erect no social barrier separating the lives of master and serfs. On the contrary, the dependence of the serf on his master's protection (now dying), and the dependence of the latter on the services of his serf, imply common living."[167]

B. Individual rights over land

Like every other pasturalist community, the majority of the Beni Amer and Dankalia, whose members own camels, goats, sheep and cattle, move within the traditional limits of their tribal land in search of grass.[168]

Master and serf are equally entitled to grazing grounds in the Beni Amer society. "The serf's grazing rights are full and absolute rights, derived from the tacit corporate title which the tribe or clan exercises over an area, and not from some primary property rights vested in the over-lords."[169]

On the contrary, only the rulers or serfs who have attained "autonomy" are entitled to a grazing ground among the Dankalia. "The serf may own herds, but

161. *Id.*, p. 7.
162. Nadel, cited above at note 155, p. 18.
163. *Ibid.*
164. *Ibid.*
165. *Id.*, p. 24.
166. *Id.*, p. 25.
167. *Id.*, p. 31.
168. Some of the Beni Amer lead a sedentary life. *Id.*, p. 4.
169. *Id.*, p. 32.

not the pasture on which to graze them. Landless and unfree, the serfs move with their masters and derive their claims to grazing lands from the submission to the ruling groups."[170] On moving into a new area, the serf must, therefore, obtain the permission of the rulers and "... submit, for the term of residence, to their political authority."[171]

It is obvious that in the two communities to which we have just referred, questions appropriate for sedentary communities—notably questions related to cultivable land, like inheritance, sale or transfer—do not arise.

It must be mentioned that in the Beni Amer, the concept of "collective grazing" appears not to be the mode of grazing. "Widely scattered and each intent upon its own varying needs of securing and holding vital grazing lands, the clans are not amenable to unitary command. Indeed ***not even*** the Beni Amer grazes its herd *collectively;* clan-sections and kinship groups may choose widely scattered pastures; even individual families and herdsmen move *independently*"[172] (Empasis added). Nadel mentions that, aside from war or marriage which brings the various clans together, the Beni Amer clans do not even know where others are.

Chapter III. Summary

Both the sedentary christian and pasturalist non-christian communities are organized on a class basis, based on race (as in the case of the pasturalists), religion (for instance, in the sedentary group), occupation (as in the case of the blacksmith and *meleket* players of the sedentary group) or descent (as in the case of the village land areas of the sedentary group).

Land rights exclusively belong to the privileged groups which by virtue of these rights also monopolise the administration of community affairs. The non-privileged group is at the mercy of the privileged group for whatever land rights the latter may generously extend to it.

In both types of community, land, the basic source of livelihood, is not a commodity considered *freely* disposable at the will of an individual who may happen to possess it. Land is treated as belonging to a tribe (among the Beni Amer, for instance), a family (among many of the community members of Serae, for instance), or a village (among many of the community members of Akkele Guzai, for instance).

In *resti* areas (used in contradiction to *tselmi),* a plot of cultivable land owned by an individual may be sold or transferred, provided that family members refuse to buy it or that they assent to its transfer. Shares of deceased members revert to the community and serve as a source for future allotments to "new" male members who have "inherited" the right to a share of family land.

In *tselmi* areas, plots of cultivable land are inheritable by the male and their male descendants generally. The rule regarding the disposal of cultivable land is the same as in the case of the disposal of *resti.*

170. British Military Administration, cited above at note 10, p. 23.
171. *Ibid.*
172. Nadel, cited above at note 155, p. 10. No similar explicit statement exists in the case of the Dankalia. It is fair, however, to conclude from the nature of their land rights that "exploitation" of grazing grounds is individual.

In *desa* areas, "establishment" and marriage entitle one to a plot of the village land. Absence from the village results in forfeiture of rights. The sale of a plot is excluded from the nature of the land rights.

In family and village land areas, members of a community are entitled to building sites, the free use of public wood and community grazing lands – the "other" property of the community.

A right to a grazing ground is heritable in the pasturalist communities[173] where problems associated with settled life do not arise.

Part II: The Civil Code on Agricultural Communities

"No law which is designed to define the rights and duties of the people and to set out the principles governing their mutual relations can ever be effective if it fails to reach the heart of those to whom it is intended to apply and does not respond to their needs and customs and to natural justice. In preparing the Civil Code, the Codification Commission convened by us and whose work we have directed has constantly borne in mind the special requirements of our Empire and of our beloved subjects. . . ."

H.I.M. Haile Sellassie I, Preface,
The Civil Code of the Empire of Ethiopia

In this Part, we shall first examine the original draft on agricultural communities in order to set the stage for the following analysis of some of the difficult questions raised by the final draft.

Chapter I. The Original Draft

The original draft on agricultural communities[174] contained ninety-three provisions divided into five sections. It is useful to examine it under the following three headings.

A. Considerations underlying the draft

According to the drafter, a section of the Civil Code devoted to agricultural communities was a "necessity." "Si La propriété individuelle de la terre est règlé dans les parties les plus riches de l'Ethiopie, une part trés importante du territoire est en revanche exploité *selon la formule d'une propriété collective;* et ne peut sans doute (sic) étant données les circonstances, être exploite autrement."[175] (Emphasis added.)

As has been stated in the introduction to this article, two types of agricultural communities were envisaged by the draft. "Les unes existent entre des tribus nomades, non christianisés, qui vivent de l'élevage; les autres nisasent entre les habitants, chretins de village qui vivent l'agricultures. Malgré leur diversité, il nous est apparu que ces deux types de communautés agraires pouvaient être réglees dans un même chapitre, étant donné les dispositions que nous nous préposions d'insérer dans ce chapitre."[176]

173. The author cannot tell whèther such right may be transferred.
174. David, cited above at note 2.
175. David, cited above at note 2, p. 3.
176. *Ibid.*

These were the objectives of the draft: "... celle de *respecter l'autonomie* des communauté agraire existentes. A cette idée s'en ajoute une autre: le désir de clarifier les droits et obligations réciproques des membres de la communauté. Ajoutons encore une troisiéme idée: celle d'eliminer certains abus, en organisant un certain contrôle administratif des communauté agraire et de leur fonctionnement. On a, par ces trois idées, la clef de la réglementation proposée aux articles 1 à 93 du document C.Civ. 51".[177] (Emphasis added.)

It must, thus, be emphasised that the main aim of the draft was to preserve custom[178] with modifications in the interests of public order, and particularly the principles enshrined in the constitution.

A. Content of the draft

The first section of the draft, entitled "The charter of agricultural communities" (Articles 1-17), laid down the basic principles of "... exploitation selon un mode collectif,"[179] of land owned by an agricultural community.

The draft envisaged two kinds of charters. The first was a charter which must be drawn up by an assembly of the community upon the request of *any* member who has attained majority.[180] This request must be met within six months. The second kind of charter was that to be prepared by the Bureau of Agricultural Communities and supplied to an agricultural community on the decision of the governor of the province in which the community was found.[181] This was to be done where a community failed to draw up its own charter within six months after a member had requested the drawing up of one. The charter supplied by the Bureau could be amended by the community, but must enter into force one year after receipt.

The charter of each community was to specify the items listed under Article 1491 of the final draft.[182] Of particular interest here is Article 12 of the draft

177. *Ibid.*

178. This is not in conformity with the general view adopted by the drafter, as evidenced by the following statement. "While safeguarding certain traditional values to which she remains profoundly attached, Ethiopia wishes to modify her structure completely, even to the way of life of her people. Consequently, Ethiopia does not expect the new code to be a work of consolidation, the methodical and clear statement of actual customary rules. They wish it to be a programme envisaging a total transformation of society and they demand that for the most part, it set out new rules appropriate for the society they wish to create." R. David, "A Civil Code for Ethiopia: Considerations on the Codifiation of the Civil Law in African countries," *Tulane Law Review*, Vol. XXXVII (1963), p. 193.

179. David, cited above at note 2, Art. 1. We shall examine the phrase in detail in the next chapter.

180. David, cited above at note 2, Art. 3.

181. *Id.*, Art. 4.

182. "Article 1491. Contents of charter:
The charter shall specify in particular:
(a) the persons or families composing the community; and
(b) the land to which the rights of the community extend; and
(c) the manner in which the community is administered and its authorised representative; and
(d) the manner in which the land or other resources of the community are alloted and exploited; and
(e) the conditions on which the charter may be amended."

entitled "Mode of Exploitation and Measure of Collectivization." The draft required a charter to specify the manner in which land, "according to its nature," was exploited, the degree to which other community property was left for common use and the work of the members shared.[183]

Another interesting provision, entitled "common enjoyment of land", required the charter of a community to specify the manner in which property left for common enjoyment was exploited, and how and when products of and revenues from it were to be shared by the members of the community.[184]

Two items of this section omitted in the final draft of Article 1491 relate to the specifications of the conditions relative to the admission of new members and expulsion of old ones,[185] and the setting up of reserve land.[186]

In the absence of either type of charter, or where it was silent, uncertain, or contained provisions contrary to law on certain questions, then the draft provisions of Article 18ff. were to govern.

It must be noted, thus, that a charter was chosen as a device for clarifying the rights and duties of the members of an agricultural community, one of the objectives of the draft.[187]

Section II of the draft, entitled "Organs of the Communty" (Articles 18–36), constituted the assembly of the heads of families of a community, or their representatives (who must be of age and living with the heads concerned), as the "Supreme Organ" of the community.[188] On matters coming before the assembly, each member was to have one vote, irrespective of the number of persons living with him. That, however, was not mandatory. Thus, a charter might provide for the admission of all members above the age of fifteen and taking part in the "collective exploitation" into the assembly of the community. A charter or custom might, on the other hand, confer on a head of a family in the assembly of family heads, a vote corresponding to the number of persons living with him.

In this connection, "... certaines principes, d'ordre émpératif, qui se rattachent aux principes formulée par la constitution éthiopiénne"[189] were imposed. Thus, no one was to be discriminated against on the basis of race, religion or social condition;[190] no family was to be denied representation in the assembly of the community nor was its right to freely choose representatives to be restricted.[191]

183. The actual text is as follows. "La charte de la communaute preciseé la maniére dont les terres, selon leur nature, seront expoiltées, et la mesure dans laquelle d'autres biens, et le travail des membres de la communaute, seront mis en commun."

184. David, cited above at note 2, Art. 14. In the light of the draft, "Other resources of the Community" in Art. 1491(d) appears to mean nothing but uncultivated or uncultivable land (i.e. forests and pastures).

185. David, cited above at note 2, Art. 11.

186. *Id.*, Art. 15.

187. David, cited above at note 3, p. 3.

188. David, cited above at note 2, Art. 18-19.

189. David, cited above at note 3, p. 3. These principles are contained in Art. 37, 40, 47 and 48 of the Revised Constitution of Ethiopia.

190. David, cited above at note 2, Art. 21(2).

191. *Id.*, Art. 22(2).

As a general rule,[192] the Supreme Organ was to meet each year, at a specfied date or dates,[193] to consider these matters: modification of the charter;[194] admission of new members;[195] expulsion of old members;[196] designation, revocation and control of the managers of the community;[197] and union, secession and dissolution of communities.[198] Decisions were to be taken by simple majority[199] and could be attacked in court by every member where they were contrary to law or the charter of the community in question.[200] Where their annulment had been requested, a court could annul them or its president order the suspension of their execution.[201]

Section III of the draft (Articles 37–48) governs the rights and duties of the community vis-à-vis third parties.

The most interesting provision, and the one which holds the key to the nature of an agricultural community, is Article 37. Over the land and other property belonging to it, an agricultural community was to have, vis-à-vis third parties, the same rights and obligations as a private owner. However, it could not alienate, mortgage or enter a contract of antichresis on land belonging to it except with the authorisation of the Minister of Agriculture,[202] whose authorisation was also necessary where the community decided to put its land to a non-agricultural use.[203]

The most significant protection given to an agricultural community was against the acquisition of the ownership of its land by usucaption by a member or a stranger.[204]

As a "sujet de droit", a community was allowed to conclude contracts, sue or be sued through an intermediary.[205] It was to incur vicarious liability where its employees or managers incurred liability in the execution of functions incumbent upon them.[206] Liability was to be incurred for an act or omission. A community was also to be held liable for unjust enrichment resuting from the acts of its employees or managers.[207]

Primarily, thus, Section III of the draft was aimed at defending"....le patrimonie des communautés agraires contre les spéculateurs."[208] It was one of the sections where foreign experience was usefully considered. "Le Section III est la seule section dans

192. *Id.*, Art. 22(2). These are exceptions in case of urgency.
193. *Id.*, Art. 22(1).
194. *Id.*, Art. 23.
195. *Id.*, Art. 25.
196. *Id.*, Art. 27.
197. *Id.*, Art. 28.
198. *Id.*, Art. 31-33.
199. *Id.*, Art. 34.
200. *Id.*, Art. 35.
201. *Id.*, Art. 36.
202. *Id.*, Art. 38.
203. *Id.*, Art. 39.
204. *Id.*, Art. 40.
205. *Id.*, Art. 44. Cf. Art. 1494(1) of the Civil Code.
206. *Id.*, Art. 47(1).
207. *Id.*, Art. 47(2) and (3). Cfs. Art. 1494(3).
208. David, cited above at note 3, p. 4.

laquelle il a été jugé possible de tenir compte du code agraire de la Russie Sovietique de 1922 (lequel est à l'heure actuelle du reste, partiquement tombé en désuètude avec la development des kolkhols)."[209]

Section IV of the draft (Articles 49-82) dealt with the rights and obligations of the members of an agricultural community.

Every member of an agricultural community was entitled to a building site upon marriage or the attainment of legal majority.[210] This right was to last as long as membership in the community was retained.[211] A member was not to be deprived of a building site except in the cases and under the procedure laid down by the law on expropriation.[212]

Cultivable land belonging to a community might be broken into private allotments for the benefit of every member. It might, on the other hand, be commonly cultivated. Or, one "mode of exploitation" might be adopted for certain land, and another for other land. A member might be given a private allotment for a period of nine years (but not for less) or for such longer period as may be fixed by the assembly of the community.[213]

"Equality of treatment" of members was guaranteed by Article 56 and must be observed on every periodic allotment of cultivable land.[214] In determining the equivalence of lots, one was to take into account the quality, situation, importance of the lots and the nature and risk of the work which an exploitation or cultivation of the land might involve.[215] Depending on circumstances, a member might be given one or multiple lots.[216]

A member to whom "....a private right of use and enjoyment..." had been given over community property might "... accomplish on (that) .... property all the material acts of use and enjoyment which are permitted to owners."[217] The member might, thus, incur liabilities which fall on owners.

A member was to be the absolute owner of whatever he had, through his own efforts, sown and harvested, except where he had agreed to contribute part of it (not to exceed one-third of the harvest) to the community gratuitously or for consideration.[218]

When the assembly of a community had decided to cultivate land in common ("culture en commun"), which it was free to do, it was obliged to specify the rights

---

209. *Ibid.*
210. David, cited above at note 2, Art. 51.
211. *Id.*, Art. 53(1).
212. *Id.*, Art. 53 (2). The right to a building site, governed by Art. 51-53 of the draft, is referred to as a "droit d'habitation" in the commentary. David, cited above at note 3, p. 4. Cf. Art. 1353 ff. of the Civil Code which deal with the right of occupation of premises (le droit d'habitation).
213. *Id.*, Art. 55.
214. *Id.*, Art. 56(2).
215. *Id.*, Art. 57.
216. *Id.*, Art. 59.
217. *Id.*, Art. 60.
218. *Id.*, Art. 62 and 63.

and duties of each member.[219] The assembly of the community must "...as far as possible, conciliate the interests of common exploitation with respect of the liberty of each (member)".[220] It must be emphasized that it was the assembly of an agricultural community which was to decide the mode of farming of its cultivable land.

The following was the procedure for sharing the common cultivation harvest. First, an amount of the harvest (not to exceed half) was to be attributed to the community for purposes of covering expenses incurred by the mode of cultivation (eg., expenses for buying tools) and accomplishing tasks falling on it (eg., paying salaries of managers).[221] The remaining amount was to be shared among the members who had taken part in the cultivation on the basis of a scale (barêmes), which evaluated individual work, or in its absence, the duration of individual work.[222] Where the community decided to sell part or the whole of the harvest, each member was entitled to his share of the proceeds.

The drafter states that in drafting the provisions on "common cultivation," he was inspired by the Russian kolkhoz rules.[223]

The last part of Section IV dealt with two questions. First, the rights and duties of members of an agricultural community on land *not* alloted to any one. The general rule was that everyone was entitled to the free use and enjoyment of such land.[224] Thus, subject to restrictions of custom, public regulations and those of the community, each member might graze his cattle on land destined for pasturage, and gather wood from forests or wooded areas.[225] The community might, on the other hand, claim a certain proportion (not to exceed a quarter) of the hide (cuir) of the animals grazing on its grounds.

The second question dealt with was the nature of the rights of members of an agricultural community over *all* community property. These were personal: they were conferred in the interest of the individual and the persons living with him,[226] and were inalienable and unattachable.[227] The rights of the deceased members devolved upon those who lived with them before their death.[228] Should none be found, these rights reverted to the community.[229]

Section V (Articles 85-93), the last section, dealt with the control of agricultural communities. It foresaw the establishment of a bureau of agricultural communities in the capital of every province. The bureau was to be connected with the provincial administartion. A Department of Agricultural Communities in the Ministry of

219. *Id.*, Art. 64 (1).
220. *Id.*, Art. 64 (3).
221. *Id.*, Art. 65.
222. *Id.*, Art. 67.
223. David, cited above at note 3, p. 3-5.
224. David, cited above at note 2, Art. 69.
225. *Id.*, Art. 70 and 71.
226. *Id.*, Art. 73.
227. *Id.*, Art. 74.
228. *Id.*, Art. 75 and 76.
229. *Id.*, Art. 77.

Agriculture was to act as a central organ in the direction and coordination of the activities of the various bureau[230]

The function of each bureau was to ascertain the existing agricultural communities in the province and assist them in the better exploitation of their resources,[231] in addition to seeing that they were provided with charters.[232] If in the period provided by the draft, the assembly of an agricultural community failed to draw a charter on the request of a member, or where the community requested a charter the bureau was to supply one, preferrably a model charter prepared by the Ministry of Agriculture.[233]

The bureaux were to exercise control over agricultural communities through the assemblies of the latter. To be able to send observers, every bureau was to be notified in advance of any assembly meeting.[234] Within the three months following a decision by its assembly, every community was to communicate this decision to the bureau if such communication was required by law.[235] The bureau was entitled to challenge in court any such decision which was contrary to law or regulations.[236]

Lastly, the Ministry of Agriculture was empowered to prescribe measures within the framework of existing law which it thought fit with a view to permitting the bureaux to exercise effective control over agricultural communities.[237]

B. Why was the draft rejected?[238]

The Codification Commission rejected the draft primarily because it felt that the draft gave the appearance of a sudden, complete break with the past, an appearance partly created by its detailed nature. It was felt that in particular the communities concerned might not be able to grasp the objectives of the draft and appreciate some of its innovative aspects. In this connection, one may point to the "assembly" and "equality" provisions of the draft which mark a drastic change in the decision-making techniques of the traditional communities. The idea of an assembly of community members deciding community affairs on a "one-man-one-vote" and "majority basis," or something similar, appeared alien to the customs and traditions of the communities concerned where important decisions are taken by a handful of elders on an informal, consensus basis. In short, thus, the draft appeared too sophisticated for the tastes of the communities to whom it was directed.[239]

230. *Id.,* Art. 83.
231. *Id.,* Art. 84 (2).
232. *Id.,* Art. 86.
233. *Id.,* Art. 87 and 88.
234. *Id.,* Art. 89.
235. *Id.,* Art. 90.
236. *Id.,* Art. 91.
237. *Id.,* Art. 92. Art. 93 is a penalty provision. Directors who fail to communicate matters which ought to have been communicated to the bureaux under the draft were to be penally liable.
238. The author of this article has not been able to trace any documents which contain the reasons of the Codification Commission's rejection of the draft. The final draft has only the following introductory sentence: "The following text replaces C.Civ. 51." The first paragraph of this section is, therefore, based on information gathered through interview.
239. Interview with H.E. Afenegus Kitaw Yitateku. He was a member of the Codification Commission and the official responsible for the carrying of the Civil Code through its parliamentary stages. Nov. 13, 1967.

One may speculate on some of the other reasons.

The idea of establishing the bureaux envisaged by the draft in each of the provinces may have been considered expensive. The Government may not have been prepared in terms of the necessary skill and finance.

The sudden application of the draft provision, especially those in Sections II-V, may also have been feared in view of the fact that many of the communities concerned would have taken time to draw up their charters. This fear may have arisen from the fact that the draft departed from custom in important respects without providing sufficient time and notice for the transformation of the communities concerned.

It must be noted that the draft had been designed to accomplish two purposes. First, it was to supplement custom on certain questions and in this, the draft, as had been stated, was inspired by the Constitution. These supplementary rules were inderogable, and the charter of every community was to conform to them. Second, the draft was to serve as a temporary charter—a charter in transition—for communities which might not manage to draw up their own charters.

The present author submits that none of the above considerations warrant a rejection of the draft, and that in rejecting the draft, the Commission had not taken a wise course. Given the nature of the problems to be resolved, the draft could have been accepted with slight modifications. This conclusion is reached for two main reasons.

The first is based on the nature of the draft proposed. The draft was meant to be—and indeed was—a codification of certain leading customary laws. To a large extent, the customary laws of the communities which we examined in Part One of this paper provided the necessary background material. What the drafter did mainly was, therefore, to reduce those customary laws into proper, modern legal form. As has been stated, the draft had introduced changes in order to put custom in line with the Constitution. In this respect, the draft was not innovative. It simply purported to implement certain principles enshrined in the Constitution proclaimed approximately two years earlier.

It follows that as the draft was, to a large extent, an embodiment of certain customary rules, it would have been readily accepted in most of the sedentary communities concerned. It would also have been accepted in the pasturalist communities, which would have been affected by it only in a very limited number of cases. As the draft had a sedentary inspiration, most of its provisions would not have been applicable for resolving disputes particularly connected with a pasturalist mode of living. The provisions which appear relevant for such a mode of living (eg., the provisions on the regulation of grass) are not so repugnant as to be unacceptable by any pasturalist community.

Secondly, the draft contained devices precisely aimed at preparing the communities intended to be governed by it for their transformation into the "new" mode of living.

There is Article 6, for one, which gives every community a period of *six months* to prepare its charter should a member request one, which request, it is submitted, would not have come forth for many years from "faithful traditionalists."

Assuming a community managed to draw up its own charter, this charter was to enter into force after the lapse of a period "judged sufficient"[240] by it.

There is, for another, Article 4 which allows communities a period of *one year* to study the contents of a charter supplied by the Bureau of Agricultural Communities.

If these "briefing" periods were considered insufficient, the draft could have been amended to provide for longer periods.

It is further submitted that the question of resources should not have been a major consideration. After all, it was *not* essential for the workings of agricultural communities to set up the bureaux envisaged. The draft provisions were to govern should a community not have a charter either because it had not drawn one up or had not been supplied with one by the Bureau of Agricultural Communities. Thus, the draft provisions on the bureaux could have been eliminated and the draft accepted without fear, for the moment, of destroying a source of charters.[241]

That the draft was perhaps *not* fully appreciated by the Codification Commission appears from the extremely loose fashion in which the drafter uses his terms and their apparent conflict. For instance, Article 1 (corresponding to Article 1489 of the Code) would lead one to believe that Kolkoz-type farming on directives emanating from a central authority, is being introduced.[242] Then Article 54 provides for either "common cultivation" ("cultures en commun") or "individual cultivation" "(allotisements privatifs)" thus appearing to contradict the principle of Article 1. Perhaps, it is this uncertainty about the objectives of the draft brought about by the apparent conflict of its provisions that is really the reason for the Commission's rejection of the draft.

Whatever the reasons of the Commission in rejecting the draft, the consequences of accepting the final draft appear serious: without the original draft, it is very difficult to conceive of the situations governed by Articles 1489-1500.

With the passage of time and a better understanding of Article 1489 ff. by the communities concerned, however, it may one day be useful to resort to the draft, particularly as the draft can serve as a model of the charter envisaged by Articles 1490ff. It is, therefore, instructive to summarize its objectives.

Stripped of its "sophistication", the draft allows every agricultural community to reduce *its* customary rules concerning the rights and duties of its members into a charter. In doing this, it must observe certain mandatory provisions aimed at eliminating abusive and unjust rules-rules not in harmony with the progressive principles of the Constitution.

Should a community manage to draw up its charter (which, it is submitted, the sedentary communities we examined could easily do), then the rather bizarre

240. David, cited above at note 3, p. 4.

241. Another alternative could have been to accept the draft, but suspend its application for a period of time. Compare Art. 3363 of the Civil Code suspending the applications of title X of the Code on registration.

242. As we will see, this is *not* the meaning of the term "collective exploitation" in the final any more than in the original draft.

provisions of the draft, particularly those related to assemblies and common cultivation would, to a great extent, be irrelevant. Sections II-IV of the draft would be relevant *only* when a charter was uncertain, silent or contained provisions contrary to law on certain questions.

Where a community failed to draw up its own charter, the draft is to serve as a temporary charter.

A community which decides to cultivate its land in common is free to do so.[243] No community is required to cultivate its land in common. On the contrary, a community may break up its cultivable land into plots for exclusive, individual cultivation.

Lastly, in the better exploitation of its resources a community is to be assisted by a guardian of "the public interest"— the Bureau of Agricultural Communities. This bureau is charged, in particular, with the duty of ensuring that agricultural communities are provided with charters.

Chapter II. The Final Draft

A. The setting

The provisions of the Civil Code on agricultural communities, Articles 1489-1500, appear in Book III, Title XI, on Collective Exploitation of Property. The chapter on agricultural communities is preceeded by a chapter on public domain and expropriation, and followed by two other variations of "collective exploitation": official association of landowners, and town-planning areas, entitled chapters 3 and 4 respectively. These are the four chapters of Title XI of the Code.

B. The juridical nature of "communal ownership" under the Code

The little that has been written on the nature of "communal ownership" of land under the Code is marked by confusion and imprecision. Technical terms used by the Code in a precise manner to describe a precise legal situation have been indiscriminately used to describe "communal" ownership.

We shall first briefly examine the nature of individual and joint ownership under the code,[244] and then turn to the question of the juridical nature of "communal" ownership. Article 1204 of the code, entitled "definition," defines ownerships as the widest right that may be had on a corporeal thing. Although Article 1204, thus, fails to provide us with a measure of ownership, Article 1205 does describe it in terms of the powers inherent in an owner: the power to use property and exploit it as the owner thinks fit, and the power to dispose of the property gratuitously or for consideration, which powers are subsequently subjected to restrictions.[245] Generally speaking, therefore, the code confers on individual owners the traditional tripartite powers which property owners enjoy, i. e. *usus*, *fructus* and *abusus*.

Now, the code also recognises another form of ownership, joint ownership, where the principle is the joint ownership of a thing by several persons.[246] Joint

243. This is clearly aimed at creating an environment conducive to the development of cooperative farming.
244. Civ. C., Book III, Titles VII and VIII respectively.
245. Cf. Civ. C., Art. 1205, 1225 and 1410ff. in particular.
246. Civ. C., Art. 1257(1).

ownership of a temporary and of a perpetual nature are envisaged. The former finds its source in the *free will* of parties [247]which may be absent in the latter.[248]

A temporary or a perpetual joint owner is entitled to the free use of *the thing* in accordance with the use to which it has been destined. A joint owner may claim a share of the fruits of the thing.[249] In the disposal, mortgaging or changing of the destination of the thing, the temporary joint owner has a veto power,[250] which power in case of disposal is denied the perpetual joint owners because of the nature of the arrangement.

An important characterstic of joint ownership of which ever type is that the owners own the *whole thing:* the shares of each on the thing are invisible "...(Le) droit de propriété de chacun (des propriétaires) .... est remené à une fraction arthimethique, à une quote-part, ½ ⅓ ¼, etc. Mais cette quote-part *ne* saurait être *localisée materiellement sur* tel ou tel segment de *la chose:* elle porte sur la totalité et sur chaque atome du bien."[251] (Emphasis added). Thus, the Code[252] speaks of the shares of the individual joint-owners conceived of as abstract concepts permeating through each and every "atom" of the thing jointly owned.

It is necessary to stress the fact that under the Code, the tripartite powers granted to individual owners over a thing are *shared* by joint owners over *the same thing,* the object of their ownership. The Code even requires joint owners to "administer" their thing jointly, "acting together."[253]

That the Code does not include within the purview of joint ownership the situation of tribal, familial or village land of the type examined in Part One must be obvious as the Code does not reflect the kind of rights which exist there.

We have seen that in the tribal, familial or village land areas, an individual occupies a specific, geographic unit of land over which the individual exercises an exclusive right of use and enjoyment. The individual may cultivate his land, or use his unit of grazing ground as he thinks fit; no other individual of the same family may use *that* unit of land without the permission of the holder of rights over it.

The principles of joint ownership envisaged by the Code are, therefore, absent in the village and family land areas notably because of the physical division of the object of ownership among members and the subsequent exclusive use of rights accorded them over their plots.

Even the exercise of the power of disposal of land by "a family" is radically different from that of the temporary joint owners. We have seen that an individual possessing a piece of family land may dispose of it, provided his family members so agree. This proviso, however, amounts to simply vesting in family members a

247. Implicit in Civ. C., Art. 1258.
248. Civ. C., Art. 1276-1277.
249. Civ. C., Art. 1263.
250. Civ. C., Art. 1266.
251. J. Carbonnier, *Droit Civil Tom II - Les Biens et les Obligations* (1956), pp. 88-89.
252. Civ. C., Art. 1259, 1260.
253. Civ. C., Art. 1265.

right of first refusal. Thus, should they be unwilling or unable (as is generally the case) to prevent the passage of a plot into the hands of a stranger (for instance, by buying the plot), the individual wishing to sell his plot is free to do so. Thus, family members have only a limited power over the disposal of any part of the sum total of plots belonging to their family.

This situation is clearly different from the case of joint ownership under the Code in that the disposal of a thing jointly owned requires *unanimous* consent.[254] In other words, a thing jointly owned may not be disposed of if one joint owner does not assent to its disposal.

The similarity of joint owners and possessors of tribal and family land may be reduced to this: the power of disposal of a "thing" is limited in both cases. It is submitted that there is no other similarity between the two.

The question of the juridical nature of "communal ownership" under the Code is not, therefore, answered by the provisions of the Code governing joint ownership. It is answered by the provisions of the Code specifically devoted to "village" and "tribal land", Articles 1489-1500. These provisions treat family, tribal or village land as the individual property of a corporate entity called an agricultural community. This entity is "a family" in the case of family land, a "village" in the case of village land, and a "tribe" in the case of tribal land. It is, therefore, no longer accurate to describe the ownership of family, village or tribal land as "communal"[255] or "joint" ownership.[256] Any doubt is dispelled by Articles 1287 (2) the purpose of which is to distinguish between and eliminate confusion of ownership by an agricultural community (and by an official association of owners) and joint ownership.

It must be mentioned though that the list of agricultural communities underf Article 1489 is not exhaustive, but rather is illustrative of the communities envisaged. The term "village" refers to the village system, also as is supported by the corresponding Amharic term, *desa*. The term "tribe" refers to the tribal land areas of the pasturalists we examined in Part One. "Tribe" does not, therefore, include the family land system.

The family land system is covered by Articles 1489-1500 for two reasons. Land owned by a family, which may consist of hundreds of persons, is analogous to land owned by a village or tribe because it exhibits the essential feature of an agricultural

254. Civ. Code Art. 1266.

255. It has been said of the "communal land tenure" that it is "... communal ownership of land which means that a given plot of land is owned by a family, tribe or a village." Seifu Tekle Mariam, cited above at note 104, p. 33. This definition appears vague.

256. Nebiyelul Kifle and others, *Land Tenure Systems in Ethiopia and Analysis of the Reform's Undertaken* (1966, unpublished, not available), p. 9. In this work, family members are said to be "perpetual joint owners" of their land. One obvious defect of this description is that the term "perpetual joint ownership" is given a meaning quite unintended by the code. Cf. Art. 1276. The drafter illustrates perpetual joint ownership by the ownership of wells, pits, roads and sepulcher where it is in accordance with the nature of these to be held in joint ownership and their division is impossible. R. David, *Commentaire du Titre: de la Copropriété, De l'usufruit et Des autres Droits Reels (C. Civ.* 43), *C. Civ.* 45 (1956, unpublished) (not available), p. 1. Other commentators have stated that in those situations, family members have only use rights over their plot of land. Lawrence and Mann, cited above at note 52, p. 315. It must be noted that it is inaccurate to use the term "usufructuary" to describe the rights of villagers over village land and family members over family land. Note the characterstic features of usufruct in Art. 1309(1) and 1322 of the Code in particular.

community — ownership of land by a community. Secondly, the drafter states that the draft on agricultural communities was intended to apply to the "village" communities of Tigre and Eritrea[257] where the "village" and "family" land systems exist side by side.

Family land is, therefore, covered by Articles 1489-1500.

One last point needs to be mentioned. The text of Article 1168 (1), making provisions for "jointly owned" family land, is apparently in conflict with Articles 1489-1500. However, this is simply due to a mistranslation of the text originally drafted in Amharic, which text does not contain the words "jointly owned" as understood under the section of the Code on joint ownership.[258] Article 1168 must, therefore, be read in the light of the specfiic provisions of Articles 1489ff which also govern family land and which do not recognize the joint ownership of family land.

C. Corporate nature of agricultural communities

What then is the corporate nature of agricultural communities, families, tribes and villages, the new owners of land under Articles 1489-1500? Are they "private" or "public persons"?

As M. David points out, "... [en] parlant de 'personnes' dans ce cas, on veut seulement dire que l'aptitude à être sujet de droit ou d'obligations est reconnue dans d'autres cas que celui des personnes physique. ..."[259] One must bear in mind that these "artificial" persons do not possess all the rights and obligations of physical persons. They have only those "bundle" of rights and duties necessary for their nature and the purposes they are intended to fulfil.[260]

This question of the corporate nature of an agricultural community calls for an examination of the rights accorded to and obligations imposed on agricultural communities, and a brief discussion of the nature of "private" and "public" bodies corporate under the Code.[261]

Foremost among the rights of an agricultural community is that against usucaption,[262] which we will examine later in some detail.

The creditors of an agricultural community may not attach its immovable property without the permission of the Minister of Interior.[263] Such permission must also be obtained where the creditors wish to attach a movable property belonging to the community which is necessary for the exploitation of land or the main-

257. David, cited above at note 3, p. 3.
258. The original draft contained no proviso comparable to that of Art. 1168(1). See Girma Sellasie Araya, cited above at note 89, p. 24.
259. R. David, *Exposé des motifs et commentaire du titre: Personnes Morales et des Patrimones d'Affectation. (Document C. Civ. 36), (Document C. Civ. 37)* (1956, unpublished) (not available), p. 4.
260. *Ibid.*
261. Civ. C., Art. 394-403, and 404ff., respectively.
262. Civ. C., Art. 1495(1).
263. Civ. C., Art. 1495(2) read in conjunction with Art. 1495(1).

tainance of the members of the community.[264] Creditors of the members, on the other hand, have no right over community property: movable or immovable.[265]

The most significant limit on the powers of an agricultural community is that under Article 1493(2). In order for a community to validly alienate or mortgage its land or charge it with antichresis, it must have the permission of the Minister of Interior. The significance of this provision which severely restricts the powers of disposal of the owners of land must be noted. This provision prohibits agricultural communities from alienating their land (gratuitously or for consideration) *even* to their *own* members unless permission has been obtained from the Ministry of Interior. In as much as no limits appear on the powers of the Ministry to deny such permission, the wishes of an agricultural community may, in some cases, be made subservient to the wishes of the Ministry. It is not inconceivable that the application of Article 1493(2) may in some cases result in forcing communities to continue to own land which they may not want.

Among the duties of the Ministry of Interior, those in connection with the charters of agricultural communities appear significant. The Ministry is to endeavour to ensure that every agricultural community draws up a charter detailing its custom, and where necessary, provisions to supplement its custom.[266] Once such a charter is drawn up, the Ministry is to endeavour to obtain the revision of the charter in order to ensure, among other things, the economic progress of the community concerned.[267]

In short, therefore, the Code has created a corporate entity called an agricultural community, conferred rights and imposed obligations on it, and charged an arm of the executive branch of the Ethiopian Government with its "protection".

From what we have seen, agricultural communities appear to lack the essential characteristic of associations – the free will to form a grouping between persons and by the same persons.[268] Agricultural communities, as we have seen, have been created and imposed on their members by law.

Unlike an association,[269] therefore, an agricultural community may not be deprived of its "personality" and the rights consequential thereto by a decision of its members, a decision which is clearly beyond the powers of the latter, because they cannot deprive their community of rights which they had not conferred on it.

Does it follow then that agricultural communities are public bodies corporate?

One objection to the view that agricultural communities are public bodies corporate may be based on the section of the Code on public bodies corporate,[270] which does not mention agricultural communities. However, as the drafter points out,[271] that section of the code was not intended to be an exhaustive list of all public bodies corporate.

264. *A contrario* from C. Civ., Art. 1495(1).
265. C. Civ., Art. 1495(3).
266. Civ. C., Art. 1490.
267. Civ. C., Art. 1498(1).
268. Civ. C., Art. 404.
269. Civ. C., Art. 459 and 460.
270. Civ. C., Art. 394ff.
271. David, cited above at note 256, p. 4.

The wording of Articles 394ff., and particularly Article 397, clearly conveys what the drafter had sought to accomplish in that respect.

A body corporate not expressly granted public personality under Articles 394-396 may, therefore, be considered as a public "person", provided it is a public administrative authority, office or establishment *and* such personality has been expressly given to it by administrative laws.[272]

An examination of Articles 394-397 (leaving aside the Church to which public personality has been granted under Article 398) reveals two important characteristics of the type of bodies contemplated by the lawmaker.

First, these bodies are subdivisions of the State or arms of the executive branch of the Ethiopian Government or bodies which carry out a public function — bodies, in other words, connected with the State or Government.

Second, public personality is expressly conferred on a corporate entity. The whole thrust of Articles 394ff., and particularly Article 397, would not warrant the conclusion that public personality may be impliedly conferred on an entity.

Measured against the two characterstics of public bodies corporate we just noted, agricultural communities are not public bodies corporate.

They are neither one of the territorial sub-divisions of the state specifically mentioned under Article 395, nor ministries under Article 396. They are not public administrative authorities or offices under Article 397.

It might be asked whether agricultural communities are public "establishments", a term which is in a state of flux even in French law[273] to which one is obliged to turn in the absence of the necessary legislative material.[274] However, in France it is agreed that whatever the precise contents of the term "public establishments," they carry out some kind of a public function in the general interest of the community.[275]

Agricultural communities do *not* carry out any public function. They have simply been created as a more progressive arrangement for the exploitation of purely private resources. They have been created as a modern version of ownership of private land traditionally owned by "families" "tribes" and "villages".

Even if we assume that agricultural communities are "public establishments" within the meaning of Article 397, they are not public bodies corporate because no such personality has been expressly granted to them by administrative laws.

It appears, therefore, that agricultural communities are neither private nor public bodies corporate. They are groupings *sui generis* governed by specific pro-

---

272. Civ. C., Art. 397.

273. Compare A. Martin-Pannetier, *Elèments d'Analyse Comparative des Etablissements Publics en droit Francais et en droit Anglais* (1966), pp. 2-23, devoted to an examination of the meaning of the term "public establishments," and A. de Laubadere, *Traite Elèmentaire de Droit Administratif* (1963), pp. 159-167.

274. The drafter has not commented upon the meaning of the term "public establishments" in his commentary. David, cited above at note 256.

275. Martin-Pannetier, cited above at note 273, p. 23.

visions of the Civil Code which confers on them, among other rights, the right to own land and to be represented in contractual arrangements and lawsuits.

As bodies *sui generis*, agricultural communities are protected against usucaption[276], defined in Article 1168(1) as the acquisition of the ownership of an immovable through possession and payment of taxes for fifteen years. Although there is no textual support even in the Amharic version of the Code, it has been held in a number of cases that the proviso of Article 1168(1) only prevents the usucaption of family land by a family member, and *not* the usucaption of family land by a stranger which is permissible.[277]

It is submitted that this view is inaccurate. If the proviso of Article 1168(1) is interpreted as allowing a stranger to usucape family land, Article 1168(1) would clearly contradict Article 1493(1) whose sweeping provisions exclude both family members and strangers from usucaping family, tribal or village land. This interpretation of Article 1168(1) is in conflict with the spirit and purpose of the chapter of the Code on agricultural communities where the ownership of the land in question has been vested in an abstract entity specifically protected against usucaption by both strangers and family members.[278]

It is further submitted that the correct view in the light of Article 1493(1) is that the proviso of Article 1168(1) complements Article 1493(1) by excluding the usucaption of family land by members or strangers, as its *words* do not draw a distinction between members and strangers.

It might be argued that the proviso of Article 1168(1) derogates from the general rule of Article 1493 where family land is involved, and that, therefore, the two provisions do not contradict if the former is interpreted as allowing the usucaption of family land by a stranger.

This argument, however, is *not* a valid argument. In order to argue that there is a "general rule-specific rule" relationship between Articles 1493(1) and 1168(1) respectively, one has to show that although the two provisions govern the same situation, there is a conflict between their application – the application of the one leading to one result, and the application of the other to another result. This is not possible because, as has been stated, there is *no* textual support for the view that Article 1168(1) *only* presents the usucaption of family land by a family member. Read "literally," the proviso in Article 1168(1) prevents the usucaption of family land by both strangers and family members. Therefore, there is no textual conflict between Articles 1168(1) and 1493(1).[279]

Reading into the proviso of Article 1168(1) the "family members" limitation and allowing a stranger to usucape family land would contradict a traditional rule

---

276. Civ. C., Art. 1493(1).

277. See, for instance, Tefera Sebhat and Eskia Sebhat V. Bahata Tesfaye et. al., (Sup. Imp. Ct., 1957), *J. Eth. L.*, vol. 2, p. 202.

278. The reader may be reminded here that the original draft *specifically* excluded the usucaption of the land of an agricultural community by members and strangers. David, cited above at note 2, Art. 40. The omission of such an express exclusion in the final draft is not significant in view of the fact that the original draft of Art. 1168 had no proviso for the exclusion of the usucaption of family land.

279. The conflict really is between what had been intended and what is conveyed by the plain words of the proviso of Art. 1168(1).

of interpreting laws: *Ubi lex non distinguit nec nos distinguinus* ("... no distinction must be drawn where the law draws none. ...").[280] The law does not draw a distinction between strangers and family members as far as the usucaption of family land under Article 1168(1) is concerned. We must, therefore, conclude that both are excluded from usucaping family land under Article 1168(1).

D. The principles of "collective" and "individual" exploitation of land

We shall now examine the meaning of the apparently contradictory provisions of Articles 1489, 1491(d), 1496 and 1497, concerning the "mode of exploitation" of land.

It is useful to start out with a definition of the term "exploitation collective" which, given the original draft and the practices of the traditional communities we examined, could *not* have been the meaning intended by the Code.

The French term "exploitation collective" has the following meaning in a recent UN report:[281]

"Collective farming *(exploitation collective)*:

"The farming of a single holding by a group drawn from several domestic units, *no individual family* having any permanent *rights* to, or responsibility for, the farminal (sic) unit of *any* particular *parcel of land* making up the jointly farmed surface, and where the relationship between those with *management* and those with *manual functions* is not one of supply of employment but where *individual rewards* depend *solely* on the *quality or quantity* of *labour contributed.*" (Emphasis added).

That this could not have been the meaning of the French term "exploitation collective" under the Code appears from the simple fact that the Code treats public domain, expropriation, association of owners (where collective or individual ownership may exist over land cultivated by the associates) and town-planning areas as "modes" of "exploitation collective" of property[282] (of immovable property, in the Amharic version). These "modes" by no stretch of imagination fit the definition of the term "exploitation collective" reproduced above.

That the English term "collective exploitation" under Article 1489 does *not* mean collective farming, or even the more realistic farming by an extended family "... under the direction of its head..."[283], found in tropical Africa, appears from the apparent contradiction of Article 1489 with Articles 1491(d) 1496 and 1497.

In the original draft, the key terms in this connection are "exploited in a collective fashion" (exploité selon un mode collectif),[284] "common use and enjoyment"

280. Planiol et Ripert, cited above.

281. FAO, ILO and UN, *Progress in Land Reform: Fourth Report* (1966), p. 166.

282. Civ. C., Art. 1447ff. Note, in particular, the title "collective Exploitation of property," Title IX, under which Art. 1444ff. are found.

283. FAO and UN, *African Agricultural Development: Reflections on the Major Lines of Advance and the Barriers to Progress* (1966), p. 49.

284. David, cited above at note 2, Art. 1.

(usage et jouissance en commun),[285] private allotment for the members (allotisements privatifs au bénéfice des membres),[286] and "common cultivation" (cultures en commun).[287]

The first term, used very loosely, designates whatever rights and duties individuals have over *all* community land., i.e. over cultivable land, forests pastures and building sites. More precisely, whatever rights the members of a community have on its land as members of a "collectivity" is described by the loose term "collective exploitation."

The second term, "common use and enjoyment," designates the rights individuals have over non-cultivable land.

"Private allotment" and "common cultivation" are used exclusively to describe the mode of farming. "Common cultivation" thus refers to farming under the central direction of the assembly of the community, the opposite of which is the cultivation of a private allotment by an individual (no shorter term being used by the drafter).

Thus, the term "collective exploitation" under Article 1489 does not refer to the manner of farming, but is used as a short-hand for describing the rights individuals have over all community land.

On the other hand, the alternatives of the "manner" of exploitation of the land contemplated under Article 1491(d) are partly spelled out in Articles 1496 and 1497. In connection with cultivable land, these alternatives appear to be none other than "common" or "individual", as is evident from Article 1497(1).

Thus, where the "mode of exploitation" is common cultivation, the custom or the charter of the community must specify that fact and the rights of the members on *all* the land of the community, including grazing grounds and forests.[288]

Where, on the other hand, "individual cultivation" is adopted, the custom or the charter of the community must specify that fact,[289] in addition to specifying the rights of the members on all the land of the community and the time and conditions on which decisions alloting parcels of land to members may be revised.[290] This last specification is, therefore, not necessary where the mode of farming is collective.

It must be noted that, given the history of Articles 1489-1500 and particularly the practice of *not* allocating parcels of grazing ground or wooded land in the communities we examined, the "manner" of exploitation of land under Article 1491(d), partly spelled out in Articles 1496 and 1497, is the manner of farming - not, for instance, the manner of using grazing land. Article 1491(d) would, therefore, appear to cover both cultivable and non-cultivable land, and in connection with the latter

285. *Id.*, Art. 69 (for instance).
286. *Id.*, Art. 54 (for instance).
287. *Id.*, Art. 64 (bearing this title).
288. Civ. C., Art. 1497(1), (2).
289. Civ. C., Art. 1497(1).
290. Civ. C., Art. 1497(3).

to contemplate such limitations as may be imposed on the member's grazing rights over community land.[291] Articles 1496 and 1497 would then appear to be specified applications of Article 1491(d) primarily regarding the mode of cultivation.

E. Organization and control of agricultural communities

In this section, we shall examine what the Code has done regarding the organization of agricultural communities, and their control once they have drawn up their own charters.

For the moment, the organization of these communities is at the mercy of the vagaries of custom and tradition. Agricultural communities are *not* required by the Code to draw up their charters specifying, among other things, the persons responsible for their "administration" (in the widest sense of the term).[292] The Ministry of Interior, as we have seen, is to endeavour[293] to get these communities to draw up their charter, and once this is done, to ensure its revision in view of the economic progress of the community and "... the implementation of the principles of justice and morality enshrined in the Ethiopian Constitution." [294]

Regarding the "representatives" of agricultural communities[295] to whom we have alluded earlier, one must admit their limited role and significance in the foreseeable future in the communities we examined. This is true even if one assumes that many of them will manage to draw up their own charter. The reason is that the "representative" provisions were primarily intended to govern cases of "common cultivation" where rights accrue to, or obligations are incurred for a community – a distinct entity responsible for and owner of farms. Unless communities, therefore, adopt collective farming, the provisions of the Code on the representatives of such communities may serve no useful purpose where the occasion for incurring obligations or acquiring rights for a corporate entity does not exist.

Where a community has decided to farm its land collectively and has appointed representatives for the purpose of achieving its objectives, then it is held vicariously liable for its representatives when two conditions are satisfied: that the representatives have acted or failed to act in the execution of functions incumbent on them and have incurred liability.[296] The community is likewise liable for unjust enrichment, also resulting from the acts of its agents, although it does not make any difference whether the community was enriched as a result of an act of an agent outside the scope of his powers.

If the organization of agricultural communities is, for the present, left for the vagaries of custom, their control is not. The Code provides for various devices aimed at controlling these communities.

291. Such was the "mode" of exploiting non-cultivable land envisaged by the draft. David, cited above at note 2, Art. 70 and 71 (for instance).

292. We have seen the kind of "administrators" contemplated by Art. 1491(c) in Part I of this paper.

293. Ato Haile Michael Kebede had, last year, inquired of officials in the Ministry of Interior to see what has been done. Nothing has been done so far. Haile Michael Kebede, *The Impact of Land Tenure on Land Usage in Ethiopia* (1966, unpublished, Archives, Library, Faculty of Law, Haile Sellassie I University), p. 107, Note 111.

294. Civ. C., Art. 1498(1). The high-sounding phrases appear merely a declaration of policy.

295. Civ. C., Art. 1491(c) and 1494.

296. Civ. C., Art. 457, by reference from Art. 1494(3).

First, the Ministry of Interior, in an endeavour to get communities to draw up their charter, may suggest and "realise" reforms in custom before it is reduced to writing in the charter. As the drafter points out, "[la charte de la communauté agraire] ... est commode aussi pour suggerer, et realiser, les reformes jugées utiles par [le Ministére de l'Interieur]." [297] It must be noted, thus, that the influence of the Ministry will be felt mostly on the "supplementary provisions to give effect ..." to the custom to be reduced to writing. These "supplementary provisions" are a necessity to fill gaps in custom-gaps inevitable in view of problems arising from a rapidly increasing population and desirable alternative adjustments originating in the rapid dissemination of ideas. The "supplementary provisions" many not only relate to land rights, but to the very community structure, to the running of affairs on a regularised basis in tune with the demands and philosophies of the time.

The influence of the Ministry of Interior could, thus, be tremendous in virtue of the position it occupies as the "legal advisor" of agricultural communities in the drawing up and amendment of their charters.

Another control provided for by the Code is in the nature of a limit on the powers of agricultural communities. Ministerial permission is necessary in order for a community to dispose of or mortgage its land, or charge it with anti-chresis.[298] Such permission must also be obtained where the creditors of a community wish to attach its immovable property, in particular.[299]

A third type of control is exercised over agricultural communities through the appeal provisions of Articles 1499 and 1500. The latter, although entitled "public order" appears to simply be a continuation of Article 1499. Under Article 1499, the public prosecutor is made a kind of overseer of "community interest." Being near agricultural communities in the running of their day-to-day affairs, the public prosecutor is for the moment in a much better position than the Ministry of Interior to exercise control over them.

It must be noted that a member of an agricultural community, an obviously interested party, may exercise "private control" over his community through his right of appeal under the law.[300] As is implicit in Article 1500, this individual right of appeal against community decisions, whether made by "the community" [301] or its representatives,[302] may be restricted by the custom or the charter of the community. However, what is or is not a permissible restriction of the individual right of appeal is difficult to conceive of in the abstract, as is a decision taken by the representatives of the community "... in violation of fundamental rules of procedure [and] ... justice." [303] These are best answered on a case-by-case basis in the Courts which must pay particular attention, not only to a decision in dispute, but also the circumstances surrounding it.

---

297. David, cited above at note 3, p. 3.
298. Civ. C., 1493(2).
299. Civ. C., Art., Art. 1495.
300. Civ. C., Art. 1499.
301. Civ. C., Art. 1499(1).
302. Civ. C., Art. 1499(2).
303. *Ibid.*

Of all the controls provided for by the Code, the appeal control, and particularly that by a private individual under Article 1499 (1), is the control that is, for the moment, of any practical significance. It is doubtful whether, in view of the volume of other cases strictly within the jurisdiction of the offices of public prosecutors, the public prosecutor will lodge an appeal against decisions of a community where the members thereof, who may exercise the same right, have abstained from taking steps against their execution. It must be noted that the Code does not impose a positive duty on prosecutors to exercise their right of appeal under Article 1499.

Where a member lodges an appeal against a community decision under Article 1499 (1), he must allege and be prepared to prove that the decision violates the Ethiopian Constitution or the mandatory provisions of the Code or other Ethiopian laws. Proof of a violation of a consititutional provision is relatively easier than proof of a violation of a mandatory provision of the Code or other laws since the appellant has to first of all show that the law involved is a *mandatory* law.

In the case of *Woizero Wellete Selassie Gebre Medhin v. Balambaras Gebre Kidan Abraha*,[304] the Supreme Court briefly described the rights accorded to members of an agricultural community under Article 1489-1500. It stated that a suit against an agricultural community instituted by its member must be based on the appeal provision of Article 1499. The appeal was rejected on the ground that the appellant did not rely on Article 1499.[305] Implicit in the court's judgment is that Article 1492 is one of the mandatory provisions of the Civil Code the violation of which gives rise to a right of appeal under Article 1499 (1). Thus, where a community decides to deny shares of land to some of its members on the grounds that they are adherents of a different religious faith, this decision is contrary to Article 1492 which forbids custom or the charter of the community from creating discrimination between members based on religion. This, according to the Supreme Court, gives rise to a right of appeal under Article 1499 (1).

This reading of Article 1492 is a rather strained reading, because in cases falling under Article 1499 (1), Article 1492 can be relevant only where the decision in question has been included as a provision of the charter drawn up or to be drawn up under Articles 1490ff.

The significance of the sweeping provisions of Article 1492 cannot be overestimated. It is clearly aimed at destroying the social set-up of the two groups of communities we examined in Part One - a social set-up in complete disharmony with the progressive principles of the Revised Constitution.

304. *Woizero Wellete Sellasie Gebre Medhin V. Balambaras Gebre Kidan Abraha* (Sup. Imp. Ct., 1959, Civ. App. No. 1031-59) (unpublished).

305. The same result was reached in *Aregawie Naizgie V. Arega Menkir* (Sup. Imp. Ct., 1959, 1959, Civ. App. No. 111-59) (unpublished). The reasoning in this and the preceding case is almost identical.
Through the generous permission of the President of the Supreme Court, H.E. Afenegus Kitaw Yitateku, the present author had been allowed to examine Supreme Court files. Having gone through the files of 1958 and 1959, he was able to trace three cases in which Art. 1489-1500 are mentioned. The reasoning of the Court in the three cases has been summarised above. The third case is not cited simply because in that case the Court reiterates the reasoning contained in the two other cases.

Thus, by virtue of Article 1492, custom or a charter drawn up detailing such custom, may no longer exclude the non-privileged group from being considered "the persons" or "families" comprising an agricultural community in question.[306] This group may no longer be excluded from "administering" community affairs or as acting as representatives of the community, both regularised under Article 1491 (c).

More important, however, the "manner" of allocating cultivable community land may no longer be race, religion or social condition.[307] It must be mentioned, though, that the "manner" of allocating land, also contemplated, is the manner of drawing lots that precedes the distribution of land in some family, and all village land areas.

Article 1492 is, thus, progressive and guarantees equality of treatment to a group heretofore denied basic rights over the major and indeed the sole means of livelihood in the traditional communities examined in Part One.

Part III: Conclusion and Recommendations

"It is essential that the law be clear and intelligible to each and every citizen of Our Empire, so that he may without difficulty ascertain what are his rights and duties in the ordinary course of life...."

H.I.M. Haile Sellassie I, Preface, *The Civil Code of the Empire of Ethiopia*. p. vii.

Conclusion

The provisions of Articles 1489ff. vest the ownership of land traditionally owned by communities such as a family, village or tribe and described notably as "communal" in a corporate entity called an agricultural community. This community is either a family, village or a tribe and is given rights and duties of its own—rights and duties independent of those of its members.

The term "communal ownership" as a description of the ownership of family, village and tribal land is, therefore, out-of-date under the Code.

Agricultural communities are not private associations because they have not been created and given certain rights of personality by their own members, an essential characteristic feature of private associations. On the other extreme, agricultural communities, although created and imposed on their members by law, are not public "persons" because they carry out no public function, and no such "personality" has been expressly conferred on them by law.

Agricultural communities are, therefore, bodies *suis generis*. In as much as they are creations of the law, they may not be "dissolved" and consequently deprived of their rights of personality by their members.

In order to minimize uncertainties in custom and tradition which regulate the rights and duties of members of the traditional family, village and tribal land, the Code allows these members to draw up their own charters in which their rights and obligations are to be specified. In particular certain items, listed under Article

306. Art. 1491(a) in conjunction with Art. 1492.
307. Art. 1491(d) in conjunction with Art. 1492.

1491, must be specified in the charters and the provisions of Article 1492 observed during their drawing up.

However, in view of the fact that many of the communities concerned may not manage to draw up their charter in the foreseeable future, particularly in the absence of an organ to goad them, the Code, through the provisions of Article 1492, aims at minimizing abuses in custom—abuses particularly connected with the management of the everyday affairs of communities.

Although in the absence of a charter which an agricultural community may draw up we do not know what the organization of such communities may look like, the Code ensures that at least the race, religion or social condition of an individual will not be considered as a factor disqualifying him from taking part in the administration of the affairs of his community. In this respect, the Code is innovative.

Two modes of farming are envisaged by the Code, collective and individual. An agricultural community may adopt whichever mode it thinks fit, but must in its charter specify among other things, the mode it has adopted. Most of the rights accorded to agricultural communities, for instance, under Articles 1494-1495 (1), appear phrased particularly to facilitate collective farming.

Basically two types of controls are imposed on agricultural communities. The first is in the nature of a limitation on the powers of agricultural communities (Articles 1493 (2), 1495 (1), 1498 (2) and 1500). The second type is exerted through the appeal provisions of Article 1499. Of these controls, the individual right of appeal is the most effective at this point in time.

It must be noted that until such a time as charters will be drawn up by agricultural communities and they start "normal" operations under the Code, one cannot say whether the Code arrangement is, in economic terms, the best, given what appear to be two contradictory concerns of the legislator: economic progress of agricultural communities and preservation of their customs and traditions.

The significance of Articles 1489-1500 for present purposes lies in their removing of vast stretches of land in the Empire from the ordinary application of the Civil Code. Although in this article we examined only the communities of Eritrea in order to illustrate the kind of communities contemplated by the legislator, it must be emphasized that the so-called family land system which exists in Begemedir, Gojjam, Shewa (Shoa) and Wello is also governed by Articles 1489-1500. In those areas also, Articles 1489ff. vest the ownership of the land in question in abstract entities called agricultural communities.

Recommendations

The provisions of the Civil Code on agricultural communities in their present form make little sense to a good many people, particularly to people called upon in their day-to-day application. Indeed this guess may be hazarded: the Ministry of Interior may not have so far endeavoured to get even the more progressive agricultural communities of the sedentary group which have detailed codified customary rules to reduce these into a charter simply because it may not have fully appreciated the meaning and purposes of Articles 1489-1500.[308]

308. Or, it may simply lack the necessary finance and personnel.

The present author has taken the liberty to present the reader with much extra-legal material in an attempt to clarify what the Code sought to accomplish, and what it has accomplished. This material may, however, not be readily available to everyone, even if one assumed that it could be read, understood and profitably used. The author must admit that he relied very little on the Amharic version of the Code, which is exactly as ambiguous as the English and gives one the impression that cooperative type farming is being introduced.

In view of the inherent difficulties, the author would recommend an amendment of the Code provisions on agricultural communities. The specific measures for the attainment of this objective are listed below.

1. The Ministry of Interior must take the initiative to have the Code amended and to transfer its duties to the Ministry best fit to carry them out under present governmental arrangement.

2. In view of the fact that the Ethiopian Government has chosen the Ministry of Land Reform and Administration to carry out a land reform programme,[309] agricultural communities are best entrusted to it. The Code in its amended form should therefore, substitute this ministry for the Ministry of Interior for the carrying out of the duties now contained in Articles 1490 and 1498.

3. The Ministry of Land Reform is the appropriate Ministry to carry out the duties now imposed on the Ministry of Interior because agricultural communities have been created by the legislator as a measure of a land reform, a purely transitional measure to facilitate the evolution of some kind of individual ownership.

4. Although, as we have seen in Part One, great disandvantages are said to exist in the traditional "communal tenure" systems, the Code's choice must carefully be understood by the Ministry of Land Reform, the recommended "care-taker" of agricultural communities. In this respect, particular attention should be paid to the *exposé des motifs* of the drafter to avoid not only a duplication, but also a contradiction of policies regarding other more desirable arrangements.

5. There is one innovation of the Code concerning agricultural communities upon which the Ministry of Land Reform could capitalize in order to fulfil its duties of ensuring the establishment and maintenance of registers of immovable property.[310] We have seen that the ownership of traditional family, village and tribal land is vested in abstract entities, which could now be easily registered as owners. Thus, the Ministry may simply register the names of the family, village and tribal land and leave the problem of who is a member of such communities entitled to land rights to the communities themselves. The names of the members of such communities is, therefore, irrelevant for the purpose of registering their land.

6. It is the avowed aim of the Government in its Second Five Year Plan[311] to make land tenure uniform in the Empire. The direction in this respect is towards

309. Ministers (Definition of Powers) (Amendment No. 2) Order, 1966, Art. 18, Order No. 46, *Neg. Gaz.*, year 25, no. 23.

310. *Id.*, Art. 18(f).

311. Imperial Ethiopian Government, *Second Five Year Development Plan* (1955-1959) *E.C.*) 1963-1967 *G.C.)*, 1962, pp. 326-329. Compare Lawrence and Mann, cited above at note 52, p. 315.

individual tenure, which we have seen is the most prevalent form of tenure. Given, then, that "communal tenure" will be transformed into individual tenure and the Code's choice as a first step to vest the ownership of the land in question in an "individual" abstract entity, the Ministry of Land Reform, the organ in charge of land reform, must take the following steps concerning agricultural communities.

7. It must endeavor to induce agricultural communities to draw up their own charter. Unless this is done, the steps taken by the Code will remain ineffective for a long period of time.

8. The Ministry could profitably use M. David's invaluable draft as a model charter which it could easily reproduce and distribute in the areas governed by Articles 1489ff.

9. The distribution of this "model charter" is *mainly* for the purpose of informing the communities concerned as to their "new" mode of living, and *particularly* to provide a concrete example of *a* kind of charter which they may draw up.

10. Once this distribution is carried out and the communities concerned sufficiently "briefed," they could either be asked to draw up a similar charter, a difficult undertaking, or to select persons who could represent them in the drawing up of their charters in cooperation with the Ministry of Land Reform, perhaps an expensive process.

11. The amendment of the Code must, in other respects, be governed by two major consideration: the classification of the concepts used and a re-introduction of some provisions of the earlier draft.

12. Among other things, the one offending word in Article 1489 likely to be, and to have been, a source of confusion and uncertainty, "collectively", may be eliminated without fear of destroying anything. Article 1489 may, thus, read. "Land ... shall be exploited in accordance with custom and tradition." That, indeed, was the intention of the legislator.

13. In view of the fact that the purpose of Article 1490 may not be realised in the foreseeable future, even under the dedicated guidance of the Ministry of Land Reform, some of the provisions of the earlier draft may be re-introduced to supply flesh to the skeleton provisions of the Code.

14. In this respect, the provisions on the assembly of family heads, among other things, may be re-introduced leaving the quorum and the formal decision-adopting techniques to the communities concerned which, given their background, would certainly wish to operate on a much more informal basis. The provision on "collective farming" may fruitfully be introduced to offer alternatives as to how land may be cultivated, thus perhaps laying the foundations for the evolution of a kind of cooperative farming, the technique most likely to promote economic productivity in view of the relatively less generous natural endowments of the northern communities, at least.

15. The Code, under its amended version, may require agricultural communities to draw up their charters. This, it is suggested, may be used only if no other measure can be used because it is likely to breed disrespect for the law as the Code will definitely remain a dead letter for many of the communities concerned.

It is submitted that the above measures must and can be undertaken right away.

APPENDIX

A. Excerpts from the Original Draft

In order to enable the reader to see Articles 1489-1500 in the light of the original draft, we shall present below the relevant provisions together with their section headings. The English translation of the original French text is by the present author.

"Section I. The charter of Agricultural Communities

Art. 1. Existence of an agricultural Community

[The text is identical with Article 1489 of the final draft]

The charter of the agricultural community shall contain indications proper to identify the community to which it applies.

Art. 7. Members of the Community

(1) All persons, without distinction of sex or age, who have their habitual residence on land belonging to a community and who live principally by the exploitation of such land shall be considered as the members of the agricultural community.

(2) A person does not lose this quality of membership in a community where being instructed or for the service of the Ethiopian state provisionally fixes his residence in another place.

(3) All agreements contrary to the provisions of this Article shall be null.

Art. 8. Identification of land

The charter of the community shall specify the organs of the community, and in particular, the manner of composition of the assembly of the community, the date and conditions under which it is convoked.

Art. 12 Mode of exploitation and measure of collectivisation

The charter of the community shall specify the manner in which land according to its nature [les terres selon leur nature], will be exploited, and the degree to which property, and the work of the members will be shared.

Art. 13. Private allotment of land

The charter shall fix the basis and duration of allotments of land for the private enjoyment of members.

Art. 14. Common enjoyment of land

The charter shall equally fix the manner in which property left for common enjoyment shall be exploited, and the time and manner for the division of common products [produits] or revenues.

Section II. The Organs of the Community

Art. 21. Prohibited derogations

(1) All rules which create a discrimination between the members of the community based on race, religion or social condition [sociale] of members shall be null.

(2) Similarly, all rules which lead to the deprivation of a family of all representation in the assembly, or which restrict its rights to freely choose its representatives among the members of the community shall be null.

(3) All rules which permit members of the community to be represented by a stranger, or which allow strangers to take part in the votes of the assembly of the community shall be null.

Art. 35. Recourse against a decision of the assembly

(1) All members of a community may, not withstanding agreements to the contrary, attack in court all the decisions of the assembly where they are not in conformity with or violate the law or the charter.

Art. 38. Alienation and mortgage

(1) The community may not alienate, mortgage or give antichresis on land belonging to it except with the authorisation of the Minister of Agriculture.

Art. 40. Usucaption

(1) A member of the community or a stranger may not usucape land belonging to an agricultural community.

Art. 44. Contracts and lawsuits

(1) An agricultural community may conclude contracts [contrats] through the intermediary of its representatives.

(2) It may, through the intermediary of its representatives, sue or be sued.

Art. 47. Responsibility of the Community

(1) An agricultural community is responsible for the acts and omissions of its administrators [gérants] and employees when these acts or omissions were committed in the execution of functions incumbent upon the administrators or employees, and they have incurred liability.

(2) The community is similarly held liable where it is unjustly enriched.

(3) The provisions of the title *Other Sources of Obligation* shall apply to such cases.

Art. 48. Creditors of a Community or of its members

(1) The creditors of an agricultural community may seize [saisir] the movabls property of the community which is not indispensable for the exploitation of ite land or the maintenance of its members.

(2) They may not seize other property except with the authorisation of the Minister of Agriculture.

(3) Creditors of the members of the community have no right over the property of the community.

Section IV. Rights and obligations of the members of the Community

Art. 49. Role of the assembly

(1) The assembly of the community shall fix the mode of exploitation of land belonging to the community.

Art. 54. Right of exploitation of cultivable land

(1) Arable land may be divided into private allotment for the benefit of members of the community.

(2) It may, on the other hand, be cultivated in common.

Art. 61. Directions concerning cultivation

(1) The assembly of an agricultural community may ... decide the mode of cultivation to be followed.

(2) A beneficiary of a lot shall be held to cultivate it conformably to the directives which he has thus received.

Art. 64. Common Cultivation. 1 Principle

(1) When land is to be cultivated in common, the assembly of a community shall fix the obligations of each member in that which concerns the cultivation.

Section V. Control of an agricultural Community

[No provisions appear to have been taken from this section]

B. Discrepancies between the various versions of the Code.

Art. 1489.

The Amharic version contains a term which is absent in both the English and French versions. The term is given in parenthesis, and is "desh", Amharic for *desa* or *shehena*, the village land system. Thus, Article 1489 in Amharic starts out as "Land owned Collectively (desh) such as ...." It is odd that the term "village land" is also used.

Note the sense of both the Amharic and French versions: land shall be exploited collectively if it *appears to conform* to the custom and tradition of the community concerned.

Art. 1490

The Amharic and French versions are not as strongly worded as the English; "... shall take steps to ensure" is an erroneous translation of "... s'efforcer d'obtenir ...", "... shall endeavour to obtain ...."

Art. 1490

(c) "Authorised representative" must read "the organs qualified to represent." Note that although the wording of Subarticle(d) in all versions gives the impression that "other resources" means resources other than land, what is really meant, as we have seen, is resources other than cultivable land.

Art. 1492

The Amharic for "social condition" may be translated as "social status", perhaps better conveying what the drafter had in mind.

Art. 1493

(2) The requirement of a "written permission" is absent in the two other versions of the Code.

Art. 1494

(1) "authorised representative" is a mis-translation of "intermediary of its organs."

Art. 1495

Note that this article has a Subarticle (3) contained in the corrigenda, p. 583 of the Code.

(2) The "written permission" requirement is absent in the other versions.

Art. 1496

The Amharic version for the first time uses a term which gives correct indications of the "land" contemplated under this provision. The term is "development" of land, always used in connection with cultivable land.

Art. 1497

(1) The French for "exploited collectively" is "framed in common". The Amharic is vague.

(2) Note the French "diverse lands" (diverses terres) indicating that what is contemplated is *all* community land.

Art. 1498

(1) The two other versions do not impose a positive duty on the Ministry of Agriculture. The words used are "to endeavour to obtain" (s'efforcer d'obtenir).

(2) Note that "some usages" is a translation of "some of these [customs]". The first "custom" must be in the plural.

Art. 1499

In the French original, unlike the Amharic and English versions, the relationship of Articles 1499 and 1500 is one of principle and specific application, and are entitled "1. Principle" and "2. Public Order" respectively.

Article 1500 must be entitled "Recourse to the courts".

(2) The requirements of the latter part of this Sub-article are cumulative. "Or justice" should read "and justice".

Art. 1500

Note that this article appears to indicate who the "interested party" is under Article 1499. This party seems to be none other than a member of an agricultural community.

BIBLIOGRAPHY

TABLE OF LAWS

Civil Code of the Empire of Ethiopia, 1960, Proc. No. 165, *Neg. Gaz.* year 19, No. 2.

Ministers (Definition of Powers) (Amendment No. 2) Order, 1966, Order No. 46, *Neg. Gaz.*, year 25, No. 23.

Revised Constitution of Ethiopia, 1955, Proc. No. 149, *Neg. Gaz.*, year 15, No. 2.

TABLE OF CASES

Aregawie Naizgie v. Arega Menkir (Sup. Imp. Ct., 1959, Civ. App. No. 111/59) (unpublished).

Kes Welde Sellassie et. al v. Grazmatch Gebre Egziabher Desta (Sup. Imp. Ct., 1959, Civ. App. No. 82/59) (unpublished).

Teferra Sebhat and Eskias Sebhat v. Bahata Tesfaye et. al. (Sup. Imp. Ct., 1957), *J. Eth. L.*, Vol. 2, p. 202.

Welete Sellasie Gebre Medhin v. Balambaras Gebre Kidan Abraha (Sup. Imp. Ct., 1959, Civ. App. No. 1031/59) (unpublished).

OTHER BIBLIOGRAPHIC MATERIAL

Ambayé Zekarias, *Land Tenure in Eritrea* (Addis Ababa, 1966).

Amha Tsion Domenico, *Allocation of Consolidated units: Individual or Communal* (1967, unpublished, Archives, Library, Faculty of Law, Haile Sellassie I University).

Benti-Enchill, K., "Do African Systems of Land Tenure Require a Special Terminology," *J. Afri. L.*, Vol. 9, 1965, p. 137.

British Military Administration, *Races and Tribes of Eritrea* (Asmara, 1943).

Buff, S., *A Key to Land Reform in Ethiopia: An Introduction to Cadastral Survey and Land Registration* (1962, unpublished, Archives, Library, Faculty of Law, Haile Sellassie I University).

Carbonnier, J., *Droit Civil. Tom II – Les Biens et les Obligations* (Paris, Presses Universitaires de France, 1957).

Customary Law of Akkele Guzai (English translation in part by Alemseged Tesfaye, unpublished, Archives, Library, Faculty of Law, Haile Sellassie I University).

Customary Law of Logo Chewa (English translation by Yohannes Habte Sellasie, unpublished, Archives, Library, Faculty of Law, Haile Sellassie I University).

Customary Law of Serae (English translation by Tesfa Tsion Medhane, unpublished, Archives, Library, Faculty of Law, Haile Sellassie I University).

David, R., "A Civil Code for Ethiopia: Considerations on the Codification of the Civil Law in African Countries," *Tulane Law Review*, Vol. XXXVII, 1963, No. 2, p. 193.

Commentaire du titre: De la Corporiete, De l'Usufruit, et des Autres Droits Reels (C. Civ. 43) Document C. Civ. 45 (1965, unpublished).

Exposé des Motifs et Commentaire des documents C. Civ. 59 *et C. Civ.* 51 *Relatifs au Domaine Public, à l'Expropriation, et à l'Exploitation Collective des Biens, Documents C. Civ.* 63 (1957, unpublished).

"Les Sources du Code Civil Ethiopien", *Revue Internationale de droit Comparé*, 1962, p. 497.

Exposé des Motifs et Commentaire du titre: Des Personnes Morales et des Patrimoines d'Affectation (Document C. Civ. 36), *Document C. Civ.* 37 (1957, unpublished).

Debebe Worku, *The Land Tenure System in Mekkara Yesus Community and its Effects on the Agricultural Community* (1965, unpublished, Archives, Library, Faculty of Law, Haile Sellassie I University).

Demissie Gebre Michael, *Agrarian Reform: A Proposal to Contribute to Economic Development in Ethiopia* (1964, unpublished, University Library).

Duncanson, D., "Sirat 'Adkeme Milga' - A Native Law Code of Eritrea," *Africa*, Vol. , No. .

FAO, ILO and UN, *Progress in Land Reform: Fourth Report* (New York, 1966).

FAO and UN, *African Agricultural Development: Reflections in the Major Lines of Advance and the Barriers to Progress* (New York, 1966).

Gebre Wold Ingida Work, "Ethiopia's Traditional System of Land Tenure and Taxation", Ethiopia Observer, Vol. V, No. 4, p. 302.

Girma Sellasie Araya, *Usucaption of Family Land under Ethiopian Law* (1968, unpublished).

Haile Michael Kebede, *The Impact of Land Tenure on Land Usage in Ethiopia* (1966, unpublished, Archives, Library, Faculty of Law, Haile Sellassie I University.)

Hoben, A., "Land Tenure and Social Mobility among the Damot Amhara," Paper delivered to the third international conference of Ethiopian studies (1966).
The Role of Ambilineal Descent Groups in Gojjam Amhara Social Organization (Michigan University Miciofilms, Inc, Ann Arbor, 1963).

Krezeczunowicz, G., *Extra - Contractual Liability: Draft Commentary on Title XIII, Chapter* I, *Ethiopian Civil Code* (1965, unpublished).
"Statutory Interpretation in Ethiopia", *J. Eth. L.*, Vol. 1 (1964), p. 315.

de Laubadère, A., *Traité Elémentaire de Droit Administratif* (3rd. ed., Paris, Libraire Générale de droit et de Jurisprudence, 1963).

Martin - Pannetier, A., *Eléments D'Analyse Comparative des Etablissements Publics* (Paris, Libraire Générale de droit et de Jurisprudence, 1966).

Mazeàud, H., L. and J., *Lecons de Droit Civil: Tome Première* (2nd ed., Éditions Montchrestien, 1959).

Mengesha Workneh, *Agrarian Structure and Agrarian Reform in Ethiopia* (1961, unpublished, Archives, Library, Faculty of Law, Haile Sellassie I University).

Mesfin Wolde Mariam, *Some Aspects of Land Ownership in Ethiopia.* (1965, unpublished, Archives, Library, Faculty of Law, Haile Sellassie I University).

Nadel, S., *Land Tenure on the Eritrean Plateau* (Asmara, 1944).
"Notes on the Beni Amer Society," *Sudan Notes and Records* Vol. XXVI, Part I, 1945.

Nebiyelul Kifle and others, *Land Tenure Systems in Ethiopia and Analysis of the Reforms undertaken* (1966, unpublished).

Ostini, F., *Diritto consuetudénario dell'Eritrea* (Asmara, 1957, English Translation in part by Tesfa Tsion Medhane).

Pankhurst, R., "Italian Settlement Policy in Eritrea and its Repurcussions, 1889-1896," *Boston University Papers in African History*, Vol. I, 1964.
State and Land in Ethiopian History (Addis Abeba, 1966).

Planiol, M. and Ripert, G., *Treatise on the Civil Law* (11th. ed., 1938) (translation, Louisiana State Law Institute, 1959), Vol. 1, pt. 1.

Seifu Tekle Mariam, *Consolidation of Fragmented Holdings in Communal Land Tenure Areas* (1967, unpublished, Archives, Library, Haile Sellassie I University).

Yohannes Heroui, *The Concept of Ownership in African Legal Systems* (1965, unpublished, Archives, Library, Haile Sellassie I University).

Zegeye Asfaw and Team Beyene, *Report on Tigré Province* (1967, unpublished).

በኢትዮጵያ ፡ ገንዘብን ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ማዋልን ፡ ለማበረታታት ፡ የንግድ ፡ ድርጅቶችን ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የሚያደርገው ፡ ሕግ ፡

ከቲሞቲ ፡ ፒ ፡ ቦድማን ፡

መግቢያ ።

ኢትዮጵያ ፡ ዕድገቷን ፡ ለማፋጠን ፡ ስትል ፡ ከአንድ ፡ ከተወሰነ ፡ ካፒታል ፡ በላይ የሚቋቋሙትን ፡ ድርጅቶች ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ እንዲሆኑ ፡ አድርጋለች ።[1] የዚህ ፡ ዓይነቱን ፡ እርምጃ ፡ የወሰደችው ፡ አገር ፡ ኢትዮጵያ ፡ ብቻ ፡ አይደለችም ። ብዙ ፡ በማደግ ፡ ላይ ፡ ያሉ ፡ አገሮችም ፡ ተመሳሳይ ፡ ሕጎች ፡ አሏቸው ።[2] የዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ዓላማ፡ በገቢ ፡ ላይ ፡ ግብር ፡ ማስቀረት ፡ ምን ፡ ያህል ፡ የኤኮኖሚ ፡ ዕድገት ፡ እንደሚያስከትልና ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ምን ፡ ያህል ፡ ተፈላጊ ፡ እንደሆነ ፡ መግለጽ ፡ ነው ። ጸሐፊው ፡ ለጽሑፉ ፡ የሚረዱትን ፡ በሜክሲኮና ፡[3] ፑዌርቶ ፡ ሪኮ፡ [4] የተደረጉትን ፡ ጥናቶች፡ በሰፊው ፡ ይጠቀምባቸዋል ። በማደግ ፡ ላይ ፡ ባሉ ፡ አገሮች ፡ በኢትዮጵያ ፡ ጭምር ፡ የተደረገው ፡ ጥናት ፡ በጣም ፡ አነስተኛ ፡ ስለሆነ ፡ አንዳንድ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ የቆዩ ፡ የሕግ ፡ አዋቂዎች ፡ ከሚሰጡን ፡ አስተያየት ፡ በቀር ፡ ውይይታችን ፡ የሚመለከተው ፡ የሕጉን ፡ አደረጃጀት ፡ እንጂ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ መዋሉን ፡ አይደለም ።

፩/ ታሪክ ።

በመጀመሪያዎቹ ፡ የኢትዮጵያ ፡ የገቢ ፡ ግብር ፡ ሕጎች ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የሚያደርጉ ፡ ክፍሎች ፡ አልነበሩም ። እነዚህም ፡ ሕጎች ፡ የ፲፱፻፴፯ ፡ ዓ. ም. አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፰ ፡ እና ፡ የ፲፱፻፵፩ ፡ ዓ. ም. ፡ አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፯ ፡ ናቸው ። በነዚህ ፡ ሕጎች ፡ መሠረት ፡ በእርሻ ፡ ገቢ ፡ ላይ ፡ ግብር ፡ አይከፈልም ፡ ነበር ። ሁኔታውም ፡ እስከ ፡ ፲፱፻፶፫ ፡[5] ዓ. ም. ድረስ ፡ ሳይለወጥ ፡ ቆየ ። ቢሆንም ፡ ከግብር ፡ ነፃ ፡ የመሆን ፡ ዕድል ፡ አልፎ ፡ አልፎ ፡ ምናልባት ፡ ለአንዳንድ ፡ ድርጅቶች ፡ ቢሰጥም ፡ የኢንዱስትሪዎችን ፡ የመቋቋም ፡ እርምጃ ፡ ለማፋጠን ፡ ሲባል ፡ ለመጀመሪያ ፡ ጊዜ ፡ የገቢ ፡ ግብር ፡ ማስቀረት ፡ ዘዴ ፡ በይፋ ፡ የተገለጸው ፡ በ፲፱፻፵፱ ፡ ዓ. ም. በገንዘብ ፡ ሚኒስትሩ ፡ አማካይነት ፡ በወጣ ፡ አንድ ፡ ማስታወቂያ ፡ ውስጥ ፡ ነው ። የማስታወቂያው ፡ ቃል ፡ በከፊል ፡ እንደሚከተለው ፡ ነው ።

የኢትዮጵያ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ ለሀገሪቱ ፡ ጠቃሚ ፡ መስሎ ፡ በታዩት ፡ ፕሮግራሞች ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ ካፒታል ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ እንዲሠራ ፡

---

1 ገንዘብን ፡ (ካፒታልን) ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ በልማት ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ስለማዋል ፡ በ፲፱፻፶፬ ፡ ዓ- ም- የወጣ ፡ አዋጅ ፤ ቁጥር ፡ ፪፻፵፪/፲፱፻፶፬ ፡ ዓ- ም- ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፤ ፳፩ኛ ፡ ዓመት ፡ ቁጥር ፡ ፪ ።

2 ኢንተርናሽናል ፡ ቼምበር ፡ ኦቭ ፡ ኮሜርስ ፤ ታክሴሽን ፡ ኦቭ ፡ ኢንካም ፡ አሪጂኔቲንግ ፡ ኢን ፡ ፕሮሴስ ፡ ኦቭ ፡ ዲበለፕሜንት ፡ (፲፱፻፶፬) ።

3 ሮዝ ፡ ኤንደ ፡ ክርስተንሰን ፤ ታክስ ፡ ኢንሴንቲቭስ ፡ ፎር ፡ ኢንዱስትሪ ፡ ኢን ፡ ሜክሲኮ ፡ (፲፱፻፶፬) ። (ከአሁን ፡ በኋላ ፡ ሮዝ ፡ ኤንደ ፡ ክርስተንሰን ፡ ተብሎ ፡ የሚጠቀስ) ።

4 ቴይለር ፤ ኢንዳስትሪ ፡ ታክስ ፡ ኤክዘምፕሽን ፡ ኢን ፡ ፒዮሪቶ ፡ ሪኮ ፡ (፲፱፻፶፯) ። (ከአሁን ፡ በኋላ ፡ ቴይለር ፡ ተብሎ ፡ የሚጠቀስ) ።

5 አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፶፩ /፲፱፻፶፫ ፤ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፤ ፳፪ኛ ፡ ዓመት ፤ ቁጥር ፡ ፬ ፡ ይህንን ፡ ነፃነት ፡ አስቀርቶታል ።

ለማበረታታት ፡ አንድ ፡ ጠቅላላ ፡ የሥራ ፡ ዘዴ ፡ ወስኗል ። ይህንንም ፡ የሥራ ፡ ዘዴ ፡ ወደ ፡ ፍጻሜ ፡ ለማድረስ ፡ መንግሥት ፡ በውጭ ፡ አገር ፡ ካፒታል ፡ በኢትዮጵያ ፡ ለተጀመሩት ፡ አዲስ ፡ ፕሮዤዎች ፡ የተለዩ ፡ ጥቅሞች ፡ ለመስጠት ፡ ዝግጁ ፡ ነው ። ለውጭ ፡ አገር ፡ ገንዘብ ፡ አግቢዎች ፡ በኢትዮጵያ ፡ አኗኗራቸው ፡ እምነት ፡ ይሰጣሉ ፡ ተብለው ፡ የታሰቡት ፡ እነዚህ ፡ ጥቅሞች ፡ የሚከተሉት ፡ ናቸው ።[6]

<u>፮/ ግብር ፤</u>

አዲስ ፡ ፕሮዤዎች ፡ ሥራው ፡ ከተጀመረበት ፡ ቀን ፡ አንስቶ ፡ አምስት ፡ ዓመት፡ ድረስ ፡ ከጥቅም ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ ይሆናሉ ።

ከዚህም ፡ በላይ ፡ ማስታወቂያው ፡ ለፋብሪካው ፡ ሥራ ፡ መቋቋም ፡ "አስፈላጊ ፡ የሚሆኑት ፡ መኪናዎች ፡" ከውጭ ፡ አገር ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ሲገቡ ፡ ከጉምሩክ ፡ ቀረጥ ፡ ነፃ ፡ እንዲሆኑ ፡ ቢወስንም ፡ በውጭ ፡ አገር ፡ ዜጎች ፡ በተመሠረቱት ፡ የንግድ ፡ ድርጅቶች ፡ ውስጥ ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ ተካፋይ ፡ መሆን ፡ አለባቸው ፡ የሚለውን ፡ ሕግ ፡ የነገሩን ፡ አካባቢ ፡ በመመልከት ፡ የሚሠራበት ፡ መሆኑን ፡ ገልጾ ፡ ከተገኘው ፡ ትርፍ ፡ በከፊል ፡ ወደ ፡ ውጭ ፡ አገር ፡ መላክ ፡ የሚቻል ፡ መሆኑን ፡ ይደነግጋል ።

ማስታወቂያው ፡ የሚያገለግለው ፡ "ለሃገሪቱ ፡ ጠቃሚ ፡ መስሎ ፡ በታዩት ፡ ፕሮዤዎች ፡" ላይ ፡ ብቻ ፡ ነበር ። ይህን ፡ አስተያየታዊ ፡ ውሳኔ ፡ ግን ፡ ማን ፡ እንደሚያደርግ፡ አልተገለጸም ።[7] ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ እንዲሆኑ ፡ የታሰቡት ፡ አዲስ ፡ ፕሮዤዎች ፡ ብቻ ፡ ነበሩ ። ይህ ፡ ሰፊ ፡ አነጋገር ፡ የሚወሰንበት ፡ መንገድ ፡ በማስታወቂያው ፡ ውስጥ ፡ አይገኝም ። ነገር ፡ ግን ፡ በማስታወቂያው ፡ ውስጥ ፡ ከጉምሩክ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ ስለ፡ መሆን ፡ የሚናገረው ፡ ክፍል ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የሚያደርገውን ፡ ክፍል ፡ የሚያሻሽል ፡ ነው ፡ ተብሎ ፡ ከተነበበ ፡ አነጋገሩ ፡ ይጠባል ፡ ለማለት ፡ ይቻላል ።

ከጉምሩክ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ ስለመሆን ፡ የሚናገረው ፡ ክፍል ፡ ከግብር ፡ መክፈል ፡ ነፃ ፡ ያደረገው ፡ ለ"ፋብሪካው ፡" የሚጠቀሙትን ፡ መኪናዎች ፡ ነው ፤ ይህም ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ ስለመሆን ፡ የሚናገረው ፡ አንቀጽ ፡ "ፕሮዤዎች ፡" ሲል ፡ ፋብሪካዎችን ፡ ማለቱ ፡ ነው ፡ ሊያሰኝ ፡ ይችላል ። በሌላ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ የአዋጁ ፡ ሰፊ ፡ አነጋገር ፡ እንደዚህ ፡ በጠባቡ ፡ የተወሰነ ፡ አይደለም ፡ በሚል ፡ መንገድ ፡ በማስታወቂያው ፡ መግቢያ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኘውን ፡ "ለሀገሪቱ ፡ ጠቃሚ ፡ መስለው ፡ በታዩት ፡ ፕሮዤዎች ፡" የሚለውን ፡ አነጋገር ፡ መሠረት ፡ በማድረግ ፡ ማስታወቂያው ፡ ፋብሪካዎችን ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ሌሎችንም ፡ ፕሮዤዎች ፡ ያጠቃልላል ፡ የሚል ፡ ክርክር ፡ ሊቀርብ ፡ ይችላል ።

ማስታወቂያው ፡ የሚያሻማ ፡ ትርጓሜ ፡ የያዘበት ፡ ምክንያት ፡ "የሥራ ፡ ዘዴ ፡ መግለጫ ፡" እንጂ ፡ ሕግ ፡ ሆኖ ፡ ስላልወጣ ፡ ነው ። ማስታወቂያው ፡ ብቻውን ፡ ሕጋዊ ፡ ውጤት ፡ የነበረው ፡ አይመስልም ። የነበረው ፡ ሕጋዊ ፡ አስገዳጅነት ፡ የገንዘብ ፡ ሚኒስትሩና ፡ ሌሎችም ፡ የመንግሥት ፡ ባለሥልጣኖች ፡ በሌሎች ፡ ሕጎች ፡ የተሰጣቸውን ፡ ሥልጣን ፡ የሚጠቀሙበት ፡ "የሥራ ፡ ዘዴ ፡ መግለጫ" ፡ መሆኑ ፡ ብቻ ፡ ይመስላል ። ስለዚህ ፡ አቀራረቡ ፡ የግድ ፡ እንደ ፡ ሕግ ፡ ግልጽና ፡ የማያሻማ ፡ መሆን ፡ አልነበረበትም ።

---

6 የ፲፱፻፵፪ ፡ ዓ-ም- ማስታወቂያ ፤ ቍጥር ፡ ፲ ፤ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ ፱ነኛ ፡ ዓመት ፤ ቍጥር ፡ ፯ ፤ ገጽ ፡ ፲፩፡ (፲፱፻፵፪) ።

7 ውሳኔው ፤ የገንዘብ ፡ ሚኒስቴሩ ፡ አስተያየት ፡ ከተሰማ ፡ በኋላ ፤ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ የተሰጠ ፡ ይመስላል።

የዚህን ፡ ማስታወቂያ ፡ ዓላማ ፡ በመከተል ፡ ቀጥሎ ፡ የወጣው ፡ ሕግ ፡ በ፲፱፻፶፱፡ ዓ. ም. የገቢ ፡ ግብር ፡ ድንጋጌ ፡ ነው ።[8] የዚሁ ፡ ድንጋጌ ፡ ቁጥር ፡ ፲፱ ፡ በግልጽ ፡ አኳኋን ፡ የ፲፱፻፶፪ን ፡ ማስታወቂያ ፡ ሳይሽር ፡ እንደሚከተለው ፡ ደንግጓል ።

ከሁለት ፡ መቶ ፡ ሺህ ፡ የኢት/ብር ፡ ባላነሰ ፡ ካፒታል ፡ የሚካሄድ ፡ የኢንዱስትሪ፡ የትራንስፖርትና ፡ የማዕድን ፡ ገቢ ፡ ከግብር ፡ ነፃ ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ።

ይህም ፡ ከግብር ፡ ነፃ ፡ መሆን ፡ ሥራ ፡ ከተጀመረበት ፡ ጊዜ ፡ አንሥቶ ፡ ከአምስት ዓመት ፡ አይበልጥም ።

ድንጋጌው ፡ ይህን ፡ ዕድል ፡ ያገኙትን ፡ ሥራዎች ፡ ከመግለጹም ፡ በላይ ፡ ዕድሉን ፡ ሊያገኙ ፡ የሚችሉት ፡ ቢያንስ ፡ ቢያንስ ፡ በ፪፻ሺ ፡ የኢት/ብር ፡ የሚቋቋሙ ፡ ሥራዎች ፡ መሆናቸውን ፡ ለመጀመሪያ ፡ ጊዜ ፡ ደንግጓል ። ሥራዎቹ ፡ ግን ፡ "አዲስ ፡ የተቋቋሙ ፡" መሆን ፡ አለባቸው ፡ የሚል ፡ ደንብ ፡ በድንጋጌው ፡ ውስጥ ፡ አልተጻፈም ። ስለዚህ ፡ በድንጋጌው ፡ መሠረት ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ የቆየ ፡ ድርጅት ፡ ከግብር ፡ ነፃ ፡ ለመሆን ፡ ይችል ፡ ነበር ፡ ማለት ፡ ነው ። ድንጋጌው ፡ የ፲፱፻፶፪ ፡ ዓ. ም. ማስታወቂያ ፡ ይበልጥ ፡ ዝርዝር ፡ ውስጥ ፡ የሚገባ ፡ ቢሆንም ፡ ቢያንስ ፡ በአንድ ፡ ረገድ ፡ ግልጽ አልነበረም ። ማስታወቂያው ፡ የአምስቱ ፡ ዓመት ፡ ጊዜ ፡ መቆጠር ፡ የሚጀምረው ፡ ሥራው ፡ "ውጤት ፡ ማሳየት ፡ ከጀመረበት ፡ ጊዜ ፡ ነው ፡" ሲል ፡ ድንጋጌው ፡ ግን ፡ "ሥራው ፡ ከተጀመረበት ፡ ጊዜ ፡ ነው ፡ ይላል" ። ስለዚህ ፡ የአምስት ፡ ዓመቱ ፡ ጊዜ፡ ሥራው ፡ ትርፍ ፡ ማግኘት ፡ ከጀመረበት ፡ ጊዜ ፡ በፊት ፡ የሚጀመር ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ። ይህ ፡ ከሆነ ፡ ከግብር ፡ ነፃ ፡ መሆን ፡ የሚሰጠው ፡ ጥቅም ፡ በመጠኑ ፡ ሊቀነስ ፡ ይችላል ፡ ማለት ፡ ነው ።

ከድንጋጌው ፡ በላይ ፡ በመሆን ፡ የወጣው ፡ ሕግ ፡ በ፲፱፻፶፫ ፡[9] ስለ ፡ ገቢ ፡ ግብር ፡ የወጣው ፡ አዋጅ ፡ ነው ። በአዋጁ ፡ አንቀጽ ፡ ፲፱ (ሀ) ፡ መሠረት ፡ ሥራ ፡ ከመጀመሩ ፡ በፊት ፡ ከ፪፻ሺ ፡ የኢት ፡ ብር ፡ የማያንስ ፡ ካፒታል ፡ በልማት ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ያዋሉት ፡ አዲስ ፡ የኢንዱስትሪ ፡ የትራንስፖርትና ፡ የማዕድን ፡ ሥራዎች ፡ ሥራ ፡ ከጀመሩበት ፡ ጊዜ ፡ አንስቶ ፡ እስከ ፡ አምስት ፡ ዓመት ፡ ድረስ ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ ይሆናሉ ። ስለ ዚህ ፡ ሕጉ ፡ የሚመለከተው ፡ "አዲስ ፡" ሥራን ፡ መሆኑንና ፡ በተጨማሪም ፡ ገንዘቡ ፡ በልማት ፡ ሥራ ፡ መዋል ፡ ያለበት ፡ ሥራ ፡ ከመጀመሩ ፡ በፊት ፡ መሆኑን ፡ እንዲሁም ፡ የአምስት ፡ ዓመት ፡ ጊዜ ፡ የሚቆጠረው ፡ ሥራ ፡ ከተጀመረበት ፡ ጊዜ ፡ አንስቶ፡ መሆኑ ፡ ግልጽ ፡ ሆኖ ፡ ቀርቧል ። ምንም ፡ እንኳን ፡ እነዚህ ፡ ሁሉ ፡ የትርጉም ፡ ችግር፡ የሚፈጥሩ ፡ ቢሆኑም ፡ ከድንጋጌው ፡ ይበልጥ ፡ አዋጁ ፡ የተብራራ ፡ መሆኑ ፡ አይካድም ።

በተጨማሪ ፡ አንቀጽ ፡ ፲፱ (ሀ) ፡ ለገንዘብ ፡ ሚኒስትሩ ፡ ካፒታሉ ፡ ወጪ ፡ መደረጉን ፡ የሚያሳይ ፡ ማስረጃና ፡ ሥራው ፡ መጀመሩን ፡ የሚያስረዳ ፡ ማስታወቂያ ፡ ሥራው ፡ በተጀመረበት ፡ በሠላሳ ፡ ቀን ፡ ውስጥ ፡ እንዲቀርብ ፡ ያዛል ። በዚህ ፡ ረገድ ፡ ሚኒስትሩ ፡ ምርጫ ፡ አልተሰጠውም ። ቁጥር ፡ ፲፱ ፡ የሚለው ፡ ሥራው ፡ "...ነፃ ፡ ይሆናል ፡"... ነው ፡[10] (እንክሮው ፡ የደራሲው ፡ ነው)። ቁጥር ፡ ፲፱ ፡ የሚያዘው ፡ ሁሉ ፡ ተሟልቶ ፡ ከተገኘ ፡ ግን ፡ ሥራው ፡ ከግብር ፡ ነፃ ፡ ይሆናል ።

8 ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ ፳፮ኛ ፡ ዓመት ፤ ቁጥር ፡ ፩ ፤ ገጽ ፡ ፩ ፡ (፲፱፻፶፱) ።

9 የ፲፱፻፶፫ ፡ ዓ. ም. አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፸፫ ፤ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ ፳ኛ ፡ ዓመት ፡ ቁጥር ፡ ፲፫ ፡ (፲፱፻፶፫) ።

10 ከዚያው ።

በአንቀጽ ፡ ፲፱(ለ) ፡ ደግሞ ፡ የገንዘብ ፡ ሚኒስትሩ ፡ በሚያቋቁመው ፡ ኮሚቴ ፡ በሚቀርብለት ፡ አሳብ ፡ መሠረት ፡ "አንድ ፡ ተቋቁሞ ፡ ሥራውን ፡ በማካሄድ ፡ ላይ ፡ የሚገኝ ፡ የንግድ ፡ ሥራ ፤ ሥራውን ፡ ለማስፋፋት ፡ ከአምስት ፡ መቶ ፡ ሺህ ፡ የኢት ፡ ብር ፡ ያላነሰ ፡ ገንዘብ ፡ ወጪ ፡ አድርጎ ፡ ..."[11] ሥራውን ፡ ሲቀጥል ፡ ያንን ፡ ሥራ ፡ "እስከ" አምስት ፡ ዓመት ፡ ድረስ ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ ለማድረግ ፡ ይችላል ፡ (አንክሮው ፡ የደራሲው ፡ ነው) ። ተጨማሪው ፡ ሥራ ፡ "ለብቻው ፡ ራሱን ፡ የቻለ ፡ ድርጅት ፡ ሆኖ ፡ የተለየም ፡ የሂሳብ ፡ መዝገብ፡ ይዞ ፡" መሥራት ፡ አለበት ። ከግብር ፡ ነፃ ፡ የሚደረገው ፡ አዲሱ ፡ "ተጨማሪ ፡ ሥራ ፡" ብቻ ፡ ነው ። በ፲፱ (ሀ) ፡ የተደነገገው ፡ የማስታወቅ ፡ ግዴታ ፡ በዚህ ፡ ጊዜም ፡ መፈጸም ፡ አለበት ። በ፲፱ (ለ) ፡ መሠረት ፡ ግን ፡ ሚኒስትሩ ፡ የግብር ፡ ነፃነት ፡ የሚሰጠው ፡ በፈቃዱ ፡ ነበር ። ሚኒስትሩ ፡ ፈቃዱን ፡ የሚሰጠው ፡ አንድ ፡ ኮሚቴ ፡ በሚያቀርብለት ፡ አሳብ ፡ መሠረት ፡ ነው ። የግብሩንም፡ነፃነት ፡ ለአምስት ፡ ዓመት ፡ ወይም ፡ ከዚህ ፡ ላነሰ ፡ ጊዜ ፡ ለመስጠት ፡ ይቻል ፡ ነበር ።

የአዋጁ ፡ አናቅጽት ፡ ፲፱(ሀ) ፡ እና ፡ ፲፱(ለ) ፡ ደግሞ ፡ በ፲፱፻፷፯ ፡ ዓ ፡ ምሕረት ፡ ካፒታልን ፡ በልማት ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ የማዋል ፡ ድንጋጌ ፡ አናቅጽት ፡ ፳(፩) ፡ እና ፡ ፳ (፪) ፡ ተተክተዋል ።[12] የድንጋጌው ፡ ደንቦች ፡ በተጨማሪ ፡ ለእርሻና ፡ ለቱሪዝም ፡ ሥራዎች ፡ ይህንን ፡ ነፃነት ፡ ሰጥተዋል ። የገቢው ፡ ግብር ፡ አዋጅ ፡ አንቀጽ ፡ ፲፱ (ለ) ፡ ተመሳሳይ ፡ የሆነው ፡ የዚህ ፡ ድንጋጌ ፡ አንቀጽ ፡ ፳ (ለ) ፡ በድርጅቱ ፡ ተጨማሪ ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ተፈጻሚ ፡ እንዲሆን ፡ የተደነገገ ፡ ነው ።

በአንቀጽ ፡ ፳(፪) ፡ መሠረት ፡ ተፈላጊው ፡ መስፋፍያ ፡ ካፒታል ፡ ወደ ፡ ፵ሺ ፡ የኢት ፡ ብር ፡ ዝቅ ፡ ብሏል ። እንዲሁም ፡ ነፃነት ፡ የሚሰጥበት ፡ ጊዜ ፡ ወደ ፡ ሦስት ፡ ዓመት ፡ ዝቅ ፡ ተደርጓል ። ሚኒስትሩ ፡ ያነሰ ፡ ጊዜ ፡ ለመስጠት ፡ የሚያስችለውን ፡ ሥልጣን ፡ ግን ፡ "እስከ ፡" በሚለው ፡ ቃል ፡ አለመኖር ፡ የተነፈገ ፡ ይመስላል ።

በኢትዮጵያ ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የሚያደርጉትን ፡ ደንቦች ፡ በተጨማሪ ፡ ያሻሻለው ፡ አሁን ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ያለው ፡ በ፲፱፻፷፱ ፡ ዓ ፡ ምሕረት ፡ ገንዘብን ፡ (ካፒታልን ፡) በልማት ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ስለማዋል ፡ የወጣው ፡ አዋጅ ፡[13] ነው።ይህ ፡ አዋጅ ፡ ጥቅምት ፡ ፳፰ ፡ ቀንና ፡ ከዚያም ፡ በኋላ ፡ ሥራቸውን ፡ በሚጀምሩት ፡ ድርጅቶች ፡ ላይ ፡ ተፈጻሚ ፡ ነው ። ዋናው ፡ ለውጥ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ የግል ፡ ካፒታል ፡ በልማት ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲውል ፡ የሚያነቃቃና ፡ የሚያበረታታ ፡ አንድ ፡ መደበኛ ፡ ኮሚቴ ፡ መቋቋሙ ፡ ነው ።

የዚህም ፡ ኮሚቴ ፡ ዋና ፡ ተግባር ፡ ገንዘባቸውን ፡ (ካፒታላቸውን) ፡ በልማት ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ሊያውሉ ፡ የሚችሉ ፡ ሆነው ፡ በዚህ ፡ ድንጋጌ ፡ ውስጥ ፡ የተመለከተውን ፡ የቀረጥ ፡ ነፃ ፡ መሆንና ፡ ልዩ ፡ አስተያየት ፡ ሊያገኙ ፡ የሚገባቸውን ፡ እንደዚሁም ፡ ሌላ ፡ አስፈላጊ ፡ ጥቅምና ፡ መብት ፡ ሊሰጥ ፡ የሚቻልበትን ፡ መንገድ ፡ እያጠና ፡ ሃሳብ ፡ ማቅረብ ፡ ነው ። በአንቀጽ ፡ ፬ ፡ የተጠቀሰው ፡ የ፲፱፻፷፱ ፡ አዋጅ ፡ አንቀጽ ፡ ፳፡ እና ፡ የ፲፱፻፷፯ ፡ ድንጋጌ ፡ ይመሳሰላሉ ። በዚሁ ፡ ሕግ ፡ አንቀጽ ፡ ፳ ፡ የገንዘብ ፡ ሚኒ

11 ከዚያው ።

12 የውጪ ፡ አገርና ፡ የሀገር ፡ ውስጥ ፡ ገንዘብ ፡ (ካፒታል) ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ በልማት ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲውል ፡ በ፲፱፻፷፯ ፡ ዓ- ም- የወጣ ፡ ድንጋጌ ።

13 በ፲፱፻፷፱ ፡ ዓ - ም- የወጣ ፡ አዋጅ ፤ ቍጥር ፡ ፪፻፵፪ ፤ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፤ ፴፭ኛ ዓመት ፤ ቍጥር ፡ ፪ ፡ (፲፱፻፷፱) ።

14 ከዚያው ።

ስትሩ ፡ ድርጅቶችን ፡ ነፃ ፡ የሚያደርጋቸው ፡ በኮሚቴው ፡ አሳሳቢነት ፡ ሳይሆን ፡ በኮሚቴው ፡ ውሳኔ ፡ ነው ። በተጨማሪ ፡ አንድ ፡ ድርጅት ፡ ሲስፋፋ ፡ ወይም ፡ አዲስ ፡ ክፍል ፡ ሲከፈት ፡ የሚያስፈልገው ፡ ተጨማሪ ፡ ካፒታል ፡ ወደ ፡ ፪፻ሺ ፡ የኢት ፡ ብር ፡ ዝቅ ፡ ተደርጓል ። ይኸውም ፡ አዲስ ፡ ሥራ ፡ ሲቋቋም ፡ ከሚያስፈልገው ፡ ካፒታል ፡ ጋር ፡ የተመሳሰለ ፡ ነው ።

፪/ የ፲፱፻፶፱ ፡ ዓ፡ ምሕረት ፡ ገንዘብን ፡ (ካፒታልን) ፡ በልማት ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ስለማዋል ፡ የወጣው ፡ አዋጅ ፡ እና ፡ የውጪ ፡ አገር ፡ ሕጎች ።

አሁን ፡ የኢትዮጵያን ፡ የ፲፱፻፶፱ ፡ ገንዘብን ፡ (ካፒታልን) ፡ በልማት ፡ ሥራ ፡ ላይ፡ ስለማዋል ፡ የወጣውን ፡ አዋጅ ፡ እና ፡ በማደግ ፡ ላይ ፡ ያሉትን ፡ የሌሎች ፡ አገሮችን፡ ሕጎች ፡ ማነጻጸር ፡ ጠቃሚ ፡ ይሆናል ። አስቀድመን ፡ በነዚህ ፡ ሕጎች ፡ ውስጥ ፡ የሚ ገኙትን ፡ ዓይነተኛ ፡ ደንቦች ፡ እንመለከታለን ። ከዚያም ፡ ወደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ሕጎች ፡ እንመለሳለን ።

ከግብር ፡ ነፃ ፡ የመሆኑ ፡ ጊዜና ፡ የነፃነቱ ፡ መጠን ።

ከግብር ፡ ነፃነት ፡ የሚሰጥበት ፡ ጊዜ ፡ በየአገሩ ፡ የተለያየ ፡ ነው ። በፑዌርቶ ፡ ሪኮ ፡ የ፲፱፻፵፰ ፡ ሕግ ፡ ጊዜውን ፡ በአስራ ፡ ሁለት ፡ ዓመት ፡ ወስኖታል ። የ፲፱፻፷፫ ፡ ሕግ ፡ ደግሞ ፡ ይህን ፡ ጊዜ ፡ ወደ ፡ አስር ፡ ዓመት ፡ ዝቅ ፡ አድርጎታል ።[15] በሜክሲኮ ፡ በ፲፱፻፷፯ ፡ (እ. ኤ. አ.) ፡ በወጣው ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ ጊዜው ፡ አስር ፡ ሰባት ፡ ወይም፡ አምስት ፡ ዓመት ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ። ጊዜው ፡ የሚለያየው ፡ እንዱስትሪ ፡ "በአንደኛ፡ ደረጃ ፡ ተፈላጊ ፡" "መካከለኛ ፡" ወይም ፡ "በሁለተኛ ፡ ደረጃ ፡ ተፈላጊ ፡" በሚሆን በት ፡ መጠን ፡ ነው ። ነገር ፡ ግን ፡ ይህ ፡ ጊዜ ፡ "ልዩ ፡ አስተያየት ፡ የተሰጠው ፡ ኩባንያ ፡" በሚለው ፡ ደንብ ፡ መሠረት ፡ ከሆነ ፡ ከዚህ ፡ በጣም ፡ ሊያጥር ፡ ይችላል ። የዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ደንብ ፡ በሜክሲኮ ፡ እና ፡ በፑዌርቶ ፡ ሪኮ ፡ ሕጎች ፡ ውስጥ ፡ ይገ ኛል ።[16] ይህ ፡ ደንብ ፡ ተመሳሳይ ፡ ዕቃዎችን ፡ የሚሠሩትን ፡ ኩባንያዎች ፡ ሁሉ ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ ያደርጋቸዋል ። የሚያገለግለው ፡ ግን ፡ በመጀመሪያ ፡ የተሰጠው፡ የግብር ፡ ነፃነት ፡ እስከሚፈጸምበት ፡ ጊዜ ፡ ድረስ ፡ ብቻ ፡ ነው ። እንደዚህ ፡ ያለ ፡ ደንብ ፡ ባይኖር ፡ ኖሮ ፡ ከግብር ፡ ነፃ ፡ የተደረገው ፡ ድርጅት ፡ ይህ ፡ ነፃነት ፡ ካልተሰ ጣቸው ፡ ተወዳዳሪዎቹ ፡ በጣም ፡ የበለጠ ፡ ጥቅም ፡ ይኖረው ፡ ነበር ።

የግብሩ ፡ ነፃነት ፡ መጠንም ፡ እንደ ፡ አገሩ ፡ ሊለያይ ፡ ይችላል ። ሕጉ ፡ በከፊል፡ ወይም ፡ በሙሉ ፡ ኩባንያውን ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ ሊያደርገው ፡ ይችላል ። ለምሳሌ፡ በ፲፱፻፷፭ ፡ የሜክሲኮ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ የገንዘብና ፡ የብድር ፡ ሚኒስትሩ ፡ ከኤኮኖ ሚው ፡ ሚኒስትር ፡[17] ጋር ፡ ከተወያየ ፡ በኋላ ፡ የግብሩን ፡ ነፃነት ፡ መጠን ፡ በፈቃዱ ፡ ለመወሰን ፡ ይችል ፡ ነበር ። ከ፲፱፻፶፪ ፡ ጀምሮ ፡ ግን ፡ የግብሩ ፡ ነፃነት ፡ የጠቅላላው፡ ግብር ፡ (መከፈል ፡ የሚገባው ፡) አርባ ፡ መቶኛ ፡ ብቻ ፡ እንዲሆን ፡ ተወስኖአል ።[18] በፑዌርቶ ፡ ሪኮ ፡ ደግሞ ፡ በ፲፱፻፵ ፡ እና ፡ በ፲፱፻፶፬ ፡ (እ- ኤ- አ-) በወጡት ፡ ሕጎች ፡

---

15 ኮፍማን ፤ ኢንካም ፡ ታክስ ፡ ኤክዘምፕሽን ፡ ኤንድ ፡ ኤኮኖሚክ ፡ ደቬለፕሜንት ፡ (፲፱፻፶፱) ፤ ገጽ ፡ ፳፯ ፡ (ከአሁን ፡ በኋላ ፡ ኮፍማን ፡ ተብሎ ፡ የሚጠቀስ) ።

16 ከዚያው ።

17 ሎው ፡ ፎር ፡ ዘ ፡ ዲቬለፕሜንት ፡ ኦቭ ፡ ኒው ፡ ኤንድ ፡ ኔሰሰሪ ፡ ኢንዱስትሪስ ፤ ኦፊሻል ፡ ጋዜት ፤ ጃን ዋሪ ፡ ፬ ፤ ፲፱፻፶፭ ፤ አንቀጽ ፡ ፩ ፡ (ከአሁን ፡ በኋላ ፡ የ፲፱፻፶፭ ፡ ዓ- ም- የሜክሲኮ ፡ ሕግ ፡ ተብሎ ፡ የሚጠ ቀስ) ።

18 ኮፍማን ፤ ገጽ ፡ ፳፯ ።

መሠረት ፡ ከግብር ፡ ሙሉ ፡ ነፃነት ፡ እንዲሰጥ ፡ ተወስኗል ። የግብሩም ፡ ነፃነት ፡ በተጨማሪ ፡ በንብረት ፡ ላይ ፡ በሚከፈሉ ፡ ግብሮችና ፡ ለማዘጋጃ ፡ ቤት ፡ በሚከፈሉ፡ ግብሮች ፡ ላይ ፡ ተፈጻሚነት ፡ እንዲኖረው ፡ ተደርጓል ።[19]

<u>ነፃ ፡ ለመሆን ፡ የሚያበቁ ፡ ሁኔታዎች ።</u>

ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የሚያደርጉ ፡ ሕጎች ፡ እንዲያው ፡ በደፈናው ፡ ለማናቸውም፡ የልማት ፡ ድርጅት ፡ ይህንን ፡ ዕድል ፡ አይሰጡም ። በሄለርና ፡ ኮፍማን ፡ አስተያየት ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ ጉዳዩ ፡ የሚከተለው ፡ እና ፡ በብዙዎች ፡ ሕጎች ፡ ውስጥ ፡ በግልጽ ፡ የሚነገረው ፡ አንድ ፡ መለኪያ ፡ ይህ ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የመሆኑ ፡ ዕድል ፡ በእርግጥ ፡ ለሚያስፈልጋቸው ፡ ሥራዎችና ፡ የፋብሪካቸው ፡ ውጤት ፡ ደግሞ ፡ ለአገሪቱ ፡ "አዲስ" ፡ ሲሆን ፡ ብቻ ፡ ነው ፡ በሚለው ፡ አሳብ ፡ መሠረት ፡ ነው ።[20]

ለምሳሌ ፡ በ፲፱፻፸፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የወጣው ፡ የሜክሲኮ ፡ ሕግ ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ መሆንን ፡ የሚፈቅደው ፡ ለ "አዲስ" ወይም ፡ ለ"ተፈላጊ" ፋብሪካዎች ፡ (እንዱስትሪዎች ፡) ብቻ ፡ ነው ።[21] እነዚህ ፡ ሁለት ፡ ክፍሎች ፡ እራሳቸው ፡ "በአንደኛ" ፡ "በመካከለኛ ፡" ወይም ፡ በ"ሁለተኛ ፡ ደረጃ ፡[22] ተፈላጊ ፡" በሚባሉ ፡ ንዑስ ፡ ክፍሎች ፡ ተሸንሽኗል ። የዚህም ፡ መከፋፈል ፡ ቀዋሚ ፡ ምክንያት ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የመሆኑ ፡ ዕድል ፡ ለምን ፡ ያህል ፡ ጊዜ ፡ መቆየት ፡ እንዳለበት ፡ ለመወሰን ፡ እንዲረዳ ፡ ነው ። አንድ ፡ ኢንዱስትሪ ፡ በየትኛው ፡ ንዑስ ፡ ክፍል ፡ ሥር ፡ እንደሚመጣ ፡ ለማወቅ ፡ ይህ ፡ የተባለው ፡ እንዱስትሪ ፡ ለሜክሲኮ ፡ ኤኮኖሚ ፡ ምን ፡ ያህል ፡ እንደሚጠቅም ፡ መረዳት ፡ ያሻል ። በ፲፱፻፸፫ ፡ እና ፡ በ፲፱፻፶፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የወጡት ፡ የፑዌርቶሪኮ ፡ ሕጎች ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የሚያደርጉት ፡ "አዲስ" ፡ ኢንዱስትሪዎችንና ፡ በተባሉት ፡ ሕጎች ፡ ውስጥ ፡ ዝርዝር ፡ ሊስታቸው ፡ ለወጣ ፡ ማበረታታትን ፡ ለሚፈልጉ፡ እንዱስትሪዎች ፡ ነው ።[23] እንደዚሁም ፡ ጋና ፡ በ፲፱፻፶፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የገቢ ፡ ግብር ፡ አዋጅዋ ፡ ነፃ ፡ ያደረገችው ፡ "ተቀዳሚ ፡ እንዱስትሪዎችን፡" (ፓያኒር ፡ ኢንዳስትሪስ፡) ነው ። እነኚህም ፡ ኢንዱስትሪዎች ፡ "ከዚያ ፡ በፊት ፡ በጋና ፡ ግዛት ፡ የሌሉና ፡ ቢኖሩ ፡ ግን፡ የመበልጸጋቸው ፡ ዕድል ፡ ያማረ ፡ መስሎ ፡ የሚታይ ፡" ናቸው ።[24] በፍልፒን ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ ደግሞ ፡ ከግብር ፡ ነፃ ፡ የመውጣቱ ፡ ዕድል ፡ የተሰጠው ፡ ለ "አዲስ ፡ እና ፡ ተፈላጊ ፡ ኢንዱስትሪ ፡ ሲሆን ፡ የተባለው ፡ እንዱስትሪ፡" የሥራው ፡ መሠረት ፡ ንግዳዊ ፡ እንዲሆንና ፡ ለአገሪቱም ፡ ኢኮኖሚ ፡ የሚጠቅምና ፡ "በተጨማሪም ፡ ሥራውን ፡ ለማካሄድ ፡ ከሚያስፈልገው ፡ ወጪ ፡ ውስጥ ፡ ከውጭ ፡ አገር ፡ ዕቃ ፡ ለማስመጣት፣ የሚያወጣው ፡ አብዛኛውን ፡ ጊዜ ፡ ከ፷ ፡ በመቶ ፡ (ከሥልሳ ፡ በመቶ ፡) ያነሰ ፡" መሆን ፡ ይኖርበታል ።[25] የነዚህ ፡ አራት ፡ አገሮች ፡ ሕጎች ፡ አንድ ፡ ዓላማ ፡ ያላቸው ፡ ይመስላል ። ይኸውም ፡ ገና ፡ ያልተቋቋሙ ፡ ወይም ፡ ደግሞ ፡ ተቋቁመው ፡ ግን ፡ አገሪቷ፡

19 በዚያው ፡ አርእስት ፤ ገጽ ፡ ፳፰ ።
20 ሄለር ፡ ኤንደ ፡ ኮፍማን ፤ <u>ታክስ ፡ ኢንሴንቲቭስ ፡ ፎር ፡ ኢንዱስትሪ ፡ ኢን ፡ ሌስ ፡ ዲቬሎፕድ ፡ ካንትሪስ</u> ፡ (፲፱፻፶፱) ፤ ገጽ ፡ ፵፪ ። (ከአሁን ፡ በኋላ ፡ ሄለር ፡ ኤንደ ፡ ኮፍማን ፡ ተብሎ ፡ የሚጠቀስ) ።
21 ሮዝ ፡ ኤንደ ፡ ክርስተንሰን ፤ ገጽ ፡ ፶፭ ።
22 <u>ከዚያው</u> ።
23 ኮፍማን ፤ <u>እላይ ፡ በተጠቀሰው ፡ አርእስት</u> ።
24 ኤ ፡ ኤች ፡ ስሚዝ ፡ <u>ታክስ ፡ ሬሊፍ ፡ ፎር ፡ ኒው ፡ እንደስትሪስ ፡ ኢን ፡ ጋና</u> ፤ ፲፩ ፡ ናሽናል፡ታክስ ።
25 ጆርናል ፡ ፫፻፳፪ ፡ (፲፱፻፶፰) ።
ኮፍማን ፤ ገጽ ፡ ፳፯ ።

በምትፈልገው ፡ መጠን ፡ ተደላድለው ፡ የማይገኙ ፡ እንዱስትሪዎችን ፡ ማዳበርና ፡ ማበረታታት ፡ ነው ።

ሌላው ፡ ተመሳሳይነታቸው ፡ ደግሞ ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የማድረጉን ፡ ዕድል ፡ ለኢንዱስትሪ ፡ ድርጅቶች ፡ ብቻ ፡ መወሰናቸው ፡ ነው ። ለምሳሌ ፡ የ፲፱፻፵፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የፖርቶ ፡ ሪኮን ፡ አዋጅ ፡ ፍላጎት ፡ ለሚሟላት ፡ አንድ ፡ (የሥራ) ፡ ድርጅት ፡ አንድ ፡ "የተጣራ ፡ ውጤት" ፡ ሠርቶ ፡ ማውጣት ፡ ነበረበት ። "የተጣራ ፡ ውጤትም፡" ከጥሬ ፡ ሸቀጣሸቀጦች ፡ ወደ ፡ ንግድ ፡ ዕቃ ፡ በሰው ፡ እጅም ፡ ሆነ ፡ በማጣሪያ ፡ መኪና ፡ በተለወጡት ፡ ውጤቶች ፡ ብቻ ፡ ሳይወሰን ፡ በአስፈጻሚው ፡ ምክር ፡ ቤት ፡ አስተያየት ፡ የውጤቱ ፡ ዋጋ ፡ በአሠራሩ ፡ በአቀራረቡም ፡ ሆነ ፡ በጥራቱ ፡ በሚገባ ፡ ሲገኝ ፡ ነው።[26]

የ፲፱፻፶፫ቱ ፡ የሜክሲኮ ፡ ሕግ ፡ እንደሚለው ፡ ደግሞ ፡ አንድ ፡ የኢንዱስትሪ ፡ ድርጅት ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ ለመሆን ፡ ቢያንስ ፡ ቢያንስ ፡ ከበፊቱ ፡ ውጤቱ ፡ ፲በመቶ ፡ (አሥር ፡ በመቶ) ተጨማሪ ፡ ማውጣት ፡ ያስፈልገዋል ።[27] ይህ ፡ የተደረገበት ፡ ምክንያት ፡ "ድርጅቱ ፡ ለአገሪቱ ፡ ኢኮኖሚ ፡ በደንብ ፡ የሚረዳ ፡ መሆኑን"[27] ለማረጋገጥ ፡ ነው ። በተጨማሪም ፡ የእንዱስትሪው ፡ ድርጅት ፡ ለሚያወጣው ፡ ነገር ፡ የሚያደርገው ፡ ወጭ ፡ ፷ ፡ በመቶ ፡ (ሥልሳ ፡ በመቶ) ፡ በሜክሲኮ ፡ ውስጥ ፡ እንዲሆን ፡ ያስፈልግ ፡ ነበር ። ይህ ፡ ግዴታ ፡ "ከውጭ ፡ አገሮች ፡ በሚገዙ ፡ ጥሬ ፡ ሸቀጣሸቀጦች ፡ (ሮው ፡ ማቴሪያልስ) ፡ ላይ ፡ የሚያደርገውን ፡ ወጭ ፡ እንዲቀነስ" ፡[29] ያደርገዋል ።

ይህንን ፡ የመሰሉ ፡ ሕጎች ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ መሆንን ፡ ለኢንዱስትሪ ፡ ድርጅቶች ፡ ብቻ ፡ በመወሰን ፡ ወይም ፡ ደግሞ ፡ ድርጅቱ ፡ ከበፊቱ ፡ ውጤቱ ፡ በላይ ፡ አንድ ፡ የተወሰነ ፡ መጠን ፡ እንዲያክል ፡ በመጠየቅ ፡ በሙሉ ፡ እንኳ ፡ ባይሆን ፡ በከፊል ፡ አገሪቱ ፡ ልትከተለው ፡ የሚገባውን ፡ የእድገት ፡ ጎዳና ፡ ያመለክታሉ ። እነዚህ ፡ ሕጎች ፡ ተፈጻሚ ፡ በመሆናቸው ፡ መጠን ፡ ገንዘብን ፡ በንግድ ፡ በእርሻና ፡ በሌሎች ፡ ዋና ፡ አገር ፡ በሚያፈራቸው ፡ ነገሮች ፡ (ፕሮዳክት ፡ ለምሳሌ ፡ ቡና ፡ እፕበት)፡ የልማት ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ከማዋል ፡ ወደ ፡ እንዱስትሪ ፡ ልማት ፡ እንዲዞሩ ፡ ያደርጋሉ።

የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ።

የኢትዮጵያው ፡ ገንዘብን ፡ (ካፒታልን) ፡ በልማት ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ስለማዋል ፡ የወጣው አዋጅ ፡ እላይ ፡ ከመረመርናቸው ፡ በብዙ ፡ መንገዶች ፡ ለየት ፡ ያለ ፡ ነው ። በጠቅላላ፡ አነጋገር ፡ እነኚህን ፡ ልዩነቶች ፡ የፈጠሩት ፡ የአዋጁ ፡ በአጠቃላይ ፡ ቋንቋ ፡ መጠቀምና ፡ አሳሳቢና ፡ ብዙ ፡ ጊዜ ፡ የሚያጋጥሙ ፡ ለሆኑ ፡ ችግሮች ፡ ሥፍራ ፡ አለመስጠቱ፡ ነው ።

አዋጁ ፡ "ልዩ ፡ አስተያየት ፡ የተሰጠው ፡ ኩባንያ ፡" ስለሚባለው ፡ ጉዳይ ፡ አይናገርም ። በአዋጁ ፡ አንቀጽ ፡ ፫ ፡ መሠረት ፡ ሊደረግ ፡ የሚቻለው ፡ አንዱ ፡ ነገር ፡ የልማቱ ፡ ድርጅት ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ መሆን ፡ ወይም ፡ አለመሆን ፡ ብቻ ፡ ነው ። አዲስ ፡ የተቋቋመው ፡ የልማት ፡ ድርጅት ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ ከመሆኑ ፡ በፊት ፡ ተቋ

26 ቴይለር ፡ ገጽ ፡ ፺፩ ።
27 ሮዝ ፡ ኤንድ ፡ ክርስተንሰን ፤ ገጽ ፡ ፳፱ ።
28 ከዚያው ።
29 በዚያው ፡ እርእስት ፤ ገጽ ፡ ፸ ።

ቊሞ ፡ ከነበረው ፡ ድርጅት ፡ ይበልጥ ፡ ጥቅም ፡ እንደሚያገኝ ፡ ከተረጋገጠ ፡ ካፒታ ልን ፡ በልማት ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲውል ፡ ለማበረታታት ፡ የተቋቋመው ፡ ኮሚቴ ፡ ለተ ባለው ፡ አዲስ ፡ ድርጅት ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የመሆኑን ፡ መብት ፡ ከመፍቀድና ፡ ወይም ፡ ካለመፍቀድ ፡ መምረጥ ፡ ይኖርበታል ። በፊት ፡ ተቋቁመው ፡ ያሉት ፡ ድርጅ ቶች ፡ "ልዩ ፡ አስተያየት ፡ የተሰጠው ፡ ኩባንያ ፡" በሚለው ፡ አሳብ ፡ መሠረት ፡ ከገ ቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የሚሆኑ ፡ ቢሆን ፡ ኖሮ ፡ ይህ ፡ ችግር ፡ ባልተፈጠረ ፡ ነበር ።[30]

ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ ለመሆን ፡ በሚያበቁት ፡ ፫ ፡ ሁኔታዎች ፡ በኩልም ፡ አዋጁ፡ ጥብቅ ፡ እንዳልሆነ ፡ ይታያል ። በብዙ ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ ሕጎች ፡ መሠረት ፡ "ከገቢ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የመሆን ፡ ዕድል ፡ የሚሰጠው ፡ ሥራቸውን ፡ በኩባንያ ፡ መስክ ፡ የሚያካ ሄዱና ፡ ብዙውንም ፡ ጊዜ ፡ በዚያው ፡ አገር ፡ ውስጥ ፡ የተመሠረቱ ፡ ሲሆን ፡ ነው ።"[31] በኢትዮጵያ ፡ ግን ፡ በፖርቶ ፡ ሪኮ ፡[32] እና ፡ በእሥራኤል ፡ እንደሚደረገው ፡ ከገቢ ፡ ግብ ር ፡ ነፃ ፡ የመሆኑ ፡ ዕድል ፡ የድርጅቱ ፡ ሕጋዊ ፡ አመሠራረት ፡ ወይም ፡ ዜግነት ፡ ሳይ መረመር ፡ ለማናቸውም ፡ (ድርጅት) ፡[33] የተሰጠ ፡ ይመስላል ።

የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ከሌሎቹ ፡ አገር ፡ ሕጎች ፡ የሚለይበት ፡ ሌላው ፡ ሁኔታ ፤ በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ ለመሆን ፡ የሚፈልጉት ፡ ድርጅቶች ፡ "አዲስ ፡" "ተፈላጊ ፡" ወይም ፡ "ተቀዳሚ ፡" እንዲሆኑ ፡ አለማስፈለጉ ፡ ነው ። ይህም ፡ በመሆኑ ፡ ለመቋቋም ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ መሆን ፡ የማያስፈልጋቸው ፡ ድርጅቶች ፡ ሁሉ ፡ ነፃ ፡ ሊሆኑ ፡ ይችላሉ ። እንዲህም ፡ ሲሆን ፡ መንግሥት ፡ ለሌላ ፡ የእድገት ፡ ሥራ ፡ ሊያው ለው ፡ የሚችለው ፡ ገቢ ፡ ተቀነሰበት ፡ ማለት ፡ ነው ። ከግብር ፡ ነፃ ፡ የመሆኑ ፡ መብት ፡ ለድርጅቶች ፡ ሁሉ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ የተሰጠበት ፡ ምክንያት ፡ ምናልባት ፡ አገ ሪቷ ፡ ከብዙዎች ፡ ታዳጊ ፡ አገሮች ፡ በልማት ፡ ያነሰች ፡ ስለሆነች ፡ ያሉት ፡ ሁሉ ፡ ድርጅቶች ፡ እንደ ፡ "አዲስ ፡" "ተፈላጊ ፡" ወይም ፡ "ተቀዳሚ ፡" ሊቆጠሩ ፡ ይችላል ፡ በሚል ፡ አሳብ ፡ መሠረት ፡ ይሆናል ። በተጨማሪም ፡ በአዋጁ ፡ አንቀጽ ፡ ፭ ፡ መሠ ረት ፡ የግብር ፡ ነፃነት ፡ የሚፈቅደው ፡ "ካፒታልን ፡ በልማት ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲውል ፡ ለማበረታታት ፡ በተቋቋመው ፡ ኮሚቴ ፡ ውሳኔ ፡ መሠረት ፡"[34] የገንዘብ ፡ ሚኒስትሩ ፡ ነው ። ምናልባት ፡ ይህ ፡ ውሳኔ ፡ ከግብር ፡ ነፃ ፡ መሆን ፡ የሚገባቸው ፡ ድርጅቶች ፡ በኮሚቴው ፡ አስተያየት ፡ ለኢትዮጵያ ፡ የኤኮኖሚ ፡ እድገት ፡ የሚያስፈልጉት ፡ ብቻ ፡ እንዲሆኑ ፡ ያደርግ ፡ ይሆናል ።

ኮሚቴው ፡ እንዲህ ፡ ያለ ፡ ሥልጣን ፡ ካለው ፡ ውሳኔዎቹ ፡ ለአዋጁ ፡ አፈጻጸም ፡ በጣም ፡ ጠቃሚ ፡ ይሆናሉ ። ነገር ፡ ግን ፡ አመልካቾች ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ ለመሆን፡ ያቀረቡትን ፡ ጥያቄ ፡ ለመፍቀድ ፡ ወይም ፡ ላለመፍቀድ ፡ ለኮሚቴው ፡ የተሰጠው ፡ ሥ ልጣን ፡ በሚገባ ፡ ስላልተገለጸ ፡ ይህ ፡ በአመልካች ፡ አእምሮ ፡ ውስጥ ፡ ጥርጣሬን ፡ ሊፈጥር ፡ ይችላል ። በዚህ ፡ ረገድ ፡ የአዋጁ ፡ አንቀጽ ፡ ፭ ፡ ስለዚህ ፡ ነገር ፡ ካፒታ

---

30 አሁን ፡ ኢትዮጵያ ፡ ባለችበት ፡ የእድገት ፡ ደረጃ ፡ ላይ ፡ ይህ ፡ ፕሮብሌም ፡ በጣም ፡ አሳሳቢ ፡ አይሆንም ። ምክንያቱም ፡ ውድድር ፡ ሊያጠቃቸው ፡ የሚችል ፡ ድርጅቶች ፡ ቍጥር ፡ በጣም ፡ አነስተኛ ፡ ስለሆነ፡ ነው ። ነገር ፡ ግን ፤ የአገሪቷ ፡ የኢኮኖሚ ፡ ዕድገት ፡ እየተፋጠነ ፡ ሲሄድ ፡ ይህ ፡ ፕሮብሌም ፡ አሳሳቢ ፡ መሆኑ ፡ አይቀርም ።

31 ሄለር ፡ ኤንደ ፡ ኮፍማን ፤ ገጽ ፡ ፳፬ ።

32 በዚያው ፡ አርእስት ፤ ገጽ ፡ ፴፬ ፡ ላይ ፤ የግርጌ ፡ ማስታወሻ ፡ ቊጥር ፡ ፳፰ ።

33 የተተወው ፡ ታላቁ ፡ ክፍል ፡ የንግድ ፡ ድርጅቶችን ፡ የሚጠቀልለው ፡ ክፍል ፡ ብቻ ፡ ነው ።

34 በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ገንዘብን ፡ (ካፒታልን) ፡ በልማት ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ስለማዋል ፡ በ፲፱፻፶፱ ፡ ዓ - ም· የወጣ ፡ አዋጅ ፤ አንቀጽ ፡ ፭ ።

ልን ፡ በልማት ፡ ላይ ፡ ለሚያውሉ ፡ ሰዎች ፡ ብዙም ፡ ነገር ፡ አይነግራቸውም ። እንግዲህ ፡ አንድ ፡ አመልካች ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የመሆኑን ፡ ዕድል ፡ ለመገመት ፡ ሕጉ፡ እንዲፈጸሙ ፡ የመደባቸውን ፡ ሁኔታዎች ፡ ለመፈጸም ፡ ኰሚቴው ፡ የሚጠቀምባቸውን ፡ ዝርዝር ፡ ደንቦች ፡ ማወቅና ፡ በተጨማሪም ፡ በሕጉ ፡ ውስጥ ፡ ከሚገኙት ፡ ሁኔታዎች ፡ ሌላ ፡ (ለምሳሌ ፣ ድርጅቱ ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ኤኰኖሚ ፡ ዕድገት ፡ ያለው ፡ ጥቅም ፡) ነገሮችን ፡ አጣምሮ ፡ ይመለከት ፡ እንደሆነ ፡ ማወቅ ፡ ይኖርበታል ።[35] ኰሚቴው ፡ የሚጠቀምባቸውን ፡ ደንቦች ፡ በአዋጁ ፡ አንቀጽ ፡ ፲፪ ፡ በተሰጠው ፡ ሥልጣን፡ መሠረት ፡ ሊያወጣ ፡ ይችላል ። ነገር ፡ ግን ፡ ኰሚቴው ፡ ደንብ ፡ ለማውጣት ፡ የዘገየ ፡ መሆኑንና ፡ እስከአሁንም ፡ የሚጠቀምባቸው ፡ የታወቁ ፡ ደንቦች ፡ እንደሌሉ ፡ ፀሐፊው ፡ ገምቷል ። ኰሚቴው ፡ ውሳኔዎቹን ፡ ባልተዛነፈ ፡ ሁኔታ ፡ ለማካሄድና ፡ የኢትዮጵያንም ፡ የኤኮኖሚ ፡ ዕድገት ፡ ለማፋጠን ፡ ለውሳኔዎቹ ፡ መሠረት ፡ የሚሆኑትን ፡ ጠቅላላ ፡ ደንቦችን ፡ መደንገግና ፡ ለሕዝብ ፡ ማስታወቅ ፡ ይኖርበታል ።

ኰሚቴው ፡ ሊያብራራቸው ፡ ከሚገባቸው ፡ ጉዳዮች ፡ ውስጥ ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ ለመሆን ፡ ከሚችሉት ፡ ድርጅቶች ፡ አንዱ ፡ የሆነው ፡ "የኢንዱስትሪ ፡ ሥራ" ፡ ምን ፡ እንደሆነ ፡ መግለጽ ፡ ነው ። አንድ ፡ ድርጅት ፡ በፊት ፡ ከሚያፈራው ፡ ፍሬ ፡ በላይ ፡ ትንሽ ፡ ያሰበለጠ ፡ እንደሆነ ፤ ለምሳሌ ፡ ሬዲዮ ፡ ወይም ፡ አውቶቡሶችን ፡ ከውጭ ፡ አገር ፡ በመጡ ፡ ዕቃዎች ፡ ቢያገጣጥም ፡ ወይም ፡ የቡና ፡ ማጣሪያ ፡ ቢተክል፡ "ኢንዱስትሪ ፡" ይባላልን? ኰሚቴው ፡ በአንቀጽ ፡ ፫(፪) ፡ መሠረት ፡ አንድ ፡ ሥራ ፡ እንደ፡ "ኢንዱስትሪ ፡ ሥራ ፡" እንዲቆጠር ፡ የሆነው ፡ መሣሪያ ፡ ዋጋ ፡ ወጪ ፡ አንድ ፡ የተወሰነ ፡ ክፍል ፡ ከኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ መገኘት ፡ አለበት ፡ ወይ ? እነኝህን ፡ የመሳሰሉት ፡ ጥያቄዎች ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የሚሆኑትን ፡ ድርጅቶች ፡ በሚዘረዝሩት ፡ የፓቶሪኮና፡ የሜክሲኰ ፡ ሕጎች ፡ ውስጥ ፡ በመጡት ፡ መልስ ፡ አግኝተዋል ።

፫/ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃነትን ፡ መስጠት ፡ ካፒታልን ፡ በልማት ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲውል ፡ ለመሳብ ፡ ያለው ፡ ጥቅም ።

የአብዛኛዎቹ ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃነትን ፡ የሚሰጡት ፡ ሕጎች ፡ ዋና ፡ ዓላማ ፡ ካፒታልን ፡ በልማት ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ የማዋልን ፡ ችግር ፡ በማቃለል ፡ የኤኰኖሚ ፡ እድገት ፡ ለማፋጠን ፡ ነው ። በኢትዮጵያ ፡ እንደተደረገው ፡ ሕጉ ፡ የአገር ፡ ውስጥና ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ ባለካፒታሎችን ፡ እንዲያጠቃልል ፡ ተደርጎ ፡ ሊወጣ ፡ ይችላል ።[36] ነገር ፡ ግን ፡ አብዛኛውን ፡ ጊዜ ፡ ታዳጊ ፡ አገሮች ፡ ለኤኰኖሚ ፡ እድገት ፡ የሚበቃ ፡ የአገር፡ ውስጥ ፡ ካፒታል ፡ ስለሌላቸው ፡ ሕጎቹ ፡ በመጀመሪያ ፡ ደረጃ ፡ የሚመለከቱት ፡ ገንዘባቸውን ፡ በልማት ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ የሚያውሉ ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ ባለካፒታሎችን ፡ ነው።

እንግዲህ ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የሚያደርጉ ፡ ሕጎችን ፡ ጥቅም ፡ ስንመረምር ፡ ይህ ፡ ሕግ ፡ ባይኖር ፡ ኖሮ ፡ ወደ ፡ አገሪቱ ፡ የማይመጣውን ፡ ካፒታል ፡ ሕጉ ፡ በመኖሩ፡ ወደ ፡ አገሪቱ ፡ በመሳብ ፡ ላይ ፡ ነውን? የሚለውን ፡ ጥያቄ ፡ መጠየቅ ፡ ያስፈልጋል ። ግን ፡ በሕጉ ፡ የሚጠቀሙ ፡ ድርጅቶችን ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የሚያደርገው ፡ ሕግ፡ ቢኖርም ፡ ባይኖርም ፡ መቋቋማቸው ፡ የማይቀር ፡ ከሆነ ፡ መንግሥት ፡ የቀረጥ ፡ ገቢውን ፡ አጣ ፡ እንጂ ፡ ምንም ፡ አላተረፈም ፡ ማለት ፡ ነው ። ብዙ ፡ አገሮች ፡ የራሳ

---

35 ቀደም ፡ ብለው ፡ ማመልከቻ ፡ ያቀረቡት ፡ ሰዎች ፡ ያገኙትን ፡ ጥቅም ፡ መመልከትም ፡ ወደፊት ፡ ገንዘቡን ፡ በልማት ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ለማዋል ፡ የሚፈልገው ፡ ሰው ፡ ያለውን ፡ ዕድል ፡ ለመገመት ፡ ይረዳል ።

36 ለምሳሌ ፡ ያህል ፤ የ፲፱፻፵፭ ፡ ዓ - ም- የሜክሲኮ ፡ ሕግ ፤ አንቀጽ ፡ ፲፫ ፡ ይመለከቷል ፦ "የዚህ ፡ ሕግ ፡ ዓላማ ፤ አዳዲስ ፡ የኢንዱስትሪ ፡ ድርጅቶች ፡ እንዲቋቋሙና ፡ ያሉትም ፡ እንዲሻሻሉ ፡ የሚያበረታታ ፡ የግብር ፡ ነፃነት ፡ በመስጠት ፤ የብሔራዊ ፡ ኢንዱስትሪን ፡ ዕድገት ፡ ማፋጠን ፡ ነው ።"

ቸውን ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የማድረግ ፡ ፖሊሲ ፡ ሲደግፉ ፡ ይህ ፡ ፖሊሲ ፡ ለፓርቶ ፡ ሪኮ ፡ እንዴት ፡ እንደጠቀማት ፡ ይጠቅሳሉ ። ነገር ፡ ግን ፡ ቴይለር ፡ እንደሚያመለክተው ፡ ፑዌርቶ ፡ ሪኮ ፡ ከሌሎች ፡ ታዳጊ ፡ አገሮች ፡ በተለየ ፡ ሁኔታ ፡ እንደምትገኝና ፡ እንደርሷ ፡ ዓይነት ፡ ሕግ ፡ ማውጣትን ፡ ከመደገፍ ፡ አስቀድሞ ፡- ፑዌርቶ ፡ ሪኮ ፡ በዋናው፡

የዩናይትድ ፡ ስቴትስ ፡ ታሪፍ ፡ ክፍል ፡ ስትገኝ ፡ ከፌድራል ፡ ታክስ ፡ ነፃ ፡ የመሆን ፡ ዕድል ፡ እንዳላት ፡ መገንዘብ ፡ ያሻል ።[37]

በተጨማሪም ፡ ፑዌርቶ ፡ ሪኮ ፡ የገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃነት ፡ ከሰጡት ፡ አገሮች ፡ ሁሉ፡ ልዩ ፡ ነች ። የዩናይትድ ፡ ስቴትስ ፡ ባለሀብቶች ፡ ገንዘባቸውን ፡ በልማት ፡ ላይ ፡ ሲያውሉ ፡ ለተወሰነ ፡ ጊዜ ፡ ፍጹም ፡ የታክስ ፡ ነፃነት ፡ የሚያገኙባት ፡ አገር ፡ ነች ።[38]

ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የማድረጉ ፡ ሕግ ፡ ፑዌርቶ ፡ ሪኮን ፡ በጠቀማት ፡ ልክ ፡ ሌሎችንም ፡ ታዳጊ ፡ አገሮች ፡ ይጠቅማቸዋልን? የሚለው ፡ ጥያቄ ፡ ሲቀርብ ፡ ብዙ ፡ ጊዜ ፡ በፑዌርቶ ፡ ሪኮና ፡ በዩናይትድ ፡ ስቴትስ ፡ መካከል ፡ ያለው ፡ ልዩ ፡ ግንኙነት፡ በሚገባ ፡ ሳይመረመር ፡ ይታለፋል ።

በሌላ ፡ በኩል ፡ ግን ፡ ቴይለር ፡ በቅርብ ፡ ጊዜ ፡ በፑዌርቶ ፡ ሪኮ ፡ ሥራ ፡ ስለ ፡ ጀመሩት ፡ ኩባንያዎች ፡ ያደረገው ፡ ጥናት ፡ እንደሚያስረዳው ፡ በእርግጥ ፡ የፑዌርቶ፡ ሪኮ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የማድረግ ፡ ሕግ ፡ ለአገሪቷ ፡ ዕድገት ፡ ረድቷል ። ከተጠየቁት ፡ ፵፫ ፡ ኩባንያዎች ፡ ፵፩ዱ ፡ ይህ ፡ ሕግ ፡ ፑዌርቶ ፡ ሪኮን ፡ የኢንዱስትሪ ፡ ሥራ ፡ ለመጀመር ፡ ተፈላጊ ፡ እንዳደረጋት ፡ ገልጸዋል ።[39] "ይህ ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የሚያደርገው ፡ ሕግ ፡ ባይኖር ፡ ኖሮ ፡ ይህን ፡ አዲስ ፡ ሥራ ፡ (በፑዌርቶ ፡ ሪኮ) ፡ ትጀምሩ ፡ ነበርን ?" ለሚለው ፡ ጥያቄ ፡ ሲመልሱ ፡ ከ፵፩ቱ ፡ ፴፯ቱ ፡ ኢንዱስትሪዎች ፡ (፺፬ ፡ በመቶ) ፡ "ይህ ፡ ሕግ ፡ ባይኖር ፡ ኖሮ ፡ (ሥራውን) ፡ አለመጀመራቸውን" ፡ ገልጸዋል ።[40] ነገር፡ ግን ፡ ቴይለር ፡ ይህን ፡ መልስ ፡ "ጊዜው ፡ ካለፈ ፡ ማለት ፡ ኢንዱስትሪዎቹ ፡ ከተቋቋሙ ፡ በኋላ ፡ ስለተሰጠ ፡" እምብዛም ፡ አልተቀበለውም ።[41] ለዚህ ፡ ምክንያት ፡ ሲሰጥ ፡ የተቋቋሙት ፡ ኢንዱስትሪዎች ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የመሆን ፡ መብታቸው ፡ እንዳይቀር ፡ ጠቃሚነቱን ፡ ከሚገባው ፡ በላይ ፡ ያጋንናሉ ፡ ብሏል ።

ሮስና ፡ ክርስቲያንሰን ፡ በሜክሲኮ ፡ ይህንኑ ፡ የመሰለ ፡ ጥናት ፡ አድርገው ፡ ነበር። እነሱ ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ ስለሚያደርግ ፡ ሕግ ፡ መኖር ፡ ጥቅም ፡ (ሳቢነት) ፡ የሰጡት ፡ አስተያየት ፡ ሊታሰብበት ፡ የሚገባ ፡ ነው ፤ ምክንያቱም ፡ ከፑዌርቶ ፡ ሪኮ ፡ ይልቅ ፡ የሜክሲኮ ፡ ሁኔታ ፡ ከሌሎቹ ፡ ታዳጊ ፡ አገሮች ፡ ጋር ፡ ስለሚመሳሰል ፡ ነው ። ሮስና ፡ ክርስቲያንሰን ፡ "ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የመሆኑ ፡ መብት ፡ ካፒታልን ፡ በሜክሲኮ ፡ ውስጥ ፡ በልማት ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ማዋል ፡ ብቻውን ፡ ዋናው ፡ ምክንያት ፡ የሆነበት ፡ ጊዜ ፡ ያለ ፡ አይመስልም ፤ እንዲያውም ፡ ከዋናዎቹ ፡ ምክንያቶች ፡ አንዱ ፡ የሆነበት ፡ ጊዜ ፡ ያለም ፡ አይመስልም ። ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ በሜክሲኮ ፡ ውስጥ ፡ ካፒታልን ፡ በልማት ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ለማዋል ፡ ሲታሰብ ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የሚያደርግ ፡ ሕግ ፡ መኖሩ ፡ እንደ ፡ አንድ ፡ ጥቅም ፡ ሆኖ ፡ ብዙ ፡ አልታሰበበትም ፡" ፡[42] ሲሉ ፡ ጽፈዋል ።

---

37 ቴይለር ፤ ገጽ ፡ ፳ ።

38 ከዚያው ።

39 ቴይለር ፤ ገጽ ፡ ፩፻፷፱ ።

40 በዚያው ፡ አርእስት ፤ ገጽ ፡ ፩፻፳፱ ።

41 ከዚያው ።

42 ሮዝ ፡ ኤንደ ፡ ክርስተንሰን ፤ ገጽ ፡ ፩፻፳ ።

እንግዲህ ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የማድረግ ፡ ሕግ ፡ ዋና ፡ ዓላማ ፡ ሕጉ ፡ ባይወጣ፡ ኖሮ ፡ የማይመጣውን ፡ የውጭ ፡ ካፒታል ፡ ለመሳብ ፡ ከሆነ ፡ በሜክሲኮ ፡ በተደረገው ጥናት ፡ ለዚሁ ፡ ጉዳይ ፡ ምንም ፡ ያህል ፡ እንደማይረዳ ፡ ያሳያል ፤ እንደዚህም ፡ ከሆነ ፡ ደግሞ ፡ በሌላውም ፡ ቦታ ፡ ጠቃሚ ፡ መሆኑ ፡ የሚያጠራጥር ፡ ነው ።[43] ሌሎችም ፡ ታዛ ቢዎች ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የሚያደርግ ፡ ሕግ ፡ ጥቅም ፡ አጠራጣሪ ፡ መሆኑን ፡ ገል ጸዋል ።[44]

ከገቢ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የሚያደርገውን፡ ሕግ፡ ጥቅም፡ አጠራጣሪ ፡ የሚያደርገው፡ አንዱ፡ ምክንያት ፡ የገቢ ፡ ግብር ፡ ጉዳይ ፡ ካፒታሉን ፡ በልማት ፡ ላይ ፡ ለማዋል ፡ የሚፈልገው፡ ባለሀብት ፡ ውሳኔውን ፡ ከሚመሰርትባቸው ፡ ዋና ፡ ዋና ፡ ነገሮች ፡ አንዱ ፡ ባለመሆኑ ፡ ነው ። በሄለርና ፡ ካፍማን ፡ አስተያየት ፤

የግብር ፡ ነፃነት ፡ ከሌሎች ፡ እድገትን ፡ ከሚያበረታቱ ፡ ምክንያቶች ፡ ጋር ፡ ሲወ ዳደር ፡ ጥቅሙ ፡ አነስተኛ ፡ መሆኑን ፡ መገንዘብ ፡ ይቻላል ።
በተጨማሪም ፤

ይህ ፡ የግብር ፡ ነፃነት ፡ ከብዙዎቹ ፡ ምክንያቶች ፡ አንዱ ፡ ብቻ ፡ ስለሆነና ፡ በተ ለይም ፡ በኤኮኖሚ ፡ ታዳጊ ፡ በሆኑ ፡ አገሮች ፡ ያለው ፡ ጥቅም ፡ አነስተኛ ፡ ስለሆ ነ ፡ በአገሪቱ ፡ ውስጥ ፡ ካፒታል ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲውል ፡ ለማድረግ ፡ ከዚህ ፡ የበለጠ ፡ ጥቅም ፡ አለው ፡ ማለት ፡ ለዚህ ፡ ምክንያት ፡ የማይገባ ፡ ግምት ፡ መስ ጠት ፡ ይሆናል ።[45]

ከገቢ ፡ ላይ ፡ የሚከፈለው ፡ ግብር ፡ መጠን ፡ አነስተኛ ፡ በሆነበት ፡ አገር ፡ ውስጥ ፡ እላይ ፡ የተጠቀሱት ፡ አስተያየቶች ፡ የበለጠ ፡ ዋጋ ፡ ይኖራቸዋል ። በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ በሕግ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ በተሰጣቸው ፡ ማኅበሮች ፡ ገቢ ፡ ላይ ፡ የሚከ ፈለው ፡ መደበኛ ፡ ግብር ፡ በመቶ ፡ ሐያ[46] ፡ (፳ ፡ በመቶ) ፡ ነው ። ግብር ፡ የሚከፈልበት፡ ገቢ ፡ ከሠላሳ ፡ ሺ ፡ የኢትዮጵያ፡ ብር ፡ (፴ሺ)[47] ፡ በላይ ፡ ሲሆን ፡ በመቶ ፡ አሥር ፡ (፲በመ ቶ) ፡ ሰር ፡ ታክስ ፡ (ተጨማሪ ፡ ታክስ) ፡ ይከፈልበታል ፤ ከመቶ ፡ አምሳ ፡ ሺ ፡[48] (፩፻፶ሺ)፡ በላይ ፡ ሲሆን ፡ ደግሞ ፡ ሌላ ፡ አሥር ፡ በመቶ ፡ (፲በመቶ) ሰር ፡ ታክስ ፡ ይከፈልበታል። ይህ ፡ የግብር ፡ አከፋፈል ፡ አምስት ፡ ሚሊዮን ፡ (፭ሚሊዮን)፡ ወይም ፡ የበለጠ ፡ ካፒ ታል ፡ ያወጡና ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ያዋሉ ፡ ማኅበሮች ፡ ሲገኙ ፡ ከፍ ፡ ይላል ። በማናቸ ውም ፡ ገቢ ፡ ላይ ፡ የሚከፈለው ፡ ግብር ፡ ከ፳፭ ፡ በመቶ ፡[49] (፳፭ ፡ በመቶ) ፡ የሚበል

---

43 ኮፍማን ፡ በተጨማሪ ፤ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የሚያደርጉት ፡ የፒዮርቶ ፡ ሪኮ ፡ ድንጋጌዎች ፡ "ገንዘብን ፡ በልማት ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ለማዋል ፡ የፈለጉትን ፡ ሰዎች ፡ በማበረታታት ፡ በኩል ፡ ረድተዋል" ፡ የሚለ ውን ፡ አስተያየት ፡ ትክክለኛነት ፡ ይጠራጠራል ። ኮፍማን ፤ ገጽ ፡ ፴፯ ።

44 ሄለር ፡ ኤንድ ፡ ኮፍማንን ፡ እላይ ፡ በተጠቀሰው ፡ አርእስት ፡ ይመለከቷል ።

45 ሄለር ፡ ኤንድ ፡ ኮፍማን ፤ ገጽ ፡ ፳ ።

46 ማናቸውንም ፡ ገቢ ፡ ግብር ፡ ስለማስከፈል ፡ የወጣ ፡ አዋጅ ፤ አዋጅ ፡ ቍጥር ፡ ፩፻፸፫ ፤ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፤ ፳ኛ ፡ ዓመት ፤ ቍጥር ፡ ፲፫ ፤ አንቀጽ ፡ ፲፪ (ለ) ፡ (፩) ፡ (፲፱፻፶፫) ፤ የ፲፱፻፶፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ አዋጅ ፡ ቍጥር ፡ ፪፻፶፰ ፤ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ ፳፫ኛ ፡ ዓመት ፡ ቍጥር ፡ ፬ ፡ እንዳሻሻለው ።

47 አዋጅ ፡ ቍጥር ፡ ፩፻፸፫ ፤ እላይ ፡ በተጠቀሰው ፡ አርእስት ፤ ገጽ ፡ ፳፩ ፤ አንቀጽ ፡ ፲፫ (ሀ) ።

48 አዋጅ ፡ ቍጥር ፡ ፩፻፸፫ ፤ እላይ ፡ በተጠቀሰው ፡ አርእስት ፤ ገጽ ፡ ፳፪ ፤ አንቀጽ ፡ ፲፫ (ለ) ።

49 አዋጅ ፡ ቍጥር ፡ ፩፻፸፫ ፤ እላይ ፡ በተጠቀሰው ፡ አርእስት ፤ ገጽ ፡ ፳፪ ፤ አንቀጽ ፡ ፲፬ ።

ጠው ፡ አንዳንድ ፡ ጊዜ ፡ ብቻ ፡ ነው ። ይህም ፡ በዓለም ፡ ውስጥ ፡ ካሉት ፡ የግብር መጠኖች ፡[50] ሲተያይ ፡ በጣም ፡ መጠነኛ ፡ ነው ።

እንዲሁም ፡ ቴይለር ፡ የዩናይትድ ፡ ስቴትስ ፡ አንዳንድ ፡ ስቴቶችና ፡ አውራጃ ዎች ፡ ኢንዱስትሪዎች ፡ በታቸውን ፡ እንዲቀያይሩ ፡ ለማበረታታት ፡ ያደረጉት ፡ የገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃነት ፡ ውጤት ፡ ሳያስገኝ ፡ ቀርቷል ፤ ምክንያቱም ፡ ይህ ፡ ብቻውን ፡ በኢንዱ ስትሪዎች ፡ ላይ ፡ ሊደርሱ ፡ የሚችሉትን ፡ "የሠራተኞች ፡ አበል ፡ የቦታው ፡ ከገበያ፡ ጥሬ ፡ ሸቀጣሸቀጦች ፡ (ሮው ፡ ማቴሪያልስ)፡ ከሚገኙበት ፡ ቦታ ፡ መራቅ ፡"[51] የመሳ ሰሉትን ፡ ችግሮች ፡ ሊያስወግድ ፡ ስለማይችል ፡ ነው ፡" ይላል ። ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የመሆኑ ፡ ዕድል ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ የሚሰጠው ፡ ለንብረት ፡ ሲሆን ፡ ከዚህም ፡ ግብር፡ ነፃ ፡ መሆን ፡ ብዙ ፡ ወጭ ፡ አይቀንስም ። ኢትዮጵያም ፡ የወሰደችው ፡ እርምጃ ፡ ይኸ ንኑ ፡ የሚመስል ፡ ነው ። በዝቅተኛ ፡ የገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ ማድረግ ፡ መጀመሪያውኑ ፡ በሌላ ፡ ወጭ ፡ ምክንያት ፡ በአገሪቷ ፡ ውስጥ ፡ ካፒታሉን ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ለማዋል ፡ ያልቆረጠውን ፡ ባለንብረት ፡ ለመሳብ ፡ ይችላል ፡ ማለት ፡ ያስቸግራል ።

ምናልባትም ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የሚያደርገውን ፡ ሕግ ፡ እንድንደግፍ ፡ የሚ ያደርገውን ፡ ዋና ፡ ምክንያት ፡ "ይህ ፡ (ሕግ)፡ ያንድን ፡ ቦታ ፡ ምቹነት ፡ እንደማስታ ወቂያ ፡ ሆኖ ፡ በመግለጽ ፡ አንዳንድ ፡ ባለካፒታሎች ፡ በዚሁ ፡ ብቻ ፡ ተደልለው ፡ ገን ዘባቸውን ፡ በዚህ ፡ ቦታ ፡ እንዲያውሉ ፡ ያደርጋቸዋል ፡"[52] የሚል ፡ ይሆናል ። ነገር ፡ ግን ፡ ለዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ማስታወቂያ ፡ የሚደረገው ፡ ወጭ ፡ ከርሱ ፡ ከሚገኘው ፡ ጥቅም ፡ ይበልጥ ፡ ይሆናል ።

ኪሣራ ፡ የማያስከትል ፡ ከሆነ ፡ አንድ ፡ የግብር ፡ ፖሊሲ ፡ ሳይሳካ ፡ ቢቀርም ፡ ጉዳት ፡ የለውም ፤ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃነትን ፡ መስጠት ፡ ግን ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ኪሣራ ፡ ሊያ ስከትል ፡ ይችላል ። ብዙዎች ፡ ታዳጊ ፡ አገሮች ፡ የገቢ ፡ ምንጫቸው ፡ በጣም ፡ የተወ ሰነ ፡ ነው ፤ የነገሩ ፡ ሁኔታ ፡ እንዲህ ፡ ሆኖ ፡ ሳለ ፡ ኢንዱስትሪዎችን ፡ ከግብር ፡ ነፃ፡ ማድረጉ ፡ የመንግሥትን ፡ ገቢ ፡ በይበልጥ ፡ ይቀንሰዋል ። ለኢንዱስትሪዎች ፡ የገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃነትን ፡ መስጠት ፡ "በመሠረታዊ ፡ ልማትና ፡ ለዚህ ፡ ልማት ፡ በየዓመቱ ፡ ለሚደረገው ፡ ወጭ ፡ ምንጭ ፡ በሆነው ፡ በአንዱ ፡ በሚያስተማምን ፡ ምንጭ ፡ መካ ከል ፡ ያለውን ፡ ልዩነት ፡ ያስፋፋዋል ።"[53] ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ ማድረጉ ፡ የሚያደር ሰው ፡ ኪሣራ ፡ ከታወቀ ፡ ይህን ፡ ማስረዳቱ ፡ የፖሊሲው ፡ ደጋፊዎች ፡ ኃላፊነት ፡ ቢሆን ፡ መልካም ፡ ነው ። ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ ማድረጉ ፡ በእርግጥ ፡ ካፒታልን ፡ መሳ

---

50 ማዕከላዊ ፡ የግብር ፡ ክፍያ ፡ ልክ ፡ የሚባለው፡የግብር ፡ ከፋዩ ፡ በጠቅላላ ፡ የሚከፍለው ፡ ግብር ፡ ለጠቅላላ፡ ገቢው ፡ ተከፍሎ ፡ የሚገኘው ፡ ውጤት ፡ ነው ። ማርጂናል ፡ (   ) ፡ የታክስ ፡ ክፍያ ፡ ልክ ፡ የሚባ ለው ፡ ግን ፡ ግብር ፡ ከፋዩ ፡ በእያንዳንዱ ፡ ተጨማሪ ፡ ብር ፡ላይ ፡ ታክስ ፡ የሚከፈልበት ፡ ልክ ፡ ነው ። ሁለቱንም ፡ በመቶ ፡ ፲ ፡ የሆኑ ፡ ታክሶች ፡ (ተጨማሪ ፡ ታክሶች) ፡ በሠንጠረዥ ፡ (ሐ) ፡ መሠረት ፡ መክፈል ፡ የሚገባው ፡ ግብር ፡ ከፋይ ፡ ማርጅናል ፡ (   ) ፡ ታክስን ፡ በመቶ ፡ ፴ ፡ ሂሣብ ፡ ይከፍላ ል ፡— ይህም ፡ መንግሥቱ ፡ ከእያንዳንዱ ፡ ብር ፡ ተጨማሪ ፡ ገቢ ፡ ላይ ፡ ፴ ፡ ሳንቲም ፡ ይወስዳል ፡ ማለ ት ፡ ነው ። ነገር ፡ ግን ፡ ማዕከላዊው ፡ የግብር ፡ ክፍያ ፡ ልክ ፡ ያነሰ ፡ ይሆናል ፤ ምክንያቱም ፡ በመቶ ፡ ፴ ፡ የሆነው ፡ የክፍያ ፡ ልክ ፡ ተፈጻሚ ፡ የሚሆነው ፡ በገቢው ፡ የሚፍ ፡ ክፍል ፡ ላይ ፡ ብቻ ፡ ስለሆነ ፡ ነው ፤ ቀሪው ፡ ገቢ ፡ ግብር ፡ የሚከፈል በት ፡ በመቶ ፡ ፳ ፡ ወይም ፡ ፴ ፡ ሂሣብ ፡ ነው ።

51 ቴይለር ፤ ገጽ ፡ ፳ ።

52 ኮፍማን ፤ ገጽ ፡ ፳፬ ።

53 ኤ ፡ ኤች ፡ ስሚዝ ፡ እላይ ፡ ግርጌ ፡ ማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፰ ፡ በተጠቀሰው ፡ አርእስት ፤ ገጽ ፡ ፫፻፳፯ ።

ቡ ፡ ካልተረጋገጠ ፡ ይህን ፡ ብዙ ፡ ወጭ ፡ የሚያስከትል ፡ ፖሊሲ ፡ መተው ፡ መልካም፡ ይሆናል ።[54]

፬· ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ በማድረግ ፡ ፋንታ ፡ ሊተኩ ፡ የሚችሉ ፡ ዘዴዎች ፤

አዲስ ፡ ካፒታልን ፡ ለመሳብ ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ ማድረግ ፡ ጥሩ ፡ እርምጃ ፡ ካልሆነ ፡ በሱ ፡ ፋንታ ፡ የሚተኩ ፡ ምን ፡ ሌሎች ፡ መንገዶች ፡ አሉ ? አንዳንድ ፡ ጸሐፊዎች ፡ በቀጥታ ፡ ማሚያ ፡ (ሳብሲዲ) ፡ መስጠት ፡ እንደ ፡ ዘዴ ፡ ሊሆን ፡ እንደሚችል ፡ ይናገራሉ ።[55] መንግሥት ፡ ይህን ፡ በሚያህል ፡ ካፒታል ፡ ይህን ፡ ያህል ፡ ትርፍ ፡ ለተወሰነ ፡ ጊዜ ፡ እንዲሰጣቸው ፡ ቢያደርግ ፡ ይህ ፡ እንደ ፡ ቅጣት ፡ ማሚያ ፡ (ሰብሲዲ) ፡ መስጠት ፡ ይቆጠራል ።[56] ለምሳሌ ፡ ዋስትና ፡ የተሰጠው ፡ ማሚያ ፡ ስድስት ፡ በመቶ ፡ (፮ ፡ በመቶ) ፡ ሲሆን ፡ ሁለት ፡ መቶ ፡ ሺ ፡ ብር ፡ ካፒታል ፡ (፪፻ሺ) ፡ በሥራ፡ ላይ ፡ ያዋለ ፡ በሁለት ፡ ዓመት ፡ አሥራ ፡ ሁለት ፡ ሺ ፡ (፲፪ሺ) ፡ ያገኛል ፡ ማለት ፡ ነው ። ሥራው ፡ በዓመቱ ፡ ውስጥ ፡ የሚያገኘው ፡ ትርፍ ፡ ከዚህ ፡ አንሶ ፡ ሲገኝ ፡ ልዩነቱን፡ ማሚላት ፡ የመንግሥት ፡ ሃላፊነት ፡ መሆኑ ፡ ነው ። በዚህ ፡ ዘዴ ፡ መጠቀሙ ፡ አዲስ ፡ ለሆኑ ፡ እንዱስትሪዎች ፡ ሁሉ ፡ ጥቅም ፡ ይሰጣል ።[57]

ኩባንያው ፡ ከመንግሥት ፡ የሚያገኘው ፡ ማሚያ ፡ ባተረፈው ፡ ልክ ፡ ሳይሆን ፡ የተወሰነ ፡ ማሚያ ፡ (ሰብስዲ) ፡ ስለሆነና ፡ የገቢ ፡ ግብርም ፡ ስለሚከፈል ፡ መንግሥት፡ ገቢውን ፡ አያጣም ። ነገር ፡ ግን ፡ የአንዱ ፡ ኩባንያ ፡ ኪሣራ ፡ በጣም ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ሆኖ፡ ቢገኝ ፡ መንግሥት ፡ መካስ ፡ አለበት ። ሥራውንም ፡ በኪሣራ ፡ ምክንያት ፡ የሚያቋርጥ ፡ ኩባንያ ፡ የመንግሥት ፡ ማሚያ ፡ እስኪያገኝበት ፡ ጊዜ ፡ ድረስ ፡ ሥራውን ፡ እየከሰረ ፡ ይቀጥል ፡ ይሆናል ። ግን ፡ ለኩባንያው ፡ ከኪሣራው ፡ የተወሰነ ፡ ገንዘብ ፡ ብቻ ፡ ማሚያ ፡ (ሰብስዲ) ፡ በማድረግ ፡ ይህንን ፡ ችግር ፡ ለማስወገድ ፡ ይቻላል ። ለምሳሌ ፡ በልማት ፡ ላይ ፡ ከዋለው ፡ ገንዘብ ፡ በየዓመቱ ፡ ፳ ፡ በመቶ ፡ (ሃያ ፡ በመቶ) ፡ ብቻ፡ ከመጀመሪያዎቹ ፡ አምስት ፡ ዓመታት ፡ ውስጥ ፡ ለሦስት ፡ ተከታታይ ፡ ዓመታት ፡ ብቻ ማሚያ ፡ መስጠት ፡ ይቻላል ። ቴይለር ፡ ይኸንኑ ፡ የሚመስል ፡ አስተያየት ፡ ሲሰጥ ፡ እንዲህ ፡ ብሏል ፡ "ትርፍ ፡ ያላቸው ፡ ኢንዱስትሪዎችን ፡ ሃምሳ ፡ በመቶ ፡ (፶በ፻) ፡ ኪሣራ ፡ መንግሥት ፡ እንዲችላቸው ፡ የሚያደርግ ፡ ሕግ ፡ ቢኖር ፡ መልካም ፡ ነው ። ይህ ፡ ቢደረግ ፡ ኖሮ ፡ አሁን ፡ ለፑዌርቶ ፡ ሪኮ ፡ የገቢ ፡ ታክስ ፡ የሚደረገው ፡ ማሚያ ፡ (ሰብሰዲ)፡

---

54 ቴይለር ፡ የሚከተለውን ፡ አስተያየት ፡ ይሰጣል ፦ "የገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃነትን ፡ በመስጠት ፡ የሚመጣው፡ ጠቅላላ ፡ ኪሣራ ፡ ከፍተኛ ፡ ነው ። ጉዳቱ ፡ አብዛኛውን ፡ ጊዜ ፡ በተዘዋዋሪ ፡ መንገድ ፡ የሚደርስ ፡ እና፡ መልኩን ፡ የለወጠ ፡ የሰሻል ፡ ኪሣራን ፡ የሚያስከትል ፡ ይሆናል የ ---የግብር ፡ ነፃነት ፡ የሚያስከትላቸው ፡ ዋና ፡ ዋና ፡ ጉዳዮች ፡ የሚከተሉት ፡ ናቸው ፡— (፩) የግብር ፡ ነፃነት ፡ የሚያስከትለው ፡ የአገር ፡ ገቢ ፡ መቀነስ ፡ ከፍተኛ ፡ ሲሆን ፡ አብዛኛውን ፡ ጊዜ ፡ የተደበቀና ፡ ለመገመት ፡ የሚያስቸግር ፡ ነው ። (፪) ፡ የግብር ፡ ነፃነት ፡ አሰጣጫ ፡ የምርጫ ፡ ዘዴ ፡ በጣም ፡ ይጉድለዋል ። (፫) የግብር ፡ ነፃነት ፡ ለብዙ ፡ ጊዜ ፡ የመቆየት ፡ ጣቢያ ፡ አለው ። እንዲሁም ፡ ግብር ፡ ሊከፈልባቸው ፡ የሚገባቸውን ፡ አንዳንድ ፡ የኢኮኖሚ ፡ ክፍሎች ፡ እና ፡ ሌሎች ፡ የፖለቲካ ፡ ክፍሎችን ፡ ወደ ፡ ማጠቃለሉ ፡ ያዘነብላል ። (፬) ፡ የግብር፡ ነፃነት ፡ በአስተዳደር ፡ በኩል ፡ በጣም ፡ አስቸጋሪ ፡ የሆነ ፡ ሁኔታን ፡ ያስከትላል ። (፭) ፡ የግብር ፡ ነፃነት ፡ የግብር ፡ ሸክምን ፡ በሚገባ ፡ ሁኔታ ፡ ለማከፋፈል ፡ የሚደረገውን ፡ ጥረት ፡ ያደክማል ።" ቴይለር ፤ ገጽ ፡ ፩፻፶፪ ።

55 የግርጌ ፡ ማስታወሻ ፡ ቍጥር ፡ ፴፪ ፡ ላይ ፡ የተጠቀሰ ።

56 ከመንግሥት ፡ የሚሰጠውን ፡ የገንዘብ ፡ እርዳታ ፡ ለማግኘት ፡ የልማት ፡ ሥራዎችን ፡ ዋጋ ፡ በጣም ፡ ከፍተኛ ፡ የሚያስመስሉትን ፡ ሰዎች ፡ ለመቆጣጠር ፡ ተገቢው ፡ እርምጃ ፡ መወሰድ ፡ አለበት ።

57 የገቢው ፡ ግብር ፡ የሚከፈለው ፡ በትርፎች ፡ ላይ ፡ ስለሆነ ፡ ከገቢው ፡ ግብር ፡ ነፃነት ፡ ጥቅም ፡ ሊያገኝ ፡ የሚችለው ፡ የግብሩ ፡ ነፃነት ፡ የተሰጠበት ፡ ጊዜ ፡ ከማለቁ ፡ በፊት ፡ ትርፍ ፡ የሚያስገኝ ፡ ሥራን ፡ የሚያከናውን ፡ ድርጅት ፡ ብቻ ፡ ነው ።

ሃምሳ ፡ በመቶ ፡ (፬በ፻) ፡ በተቀነሰ ፡ ነበር ። እንዲያውም ፡ ለማናቸውም ፡ አዲስ ፡ ኩባንያዎች ፡ በመጣሪያ ፡ ላይ ፡ ከሚያውሉት ፡ አሥራ ፡ አምስት ፡ በመቶ ፡ (፲፭በ፻) ፡ እንደሚመለስላቸው ፡ ቢደረግ ፡ የሚደርሰው ፡ የመንግሥት ፡ ወጭ ፡ አሁን ፡ ከሚያደርገው ፡ የገቢ ፡ ግብር ፡ ማሚያ ፡ (ሰብስዲ) ፡ ያንስ ፡ ነበር ።"[58] ለማንኛውም ፡ ብዙዎች ፡ ድርጅቶች ፡ ከተቋቋሙበት ፡ ጊዜ ፡ አንስቶ ፡ ለጥቂት ፡ ጊዜ ፡ ትርፍ ፡ እናገኛለን ፡ ብለው ፡ ስለማያስቡ ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ ማድረጉ ፡ እምብዛም ፡ አይሰማቸውም ። እንዲህ ፡ የሚያስቡትን ፡ ድርጅቶች ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ ከማድረግ ፡ ይልቅ ፡ በልማት ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ካዋሉት ፡ ካፒታል ፡ የተወሰነ ፡ መጠን ፡ እንደሚመለስላቸው ፡ ማረጋገጫ ፡ መስጠቱ ፡ ያስደስታቸዋል ።

ሌላው ፡ ዘዴ ፡ ደግሞ ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ የመሆኑ ፡ ዕድል ፡ እንደተጠበቀ ፡ ሆኖ ፡ "ነፃ ፡ የመሆኑ ፡ ዕድል ፡ የሚቆይበት ፡ ጊዜ ፡ ሳይወሰን ፡ ውጤቱ ፡ ግን ፡ በልማት ላይ ፡ በዋለው ፡ ካፒታል ፡ ብዛት ፡ ይወሰናል ፡" ይላል ። በዚህም ፡ ረገድ ፡ ኩባንያው ፡ በመጀመሪያ ፡ ጊዜ ፡ በልማት ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ያዋለውን ፡ ካፒታል ፡ መልሶ ፡ እስኪያገኝ ፡ ድረስ ፡ የገቢ ፡ ግብር ፡ እንዲከፍል ፡ አይጠየቅም ። እንዲህ ፡ ማድረግም ፡ በመቋቋሚያ ፡ ዘመናት ፡ ትርፍ ፡ አጥቶ ፡ የነበረውን ፡ ድርጅት ፡ ይረዳል ፤ ትርፍ ፡ ለማግኘት ፡ የማይችል ፡ ድርጅት ፡ ፈጽሞ ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ ይሆናል ። ሌላ ፡ ጥቅም ፡ መስጠትም ፡ አስፈላጊ ፡ አይሆንም ፤ ግን ፡ "የዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ድርጅት ፡ ማሚያ ፡ (ሰብስዲ) ፡ የሚሰጥበት ፡ ምንም ፡ ምክንያት ፡ አይታይም ።"

መደምደሚያ ፡

የውጭ ፡ ባለካፒታሎች ፡ ገንዘባቸውን ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ በልማት ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲያውሉ ፡ ለማበረታታት ፡ የወጣው ፡ የ፲፱፻፶፱ ፡ ዓ. ም. አዋጅ ፡ የተጠበቀውን ፡ ያህል ፡ ውጤት ፡ ማስገኘቱ ፡ ያጠራጥራል ። እንዲያውም ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ ማድረጉ ፡ የውጭ ፡ ካፒታል ፡ ወደ ፡ አገር ፡ ውስጥ ፡ ለመሳብ ፡ ለመንግሥት ፡ ባለሥልጣኖች ፡ ጠቃሚ ፡ ዘዴ ፡ መስሎ ፡ ከታያቸው ፡ ጉዳት ፡ ሊያስከትል ፡ ይችላል ፤ ምክንያቱም ፡ ባለሥልጣኖቹ ፡ ሌላ ፡ የተሻለ ፡ ዘዴ ፡ እንዳይፈጥሩ ፡ ሊያደርጋቸው ፡ ስለሚችል ፡ ነው ። በተጨማሪም ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ ማድረጉ ፡ የሚያደርሰው ፡ ኪሣራ ፡ ከሚያስገኘው ፡ ጥቅም ፡ ይበልጥ ፡ ይሆናል ። እንደዚህም ፡ ሆኖ ፡ በቀጥታ ፡ ከመንግሥት ፡ ግምጃ ፡ ቤት ፡ የሚወጣ ፡ ገንዘብ ፡ ስለሆነ ፡ ይህ ፡ ኪሣራ ፡ በቀላሉ ፡ ሳይታሰብበት ፡ ይታለፍ ፡ ይሆናል ።

ነገር ፡ ግን ፡ የገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃነት ፡ የውጭ ፡ ባለካፒታሎች ፡ በልማት ፡ ላይ ፡ በሚገኙ ፡ አገሮች ፡ ውስጥ ፡ ካፒታላቸውን ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲያውሉ ፡ ማበረታታቱ ፡ አይቀርም ። ሌሎች ፡ ታዳጊ ፡ አገሮች ፡ ይህን ፡ ማድረግ ፡ ካላቆሙ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ይህ ፡ ሕግ ፡ እንዲኖር ፡ ማስፈለጉ ፡ አይጠረጠርም ።

ታዳጊ ፡ አገሮች ፡ የውጭ ፡ አገርን ፡ ካፒታል ፡ ለመሳብ ፡ ከገቢ ፡ ግብር ፡ ነፃ ፡ ማድረግ ፡ ይረዳል ፡ የሚል ፡ ኃይለኛ ፡ እምነት ፡ አላቸው ። ሌሎች ፡ ታዳጊ ፡ አገሮች ፡ ይህንን ፡ ዘዴ ፡ እስከተከተሉ ፡ ድረስ ፡ ኢትዮጵያም ፡ አብነታቸውን ፡ ለመከተል ፡ ትገደዳለች ።

---

58 ቴይለር ፤ ገጽ ፡ ፶፫ ።

INCOME TAX EXEMPTION AS AN INCENTIVE TO INVESTMENT IN ETHIOPIA

by Timothy P. Bodman

Introduction

In order to encourage development, Ethiopia offers exemption from income tax for certain kinds of enterprises which invest more than a stated amount of capital.[1] Ethiopia is not unusual in this respect; many developing countries have similar provisions.[2] The purpose of this paper is to discuss the use of income tax exemption as a technique to encourage economic development and, more particularly, to consider the desirability of the use of that technique in Ethiopia. This paper will draw heavily on the extensive research that has been done on the income tax exemption laws of Mexico[3] and Puerto Rico.[4] Very little material is available on most developing countries, including Ethiopia. The focus of this discussion of Ethiopia's income tax exemption law, therefore, is of necessity on its structure, and not on its actual implementation, except to the extent that conversations and correspondence with people who have had legal experience in Ethiopia permits.

I. History of Business Income Tax Exemption in Ethiopia

There was no exemption provision designed to promote foreign investment in either of Ethiopia's first two income tax laws, Proclamation No. 60 of 1944 and Proclamation No. 107 of 1949. Income from agricultural activities was exempted under these laws, and it continued to be until 1967[5]; but the reasons for its exemption presumably were unrelated to any attempt to attract foreign capital. Although some enterprises may have had exemptions on an *ad hoc* basis to encourage investment, the first official mention of a general policy of using income tax exemption to encourage investment was in a notice published by the Minister of Finance in 1950. It reads in part, as follows:

> The Imperial Ethiopian Government has decided upon a general working policy for the encouragement of foreign capital investment in Ethiopia of enterprises deemed to be beneficial to the country. For the achievement of this policy, the Government is prepared to grant special facilities to new enterprises started with foreign capital. The following are the benefits which are calculated to stimulate confidence on (sic) foreign investors of their status in Ethiopia:[6]

---

1. Investment Proclamation of 1966, Proc. No. 242 of 1966, Negarit Gazeta, Year 26 No. 2.
2. International Chamber of Commerce, *Taxation of Income Originating in Countries in Process of Development* (1959).
3. Ross & Christensen, *Tax Incentives for Industry in Mexico* (1959), (hereinafter cited as Ross & Christensen).
4. Taylor, *Industry Tax-Exemption in Puerto Rico* (1957), (hereinafter cited as Taylor).
5. The exemption was ended in Proclamation 255 of 1967, Negarit Gazeta Year 27, No. 4 (1967).
6. Notice No. 10 of 1950, Negarit Gazeta Year 9, No. 6, p. 15 (1950).

1. TAX ...

New enterprises will be free from payment of profit tax for five years from the date production is started.

The notice also allowed an exemption from customs duties on "necessary machinery" for the "installation of the factory;" indicated that the government would be flexible in its requirements for Ethiopian participation in enterprises initiated by foreigners; and stated that arrangements could be made for remitting a percentage of profits abroad.

The notice applied only to "enterprises deemed to be beneficial to the country" although it is not clear who was to make this determination.[7] Only "new enterprises" were to be granted the income tax exemption. No limitation to this broad category was stated in the notice, but a limitation may be inferred if the customs duty exemption section of the notice is read as modifying the income tax exemption. The former granted exemption from customs duty on machinery for "the factory," which perhaps indicated that "enterprises" in the income tax exemption provision meant manufacturing enterprises. The absence of any limitation may be inferred with equal justice, from the reference of the introductory paragraph of the notice to "enterprises deemed to be beneficial to the country." This category presumably would include enterprises other than manufacturing enterprises.

The ambiguity of the notice may be explained by the fact that it was only a "statement of policy." The notice seems to have had no legal force of itself. Rather, it seems to have been in legal effect merely as an announcement of the policies that the Minister of Finance and other government officers intended to follow in exercising the discretion given to them by other laws. The phrasing of the notice, therefore, need not have been as precise as that of an enactment having the force of law.

The next step in the evolution of Ethiopia's use of income tax exemption to encourage investment was the Income Tax Decree of 1956.[8] Article 19 of the Decree, although it did not expressly withdraw the 1950 Legal Notice, provided that:

> Industrial, transport or mining enterprises investing a capital of not less than Eth. $ 200,000 ... may be exempted from income tax. Such exemption shall not exceed a period of five years from the beginning of their activities.

The decree thus defined the enterprises eligible for the exemption, and a minimum investment requirement, E $ 200,000, was established for the first time. However, there was no requirement in the Decree that the enterprise be "new;" apparently, an existing enterprise could have qualified for exemption under the Decree. Although the Decree was more detailed than the Notice of 1950, in at least one way, it was less clear in its terminology. Whereas the Notice provided that the exemption was to be five years "from the date production is started," the Decree stated that it was to be for five years "from the beginning of (the enterprise's) activities."

7. Presumably the determination was made by the Emperor with the advice of the Minister of Finance.
8. Negarit Gazeta Year 16, No. 1, p. 1 (1956).

Since the Decree did not define "activities," the five year period might begin to run well before the enterprise engaged in any *profitable* activity, and the value of the exemption might have been considerably diminished.

The Income Tax Decree was superceded by the Income Tax Proclamation of 1961,[9] which further refined the income tax exemption provision. Article 19(a) provided that new industrial, transport and mining enterprises which invested not less than E $ 200,000 before commencement of operations would be exempted from income tax for five years from the beginning of operations. It was thus made clear that the enterprise had to be "new," that investment had to be made before operations were begun, and that the exemption period began to run when operations were begun. Although all of these requirements create definitional problems of their own, the Proclamation was considerably more clear in its terms than was the Decree.

Article 19(a) of the Proclamation also required that proof of the amount of capital invested be submitted to the Minister of Finance, and that notification of the date of commencement of operations be made within thirty days thereof. These procedural requirements do not appear to have been intended to confer any discretion on the Minister, however. Article 19 provided that the enterprise "shall be exempted . . ."[10] (Emphasis added). As long as all of the requirements of Article 19 were met, the enterprise appears to have been assured of the exemption.

Article 19(b) of the Proclamation empowered the Minister of Finance, upon recommendation of a special committee to be established by him, to grant exemption from income tax for a period "up to" five years to "*existing* industrial, transport and mining enterprises which invest additional capital of not less than five hundred thousand Ethiopian dollars . . . in the extension of the enterprise . . ."[11] (Emphasis added). The extension had to be operated as "a separate technical unit with separate accounts," and the exemption only applied to "income derived from the operation of the new extension." The same reporting conditions of Article 19(a) were also to be met. Unlike the exemption under Article 19(a), however, the Article 19(b) exemption apparently was discretionary. The Minister of Finance made his decision on the *recommendation* of a committee, and the exemption could be granted for a period of time of five years or less.

Articles 19(a) and (b) of the Proclamation of 1961 were in turn replaced by Articles 5(1) and (2) of the Investment Decree of 1963. The structure of the provision remained basically the same, but a number of changes were made in its details. Eligibility for the exemption was extended to agricultural and touristic enterprises. Article 5(2), the counterpart of Article 19(b) of the Income Tax Proclamation, applied to an extension *or expansion* of the enterprise.

The minimum investment under Article 5(2) was reduced to E $ 40,000. The period of the exemption under Article 5(2) was reduced to three years, while the Minister's discretion to provide for a shorter period seems to have been eliminated by deletion of the "up to" language.

9. Proclamation No. 173 of 1961, Negarit Gazeta Year 20 No. 13 (1961).
10. *Ibid.*
11. *Ibid.*
12. Investment Decree of 1963.

A further revision of Ethiopia's income tax exemption provisions was made by the Investment Proclamation of 1966,[13] presently in effect, which applies to all enterprises commencing operations on or after November 7, 1966. Perhaps the most significant change is the establishment, in Article 4, of a permanent Investment Committee:

> which shall have as its principal purpose the study and determination of measures to be taken with respect to facilities, tax exemptions provided in this proclamation, and relative benefits and privileges to be accorded to potential investors in order to stimulate and encourage capital investment in Ethiopia.[14]

The structure of Article 5 of the Investment Proclamation of 1966 is basically the same as that of the Investment Decree of 1963. However, the Minister of Finance is to grant exemptions upon the *determination* of the Investment Committee rather than upon its *recommendation*. In addition, the minimum investment for an extension or expansion of an existing enterprise is lowered to E$ 200,000, the same investment as must be made by a new enterprise wishing to qualify.

II. The Investment Proclamation and Foreign Laws

It will now be helpful to compare the provisions of the Investment Proclamation with the provisions of similar laws in effect in other developing countries. First we will survey the type of provisions typical of such laws, then return to the provisions of the Ethiopian law.

The period of the exemption and the extent of the relief

Income tax exemptions are granted for varying periods of time. Puerto Rico's 1948 act had a twelve year exemption period; the 1945 act reduced this to ten years.[15] In Mexico, under the 1955 law, the period of exemption is ten, seven or five years depending on whether the industry involved is considered "basic," "semi-basic" or "secondary." But an exemption period can be much shorter if it is granted under a "most favoured company" provision. Such a provision is found in both the Mexican and Puerto Rican laws.[16] It operates to grant an exemption to all companies which produce the same product but only during the period of time for which the initial tax exemption granted continues in force. Without such a provision the company receiving the exemption might enjoy a substantial advantage over its non-exempt competitors.

The extent of tax relief can also vary. The exemption may relieve a company of all or only a part of its income tax liability for the period of the exemption. Under the 1955 Mexican law, for example, the Ministry of Public Finance and Public Credit is empowered to fix the tax exemptions or reductions to be granted after consulting with the Ministry of Economy;[17] as of 1959, the exemption extend-

13. Proclamation No. 242 of 1966, Negarit Gazeta, Year 26 No. 2 (1966).
14. *Ibid.*
15. Kaufman, *Income Tax Exemption and Economic Development* (1959) p. 27 (hereinafter cited as Kaufman).
16. *Ibid.*
17. Law for the Development of New and Necessary Industries, Official Gazette, Jan. 4, 1955, Art. I (hereinafter cited as 1955 Mexican Law).

ed only to 40 % of the tax due.[18] On the other hand, complete income tax relief is provided for in the 1948 and 1954 Puerto Rican acts, which also extend the exemption to property taxes and various municipal levies.[19]

Eligibility for exemption

Income tax exemption laws usually do not give tax relief to all enterprises. According to Heller and Kaufman:

> The most commonly encountered criterion (and in many statutes the only explicitly stated one) employed to ensure that ... income tax exemption (is) granted only to enterprises actually in need of a tax preference is that the product the enterprise manufactures be "new" to the country.[20]

The Mexican law of 1955, for example, grants exemption only to "new" or "necessary" industries.[21] Both these classifications are subdivided into "basic," "semi-basic" and "secondary"[22] in order to determine the length of time for which the exemption is to be granted. Which of the latter categories a given industry falls into depends on its importance to the development of the Mexican economy. The 1948 and 1954 Puerto Rican laws grant income tax exemption to "new" industries and to a list of existing industries, the encouragement of which is considered desirable.[23] Similarly, the 1952 Ghana Income Tax Ordinance gives exemption to "pioneer industries," defined as industries which are "not being carried on in Ghana and ... (for which) there is ... favourable prospect for further development."[24] The Philippine law extends exemption to "new *and* necessary" industries: the firm must also "operate on a commercial basis, contribute to a stable and well-balanced national economy, and in most cases import less than 60% of costs."[25] The laws of these four countries appear to have a common objective: to encourage the development of industries which either have not been established at all or which are established but not on a scale adequate to the need of the country.

A common additional criterion limits exemptions to industrial enterprises. For instance, to qualify under the 1948 Puerto Rican act, an enterprise had to produce a "manufactured product," defined as "not only all products transformed from raw material into articles of commerce finished by hand or machinery, but also any product the value of which, in the judgment of the Executive Council, is substantially increased by processing, assembling or extracting."[26] The 1955 Mexican act required that an enterprise seeking tax exemption add at least 10 % to the value of the product it manufactured.[27] This requirement was meant to insure that "the enterprise

---

18. Kauffman, p. 27.
19. *Id.* at, p. 28
20. Heller and Kauffman, Tax Incentives for Industry in Less Developed Countries (1959) p. 42 (hereinafter cited as Heller & Kauffman).
21. Ross & Christensen, p. 55.
22. *Ibid.*
23. Kauffman, *op. cit.*
24. A.H. Smith, *Tax Relief for New Industries in Ghana*, 11 National Tax Journal 362 (1958).
25. Kauffman, p. 27.
26. Taylor, p. 51.
27. Ross & Christensen, p. 69.

(would) contribute substantially to the national economy."[28] There was also a requirement that 60% of all manufacturing costs be incurred within Mexico. This requirement imposed "a limit upon the percentage of direct costs which may be represented by raw materials from foreign sources."[29]

Provisions of this sort, limiting the exemption to manufacturing enterprises or requiring that the enterprise add a certain percentage to the value of the product, at least in part reflect a judgment as to the general course the country's development should take. To the extent that such provisions are effective, they tend to steer investment away from trade and the relatively simple processing of agricultural and other primary products (cleaning coffee, for example) to industry.

The Ethiopian law

The Investment Proclamation differs in a number of respects from these laws. In general, these differences consist in the proclamation's more general terms, and concomitant lack of attention to a number of common and important problems.

The proclamation does not have a "most favoured company" clause. Under Article 5, an exemption can only be granted or disallowed. If a newly established enterprise would have a competitive advantage over an exising enterprise because of its tax exemption, then the Committee must choose between granting the exemption together with the advantage and denying the exemption outright. If an existing enterprise could also be granted the exemption under a "most favoured company" clause, this problem would not arise.[30]

The proclamation also tends to be less strict in its requirements for eligibility for exemption. Under most statutes, "the conferral of benefits is confined to taxpayers who conduct their activities in corporate form ... (and benefits) are also typically confined to corporations that are domestically organised."[31] But in Ethiopia, as in Israel and Puerto Rico,[32] exemption may be granted to enterprises of almost all types,[33] without regard to the legal form or nationality of the enterprise.

A more important difference of this kind is that, unlike other nations, Ethiopia does not require that the exemption-seeking enterprise be in a "new," "necessary" or "pioneer" industry. The absence of such a requirement may mean that enterprises which do not require tax preference in order to become established will nevertheless receive it, depriving the nation of tax revenues which would be used to finance further development. To justify the absence of such a requirement, it might be argued that Ethiopia is at a lower level of economic development than many developing countries, and hence almost all enterprises may be considered "new," "necessary" or as contributing to Ethiopia's economic development. In addition, Article 5 of the proclamation provides that the exemption shall be granted by the

28. *Ibid.*
29. *Id.* at p. 70.
30. This problem may not be acute at the present stage of Ethiopia's economic development since there are so few existing enterprises which competition could seriously affect. It will become more acute, however, as economic development progresses.
31. Heller & Kauffman, p. 24.
32. *Id.* at, p. 34, note 68.
33. The only major omission is commercia enterprises.

Minister of Finance "upon the determination of the Investment Committee."[34] This determination can perhaps be used to limit exemption to enterprises that the Investment Committee feels would advance economic development in Ethiopia.

If the committee does have discretion of this kind, its determinations obviously are very important to the administration of the proclamation. The precise role of the Committee in the grant or denial of an application for exemption under the proclamation is not clear, however, and this ambiguity could cause uncertainty in the mind of a potential investor. Article 5 of the proclamation tells the investor relatively little in this respect. For him to estimate his chances of receiving an exemption, he should also know the more detailed standards used by the Committee in applying the statutory requirements and also whether the Committee considers factors in addition to those enumerated in the statute, such as the value of the enterprise to Ethiopia's economic development.[35] An outline of the standard applied by the committee could be published under Article 12 of the proclamation, which empowers the comittee to issue regulations; the writer understands, however, that the Committee has been slow to articulate and make generally known the standards it uses in making its decisions in the past. If the Committee is to make consistent determinations in a way which will further Ethiopia's economic development, it will have to develop general policies to facilitate its decision-making process and, equally important, make those policies known to the public.

One fruitful area for elaboration by the Committee is the definition of "industrial enterprise," one of the categories of enterprise specified in the proclamation as eligible for exemption. The lack of a definition of this term in the proclamation leaves open several important questions. Is an enterprise "industrial" if it adds only a small percentage of value to what it produces — for example a plant for assembling radios or buses from imported parts or a coffee cleaning plant? Should a certain percentage of the direct cost of the product be derived from Ethiopia before the Investment Committee determines, under Article 3 (2), that an enterprise is an "industrial" one? Questions such as these are answered to some extent by the Mexican and Puerto Rican laws, which include more complete definitions of the enterprises to be exempted.

III. The Value of Income Tax Exemptions in Attracting Investment

The fundamental purpose of most income tax exemption laws is to promote economic development by making the investment climate more attractive than it would otherwise be. The law may be framed in terms that would cover both domestic and foreign investors, as is the Ethiopian law.[36] However, developing countries usually do not have enough domestic capital to promote rapid economic development, and so it is primarily to the foreign investor that a tax exemption law is directed.

---

34. Investment Proclamation of 1966, Art. 5.
35. Of course, how applicants in a similar position have been treated in the past will also be helpful in estimating one's own chances of success.
36. See, e.g., 1955 Mexican Law, Art. I: "The purpose of the present law is the development of national industry through the granting of tax concessions which stimulate the establishment of new industrial activities and the better development of existing ones."

Thus, the crucial question in evaluating an income tax exemption law is whether it is effective in attracting foreign capital which would not have come, absent the exemption. If the enterprises that receive the exemption would have been established in any event, the government has sacrificed tax revenues and received nothing in return.

Many countries cite Puerto Rico's apparently successful income tax exemption policy as a reason for adopting a similar policy of their own. Taylor points out, however, that Puerto Rico is in a unique position vis-a-vis developing areas, and that this should be kept in mind in appraising the country's tax exemption policy:

> Puerto Rico is the only area in the world that has the singular advantage of being within the tariff area of the mainland United States but not subject to federal taxes.[37]

and

> Puerto Rico ... is a unique tax exemption case; it is the only area within the United States economic and political complex in which it is possible for mainland enterpreneurs to obtain a virtually complete tax holiday for a limited period of time.[38]

The special relationship of the island to the United States is probably not given sufficient weight in determining whether income tax exemption will be as successful in other developing economies as it is thought by some to have been in Puerto Rico.

On the other hand, a survey by Taylor of companies which had recently located in Puerto Rico does give some support to the view that income tax exemptions have contributed to Puerto Rico's development. Forty-one out of forty-three companies cited the availability of the exemption as an advantage of Puerto Rico as an industrial location.[39] In answer to the question, "Would you have started your new business in the absence of tax exemption?," thirty-seven out of forty-four firms questioned (84 per cent) "answered that they would not have initiated operations in the absence of this subsidy."[40] However, Taylor discounts somewhat the impression these responses create, because of the "post-mortem nature of the inquiry."[41] He reasons that established firms have an interest in preserving tax exempt status, and so may tend to over-emphasize it as a motivating factor to encourage the government to retain the subsidy.

Ross and Christensen made a similar survey of Mexican firms. Their conclusion as to the effectiveness of income tax exemption as a stimulus is particularly interesting since Mexco's position is more akin to that of other developing countries than is Puerto Rico's. Ross and Christensen found that:

> There appears to be no instance in the recent past when tax exemption was *the* decisive factor in an investment decision in Mexico; in fact, there is probably no situation in which it was even a decisive factor .... (It) appears

---

37. Taylor, p. 5.
38. *Ibid.*
39. Taylor, p. 124.
40. *Id.* at p. 129.
41. *Ibid.*

> that in most cases the tax exemption possibility is not even taken into serious consideration when considering an investment in Mexico.[42]

If the purpose of income tax exemption is to attract foreign investment which would not otherwise have come, these findings indicate that such measures have not been successful in Mexico and they raise serious doubts as to the contribution they may make elsewhere.[43] Other commentators have also expressed doubts as to the effectiveness of a tax exemption measure.[44]

One major reason for doubting the effectiveness of income tax exemption provisions is that it appears that income taxes are not an important factor influencing potential investors. Heller and Kaufman comment that:

> in evaluating the utility of tax incentives, one crucial factor to be considered is that for many economically less developed countries the tax system is relatively unimportant, compared to other factors impeding development.

and

> since tax incentives are but one, and, especially in economically backward countries, only a marginal factor (in an investment decision), it is probably illusory to attribute any but marginal significance to their impact on the prospective investor's estimate of the congeniality of the "investment climate."[45]

The force of these observations is even greater if the income tax rates in the exempting country are low. The basic rate on business income in Ethiopia is 20%.[46] A surtax of 10% is imposed on income in excess of E $ 30,000[47] and an additional surtax of 10% is imposed on income in excess of E $ 150,000.[48] These levels are raised in the case of corporations having paid-up capital of E $ 5,000,000[49] or more. Only in a few cases would the effective rate[50] of tax on all income exceed 25%, which is a very modest tax rate by world standards.

Similarly, Taylor points out that tax exemption by state and local governments within the United States as an incentive for relocation of firms has not worked, because this factor alone is not enough to overcome other obstacles to investment in the locality such as "the cost of labor ... the distance from markets and the

42. Ross & Christensen, 101.
43. Kauffman also doubts that the Puerto Rican income tax exemption provisions "were necessary elements in the investment decision." Kauffman p. 37.
44. See Heller & Kauffman, *op. cit.*
45. Heller & Kauffman, 60.
46. A Proclamation to Provide for Payment of Income Tax, Proclamation No. 173, Negarit Gazeta Year 20, No. 13, Art. 12(b) (i) (1961), as amended by Proc. No. 255 of 1967, Negarit Gazeta Year 27, No. 4.
47. Proclamation No. 173, *op. cit. supra* p. 61, Art. 13(a).
48. Proclamation No. 173, *op. cit. supra* p. 62, Art. 13(b).
49. Proclamation No. 173, *op.cit. supra* p. 62, Art. 14.
50. The effective rate of tax is the total tax paid by the taxpayer divided by his total income. The *marginal* rate of tax, on the other hand, is the rate at which the taxpayer is taxed on each *additional* dollar of income. A taxpayer subject to both 10 per cent surtaxes under Schedule C is taxed at a marginal rate of 40 percent - the government takes 40 cents out of each additional dollar of income. But his effective rate of tax will be lower because the 40 percent rate applies to only the top part of his income; the rest is taxed at 20% or 30%.

source of raw materials."[51] The exemption has usually been of property taxes, which are relatively low. Ethiopia is in a position in the world community somewhat similar to that of a state which grants a property tax exemption in the United States. Exemption from a low tax, even in the case where the exemption is taken into consideration in making a decision to invest, will probably not be enough to persuade a hesitant investor to go forward if the primary reason for his hesitation is other cost factors.

Perhaps the strongest argument in favour of income tax exemption is that it "may engender a nonrational response from the potential grantee because it serves as an advertising lure which stimulates interest in the potentialities of an area."[52] However, the cost of this form of advertising may be more than the advertising is worth.

There is no great harm in an unsuccessful tax policy if it costs nothing. In the case of income tax exemption, however, the costs can be substantial. Most developing countries have few revenue sources to begin with, and to forgo taxation of a part of the industrial sector may seriously reduce government reveenues. The granting of income tax exemptions to industrial enterprises "increases the gap between basic development and the only reliable source of financing the annual costs of the development."[53] In view of the considerable cost of granting exemptions, it may seem fair to place the burden of proof on their proponents. If it cannot be demonstrated clearly that an income tax exemption policy is fulfilling its purpose in attracting capital which would not otherwise have come, then perhaps the policy should be abandoned since the costs are so high.[54]

IV. Alternatives to Income Tax Exemptions

Assuming that income tax exemption is not an effective measure for attracting new capital, what are some alternatives? Direct subsidies have been suggested by some writers.[55] One form of direct subsidy might be a government guarantee of a certain percentage return on invested capital for a period of time.[56] If six percent were guaranteed, for example, someone investing E$ 200,000 would be assured of an annual return of E$ 12,000. If profits fell short of this during the period of time, the government would make up the difference. This would have the advantage of granting a benefit to all new investors and not just those who make a profit as is the

51. Taylor, p. 5.
52. Kauffman, p. 24.
53. A.H. Smith, *op.cit. Supra* note 8, at, p. 367.
54. Taylor comments that "the aggregate cost of exemption ... has been inordinately high. Much of the burden is in the nature of indirect effects and disguised social costs ... The principal disadvantages of tax exemption are: (1) The direct revenue loss of tax exemption is sizeable but is largely concealed and indeterminate. (2) Tax exemption lacks selectivity to a marked degree. (3) Tax exemption tends to become permanent and to proliferate to other taxable areas of the economy, as well as to other political areas. (4) The administration of tax exemption is difficult and burdensome. (5) Tax exemption frustrates the achievement of a fair distribution of the tax burden." Taylor, p. 152.
55. *Supra*, note 32.
56. Some sort of limitation as to the reasonableness of the investment in relation to the business activity would have to be made to prevent inflated investments for the purpose of taking advantage of the subsidy.

case under the income tax exemption.[57] The subsidy a company receives would be limited to this percentage return instead of extending to the total amount of profits and, since the income tax would be retained, the government would not lose revenue from this source. Under this scheme, however, the government would also have to subsidize losses which might be quite high, and a company which should go out of business might be kept needlessly in existence for the period of the subsidy. This objection might be met by subsidizing only a percentage of a company's losses; for example, up to 20% of invested capital each year for no more than three years in a row, for five years from the date of commencement of the enterprise. Taylor mentions a similar proposal which would tax "profitable firms and (underwrite) 50 percent of the losses of unprofitable units. (This) would have cost only about one-half of the amount expended on the present (Puerto Rican income tax) subsidy. In fact, it would have been possible to guarantee all new firms either a 15 percent return on intended investment in machinery and equipment, at a lower cost than the income tax subsidy."[58] Since many enterprises do not plan to make much of a profit in the first few years of operation anyway, income tax exemption is not a very great inducement to them. This kind of enterprise would find a guaranteed percentage return on invested capital more attractive than exemption from income tax.

Another proposal would retain the income tax exemption, but argues that "the relief should be tied to the amount of the capital investment *without any* limitation of the period of time (during which an exemption is allowed) at all." A company would not be taxed on income until an amount equal to its initial investment had been recouped. This would help the enterprise which has no profits in its early years. An enterprise which never makes a profit would not be taxed at all; neither would it receive a benefit, but "possibly there is no reason why such a business should be subsidized."

Conclusion

It is doubtful that the income tax exemption provision of the Investment Proclamation of 1966 will be very effective in attracting foreign investment to Ethiopia. The exemption provision may even have an adverse effect if government officials consider it to be an important element in a program to encourage foreign investment, because it could divert attention from other efforts which may be less spectacular but more productive. In addition, the cost of the exemption may be higher than the benefits derived, and yet costs are very easy to overlook because they involve no direct expenditure by the government.

The appeal of income tax exemption as an inducement to foreign investment in developing countries, however, is strong. As long as other developing countries continue to grant such an exemption, the pressure on Ethiopia to do so will remain great.

57. Since the income tax is levied on profits, only a firm that begins to operate at a profit before the end of the exemption period would receive any benefits from an income tax exemption.

58. Taylor, p. 118.